§

Margaret Atwood

KIRMIZI PABUÇLAR

ÎO

ROSEMARY SULLIVAN

- Margaret Atwood
- KIRMIZI PABUÇLAR
  - BAŞLANGIÇ NOKTASI: ORMAN
  - DOĞA PEGGY
  - KANADALI PARTİ İNSANLARI
    - Margaret, temmuza kadar romanının 180 sayfasını bi
    - Jim, Harvard doktorasını almıştı. Margaret, artık
  - BÜYÜLENMİŞ
  - GÖRÜNÜRDE TREN YOK
    - 2. OKUYAN AİLELER

Margaret Atwood

KIRMIZI PABUÇLAR

SO

ROSEMARY SULLIVAN

Yıllardan 1948 ya da 1949, küçük kir kız sinemada Kırmızı Pakuçlar ı izleme kted ir. Dünyaca ünlü kir kalerin olan Victoria'nın filmin sonundaki kaderi kızın ümitsizce koltuğuna gömülmesine neden olur, işte o küçük kız, kadınların yaratıcılık tutkularının kastırıldığı kir devirde doğmuş, kuna karşın Kanada'nm dünya edekiyatma armağan ettiği en önemli yazarlarından kiri olmayı kaşarmış olan Margaret Atwood dur.

O salonda kaşlayıp yazar olarak kazandığı uluslararası kaşarılara uzanan yolculuğu ku kitapta anlatılan kikâyelerden yalnızca kiri. Zira yazını masallardan ve mitolojiden keslenen Margaret Atwood'un kikayesi kirçok kadın yazarın ortak kikayesinin kir parçası. Bu kadınlar, kem erkek kem kadın sanatçıya atfedilen ikonografiyi geri dönülmez kir şekilde değiştirdiler.

Olağan' ya da olağandışı' terimleriyle düşünmüyorum. Elkette yapmış olduğum pek çok şey, diğer insanlar açısından olağandışı olakilir, ama kenim açımdan öyle değil. Margaret Atwood

Everest

www.everestyayinlari.com | info@everestyayinlari.com facebook.com/everestyayinlari | twitter.com/everestkitap

ROSEMARY SULLIVAN

Montreal, Kanada'da doğdu. McGill Üniversitesi'ndeki eğitiminin ardından 1969'da Connecticut Üniversitesi'nde yüksek lisansını tamamladı. Ardından İngiltere'ye yerleşti ve Sussex Üniversitesi'ne girdi, 1972'de doktorasını aldıktan sona, Dijon ve Bordeaux üniversitelerinde dersler vereceği Fransa'ya doğru yola çıktı. Burada geçirdiği iki senenin sonunda Victoria Üniversitesi'nden davet alarak Kanada'ya döndü. 1977'den itibaren sürekli olarak kalacağı Toronto Üniversite'sinde dersler vermeye başladı. Kırmızı Pabuplar'm yanı sıra, kendisine Governor General's Ödülü'nü kazandıran Shadoıv Maker: The Life of Gwendolyn MacEwen ve By Heart: Elizabeth Smart/A Life gibi biyografilerin de yazarıdır. Blue Panic ve The Space a Name Makes isimli iki şiir kitabı bulunan yazar pek çok şiir ve hikâye kitabının da editörlüğünü yapmıştır. Rosemary Sullivan ile ilgili kapsamlı bilgiye http://www.rosemarysullivan.com/ adresinden ulaşılabilir.

ÖZLEM SEVİM GAYRETLİ

1975 Aydın doğumlu. Aydın Anadolu Lisesi'nden sonra Yıldız Teknik Üniversitesi Makina Mühendisliği Bölümü'nii bitirdi, bir süre makina mühendisi olarak çalışıp 2004 yılında girdiği İstanbul Aydın Üniversitesi Uygulamalı İngilizce-Türkçe Çevirmenlik Bölümü'nden okul birincisi olarak mezun oldu. Teknik ve edebi çeviriler yaptı. Everest Yayınlarından çıkan Amerika'nın Yanık Çocukları'adzn başka dört kitap çevirisi daha vardır. Akademisyen eşiyle İngiltere, Nottingham'da bir yıl yaşadıktan sonra 2012 yazında taşındıkları Amerika'nın Indiana eyaletinde yaşamakta ve kitap çevirileri yapmaya devam etmektedir.

Rosemary Sullivan

KIRMIZI PABUÇLAR

Margaret Atwood'un Yazarlığa İlk Adımları

Türkçesi: Özlem Sevim Gayretli

§

Yayın No 1245 Unutulmayan Kadınlar 14

Kırmızı Pabuçlar

Margaret Atvvood'un Yazarlığa İlk Adımları

Rosemary Sullivan

Kitabın Özgün Adı:

The Red Shoes

Margaret Atıvood Starting Out

Yayına hazırlayan: Başak Güntekin İngilizceden çeviren: Özlem Sevim Gayretli Kapak tasanın: Kiibra Altıntaş Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

© 1998, Rosemary'Sullivan © 2013; bu kitabın Türkçe yayın hakları HarperCollins Publishers Ltd.

Akçalı Ajans aracılığıyla, Everest Yayınlan'na aittir.

1. Basım: Kasım 2013

ISBN: 978 - 605 - 141 - 687 - 8 Sertifika No: 10905

EVEREST YAYINLARI

Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76 e-posta: info@everestyayinlari.com www.everestyayiiilari.com www.twitter.com/everestkitap

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık Matbaa Sertifika No: 12088 Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa/İstanbul

Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29 Everest, Alfa Yayınları'nm tescilli markasıdır.

Dostluklarıyla beni dengede tutan Arlene, Jeni ve P.K.'ye

İçindekiler

Önsöz: Kırmızı Pabnplar ix 1: Mutfak Hikâyeleri 1 2: Okuyan Aileler 16 3: Başlangıç Noktası: Orman 38 4: Geçmişte Kalanlar 59 5: Doğa Peggy 83 6: Kâhince Bir Dokunuş 112 7: Kanadalı Parti İnsanları 134 8: "Halıyla İniş" 165 9: Duvar 202 10: Aşk Yazı 229 11: Ateş Yakmayı Öğrenmek 260 12: Mitoloji Uzmanları 287 13: Büyülenmiş 315 14: Mulmur Kasabası 331 15: Yılmayankadın 352 16: Görünürde Tren Yok 370 Sonsöz 391 Teşekkür 407 Notlar 411 Dizin 435

ONSOZ

KIRMIZI PABUÇLAR

Hatırladığım kadarıyla, Toronto'nun Ontario Gölü kenarındaki sanat merkezi Harbourfront'ta geçen bir perşembe gecesiydi. Harbourfront'un edebiyat faaliyetlerinden sorumlu sanat yönetmeni Greg Gatenby, Paris'teki iki dilli bir Kanada kitapçısı olan Abbey Kitabevi'ni destekleyen bir okuma günü düzenlemişti. Toronto'nun ünlü yazarlarından çoğu, okuma gününe davet edilmişti.

Yazarlar, Brigantine Salonu'nun girişinde, Paris kabaresi izlenimi uyandırmak üzere mum ve ekose örtülerle süslenmiş küçük masalara oturmuşlardı. Margaret Atvvood da programdaydı.

Margaret Atwood, bu kadar tanınmış olmasına karşın dikkat çekmeden odaya girebiliyor. Ufak tefek, yoğun ve kıvılcımlı bir enerji yayıyor. Kuşu andıran bir yanı var. Saksağan gibi; zaten o da kendini bazen böyle tanımlıyor.

O gece etrafta, yeni kitabı Nam-ı Diğer Gmce ile ilgili söylentiler dolaşıyordu. The Globe tmd MaiFde çok iyi bir eleştiri çıkmıştı.

Margaret Atwood'un neredeyse saydam olan iri mavi gözleri var. İnsanları selamladığında, onlardan yansıyan endişeyi hisset-ıx tim. Bu, benim çıkarımım da olabilirdi. Ünlü bir yazar olmanın ne anlama geldiğini düşünüyordum. Yazmak, sanatların içinde en kişisel ve en teşhirci olanıydı. Yazarla izleyicileri arasında bir tampon bölge yoktu. Yazar başarısız olursa, bunu tek başına yapıyordu.

Margaret Atvvood ünlü biri. O gece, Nam-ı Diğer Grace'in pek çok ülkede yayımlanacağını biliyordu. Roman, başkalaşım geçirip çok sayıda dilde onun okuyamadığı yabancı metinlere dönüşecek ve hiç tanımayacağı yüz binlerce insanın zihninde yer edecekti. Buna karşın bana, edebiyat dünyasının eserini nasıl karşılayacağı konusunda endişeleniyormuş gibi göründü. Fakat bu beni niye şaşırtıyordu ki?

Greg Gatenby, daha çok ilgi hak ettiğini düşündüğümüz ve Fransızcaya çevrilip Abbey Kitabevi'nde satılırken görmek istediğimiz bir kitaptan bölümler okumamızı söylemişti. Margaret At-wood, yerel yazar Thomas King tarafından kaleme alman Green Grass, R unning W at er romanını okumaya başladı. Çok eğlendiriciydi; neredeyse King'in kitabındaki Dalavereci karakter olmuş çıkmıştı. Bense şöyle düşünüyordum: Evet, o tam bir Dalavereci. Uslu durmayan, şekil değiştiren, varsayımlara ve geleneklere meydan okuyan biri. Onu nasıl çözümlemeli acaba?

Çünkü niyetim buydu. Margaret Atvvood'la ilgili bir kitap yazıyordum. Ne var ki kitaba ne ad vereceğimi pek bilmiyordum. Bulabildiğim en yakın tanımlama "biyografı-dışı" idi.

Onun sanat yaşamı hakkında kitap yazmak istiyordum. Ancak konumumu tanımlayacak bir ifadeye ihtiyacım vardı. "Orta mesafe" diye bir şey aklıma geldi. Orta mesafeden yazacak, yazarı şekillendiren kültür ile onun zihni arasında etkileşim kuracaktım. Bu, dedikodulu bir kitap olmayacaktı. Hem bana kim ne anlatacaktı ki? Üstelik duyduğum küçük dedikodular, hiç ilgimi çekmiyordu. Dedikodu yüzeysel bir hikâyeydi ve genellikle bir başka yaşamı delip söndürmeyi hedefliyordu.

* Yeşil Çimen, Akan Su (ç.n.)

Kitap biyografi olmayacaktı o halde. Gerçek bir biyografinin ancak geçmişe bakarak yazılabileceğini biliyordum. Biyografi nostaljik bir egzersiz, anı, mektup ve anekdotlar toplandıktan sonra kişi hakkında oluşan perspektiflerin senteziydi.

Bunun yerine, yazarlık yaşamını anlatan bir kitap yazmak istiyordum. Yazarlık yaşamını neyin mümkün kıldığı çok muğlaktı. Kitabım, Margaret Atwood'u yönlendiren şeyleri, takip ettiği yolda karşılaştığı kuşku, karışıklık ve başarıları anlatacaktı. Onu kendi zamanına, Kanada edebiyatının şeklini değiştirmeye katkıda bulunan aynı kuşaktan insanların arasına yerleştirecekti. Kitabımın, zihin ve hayal gücünün yaşama sevincinin merkezinde yer aldığını göstereceğini umuyordum. Yaşama sevinci, hayal gücünden yoksun çağımızda kaybolmaya yüz tutmuştu ve bireyler hakkındaki hikâyeler, yaşam tarzı ve yatak odası dedikoduları seviyesinden öteye geçemiyordu.

Yine de, beni bu kitabı yazmaya sevk eden daha derin bir şey vardı. Daha önce yazmış olduğum iki öyküyü tamamlamak için üçüncü bir kitap yazmak istiyordum. Bunlar gerçek biyografilerdi. Her ikisi de kadın yazarlar hakkındaydı. Hiç beklemediğim halde, hüsran, ıstırap, son olarak da sessizliği anlatan hikâyelere dönüşmüşlerdi. İlk biyografimin öznesi olan Elizabeth Smart, yirmi yedi yaşında bir şaheser yazmış, daha sonra otuz yıl boyunca sessizliğe bürünmüştü. Bunun bir özgüven meselesi olduğunu iddia ediyordu. Omzunda her zaman gölge gibi bir el hissetmişti ve onu "erkekliğin maestrosu" olarak adlandırıyordu. Bu hayalet, ona asla yeterince iyi olamayacağını söylüyordu. İkinci yazar Gwendolyn MacEwen, trajik bir şekilde hayatını kaybetmiş, bu uzun dakikalarda sanatın yalnız kalmaya değmediğine kanaat getirmişti. Kitaplarım onları dikkate değer yazarlar diye göklere çıkarıyordu ama ben içten içe suçluluk duyuyordum. Farkında olmadan, trajik kadın yazar stereotipini mi sürdürüyordum? Eminim, başka öyküler de vardı. Üçüncü bir yorum istiyordum. Kendimi, sanatçılığını ve yaşamını kontrol

altında tutmayı başarmış bir kadın hakkında kitap yazmaya mecbur hissediyordum.

Margarct Atwood'a ne yapmak istediğimi açıkladığımda, ilkin niyetimi yanlış anladı. "Ben daha ölmedim," dedi. Ona bi-yografi-dışı teorimden söz etmem de fayda etmedi. Onu en çok rahatsız eden şey, kendisini bir rol modeline dönüştürebileceğim düşüncesiydi; rol modeli olmayı hiç hedeflememişti. Ya da, sırf hikâyeye dönüştürmek adına, yaşamının sayısız ayrıntısından oluşan yapay bir düzen oluşturabileceğimden endişeleniyordu. Zaten insanlar yıllardır, odasında tek başına kitap yazan kadınla alakası olmayan Margaret Atwood'lar icat edip duruyordu. Ben de bu yapılanı devam ettirmiş olmayacak mıydım?

Niçin Margaret Atwood hakkında kitap yazmaya yelteniyordum? Çünkü ondaki sanatçı güveninin gizemi, çok ilgimi çekiyordu. İnsan, yazar olarak kendine inanma gücünü nereden alıyordu? Bu, sadece kişisel bir şey miydi? Niçin pek çok yetenekli insan risk alıp sanatçı olma yolculuğuna çıkmıyordu? Elizabeth Smart ve benzerleri niçin yolundan dönmüştü? İnsan kültürel desteğe mi ihtiyaç duyuyordu?

Margaret Atwood'u düşündüğümde, hep şu anekdot aklıma gelir:

Senelerden 1948 ya da 1949'dur. Küçük bir kız bir sinema salonunda oturmaktadır. Film izlemek, az bulunur bir eğlencedir. Bu kez vesile, birinin doğum günüdür. Beraberce izlenen Kırmızı Pabuçlar filmi, dünyaca ünlü bir balerin olan Victoria Page adlı genç bir kadın hakkındadır. Victoria güzeldir; prenses gibi elmas taç takıp ince bürümcükten bir tütü giymiş, zarif balo salonlarında ve egzotik Avrupa şehirlerinde dans etmektedir. Küçük kız büyülenir ve onun gibi olmak ister, fakat ümitsizce koltuğuna gömülmeye başlar. Zira Victoria'nın yaşamı bir trajediye dönüşmektedir. Maestro onu azarlar, genç kocası terk eder. Victoria, sonunda bir trenin önüne atlayarak intihar eder. Küçük kız mesajı alır ve çok üzülür: Kız iseniz, hem sanatçı hem eş olmanız mümkün değildir. İkisini birden olmaya kalkışırsanız, sonunda bir trenin önüne atlarsınız.

O sinema salonundaki küçük kız, Margaret Atwood'du. At-wood, kızların yaratıcılık tutkularının bastırıldığı bir devirde doğmuş, buna karşın dikkate değer bir yazar olmayı başarmıştı. Peki, bu nasıl oldu?

Margaret Atvvood, küçük bir kızken Kırmızı Pabuçlar'\ izlediğinde yaşadığı hüsranla ilgili hikâyeyi anlattığında, merakımı cezbeden şey şu oldu: Bu durum onu üzmüş olmasına karşın neden yolundan dönmemişti? Mademki ona sunulan görüntü buydu, ondan niçin ve nasıl kaçmıştı? 1939 doğumlu pek çok genç kız, bu mesajı halen iliklerinde hissediyor. Peki bu genç kız, feminizm-öncesi günlerde kendisine tartışmasız bir şekilde inanma konusunda içgüdüsel bir yeti geliştirmeyi nasıl başarmıştı?

Röportajda bir ara, Margaret Atwood şöyle dedi: "Atlas Okyanusu'nun bu tarafında yazarın ne olduğu konusunda oldukça romantik bir fikre sahibiz. 'Yazmayı' yapılan bir şey gibi değil de, olunan bir şey gibi düşünüyoruz."[1] Bu, kendi halinde bir cümle gibi geliyor, ta ki durup onun ne dediğini düşününceye dek.

Atwood, bu şifreli cümlelerle sanatçıya atfedilen romantizm geçmişini sabote ediyordu. Ve her şeyden önce, bu yazar algısının yıkılması gerekiyordu.

Atwood'un yazarlık kariyerine başladığı zamanlarda, genç bir kadının kendine inanması kolay değildi. Yirmi yıl önce diye söze girdi: "Yaşamının ilk yıllarında ciddi bir şekilde yazmaya şiddetle motive olmuş kadınlar, erkeklerden daha azdı... 'Yazar olmayı' bir yapma durumu yerine olma durumu olarak görmek, onlara daha kolay geliyordu. Anında kabul görmek mümkün olmadığında, vazgeçmek daha kolay."[2] "Özellikle kızlar, memnun etmek ve gönül almak üzere eğitiliyor ve birileri onları sevmediğinde, bunun kendi hataları olduğunu düşünüyorlar."[3] İyi yazma girişiminde bulunmak — "incelemek, araştırmak, harici bir

disipline uymak, risk almak ki bunların arasında başarısızlık da var" - genç kadınlarda teşvik

edilmiyordu.[4]

Mademki, güven ve cesaret duygusunun "eksildiğinde yazar olma projesi şakaya dönüşüyor", insan bu duyguları nasıl geliştirebilir? "Yazar olarak güveniniz," diye açıkladı Margaret Atwo-od, "büyük ölçüde kişi olarak kendinize duyduğunuz güvenle ilgili... Ve o da, çocukluğunuza dayanıyor."[5] Peki, onun güveninin kökleri çocukluğuna mı dayanıyordu?

Margaret Atwood'un Kırmızı Pabuplarh izlediği o sinema salonundan başlayıp yazar olarak kazandığı uluslararası başarıya uzanan yolculuğu, bu kitapta anlatılan hikâyelerden biri. Bu hikâyeyi pek çok yönden, son otuz yılın kadın yazarlarının ortak hikâyesinin bir parçası gibi görüyorum. Margaret Atwood'la aynı dönemde doğmuş ya da tanınmış yazarların listesi çok etkileyici: A.S. Byatt, Nadine Gordimer, Joyce Carol Oates, Angela Carter, Maxine Hong Kingston, Margaret Drabble, Marie-Claire Bla-is, Marge Piercy, Marilynne Robinson, Toni Morrison, Alison Lurie, Ann Beattie, Elena Poniatowska ve daha birçokları. Bu kadınlar, hem erkek hem kadın sanatçıya atfedilen ikonografiyi geri dönülemez bir şekilde değiştirdiler.

Savaş filmlerinin beyaz perdeyi kuşattığı ve film endüstrilerinin yeni temalar için birbiriyle kapıştığı 1948'de piyasaya sürülen Kırmızı Pabuçlar'a geri dönersek, bu filmin kadınların sanattaki rolü üzerine bir meditasyon olduğunu kolaylıkla görebiliriz. Özgün senaryo, Emeric Pressburger tarafından yazılmıştı ve Moira Shearer tarafından canlandırılan Victoria Page'in bale kariyerini konu alıyordu. Victoria, ünlü emprezaryo ve koreograf Boris Lermontov'un ilgilendiği hevesli bir genç dansçıdır. Eski kafalı maestro Lermontov, dansçılarını acımasız bir disiplin ve maksatlı bir aşağılamayla yetiştirmektedir. Lermontov için sanat bir dindir, Victoria ise onun yaratısı olacaktır.

Lermontov, Victoria için Hans Christian Andersen tarafından yazılan bir masala dayanan Kırmızı Pabuçlar adlı bir bale yazmış-xıv

tır. Ona hikâyeyi şöyle anlatır: "Bir kız, çingeneden aldığı bir çift kırmızı ayakkabıyla dans etmek arzusuyla yanıp tutuşmaktadır. Başlangıçta dans ettiğine sevinir, fakat daha sonra yorgun düşüp eve gitmek ister. Ne var İd ayakkabılar yorgun değildir. Onlar hiç yorulmazlar. Kızı çayırlarda dans etmeye zorlarlar. Zaman geçip gider, aşk geçip gider, ömür geçip gider. Fakat ayakkabılar dans etmeye devam ederler. Sonunda kız ölür."

Bu ustalıklı hikâye, sanatçı olmaya yeltenen kadınların kaderini anlatan bir alegori. Lermontov, kıskanç ve sahiplenen bir tavırla Victoria'yı kendi keşfi olarak gözetim altında tutar. Victoria, onun ölümsüzlüğünü garanti edecek, kolay işlenebilir bir malzemedir. Fakat kumpanyanın genç bestecisine âşık olup onunla evlenmek gibi korkunç bir hataya düşer. İki adam arasındaki mücadelede bir piyon haline gelir. Lermontov küplere biner: "İnsan sevgisinin müphem konforuna bel bağlayan bir dansçı, asla büyük bir dansçı olamaz. Asla!" Kocası Victoria'dan, kendi iyiliği için sanatı bırakmasını ister. Victoria'yı miizü ve esin kaynağı olarak yanında istemektedir. Victoria sanatı seçmeyi dener, fakat bu seçim mahvına neden olur. Filmin sonunda kariyerini evliliğine tercih etmiş olduğu anlaşılan Victoria, Kırmızı Pabuçlar balesini oynamak için sahneye doğru yürür. Fakat kırmızı pabuçlar artık irade kazanmıştır. Victoria'yı tren istasyonuna bakan balkona götürürler, kocası bu istasyondan ayrılmak üzeredir. Onu balkon korkuluğunun üzerinden atlatırlar. Victoria uzanmış ölmek üzereyken, kırmızı pabuçları çıkarması için kocasına yalvarır.

Belli ki, kadınların miiz olması gerekiyordu, maestro değil. Küçük Margaret Atvvood'un elli yıl önce o sinema salonunda ümitsizce koltuğuna gömülmesine şaşmamak gerek. Fakat bir kadının sanat kariyeri yapmak istemesinin bu denli tehlikeli yanı neydi? Cevap basitti. Gelenek olduğu üzere, kadının sanat için pasif bir ilham kaynağı olarak kalması gerekiyordu, çünkü erkek o olmadan yaratamıyordu.

İşgücünde özgürleşen kadınlar, 1948'de ulusun mutfaklarına geri dönmek zorunda bırakıldılar, bu şekilde işyerleri cepheden dönen erkekler için boşaltılmış olacaktı. Evden hiç ayrılmamış numarası yapmak, herkese açık bir dünyanın keyfine varmış kadınlara acımasız bir bellek yitimi gibi gelmiş olmalı. Kırmızı Pabuçlar, sanatın da erkek ayrıcalığı olarak ısrarla yeniden inşa edildiğini öne sürüyor.

Peki erkek sanatçı imajı nasıl bir şeydi ve nereden gelmişti de bu denli gözü dönmüş bir biçimde korunması gerekmişti?

Erkek sanatçı ikonografisi, iflah olmaz bir şekilde romantikti. Elbette zihnimizdeki sanatçı fikri bir klişe haline geldi ve on dokuzuncu yüzyıl başlarındaki Romantizm'den doğup sürekli evrimleşti. Percy Bysshe Shelley'nin gerçek anlamda ilk bohem şairlerden birisi olduğunu düşünürüm. Endüstriyel orta sınıf sanatçıyı toplum dışına ittiğinde, tek çözüm romantik isyan oldu. Sanat yaşamdan daha önemliydi. Sanat bir dindi. Sanatsal yaşam, en büyük özverilerden biriydi. (Aynı zamanda, çelişkili bir biçimde, en büyük zevklerdendi.) Yaşamını kendisini ifade etmeye adayan bohem sanatçı doğdu.

Bu dünyada kadınlara gerek duyuluyordu, ama yalnızca müz olarak. Ve rasgele cinsel ilişkide bulunmasıyla tanınan erkek sanatçıya bu perilerden çok fazla gerekiyordu. Kadınlar, dehanın odalığı rolünün çekimine kapılıyorlardı, çünkü bu, seçim (genellikle güzelliğe dayalı) anlamına geliyordu. Kendisi de sanatçı olmayı amaçlayan her kadın birer odalık değil, birer rakipti. Gerçekten böyle bir amaç edinecek kadar özgüvenliyse, ona bir darbe indirmek gerekiyordu. Sonuçta, kendi sanatını erkeğin sanatı kadar önemli kılma tehdidi oluşturuyordu.

Fakat işler gerçekten böyle mi yürüyordu? Elbette bu, fazla yayılmış klişe bir mitolojiden ibaretti. Yine de bu kadar tutmuş olması şaşılacak şeydi. Sonuç olarak sanat bir erkek oyunuydu. Kadın sanatçıların sanat dünyasında yeri yoktu, olmayacaktı da. Ta ki bu anlamsız geleneği yıkacak cesareti toplayan yeterince kadın var olana dek.

xvı

Margaret Atvvood'la aynı kuşaktan gelen kadınlar, bir stereotipi parçaladı ve belki daha önemlisi, bir İkincisinin oluşmasını önledi. Kadın ikonografi tarihinde anne ve çocuk imajları, özne olmadıkları sürece koşulsuz bir şekilde sanat olasılığının dışında tutuldu. Kadının hem anne hem sanatçı olamayacağı düşünülüyordu. Margaret Atwood'dan önceki kuşaktan gelen pek çok kadın, annelik ve kariyeri birleştirmenin imkânsız olduğuna ikna edilmişti. Örneğin Maviş Gallant, yazabilmek için Paris'te yalnız bir yaşam sürmeyi seçti. Jean Rhys, Marianne Moore, Flannery O'Connor ve diğerleri, hiç çocuk yapmadı. Elbette çocuk sahibi olan kadınlar da vardı, fakat bu gerçek, ortak imgeye nüfuz edemiyor gibiydi. Doris Lessing, yazar olmaya karar verip Güney Afrika'dan İngiltere'ye göç ettiğinde, çocuklarından birini yanına aldı, fakat orada yalnız çocuk yetiştirme

açmazıyla yüzleşmek zorunda kaldı. Böyle yaparak hâkim mitolojiye karşı çıkıyor olması da fayda etmedi. Bir insan sanatçı olarak sürdüğü yaşamda, saplantılı bir şekilde yalnız olmak zorundaydı. Bu yaşamın, doymak bilmeyen bir egosantrizm gerektirdiği söyleniyordu. Çocuklarınız varsa, sanatınızdan ödün veriyordunuz. Günümüzde, yalnız çocuk yetiştirmek hâlâ zor. Fakat çocuk, Margaret Atwo-od gibi kadınların dünyasına harika bir şekilde dahil olabiliyor. Böylece kadınlar, sanatın kurallarını ihlal etmeden ve harap olmadan yaratıcı keşiflerde bulunmaya devam edebiliyorlar. Bence, "sanatsal yaşam" hakkındaki pek çok mitin devamına katkıda bulunan şey, sanatın yaşamdan koparılmış olması. Üniversitede okuduğum 1960'lı yıllarda, bize hâlâ büyük eserlerin, çoğu erkek olan normalden farklı kişiler taralından yazıldığı söyleniyordu. Onlar birer dehaydı. Başka bir boyutta yaşıyorlardı. Bana, "yazmanın yaşamak olmadığı" öğretilmişti. Yazarın eseri, ondan koparılmıştı ve yazarıyla arasında hiçbir bağlantı olmaksızın hi-peruzayda süzülüyordu. Bu eserler "iyi işlenmiş yapıtlar olarak adlandırılıyor, kendi kendini idare eden insan yapımı şeyler olarak hava geçirmez odalara kapatılıyorlardı ve boşluğun bir adı

vardı. Ölümsüzlük. Sanatın asla gerçek dünyayla bağlantılı olmaması gerekiyordu. Fakat işte yanlışlık buradaydı. Sanatın yaşam olduğunu, evdeki yüzlerce parça süs eşyasından, manzaradan ve varlığımızı oluşturan belletici tınılardan meydana geldiğini anlamakta aciz kalıyorduk.

Bunu kavradığımda, kadın sesleri merakımı uyandırmaya başladı: İster duyulmuş, ister dinleyici tarafından çarpıtılmış, ister konuşmacıdan bir çırpıda çıkmış, isterse güvensizlilde zayıflamış olsun, benim için fark etmiyordu.

Margaret Atwood'un konuşmasını dinlediyseniz, sesini hatırlarsınız. Sesini alçaltıp yükseltmeden, ifadesiz bir tonda konuşur. Bu, sık sık can sıkıcı olarak tiye alınan ya da kibirli ve umursamaz olarak nitelendirilen bir sestir, çünkü dikkatle dinlemediğiniz takdirde bütün nükteleri kaçırabilirsiniz. Atwood, genellikle çok kurnazdır ve köşeye sıkıştırılmayı reddeder, çünkü dünyanın buna teşebbüs ettiğinin farkındadır. Ses, bu kadının aptallara katlanamadığını ve tahripkâr bir şekilde alaycı olabileceğini belli eder. Buna karşın Atwood, içten bir karşılık aldığında olağandışı bir biçimde toksözlü de olabilmektedir.

Maıgaret Atwood, yıllar boyunca pek çok tahmine konu oldu. Başlangıçta, rüzgârla savrulmuş saçtan bir halesi olan Ra-fael-öncesi bir yazar olarak tanımlanıyordu. Bu tanımlama hiç uygun değildi, çünkü onda Victoria dönemi kadın kahramanlarının uysallığı yoktu. Üstelik hangi erkek yazarın saçı, hakkındaki bütün yorumlara konu olurdu? İşte bunu çok merak ediyordu.

1 ower Politics kitabını yazdığında, okuyanları hayrette bırakan ve şahdamarından vuran zalim bir yetenek olarak nitelendirildi. O bir "erkek düşmanıydı", yazdıkları ise "kasvetli, karanlık ve olumsuzdu . Daha sonra, "çok komik" diye nitelendirildi, son olarak da, anaç [6] oldu. Zaman değiştikçe tahminler de değişti, fakat o, özünde aynı insan olarak kaldı.

Kuvvet Politikaları (ç.n.)

Birçok insan bu yaylım ateşinden dolayı hız keserdi, fakat Margaret Atwood, hiçbir şeye aldırmayarak yoluna devam etti. Elbette espri anlayışının da faydası oldu. Fakat dayanma gücünün

asıl kaynağı, en başından beri sanatına inanmasına yetecek içsel özgüvene sahip olmasıydı. Aslında her zaman dikkat çeken bir biçimde tutarlı oldu. Onun sesi, bir Kanadalının, bir kadının sesi; en önemlisi de, okuyucularında derin çağrışımları olan, eşsiz bir imgelem oluşturuyor.

Zihnimde, Margaret Atwood'u bir köprüde dikilirken canlandırıyorum: Arkasında orman, önünde şehir var ve her iki dünyaya birden hükmediyor. Suyun altında cesetler, köprünün altında troller var. Elbette bu, benim hayal ettiğim bir görüntü, fakat yıllar süren bir eğitim ve içten gelen bir ilgi sonucunda eserlerinin derin mitolojik kökleri olduğunu iddia eden bir kadın imgesini akla getiriyor. Atwood, içinde kışkırtmanın keyfi nin saklı olduğu bir zekâyla konuşuyor. Sözünü hiç sakınmıyor. O bir yazar.

Bu kitabı özel bir kadının, kültürü ve haklarında roman yazarak yaşamlarına dahil olduğu okuyucuları için anlamı üzeıine yapılan bir meditasyon gibi görüyorum. Yazar olmayı ve yazarlık yaşantını mümkün lalan şeyin ne olduğunu araştırmak, dikkate değer bir yazarın kariyerinin inşasını keyifle izlemek için emek vermek gerekiyor.

Fakat bir ikinci hikâye daha var ki birinciyi sarıp sarmalıyor. Bu kitap, aynı zamanda bir kuşağın yaşama adım atışının hikâyesi. Margaret Atwood, KanadalIların hâlâ sömürgeciliğin derin dondurucusunda olduğu ve kendi kültürleri olduğunu yeni yeni fark ettiği bir dönemde kariyerine başladı. Onun kuşağı her şeyi değiştirdi.

Değişim, çok fazla anlatılsa da tarifi zor olan altmışlı yıllarda gerçekleşti. Altmışlı yıllar, savaşın ve psikedeliklerin (elbette bunlar hikâyenin yalnızca bir bölümüydü) on yılı olarak nitelendiril-se de, başka hikâyeler de vardı. Ülkeler, altmışlı yılların her yeri aynı anda vuran özgürlük etiğinden payını aldığında, Kanada da kendine özgü bir deneyim yaşadı. Kültürel milliyetçilik dönemine geçti ve bir daha asla eskisi gibi olmadı.

Kanada, 1966'dan 1970'lerin sonuna dek edebi bir dönüşüm yaşadı. Ülkede yayımlanmış roman sayısı, 1960'da bir elin parmaklarını geçmiyordu. Şiir kitapları biraz daha fazlaydı, çünkü onları basmak daha ucuza geliyordu. 1966 yılında her yer, kafayı bulmak için yenilen mantarlar misali hızla çoğalan küçük yayınevleri, edebiyat dergileri ve yeni tiyatrolarla doldu. Yetmişli yılların sonunda, Kanadalı yazarlar artık kendilerine ait bir kültürün parçası olduklarını biliyorlardı. Northrop Frye'ın "hayal gücünün köklerine vuran don" diye yakındığı sömürgecilik çözülmüş ve kendinden emin bir kültür ortaya çıkmıştı.

O günlerde toplum kurallarına uymayan pek çok genç vardı; Margaret Atwood da onlardan biriydi. Dolayısıyla onun yazarlık yaşamının hikâyesi, kaçınılmaz bir şekilde kültürü ve kuşağı da anlatıyor.

Bu kitap, belli bir zamanda yazan bir kadını anlatıyor. 1970'lerin sonunda sona eriyor. Margaret Atwood, bu zaman zarfında günümüzde tanınan dünyaca ünlü yazar olmuştu. O zamana dek, onu besleyen kültür de layık olduğu yere gelmişti. İşin en zorlu yanı, her zaman başlarken yaşanılan dramdı. Margaret At-wood, bir keresinde o yıllardan şöyle söz etmişti: "Her şey çok ilginçti, fakat en önemlisi, Kanadalılar olarak var olduğumuz gerçeğini keşfetmemiz oldu."[7]

MUTFAK HİKÂYELERİ "'Olağan' ya da 'olağandışı' terimleriyle düşünmüyorum. Elbette yapmış olduğum pek çok şey, diğer insanlar açısından olağandışı olabilir, ama benim

açımdan öyle değil."

Margaret Attvood[1]

Margaret Atwood, kitap tanıtımı yazanlar ve röportajcılar için geçmişini şöyle özetliyor:

1939 yılı Grey Cup Futbol Maçı'ndan hemen sonra, Ottawa Genel Hastanesi'nde doğdum. Altı ay sonra, bir sırt çantası içinde Qucbec Ormam'na getirildim. Çocukluğum bu orman, Ottawa, Sault Ste. Marie ve Toronto arasında mekik dokuyarak geçti. Sekizinci sınıfa gelene dek, tam bir öğretim yılı boyunca okula devam etmedim. Kuşkusuz, bu bir avantajdı.-

Şunu unutmamalıyız ki, neredeyse altmış yıl önce, sırt çantasında ormana getirilmenin (bazen hikâye değişir ve Margaret bir kutu içinde taşınır) eğlencelik bir yanı yoktu; kaldı ki ana babaların altı aylık çocuklarını, ne o zaman ne de şimdi turist-

İcrin uğrak yeri olan Kanada ormanına götürmesi söz konusu bile olamazdı. Üstelik yıllardan 1939'du, İkinci Dünya Savaşı başlamıştı ve Kanada savaşa ilk katılan Müttefik Devletlerdendi. Margaret Atvvood'un kısa özeti aksini ima etse de, eksantrik bir başlangıcı anlatıyor.

Peki, zamanın normlarının dışına bu kadar kolay çıkabilen bu yetişkin insanlar kimdi? Onların dünyasına daha yakın olmak için daha gerilere gitmemiz gerekiyor. Hepimiz yaşamımızın bizden çok önce, kelimenin düz ve mecazi anlamıyla bizi var eden, atalarımız dediğimiz insanlarla başladığına inanırız. Fakat soyumuz bizi ne ölçüde izah edebilir ki? Soylarından gelip kendimiz olduğumuz bu sülaledeki yabancılar kimdir? Onları tanımlamak için "kökler" ve "soyağacı" gibi mecazi ifadeler kullanır, kendimizi bitki gibi konumlandırmaya çalışırız. Ancak genetik miras çok gizemli olduğu için, belki atalarımız da kendimizi kendimize anlatmakta kullandığımız hikaye ve mitolojiler kadar önemlidir.

Margaret Atwood'un en sevdiği atası, 1692-93 yıllarındaki meşhur Salem cadı mahkemelerinden on yıl önce büyücülükten yargılanmıştı. Salem mahkemeleri boyunca, yaklaşık iki yüz kişi büyücülük yapmakla suçlanmış, içlerinden on dokuzu idam edilmişti.[3] Margaret kendisine bir ata ayarlamak isteseydi, ondan daha iyisini bulamazdı: Bu kadın, otoriteye karşı gelen ve barbarlığa karşı olağanüstü bir direnç göstererek hayatta kalmayı başaran biriydi.

Margaret'in anne tarafından büyükannesi Ora Louise Wcbster'in atalarından biri olan Mary Reeve Webster, Massac-husetts'teki Hadley şehrinde yaşıyordu. 1670'te elli üç yaşındaki William VVebster'le yaptığı evlilik[4] başlangıçta çok gönençliydi, fakat devlet arşivleri, kesin olmamakla birlikte, çiftin sonradan muhtaçlığa varacak derecede yoksul düştüğünü ve sosyal yardıma ihtiyaç duyduğunu gösteriyor. Bu tehlikeli bir durumdu. New England'ın Püriten yasalarına göre, yoksullar kasabadan yardım talebinde bulunabiliyor, kasaba halkının da onlara yardım etmesi gerekiyordu. Sakinlerden her biri, sırayla yoksulun yiyecek, barınma ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak durumundaydı. Ancak kolonide yaşayanlar, bu tür bir yardımlaşmaya öylesine karşıydı ki kamusal sorumluluk riskini azaltmak için yabancıların yerel yöneticilerden izin almadan eğlenmesini ve toprak satın almasını yasaklayan kanunlar koyuyorlardı. Onların deyimiyle, "kasabadan biri düşerse," yoksulluk kişisel bir başarısızlık sayıldığından, yerli halk nasıl daha derli toplu bir yaşam süreceği

konusunda onu yönlendirme hakkına sahipti.[1']

Mary Webster, yoksul düştüğünde, kendisine yardım etmekle yükümlü Philip Smith adlı birinin ilgi ve tetkikiyle karşılaştı. Smith mahkemede üye, kilisede diyakoz, orduda teğmen ve Hadley'de yöneticiydi. Görünen o ki Mary, "adamın adaletli yardımlarından hoşnut kalmadığını öyle bir ifade etmişti ki adam onun elinden kötülük görmekten endişelendiğini söylemişti."[6] Köyün bağışçısına hakaret etmek, akıllıca bir iş değildi.

Çok geçmeden Mary'nin cadı ve büyücü olduğuna dair iddialar birikmeye başladı. Zamanın mahkeme kayıtlarında geçen ona yönelik suçlamalar çok ilginç geliyor, ta ki ölümcül oldukları fark edilene dek. Mary'nin evine yaklaşan atlar yürümemekte direniyor ve bir türlü evin önünden geçmiyordu. Böyle zamanlarda, sürücüler evine girip onu dövüyorlardı ve atları ancak o zaman ilerlemeye başlıyordu. Söylentiler dört bir yanı sarmıştı. Bir keresinde bir saman balyası, Mary'nin kapısının eşiğinde ters döndü. Balyayı taşıyan adam Mary'yi kamçılamak üzere evine girdiğinde, saman balyası görünmez bir el tarafından düzeltilmiş gibi yerli yerinde duruyordu. Mary, ayrıca bir komşu çocuğunu bakışlarıyla üç kez havaya kaldırmıştı. Bir keresinde de, bir tavuk bacadan aşağı düşüp yanmış, sonradan Mary VVebster'ın tam o sırada kaynar sudan haşlandığı ortaya çıkmıştı.[7]

Mary, Philip Smith'in görev yaptığı Northampton Mahkemesi'nde yargılandı ve pek çok tanık dinlendikten sonra büyücülükle suçlandı. Nisan 1683'te Boston Cezaevi'ne gönderildi ve 22 Mayıs'ta Yardımcı Mahkeme[1] tarafından yargılandı. Fiziksel muayeneden geçirildiğinde, vücudunda bir şeytan memesi bulundu. Böyle bir iz, benden pire ısırığına kadar her şey olabilirdi, fakat ondan daha belalı bir kanıt olamazdı. Bu izler, şeytanın arkadaşlarının geceleyin kurbanın kanını emmeye geldiğini işaret ediyordu.

Suçlamada şunlar yazılıydı: "Gözlerinin önündeki Tanrı'dan korkusu olmadığı için şeytan tarafından tahrik edilmiş, onunla anlaşma yapmış ve warraneage [Hintlilerin kara kediye verdiği bir isim] kılığında samimiyet kurmuş, iblislerine kanını emdirmiş, mahrem yerlerinde memebaşları ve emareler tespit edilmiş ve bunlar, tek tek şehadet edildiği üzere, Ulu Tanrımızın kurduğu düzene aykırı bulunmuştur."[8]

Bir sonraki davaya kadar cezaevinde tutulan Mary, sonunda 4 Eyliil'de tekrar Yardımcı Mahkeme'ye çıktı ve suçsuz bulundu. Kayıtlarda nedeni açıklanmıyor, fakat mahkeme kayıtlarına iliştirilen bir notta, dava ve Boston'dan geliş gidiş masrafları için yirmi üç pound on beş şilin iki peni ödemeye mahkûm edildiği belirtiliyor.

Mary'nin başına gelenler bununla kalmadı. Philip Smith iki yıl sonra, 1685'te öldü ve Mary tekrar suçlandı; bu kez büyüyle cinayet işlemekten yargılanıyordu. Davası öyle meşhurdu ki tutanağı Püriten vaiz ve yazar Cotton Mather tarafından hazırlanmıştı.

Tutanakta, Smith'in Ocak ayı başında "çok sağlıksız (keyifsiz) görünmeye başladığı, İskiyatik'e [siyatik] benzeyen ağrılar çektiği" anlatılıyordu. Son sayıklamasında haykırarak, "ardı arkası kesilmeyen, akıcı ve (tahminen) çeşitli dillerde yaptığı bir konuşmayla" Mary'yi ona acı çektiren kişi olarak ilan etti.[9] Pek çok kaygı verici gösterge, Smith'in ölümünün doğaüstü nedenlere dayandığını işaret ediyordu. Yatağının altında iğneler bulunmuştu ve havada belirgin bir misk kokusu vardı. Akıl

almaz tırmalama sesleri duyulmuştu. Yatak, sebepsiz yere alev almıştı. İçinde kurbanın ilaçları bulunan toprak kaplar, esrarengiz bir şekilde boşaltılmıştı.

Smith'in ıstırabını dindirmek için Hadley'deki genç adamlardan birkaçı Mary'nin evine gitti. Mary'yi dışarı sürükleyip boynundan astılar ve ölümüne ramak kalana dek beklediler. Ardından ipi kesip Mary'yi karda yuvarladılar, son olarak da karın içine gömdüler. Mary, şansın yardımı ve olağanüstü bir iradeyle hayatta kalmayı başardı.

Bu "kar deneyi" az kullanılsa da çok bilinen bir karşı-büyüy-dü. Muhtemelen bir cadıyı karın içine iyice gömerek ona işkence yapanların, onun doğaüstü güçlerini dondurabüdiğine inanılıyordu. Smith'in acılarının Mary'nin azap çektiği sırada hafiflediği iddia edildi.[10]

Smith sonunda hastalığının üçüncü günü öldüğünde, görgü tanıkları, cesedinin mavi ve siyah karışımı bir renge büründüğünü ve yanaklarından kanlar süzüldüğünti söylediler. Ceset muayene edildi. Bir göğüste şişme vardı ve bu durum onu, bir kadın göğsüne benzer "kılmıştı", ayrıca Smith'in "edep yerlerinde yara ve yanıklar oluşmuştu. Sırtında berelerin yanı sıra, tığ veya iğnelerle yapılmış gibi duran birtakım iz ve delikler vardı."[11] Görünüşe bakılırsa, saygın Philip Smith, sadece meşhur bir hastalık hastası değil, aynı zamanda kendi kendini cezalandıran biriydi.

Yarım kalan asma olayından sonra, Mary halkın haksız suçlamalarından kurtulmuşa benziyordu. 1696'da Hadley'de öldü. Tarihte böylesine bir iz bırakacağını asla tahmin edemezdi. 1990'da hâlâ Hadley kamu arşivinde bir leke olarak kabul ediliyordu ve torunlarından biri, onun adının aile kayıtlarından çıkarılmasını istedi. Belli ki bu adam, aile geçmişini temizlemek istiyordu. Fakat Mary'nin beklenmedik bir savunucusu vardı. Bir başka uzaktan torunu, onu temize çıkaracak bir yazı yazdı.

Margaret, 1995'te yayımlanan Morning in the Burned Home[2] adlı kitabında topladığı şiirlerin arasına, Mary Webster'a yazdığı "Yarım Asılmış Mary" başlıklı bir şiir ekledi. Margaret'in kendi atasından söz ettiğini anladığınızda, şiirin etkisi olağanüstü bir hal alıyor. Margaret, ilk ağızdan yazıyor ve Mary'nin o gece ipin ucunda asılıyken çektiği azabın aşamalarını hayalinde canlandırıyor.

Akşam 8

İp doğaçlama oldu.

Zamanla baltaları akıl ederler.

Rüzgârla düşen bir meyvenin tersine, kararmış bir elma gibi ağaca saplanıyorum.

Ellerim bağlı, ağzımda bir çaput, çekilen bayrak ayı selamlıyor,

kemik yüzlü yaşlı tanrıça, eski ve gerçek, bir zamanlar kan alırdı yiyeceğe karşılık.

Kasabanın erkekleri sezdirmeden eve yaklaşıyor, nefret gösterilerinden heyecana kapılıp,

kendi şeytanları bir eldiven gibi tersyüz edilmiş, ve ben onu giyiyorum...

Sabah 8

Ölümü almaya geldiklerinde (aç ağzını, yum gözünü)

bedenimi ipten ayır, sürpriz, sürpriz:

Hâlâ yaşıyordum.

Şansınıza küsün, arkadaşlar, kanunu biliyorum:

Beni idam edemezsiniz iki kere aynı gerekçeyle. Ne hoş.

Yoncaya düşüp kokusunu içime çektim, ve onlara pis pis sırıtarak dişlerimi gösterdim.

Nasıl olduğunu tahmin edersiniz.

Şimdi tek yapmam gereken

gök mavisi gözlerimle onlara bakmak.

Kendi garezlerini görüyorlar Dik dik bakarken alınlarına ve korkup kaçıyorlar

Önceden cadı değildim.

Ama artık öyleyim...[12]

1980'deki bir Radcliffe mezuniyet konuşmasında, Marga-ret atasından söz etti: "Mary Webster serbest bırakıldı. Sanırım, onun asılmadan önce esrarengiz güçlere sahip olduğunu düşünen herkes, sonrasında bundan daha da emindi. O, benim en çok sevdiğim atam; kalbimde korsanlardan ve katledilen Fransız Protestanlardan daha büyük bir yer tutuyor. Ondan almış olmayı umduğum bir şey varsa, o da onun boynudur."[15]

Fakat Margaret için köklerin ve efsanelerin bölgesi New England'dan ziyade Nova Scotia'dır. Eski Atwood'lar 1635'te gemiyle Massachusctts'c gittiler, 1760'ta ailenin bir bölümü Nova Scotia'ya taşındı. Anne tarafından Austin Killam, 1637'de

Salem'e geldi; onun torunlarından John Killam da 1766'da Nova Scotia'ya göç edenler arasındaydı.

Bir toprak şeridiyle, sonradan Kanada olacak büyük kara kütlesinin doğu kıyısına bağlı bir yarımada olan Nova Scotia, Margaret'in sevgiyle belirttiği gibi "egzotik bir yer"di: İngi-lizler ve Fransızlar, on altıncı yüzyıldan bu yana bu geçidi topraklarına dahil etmek için kedi köpek gibi dalaşıyorlardı. Bu durum, Fransız kalesi Louisbourg'un son olarak 1758'de, Ab-raham Ovası Savaşı'yla nam salmış General James Wolfe tarafından ele geçirilmesine dek sürdü. Nova Scotia, en parlak döneminde bir liman ve garnizon, aynı zamanda savaş zamanında hızla gelişen ve Batı Hint Adaları'ndan gemilerle gelen İngiliz gemici, korsan ve tüccar denizcilerle dolup taşan bir şehirdi. İki savaşa sahne oldu: Amerikan Devrimi ve 1812 Savaşı. O renkli dünyada, Margaret kendine dek uzanan bütün çizgileri takip edebilirdi.

John Killam, 1766'da sonradan Pre-Loyalists olarak adlandırılacak grupla Massachusetts'ten gelenler arasındaydı. İngiliz hükümeti, New Englandlılara 1755'te sınırdışı edilen Fransız Akadiyanları (sayıları en az altı bindi) tarafından boşaltılan toprakları teklif ettiğini bildirdi. New England'lılar, Nova Scotia'ya Katolik olmayan insanlar yerleştirmek amacıyla İngilizler tarafından getirilen "yabancı Protestanlardandı." John Killam, Yar-mouth ilçesinde (hâlâ orayı "Isagogin" ya da "Ambar" olarak adlandıran yerli halk tarafından yurt edinilen) kıraç bir yer olan Chegoggin Koyu'nda bir çiftliğe yerleşti. Yerli nüfusla ilişkiler tedirgin ediciydi. Yerel efsaneler, kaçırmalar üzerinde yoğunlaşıyordu. En meşhurlarından biri de, ailesi Kızılderililer tarafından kaçırılan genç bir fazla ilgiliydi. Adı sanı anılmayan bu kız, olay anında evden uzakta böğürtlen topluyordu ve eve döndüğünde ailesini bulamamıştı. Ardından Chegoggin halfanı hayrete düşürerek, güvende olmak için Kızılderililerin yanma koştu. Ve orada kaldı. Yıllar sonra, Kızılderililerle birlikte kasabaya gelen yaşlı kadın, John Killam'ın arkadaşları tarafından yerel bir fenomen olarak ilan edilecekti.[14]

John Killam'ın soyundan gelenler (on çocuğu vardı) dal budak saldı ve Nova Scotia'da etki yarattı. Oğlu John Jr., Yarmouth'ta bir tüccar ve armatör oldu ve Deniz Sigorta Şirketi'nin kurulmasına katkıda bulundu. John'un oğlu Thomas (1802 doğumlu) aile şirketine katıldığında, aile Kuzey Amerika ile Büyük Britanya arasındaki riskli ticarette çok ilerledi. Thomas Killam'ın gemilerinin sayısı, yüzyıl ortasına dek altmışı buldu, ancak bunlardan yirmi beşi denizde kayboldu. Thomas'ın oğlu Frank, yerel meclise seçildi ve Killam kardeşler, bölgenin önde gelen armatörleri oldular (Water Caddesi'ndeki büroları, modern Yarmouth'taki en önemli tarihi bina olarak kabul edilir). John Killam'ın torununun torunu Albert, yargıç oldu ve Winnipeg'e taşındıktan sonra Louis Riel'in temyiz talebini dinlemek için Manitoba Yüksek Mahkemesi'ne çıktı. (Mahkeme, elbette Riel'in mahkûmiyetini onayladı ve Riel 16 Kasım 1885'te asıldı.) Bir sonraki kuşakta, kızlar erkeklere yetişmişlerdi. Maud Killam Neave, New York Hastanesi Kadın Sağlık Yüksekokulu'na gitti. 1896'da Tıp Doktoru unvanını aldı ve Kanada Kadın Metodist Misyonerler Derneği tarafından gönderildiği Çin'in Chengdu şehrinde misyoner doktor oldu.

Girişimciliğiyle tanınan bu ailenin belki de en girişimci ferdi, Thomas'ın torunu olan 1885 Yarmouth doğumlu Izaac'ti. Ailenin daha yoksul kesiminden gelen Izaac, 12-13 yaşlarında gazetecilik işinde para olduğunu fark etti. Yarmouth'ta üç-dört tane haftalık gazete vardı, fakat günlük gazeteler Halifax ve Sa-int John'dan trenle geliyordu. Izaac, gazete tedariki için bayilik aldı ve on beş yaşında piyasaya hâkim oldu. On altı yaşında, kariyer değişikliği yapıp Halifax Union Bankası'nın Yarmouth şubesinde stajyer olarak işe başladı ve hiç ardına bakmadı. Yirmi dokuzunda, Max Aitken'in (sonradan Lord Beaverbrook unvanını aldı) yerini alıp Kanada'nın en nüfuzlu yatırım danışma şirketlerinden biri olan Royal Securities Şirketi'ne müdür oldu. Karısı Dorothy'yle birlikte Montreal'e taşındı ve on hizmetçiyle birlikte Stanley Caddesi'nde gri taş bir malikânede yaşamaya başladılar. Karısına aldığı hediyeler efsaneviydi; aralarında, eskiden Fransız Kralı II. Henry'ye ait olan su damlası şeklinde kesilmiş elmas ve Bayan John Astor'un batan Titanik'ten kaçmak için bir filikaya atladığı sırada sımsıkı kavradığı inciler de vardı.

Joshua ve Mary Atwood, takriben 1760 yılında, Killam'lar-dan biraz önce Massachusetts, Truro'dan gelip Nova Scotia'nm güney kıyısındaki Barrington'a yerleştiler.[15]

Margaret, Atvvood soyadlı atalarından birinin Fransa'da tarikatından kovulan bir keşişin oğlu olan

Cormvallis Moreau olduğunu iddia ediyor ve efsaneye göre, bu kişi aynı zamanda, 1749'da yerleşik düzene yeni geçmiş Halifax şehrinde doğan ilk beyaz çocuk.[16] Onun bir keşişin oğlu olması fikri, Margaret'e cazip geliyor olmalı.

Fransa'nın Dijon şehrinden gelen Jean-Baptiste Moreau, 1749'da Anglikan bir misyoner olarak çalışmak için FJalifax'a geldi. Kuvvetle muhtemel, Aziz Benedict tarikatına bağlıydı. Fransız keşiş Moreau, Brest dolaylarındaki Aziz-Mathieu Manastırı'nda başrahipken, Katolik öğreti ve uygulamalarına olan inancım yitirdi ve Huguenot'lara duyduğu yakınlık yüzünden zulme uğradı. Ardından İngiltere'ye kaçıp evlendi ve oradan da Haziran 1749'da Lord Cormvallis ve onun iskân edeceği kişilerle birlikte Canning'e yelken açtı. Cormvallis'in yeni dünyadaki misyonu, Fransız saldırılarına siper olacak bir İngiliz kasabası kurmaktı. Moreau'ya hamile karısı Elizabeth ve dört hizmetçi eşlik ediyordu. Geldikleri yerleşim alanı, bakir bir bölgeden farksızdı. Burada sadece Fransız Protestan, Alman ve birkaç İngiliz'den oluşan çokdilli, küçük bir topluluk yaşıyordu. Hristiyanlık Esasları'nın Fransız Protestanlara Tanıtılması Derneği tarafından görevlendirilen Moreau, kısa bir süre önce Kanada'da inşa edilen St. Paul's adlı ilk Protestan kilisesinde vaazlar verdi.

Ardından Fransızca ve Almanca konuşan yaklaşık 1600 göçmen ve "Yabancı (Avrupalı) Protestanlar" ile birlikte, yeni kurulan yerleşim alanı Lunenburg'e gitti. Kendi deyimiyle, "O yabanilere yüce dinimizi kabul ettirmek" için büyük güçlüklere katlanmış olsa da, Mikmaklar konusunda şansı pek yaver gitmedi.

Fransız keşişin oğlu Cormvallis, Aralık 1749'da doğdu ve böylece yeni yerleşim alanında doğan ilk çocuk oldu. Lunen-burg milisinde deniz albayı olan Cornwallis, doksan bir yaşma dek yaşadı. Keşiş babasının Nova Scotia'da yarattığı etki, ondan daha uzun ömürlü oldu. Halifax Birinci Dünya Savaşı'nda limandaki cephanenin patlamasıyla viraneye döndüğünde, St. Paul's Kilisesi'nin batı galerisinin penceresi öyle bir kırıldı ki bir baş silueti ortaya çıktı - iddialara göre bu siluet, Fransız keşiş Moreau'ya şaşırtıcı bir benzerlik gösteriyordu.[17]

Margaret'in anne ve babası dünyaya gelene dek, yerleşim alanları yer değiştirmişti. Babasının ailesi Nova Scotia'nm güney kıyısında kaldı ve Atwood orada yaygın bir isim haline geldi. FFatta Nova Scotia'nm en güney ucundaki Shag Harbour köyü civarında Atwoods adlı bir dere bile var. Killamlar Nova Scotia'nın kuzey kıyısındaki Annapolis Vadisi'nde yaşıyorlardı.

Kasım 1939'da doğan Margaret, bir İkinci Dünya Savaşı çocuğuydu. Ancak babası, bazı babaların aksine altı yıl ortadan kaybolmadı. Federal Arazi ve Orman Bakanlığındaki bilim adamlığı görevinin asli olduğu ilan edildiğinde, kendi savaşını Kanada'da verdi. Fakat savaş, Atwoodlar için de aileden uzak kalmak anlamına geliyordu. Margaret, bir zamanlar anne ve babasını Nova Scotia'dan gelen Buhran Dönemi mültecileri olarak tanımlamıştı. Memleketlerinde iş yoktu. Benzinin savaş zamanında karneye bağlanması yüzünden, geri dönmek imkânsızdı. İnsanlar, resmi gerekçe olmadan uzun mesafeli seyahatler yapamıyorlardı. İki bin kilometre uzaklıktaki Nova Scotia, Margaret'in çocukluk hayallerinde VATAN olarak canlanan bir yerdi ve onlara mektuplarıyla aile destanlarını hatırlatan esrarengiz kişilerle doluydu. Mektuplar yüksek sesle yemek odasındaki masada okunurken, ailenin sözlü geçmişi de "patates püresinin yanında tabağa konurdu". Margaret, bu seslere aile fotoğraf albümlerinden yüzler ekliyordu. Hepsi birer roman kahramanına dönüşmüştü - Sonradan yazdığı bir yazıda, "onlara bir kitaptaki karakterler kadar aşinaydım," demişti, "uzak yerlerde

yaşayıp sürekli yer değiştirdiğimiz için, bana tanıştığım pek çok insandan daha yakındılar... Teyzelerimin, büyük teyzelerimin, dayılarımın, kuzenlerimin ve onların çocuklarının yaptığı işlerden sürekli haberdardım. Görünmez insanlardan oluşan çok geniş bir ailede büyüdüm."[18]

Killam ailesinin reisi, Dr. Harold Edwin Killam'dı. Dalhousie Sağlık Yüksekokulumdan 1906'da mezun olduktan sonra, kırk yıl Kentville'de hekimlik yaptı, ayrıca Aldershot'taki Kings ilçesi Milis Birliği'nde Tabip Subay olarak görev aldı. Meyve yetiştiricisi olarak da tanınıyor, elma bahçeleri Annapolis Vadisi'nin en iyileri arasında gösteriliyordu. Margaret, annesinden bu "sert, korku veren, ama sevimli" büyükbabayla ilgili pek çok hikâye duymuştu; onun "tipili havalarda atlı kızakla toprak yollardan geçip gecenin köründe çocuk doğurtmaya, kol ya da bacak kesmeye veya tanımadığı nesnelerle -daire testereler, harman makineleri- açılmış yaraları dikmeye gittiğini" biliyordu.[19] Annesi kendi babasından söz ederken sık sık, "dediği dedik" ifadesini kullanır, Margaret bunun üzerine büyükbabasını Musa Peygamber misali, yemek masasına iki büyük kaya parçası indirirken hayal ederdi. Büyükbabası ile karısı Ora Louise Webster'ın beş çocuğu; Fred ve Harold adlarında iki oğlu, Margaret (Margaret'in 1909 doğumlu annesi), Joyce ve Kathleen adlarında üç kızı olmuştu.

Margaret'in annesi, kızının deyimiyle, harika bir hikâye an-latıcısıydı; "çok iyi hikâye anlatır ve müthiş taklitler yapardı". Hikâyeler ahırı, at arabası barınağı ve kilerli bir mutfağı olan büyük beyaz bir çiftlik evinde yaşayan ailenin etrafında dönerdi. Margaret'in annesi, unun fiçılarda satıldığı ve her şeyin evde pişirildiği günleri hatırlıyordu. Margaret, üç kız kardeşin hikâyelerini ve vadide geçen maceralarını çok dinlemişti. O zamanları, "O zaman kız kardeşim yoktu ve kız kardeş olmanın gizemi, benim için çok etkileyiciydi," diye açıklıyordu.[20]

Bu maceraları planlayan ve hepsinde elebaşılık yapan kişi, "parlak zekâlı" Kathleen'di. Kathleen 1930'da on dokuz yaşındayken, Toronto Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisansını tamamladı, ardından babasının Oxford doktora eğitimini finanse etme teklifini reddederek evlendi ve altı çocuk sahibi oldu. Margaret çocukluğunda teyzesinin hikâyesini dinlerken, onun bu zekâyla neden hem altı çocuk yapıp hem de Oxford'a gitmediğini merak etmişti.

Bütün bunların benim için en ilginç yanı, Margaret'in bu hikâyeleri nasıl süsleyeceğiydi. Önemli olan, bizim çocukluğumuzu nasıl gördüğümüzdü, çünkü bu mitolojiden yola çıkarak kendimizi keşfediyorduk.

1945'te, Margaret altı yaşındayken, arabayla uzun zamandır bekledikleri Nova Scotia yolculuğuna çıktılar ve Margaret sonunda o insanlarla tanıştı. Annesinin mitolojisinde yer alan bu karakterlerin sıradan insanlar olması, onda şok etkisi yaratmıştı. Ailece Nova Scotia'da geçirdikleri tatiller, hafızasında derin izler bıraktı. Bir röportajda o dünyayı şöyle anlatıyor:

Annemin çocukluğunda, ailecek yaz tatilini geçirmek üzere An-ııapolis Vadisi'nden Fundy Koyu'na gittiklerinde, atlı bir arabayla North Mountain'ı geçiyorlarmış. Biz de, o yolu arabayla geçiyorduk. Büyükannemin kırevinde kalıyorduk. Evin bulunduğu kayalık, Fundy Koyu'na ve koydan çıkıntı yapan ahşap limana bakıyordu. Liman, küçük balıkçı teknelerini fırtınada yükselen dalgalara ve kimi zaman 17 metreyi bulan gelgitlere karşı koruyan bir sığınak gibiydi. Herkes bunların dünyanın en büyük ve en tehlikeli gelgitleri olduğunu bilirdi.

Ziyaretimiz sırasında kırevi kuzenlerle dolup taşıyordu. Onlarla beraberken öyle şeyler yapıyordum ki şimdi asla o kadar cesaretli, enerjik ve gözü kara olamam. Deniz kabardığında limanda yüzüyorduk, Fundy Koyu'nun yarı Arktik sularına dalıyor ve mosmor olana dek sudan çıkmıyorduk. Deniz alçaldığında, taşlık sahilin kaygan uzantılarında keşfe çıkıyorduk; gelgit havuzlarını, balıkçıların çektikleri su bentlerini, suların çekilmesiyle dikey ağlara takılan tırpana ve denizanası gibi nadir deniz canlılarını inceliyorduk. Kayalıklardaki mağaralara tırmanıp ametist arıyorduk; mağaralarda mahsur kalan ve kabaran denizin içeriye hücum etmesiyle denizde sürüklenip kurtarılamayan çocuklarla ilgili korkunç hikâyelere hiç kulak asmıyorduk. Biraz daha büyüyünce, kuzenlerimin yaptığı tekneyle Fundy Koyu'na açılmaya başladık ve bir keresinde az daha kasırgada alabora oluyorduk.

Annapolis Vadisi'nde bütün aile bireyleriyle görüştükten sonra, kıyıyı dolaşıp güneye iniyor, babamın Shelburne yakınlarında oturan ailesini ziyaret ediyorduk. Oradaki arazi daha farklıydı. Kıyıda düzgün bir koy şeridi yerine girintili çıkıntılı limanlar vardı. İç kısma doğru ilerledikçe, bereketli vadi yerini iğne yapraklı ağaçlarla dolu karanlık ormanlara ve yabanmersini kaplı bataklıklara bırakıyordu. Kayalık burunların arasında beyaz kumlu sahiller vardı ve buralarda dikilip güneye baktığınızda, Güney Amerika ile aranızda hiçbir şey olmadığını biliyordunuz.[21]

Margaret'in Güney Kıyı'daki büyükbabası ve büyükannesi, on dokuzuncu yüzyıldan bu yana fazla değişmeyen ücra bir çiftlikte yaşıyorlardı. Ev sadece gaz lambalarıyla aydınlatılıyor, yemekler odun yanan bir kuzinede pişiriliyor ve su tulumbayla çekiliyordu. Her şey elle yapılıyordu. Büyükanne Atwood, tahta bir yayıkta kendi tereyağını yapıyor ve kalıplarla şekil verip servis ediyordu. Ayrıca kendi yorganlarını da yama işiyle yapıyor, nesilden nesle aktarılan özel işaret ve modelleri takip ediyordu.

Yazarların özel bir hafızası var. Anılar, hikâyeler gibi kaydediliyor. Anekdotlar, dokular, manzaralar ve duyumsal imgeler, zihinde saklanıyor ve gerekirse on yıllar sonra anımsanabiliyor. Margaret Ncım-ı Diğer Grnce romanını yazarken, büyükannesinin evinin ayrıntılarını ve el yapımı yama işi yorganların dokusunu anımsamış ve Grace Marks'ın on dokuzuncu yüzyıl ortalarında yaşadığı dünyayı bu malzemeleri kullanarak inşa etmişti.

Margaret'in babası da, Güney Kıyı'daki dünyası hakkında doğruluğu şüpheli hikâyeler anlatırdı. Bunlar, "ya çocukken tanıdığı, iğne saklı bir sandalyede asla oturmayan mahalle büyücüsüyle, ya gübreleri temizlemesi kolay olsun diye bütün ineklerin arka taraflarının içeriye baktığı, yuvarlak bir ahırı olan adamla ya da daha ucuz olsun diye bir fiçı dolusu birbirine uymayan düğme satın alan adamla" ilgili olurdu.[22]

Margaret için Nova Scotia, "eksantrikliği pratik bir biçim alan eksantriklerle doluydu." Ayrıca Margaret'in deyimiyle, davranış tarzları, bugüne dek "duygusuz, alaycı, şüpheci ve özlü" olmayı sürdürmüştü. Bu tarz, "misafir olarak kötü niyetli ya da tam bir ahmak olmadığınız anlaşıldığında, cömertlik ve yardımseverlik olarak karşınıza çıkardı."[23] Sonuç olarak, genetik kalıtımın belirleyici olduğu iddiasını yabana atmamak gerek. Pek çok insan Margaret'i de tam olarak böyle tanımlayacaktır. O, ziyan etmeye karşı olan Nova Scotia ahlak kurallarını takip eder: Tabii burada ziyandan kasıt, maddeyi heba etmek kadar, yetenekleri ve yaşamı da heba etmektir.

OKUYAN AİLELER

Çoğumuz için ana babalar, bazı aile fotoğraflarında neredeyse ikona gibi görünürler; özellikle de biz küçükken ya da henüz doğmamışken çekilenlerde. Yaşam ve yıllar onları dönülmez bir biçimde değiştirmeden önce böylesine taze ve umut dolu olan bu romantik insanlar kimdir? Bu fotoğraflarla aramızda özel bir aşk yaşanır. Onlar birer resimden daha fazlasıdır. Onlar, ailenin ötesinde var olan bireylerin efsanesidir ve değişerek parmaklarımızın arasından kayıp gider.

Margaret, 1996'da The Labrador Fiasco' başlıklı hikâyeleş-tirilmiş bir biyografi yazdı. Kitap, babasının ölümünden sonra ona yazdığı biraz örtülü ve dokunaklı bir övgü gibi. Kitapta iki fotoğraftan söz ediliyor. Bunlar genç bir korucuya ait:

Evde bir yerde babamın bir resmi var - belki de henüz yerleştirilmeyen şipşak fotoğraflarla birlikte bir albümün arkasında duruyor. Resim, otuz yıl önceki halini gösteriyor; bir kano gezisinde çekilmiş.... Kanoyu karadan taşıdığı görülebiliyor. Tıraş olma-

* Labrador Fiyaskosu (ç. n.)

mış, karasinekler ve sivrisinekler yüzünden başına bir bandana bağlamış ve alnından geçirdiği kayışla sırtında ağır bir bohça taşıyor. Saçları siyah, parıldayan yüzü epey esmerleşmiş ve pek de temiz olduğu söylenemez. Hafif serseri bir hali var, korsan ya da gerçek bir kuzeyli orman kılavuzu gibi duruyor; gece yarısında kurtlar sahneye çıkmadan hemen önce en iyi tüfeğinizi de alıp ortadan kaybolacak biri gibi. Fakat aynı zamanda, ne yaptığını bilen biri gibi de...

Babamın bir fotoğrafı daha var; yük taşıdığı fotoğrafla aynı gezide çekilmiş olmalı ya da yine aynı bandanayı takmış. Bu kez objektife sırıtıp baltayla tıraş oluyormuş gibi yapıyor. İki abartılı nokta vurgulanıyor: İlki baltasının jilet kadar keskin olması, İkincisi ise sakalının baltayla kesilecek kadar sert olması. Çok matrak, tam bir kano gezisi şakası, ancak babam bir zamanlar bu iki şeye içten içe inanırdı.[1]

Margaret'in hikâyesini dokunaklı yapan şey, kurgu ve yaşam arasındaki zarın incelmiş olması. Cari Atwood, yaşamının büyük bir bölümünü kuzey ormanlarında geçirdi. Orman, onun tutkusu ve mesleğiydi. İlgili anekdotlarda, her zaman buralara özgü teçhizatla, kulübe yapımında kullanılan rende ve su terazileriyle, olta sineği bağlamaya yarayan kuştüyleriyle, ok yapımında kullanılan taşlarla kuşatılmış haldedir. Margaret'in hikâyesinde baba, o ormanlarda risk alabilen ve tehlikeyi aşabilen bir adamdır. Babası bu durumu, "olağanüstü durumlarda, aklınızı kullanmak zorundasınız," diye açıklıyordu. Fakat aynı zamanda çok şakacıydı ve kızma bıraktığı en önemli miraslardan biri de bu özelliği oldu.

Cari Atwood, 1906'da Nova Scotia, Clyde River'da doğdu. Annesinin teşvikiyle, uzaktan eğitimle liseyi bitirdi. Başlangıçta öğretmenlik kariyeri düşünerek Truro'da iki yıllık Öğretmen Okulu'na devam etti, ancak orada Acadia Üniversitesi'nden burs kazandı. Bu, Nova Scotia'da dağ başındaki bir çiftlikten gelen genç bir adam için yeterince önemli bir başarıydı, fakat ardından ikinci bir burs kazanıp McGill Üniversitesi'ne gitti, son olarak 1933'te Toronto Üniversitesinden fen bilimleri alanında yüksek lisans derecesi aldı. Federal Tarım Bakanlığı için kıdemsiz entomolojist olarak çalışarak üniversiteden mezun olmayı başardı. Arılarla ilgili araştırması nedeniyle, 1930'dan 1935'e

kadar her yaz Annapolis-Cormvallis Vadisine geri dönüp bölgedeki elmaların tozlaşmasını inceledi. Araştırma saatlerini, muhtemelen Dr. Killam'ın elma bahçesinde geçiriyordu. Güzel Margaret Killam'la çoktan tanışmıştı. Onunla ilk kez 1920'lerde Öğretmen Okulu'nda karşılaşmıştı, ancak aile içinde dolaşan hikâyelerde, onu ilk kez bir tırabzandan kayarken gördüğü anlatılıyordu.

Cari Atwood'un 1933 tarihli "Batı Nova Scotia'daki Bal Arıları Üzerine Araştırmalar" makalesine bakıp onu, o yaz mevsimleri boyunca çimlerin ve alçak otların arasından sürünerek minik arı kovanları ararken hayal etmek mümkün. Muhtemelen arıların yuva alışkanlıklarını inceliyor ve arıların sosyal örgütlenmesini anlamaya çalışıyordu. Ya da onları Kentville'deki Deneme Istasyonu'nda parçalarına ayırıyor ve gliserin ya da balsamla tekrar birleştiriyordu.[2] 1937'de Toronto Üniversitesinden doktorasını aldı, araştırmasını bir güve türü olan Ephestia kjibniella Zeller'in uzun ömürlülüğü ve üremesi üzerine yaptı. Tezi, o günkü "seksle bağlantılı ölümcül teorinin" (yani devamlı aynı soyla çiftleşmenin) azalan doğurganlığı açıklamada yetersiz kaldığını kanıtlamayı amaçlıyordu. Margaret, sonradan metamorfoza olan ilgisinin babasının güve tutkusuyla başladığını söyleyecekti.

Cari Atwood, tezi sonunda yayımlandığında monoton kayıt tutma işindeki değerli yardımları için Margaret Killam'a teşekkür etti. Margaret'in annesinin o eğitim gezilerinde Cari Atwood'a bilgi toplamada yardım ettiğini öğrenmek şaşırtıcı değildi.

Aile arasında anlatılan hikâyelerde Margaret Killam, "bedenen parmaklıklarda ve mahya kirişlerinde yürüyecek kadar cesaretli", ama yabancılardan kaçıp ahıra saklanacak kadar çekingen biri gibi resmediliyordu. Elebaşı daha küçük olan kız kardeşi Kathleen'di. Bütün yaramazlıkları o planlıyor ve bunların, "kır-

başlanmaya yol açabilecek suçlar" olarak doktor babalarından saklı tutulması gerekiyordu. Margaret, Killam ailesinin güzel kızı olabilirdi; Rafael-öncesi gözleri, dalgalı saçları, yontulmuş gibi duran elmacık kemikleri, kızına miras bırakacağı kemerli bir burnu vardı, ancak zekiydi de.

Dr. Killam, geleneksel bir aile reisiydi ve kız kardeşi Kathleen'in üniversite eğitimini desteklemiş olsa da, Margaret'in "hercai ve keyfine düşkün bir aptal"[3] olduğunu düşünüyordu. Ancak Margaret, onu alt etmeyi başardı. On yedi yaşında Truro'daki Öğretmen Okulu'ndan mezun oldu ve tek derslikli bir binada öğretmenlik yapmaya başladı. Şehirde yaşadığı için, her gün at sırtında okula gidiyordu. İki yıl para biriktirip New Brunsıvick'deki Mo-unt Allison Üniversitesi'nde bir yıl Ev Ekonomisi okudu, ardından burs kazanıp eğitimini Toronto Üniversitesi'nde tamamladı. Çok geçmeden Toronto Genel Hastanesi'nde diyetisyen olarak işe girdi.

Garl ve Margaret, 1935 yılında (Margaret yirmi altı yaşındayken) Margaret'in kız kardeşi Kathleen'le çifte düğün yaparak evlendiler, ardından fazlarının eklediği ayrıntıda olduğu gibi, Saint John Nehri'nden "kanoyla yola çıkıp" göçebe yaşamlarına başladılar. Evlenmek için uzun bir süre beklemek zorunda kalmışlardı, çünkü Buhran'ın en derin zamanıydı ve hiç paraları yoktu. Margaret, zar zor yeten maaş çeklerini dört zarfa bölüyordu: Kira, yiyecek, diğer faturalar ve eğlence için on sent. Şubat 1937'de, büyükbabasının adını alan oğulları Harold doğdu. Ondan iki buçuk yıl sonra, annesinin adını alan ve karışıklık olmasın diye aile içinde Peggy diye çağrılan Margaret Eleanor dünyaya geldi. 1951 yılında da ikinci fazları Ruth doğdu.

Harold'un doğumundan kısa bir süre sonra Cari Atvvo-od, Ottavva'da tam zamanlı işe girip Federal Arazi ve Orman Bakanlığı'nda çalışmaya başladı. Ormanlar, savaşlar için çok önemli bir kaynak olarak kabul ediliyordu, çünkü gemi sanayisinde diğer şeylerin yanı sıra sağlıklı ağaçlara ihtiyaç vardı. Böy-lece Cari, İkinci Dünya Savaşı'nı genellikle kuzeybatı Quebec'te araştırma yaparak geçirdi.

Margaret'in çocukluğunun ilk yıllarının ritmini belirleyen şey, babasının ağaç yiyen böcekleri araştırma göreviydi. Aile iki ayrı dünyada yaşıyordu. Bunlardan ilki, Margaret'in Ottawa'da-ki çocukluğunun şehir dünyasıydı ve burası, soğuk ve karlı bir kış manzarasından ibaretti. İkincisi ise, babasının işini kovaladığı sırada uzun ilkbahar, yaz ve sonbahar aylarını geçirdikleri ücra ormandı.

Ottawa, Kanada'nın başkenti olmasına karşın kırklı yılların başlarında halen kereste üretimine tahsis edilmiş küçük bir taşra şehriydi. Margaret anılarını hatırlamaya çalıştığında, zihninde canlanan ilk şey, yeni kesilmiş ağaçlardan yükselen testere talaşı kokusu oluyordu.

Yetişkinler için savaş, mahrumiyet anlamına geliyordu, çünkü ekonomi askeri gereksinimlere göre yönlendiriliyordu. Buhran'ı atlatamayan konutlar, genellikle standardın altındaydı. Benzin 1943'e dek karneyle dağıtılıyordu ve arabası olanlar yılda 450 litreden fazla benzin akmıyorlardı. Otobüsle seyahat, seksen kilometrelik gezilerle sınırlandırılmıştı. Taşınma konusunda resmi kısıtlamalar vardı: İnsanların, örneğin Vancouver'dan Toronto'ya savaşla ilgili bir gerekçe göstermeden taşınmaları yasaktı. Şeker, tereyağı, kahve, çay ve et de karneye bağlanmıştı.

Ancak küçük bir çocuk için Ottawa'da savaşın tek göstergesi, ara sıra bangır bangır öten hava saldırısı sirenleri ve radyoda haberleri dinleyen yetişkinlerin duyduğu endişeydi.

Atwoodlar, önce Belmont Caddesi'nde yaşadılar. Ardından Margaret iki yaşına geldiğinde, Patterson Caddesi'ndeki 1 numaraya yerleştiler. Burası, Ottawa'nın Glebe bölgesinde bulunan ağaçlarla çevrili, güzel bir yerdi. İkinci kattaki daireleri, Rideau Kanah'nın kenarındaki bir dublekste yer alıyordu. Margaret'e göre Ottawa, çocukların tünel açacağı kadar yüksek kar yığınlarıyla kaplı bir şehirdi. Bu tüneller pek güvenli sayılmazdı -bazen çöküyorlardı ve çocuklar altlarında kalıyordu- fakat her Kanadalı çocuğun bildiği gibi, bu beyaz kucaklara sokulmak çok cazipti, çünkü iç kısımları çok sıcak oluyordu. Bir de -çocukluk anılarında hep donmuş olan- kanal vardı. Margaret, oraya kaymaya gidiyordu. O günlerde çocuklar, şişirilmiş lastik gibi duran kar kıyafetlerine sarınıyor, kaymak için botlarına iki kızak ayağı bağlıyorlardı.

Fakat Margaret'in çocukluğunun asıl odağı, ormanda geçen bahar, yaz ve sonbaharlardı. Margaret, yıllar sonra yazdığı "Gerçek Kuzey" başlıklı etkili bir makalede o ortama geri dönüyordu. "Benim için kuzey, tam olarak Trout Creek planya atölyesinden başlıyordu. Yeni kesilmiş kereste yığınları, kuzeye açılan gerçek bir kapı gibiydi ve buranın kuzeyinde de North Bay şehri yer alıyordu. North Bay eskiden, biraz kuytuda kalan, sönük bir yerdi. Burası, sos-ve-bezelye-konservesiyle-sunulan-beyaz-ekmekten-yapılmış-sığır-eti-sandviçlerinin ülkesiydi."[4] Turizm, o günlerde çok baştan savmaydı. Yol kenarındaki benzin istasyonlarında, ilginç olsun diye sergilenen kafeslenmiş hayvanlar -bakımsız bir ayı, ralcun, geyik, hatta kokarca- görmek mümkündü. Anne ve babalar depoları doldururken, çocuklar parmaklıklardan içeri sosisli sandviçler ve buzlu dondurmalar uzatıyorlardı. Margaret, yol kenarındaki kafeslerden birinde, kendinden geçip deli gibi sekiz çizen bir tilki gördüğünü anımsıyordu. North Bay'in ötesinde kilometrelerce uzanan ağaçlardan başka hiçbir şey

yoktu, ta ki Ottawa Nehri'nin Quebec kıyısına gelene dek.

"Orada, Quebec sınırı boyunca uzanan Temiskaming'de, dosdoğru çocukluğumdan çıkıp gelen bir görüntü beliriyor: Testere talaşından kocaman bir dağ. Hep bu testere talaşı dağından kaymak istemiştim, sonunda bunu gerçekleştirdim ve onun kum gibi kuru ve kaygan olmadığını keşfettim; bu dağ nemli ve yapışkandı, üstelik giysilerden temizlenmesi çok zordu. Bu yanılsamaların doğası konusunda aldığım ilk dersti."[5] Bu tek endüst-rili şehirde, Margaret kereste kampı kurmak için atlı kızaklarla ormana giden, daha sonra tomruklarını bahardaki akıntı için buz üstünde kaydıran Quebec korucularım görmüştü.

"Bazen aksi yönden Sudbury'ye giderdik; ağaçlar giderek küçülür ve yaklaştıkça görünmez olurdu. Sudbury, çocukluğumun geçtiği bir başka büyülü yerdi. Gezegenlerarası bir yolculuğa çıktığımızı hayal ederdik ve bu, o zamanlar halen bir hayalden ibaretti. Sudbury, mucur tepeleri ve çorak taş yığınlarıyla tıpkı aya benziyordu."[6]

Dr. Cari Atwood, ilkbaharda çoğunlukla kuzey Quebec'teki araştırma istasyonuna gidiyor, ailesi de yaşamlarım kutu ve bavullara doldurup arabanın arkasına yığıyor ve ona eşlik ediyordu. Geleneksel bir anne, hastanelerin, arkadaşların, hatta memuriyet hayatının parçası olan çay partilerinin olduğu şehirde kalmayı tercih ederdi. Fakat Margaret'in annesi geleneksel değildi. Margaret'in anne ve babası, oturacakları yer ve hatta yaşamları hakkında doğaçlama kararlar veren göçebelerdi; Cari Atwood'a göre, her ikisi de medeniyetten mümkün olduğunca uzak olmaktan hoşlanıyordu.[7]

Bayan Atwood'un farklı bir hayat istemesi asla söz konusu olmadı. Margaret, annesinin aradığı dünyayı bulduğuna inanıyordu. Niye mi? Çünkü annesi, Nova Scotia'da geçen çocukluğun doktorun kızına dikte ettiği sıkı görgü kuralları ve koltuk örtüleriyle kaplı ağırbaşlı dünyanın ilmeğinden zar zor kurtulmuştu. Margaret'e göre, annesinin vizyonu açıktı ve giderek güçleniyordu. Geçmişe dönüp baktığında, onu erkek Fatma gibi anımsıyor. "Annem, ormandaki somut ve serbest yaşamı seviyordu. Yemek yapmak zor bir işti, çünkü durmaksızın bir şeyler doğramak, odun toplamak, su taşımak ve odun sobasını yakmak gerekiyordu ve bunların hepsi zaman alan şeylerdi."[8] Margaret kırk yıl sonra Nam-ı Diğer Grace'i yazdığında, cinai romandaki en otobiyografik anı tanımladı. Bu, karakterin çamaşır yıkadığı andı. "Kanada'nın kuzeyinde yaşadığım yıllarda, çamaşır leğende yıkanır, su odun sobasının üzerinde ısıtılırdı. Grace'in yaşındayken çamaşırların çoğunu kendim yıkardım. Grace'in ipe rüzgârla uçuşan temiz, beyaz çamaşırlar astığında duyduğu hazzı, kalbimin derinliklerinde hissettim."[9]

Margaret'in çok sayıdaki tanımlamalarından anlaşıldığı üzere, ormandaki yaşam çok düzenliydi. Ailecek çadırlarda kalıyorlardı. Bu sırada Cari Atwood idareten küçük bir kulübe yapıyor, onları buraya yerleştirir yerleştirmez daha büyüğünü yapmaya koyuluyordu. Yeni bir yere taşındıklarında, bu işlemler sürekli tekrarlanıyordu. Margaret, "Babam odun kırmayı severdi," diye şifreli bir açıklama yapmıştı.[10] Anne ve babasının 1936 ile 1948 yılları arasında yirmi kez taşındığını söylemişti: İlkbahar başında ormana taşınıyor, sonbahar sonunda şehre geri dönüyorlardı. Araba ladinlerle çevrili bir yerde, topraktan fırlamış pembe bir granit külçesine yaklaştığında, anne ve babası şöyle bağırıyordu: "Eve varmak üzereyiz."[11] Ev geçici bir yerdi. Nerede mola verirlerse, orasıydı. Margaret'in hafızasında çocukluk, ağır branda çadırlarının ve kamp ateşlerinden yayılan dumanın zift kokusunu ya da teknede annesiyle babası kürek çekerken oturduğu yerden yükselen bayat

balık kokusunu içeren bir şeydi. Bir de o yılların süttozu markası Klim'in tadı eksik olmazdı.

Çocukluğumuzun manzarası, ruhumuzun temelini oluşturuyor. Margaret'in manzarasında kuzey ormanları vardı. Küçük bir çocuk için orman çok ürkütücü olmalıydı. Margaret, birtakım yararlı korkular -yıldırım, ayı, orman yangını ve hatta nehir korkusu- edindi. Ancak burası, aynı zamanda labirentinde yetişkinlerin ustaca dolaştığı bir evdi. Çünkü kendine özgü güçlü bir tılsımı vardı. Kuzey ormanı, içinde vakit geçiren herkese canlı, neredeyse ruhu olan bir varlık gibi görünürdü. Arkanızda bilinçaltınız gibi oturur - gözlerini sizden ayırmazdı. O da Margaret'in ruhunun temellerinden biriydi. Margaret geçmişe bakıp şöyle demişti:

Uçakla eve varmak üzereyim, bin fit yukarıdayım, belli bir mesafeden taygalara göz atıyorum. Göl, göl, göl, bataklık, bir tutam alçak tepe, bir büküm nehir, kıyıdan iç kısma ilerleyen buz. Ancak burası çok büyük olmalı, kayalık ve çıplak, öyle ki her an kaybolabilir, daireler çizerek yürüyüp açıkta kalmaktan ölebilirsiniz... Pencereden dışarıda, çok aşağıda: Yalnızlık ve anlık bir panik. Böyle bir manzarayla içiniz rahat olabilir.[12]

Margaret, böyle bir manzaraya uygun bir ada sahip olduğu için çok mutluydu. Atwood, "Atter wode" kelimesinden geliyordu ve "ormanın incisi" demekti. "Bu bir İngiliz adıydı," diyordu keyifle, "çok eski, muhtemelen on dördüncü yüzyıl ya da daha öncesinden kalma."[13] İnsan, Nathaniel Havvthornc'ım orman perisi PearPün Margaret'in çocukluğuna fazla uzak olamayacağını düşünüyor.

Ormanda yaşamın kendine özgü kuralları vardı. Dr. Atwo-od, gündüzleri motorlu tekneyle araştırma istasyonundaki işine gidiyor ve böceklerini inceliyordu. Bazen birkaç günlük eğitim gezilerine çıkıyor, bu geziler ara sıra daha da uzayabiliyordu. Margaret, "Hurricane Hazel"* adlı hikâyesinde, bu anıları bir çocuğun perspektifinden kurguluyor:

Biz günlük işlerimizi yaparken, o orman uçaklarıyla vadilerden uçuyordu. Bu vadiler öyle dikti ki pilot iniş yapmak için motorun hızını tamamen kesmek ya da uçağı ağır ağır topraktan fırlayan kayalıkların üzerinden geçirmek zorunda kalıyor, bazen hızlanan akıntılarla ters dönecek gibi oluyordu. Dört bir yanı saran yangın yüzünden iki hafta ormanda mahsur kalmış ve şiddetli yağmurlar sayesinde hayatta kalabilmişti. Yağmur yağarken çadırında oturuyor, yedek çoraplarını sosis gibi ateşe tutup kurutmaya çalışıyordu. O döndüğünde, işte böyle hikâyeler dinlerdik.[14]

Dr. Atwood iş için uzak yerlere gittiğinde, ailesi onun peşinden gidemiyor ve yerine karısı bakıyordu. Bayan Atwood, telefon, elektrik ya da şebeke suyunun olmadığı ve acil durumlarda hastaneye ya da herhangi bir yardıma ulaşmanın imkânsız olduğu bu yerde zaman zaman endişelenmiş olmalı. Bâzının kamuyla paylaştığı en acil durum, Margaret altı yaşındayken Superior Gölü'nün kuzeyinde bir kulübede yaşadıkları sırada meydana gelmişti. Margaret'in erkek kardeşi Harold da bu olayı anımsıyordu.

Babaları, Sault Ste. Marie şehrinin dışındaki St. Mary Nehri kıyısından bir arazi satın almıştı. Harold, bu anıyı şöyle anlatıyor: "Babam, iki hafta içinde tek başına evin yolunu yapmış, yol üstündeki bataklığın üzerine bir köprü kurmuş, bir de kulübe inşa etmişti. Ardından bir araştırma gezisine çıkması gerekti. Arabayı kulübenin önüne park etmiştik ve yiyecekleri yakındaki bir çadırda tutuyorduk. Annem dışarıdan sesler duydu. Pencereden dışarı baleti, bir ayı sessizce kulübeye

yaklaşıyordu. Kapı, sadece bir ip ve çiviyle tutturulmuştu." Bayan Atwood, "Çek git!" diye bağırdı ve ayı kaçtı ama gitmeden önce bütün yiyecek stokunu heder etti. Harold'ın hatırladığı kadarıyla, annesi onu ve kız kardeşini sahile gönderiyordu; yoldan geçenler onları görüp araştırma istasyonuna yiyeceğe ihtiyaçları olduğunu iletebilirlerdi.[15] Margaret de annesinin onları ormana dökülen yiyecekleri toplamaya gönderdiğini hatırlıyordu, bu sayede kahvaltıya yetecek kadar patates çıkmıştı. Sakin sakin oturup patatesleri yediler. Ayı yine geldi ve annesi, "Çek git!" diye bağırıp ayıya doğru koşmaya başladı. Ayı kaçtı. "Annem el altında bir tüfek bulundursaydı," dedi Margaret, "muhtemelen ayıyı vururdu. Fena atış yapmazdı."[16]

Harold da, Margaret de sonbaharda geri dönmek üzere baharda okuldan alındıkları zamanları çok iyi hatırlıyorlar; bu sırada onlara Bayan Atwood ders veriyordu. Buna kimsenin itirazı yok gibiydi. O günlerde, çocuğun "akran grubunda" olma ihtiyacıyla ya da "sosyalleşmenin" önemiyle ilgili hiçbir teori yoktu.

Ayrıca Bayan Atwood zaten Nova Scotia'da öğretmenlik yapmıştı. Margaret, bu öğrenme yönteminin çok iyi bir alıştırma olduğuna ve ona "kendi kendini denetleme yetisi" kazandırdığına inanıyordu. Üzerine düşen görevi yerine getirecek ve bu şekilde istediği şeyi yapmakta özgür olacaktı; yani resim yapabilecekti. Daha da önemlisi, Margaret bu şekilde, akranlarının kızlara uyguladığı "aptal olma" baskısından -zeki olmanın şık olmadığı düşüncesinden- kurtulmuştu.[17]

Babası da onlara teklifsizce ders anlatıyordu. Onunla ormanda yürüyüp ıslıkla Beethoven çalmak, böcekleri kafasından uzak tutmak için giydiği şapkayı giymek, doğa bilimi üzerine bir ders olabilirdi. "Gözlemleyerek öğreniyorduk. Babamızla diğer çocukların babalarıyla geçirdiğinden daha çok vakit geçiriyorduk, çünkü babam büroya gitmiyordu... Bir ağacın altına lastik levha koyup baltanın tersiyle ağaca vururdu, ardından ağaçta ne kadar tırtıl, böcek varsa hepsi lastik levhaya düşerdi. Sonra herkes onları toplardı."[18] Bu iş, Margaret'in fazla hassas olmasını önlüyor ve ona, kızları örümcek gibi şeylerle korkutmayı uman erkek çocuklara karşı üstünlük sağlıyordu. Margaret, korkmak yerine sakin sakin böceklerin türünü ve cinsini söylüyordu. Babası, aynı zamanda onlara bitkileri de öğretiyor, anlatımlarına sık sık süslü ilaveler yapıyordu. Örneğin, baldıranotunu işaret edip, "Bu arada, Sokrates bu otla intihar etmişti," diyordu. Margaret asla, "Bu bir ağaç," deyip geçemiyordu. Onun ne ağacı olduğunu ve diğer ağaçlardan nasıl ayırt edileceğini bilmesi gerekiyordu. Aksi takdirde babası cılız ve korku veren bir sesle öksürüyor, ardından gülümsemeye başlıyordu. Kuşları ve çoğu hayvanı seslerinden tanıyor, hepsini taklit ediyordu. Böylesine disiplinli bir adlandırma ve dikkati toplama eğitimi bir yazar için paha biçilmez bir şey.

Çocuklar olarak durağan bir dünyaya, bize sunulan kurallarla dolu bir bölgeye adım atıyoruz. Tek yapabildiğimiz, buradaki yerimizi bulmak için mücadele etmek. Margaret için bu, üç çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu olmak ve erkek kardeşi Harold'ı iki buçuk yıl geriden takip etmek anlamına geliyordu. Peki, ikinci olmak ne anlama geliyor? Öncelikle ikinci çocuk taklit ederek çabuk öğreniyor, yani birinciye yetişme baskısı çok büyük. Fakat ayrıca, bağımsız olup büyük kardeşin gölgesinden kurtulmaya karşı duyulan şiddetli bir arzu da söz konusu. İkinci çocuk güçlü bir irade geliştiriyor ve geçilmesi mümkün olmayan kişisel sınırlar koyuyor. Elbette, bu gibi formüller yanıltıcı olabilir. Fakat Margaret gerçekten, olağanüstü güçlü bir iradeye sahipti. Annesi şöyle diyordu: "Peggy'ye kimse yol göstermedi. Zaten ona yol gösterebilecek biri olduğunu sanmıyorum."[19] İkincilik, yazar olmak isteyen genç bir kız için avantajlı bir konumdu. Ağabeyiyle arkadaş gibiydi,

çünkü ormanda geçen uzun aylar boyunca onunla oyun oynayabilecek hiç kimse yoktu. Ayrıca ağabeyini, sürekli kendisini kanıtlamak zorunda olduğu bir rakip gibi gördüğünü söylemek yanlış olmaz ki, bu da iyi bir eğitimdi.

Margaret, ağabeyine çok yakındı, fakat aile içinde anlatılan bir hikâye bu bağlılığa yeni bir boyut katıyor. Fîarold üç yaşındayken bir göle düştü ve neredeyse boğuluyordu. Margaret'in annesi, sakin bir gün olduğu için su yüzeyine çıkan kabarcıkların sesini duyabildiğini söylemişti. Margaret, neredeyse trajediyle sonuçlanan bu hikâyenin kendi üzerindeki yıkıcı etkisini hâlâ anımsıyor: Ağabeyi birdenbire korunmaya muhtaç birine dönüşmüştü. Margaret, endişeyle onu her yerde takip etmeye başladı ve bu dikkati sayesinde ailede "küçük gölge" diye anılır oldu.

Margaret ve Harold, annelerinin sabahleyin verdiği düzenli derslerden sonra kendi oyunlarını icat etmek için serbest kalıyorlardı ve Margaret'in hatırladığına göre, bu eğlenceler çok yaratıcıydı. Ormanda kendi kendilerine oyalanacak şeyler bulmaları gerekiyordu. Birlikte çizgi roman -Kaptan Amerika ve Kara Şahin- okuyorlardı ve Harold kendi çizgi romanını yazıyordu. Çizgi romanı, bilimkurgu karakterleriyle doluydu ve hayali gezegeninde yaşayan bütün bitki ve hayvan türlerini tasvir eden notlar ve ayrıntılı çizimler içeriyordu.[20]

Elbette televizyon yoktu ama arada bir araştırma istasyonundan radyo yayını oluyordu; tabii bu mesafeden radyonun çekmesi bile bir şanstı. Pek çok çocuk gibi Margaret de reklam şarkılarını ezbere biliyordu: "Sarı dişler nerede, bembeyaz oldu Pepsodent'le."

Harold amatör bir doğa bilimciydi (büyüdüğünde nörofîz-yoloji uzmanı olacaktı): Margaret, "Erkek kardeşim solucanları yatağına götürür, yılanları yastığının altına saklardı," demişti. Bir keresinde teyzeleri Joyce onları ziyarete geldiğinde, Harold bir yılan alıp yatağına götürmüş ama yılan kaçıp ılık odun sobasının içine girmişti. Bayan Atwood sabahleyin sobayı yakmaya geldiğinde, içindeki yılanı gördü. Hiç istifini bozmadan şöyle dedi: "Sanırım, bu yılan dışarıda daha mutlu olur." Margaret, yıllar sonra teyzesiyle birlikte bu anekdota dayalı Anna's Pef adlı bir çocuk kitabı çıkardı.[21]

Margaret, okumayı ilk kez Harold'dan öğrendiğini ve kitap fikrine böyle sevdalandığını söylüyor. Beş yaşına geldiğinde kendi kitabını yaptı: Karalama defterinden kestiği sayfaları dikip birleştirdi, içine ezberlediği bütün şiirleri yazdı, sonuna da kendi şiirini ekledi. Bunu "çok tatmin edici bir iş" olarak anımsıyor. Altı yaşında bir roman yazdı; romanı salla nehri geçen bir karıncayı konu alıyordu. O ve Harold, ayrıca doğaçlama kukla gösterilerinde sahnelemek üzere oyunlar yazıyorlardı.

ikisinin de kurbağa, yılan, kerevit ve alakarga gibi hayvanları vardı ve bunları elleriyle besliyorlardı. Biraz büyüdüklerinde, huş ağacı kabuğundan çadır yapıp ormanın haritasını çıkardılar, adı konmamış göl ve nehirlere isimler uydurdular.[22]

İkisi yazlan beraberce ormanda büyürken, Harold'ın edindiği beceriler giderek artıyor ve kız kardeşine geçiyordu. Bu beceriler yüzmekten kano yapmaya, balıkların pullarını ve karnını temizlemekten ok atmaya ve tüfek kullanmaya dek uzanıyordu. Son olarak Harold, ona satranç ve yarım yamalak Yunanca öğretmişti. Margaret, yıllar sonra yazdığı Bluebeard's Egg' kitabındaki yarı-otobiyografik dört hikâyeden biri olan "Hurricane Hazel"da, o Yunanca derslerini anımsıyor ve

ağabeyin kız kardeşe Yunancayla sataşmasını anlatıyor:

Yunanca, kendi derslerinden biriydi; benden iki sınıf öndeydi ve sadece erkeklerin alındığı farklı bir liseye gidiyordu. Öğretmeye alfabeden başladı. Her zamanki gibi, onun istediği kadar hızlı öğrenemiyordum, bu yüzden evin farklı yerlerine İngilizce harfler yerine Yunanca harfler kullanılarak yazılmış notlar bırakmaya başladı. Mesela tam duş alacağım sırada, küvette bir nota rastlıyordum... (Not çevrildiğinde, Çeşmeyi kapat ifadesi ortaya çıkıyordu.) Ya da odamın kapalı kapısına yapışmış bir not buluyordum ve sonradan notun beni kapıyı açtığımda üzerime inecek bir şey -ıslak bir havlu, bir avuç pişmiş spagetti- konusunda uyardığını anlıyordum... Öyle ahım şahım bir Yunanca öğrenmedim, fakat harfleri aktarmada bayağı hızlandım.[23]

Harold, sekizinci ya da dokuzuncu sınıfa giderken okulda Yunan alfabesini öğrenip arkadaşlarıyla gizli şifre olarak kullandıklarını anımsıyor. Alfabeyi kız kardeşine de öğretmiş. Anekdot gerçeklerle örtüşüyor, fakat kız kardeşinin yaptığı süslemeler tamamen hayal ürünü - çok hoş olmakla birlikte Margaret'e aitler. Harold, asla o kadar gıcık biri olmadığını düşünüyor.

Bütün annelerin olduğu gibi Bayan Atwood'un da çocuklarıyla ilgili çok hoş anekdotları vardı. Bunlardan birinde Margaret, pijamalarını giyerken kıpır kıpır kıpırdanıp şöyle demişti: "Çabuk ol, anne. Kendime bir hikâye anlatıyorum ve sonunu öğrenmek için sabırsızlanıyorum." Bayan Atwood, ayrıca Harold anaokuluna başladığında, kısa bir süre Margaret'in yalnız kalmasından en-dişelenmişti. Harold'ı okula bırakıp eve döndüklerinde, "Peggy ortalıkta dolanıp ufak tefek işler yaptı, ıvır zıvırlarını oraya buraya yığdı - ve halinden hoşnut bir kuş gibi şarkılar mırıldandı. Ona, 'Pcggy, şarkı söylerken ne hoş vakit geçiriyorsun,' dediğimde, bana 'Evet,' dedi. 'Kafamdan hep böyle küçük küçük mırıltılar geçiyor.'"[24]

Bir röportajcı, Margaret'in ileride ne olacağıyla ilgili bir işaret olup olmadığını sorduğunda, Bayan Atvvood şöyle cevap vermişti: "Hiç işaret yoktu." Sadece Margaret eli kalem tutar tutmaz yazmaya başladı, fonetik yazım metodunu uyguluyordu. İkinci sınıfta, "kediler için deli olduğu zamanlarda" "Kafiyeli Kediler" adını verdiği bir şiir kitabı yazdı. Ayrıca, birinci ya da ikinci sınıftayken bir oyun yazmıştı. "Size en beğendiğim cümlesini söyleyeyim mi?" diye sordu Bayan Atvvood röportajı yapan kişiye. Bir karakter şöyle diyordu: "Yalanım varsa, ay üstüme düşsün." Sonraki satır şöyleydi: KÜT.[25]

Bayan Atvvood, Ottavva'da memurlar için düzenlenen çay partisine davet edildiğini anımsıyordu. Bu partiler, devlet memuru eşlerince yerine getirilen resmi görevler gibiydi. Çocuk bakıcısına güç yetiremeyen Bayan Atvvood, çocuklarını da yanına aldı, fakat onları gizli güç takviyesi olarak görmüş de olabilirdi, Çünkü bu tip sosyal aktivitelerden pek hoşlanmıyordu. Çocuklara, şekerlemeden yapılmış kısa pantolon ve etekler giyen tavşan şekilli bisküviler ikram edilmişti. Bayan Atvvood, röportaj yapan kişiye olayı anlatırken yanında oturan kızına dönüp şöyle dedi: "Bir tanesini seçtin. Elinde bisküviyle tek başına bir köşeye çekildin. Bir hanım seni fark edip yanına gitti. 'Bisküvini yemeyecek misin?' diye sordu. 'Yok, yok,' dedin. 'Burada oturup onunla konuşacağım sadece.'"[26]

Bayan Atvvood'un Margaret'le ilgili anekdotları, yani en azından kaydedilmiş olanlar, yazar olacak bir çocuğun hayal gücünden söz ediyor. (Bu anıların rötuşlanmış olması da mümkün, fakat büyük bir

olasılıkla doğru bir portre çiziyorlar.) Ancak her ne kadar başka türlü davransak da, çocuklarımızın özel yaşamlarına erişmemiz mümkün değil. Margaret hayal gücü kuvvetli, becerikli bir çocuktu ve özel iç dünyasında neredeyse özerkti. Bayan Atwood çok yetenekli bir anne, çünkü çocuklarını özel hayatlarına müdahale etmeden teşvik etmeyi başardı. Margaret'in dünyayı kendi kendisine keşfetmesine izin verdi. Kızının ihtiyacının bu özerkliğe saygı gösterilmesi olduğunu çok iyi anlamışa benziyor.

Burada sözü edilen genç kızın sanatçı olarak portresi, elbette genç bir adamın sanatçı olarak portresinden pek farklı değil. Sanatçıların çocukluk hikâyelerinde, olmazsa olmaz bir yalnızlık motifi var - çocuk tek başına, kendi fantezi dünyasını inşa ediyor. Margaret'in yalnızlığı, işlevsiz bir ailede olup farklı olmaktan değil, babasının işlevsiz bir dünya olarak nitelendirdiği bir dünyada farklı bir aileye sahip olmaktan ileri geliyordu. Babası ilk çevrecilerden biriydi ve insanlar konusunda kötümserdi, çünkü o zamanlar dünyada savaş hüküm sürüyordu.

Kitaplar, çocukluğunda Margaret'in vazgeçilmez arkadaşları oldu. Altı yaşındayken, anne ve babası katalogdan postayla Grimm Masalları kitabını sipariş ettiler. Kitabın sansürden geçmemiş 1944 Pantheon baskısı olduğunu fark edince, canları sıkıldı. Kitap, JosefScharl'ın kurukafa, cellat, büyücü, dev ve diğer grotesk figürlerini içeren Gotik çizimlerle doluydu. Margaret'in anne ve babası, o ve ağabeyinin henüz "kitapta fazlasıyla bulunan çivi dolu fıçılar, kızgın ayakkabılar, takma dil ve gözler, yamyamlık ve türlü türlü açık kalp cerrahisi" için hazır olmadığından endişeleniyorlardı. "Bunların bizi korkutacağını sandılar," diyor Margaret o günleri hatırlayarak. "Çocukların korkmayı sevdiğini unutmuşlardı." Onun deyimiyle, "ömür boyu okudukları" içinde en çok okuduğu kitap, Grimm Masallarındı.[2]

En çok sevdiği masallar, "Ardıç Ağacı" ve "Fitcher'ın Kuşu" idi. En korkunç masallardan ikisini seçmişti. "Ardıç Ağacı"; erkek kardeşi, kötü ruhlu üvey annesi tarafından öldürülen ve babasına yemek olarak sunulan küçük bir kızın hikayesi. Sonunda kardeşi, muhteşem bir kuş olarak yeniden canlanıyor ve başından geçenleri anlatıyor. Margaret kendini, erkek kardeşini çok seven ve onun kemiklerini saklayan bu küçük kızla özdeşleştirmiş olmalı. "Fitcher'ın Kuşu" ise Mavi Sakal hikâyesinin eski bir yorumu. Bu hikâye, Margaret'in aklından hiç çıkmadı; öyle ki hikâyenin motiflerine olgunluk çağı romanlarında bile rastlamak mümkün.

Bu küçük ve tekinsiz hikâyeler, bir çocuğun iç yaşamının ve genellikle anlaşılmaz duyguların altınıyla kaçınılmaz olarak hissettiği telaşın belgelerini oluşturuyor. Çocuğun dünyası, abartılar üzerine kurulu. Çocukluğun ham dünyasında, bir daha asla olamayacağımız kadar neşeli ve ürkeğiz ve büyüye her zamankinden daha çok inanıyoruz. Dünya gizemli bir yer, çünkü ardındaki güdüleri göremiyoruz.

Margaret, sonradan masalların büyüsünü ve insanı "herkesin göründüğünden farklı çıkabileceğine... ve dibi boylamışken bile cesaret ve inancın galip gelebileceğine"[28] inandırmasını sevdiğini söylemişti. Fakat masalların içerdiği Gotik unsurlar da hayal gücünü besliyordu - pek çok çocuk gibi o da masalların uyandırdığı korkuya bayılıyordu. Ormandaki dünyasında ise gerçek korkular vardı: Ormanda yolunuzu kaybedebilir ve bir daha içinden çı-kamayabilirdiniz. Ormanda sık sık cereyan eden bu hikâyelerde hayvanlar konuşurdu. Ayrıca Margaret'in dünyasında, doğan güneşin sabahleyin kara ladinlere vuruşunda ya da geceleyin suda yüzen dalgıçkuşlarının ötüşünde bile bir gizem vardı.

Margaret o zaman bunları olağanüstü bulmuyordu elbette, ama onun okuduğu sansürden geçmemiş Grimm Masalları'nda-ki küçük kızlar genellikle sihirli güçlere sahip oluyorlardı. Prensesler de prensler kadar hayat kurtarıyor, akıl, zekâ ve azimlerini kullanıyorlardı. Margaret şuna dikkat çekti: "Bu hikâyelerdeki kadınlar, sonraki sterilize baskılardaki gibi pasif zombiler değildi." Margaret'in bir çocuk olarak, kızların da güçlü olduğundan hiç şüphesi yoktu.

Bu Gotik masallar, hayallerine kaçınılmaz katmanlar ekledi ve bu katmanlar, onun dünya imgesinin birer parçası haline geldi. Bu masallar da çocukluğundaki her şey kadar gerçekti. Margaret onlara istinaden, "zihnimin derinliklerine gömülüler ve hâlâ sinyal göndermeye devam ediyorlar," demişti.[29]

Çoğu yazar gibi Margaret de kitap bağımlısı oldu - ve çok geçmeden geceleri yatak örtülerinin altında el feneri kullanmak gibi bildik bir alışkanlık edindi. Bütün kız çocuk kitaplarım -Cherry Ames, Junior Nurse ve Bobbsey Twins'ı'— ve erkek çocuk kitaplarını -Define Adası, Gulliver'in Gezileri ve Charles G.D. Roberts ile Ernest Thompson Seton'ın hayvanlı kitaplarını- okudu.

Atwood ailesinde kitaplardan başka anlatılar da vardı. Margaret'in "mutfak hikâyeleri" diye adlandırdığı bu anlatılar da onun genç dimağını besliyordu.

Margaret'in çocukluk anılarını dinlerken, onun sık sık yetişkin dünyasının ayartıcı seslerini dinlediğini ve aile sırlarına kulak misafiri olduğunu fark ediyorum. Duydukları cazip ve heyecan verici, yasak bilgi içeriyorlar. Margaret, yetişkinlerin sansür kurallarından habersiz bir şekilde anlatılanları dinliyor. Bunlar, yazılı hikâyelerle bütünleşerek yaşamlar hakkında belli bir fikir veriyorlar. Belli ki Margaret, çok küçük yaştan beri hikâye anlatan kişiyi anne olarak tanımlıyor. Bayan Atwood, kızı için bir ilham perisi modeli ve hikâye anlatan ilk sesi oluyor. Margaret, bir keresinde ilham perisinin erkek mi yoksa dişi mi olduğu şeklindeki soruyu şöyle cevaplamıştı: "A, tabii ki kadın."[0]

Annesinin dizinde oturup hikâyeler dinleyen her kız çocuğu romancı olmuyor. Fakat Virginia Woolfun söylediği gibi, "kadın yazar annesinin aracılığıyla geçmişi anımsıyor." Bu bağlantı, pek çok kadın için bloke edilmiş durumda. Masalların gerçek olmadığını öğrendiğimiz zaman, annelerin hiçbir gücünün olmadığını fark ediyoruz. Fakat Margaret'in dünyası geleneksel bir

* Küçük Hemşire (ç.n.) ** Bobbsey İkizleri (ç.n.)

dünya değildi. Ailesinde cinsiyet belirleyici bir rol oynamıyordu. Margaret, o zamanlar bunun ne denli olağandışı olduğunu bilemezdi.

Elbette bütün kız çocukları gibi onun için de farklı birer anne ve baba dünyası vardı. Bu dünyalar ayrıydı ve kendine özgü önceliklere sahipti. Margaret'in yaşadıklarını dikkate değer kılan şey, bu iki dünyanın da eşit derecede etkili olmasıydı.

Ormandan aylar sonra çıkan genç kız, geleneksel kadın davranışlarına çok yabancıydı. Margaret, toplumda kadına atfedilen geleneksel rollerle çok geç tanışan, bu nedenle onları asla yaradılışının bir parçası olarak görmeyen biri olduğunu söylüyor.

Ailesi soğuk kış aylarında Ottawa'ya döndüğünde, Margaret annesinin "kuzey ormanlarındaki

kimliğinden bambaşka bir kimliğe bürünmesini izlerdi." Kırklı yılların çocuğu olarak, annesinin şehre geldiğinde elbiselerin yanı sıra pek çok şeyi daha üzerine geçirdiğini görebiliyordu. "Sanırım buradan yola çıkarak şöyle bir fikir edindim: Her şey sabit ve kesin değildi, kendinizi yeniden şekillendirip farklı farklı sunabilirdiniz. Bu durum, özünüze yönelik herhangi bir hayati tehlike oluşturmuyordu. Birçok şey yapabilir, birçok şey olabilir, birçok görünüme sahip olabilir ve aynı insan olarak kalabilirdiniz."[31]

Kadınların çabuk değişen sanatçılar olduğunun ortaya çıkması, rahatsız edici olmaktan ziyade büyüleyiciydi. Margaret büyüme çağma geldiğinde, kadın moda dergileri biriktirmeye başladı; onları inceliyor, bulduğu kostüm ve kıyafet resimleriyle odasının duvarlarını süslüyordu. Sorun, kadınların yumuşak başlı yaratıklar olması değildi. Margaret, geçmişe dönüp şöyle diyordu: "Sorun, sizi gerekli davranış biçiminin her şeyin özü olduğuna sizi siz yapan şey olduğuna inanmaya zorlamaları. İşte, hepimizin karşı koyması gereken şey bu."[32]

Margaret, mutlu bir çocukluk geçiren pek çok çocuk gibi, asla annesinin yaşamını sorgulamadı. Ancak annesi, kendisi için başka yaşam şekilleri de hayal etmişti. Bayan Atwood, M o tim-s and Daughters[3] adlı bir kitap için yapılan röportajda şöyle dedi: "Bir daha dünyaya gelsem, arkeolog olmak isterdim. Daha geçen gün, bahçemde taş toplarken tarih öncesi bir ok ucu buldum."[33] Margaret, "Annemin Yaşamındaki Önemli anlar" adlı hikâyesinde bu fanteziye yer veriyor.

"Bir sonraki yaşamımda," dedi annem bir keresinde, "Arkeolog olacağım ve orayı burayı kazıp bir şeyler çıkaracağım..."

Onun bu açıklaması beni tedirgin etti. Annemin ilk kez olduğundan başka biri olmak isteyebileceğini söylediğine şahit oluyordum. O zaman otuz beş yaşındaydım; yine de annemin kaderin ona verdiği annem olma rolünden tam anlamıyla memnun kalmamış olabileceğini öğrenmek, benim için sarsıcı ve biraz da hatır kırıcı bir deneyim oldu. İçimden, anneler söz konusu olunca, hepimiz nasıl da parmak emen bebelere dönüşüyoruz, diye geçirdim.[34]

Ancak Margaret, annesinin genel anlamda yaşamından memnun olduğunu biliyordu. Annesi pratik bir kadındı. Alternatiflere bakılırsa -annesinin gençliğinde, evli bir kadının ilk çocuğunun doğumundan sonra çalışmayı bırakması beklenirdi- orman ona esnek bir yaşam sağlamıştı. Annesi her zaman güler yüzlü, üretken biri olmuştu ve bu erdemleri her şeyden üstün tutardı.

Margaret, 1983'te, kırk dört yaşında bir anneyken kendi otobiyografik kayıtlarım oluşturma yolunda adım atmaya karar verdi. Yazarın yaşamının spekülasyon ve uydurma konusu olması, İter zaman sakındığı bir şeydi. Kendi anlatılarına sahip çıkmaya kararlı bir şekilde, çocukluk yıllarına dair otobiyografiye benzer birkaç hikâye yazdı. Margaret'in hikâyelerindeki hayali annede bir Bayan Dallovvay niteliği vardır: Onun dünyası, kadınların güçlü, erkeklerin genellikle kırılgan olduğu, yıkıcı bir dünya ve kadınların sessizlik komplosuyla korunuyor.

Annem, bazı hikâyeleri erkekler varken anlatmaz: Yemeklerde anlatmaz, partilerde anlatmaz. Onları sadece kadınlara anlatır ve bunu, onlar ya da bizler mutfakta bulaşığa yardım ederken ya da bezelye ayıklarken, çalı fasulyelerinin uçlarını koparırken ya da mısırların kabuğunu soyarken yapar. Hikâyelerini alçak sesle, ellerini havada sallamadan anlatır ve anlatırken hiç ses efekti kullanmaz.

Bunlar romantik ihanetlerin, istenmeyen gebeliklerin, türlü türlü korkunç hastalığın, evlilik dışı ilişkilerin, sinir krizlerinin, trajik intiharların, can sıkan ağır ölümlerin hikâyeleridir. Zengin ayrıntılar ya da olay örgüleriyle işli değil, yalın ve gerçekçidirler. Kadınlar, ellerinde bulaşıklar ya da sebze kabuklarıyla onu dinleyip büyük bir ciddiyetle başlarını sallarlar.

Anlaşılan, bu hikâyelerden bazılarının babamın kulağına gitmemesi gerekiyor, çünkü babam üzülebilir. Bilindiği gibi, kadınlar böyle şeylerle erkeklerden daha iyi baş ederler. Erkeklere üzücü bulacakları şeylerden söz etmemek gerekir; insan doğasının gizli derinlikleri, aşağılık dürtüler onlar için bunaltıcı ve zararlı olabilir. Örneğin, çoğu erkek kendi kanını görünce bayılır; buna hiç alışkın değildir. Bu nedenle, Kızıl Haç kliniğindeki kan bağışı kuyruğunda asla bir erkeğin arkasına geçmemek gerekir. Erkekler, bilinmeyen bir nedenle yaşamı kadınlardan daha zor bulur. (Annem, hikâyelerine saçılmış olan, hapsedilmiş, hastalıklı, kayıp ve terk edilmiş kadınlara ait cesetlere karşın buna inanıyor.) Erkeklerin kendi kumlarında gönüllerince oynamasına izin vermek, onları rahatsız etmemek gerekir, aksi takdirde huysuzlanıp yemeklerini yemezler. Erkeklerin anlamaya donanımlı olmadığı bir sürü şey var, o zaman onlardan bunları beklemek niye? Elbette, herkes erkekler hakkında aynı görüşü paylaşmıyor, ama yine de böyle düşünmek işe yarayabilir.

“Kadın, evin etrafındaki çalıları bile söktü,” diyor annem. Bu hikâye parçalanmış bir evlilikle ilgili: Ciddi bir mesele. Annemin gözleri büyüyor. Diğer kadınlar öne doğru eğiliyorlar. “Adama bir tek duş perdesini bıraktı.” Kadınlar, topluca iç çekip nefes veriyorlar. Babam, çayın ne zaman hazır olacağını merak edip mutfağa giriyor. Kadınlar, safları sıklaştırıp yanıltıcı ve boş gülümsemelerle ona bakıyorlar. Çok geçmeden, annem çaydanlıkla mutfaktan çıkıyor ve onu her zamanki yerine bırakıyor.[35]

Margaret, asla böyle bir dünyada yaşayamazdı: Bu dünya başka bir kuşağa aitd. Onun kuşağındakiler, bu hikâyedeki kadının erkekleri koruma ihtiyacıyla güçlerini gizlediğini, dolayısıyla otoritesini büyük ölçüde kaybettiğini düşünürdü. Fakat Margaret’in anlatımından anlaşıldığı üzere, bu kadın aslında hemcinslerini daha güçlü buluyor.

Margaret’in emin olduğu bir şey varsa, o da anne ve babasının arasındaki gerçek sevgi ve büyük anlayıştı. Onun hikâyesinde, anne ve baba masum görünüyor ve anlatanın onlardan söz edişinde geçmişe özlem ve korumacılık hissediliyor; sanki ikisi bir resimde kıpırdamadan duruyor, anlatan da onları “peşlerinden gelip kaosa doğru yuvarlanan” dünyadan koruyor. Kurgusal bir hikâyecinin sesini yazarın sesiyle karıştırmak her zaman tehlikelidir, fakat insan burada Margaret Atwood’dan bir şeyler bulabiliyor. Başkalarını, hatta güçlü ebeveynini korumak için yeterince güçlü olma ihtiyacı, Margaret’e çocukluğundan kalan şeylerden biri. Arkadaşları bunu, Peggy’nin içindeki “izci kız” olarak adlandırıyorlar.

1

Massachusetts eyaletinde koloni döneminde yürürlükte olan bir tür yüksek mahkeme, (ç.n.)

2

Yanan Evde Sabah (ç.n.)

[3]

Anneler ve Kızlan (ç.n.)

BAŞLANGIÇ NOKTASI: ORMAN

Orman Atwood'ların yaşamındaki sabitlerden biriydi, fakat şehirler sürekli değişiyordu. Aile, 1945'te kısa süreliğine Sault Ste Marie şehrine taşınıp kiralık bir eve çıktı. Bu sırada Cari At-wood, Arazi ve Orman Bakanlığı için bir Orman Böcekleri Araştırma Laboratuvarı kurulmasına yardımcı oluyordu. Bu sırada, Superior Gölü kenarında sonradan ailenin uğrak yeri haline gelen küçük bir arazi satın aldı. Kasım 1946'da Toronto'ya taşındılar. Margaret'in babası, Toronto Üniversitesi Zooloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamıştı.

Kasım ayında gittikleri Toronto, bir kış şehriydi. Margaret, sonradan Toronto'daki ilk deneyiminin üzerine kusmak olduğunu söylemişti. Yazın ormanda hiç hasta olmuyorlardı. Şehre bağışıklıkları olmadığından hastalıklar başladı; anılarına kabakulak ve bitmek tükenmek bilmeyen soğuk algınlıkları damga vurdu.[1] Margaret, çocukluğunda Toronto'dan nefret ettiğini hatırlıyor. Toronto, "sulu çamurda dikilirken ıslaklığın botlara sızdığı, kaşındıran uzun iç çamaşırlarının, gri ve basık bir gökyüzünün, 'Hükmet, Britanya' marşının sözlerini bilmediğiniz takdirde cetvelin metal kenarıyla parmak eklemlerine vuran yaşlı hanımların"[2] olduğu bir yer olarak aklında kalmış.

Toronto, 1946 yılında haddinden fazla insana ev sahipliği yapıyordu, çünkü askerler terhis edilmişti. Savaş, ağustos ayında sona ermişti ve erkekler cepheden eve dönüp işlerini geri istiyorlardı. Kuzey Amerika'nın otlaklarından gelip kozmopolit bir şehirle karşılaşmayı uman genç gazeteci Doris Anderson için Toronto tam bir hayal kırıklığı oldu. Burası, "taşralı, kibirli ve donuk" bir şehirdi.[3] Yazın olayı, 12 Temmuz'da düzenlenen Turuncu Geçit Töreni adlı yürüyüştü; insanlar, kurdeleli bir şıklık sergileyen belediye başkanı öncülüğünde şehir merkezine yürüyorlardı.

Pazar günleri çok kutsaldı. Bugünlerde Eaton's mağazasının vitrinlerindeki perdeler, kurucusunun talimatıyla sımsıkı kapatılıyordu. Timothy Eaton da, Tanrı'nın gününde "halkın dini duygularının ticaretle kirletilmemesi gerektiğine" inanan insanlardandı. Elalka açık restoranlar, 1946'da nadir bulunan şeylerdi. Bloor Caddesi'ndeki en popüler restoran, "Diyet Mutfağı" gibi iştah açıcı bir ada sahipti. Royal Alexandra adlı bir tiyatro vardı, fakat profesyonel bir tiyatro grubu yoktu. (İlk Toronto tiyatro grubu, 1954 yılında Crest Tiyatrosu'nda kuruldu.) Sadece Massey Hail adlı bir konser salonu vardı. Toronto göl kenarında kurulmuş bir şehirdi, ancak insan sahile inip yüzmek için onun moloz dolu sularına atlamazdı.

Aslında tam tersi yönde bir akıntı vardı - gençler dans etmek için Top Hat ya da Casa Loma'ya veya Royal York Oteli'nde-ki gece kulübüne gidiyorlardı. Bu mekânların hepsi "içkisizdi." Toronto'nun ilk kokteyl barı olan Silver Rail, ancak 1949'da açılmıştı.[4]

Caz çalınan bir sahne vardı. Kanada Ulusal Sergisi'nde, Coliseum'a gidip şehre gelen Bix Beiderbecke ve Gene Krupa'yı dinleyebilirdiniz ve CBC her zaman Lakeshore Bulvarı'ndaki Pa-lais Royale Balo Salonu'nda çalan grupları yayınlardı. Ressam ve

heykeltıraş Mac Reynolds, Count Basie'nin 1946'da orada sahne aldığını ve siyahilerin dans salonuna alınmadığını hatırlıyor.[5]

Bazıları, Toronto'nun sıkıcı bir şehir olmadığını belirtmek için Sir Ernest MacMillan yönetimindeki

Toronto Senfoni Orkestrası'na, Toronto Sanat Galerisi'ndeki küçük ve canlı sanat gösterilerine veya her yaz şehre gelen New York Metropolitan Operası'na dikkat çekebilir. Fakat bu gerçeği değiştirmez. Toronto, siyasi olarak muhafazakâr ve doğası gereği WASP[1] [2] bir şehirdi.

Şehir çocuğunun yaşamı, çizgi romanlara ve "Inner Sanc-tum," "Jack Benny," "Fred Ailen," "Fibber McGee ile Molly" ve "The Great Gildersleeve" gibi radyo programlarını dinlemeye odaklanmıştı. Hastalanıp evde kaldıklarında, annelerinin radyo programlarını da dinleyebiliyorlardı: "The Happy Gang", "Ma Perkins" ya da "Helen Hunt." (Bir kadın kırkından sonra mutluluğu bulabilir mi?) Şehrin sokaklarında, sonbaharın alacakaranlığında saklambaç oynuyor, kışın da kar topu savaşları düzenliyorlardı. Çocuklar okul dışında fazla eğitim almıyorlardı; erkek çocuklar için spor, kızlar için de step dansından başka bir seçenek yoktu. Sanat, gösteriş için yapılan, efemine bir şey gibi görülüyordu. Çocuklara yönelik tek tiyatro, Eaton's Oditoryumu'nda Toronto Children's Players" taralından sergileniyordu. (Glenn Gould, ilk kez Aralık 1945'te bu oditoryumda halkın karşısına çıkmıştı.)

Atwood'lar, şehrin kuzeyinde bir süre yaşadıktan sonra, 1948 yılında Toronto'nun Leaside bölgesindeki Bayview Caddesi'nin güney ucuna yalan bir eve taşındılar. Ev yapılana dek beklemek zorunda kaldılar ve kasım ortasına dek ormanda, kısa bir dönem de motelde yaşadılar. Bu ev, Toronto'daki tek evleri olacaktı.

Bir blok kuzeyde, 1876'da açılmış, sekiz yüz dönümlük şık bir yer olan Mount Pleasant Mezarlığı vardı; Toronto'nun elitleri buraya defnediliyordu. Evin arkasına yürüyüş mesafesinde, Heath Caddesi'nin sonunda, bir üstgeçit yer alıyordu. Marga-ret, geçidin altındaki gür çalılara tutunup Moore Parkı Vadisi'ne iniyordu. Vadi, kıvrıla kıvrıla şehrin doğusuna uzanıyordu. Don Vadisi'nin ana hattına dökülen dereyi takip ettiğinde (otoyol henüz yapılmamıştı), Don Vadisi Tuğla Fabrikası'na ve 1827'de kurulan eski Todmorden Değirmenleri'ne ulaşıyordu.

Leaside sonradan moda butiklerin merkezi haline gelse de, yüzyıl ortalarında şehir dışında kalan ve tamamen orta sınıfa hitap eden bir yerdi. Atwood'ların evi, bahçıvanlığa elverişli geniş bir bahçesi olan, tuğladan yapılmış, mütevazı ve tek katlı bir binaydı. Ziyaretçiler burayı, küçük ama sıcak bir yer olarak anımsıyorlardı. Oturma odası dayanıldı yünlü kumaşlarla dekore edilmiş, yanan ateşin etrafına Naugahyde marka koltuklar yerleştirilmişti. Şömine rafına, Büyükbaba Killam'ın kiraz ağacından yaptığı oymalar dizilmişti. Tarihi İngiltere ve İskoçya haritaları çerçevelenmeden duvara asılmıştı.

Çocukluğun bellek kaybından, sadece seçkin görüntüler, anekdotlar ve manzaralar kurtulabiliyor. Işıkları üzerinde toplayan bu anılar, istenilen zamanda geri çağrılabiliyor. Margaret'in altı yaşında yollarında yürümeye başladığı şehir, beyninin katmanlarına manzaralarını yayıyordu ve Margaret, yıllar sonra bu görüntüleri zihninde canlandırıp romanlarına zengin bir doku kazandıracaktı. Bizler, bu görüntüleri ve onların canlandırdığı anıları inceleyerek yazarın zihinsel gelişimini izlemeye başlayabiliriz.

Margaret 1988'de yazdığı Kedi Gözü romanına istinaden, "çocukluğundan kaybolup giden bütün o şeyler için yazınsal bir ev istediğini" söylemişti. "Bilyeler, Eaton's katalogları, Watch-bird Watching You[3], kokular, sesler, renkler. Dokular. Roman yazmak, kısmen tanıdığımız dünya için yapılan bir

kutlamadır.

Geçmiş hakkında yazdığınız zaman, fiziksel dünyanız kaybolmuş durumdadır. Sizi yazmaya sevk eden şey, ağıt yakmaktır ve bu, kısmen zamanı durdurma ya da geri getirme çabasıyla yapılır."[6]

Fakat şehir bir çocuk için nedir ki? Başa çıkılmaz bir karmaşadır: Belli şeyler çağrıştıran manzaralar, gizemle dolu binalar, hayallerde yaşanan anlar... Margaret'in Toronto'su, gazeteci Ro-bert Fulford'ın şakayla karışık "Saldı Şehir" olarak adlandırdığı yeri, Toronto'nun altta kalan yeşil yüzünü, onun gizli yaşamını oluşturan yüzlerce vadiyi içeriyordu. Fulford'ın belirttiği gibi, "Doğanın bu denli girift bir şekilde kentsel dokuya işlendiği bir büyük şehir daha yoktur."[7] Altı nehir üzerinde kurulu olan ve batıda Etobicoke Deresi'nden doğuda Rouge Nehri'ne uzanan Toronto, "San Francisco'nun baş aşağı edilmiş hali" gibidir. Son Buzul Çağı'ndan sonra Oak Ridges morenlerinden akan dereler, toprağı oyup ağaçlıklı, derin vadilerden oluşan karmaşık bir ağ örmüştür. Derin kesikleri andıran bu vadiler, yüzeyden neredeyse görünmez. Bu vadilerin içine girdiğiniz an, şehir gözden kaybolur. Vadiler, rakımların ve vahşi tilkilerin, sarı karınlı ağaçkakan gibi kuşların, eğreltiotlannın ve kır çiçeklerinin, farekulağı ve dokunmabana gibi eksantrik bitkilerin üreme ortamıdır. Ayakta kalan ölü ağaçlara ağaçkakanların açtığı delikler, kovuklara yuva yapan canlılara ve sayısız sincap ailesine ev sahipliği yapar. Bu vadiler, bir çocuk için elbette korku ve macera dolu yerlerdir. "Buralara inmek," diye yazmıştı Margaret bir keresinde, "evlerdeki elektrikli yaşamdan uzaklaşıp uykuya dalmaya benzer. Vadiler, gündüzleri bile karanlıktır."[8]

Vadiler, Toronto Parklar Müdürlüğü tarafından doğa yürüyüşleri için ehlileştirilmeden önce yabanıl ve korkunç yerlerdi. Çocuklar, çamurlu bayırlardan kayıp dereleri izleyerek yollarını buluyorlardı. Kırık dökük köprüler ise, üzerinden geçmeye cesaret edenler için birer sinir denemesi haline geliyordu.

Margaret'in evi, böyle bir köprünün kenarındaydı. Vadinin üst kısmında mezarlık vardı; yoldan karşıya geçip güneye doğru giderek kanal boyunca akan dereyi takip ediyordunuz. İlkbaharda sular yükseldiğinde, lastik çizmeli çocuklar kanalı geçmek için birbirlerine meydan okuyorlardı - çünkü burası eski şişeler, lastik parçaları, kimi zaman da hayvan ölüleriyle dolu olan, tehlikeli bir yerdi. Dere tuğla fabrikasına kadar uzanıyordu. Helezonlar çizen sularında mukavva parçası yüzdürebilirdiniz.

Margaret'in hikâyelerindeki çocuklar, bazen ana babalarının sözlerine kulak asmayarak bu sihirli dünyaya girerler. Küçük kızlar, troller gibi vadide yaşayan tehlikeli adamlara karşı uyarılır; bu adamlar belki gerçekten vardır ama onları gören pek çıkmaz ve bu durum heyecanın boyutunu daha da artırır. Şehrin altından geçen bu derin ağ labirenti, Margaret'in zihnine öyle bir işlenmiştir ki topografik bir mecaza dönüşür. Kedi Gözü'ndeki Elaiite'in Cordelia'nın zulmüne uğradığı ve "Vadilerimde" şiirindeki serserilerin bir ömür yaşadığı yer burasıdır.

Belli ki, Atwood'lar son derece zeki çocuklara sahip olduklarını biliyor ve onların zihnini meşgul etmenin yollarını arıyorlardı. Royal Ontaıio Müzesi'nde (ROM), Cumartesi Sabahı Kulübü vardı ve Margaret dokuz yaşma basar basmaz buraya kaydoldu. Kulübe, arkadaşı Meg Graham'la birlikte gidiyordu. Meg'in babası Dr. Walter Grahanı, Yunan Arkeoloji Bölümü'nün başkanıy-dı. Gittikleri yer, Bloor Caddesi ve Queen's Park Caddesi'nin kesiştiği yerde bulunan orijinal Gotik binaydı.

Burası, resmi olarak 1914'te Charles Trick Currelly yönetiminde açılmıştı. Currelly, yüzyılın ilk çeyreğinde Mısır, Girit ve Anadolu'da saha çalışması yaptığı günlerde olağanüstü iyi bir koleksiyon oluşturmuştu.[9]

Cumartesi Sabahı Kulübü'ne gelen çocuklar, bodrum katında, önceden tespit edilmiş yerde toplanıyor ve ahşap katlanır sandalyelere oturuyorlardı - Margaret'in aklında özellikle bu sandalyeler kalmıştı, çünkü bu sandalyelere oturmaya çalıştığınızda üstünüze kapanıyorlardı. Daha sonra üst kattaki sergilerden birine gidiyor ve oturdukları yerden tozlu camın arkasında sergilenen şeyi anlatan görevliyi dinliyorlardı. Sonradan resmini yapacakları bu şey, bir tören maskesi, zırh veya Mısır tanrılarından birinin taş heykeli olabiliyordu. Ardından bodrum kata inip boya, zamk, düğme ve kuş tüyleri kullanarak model yapıyorlardı.

Tadilat, ışıklandırma hileleri ve video gösterimlerinden önce, ROM dağınık ama hoş bir müzeydi. Cam kubbeli antresi çok meşhurdu ve bu yapı da Margaret'in bilinçaltına sızmıştı. Yıllar sonra bu yeri, içindeyken tanrı ve iskelet parçaları arasında gezindiği, insan tarihinde sürüklenip "zihnin çıkmazına" girdiği, "insan yapımı, çıldırmış bir beyin" ve "altın bir kafatası" olarak tanımlayacaktı.[10]

Bu müze, bir çocuğun gözünde zaman kapsülünü andıran, dramatik bir yerdi: "Örneğin bodrum katta, krepon kâğıdından bir ateş etrafına çömelmiş alçıdan yapılma Kızılderili kabileleri vardı. Birkaç kat yukarıdaki açık Mısır mumyası sandığında, yara bantlarına sarılı, kurumuş bir ceset duruyordu. Ayrıca çok sayıda silah -kılıç, alaybozan ve arbalet- vardı. Hepsinden daha heyecan verici olanı ise, dinozorlara ayrılmış salondu. O zamanlar en sevdiğim vahşi hayvanlar olan dinozorlar, katran çukurunda tuzağa düşürülmüş birkaç kılıç dişli kaplanla bir çeşit panorama oluşturuyordu. "[11]

En hoşu da, resim dersinden sonra Meg Graham'la birlikte geze geze Dr. Graham'ın bürosuna dönmekti. Görevlileri atlatıp müzede keşfe çıkıyorlardı.

Burası uçsuz bucaksız, labirente benzer, yaşayan insanlardan arınmış ve heykel, tanrı ve görünmez insanların giydiği kıyafetler tarafından işgal edilmiş bir yerdi ve ancak macera romanlarında karşılaşabileceğim şeylerle, arbaletler, tüftüfler, lahitlerden çıkarılmış kolyeler, mağara ayıları ve kafataslarıyla doluydu. En sevdiğimiz şey, elbette Mısır mumyalarıydı. Midelerimizi burkan doyumsuz bir korkuyla onlara yaklaşır, hareket etmeye başlayacaklar mı acaba, diye düşünürdük.[12]

Margaret, ROM'u "İlk Müze Aşkı" olarak adlandırıyor. Müze, yıllar sonra yazdığı şiir ve romanlarda su yüzüne çıkıyor. Adem'den Önceki YaşanCda, müze kendi başına bir karakter gibi.

Margaret'in büyülü yerlerinden biri de babasının binasıydı. Bu bina, yıkılmadan önce Toronto Üniversitesi kampusundaki Zooloji Bölümü'ne ev sahipliği yapıyordu. Binanın arka pencereleri, University Caddesi'ne ve "büyük boy bir muhallebi kalıbını" andıran İl Parlamento Binası'na bakıyordu. Queen's Park'tan geçen Noel Baba Geçit Töreni'ni izlemek için buraya geliyorlardı. Margaret, kardeşi Harold ve ofise davet ettikleri arkadaşları, tıslayan radyatörlerin üzerindeki pervaza oturup büyülenmiş gibi dışarıya bakıyorlardı. Margaret, yazılarında canlandırmak üzere bu anlara geri döndüğünde, dışarıda periler ve buzdan saraylar geçit yaparken, siyah dikdörtgen masaların üzerinde tuhaf bir şekilde yan yana duran mikroskopları, cam mahfazalardaki formaldehit

dolu kavanozlarda yüzen salamura öküz gözlerini, yılanları ve gri organları hatırlıyordu.[13]

Margaret altı yaşında okula başladı. Kısa bir süre North To-ronto'daki Duke of York Okulu'na devam etti. Burası henüz gelişmemiş bir bölgeydi ve Margaret'in aklında tarlaya benzer bir yer olarak kaldı. Ailesi Leaside'a taşındığında, önce Whitney Public School'a, ardından Bennington Heights'a kaydoldu. Yedinci sınıfı atladı. Bu, o günlerin parlak zekâlı öğrencileri için alışılmadık bir durum değildi. Fakat sekizinci sınıfta, sınıfında sadece sekiz kişi vardı. İşte bu, alışılmadık bir durumdu.

Belli ki öğrencilerin aldıkları eğitim iyiydi. Fakat geçmişe bakıldığında bu okulların bir özelliği ön plana çıkıyor; o da, bu okulların pedagoji ve tutumları açısından halen "Britanya İmparatorluğu'na" ait sömürge mevzileri olması. Öğrenciler, İngiltere'nin bütün kral ve kraliçelerinin isimlerini, Birleşik Krallık bayrağını çizmeyi ve "Hükmet, Britanya!" marşını öğrenirken, kral ve kraliçeler sınıfın duvarlarından onlara bakıyorlardı. Ders kitaplarına gömülü, kayıtsız bir ırkçılık vardı. Örneğin, bir kitapta şöyle bir mısra yer alıyordu: "Küçük Hintli, Siu ya da Kri, / Benim yerimde olmak istemez miydin sen de." "The Maple Leaf Forever[4]" gibi marşlarla Britanya'ya bağlılık aşılanıyordu: "Çok eskiden, Britanya sahilinden, / Yılmaz kahraman Wolfe geldi / ve Britanya bayrağını dikti / adil Kanada topraklarına."[14] Bu okullarda, Britanya'ya olan bağlılığa çok önem veriliyordu. Çocuklar, savaştan etkilenen yoksul İngiliz aileler için yardım paketleri topluyorlardı.

Fakat okuldan sonra kültürel çekim başka bir yönden, Amerika Birleşik Devletleri'nden gelmeye başlıyordu. Çocuklar, Kaptan Amerika gibi süper kahramanlara yer veren çizgi romanlar okuyorlardı. Bu çizgi romanlarda kötü adamlar, Alman ya da Japon, iyi adamlar ise hep Yanki'ydi. Tabii, Margaret geçmişe dönüp baktığında bu durumu şakaya vurabiliyordu: "Bütün Japonların 'Aiieeee', Almanların ise 'Aarrgh', diyerek öldüğünü öğrenmiştik."[15] Fakat insanın kendi ulusal tarihiyle ya da nereden geldiğiyle ilgili hiçbir teyit yoktu. Çocuklara, Kanadalılık duygusu çok az aşılanıyordu. Daha sonra bunu şöyle dile getirmişti:

Evrenin gerçeği, ciltleri bozulana dek değiş tokuş edilen çizgi romanlarda, Yarasa Adanı, Kara Şahin, Alev Adam, Plastik Adam ve Kaptan Marvel'de saklıydı. Bu çizgi romanların Amerikan olduğunu biliyorduk, çünkü arada bir, siyah beyaz ve kalitesiz Ka-nadalı taklitleri çıkardı. Kanada, bizim için Amerika değildi. Burada, buzlu dondurmada indirim olmuyordu ve her şey on sent daha pahalıydı; çizgi romanlar, sınırın karşı tarafındaki olayları anlatan haber bültenleri gibiydi. Onları izleyebiliyor ama onlara kanlamıyorduk.[16]

Bu dışarıda bırakılma duygusu, yazara çift taraflı bir kalıt olarak geri dönebilirdi. Geçmişte, onun için bir öfke kaynağı da olabilirdi, bir katalizör de: Bu kimlik boşluğunun doldurulması gerekiyordu ve Margaret, kendi kuşağından yazarlarla birlikte tam olarak bunun için yola çıkacaktı.

Okuduğu Protestan okullarında, haftada bir derse gelen bir "din bilgisi" öğretmeni vardı. Günün ilk saatlerinde, yüksek sesle Incil'den pasajlar okuyor ve koro halinde ilahiler söylüyorlardı.

Margaret, arkadaşlarından ayrılmamak için ilk isyanını sahneye koydu. Ailesinin, Pazar okuluna gitmesine izin vermesi için diretti.[17] Babası buna çok karşıydı, ama yine de izin verdi. Margaret, Presbiteryen-Metodist bir Pazar okuluna yazıldı. Burada Incil'i okuyor ve denemeler yazıyorlardı.

(Margaret'in aşırıya kaçmama konulu denemesi ödül aldı.) Metodistler, Pazar okulu gazetesi çıkarıyorlardı ve gazetenin üzerinde bütün dünya çocuklarını daire halinde dans ederken gösteren bir ikona vardı. Belli ki bu, misyonerlik propagandalarının bir parçasıydı. Margaret sonradan The Circle Game' kitabını yazdığında, bu sinsi resmi anımsayacaktı. Fakat bu katı kurallı dünya, ona geçici bir aidiyet duygusu veriyordu ve Margaret, bütün olumsuzluklara karşın Pazar okulunda geçen bu ruhani günlerin ona sonraki yaşamında faydalı olacak bir idealizm aşıladığına inanacaktı.

İşin aslı, bu dini kavramların pek çok çocuk için büyülü bir yanı vardı. Bu durum, bazen oyuna dönüşebiliyordu. Margaret, lisedeyken bir kız arkadaşına kelime oyunu yaparak meydan okuduğunu anımsıyor:

Cennet, dünyaya tercih edilecek kadar iyi bir yerse, iyi insanları öldürmenin neresi kötü? Onları öldürmekle, onlara iyilik yapmış olmuyor musun? Çünkü böylelikle oraya daha çabuk giderler. Sadece kötü insanları öldürmek kötü olmalı, çünkü onların nasıl olsa Cennet'e gideceği yok. Ama bu insanlar çok kötüyse, öldürülmeyi hak etmişlerdir zaten. Yani iyi insanları da kötü insanları da öldürmek, her şey göz önüne alındığında, aslında iyi bir şey; [5]

bu şekilde iyi insanlara yardım eli uzatmış olursun, kötüler de layığını buluyor.[18]

Margaret, kendi yerini korumak ve kaybolmamak için kışkırtıcı olmayı erkenden öğrendi. Kıvrak zekâlıydı; kasten ölçüyü aşabiliyor ve haklı infazlarından hoşlanıp hoşlanmayacak öğretmenleri çok iyi tespit ediyordu. Arkadaşına anlatmak istediği şey, elbette dinin kontrolden çıkabileceğiydi. Arkadaşı şöyle cevap vermişti: "Tanrı insandaki iyiliktir." Margaret cevabı yapıştırdı: "Sütteki vitamin gibi mi yani?"

On dört ile yirmi bir yaşları arasında, gidebildiği her tür kiliseye gitti. Bu kişisel bir özellikti. İlgisini çeken bir şey varsa, onu ilk elden tanımalıydı. Araştırmak için gerekli yazar içgüdülerine sahipti ve bu kilise ziyaretleri, sonradan hayali karakterlerini kurgulamasına çok yardımcı oldu. Cemaati amatör olarak spiritüa-lizmle uğraşan Lady Oracle' romanındaki Jordan Şapeli, genel hatlarıyla Margaret'in gittiği kiliselerden birini temel alıyor. Bu tür kiliseler, artık Karizma tik Pentekostal olarak biliniyor. Margaret, oradaki beyaz saçlı bir hanımdan şöyle bir mesaj almıştı: "Dinleyiciler arasında adı Margaret olan fakat herkesin Peggy diye seslendiği birine bir mesajım var." Margaret, bir an için etkilenmişti. Esrarengiz mesajda şöyle deniyordu: "Dokuz ay içinde her şey yoluna girecek."[19]

Margaret'in kız arkadaşları gibi olma isteği giderek artıyordu. Kız arkadaşsız pek çok yaz geçirmişti. Şimdi kış geceleri o rutubetli kilise bodrumlarında toplanan Brownies'e'[6] [7] [8] katılmış, hayali kamp ateşlerinin etrafında oturup yaz şarkıları söylüyordu. Orman ilminde büyük başarılar kazandı. Aslında bu ilmi yetişkinlere, yani Brown Owl[6]"'lara öğretebilecek durumdaydı. Fakat bir yere ait olma ve acayip görünmeme arzusu, hayalperest ve yalnız bir çocuk olan Margaret'te giderek büyüyordu. Yazlan Brotvnic kampına gitmeye başladı. Küçük arkadaşlarına, her şeyi bilen biri gibi görünmüş olmalıydı.

Devlet okulunda yaptığı bir proje, orman ilminde ne denli derin bir bilgiye sahip olduğunu açıkça gösteriyor. On iki sayfalık denemesi, birkaç bölümden oluşuyordu: İlk bölüm hayvan izlerine, İkincisi böceklere ayrılmıştı. Margaret açıklamalarını özenle resimlendirmişti.

Birinci Bölüm HAYVAN İZLERİ

PAMUK KUYRUKLU TAVŞAN

Pamuk kuyruklu tavşan, gittiği yönün aksine gidiyormuş gibi iz bırakır. Bunun nedeni, koşarken ya da zıplarken ön ayaklarını "kaldıraç" gibi kullanıp arka ayaklarını öne doğru savurmasıdır; bu şekilde arka ayakları ön ayaklarının önüne geçer (bu tarifi zor şey, pamuk kuyruklu tavşana çok doğal gelir). [Margaret, projesine pamuk kuyruğun izlerinin ayrıntılı bir çizimini de eklemişti.]

Ak kuyruklu geyiği tarif ederken, "tac yapraklarını [Mar-garet'in imlası hiçbir zaman çok iyi olmamıştı] andıran izlerin çok zarif ve güzel olduğunu," söylüyordu. "Geyik 'Toynak Yürüyüşçüleri' sınıfına girer, çünkü gerçekten de toynakları üzerinde yürür."[20]

Margaret'in zihninde, ormanlar ve kitaplar iç içe geçmiş durumdaydı. Atwood'ların evine, babasının birçok arkadaşı geliyordu. Bu arkadaşlar, babasının bilime olan ilgisini paylaşıyor ve onunla birlikte kano gezilerine çıkıyorlardı. Bunların arasında, Saskatchewan'daki Churchill Nehri'nde yapılan bir geziyi anla-lan The Lonely Lcmd[9] kitabının yazarı Sigurd Olson ile ormancı ve ressam Paul Provencher da vardı. Provencher, aynı zamanda kişisel hatıralarını ve ağaçlık alan bilgisini konu alan I Live in the Woods' adlı bir kitap da yazmıştı. Ayrıca, ladinlerdeki kurt salgınını araştırmak üzere Ontario Gölü'nün kuzey kıyısına yapılan uzun yolculukta Margaret'in babasına eşlik etmişti. Margaret, babasının arkadaşları arasında en çok Provencher'ı seviyordu. Provencher yemekte kuzeydeki maceralarını anlatırken, gülmekten sandalyeden düşecek gibi oluyorlardı. Bunlar, Provencher'm Montagnai kabilesiyle fermantasyondan geçirilmiş mus" karnı yemesi gibi maceralardı. Duyarlı bir çocuk olan Margaret, babasının bilim tutkusunu paylaşan bu adamların, aynı zamanda maceraperest olduğunu görebiliyordu. Zihinsel yaşam akademik değildi. Bilgi, uygulanması gereken bir tutkuydu.

Evleri, ormanları anlatan kitaplarla doluydu; bunlardan bazıları babasının tanıdığı insanlar tarafından kaleme alınmıştı. Margaret on iki yaşına geldiğinde, Ellsworth Jaeger'un Wildwo-od Wisdom'" adlı kitabını öyle çok okudu ki neredeyse tamamını ezberledi.[21]

Beş yüz sayfalık Wildwood Wisdom kitabı, ergenlik çağındaki gençlere hitap ediyor ve uzman bir ormancı olmak (genç bir kız için alışılmadık bir takıntı) konusunda büyük bir özenle detaylandırılmış talimatlar içeriyordu. Jaeger, en iyi orman giysisinin güderi olduğunu söylüyordu; güderi yağmur geçirmiyor, sıcak tutuyor, çalılara ve dikenlere karşı üstün bir koruma sağlıyordu. Jaeger, genç okuyucularına güderinin nasıl yapılacağını da anlatıyordu. Tek yapmanız gereken, bir geyiğin derisini yüzmek ve deriyi "Kızılderililer gibi tabaklamak"tı. "Bunu yapmak için," diye yazmıştı, "geyiğin derisinin yanı sıra beynine ve karaciğerine de ihtiyacınız olacak." Yazlık ve kışlık barınak yapımını da açıklıyordu: "Büyük ağaçların altında kamp kurmayın." (Buralarcia sürekli yıldırım düşme tehlikesi vardı.) "Kışın barınağınızı sarp kayalıkların karşısına kurun." (Isı kayalıktan çadıra yansıyordu.) Jaeger, ateş yakma hakkında açıklamalar da yapıyor, yediden fazla yol gösterip yaylı matkap çubuğu, pompalı matkap çubuğu ve ateş testeresi gibi el yapımı aletler kullanarak ateş yakmayı öğretiyordu. Kuş ve hayvan "konuşmalarını" tanımlıyor, mus, geyik, misk sıçanı, kunduz gibi hayvanların nasıl çağrıldığını anlatıyordu. Ardından onları ham deri yardımıyla tuzağa düşürmeyi öğretiyordu. Kaybolduysanız ve açlıktan ölmek üzereyseniz, onları tuzağa düşürmek için çukur

kazabilirdiniz. Margaret için kitabın en iyi yanı, ormanda yenilebilecek sert kabuklu yemişler, kökler ve "açlıktan ölmek üzereyken tüketilebileceklerden" oluşan bir liste içermesiydi. Kitapta "Kayıp" adlı bir bölüm vardı ve şöyle başlıyordu: "Unutmayın, kaybolan siz değilsiniz. Kampınız."

Şehirdeki kız arkadaşları ormanı aneak yazlık ziyaretlerinde ya da yaz kamplarında görürken, Margaret ailesiyle birlikte aylarca ormanda kalıyordu ve Ellsvvorth'un tanımladığı pek çok doğal yiyeceği teşhis etmek, yakalamak, pişirmek ve yemek, en büyük tutkularından biri haline gelmişti. Onlara notlar veriyordu: "Kurt mantarı ve Hindistan hıyarının notu A, hasırotu yahnisi ve kaya yosununun notu D. Göl midyesi çamurluydu. Kerevit iyiydi, ama doymak için çok yemeniz lazım."[22] Margaret ve erkek kardeşi, hasırotu polenlerinden krep yapıyorlardı, oklu kirpi de deneyeceklerdi ama bir tane bile yakalayamamışlardı. Margaret, bakir doğada kaybolma ihtimalini de düşünmüş olmalıydı, fakat bir zamanlar söylediği gibi, Wildwood Wisdom sayesinde böyle bir durumda ne yapacağını öğrenmişti.

Ellsworth'un doğaçlama çözümlerin önemi konusundaki mesajını çok beğenmişti: "Panik yapmayın. Etrafınıza bakın. Eli-nizdekileri kullanın." Bu bilgi, yıllar sonra gizli gizli yazılarına sızdı. Surfacing romanını anlatan adsız kişi, uzman bir kanocu- [10] dur. Ormanı harita olmadan okumayı bilir, hava hareketlerinden anlar ve belli ki hayvanlarla, onları istismar eden insanlarla özdeşleştiğinden çok daha iyi özdeşleşir. Ayrıca doğa konusunda aşırı hassasiyet göstermez.

Hayalimde Margaret'i genç bir kız olarak canlandırıyor ve onun bütünlüğünden etkileniyorum. Ayrıca çocuklarını ormandan topladıklarını pişirmekte özgür bırakan anneyi de düşünüyorum. Fakat Bayan Atwood'un endişelenmesine gerek yoktu. Çocukları orman testini geçmişti. Bu genç kız için gerçek olan bir başka şey de kitaplardı - onları da test etmiş ve uygulamıştı. Belli ki genç Margaret, ormanda kendi kendine yetme ve kontrolü elden bırakmama ihtiyacını derinden hissediyordu, çünkü her an bir kaos çıkabilirdi. Bir keresinde şöyle demişti: "Köşeye sıkışmamak konusunda ustalık kazandım."[23]

Yazdıklarıyla Margaret'in gençlik hayallerini şekillendiren ikinci kişi, on dokuzuncu yüzyıl yazarlarından Ernest Thompson Seton'dı. 1860 doğumlu Seton, aslında Victoria dönemi yazar-larındandı ve hem pratik hem de gizemli olan tuhaf bir mizaca sahipti. Mitler ve efsaneler çok ilgisini çekiyordu, fakat aynı zamanda, eğitimli bir doğa bilimciydi ve bu terimin onun için hayali olduğu kadar bilimsel bir tınısı vardı.[24]

O, Margaret'in dünyasında büyümüştü. Ailesi 1866 yılında İngiltere'den göç etti ve çok geçmeden Toronto'daki Don Vadisi dolaylarından ev aldı; burası o zamanlar sahipsiz ve el değmemiş bir bölgeydi. Seton, önce Ontario College of Art'ta, ardından İngiltere'deki Royal Academy'de resim eğitimi aldı ve bilim ressamı ölarak çalıştı (1896'da Studies in the Art AncUomy of Anim ati adlı kitabı yayımlandı), ayrıca gezi günlükleri (The Arctic Pmiries: A Canoe Journey of2,000 Miles in Search of the Garibim") ve düzinelerce hayvan hikâyesi yazdı. Fakat tek tutkusu vardı: Çocuklara "Ormancılık Eğitimi" vermek istiyordu. [11] [12] 1910'da Amerikan İzci Teşkilatının kurulmasına önayak oldu, ancak 1915'te teşkilata karşı militarizm suçlamasında bulununca teşkilattan kovuldu.

Genç Margaret onun Wild Animals 1 Ha ve Known adlı kitabına vurulmuştu. Kitap, hayvanların bakış açısından anlatılan hayvan biyografileri içeriyordu. Seton, 1898'de yazdığı önsözde şöyle diyordu: "Hayvanlar, bizimkilerden sadece derece olarak farklı istek ve duygulara sahip yaratıklar olduğuna

göre, elbette onların da hakları var. Beyaz dünyada yeni yeni tanınmaya başlayan bu gerçek, 2000 yılı aşkın bir süre önce Budistler tarafından vurgulanmıştı." Ayrıca kitabındaki bütün hikâyelerin doğru olduğunu ekliyordu. "[Onlardaki] trajedi, doğru olmalarından kaynaklanıyor. Vahşi bir hayvanın yaşamı, her zaman trajik bir şekilde sonlanıyor."[25]

Seton, hayvanların düşüncelerini anlamaya çalışarak onların "özel yaşamını" anlatıyordu. Onun bu sabırlı gözlem metodu, büyüme çağındaki Margaret'in çok ilgisini çekmiş olmalı. Seton, siyah İskoç çoban köpeği Bingo'yu izleyerek, onun haber alıp vermek için kullandığı karmaşık işaret istasyonları sistemini açıklıyordu. Köpekgillerden bir hayvan için, kokular kesin ve teleg-rafik bir dildi. Bir de Redruff adlı Don Vadisi kekliği vardı. Bu keklik, neredeyse bir yüzyıl önce kendi dünyasında keşfe çıkmıştı: O zamanlar huş ağaçlarıyla çevrili olan Rosedale Deresi, Frank Şatosu ve Chester Ormanı, şimdi Toronto'nun doğu yakasında birer metro istasyonuna dönüşmüştü. Margaret yıllar sonra "The Animals in That Country[12]" şiirini yazdığında, Seton'un trajik hayvanlarını anımsamış olmalı: "Gözleri / araba farlarında bir kez parlayıp / kayboluyor. / Ölümleri zarif değil. / Yüzleri / kimselere benzemiyor."[26]

Seton ve Jaeger'ın kitapları, Margaret'i btiyülüyordu. Ondaki bilimsel yetenek, Seton'un "Ormancı" unvanını almasına yeter- [13] [14] di. Erkek kardeşiyle birlikte, zamanının bir bölümünü Jaeger'ın öğrettiklerini uygulayarak geçiriyordu. Bu uygulamalar, nehir çamurundan toprak kap yapmayı da içeriyordu. Fakat Margaret'in ilgilendiği bir şey daha vardı: Hikâye anlatmanın hem büyülü hem de pratik bir şey olduğunu keşfetmişti.

Çünkü en çok kitapların dünyasında kendisi gibi olabiliyordu. Ne bulursa okuyor, bu konuda hiç yasak tanımıyordu. Okuldaki çocuk kütüphanesinde Edgar Allan Poe okuyup dehşete kapılıyordu. Ayrıca sessizce evin bodrumuna inip babasının kitaplığına akınlar düzenliyordu. Kızlar için yazılan kitapları okumuyordu. Bir keresinde şöyle demişti: "Tarihle iç içe büyüdüm. Babam tarih hastasıydı. Bodrum kat tarihle doluydu. On iki yaşındayken Rommel'in biyografisini okudum. Winston ChurchilPin savaş hakkındaki beş cildini okuduğumda da, 14-15 yaşında falan -dım."[27] Margaret'in çalışkanlık konusunda örnek aldığı insanlar da vardı. Babası sürekli araştırmalarıyla uğraşıyor ve bazı geceler uyumayıp öğrencilerin ödevlerini kontrol ediyordu. Margaret, ilk şiirlerini babasının teksir makinesiyle çoğaltılmış ders notlarının ve sınav kâğıtlarının arkasına yazacaktı. Ağabeyi, bodrum katında kendi deney laboratuvarını kurmuştu. O günlerde, zehirli maddeler alenen satın alınabiliyordu; bu nedenle ağabeyini alt katta berbat kokular ve yanan sülfür eşliğinde deneyler yaparken bulmak mümkündü.

Çocukluktan kalma anlar, üçboyutlu resimler gibi yazarın zihnine kazınıyor ve istenildiğinde çıkarılıp kullanılabiliyor. Elbette bu tür anlar, otobiyografik gerçekçilik esaslarından kurtulurken, sanatın direktiflerine uymak için farklı şekillerde canlandırılıyor. Margaret'in bazı şiir ve romanlarında beliren bir an var ki beni çok etkiliyor. Bir yaz mevsimi, Margaret'in ağabeyi Harold küfleri incelemek için kendisine bataklıkta bir laboratuvar kurdu. Küfler, en çok güneşsiz ve nemli ortamlarda gelişiyordu. Harold, kültürleri ekmek dilimleri üzerinde üretip kavanozlara koyuyor, ardından kavanozlara tarih atıp onları portakal sandıklarına diziyordu.

Küf oluşmaya başladığında, kavanozu açıp deneylerini yapıyordu. Ağabeyinin kara ladin ve sivrisineklerin arasında çömelip küflü kavanozlarına bakarak kara kara düşünen hali, Margaret'in

aklına kazınmıştı. Bu anın, onea anın arasında neden bu denli güçlü bir yankı yaptığını merak ediyorum, çünkü Margaret onu yayım-lanmamış ilk romanı Up in the Air So Blue'da[15], Surfacinp'de ve "Laboratuvar" adlı şiirinde yeniden canlandırdı.

Bazen, ağabeyi onu deney için hazırladığı özel ortama davet ediyordu. Margaret, ergenlik çağındaki erkeklerin arasında olmanın bir ayrıcalık olduğunun farkındaydı. İki buçuk yıl geriden takip eden küçük kız kardeş olarak, kendisini seçkin ve farklı biri gibi hissediyor olmalıydı. Erkek kardeşiyle arasında sağlıklı bir rekabet vardı; Margaret hem onun gözüne girmek ve hem de çelişkili bir biçimde ondan bağımsız olmak istiyordu. Bataklığa davet edilmediği zamanlar, yüzmeye gitmeyi tercih ettiğini söylüyordu.

Hepimiz, incelikli yollarla kendi özerklik ve otoritemizi kurmayı öğreniyoruz. Anlaşılan, Harold kardeş olarak Margaret'in kendini bulmasına yardımcı olmuştu. Mesaj açıktı: Margaret'in kadıısal bağımlılıkla hiç işi olmazdı.

Margaret, sonradan bu bilim tutkusunu, genç bilim adamı adayını karanlık bataklığında yaşamın sırlarını keşfetmeye zorlayan "büyük azmi" düşündü. Okuduğu pek çok kitapta bu temaya rastlıyordu; Mary Shelley'nin Frankenstein'ı bunlardan biriydi. Margaret, daha sonraki roman ve şiirlerinde dünyanın bilimi sanattan ayırma eğiliminde olmasını eleştirdi. Fen bilimlerinin yanı sıra beşeri bilimler eğitimi alan babası, onun için böyle bir kuralın olmadığını kanıtlayan bir model oluşturuyordu.

Peki, Leaside'ın güvenli banliyö ortamında büyüyen, ama şehir konforunun yabanıllıkla yer değiştirdiği kuzey ormanlarında uzun yazlar geçiren bu genç kız kimdi?

"Benim ilgi alanım," diyordu Margaret, "kenarlar, anaforlar, değişim, eksantrik ya da marjinal olarak nitelendirilebilecek şeyleri alıp ortaya doğru çekmek."[28] Her zaman duracağı yeri -şehirle orman arasındaki sınırda, mantık ve duygu arasında, korku ve empati arasında- arayan biri oldu. O, yabanıl dünyadan "boşluk anı" dediği şeyi - "hava boşluğuna düşme hissini" öğrenmiş biriydi. Şehir dünyasının kendisi için, herkesin doğal karşıladığı gizemli davranış kurallarını öğrenmek zorunda kaldığı, korkunç bir yer olduğunu söylemişti.

Fakat sonuçta o, 1940'lar ve 1950'lerde büyümüş bir genç kızdı. Henüz on yaşındayken, yazar ya da ressam olabileceğine karar vermişti. Kızlarla ilgili propagandalar ve Kırmızı Pabup-lar adlı o film, onda geçici bir travma yaratmış olsa da filmin verdiği mesajı anlıyordu: Bir kız, büyük acılar çekmeden ve bir bakıma doğaya aykırı düşmeden sanatçı olamazdı. Sanatçılık ile kadınlık arasında bir seçim yapmak gerekiyordu; ikisini birden olmaya kalkışan biri trenin önüne atlamak zorunda kalabilirdi. Margaret'i farklı kılan şey, filmin mesajını daha en başından kavramış olmasıydı. Bunu çoğu kız başaramıyordu.

Ancak bu ders ona toplum tarafından verilmişti, evde öğre-tilmemişti. Margaret'in ailesini farklı kılan şey de cinsiyet stereo-tiplerinin olmamasıydı. Fakat tabii, bu durumun dezavantajı da vardı, çünkü Margaret'i gerçek dünyaya karşı hazırlıksız bırakmıştı. Margaret geçmişe dönüp şöyle diyordu:

Ailemde, erkekler için asla tehdit oluşturmadım. Onlar, kendinden şüphesi olan insanlar değillerdi.

Canımın istediği şeyi yapabiliyordum. Kadın rollerine zorlanmadım, ancak kız olmakla ilgili bir sorunum da olmadı... Benim gibi, bütün erkeklerin kendine güvendiği bir ailede büyüdüğünüzde, bazı erkeklerin korkak, endişeli ve titrek olduğunu fark etmek, çok sarsıcı olabiliyor. Erkeklerin zayıflığını fark etmek, benim için müthiş bir şoktu. Ne dedim ben böyle?[29]

Özgüven, diye açıklıyordu Margaret, çocuğun insan olarak takdir edilip edilmediğine bağlı. Pek çok insan, ilk heves geçtikten sonra tutkularının peşini bırakır, çünkü özgüveni yoktur. Özellikle kızlar, başkalarını memnun etmek üzere eğitilir ve biri-leri onlardan hoşlanmazsa, sorunun kendilerinde olduğunu dü şünürler. Margaret, pek çok ana babanın kendisininkiler kadar müşfik olmadığım, daha bilinen arketipin çocuklarını şekillendirmeye çalışan aşırı eleştirici ana babalar olduğunu öğrendiğinde sarsılmıştı. Margaret'in ana babasından öğrendiği şey, kendi yeteneklerine sarsılmaz ve gerçekçi bir güven duymak ve yapmak istediklerini yapabileceğine inanmaktı. Atwood'lar, orta sınıftan geliyor olabilirlerdi, fakat buna yeni bir yorum getirmişlerdi.

Benim bu genç kızda en çok hayranlık duyduğum şey, onun kadınlara özgü suçluluk duygusunu edinmemiş olması. Margaret, bir keresinde şöyle demişti: "Ailem, suçluluk duygusunu asla bana karşı bir silah olarak kullanmadı, dolayısıyla ben de ondan habersiz büyüdüm. Suçluluk, benim için hep faydasız bir duygu oldu."[30] Peki, kadınlardaki suçluluk duygusu nedir? Kesinlikle izlendiğini hissetmek, başkaları ne der acaba, diye düşünmektir. Bunu, muhtemelen bastırılmış bir öfke izler. Margaret, bir süre bu duygulardan habersizdi (önce ergenlik engelini aşması gerekecekti), fakat genç bir kadın olarak edepli ve yeri geldiğinde şefkatli olabiliyordu. Fakat kesinlikle nazik olmak zorunda hissetmiyordu. Margaret, başkalarını memnun etmek için eğitilmemişti: Şakayla karışık şöyle şeyler söyleyebiliyordu: "Binlerinin sinirine dokunmuyorsanız, hiç yaşamıyorsunuz demektir."[31]

Peggy Atwood yazar Margaret Atwood olduğunda, KanadalI bir film yapımcısı olan Michael Rubbo, Atwood and Family' adlı bir belgesel çekmeyi denedi. Film setini Kanada Kalkanı arazisinin ortasında kurdu ve Margaret'i, karanlık ve çırpıntılı göllerde mükemmel J-darbeleriyle kano yaparken çekmekle oya-* A twood ve A ilesi (ç. n.) landı. Rubbo romantik bir sanatçının, trajik başlangıçlar yapan, rahatsız ve çok ıstırap çekmiş birinin arayışı içindeydi. Margaret Atwood'u çözülmesi gereken bir gizem gibi görüyor ve ipuçları arıyordu. Margaret, ona bu konuda pek yardımcı olamadı. Anlaşılan, ana babası ona bu denli müşfik davranmakla hata etmişti. Evet, ikisi de bunaltıcı derecede müşfikti.

Çocukluktan patolojik yorumlar türetmeye çok meraklıyız; bu durum belki de patolojik çocuklukların çokluğundan ileri geliyor. Fakat asıl neden, gerçeklerin yorumuna çok fazla psikolojik detay eklememiz de olabilir, çünkü kalben romantik insanlarız -bir ideal var ve herkes başarısız olabilir, fakat uğrunda çalışırsak ona ulaşabiliriz.

Ancak, Atwood ailesi pragmatikti. Stoacılık ve mizahla sorunların üstesinden geliyorlardı. Filmde, Margaret başına bir kesekâğıdı geçiriyor ve ailesi onunla röportaj yapıyor. Başında kesekâğıdı olan kadının kim olduğu sorulduğunda, babası şöyle cevap veriyor: "Margaret Atwood rolü yapan biri." Bu isimsiz kadın, dünyanın yaratmış olduğu yazardı. Gerçek Peggy ise kesekâğıdının altında saklıydı. Bu anın ilginç yanı, Mr. Rubbo'nun egosunun pek hesaba katılmamasıydı. Onu tiye alıyorlardı. Ailedeki dayanışma çok güçlüydü; ancak onlar, hassasiyetleri korumaya çok vakit harcayan insanlar değillerdi. Kendinizi ateşe atarsanız, sonuçlarına katlanmaya hazır olmanız gerekiyordu. Kendinizi

savunmaya da hazır olmalıydınız. Bu, bir yazar için hiç de fena bir eğitim değildi.

* 10 10

GEÇMİŞTE KALANLAR

Ellili yılların başlarıydı, on yıllık bir şizofreni dönemi başlamıştı. İkinci dünya savaşının büyük yangınının üzerinden beş yıl geçmiş ve Kuzey Amerika'daki herkes, yeniden düzen sağlanmış gibi bir havaya girmişti. Fakat bu illüzyonun altında, karanlık ve karmaşık bir on yıl yatıyordu.

1951'de Çinli ve Kuzey Korelilerden oluşan 500.000 kişi, Seul şehrini ve Güney Kore'yi ele geçirdi ve Kore Savaşı başladı. General Douglas MacArthıır, alenen Mançurva'daki Çin hedeflerini bombalama hakkı talep ettikten sonra, Amerikan başkanı Harry Truman tarafından görevden alındı. Savaş 1953 yılına dek sürdü. Mart 1953'te Josef Stalin öldü ve on binlerce insan, Sta-linci esir kamplarından dışarı akın etti. Çıkan iktidar savaşında, Sovyet gizli polis teşkilatı başkanı Lavrenti Beriya öldürüldü. İhtilaller ve askeri diktatörlükler, zaman zaman alman Amerikan desteğiyle Latin Amerika'da moda haline geldi - Haiti (1950), Küba (1952), Bolivya (1952), Kolombiya (1953), Guatemala (1954), Paraguay (1954), Arjantin (1955). Bu yerel çatışmalar, yarıküreye ait anomaliler olarak görmezden geliniyordu, ancak ileriki yıllarda Kuzey Amerika'yı huzursuz edecekti.[1]

1950'lerin ilk yılları, McCarthyizm dönemiydi. Ancak bu dönem henüz 1954'te, cadı avına çıkan ABD senatörünün otuz altı gün boyunca televizyonda yayımlanan Ordu-McCarthy Duruşmalarıyla ifşa edilip itibardan düşürülmesiyle sona erdi. McCarthy, filmlerde yaşamaya devam ediyor; şu an saldırgan ve alaycı tavırlarıyla gülünç görünse de, bir zamanlar Amerika'da terör estiriyordu. Kanada'da daha itibarlı McCarthy'ler vardı. Yayılan komünizme karşı korku uyandıran bu insanlar, Çin'in kaybedildiğini, çok yakında Avrupa'nın da kaybedileceğini, çünkü Batılı devletlerin hain Sovyet yanlılarıyla dolu olduğunu düşünüyorlardı. On yılın kâbusa en elverişli zemini, elbette nükleer silah yarışları tarafından oluşturuldu. Amerikan ordusu, 1951'de Las Vegas'ın 120 kilometre kuzey batısındaki Nevada Deney Sahası'nda atmosferik nükleer silah denemelerine başladı. 1951'den 1958'e kadar yer seviyesinin üstünde yüzden fazla deney yapıldı ve sonuçta ortaya çıkan radyoaktif serpinti, yüzlerce kilometre karelik alana yayıldı. Rüzgârın deney sahalarından estiği yönde yaşayan yaklaşık 100.000 kişi, evlerinden uzaklaştırılmadı, hatta tehlikeden haberdar bile edilmedi. Kanada, 1959'da DEW (Uzaktan Erken Haber Verme) Hattı yapımı konusunda Amerika Birleşik Devletleri'yle anlaştı ve Grönland'dan Alaska'ya dek uzanan Arktik bölgede elli civarında izleme, uyarı ve kontrol istasyonu kuruldu. Kıtasal savunma sisteminin bir parçası olarak, halka açık parklara hava saldırısı sirenleri dikildi ve yeraltı bomba sığınakları büyük bir rağbet görmeye başladı. Herkes arka bahçesine sığınak yaptırmak istiyordu. Belki de dönemin şizofrenisini en iyi bu istek, banliyöde arka bahçe ve bomba sığınağı edinmeye karşı duyulan neredeyse evrensel arzu tanımlar.

Çünkü Margaret'in büyüme çağma girdiği 1950'lerde, banliyö hayalleri her yeri sarmıştı. Ana babasının kuşağından gelen yetişkinler, çocukluklarını Buhran'ın tehditkâr istikrarsızlığında geçirmiş ve gençliklerinin altı yılını savaş uğruna feda etmişti.

Cepheden dönen erkekler ile kadınların yüzde otuz üçü -savaşta fabrika ve bürolarda çalışıp

sonradan mutfaklarına geri dönenler- ev hayalini yeniden canlandırmaya kararlıydılar. Ve kiliseden ticarete, tavsiye sütunlarından romanlara kadar bütün propaganda araçları, onları teşvik etmeye hazırdı. 1945'ten 1960'a kadar, evliliğin değeri ve aile efsanevi boyutlar kazandı.[2]

Banliyö, bu hayali barındırmak için yaratıldı. Yakın zamana dek savaş makinelerinden beslenen endüstriler, ucuz prefabrik ev imalatçılarına dönüştü. Küçük toprak parçalarına kurulan bu evler, standart kaplamalar içinde şehrin eteklerine yayılıyordu. Çoğunlukla Asker Tazminatı şeklinde verilen devlet desteğiyle, binlerce kişi bu evlere taşındı. Kural tek tip olmaktı.

Marka adları, mucize sentetik ürünler ve tüketim yığınlarının devri başladı. İşlevsellik, modernizmi tanımlar oldu. Ağacın yerini Arborit, Formika, Kongoleum ve Marboleum aldı, kanepeler de vinille kaplandı. Mutfak elektrikli aletlerle -fırlatmak tost makineleri, elektrikli kızartma tavaları ve mikserlerle- doldu. Bu, sadece yeni icat edilmiş televizyonun değil, aynı zamanda televizyon sehpalarının ve ayak dayama yeri olan televizyon koltuklarının devriydi. Tasarım dergilerinin yazılarında şöyle öğütler veriliyordu: "Renk Korkağı olmayın. Evinize biraz Renk Sıçratın." Zamanın renkleri, pembe, deniz yeşili ve turkuazdı.[3]

Yollar da dönüşüm geçirdi. 1955'te Toronto'daki Gardiner Otoyolu yapıldı. Bu yol, şehri görmeden içinden geçmeyi sağlıyordu, 1964'te Margaret'in gizli vadi dünyasını dilimlere ayıran Don Vadisi Otoyolu açıldı. Arabalar başarı sembolleri haline gelmişti; V8 motorları ve yeri süpüren geniş kuyruklarıyla, güçlü ve feci derecede güvenilmezdiler.

1955 yılında, Ontario'daki evlerden çoğuna televizyon girmişti. Bir sürü gelgeç moda türedi: Sarı yağmurluklar, üstü açık galoşlar, hula hoplar... 1959'da Barbie bebekler geldi ve kaldı. Akran grubu kavramı icat edildi ve herkes akranlarınca onaylanan tüketime katıldı.

Lewis Mumford, banliyöyü "illüzyonu muhafaza eden bir sığınak" olarak tanımlamıştı. Uzmanlar, bu yeni fenomene bir isim bulmakla meşguldü. "Montaj hattında hayaller üretmenin yolunu bulmuş Amerika'ya gönderme olarak"[4] "Populuxe" diye bir kelime uydurmuşlardı. 1950'ler, güvensizliğe dayanan bir idealizm tarafından tetiklenen konformizm ve standardizasyonun yıllarıydı: Dünya savaşı iki kere yaşanmıştı ve bir daha tekrar-lanmamalıydı. Böylece bütün bu güvensizlik etrafında bir evlilik ve aile miti yaratıldı.

Margaret 1952'de okula yazıldığında, Leaside Lisesi'ni böyle bir ideolojik dünya kuşatıyordu. Kozmopolit çocuklar Jarvis Koleji'ne, zenginler Forest Hill Koleji'ne gidiyor ve her iki grup da Leaside'daki orta sınıfa dudak büküyordu. Bir sınıf atlayan Margaret, diğer öğrencilerden daha küçüktü. Evinden Eglinton Caddesi'ndeki Leaside Lisesi'ne gelene dek her sabah on beş dakikalık bir yol yürüyordu. Yürürken tuhafiyeci Woolworths'un,

I.D.A. Eczanesi'nin ve çocukların savaş ve aşk konulu filmler izlemeye gittiği semt sinemasının önünden geçiyordu. Leaside'daki "uçarı" çocuklar, bölgedeki ilk örneklerinden biri olan Sunnybrook Alışveriş Merkezi'ne takılıyorlardı.

Leaside Lisesi'nin müdürü Norman McLeod, okulu İskoç klanının bir uzantısı gibi yönetiyordu; okulun resmi renkleri McLeod ekosesiydi ve armasında Gaelce bir atasözü yer alıyordu. Okul Yıllığı Klan Çağrısı olarak adlandırılıyordu. McLeod, İskoçya'daki Dunvegan Kalesi'ne yaptığı ziyareti

anlata anlata bitiremiyordu. Burada, Kraliçe, Edinburgh Dükü ve Prenses Margaret'le yemek yemiş, öğle yemeğinde Prenses'le ahbaplık etmişti.[5]

Leaside'daki çocuklar üniforma giyiyorlardı: Bu, kızlar için kare yakalı siyah tunik, beyaz gömlek, ilkbahar ve yazlan diz hizasında çorap, kışın da uzun siyah çorap anlamına geliyordu. Tuniklerin diz hizasından en fazla on yedi santim yukarıda olacağına dair resmi bir düzenleme vardı; çünkü kızlar eteklerini kemer kısmından yukarı çekip kısaltmaya çalışıyorlardı. Okulun papazı Dr. Maura, Latince dersleri veriyor ve spor salonunda yapılan toplantılarda Kitab-ı Mukaddes okumalarını ve duaları yönetiyordu. Burası ayrıca, öğrencilerin sınava girdiği yerdi. Tuhaf ve oldukça ürkütücü bir yapıydı, çünkü çocukların kafalarının yaklaşık üç metre üstünde, dört duvar boyunca uzanan demirden, dar bir geçit vardı.[6] Yıllar sonra, Margaret bu dar geçitli spor salonunu özel bir espri malzemesi olarak hafızasından çekip çıkaracak ve Damızlık Kızın Öyküsü adlı meşum romanında damızlık kızların yatak odası olarak kullanacaktı.

Okulda, ayrıca kapalı bir atış alanı vardı. İkinci katın bir yanında uzanan bu dar ve uzun koridor, öğrenciler ve Leaside Tüfek Kulübü tarafından haftada dört gece atış talimi yapmak için kullanılıyordu. Bu gecelerde okula girenler, tüyler ürpertici silah sesleri duyabilirlerdi. Kulübe katılanlardan biri bir kaza sonucu öldüğünde, kulüp okul binasını terk etme kararı aldı.

Kanada devlet liseleri açıkça Protestan'dı ve İmparatorluk'a aitti - öğrenciler Antik Yunan, Antik Roma, Antik Mısır, Ortaçağ Avrupası, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri hakkında eğitim görüyorlardı. Kanada tarihi, on üçüncü sınıfa ayrılmıştı ve bu zamana dek öğrencilerin çoğu okulu bırakmış oluyordu. Margaret, lisede okutulan Canada in the World Today[16] adlı Kanada tarihi kitabını hiç unutmayacaktı. Kitabın kapağında bir uçak resmi vardı: "Kitap, buğday ekenlerin kim olduğunu ve parlamenter sistemden ne kadar memnun olduğumuzu anlatıyordu. O günlerde, Fransızca konuşan bazı hoşnutsuzlara ya da Kızılderililerin zorunlu toprak satışlarından zararlı çıkmasına pek değinilmiyordu. "[7]

Bay ve Bayan Grey ile birkaç yetişkinden oluşan Earle Grey Oyuncuları, her yıl bir Shakespeare oyunu sergilemek için oditoryumlardan birine geliyorlardı; burası genellikle on üçüncü sınıfların sınavlarının yapıldığı yerdi. Öğrenciler, kendi yatak çarşaflarını getirip Julius Caesar'm kalabalık sahnesinde yer alabiliyorlardı. Margaret'in de yer aldığı okul korosu, Oklahoma! ve Brigadoon gibi müzikaller, Tiyatro Topluluğu ise Time Out for Ginger gibi Broadway oyunları sergiledi.[8]

Margaret gibi akıllı çocuklar Fransızca dersleri alıyor, ancak öğretmen Quebec'li aksam yerine Parisli aksanıyla konuşuyordu. Edebiyatta, Shakespeare ve sonrası İngiliz edebiyatı işleniyor, Amerikan ve Kanada edebiyatına hiç sıra gelmiyordu. Fakat arada bir, isteğe bağlı on üçüncü sınıfa devam eden ve E.J. Pratt gibi Kanadalı şairleri okuyan zeki öğrenciler de çıkıyordu. Leaside'ı ziyaret eden tek şair, yaşını başını almış Wilson MacDonald'dı. MacDonald her yıl gelip "The Song of the Ski"** ve "The Scarlet Maple Tree""[17] [18] [19] şiirlerini okuyordu. Öğrenciler, lisede Kanada ile ilgili konuların yokluğunu doğal karşılıyor, gerçek tarih ve edebiyatın yurtdışında yapıldığına inanıyorlardı.

Margaret, on iki yaşında "sıska ve çelimsiz" biri olarak Leaside'a başladı. Ortama uyum sağlaması biraz zaman aldı. Dokuzuncu sınıf Klan Çağrısı"ndaki fotoğrafın altındaki manide, okuldaki esprili

öğrenciler şöyle yazmıştı: "Marie, kara gözlü bir çocuktan hoşlanıyor. Peggy, ders çalışmayı seviyor. John B. sinek yakalamada uzmanlaşmayı hedefliyor."[9] Margaret'in o yıllardaki öğretmenlerinden biri olan Bayan Smedley, sonradan şifreli bir şekilde, genç Margaret Atvvood'a bakıp ne olacağını kestirmenin mümkün olmadığını söylemişti.

Margaret, cebirden 100 alıyordu ve botanik derslerinde çok başarılıydı. Gelişme çağındaki bütün kızlar gibi birtakım endişeleri vardı. Tel tel ayrılan asi saçlarını çok kafaya takıyordu, oysa bu tarz yirmi yıl sonra çok popüler olacaktı. Saçlarını kısacık kesiyor, kimi zaman bir eşarbın altına saklıyordu. Bütün çocuklar gibi o da, daha büyük kızların Kresge'nin kozmetik reyonundan aldığı eflatun rengi oje ve portakal rengi rujlara imrenerek bakmış olmalıydı.

Margaret'in eksantrikliği başka şekillerde ortaya çıkıyordu. O zamanlar evde beslediği hayvanlardan biri, Edgar Allan Poe'nun kadın kahramanından esinlenerek Lenore adını verdiği peygamberdevesiydi. Lenore'u büyük bir kavanozda tutuyor, ona böcek ve kaşıkla şekerli su veriyordu. Fakat sonrasında Lenore, ona en utanç verici anlarından birini yaşattı. Margaret on dört yaşındaydı ve televizyonun ilk günleriydi. Çocuğuna baktığı kapı komşusu kadın, CBLT kanalında "Evcil Hayvan Köşesi" adlı bir programın yapımcısıydı. Kadın, Margaret'i programına davet etti. Programı, o günlerdeki çoğu program gibi canlı yayınlanıyordu ve ekibe sadece bir kamera tahsis edilmişti. Margaret, görev bilinciyle peygamberdevelerinin alışkanlıklarını anlattı, bu arada dişinin çiftleşmeden sonra erkeği yeme alışkanlığından da söz etti.

"Evcil Hayvan Köşesi", Margaret'in hayvanlarla ilişkilerinden etkilenmiş olacak ki ondan bir başka hayvan çekimi konusunda yardım istedi. Bir konuk, programa evcil bir uçan sincap getirecekti. Uçan sincap, gerektiği gibi tanıtılıp uçmaya bırakıldı, fakat gece hayvanı olduğundan stüdyo ışıklarından çok korktu ve sığınacak karanlık bir yer arayışıyla Margaret'in tuniğinden içeri sokuldu. Kamera, Margaret'in okul üniformasının kemerinin üstünde gezinip aşağılara kayan kabartıyı izliyordu. Sonunda hayvanın sahibi, onu yakaladı ve Margaret'in tuniğinin arkasından dışarı çıkardı. Neyse ki program, okul saatlerinde gösteriliyordu; Margaret'in asıl endişesi, programı okul arkadaşlarının izlemesiydi.[10]

Margaret'in anne ve babası ormanda harikalar yaratıyor olabilirlerdi, fakat şehre hatta yeni banliyö idealine pek ilgi duymuyorlardı. Atwood'ların evinde televizyon yoktu; Margaret üniversiteye gidene dek restoranları keşfetmemişti. Harçlığını kendisi kazanıyordu. Mecburen çocuk bakıcılığıyla işe başlamıştı, fakat aslında daha girişimciydi. On iki yaşındayken bir arkadaşıyla ders alıp kukla yapmayı öğrendi. Çok geçmeden bir "kukla işi" kurup çocukların doğum günü partileri için kukla oyunları sergilemeye başladılar.

Bu iş tesadüfen başlamıştı. Bir komşu, küçük kızı doğum günü için kukla oyunu isteyince, profesyonel bir kuklacı bulamayıp Margaret'e başvurdu. Margaret kendini bu fikre kaptırdı. İki kız arkadaş, un ve sudan oluşan karışıma batırdıkları gazete şeritlerinden kukla kafaları yaptı, ardından kurutup zamklı boyalarla boyayarak onlara hayat verdi. Kuklalar "yeşil suratlı ve korkunçtu." Ayrıca sürekli çöküp duran portatif bir sahne yaptılar. Sahnenin arkasına tutturdukları ampulü uzun, siyah bir çorapla örterek gece efekti yaratmayı başardılar. Margarct'in yazdığı oyunlar, genellikle masallara -"Üç Küçük Domuz," "Hansel ve Gretel" veya "Uyuyan Güzel"- dayanıyordu, ancak oyunları ses efektleriyle öyle bir dramatize ediyorlardı ki izleyenlerin tüyleri diken diken oluyordu.[11] Babası

oyundan sonra, Margaret'in oyunlarında gerçek kan kullandığını söyleyerek arkadaşlarına takılmaya bayılıyordu.[12] İki arkadaş, kuklacılıkta öyle başarılı oldu ki çok geçmeden Noel partilerinde gösteri yapmak için teklif almaya başladı.

Okul yıllığını hazırlayanlar, on ikinci sınıf fotoğraflarının altına öğrenci arkadaşları anlatan taşlayıcı yazılar eklemiş ve kuş gözlemcisinin nadir türler rehberindekine benzer bir üslup kullanmışlardı. Margaret'i şöyle tanımlamaları hiç şaşırtıcı değil: "Peggy Atwood Kuşu: Tüyleri - Kafa bölgesinde dalgalı. Ötüş Şekli - Hadi, ilginç bir şey yapalım!!!"[13]

Margaret, para kazanmak için kısa bir süreliğine Kanada Ulusal Sergi Salonu'nda da çalıştı. Burası, Toronto'nun göl kenarında yer alan ve farklı (genellikle ticari) sergilere sahne olan söz-de-Romanesk bir bina ve kemerler topluluğuydu. Her ağustos ayında, "Ex" olayına ev sahipliği yapmasıyla ünlüydü. Margaret, daha önce hiç CNE'ye[20] gitmemişti, çünkü her yaz kuzeye gidiyordu ve zaten ellili yıllardaki çocuk felci salgını yüzünden, ana babalar çocuklarını şehirden uzak tutmaya çalışıyorlardı. Gazeteler her salgında, felç geçirip demir ciğerlere gömülen çocuklarla ilgili hikâyeler ve büyük metal silindirlerle örtülü küçük bedenlerin fotoğraflarıyla doluyordu, ta ki 1953 yılındaki korkunç salgın, yeni bulunan Saik aşısının ilk kez denenmesiyle sona erene dek. Ellili yılların başlarında Ex'te düzenlenen en ünlü sergilerden biri, büyük bir demir ciğere bağlı bir hastaydı. Elastanın sadece kafası görünüyordu; deri bir yastığa yaslanmış, başının üzerindeki aynaya yansıyan küçük dünyaya bakıyordu. Makine, dehşet verici nefes sesleri çıkarıyordu. Binlerce insan, sergiyi izlemek için sıraya girmişti.

Margaret, Sportsman's Show'daki yarı zamanlı işine gitmek için önce okuduğu lisenin önünden otobüse, ardından Bathurst Caddesi'nden geçip CNE'ye giden tramvaya biniyordu. İşi, okçuluk sahasında ok kiralamaktı. Anımsadıklarını şöyle anlatıyor:

Müşterilerin oku yaya takmasına ve hedef almasına yardım edecek bir kız arıyorlardı. Müşteriler saman hedeflere tutturulmuş balonlara atış yapıyorlardı ve bazen okları toplarken onların kazayla ya da şaka olsun diye attıkları oklara hedef oluyordum. En kötüsü de arkanızı döndüğünüz andı. Molalarda Honey Dew içip sosisli sandviç yiyor, dar ekose gömleği ve havalı çizmeleriyle gösteri yapan Bayan Outdoors'u izliyordum. Bazen de borularla milli marşı çalan Fok Sharky'yi dinlemeye gidiyordum. Sharky'nin müziği çok sakinleştiriciydi.[14]

Margaret, her zaman meslek sahibi olmayı düşündü. Önceleri bir ressam, ardından modacı olmak istiyordu, fakat liseye geldiğinde, kendi deyimiyle, kendi hayatını kazanma fikrine vuruldu. Bu aslında, bütün orta sınıftan kızların "vurulduğu" bir fikir değildi. Onlar, evlilik için çeyiz toplamak gibi daha bildik bir yolu tercih ediyorlardı ve bu yol, yaşamdaki rollerini belirliyordu.

Ancak şöyle bir problem vardı: Rehberlik kitabında, kızlar için sadece beş meslek listelenmişti. (Kitap, Margaret'in aklında gerçeklik ilkesini temsil eden, gri bir şey gibi kalmış.) Bir kız hemşire, öğretmen, hostes, sekreter ya da ev ekonomisti olabiliyordu. Margaret, üniversitede Ev Ekonomisi branşını seçmeye karar verdi, çünkü en iyi maaşı bu meslek vaat ediyordu. Derslerinde, "her öğünün bir kahverengi, bir beyaz, bir sarı, bir de yeşil şeyden oluşması gerektiğini, yemek yaparken kaşığı yalamanın doğru olmadığını, elbisenin dikiş yerinin içinin de dışı kadar önemli olduğunu" öğreniyordu.[15]

Fakat orijinalliği burada bile ortaya çıkıyordu. Ev Ekonomisi dersinde fermuarları söküp atarken, kendi eteklerini tasarlıyordu. Diğer kızlar çiçek desenli kumaşlar kullanırken, o, kumaşlarına turuncu ve mavi renkli çit kuşları ve semenderler çiziyordu.

Margaret, Leaside'da çok geçmeden pragmatik bir kişilik geliştirdi. Okul yıllıklarında, çokyönlü ve özbeöz Kanadalı bir kız olarak betimleniyordu: Basketbol takımında oynuyordu, U.N. Kulübü üyesiydi ve on ikinci sınıftayken Klan Çağrısı'nm editör kadrosuna girmişti. Rotary yemeklerine gidip "Come and Trip It as You Go'" gibi şarkılar söyleyen "Triple Trio"" grubundaydı.

Çalışkan öğrenciler, Birleşmiş Milletler Kuliibü'ne katılıyorlardı. Upper Kanada Koleji'nin soğuk, cereyanlı odalarında toplanıp üçüncü Birleşmiş Milletler Model Kongresi'ne hazırlanıyor, ardından büyük münazara için şehirdeki Parlamento Binası'na gidiyorlardı. Leaside'ın on altı delegesi, Belçika'yı temsil ediyordu.

Kulüp, 1956'da Macar sürgünler için yardım toplama işine girişti. Rusya Başkanı Nikita Kruşçev, Josef Stalin'in büyük suçları konulu "gizli konuşmasını" yapıp komünist harekette büyük çözülmelere neden olduğunda, isyanlar hızla Doğu Avrupa 'ya yayıldı. Bunun en görünür sonucu, Macar Devrimi oldu. Sovyet-

Gel ve Dans Et Döne Döne (ç.n.) Üçlü Takım (ç.n.)

ler tanklarla Macaristan'a girdiğinde, yaklaşık 200.000 kişi kaçıp sürgünde yaşamaya başladı, pek çokları da Kanada'ya geldi. Le-aside BM Kulübü, Macarlara yardım için 200 dolar toplamayı başardı; bu, o günlerde büyük paraydı.

Anlaşılan Margaret, Leaside'ın ötesindeki büyük dünyanın parçası olmak istiyordu ve romancı olmak için gereken ahlaki sorumluluğa sahip olduğu o zamandan belliydi. BM, özellikle Kanada'da çok popüler olacaktı. Kanada Başbakanı Lester Pe-arson, 1956'da BM barış güçlerinin Sina-Süveyş (Arap-İsrail) Savaşı boyunca Süveyş Kanalı'nı korumak için seferber edilmesini önermek suretiyle Mısır'ın İngiliz, Fransız ve İsrailli güçler tarafından çokyönlü bir şekilde işgalini bertaraf ettiği için Nobel Barış Ödülü kazandı.

Margaret, on iki ve on üçüncü sınıflarda okul gazetesi The Home and School Nem[21] [22] için köşe yazıları yazmaya başladı. Köşesi "High Headlines,"" öğrenci arkadaşlarının gündemi takip etmesini sağlıyordu: Margaret yazılarında, okul toplantıları, açılış törenleri, okul seçimleri ve BM Kulübü de dahil olmak üzere çeşitli kulüplerin etkinliklerinden söz ediyor, gelecek günlerde yapılacak danslar ve spor faaliyetleri hakkında bilgi veriyordu. Sonradan gazetede yazı yazmanın, onu sonunda yazar olarak karşısına çıkan sorunlar -"özellikle çatlak olduğunu düşünen insanlar"- karşısında büyüttüğünü söylemişti. Tabii, "Düşüncelerini kendine saklayıp başkalarının tepkisiyle karşılaşmak zorunda kalmasa" daha iyi durumda olabilirdi.[16]

Kanada'da ellili yıllar, büyük ölçüde masum ve samimi zamanlardı. Leaside'daki çocuklar, Hallowe'en Hops ve Spring Stomps'ta Sateen Bandbox gibi grupların müziği eşliğinde dans ediyorlardı. Kızlar, doğru balo elbisesini bulmaya ve saten ayakkabılarım uygun renge boyamaya çok kafa yoruyorlardı. Uyuşturucu ilaçlar yoktu. Ara sıra alkolle ilgili kazalarda ölen öğrenciler veya hamile kalıp okuldan ayrılan kızlar oluyordu. Fakat burası, ayrı, güvenli ve korunaklı

bir dünyaydı.

Zeki kızlar, Leaside'da çok başarılı oluyordu. Margaret, "High Headlines" köşesinde, ödül kazanan kızlardan söz ediyordu: Jean Matthews ve Karen Whytock, CNE ve The Toronto Daily Star gazetesi tarafından desteklenen Botanik yarışmasında ödül almış, Flleanor Cobbledick ise Imperial OiPden burs kazanmıştı. Dört kız ve bir erkek, 1956'da BM Model Topluluğu'nun başlıca delegeleri arasına girmişti. Kızlar atletizm ödülleri bile alıyordu. Ancak Margaret, ödül alanlar hakkında yazdığı yazılarda okuyuculara onların "kaslı kadın atlet popüler fikriyle" hiç örtüşmediği konusunda güvence veriyordu. Elbette, köşe yazılarının bir paragrafını da erkek futbol takımına ayırıyordu.

O zamanlar okul kuramlarında cinsel ayrımcılık vardı, fakat bu genellikle bilinçsizce yapılan ve varlığı doğrulanmayan bir şeydi. Cinsel ayrımcılığın nasıl işlediğini en iyi örnekleyen şey, belki de Margaret'in yıllar sonra anlattığı bir anekdottur. Bu anekdot, bir arkadaşıyla birlikte Consumer's Gas tarafından düzenlenen Geleceğin Ev Kadını Yarışması'na katılmasıyla ilgili. İkisi, Ev Ekonomisi dersinde aday olarak seçilmişti. Yarışma üç dalda başarı gerektiriyordu: Gazlı ütüyle gömlek ütüleme, gaz ocağında yemek pişirme, ayrıca Margaret'in hatırlayamadığı gazlı bir şey daha vardı. Amaç bu üç görevi en kısa zamanda tamamlamaktı.

Margaret ve arkadaşı, zorunlu önlükleri giyip gömlekteki buruşuklukları gidermeye çalışırken bir yandan da rulo köfte, bezelye ve fırında patates pişirmeye koyuldular. Yarışmayı kaybettiler, fakat teselli ödülü olarak zincirinde küçük altın çanlar asılı olan bir uğur bileziği kazandılar. Bu yarışmanın onlarla ilgili olmadığı akıllarına bile gelmemişti. Onlar ev kadını olmayacak, gerçek yaşamlar kuracaklardı. Margaret, daha o zamandan bu fantezi senaryonun saçmalığını fark etmişti: Evin beyi, işten eve geliyor ve mutlu karısı, onun ütülü gömleğini ve rulo köftesini hazır ediyordu. Yine de görev bilinciyle yarışmayı kazanmaya çalışmıştı.[17]

Ellili yıllar yarışmaların devriydi: Gençlik Güzeli, Yün Güzeli, Votka Güzeli, Dünya Güzeli... Böyle yarışmaların bütün amacının, Consumer's Gas gibi şirketlerin ürünlerinin reklamını yapmak olduğu hiç anlaşılmıyordu. Kızlara yukarıdan bakma eğilimi -teselli olarak verilen uğur bilezikleri- de fark edilmiyordu. Mit öyle güçlüydü ki onu sorgulamak kimsenin aklına gelmiyordu. Oysa şimdi, genç Margaret Atwood'u o sahnede deli gibi ütü yaparken hayal etmek, insanda ancak şüphe ve kahkahayı basma dürtüsü uyandırıyor.

Margaret, zihninde Leaside'ı daima "ellili yılların, yüzyılın ve orta sınıfın ortasına" yerleştiriyor ve kendisini bu sıkıcı orta-sınıf dünyasına ait hissetmiyordu. Onun ait olduğu dünya, kitapların dünyasıydı. Büyük bir hevesle klasikleri okuyordu: Uğultulu Tepeler, Casterbrıdjje Valisi, (neredeyse ezberlediği) Kıyıdaki Değirmen ve Tess.

On ikinci sınıfta, her genç yazarın hayalindeki İngilizce öğretmeniyle, Bayan Billings ile karşılaştı. Bayan Billings, edebiyat dersi vermekten zevk alıyordu ve kendine özgü bir üslubu vardı. Margaret, "kılıksız ve pejmürde bir kadına dönüşmeden"[18] edebi bir yaşam sürebileceğini keşfetti. Dikiş dersleri ve biyolojiyle ilgilenmeyi bıraktı.

1956'da birdenbire şair olmasını şöyle anlatıyor:

Şair olduğum gün, güneşli ve kaygılardan uzak bir gündü. Futbol sahasından geçiyordum. Sebep,

spora olan merakım ya da soyunma odasının arkasında sigara içmeyi planlayışım -oraya gitmenin diğer nedeni- değildi; burasının okuldan eve döndüğüm yolun üstünde olmasıydı. Her zamanki gibi hızlı ve sessiz adımlarla ilerliyor, hiçbir şeyden şüphelenmiyordum. Tam o sırada, gökten görünmez bir başparmak indi ve alnıma dokundu. Bir şiir oluştu. Bayağı kasvetliydi; zaten gençlerin şiirleri genelde böyle olur. Ancak bir armağandı; bilinmeyen biri tarafından bağışlanmıştı; bu nedenle hem heyecan verici hem de ürkütücüydü.

Sanırım, bütün şairler şiir yazmaya böyle başlıyor, fakat bunu itiraf etmek istemiyorlar. Bu yüzden, daha rasyonel veya romantik açıklamalar uyduruyorlar. Fakat doğru açıklama bu, aksini ispat edecek biri varsa beri gelsin.

O olaylı günde yazdığım şiir, pek umut vaat etmiyordu ama bazı özelliklere sahipti. Kafiyeli ve vezin kurallarına uygundu, çünkü okulda kafiyeli yazmayı ve vezni öğrenmiştik. Lord Byron ve Edgar Allan Poe'nun şiirlerini andırıyordu; içine biraz da Sbelley ve Keats katılmıştı. İşin doğrusu, şair olduğum zamana dek, 1900'den sonra yazılmış çok az şiir okumuştum. Moder-nizm ve serbest şiir hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Habersiz olduğum şeyler bunlarla kalmıyordu. Şairlerin nasıl olduğu ve nasıl davranması gerektiği konusunda üretilen önyargı ve sosyal roller dizisine adım attığımın da farkında değildim. Siyahın zorunlu olduğunu henüz bilmiyordum. Bütün bunlar gelecekte yaşanacaktı. Ben 16 yaşındayken her şey basitti. Şiir vardı, öyleyse yazılabilirdi. Üstelik -henüz- bana şiir yazmamam için sebep gösteren biri bile çıkmadı.[19]

Margarct, bu ilk denemelerin sağ köşesine, "Her Hakkı Saklıdır," yazmaya başladı.[20] Bu hakların ne olduğundan emin değildi, fakat danıştığı edebiyat dergileri ona herkesin böyle yaptığını söylemişti. Bronte ve Poe gibi on dokuzuncu yüzyıl üstatlarından feyzalıp tüyleri ürperten şiirler yazmak istediği için, sık sık evlerinin karşısındaki mezarlığa uğruyordu. Kar, ümitsizlik ve Macar Devrimi hakkında şiirler yazıyordu.

Kız arkadaşlarına okul kafeteryasında yazar olacağını açıkladığında, sohbet bir anda kesilmişti. Kimse bir şey söylememişti. Yıllar sonra bir arkadaşı ona, herkesin çok şaşırdığını açıklayacak, sebep olarak, söylediği sözleri değil, bunları yüksek sesle söyleme cesaretini gösterecekti.

Ana babası endişeliydi: Margaret yazar olarak hayatım nasıl kazanacaktı? Buhran günlerini görmüşlerdi ve insanın her ihtimale karşı doğru dürüst bir işe ihtiyacı olduğunu biliyorlardı. Ancak Margaret'in düşüncesinin ekonomik açıdan akıllıca ol-madiğim düşünmelerine rağmen, ona kesinlikle engel olmadılar. "Peggy'ye kimse yol göstermedi. Zaten ona yol gösterebilecek biri olduğunu sanmıyorum," demişti annesi.[21]

Babası, yıllar sonra bir röportajcıya konunun ayrıntılarından söz etti: "Peggy'yi belli bir şekilde yetiştirmek gibi bir amacımız olmadı. Evlilik piyasası, hiç mantıklı gelmiyordu. Bağımsızlık ve özgürlük, bizim için çok değerliydi. Ormandaki yaşamı çok sevmemizin nedenlerinden biri, orada karşımıza çıkan sorunları dış dünyadan yardım almadan çözmemizdi. Çoğu zaman tek başı-mızaydık."[22]

Margaret, yazma fikrinden vazgeçeceğini düşünenlerin kayıtsızlığına katlanmak zorunda kalıyordu.

Bir arkadaşının annesi şöyle demişti: “Çok hoş olur, canım, çünkü bu işi evde yapabilirsin, öyle değil mi?” Margaret, bu gibi yorumlarla karşılaştığında en iyi savunma yöntemi olarak karşı saldırıya geçiyordu. Bir keresinde, öğrenci arkadaşlarının onu bir yazar olarak ciddiye alıp almadığı sorusuna şöyle cevap vermişti: “Zaten herkesin benden ödü kopuyordu. Beni ciddiye almıyorlardı. Ama ağzım çok iyi laf yapıyordu. O yüzden bana pek bulaşmıyorlardı.”[23]

Margaret, yazar olmaya karar verdikten sonra Ev Ekonomisi’ni giderek daha anlamsız bulmaya başladı. Yazı formlarının her birine el atmak için okul danslarına şarkılı reklamlar yazdı. Bunlar okulun hoparlör sisteminden anons ediliyordu; yazdığı “Rein-deer Romp[23]” şarkısı, Klan Çağrısı'n&a da geçiyordu. Margaret, çok geçmeden Ev Ekonomisi dersini temelinden sarsacak mahirane bir yol buldu.

Ev Ekonomisi öğretmeni Bayan Ricker, özel bir proje önerisinde bulunmuştu. Öğrencilere doldurulmuş oyuncak ayı yapmalarını önerdi, fıkat akılsızlık edip öneriyi demokratik oylamaya sundu. Margaret, sınıfı bunun yerine bir Ev Ekonomisi opereti sahnelemeye ikna etti. Bayan Ricker ses çıkarmadı, ama en azından seçtikleri konunun dersle ilgili olmasında ısrar etti.

Margaret, operet konusu olarak sentetik kumaşları seçmeyi kararlaştırdı. Operete, “Sentezya: Tek Perdelik Operet” adını verdi. Sahneyi Sentetik Sarayı’na kurdu. Kral Kömür, karısı ve kızları -Orlon, Naylon ve Dakron- burada bir masanın etrafında oturmuş, çaylarını yudumluyorlardı. Ana baba, sıcak su soslu Dreft ve Tide deterjanlarının, buzlu leke giderici ve bir şişe karbon tetrakloriirle tüketilmesinin faydalarından söz ederken, çocuklar hangisinin en olgun olduğu hakkında atışıyor, çoktandır ortalıkta olsalar da anne ve babalarının onlara çocuk muamelesi yapmasından şikâyet ediyorlardı. Sör YVilliam Wooley[24] Beyaz Atlı Prens gibi giriş yapıyordu. Ancak, onun da korkunç bir sorunu vardı - yıkanınca çekiyordu. Wooley ile Orlon evlenmeye karar verdiler. Yünlü ve karısı olarak, Gabardin adında bir çocukları oldu.[24]

Okul oditoryumunda sergilenen oyunun yönetmenliğini Margaret üstlendi. Daha on altı yaşında hicivler yazıyordu. Diğer gençler romantik aşk şiirleri yazarken, o, etrafını saran dünyanın “Populüks” yanını tiye almayı tercih ediyordu.

Margaret geriye dönüp baktığında, yazar olmaya karar vermesinin gençliğinde kendisini olumsuz yönde etkilediğine inanıyor. Bunun birinci nedeni, iyi olup olmayacağının her zaman bir kumar olması; İkincisi ise, o zamanlar yazar olunca evlenip çocuk sahibi olamayacağına inanmasıydı. Kırmızı Pabuçlar'ı izlemişti. Bu, on altı yaşında biri için ağır bir kabuldü.

Şiir yazmaya başladığımda hiç izleyicim yoktu; bunu hayal bile edemezdim... Sene 1956’ıydı ve kızlar için en makbul davranış, porselen eşya toplayıp evlenmeyi beklemekti ve her ne kadar yakın arkadaşlarım bu kalıbı yıkmış olsa da -biri doktor, biri psikiyatr, biri de aktris olmak istiyordu- hiçbiri şair olmak istemiyordu. Bense, kesin olmamakla birlikte, yazmak istediğimi biliyordum, fakat binlerinin yazılarımı okuyacağı aklımdan bile geçmiyordu... Vasıfsız olarak işe başlamak çok kötüydü... Fakat o zamanlar yazmanın her şeye cevap verdiğini, harika bir şey olduğunu düşünüyordum.[25]

Margaret, evlenme konusunda baskı hissettiğini ve ona karşı koymanın pahalıya patladığını

söylediğinde abartmıyordu. 1950'lerde büyüyen biri, evlilik kültüne tabiydi.

Bu on yılı kapsayan renkli bir kitapta, tarihçi Doug Owram evlilik takıntısının ne denli yaygın olduğundan söz ediyor. "Ellili yılların ortasında, kızlar on beş yaşından itibaren evliliğe ve çocuklara odaklanıyorlardı." Ellili yılların sosyolog, psikolog ve yaşam tarzı guruları, bir evlilik propagandası yarattılar; savaştan sonra bazı Amerikan üniversitelerinde, "Evlilik Bölümleri" bile açıldı. St. Stephen's Üniversitesi'ndeki "Evlilik Bölümü Başkanı" Henry Bowman, evlilik hakkında kılavuzlar hazırladı ve bu kılavuzlar, ABD ve Kanada'da en çok satan kitaplar listesine girdi. 1955'te Successful Marriajye: A Modern Guide to Love, Sex, and Family Life' gibi kitaplar ortaya çıktı. (Kuzey Amerika'da, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen on yılda aynı tarzda 1000'den fazla kitap basıldı.)[26] Blenry Bowman'a göre, evlenmeyi başaramayanlar, narsist ve yabani ya da tek kelimeyle olgunlaşmamış kişilerdi. Ebeveynlerinin aşırı düşkünlüğünün ya da derinlerde yatan bir aşağılık kompleksinin kurbanı olmuşlardı. Cinsel roller, bir anda takıntı haline geldi. Tıp uzmanları, bekâr erkeklerin ve evde kalmış kızların patolojilerinden söz etmeye başladılar. "Evlenmemiş insanlar özürlüydü; bir hastalık ya da zihinsel bozukluk mağdurları gibiydi."[27] Bu insanlar, cinsellik konusunda yönünü kaybetme riskiyle karşı karşıyaydı. Potansiyel eşcinsellere dönüşebilirlerdi. Bekâr erkeklerin aşırı titiz, evde kalmış kızların ise erkeksi olduğunu bilmeyen yoktu. [25]

Uzmanlara fırsatçı reklamcılar arka çıkıyordu. Fırından gargaraya dek bütün ev gereçlerinin tüketimi, aşk, beraberlik ve rüyaların gerçekleşmesiyle ilintilendiriliyordu. "İnanılmaz sayıda ürün, ufak bir hayal gücüyle başarılı bir evliliğe bağlanabiliyordu... 'Nişanlı! Çok güzel! Ve Ponds Kullanıyor!' diyordu bir sabun reklamı. 'Bir adam daha ellerimden kayıp gitti!'" gargara almanız için yapılan dürtüklemelerden biriydi.[28]

Elbette, evlenme ve dik başlı erkeği kendine bağlama görevi kadına düşüyordu. Reklamlardaki ürünler kadın tüketicilere, magazin romanları ise kadın okurlara yönelikti. Bir genç kıza, yirmi ile yirmi dört yaşlan arasında evlenmesi ve en az 2-3 çocuk yapması öğütleniyordu, fakat bu onun on beş yaşından beri hedeflediği bir şeydi. 1948'de piyasaya çıkan Whı Tour Man and Keep Hini adlı popüler bir kitap, yirmi üç yaşma dek evlenmemiş ve Bay Doğru'nun henüz ortaya çıkmamasından dolayı perişan durumda olanlara teselli sunuyordu. "Populüks'ün" sembolik kraliçesi Barbie, 1959'da 8-12 yaşları arasındakiler için piyasaya sürüldüğünde, kusursuz pembe göğüsleri ve incecik beliyle, ergenlik öncesi bir kızın oynaması için kesinlikle tuhaf bir oyuncaktı, fakat sanki on yılı özetliyordu.[29]

Kanada'da zamanın dergileri, Ladies' Home Journalvc Chate-laine idi. Ladies' Home Journal m uzmanlık alanı, zarif yaşamaktı - görgü kuralları ve masa düzenlemeleri çok önemliydi (Marga-ret, kız arkadaşlarının porselen topladığını söylerken şaka yapmıyordu). Dergi sayfalarındaki bütün evli kadınlar, mutluluktan uçuyordu ve evlilik, neredeyse bütün Chatelaine hikâyelerinin mutlu sonuydu.

Chatelaine'de çalışan Doris Anderson ve June Calhvood gibi genç kadın gazeteciler, çıkış yapmaya çalışıyorlardı. Ellili yılların başlarında doğum uzmanı Dr. Marion Hilliard, aslında Call-wood taralından yazılan kadın sağlığıyla ilgili bir dizi makaleye kendi adını koymaya ikna edildi: "Seks - Bir Kadının En Büyük Kumarı" ve "Yorgunluk - Bir Kadının En Büyük Düşmanı" tam zamanında yayınlandı ve dergiler yok sattı. Bu, kadınların onların memnuniyetlerini kötüye yoran kimselerin zannettiği kadar tekboyutlu düşünmediğini akla getiriyordu.[30] Ancak kural uyumlu olmaktı ve

direnişçiler sessiz kaldılar. Doris Anderson 1957'de bir dergi ödülü kazandığında, patronu Floyd Chalmers şöyle demişti: "Doris'iıı en sevdiğim yanı, kadın gibi görünmesi, hanımefendi gibi davranması ve köpek gibi çalışması."[31]

Bir genç kızın eğitiminin Anderson tarafından çizilen portresi, biraz daha gerçekçiydi. Ona göre, kendi annesi dahil bütün annelerin geleneksel olarak kızlarına verdiği öğüt, ailesini geçindirebilecek bir adamla evlenmek ve çok şey beklememekti. Üstlendikleri her iş (genellikle öğretmenlik) geçici bir önlem olarak düşünülmeliydi. Evlilik piyangosunda sadece güzellik işe yaradığı için, afet gibi biri değilseniz çok büyük hırslara kapılma-manız gerekiyordu. Bir genç kızın her akrabası, görünüşü hakkında çekinmeden yorum yapabiliyordu. "İyisi mi, kafasına tuğla koy," diyorlardı, "yoksa boyuna uygun erkek bulamayacak." Ya da, "Söyle de çok bilmiş olmasın. Ne de olsa tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır."[32]

Margaret'in lisede okuduğu ders kitaplarında, özellikle Akıl Sağlığı ve Hijyen konulu metinlerde, kadınlar erkeklerden farklı olsa da onlarla eşit olarak tanımlanıyorlardı. Kızların zayıf ve kırılgan yaratıklar olduğu stereotipi, giderek yok oluyordu. On altı yaşındaki yüzücü Marilyn Bell, Ekim 1954'te Ontario Gölü'nü yüzmüş ve bir anda ünlü olmuştu. Fakat kadınlara yönelik işler, geleceğin ev kadınına belli fikirler aşılıyordu - çalışıyor, evleniyor ve işten ayrılıyordunuz. Değer ve inançlar sistemi, aile başına sadece bir iş düşebileceğini bildiriyordu.

Margaret, bu dünyada kendini yalnız hissediyordu. Yıllar sonra, belli ki kendinden söz ederek şöyle demişti: "Sizinle hemfikir olan biri olduğunu hissetmiyordunuz. [Size] kendine has özellikleri olan, deli, eksantrik, tuhaf ve kafası çok çalışan biri gibi bakıyorlardı." Feminizmin bir şeyleri değiştirmesi için yaklaşık on beş yıl geçmesi gerekecekti. "Şimdi çok dayanıklıyım," diye ekledi Margaret, "fakat o zamanlar pek öyle değildim ve biraz destek çok makbule geçerdi." Margaret evlilik kültüne kanmamıştı. Evlenmenin bir nevi ölüm olduğuna inanıyordu. Fakat toplum hiç alternatif sunmuyordu. "Her ikisini de yapabileceğinizi söyleyen kadın hakkı yoktu."[33]

Ellili yıllarda evliliğin fetiş hale getirilmesiyle birlikte ortaya çıkan kadın bedeni kültü de bir o kadar yıkıcıydı. Ocak 1954'te Playboy dergisinin ilk sayısı, Marilyn Monroe'nun çıplak resimleriyle gazete bayilerinde yerini aldı. Dergi, şehirli genç bekâr erkek için el kitabı şeklinde tasarlanmıştı ve ellili yılların ahlaki tutuculuğuna karşı bir isyan niteliğindeydi. Genç erkekler tarafından satın alınıyor ama genç kızların pek işine yaramıyordu. Kızların çoğunun dergideki stereotiplerden öğrendiği şey, kusursuz ölçülere -90/60/90- uymadığıydı. Tabii bu, günümüzün anoreksik standartlarına göre tuhaf bir ölçü. Genç kızlar, gizli gizli mezuralarını çıkarıyorlardı. İri göğüslü olanlar, okul kitaplarını göğüs hizasında tutmayı öğrenmişlerdi, bu şekilde bu durumu avantaja çevirebiliyorlardı. Göğüsleri olmayanlar ise, gizlice Kresge's mağazasına gidip Kadın Giyim reyonundan dolgulu sutyenler alıyorlardı. Sonradan Rafael-öncesi olarak tanımlansa da, Margaret o günlerde işe yarayan bir güzelliğe sahip değildi. Genç kızlığında, komşuları ondan şöyle söz ediyordu: "Biraz kendine baksa, epey alımlı olacak aslında." Bu, elbette kırıcı bir şeydi. O yaşta, insanların fikirleri çok önemseniyordu.[34]

Margaret, "Hurricane Hazel" adlı yarı-otobiyografik hikâyesinde, genç kızların o günlerde erkeklere nasıl baktığını anlatıyor. Erkekler, "Biraz heyecan verici olsalar dehşet verici" oluyorlardı. "Mıymıntı" ve "otların" yanı sıra "sevimli" ve "rüya" tipler de vardı. En popüler kızlar, yakasından

ponponlar sarkan tüylü pembe kazaklar giyen ve futbol maçlarında amigoluk yapan kızlardı. Onlar erkeklerle çıkıyorlardı. En iyi randevu şekli, muhtemelen babasına ait uzun kuyruklu bir arabası olan bir çocukla açık hava sinemasına gitmek ve patlamış mısır yedikten sonra arka koltukta sarmaş dolaş öpüşmekti. Kızın keşfe çıkan eli durdurması gerekiyordu; sonuna kadar giden delikanlıyı durdurmak onun göreviydi, çünkü erkekler kendine hâkim olamazlardı. Sessiz aralar ve tek heceli kelimelerden oluşan uzun ve anlaşılmaz telefon konuşmaları yapılıyor, her iki taraf da mahcup oluyor ve bir türlü konuşmayı bitiremiyordu. Sonunda kız, asker köpeği tasması misali, delikanlının verdiği broşu ya da künyeyi takıyordu.

Margaret'in dünyası, ellili yılların ortalarındaki gençlik kültürüyle şekilleniyordu. Bu, karanlık ve melankolik figürlerin ansızın beyaz perdeyi kapladığı yıllardı. Marlon Brando'nun oynadığı Vahşi Hücum 1954'te, James Dean'in oynadığı Asi Gençlik ise 1955'te piyasaya sürüldü. 1956'da ise Elvis Presley, Ed Sullivcm Show'a çıktı. İşin eğlenceli tarafı, bu filmlerin yeni psikoloji takıntısının ürünü olmasıydı; yetişkinlerin hâkim olduğu dünyada kendini güçsüz ve amaçsız hisseden delikanlıları anlatıyorlardı. Elvis, beraberindeki kızlara farklı bir konum sunmuyordu. Rock'n'roll krallarından biri olan Jerry Lee Lewis'in nişanlısının, on üç yaşındaki kuzeni olduğu anlaşıldığında skandal çıktı. Fakat ellili yılların tek tip kültüründe, rock'n'roll özgürlük anlamına geliyordu. Bu müzik, bütün okul danslarına hâkim oldu. Bu danslarda herkes gibi giyinenler özgün addediliyordu. Erkekler, kot pantolon ve deri ceket giyip sigaraları ağızlarından sarkıtıyor, kızlarsa bağcıklı topuksuz ayakkabılar ve kabarık eteklerle dolaşıyorlardı - henüz kot pantolon giymelerine izin yoktu.

Fakat cinselliğin şifreli dünyası hâlâ çok karışıktı, çünkü dramatik ikonalara karşın, sıradan gençler halen ellilerin güvenli dünyasının beklentileri çerçevesinde yaşıyorlardı. Margaret, bunu "Elurricane Hazel" hikâyesinde çok iyi yakalıyor. Onun hatırladığına göre, erkekler de kızlar kadar şaşkın ve kırılgandı.

Aslında hikâyesinin kahramanı Buddy, anlatıcıdan daha müşkül durumda - daralan yaşamıyla onun yaşamını da mahveden annesinin beklentileri, iş bulup kendi hayatını kazanmasını bekleyen ataerkil bir toplum ve tam bir acemi olduğu seksin gizemleri tarafından köşeye sıkıştırılmış. "Verdiği künyenin" yanı sıra kendi kimliğini de alıp koruyacak bir kızla karşılaşmayı umuyor, çünkü kendini nasıl tanımlayacağını bilmiyor. Margaret, sonradan bu dünyadan kaçacaktı, çünkü ondan daha çok şey bekliyordu, ancak "Buddy'ler" orada sıkışıp kalıyorlardı.

Hikâyesinde, Toronto tarihindeki sarsıcı bir anı dramatik bir şekilde kullanarak anlatıcının Buddy ile ilişkisinin sonu için duygusal bir metafor yaratıyor. Bu çok ustaca bir hamle.

Margaret'in on altı yaşına basmasından kısa bir süre önce, 16 Ekim 1954, Cumartesi sabahının ilk saatlerinde, Toronto tarihindeki en kötü doğal alet olan Hazel Kasırgası ile sarsıldı. Şehir dışındaki Etobicoke'de, altı metrelik dalgalar Humber Nehri'nin taşkın yatağının yanına yapılan on altı tuğla evi sürükleyerek otuz altı kişinin ölümüne neden oldu. Toronto bölgesinin tamamında seksen üç İçişi hayatını kaybetti.[35] Margaret, bu Ekim sabahını otuz yıl sonra anılarla hayalleri karıştırıp şöyle anlatacaktı:

Haberlerde sürücüleriyle beraber ters çevrilen arabaları, göçen evleri, azgın suları, yıkımı ve akıp giden paraları dinledikten sonra, erkek kardeşimle birlikte lastik botlarımızı giyip, eskiden çukurlarla kaplı, şimdi ise delik deşik ve kullanılmaz halde olan Pottery Yolu'na gidip yıkımı kendi gözlerimizle

görmek istedik.

Umduğumuzu bulamadık. Yıkılan ağaçlar ve dallar vardı ama çok değildi. Don Nehri taşmıştı ve çamurluydu, ama suyla sürüklenen ya da suyun çoktan çekilmeye başladığı yerlerde karaya oturan yarıya kadar çamura batmış arabalar, parçalanmış kamyon lastikleri, dal, tahta ve çeşitli enkaz yığınları yeni miydi, yoksa nehirde sürekli görmeye alıştığımız türden süprüntüler miydi, orası hiç anlaşılmıyordu. Hava hâlâ kapalıydı; botlarımız çamurdan vıcık vıcık olmuştu ve çamurdan yükselen bir el yoktu... Aslında geceleyin burada iki kişi boğulmuştu, ama bunu henüz bilmiyorduk.[36]

Hikâyeyi anlatan kişi, bir önceki gece giderek şiddetlenen fırtına yüzünden Buddy ile randevusunu iptal etmiştir. Şöyle der: "Bana, benimle buluşmazsan, beni yeterince sevmiyorsundur, dedi." Bu sözler, gençlerin dünyasının bütün dokunaklılığını, özellikle de onların kontrol edilemeyen solipsizmini yansıtıyor. Kasırgadan sonra su yüzeyine çıkan enkaz, sadece doğal bir afetin sonucu ya da bir ilişirinin bitişinin sembolü değil. Bu enkaz Buddy'yi, onun bakış açısını temsil ediyor: "sıradan görünen enkaz, suyun durgunluğu, kasvetli ışık..." Tamirhanede çalışan Buddy, bir daktilocuyla evlenecek ve ellili yılların dikte ettiği evlilik kültüne dahil olacaktı. Ancak bunu kendi istediği için değil, başka seçeneklerin olduğunu düşünemediği için yapacaktı. Bu hikâyede, Buddy'ye duyulan büyük bir merhamet var.

Fakat Margaret, yeni bir kural öğreniyordu: Köşeye sıkış-mayacaktı. O uzun kuyruklu arabaların arka koltuğunda kazaya uğramaktan (o zamanlar hamile kalmak yerine kullanılan bir örtmece) kaçınmalıydı. Kendini bir bebek ve çamaşır makinesiyle banliyöde bulmak, kâbusu olmuştu.

Margaret üniversiteye gidecekti. Ailesindeki kadınların üniversite eğitimi alması, çoktandır bir gelenek haline gelmişti. Teyzesi, on dokuz yaşındayken Toronto Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini tamamlamıştı. Büyükbaba Killam, Margaret'in annesine üniversiteye gitmek için fazla havai olduğunu söylediğinde, annesi para kazanıp kendi kendine okumuştu. Zekâlarını kullanmaları, ahlaki bir emirdi. Margaret'in burs kazanması bekleniyordu; kazanmasaydı anne ve babası hayal kırıklığına uğrayacaklardı. Diğer kız evlatlardan, porselen toplayıp amigo kız olmaları ve evlilik hazırlıkları yapmaları istenirken, Margaret bağımsız olmaya teşvik ediliyordu. Ebeveyni feminist değildi. Bu terim henüz icat edilmemişti. Onlar sadece kızlarının mümkün olduğunca eğitimli olmak gibi bir sorumluluğu olduğuna inanıyorlardı.

Margaret, Leaside Lisesi'nde müfredatta olmayan iki şey öğrendiğini söylüyor: Esneklik ve etraflıca düşünmek. Gerektiğinde vites değiştirmeyi öğrenmeniz gerekiyordu.[37] Margaret, 1956-57 yılının Klan Çağrısı'nda mezun olacak öğrencilerin fotoğraf ve biyografilerine ayrılmış bölümde, yüksek yakalı beyaz gömleği ve kısa kesilmiş saçlarıyla oldukça ağırbaşlı görünüyor. Öğrenci arkadaşları şöyle yazmışlar: "Peggy'nin pek de gizli saklı olmayan amacı, Kanadalı Romanları yazmak - böyle İngilizce notlarıyla, bundan kimin kuşkusu olabilir ki?"[38]

1

Beyaz Anglo-Sakson Protestan (ç.n.)

2

Toronto Çocuk Oyuncuları (ç.n.)

3

Gözlediğin Kuş Seni Gözlüyor: Bir çizgi roman (ç.n.)

4

Sonsuza Dek Akçaağaç Yaprağı (ç.n.)

5

Halka Oyunu (ç.n.)

6

Hayan Kâhin (ç.n.)

7

Birinci sınıftan üçüncü sınıfa kadar kız izciler için düzenlenmiş bir programın üyeleri, (ç.n.)

8

Kahverengi Baykuşlar (ç.n.)

9

Talmz Topraklar (ç.n.)

Ormanda Taşıyorum (ç.n.) Sığın geyiği, (ç.n.)

Orman İlmi (ç.n.)

10

Su Yüzüne Çıkmak (ç.n.)

11

Hayvanların Resim Anatomisinde İncelemeler (ç.n.)

12

Arktik Bozkırlar: Karibu Peşinde Kanoyla 3200 km (ç.n.)

13

Tanıdığım Vahşi Hayvanlar (ç.n.)

14

O Ülkenin Hayvanları (ç.n.)

15

Öylesine Mavi Bir Gökyüzünde (ç.n.)

16

Günümüz Dünyasında Kanada (ç.n.)

17

Ginger'm Molası (ç.n.)

18

Gökyüzünün Şarkısı (ç.n.)

19

Al Akçaağaç (ç.n.)

20

Kanada Ulusal Sergi Salonu (ç.n.)

21

Yurt re Okuldan Haberler (ç.n.)

22

Yüksek Başlıklar (ç.n.)

23

Ren Geyiği Sıçrayışı (ç.n.)

24

Yün anlamına gelen Wool kelimesine gönderme yapılıyor, (ç.n.)

25

Başarılı Evlilik: Aşk, Cinsellik ve Aile Tasamı İpin Modern Bir Rehber (ç.n.) * Erkeğinizi Elde Edin ve Elde Tutun (ç.n.)

DOĞA PEGGY

Margarct, 1957 sonbaharında Toronto Üniversitesi'ne girdiğinde, bütün genç öğrenciler gibi masum bir şekilde onun karmaşık iktidar yapısının içine girdi. O zaman üniversitede, meslek okullarının yanı sıra, olan ya da olmayan dini bağlantılarına göre bölünmüş dört sosyal bilimler fakültesi vardı. Örneğin Katolik olup kampusun uzak bir köşesine sürgün edilen St. Michael's Fakültesi ya da St. Mike's vardı. Fakültede kayıtlı olmayan öğrenciler, ancak Edebi Klasikler dersi için oraya gitmeyi göze alıyorlardı. Bu ders, Margaret'in hatırladığı kadarıyla sürekli "Tüylü-stotle" diyen İrlandalı bir papaz tarafından anlatılıyordu. Anglo-Kanada kuruluşu olan Trinity Fakültesi, Angli-kandı ve öğrencileri akademik cübbeler giyiyorlardı. University Fakültesi'nin dini bir bağlantısı yoktu, farklı etnik geçmişlerden ve sürekli değişen işçi sınıfından gelen öğrencileri kendine çekiyordu. Victoria Fakültesi ise Birleşik Kilise'yi, orta sınıfı ve nezaketi temsil ediyordu.[1] Metodist bir enstitü olarak kurulmuştu, fakat Trinity ve St. Mike's fakültelerinin aksine inanç testi istemiyordu. (Ayrıca bazı fakültelerden farklı olarak, kabul edilen Yahudi sayısı için herhangi bir kota koymamıştı.)

1836'da Yüksek Kanada Akademisi olarak açılan Vic, iki ayrı tonda soluk renkli taştan yapılmış, Romanesk tarzda, kubbeli ve dev bir binada yer alıyordu. Queen's Parla ve Parlamento Binası'nın tam karşısındaydı. Kapısının üstüne Gotik harflerle fakültenin mottosu kazınmıştı: "The Truth Shall Make You Free."* Margaret dört yıl boyunca, her iki yanında iki dünya savaşında ölen 154 öğrencinin anısına levhalar dikilmiş olan ana kapıdan geçti.

Vic'in kampustaki en güçlü İngilizce Bölümü'ne sahip olduğu söyleniyordu, en ünlü aydını ise eleştirmen Northrop Frye'dı. Margaret şöyle demişti: "Vic'te Northrop Frye diye bir vaka olduğunu biliyordum ve kendim için iyi bir şeyler yapmak istiyorsam, oraya gidip ondan bir şeyler kap malıydım."[2] Margaret mesleğe adım atarken, on sekiz yaşındaki gençlerin çoğu kadar toydu, yaptığı plan da tam olarak belli değildi, ancak içgüdüleri mükemmeldi. Bir insan yazacaksa, yazmaya böyle bir yerde başlamalıydı.

Kendi deyimiyle, "sadece Leaside Lisesi'nde değil," ondan önce de "dosdoğru insanlardan biri" olan ve "ağaç gibi dimdik duran" Margaret, ansızın kampus yaşamının içine düştüğünde afallamıştı. "Üniversitede hemen hemen her şey, gözümü korkutuyordu. Kırmızı rujdan ve inci top küpelerden yılıyordum, siyah boğazlı kazaklardan da... Diğer insanların bildiği ve benim bilmediğim bir sır olduğundan şüpheleniyordum."[3]

Ellili yılların sonunda Beat akımı, Amerika Birleşik Devlet-leri'nden süzülerek Kanada kampuslarına ulaştı ve öğrencileri, Kızıldeniz misali ikiye ayırdı. Bir tarafta tikiler vardı; ancak bu kelime henüz icat edilmemişti. Bunlar genelde, Lawrence Park'ın orta sınıf kesiminden gelen lise öğrencileriydi. Erkekler, ceket giyip kravat takıyor, kızlarsa kuzu yünü kazaklar giyip kırmızı ruj sürüyor ve kıyafetlerini kültür incisi küpeler, yüksek topuklular ve dikişli naylon çoraplarla tamamlıyorlardı. Onlara, öğrenci salonlarında kahve içip briç oynarken ya da futbol maçlarında ayı postlarına sarınarak öğrenci bayraklarını sallayıp okul kazaklarının altına sakladıkları mataralardan içki yudumlarken rastlamak mümkündü. Diğer tarafta ise, siyah boğazlı kazaklar giyip Jean-Paul Sartre'ın Bulantı ve Samuel Beckett'in Godot'yu Beklerken kitaplarını taşıyan, muhalif erkekler ve kızlar vardı. Onlar briç yerine varoluşsal akıl oyunları oynuyorlardı.[4] Margaret, olmazsa olmaz siyah çorapları geçirip saçlarını arkadan topuz yaptı ve rujdan vazgeçti. Onun deyimiyle:

"Ortalığa kasvet çökmüştü."[5] Kahvesini yeni öğrenci birliği binası Wymilwood'un iç kısmında içiyordu. Otuz yıl sonra bu kalenin onun şerefine "The Cat's Eye"* olarak adlandırılacağı aklının ucundan bile geçmezdi.

Ailesiyle yaşamaya devam ediyordu, fakat burada varoluşsal endişeler duymasına pek izin yoktu. Öğrencilik günlerinden söz ettiği yazının kahramanı şöyle diyor: "Bunalım takılmak için kilere inmem gerekiyordu. Burada, kan dolaşımımı artırmak için yürüyüşe çıkmamı söyleyen annemden uzak oluyordum. Onun ne denli hafif olursa olsun, yaklaşan her tür bunalım belirtisine karşı çözümü buydu. Ölü yapraklarda hızla koşmanın, uğuldayan rüzgârların ya da sulusepkenin tedavi edemeyeceği şey yok gibiydi."[6] Bayan Atwood, bunu düstur edinmişti.

Margaret'in potansiyeline sahip biri için, Toronto Üniversi-tesi'nde Vic'ten daha uygun bir yer olamazdı. Fakülte eksantrik dehalarla doluydu. Kadın öğretim üyelerini de işe alıyordu. Hür düşünceli University Fakültesi bile bunu yapmıyordu.

Victoria Fakültesi, 1884'ten beri kız öğrencileri kabul ediyordu. Aslında Vic arazisinin kenarında, tuhaf görünüşlü, kuleli bir yapı olan Annesley Hail, 1903'te kadınların kalacağı bir yer olarak inşa edilmişti. İthaf levhalarında da ilan edildiği gibi, amacı "Metodizm kızlarına rafine bir sosyal kültür atmosferinde şık bir ev ortamı sunmaktı." Vic'te kadınların da ders verebilmesi doğal kabul ediliyordu.

Margaret, düşünen insanlar olarak kabul gören ve kendini geçindirebilen kadınlar bulabileceği bir İngilizce Bölümü'ne girmenin değerini ancak yıllar sonra anlayacaktı. Kadınların ev dışında çalışma hakkı, 1950'ler boyunca Kanada basınında çok rağbet gören bir tartışmaydı. Bir kadın, Kan ad a'd a 1951'den önce jüride yer alamıyordu. 1958'de Avam Kamarasındaki iki koltuk kadınlar taralından işgal edildi. Lester Pearson'ın Liberal hükümeti 1967'de Kadın Statüsüyle İlgili Kraliyet Komisyonu'nu kurana dek, kadınların kanuni haklarından söz etmek bile mümkün değildi. Ellili yıllarda çoğu üniversitenin erkek öğretim üyeleri, kadınların diplomalarını aldıktan sonra metamorfoz geçirip yine ev kadını olmasını bekliyorlardı.

Ancak kadınlara iş veren Vic bile, onlara kolay kolay destek olmuyordu. Margaret'in öğretmenlerinden biri olan Kathleen Coburn, Samuel Coleridge konusunda dünya çapında bir otorite olmuştu, fakat tam bir profesör olması yıllar sürdü.[7] Burada da farklı bir Kırmızı Pabuçlar dersi vardı: O günlerde kadınlığı ve profesörlüğü bir arada götürmek istiyorsanız, bir trenin önüne atlamanız işten değildi. Neyse ki Margaret, "Coleridge konusunda uzmanlaşmak" istemediğini o zamandan biliyordu.[8]

Fakat, Victoria Fakültesi'nde hoşgörü ve eksantriklik gibi nitelikler de gelişiyordu. Burada, üniversite yaşamını karakterize eden entelektüel üstünlük sağlama çabası çok azdı. Ayrıca, İngilizce Bölümü Kanadalı yazarlara yer veriyordu ki bu, o günlerde duyulmamış bir şeydi. Fakültenin görkemli fuayesine girdiğinizde, Kanada'nın ilk epik şairi olan E.J. Pratt'in büyük bir portresiyle karşılaşıyorsunuz. Pratt, Vic'te okudu ve 1953'te emekli olana dek orada ders verdi. Margaret fakülteye girdiğinde, Pratt'i hâlâ yemek salonunda öğretmenlere ayrılan bir masada bulmak mümkündü. Bu masada, bir sandalye onun oturması için devamlı olarak öne eğik tutuluyordu. Hikâyeler de hep ona bağlanıyordu. Eski günlerde Vic'te işe girecek olanların, akşam yemeği için Dr.

Pratt'in evine davet edildiği söylenirdi. Puro içmek için çalışma odasına çeldi melerinin ardından, Dr. Pratt genç adaydan doktora tezinden bir sayfayla ateşi yakmasını isterdi. Aday bu isteğe uymazsa, işi alamazdı.[9] Bu, Vic'in kendini önemsemeyen yanıydı. Burada, kimsenin gösterişçi olmasına izin yoktu. Bu, tuhaf bir şekilde rahatlatıcı ve Kanadalılara has bir özellikti.

1957'de İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde, birinci sınıfa giden sadece yedi öğrenci vardı. Bunlardan beşi kız, ikisi erkekti. Margaret, İngilizce derslerine odaklanmanın bakış açısını daraltacağından korkuyordu, bu yüzden Felsefe dersleri aldı. Ancak, Vic grubuyla da İngilizce dersleri almayı sürdürdü. (Okuldaki ikinci yılında, resmi olarak onlara katıldı.)

Bu olağanüstü bir gruptu, ama gruptakiler bunun farkında değildi. Çoğu, akademik çevrede çok iyi yerlere geldi. Önce ortaçağ bilimcisi, ardından Vic'e başkan olan Sandy Jolınston, burayı iyi korunan, harika bir kaynak ve kadının kendini "yetkili" hissedebileceği bir yer olarak tarif ediyordu. "Hepimiz başarmamızı bekleyen çevrelerden geliyorduk. Birbirimizden çok şey öğrendik. Birbirimizden destek alıp yükseldik. Akıllı insanlar gibi muamele gördük."[10]

Sandy Johnston, Margaret'in derin bilgisini ve iki ayrı dünyada yaşar gibi göründüğünü anımsıyordu. Margaret ailesiyle birlikte yaşamasına rağmen, onlardan hiç söz etmiyordu. (Johnston, Margaret'in babasının bilim adamı olduğundan bile habersizdi.) Margaret, o ilk yıllarda yaşamını ikiye ayırmış gibiydi; sanki kendi inşa ettiği bir bariyerin arkasında yaşıyordu. Bu bariyer, kuşkusuz kendini güvende hissetmemesinden ileri geliyordu. Belli İd bu aşamada, olmayı amaçladığı şair olarak kendini koruyabilmesi için kamuflaj gerekiyordu. Johnston, onun ayrıca orta sınıftan gelmekten utanıyor olabileceğini de söylüyor, çünkü bu durum zamanın şair stereotipine uymuyordu.

Margaret çekingendi ve güvensizlikleri çok tanıdıktı. Margaret ve Sandy Johnston, yıllar sonra saç hakkında şakalaşacaklardı.

Johnston'un eskiden Fransız topuzuyla topladığı, uzun, koyu kahverengi saçları vardı ve bu saçlar dümdüzdü. Margaret, asi buklelerini kontrol edebilmek için tokalarla sımsıkı tuttururken onun saçlarına ne denli özendiğinden söz etti. O günlerde John-ston, onu dikkat çekecek kadar cömert ve acayip buluyordu. Margaret zaman zaman Leaside'a dönüş yolculuğundan kurtulmak için konutlarda kalsa da, onu genellikle kafede şiir yazıp defterine eskizler çizerken bulmak mümkündü.

Sonradan ünlü bir şair olan Dennis Lee, İngiliz Dili ve Edebiyatı öğrencilerinden biriydi. Ünü, Vic'in öncesine dayanıyordu. Herkes onu, Toronto'nun daha sıkıcı banliyölerinden biri olan Etobicoke'dan gelen ve lise bitirme sınavlarından 100 üzerinden 99 alıp Galler Prensi Bursu kazanan çocuk diye tanıyordu. (To-ronto Üniversitesi Okulları'na gitmişti ve buradaki standartlar öyle yüksekti ki başvuran beş yüz seçkin kişiden sadece doksanı okula kabul ediliyordu.) Margaret büyülendiğini hatırlıyordu. İlk kez, birinci sınıflar için düzenlenen kaynaşma partisinde karşılaştılar. "Zeminde yengeç gibi fokstrot adımlarıyla" dans ettikleri sırada, kemik çerçeveli gözlükleri kenetlendi ve Dennis Lee, Margaret'e Birleşik Kilise papazı olmayı amaçladığını söyledi. Fakat Margaret, çok geçmeden onun karanlık bir ikinci yaşamı olduğunu öğrendi; Dennis, sihirbaz olmaya karşı da aynı derecede güçlü bir istek duyuyordu. On altı yaşındayken, Great Manzini gibi sihirbazları izlemek ve numaralarını öğrenmek için CNE'ye gitti. Dennis'in delidolu bir yanı vardı ve bu özelliği, sonrasında yazdığı ve Kanada'daki çocuklar için slogan haline gelen çocuk kitaplarında

ortaya çıktı: “Bahçemin altında cüceler var / Her gece gelip keman çalıyorlar. / Birinin adı Molly, di-ğerininki Dolly / Biri de ishal olmuş, yüzünü buruşturuyor.”[11]

Her İlcisi için de Vic’teki ilk yıl heyecan verici bir zihinsel deneme oldu. Fiye, Anatomy of Criticism' kitabını o yıl yayımlamış vc bir anda dünya çapında ün kazanmıştı. Ayrıca Jay Macpherson, The Boatman başlıklı dikkate değer derlemesini çıkarmıştı. Öğrenciler yukarıdan topuzla topladığı bel hizasında saçlarıyla hızlı hızlı yürüyen Macpherson’ı, Emily Dickinson’ın daha sevimli haline benzetiyorlardı. Macpherson son derece iyi kalpliydi, fakat ürkek denecek kadar çekingendi. Üniversitede ders verirken, fakültenin yurdunda kalıyordu ve konutta kalan öğrenciler onu, gece yarısı üzerinde sabahlığıyla dönem ödevlerini kapılarına bırakırken görebilirlerdi.

O ilk yıl sınıflar, Anglosakson, Amerikan Edebiyatı ve en az bir düzine Shakespeare oyunu öğrenen iki ila on beş kişilik gruplardan oluşuyordu. Sınıfta hemen hemen her şeyi okuyor ve neredeyse hiç ders kaçırmıyorlardı, çünkü bu bir riskti. O İngilizce derslerinde, toy zihinlerin bir türlü yerinde duramadığı hissedilirdi. Dennis Lee, Margaret’in zekâsının farkındaydı; onun akıllı olduğunu, fakat bu özelliğiyle diğer insanları bunaltmadığını, kaynağını ve boyutlarını tam olarak anlamadığı bir azme ve kendi adına düşünebilecek anlayış ve kapasiteye sahip olduğunu anımsıyor.[12] Çok geçmeden, öğrencilerin çıkardığı Açta, Victori-cına adlı edebiyat dergisinde ve tiyatro kulübünde birlikte çalışmaya başladılar.

Margaret’in derslerden sonra adım attığı sosyal dünya, ellili yıllara özgü bir şekilde zararsızdı. Margaret, diğer öğrencilerle birlikte Vic kütüphanesinde çalışıyordu. Burası, vitray pencereleriyle sahte bir kiliseyi andıran, taş bir odaydı ve duvarları, Victoria Dönemi’nde yaşamış ünlü kişilerin sepya tonlarında yapılmış portreleriyle kaplıydı. Çalışma masalarının üzerine, gözcü misali yeşil camlı masa lambaları dizilmişti. Erkek öğrenciler, Margaret’i sık sık bira içmeye çağırıyorlardı, fakat Margaret onların kendisini, Bloor Caddesi’ndeki Park Plaza Oteli’nin altındaki King Cole bira salonuna geçiş izni gibi kullandıklarından şüpheleniyordu. Dennis de burayı anımsıyor. Salonun kadınların giremediği “Erkeklere Özel” tarafı, kasvetli ve kötü kokuluydu; ancak Ontario’nun barok yönetmeliklerine göre erkekler, yanlarında bir hanım olmadan, daha hoş olan “Bayanlar ve Refakatçileri” tarafına giremiyorlardı. Oraya gidip satranç oynuyor, on sentlik fıçı birası içip, köpürmemesi için üstüne biraz tuz serpiyorlardı.[13]

Pek çok öğrenci gibi Margaret de okuldayken geçimini sağlamak için yazları işe giriyordu. Yaz kamplarında çalıştı; önce bedensel özürlü çocuklar için düzenlenen bir kampta rehberlik, ardından 1958’de Georgian Koyu’nda kurulan Hurontario Kampı’nda garsonluk yaptı. (İleride Toronto belediye başkanı olacak John Sewell, Margaret’le birlikte kamp revüsü için nasıl şarkı sözü yazdıklarını hatırlıyor.)[14] Bu deneyimler, Margaret’in sonradan kadın garsonları, ucuz dergileri, seks ve ihaneti, bir çocuğun gölde boğulmasını anlattığı VVilderness Tips' adlı hikâye kitabı için gerekli arkaplan ayrıntılarını oluşturacaktı.

Margaret üniversitedeki ikinci yılının sonunda, kızıyla yakın arkadaş olduğu diş hekimi kapı komşusu Dr. Kronick aracılığıyla bir iş buldu. Dr. Kronick’in erkek kardeşi Joe, Yahudi çocuklar için Toronto’nun kuzey doğusundaki Haliburton Bölgesi’nde VVhite Pine adlı bir yaz kampı işletiyordu. Kampın sloganı şöyleydi: “White Pine Kampı güneşin sürekli parladığı güzel Haliburton’da.” Kampta, personel dahil olmak üzere en az altı yüz kişi ve kampçılar için fark iki uyuma kabini vardı.

Margaret, doğa programını başlatmak için işe alınmıştı.

VVhite Pine, Reform Yahudileri için düzenlenen bir karma-eğitim yaz kampıydı ve yüzme yarışları, yürüyüş ve kano sporundan çok kampçılarda sosyal farfandalık oluşturmakla ilgiliydi. Bu yönüyle, tam bir ellili yıllar ürünüydü. İkinci Dünya Savaşı ve savaşın bir anda ortaya çıkan kötü sonuçlarının Toronto'daki Yahudi toplumda yarattığı korku, on yılın getirdiği büyük ekonomik refahla giderek hafifliyordu. Şehir merkezindeki konfeksiyon bölgesi Spadina'daki atölyelerde düşük ücretle ağır koşullar altında çalışarak büyümüş pek çok kişi, kuzeye gidip Eglinton Avenue üzerindeki zengin Yahudi bölgesine yerleşmeyi başardılar. Burada asimilasyoncu bir atmosfer vardı ve Yahudiler, genel sosyal kültüre daha önce mümkün olmayan bir şekilde karışıp kayboluyorlardı.

White Pine'daki pek çok çocuk, Eglinton'ın güneyindeki Bathurst Caddesi'nde yer alan Reform sinagogu Holy Blossom Tapınağı'na tabiydi. Onların arasında, Kanada'mn önde gelen görsel sanatçılarından biri olan Charlie Pachter da vardı. Pachter kampın güzel sanatlar ve el sanatları yönetmeninin asistanı olarak işe alındığında, on beş yaşını bitirip on altısından gün alan bir çocuktu. Orada Peggy Atıvood ile tanıştı.

Kampta Margaret'e, "Doğa Peggy," diye sesleniyorlardı. Margaret, çamur ve sivrisinek dolu bir bataklığın kenarında bulunan ve eskiden alet edevat odası olarak görev yapan "Doğa Kulübesi" adlı küçük, rutubetli bir barakada kalıyordu. Charlie, ilk kez karşılaştıkları zamanı hatırlıyor: "Margaret, lastik çizmeler ve biraz ukalaca bir kıyafet giymiş, başına da shmata bağlamıştı. Ayakucunda toplanan çocuklarla birlikte oturmuş, onları elinde tuttuğu kurbağaya dokunmaya ikna etmeye çalışıyordu. Buradaki ders şuydu: Kurbağaya dokunmak siğil yapmaz. Bütün çoculdardan 'Ay, iy, dokunmak istemiyorum,' gibi sesler yükseliyordu, derken Margaret beni çağırdı. 'Hadi, sen dokun,' dedi." Charlie, mecburen denileni yaptı. "Margaret'in çok acayip bir havası vardı," diyor geçmişi hatırlayarak. "Kamptaki bütün kızlar, Mouseketeers'teki Annette Funicello'yu ya da Marjorie M o rn i ngstct r' d a k i Natalie Wood'u taklit etmeye çalışıyordu; Peggy ise güzel cildi ve masmavi gözleriyle çok farklıydı. Jane Goodall'a benziyordu."

Charlie, Margaret'in cevaplanması gereken bütün sorulan yanıtlamak gibi inanılmaz bir yeteneğe sahip olduğunu keşfetti. Bunlar, "çadır direğine geçirdiğin ipi nasıl çıkarıyorsun?" türünden sorulardı ve Margaret sakin sakin ne yapılması gerektiğini açıklıyordu. Beraberce iskelede oturup sivrisineklere şaplak indiriyorlardı. Charlie kendisine D- veren lisedeki resim öğretmeni yüzünden yaşadığı hüsrandan söz ederken, Margaret karşılığında şöyle diyordu: "Sen gökyüzüne Tanrı'nın fresklerini çizerken, öğretmen cehennemde közleniyor olacak." Charlie'ye gençlik çağının en güzel intikam fantezilerini sunuyordu.

Sanki bir anda ozmos oluşmuştu; Margaret çok destekleyici biri, adeta bir ilham perisiydi. Charlie, onun yanında olmanın bile düşünceleri tetiklediğini fark etmişti. O da Margaret'i güldürüyordu. "Benim yanmadayken liseli bir kız gibiydi, ölümcül kahkahaları çın çın öterdi. Haddimi aşarsam beni azarlardı: 'Yap-masana şunu,' derdi, tabii ben de inadına o şeyi yapardım. Biraz Groucho Marx ve Margaret Dumont gibiydik. Aramızda simbi-yotik bir bağ vardı."[13]

Charlie, yıllar sonra Margaret'i serigrafi baskıyla Doğa Peggy olarak resmetti; Margaret, kılcal damarlar filizlenen pembe kanatları ve böcek gözlü güneş gözlüğüyle, ayartıcı ve hafif şeytani bir şekilde gülümsüyor ve bir tırtıl uzatıyordu.

Margaret, White Pine'da yaptığı görevi "doğa rehberliği" olarak tanımlıyor. Yılan, salyangoz, kertenkele, kurbağa ve solucanlarla haşır neşir oluyordu. Çocuklar, bunları yakalayıp Margaret'in yanma geliyor ve "Bak, ne yakaladım," deyip "kirli ellerini gösteriyorlardı." Margaret zamanını, "küçük yaratıkları çocukların kenetlenmiş ellerinden kurtararak" geçiriyordu. Çocukları oyalamak için, "Bu nedir?" yarışmaları düzenliyordu. Ödül, kamp mutfağında pasta şefinin yardımıyla yaptığı kurbağa, örümcek ve semender gibi şeylerle süslenmiş bir pastaydı.[16]

Fakat kamp, kültürel bir küçük evren gibiydi. White Pine'da birkaç kuşak Yahudi vardı: Kampı işleten ve popülist Buhran Dönemi politikalarının mirasçısı olan yetişkinler, rehberler ve özellikle Toronto'nun zengin bölgelerinden gelen çocuklar. Yaşça büyük olanlar, çocuklara İspanya İç Savaşı'ndan şarkılar söylemeyi öğretiyorlardı, tabii çocukların bunları anlaması mümkün değildi. Margaret de onların arkasında yatan geçmişi bilmiyor ve hepsini sıradan şarkılar sanıyordu; ancak bu şarkıların etkisi zihnine yansıdı ve politik duyarlılığının katmanlarını oluşturdu. Bu anı, romanlarını ve şiirlerini sürükleyen öfke su yüzüne çıktığında, incinenleri ve mağdur olanları düşündüğünde su yüzüne çıkıyordu.

Kamptaki pek çok program yarı-politikti. Joe (Jo-Jo) Kronick, Yaşam Enstitüsü'nün bir parçası olarak haftada bir konferanslar düzenliyordu. Şehirden getirtilen konuşmacılar, pasif direniş felsefesinden varoluşçu teolojiye kadar her konuda konuşuyorlardı. Jo-Jo, kampı tanıtmak için genç çalışanlarının "sosyolojik kayıtlar" olarak nitelendirdiği konuşmalar yapıyordu: Bu kamp, antetinde belirtildiği gibi, "küçük grup yaşamı için benzersiz bir deneyimdi." Beş günlük özel programların teması, İnsanların Kardeşliğinin samimi varyasyonlarına benziyordu.

Charlie'ye göre, White Pine anıları genellikle komik anekdotlardan oluşuyor. Dediğine göre, Joe erkek çocukların kız rehberleri olmasına karar vermişti, çünkü onları annelerinden ayırmak için biraz erken olduğunu düşünüyordu. Kabinler halinde gruplara ayrılan çocuklara Kiviler, Koalalar, Yunuslar gibi isimler veriliyordu. Margaret, yedi-sekiz yaşındakilerin başına getirilmişti. Bir gece kabine geldiğinde, zeminin orta yerinde bir kaka gördü. Kimin yaptığını tahmin ediyordu, fakat elinde delil yoktu. Delili bulmak bölüm şefine düşüyordu; bu nedenle kakayı temizleyip olanları şefe anlattı. "Ben hallederim, Peggy," dedi bölüm şefi. Kabine gidip küçük çocukları sıraya dizdi. Onlara şöyle hitap etti: "Beyler, neden bahsettiğimi hepiniz biliyorsunuz. Hayatta saygı görmek çok önemlidir. Şimdi aranızda dolaşıp sessizce bunu kimin yaptığını soracağım ve kim ben yaptım derse, ona saygı duyacağım. Bu kişiden yaptığını itiraf etmesini istiyorum." Margaret verandaya çekilmişti, bölüm şefi göründüğünde şöyle sordu: "E, Edtvard mıymış?" Rehber arkadaşı, suçlu suçlu ona baktı: "Hepsi, ben yaptım, diyor. Hepsi saygı istiyor."

White Pine, bir tür Mel Brooks kampı gibiydi; genç ve zeki danışmanlar dalga geçmekten, iğnelemekten ve ölçüyü aşan şakalardan çok hoşlanıyorlardı. "Ne şeytanlıklar yapardık," diyor Charlie.

Rehberler, her yıl kamp çapında bir program düzenliyorlardı. Bu programda olağan rutin üç gün boyunca duruyor ve kampçılar hafiften çıldırıyordu. Program, mutlaka heyecan verici bir dramatik aktiviteyle başlıyordu. Bir yıl, aktivite olarak uzaylı istilasına karar verdiler. Danışmanlardan biri olan Phil, herkesin sevdiği Michigan'lı, iriyarı bir sporcuydu. Haliburton'daki İtfaiye Teşkilatı'na gitmiş ve yanmaz giysiler kiralamayı başarmıştı. Joe Kronick'e akıllarından geçeni anlattıklarında,

Joe onların çocukları korkutacağından endişelendi. Çocuklara anne babalarının uzaylılar tarafından öldürüldüğünü söyleyeceklerse, onların güvenliğini sağlamaları gerekiyordu.

Gecenin bir yarısı sirenler çalmaya başladı ve kampçılar, bornoz ve terlikleriyle yataklarından alınıp ortadaki alana getirildiler. Rehberler, ortalıkta koşarak anonslar yapıyordu: "Marslılar dünyaya indi." Yakıp gazyağı serptikleri büyük kamp ateşinden, yanmaz giysiler giyen iki adam ortaya çıktı: "Biz falanca gezegeninden geliyoruz," dediler. "Dünya'nın kötü davrandığına karar verdik ve size barış yapmanız için yedi gün tanıyoruz." Hoparlörden gelen ses, Toroıito'nun ele geçirildiğini ve Haliburton polisiyle temas kurduklarını ama endişelenecek bir şey olmadığını söylüyordu. Sonraki birkaç gün boyunca barış ve uyum içinde yaşamayı öğrenirlerse, her şey yoluna girecekti. Küçük çocuklardan bazıları ağlamaya başlamıştı, fakat daha sonra çocuklardan biri (sonradan Ontario başsavcısı olacak Charlie Harnick) şöyle bağırdı: "Korkmayın, o Phil."[17]

Kamptaki bu maskaralıkların ve samimiyetin altında, Marga-ret'in farkında olduğu bir gizem yatıyordu. Mutfakta patates soyan bir adam vardı. Adam patates soymaktan başka bir şey yapmıyordu ve kolunda bir numara vardı. Orada olduğunu herkes biliyor ama kimse ondan söz etmiyordu. O "yasaklı" bir adamdı. Savaş ve toplama kampları, hakkında konuşulamayacak kadar yakın bir zamanda cereyan etmişti. Adam, etrafında karmaşık duygular uyandırıyordu: Huşu, saygı ve hatta korku. Bu korku, böyle bir dehşetten sağ kurtulmuş bir adamın deliye dönmüş olma ihtimalinden kaynaklanıyordu.

Margaret de Ontario'daki Yahudi aleyhtarı önyargının farkındaydı. Charlie, White Pine'a gelip çocukların Kızıl Haç yüzücülük rozeti olup olmadığını kontrol eden adamın hikâyesini anlatıyor. "Gözü dönmüş WASP seçkincilerden biriydi." Margaret çocukları sıraya dizerken, "Yahudi olanlar hemen anlaşılıyor," dedi. Margaret, "Sahi mi?" diye atıldı. "Sınavdan önce heyecanlananlar mı Yahudi? Sınava girmemek için bahane arayanlar vardır ya, onlar mı?" Adam, "Onları hemen ayırt edebiliyorum,"diye cevap verdi. "İnsanların Yahudi olup olmadığını bir bakışta anlıyorsunuz yani, öyle mi?" diye sordu Margaret. Ardından, bir grup çocuk getirip iskelede sıraya dizdi: Grupta kızıl saçlı, çilli ve atletik, zayii, şişman, her tip çocuk vardı. Sonra adama, "E, nasıl yapıyorsunuz, göstersenize?" dedi. Adam birkaç çocuk seçtiğinde, devam etti: "Hayır. Yanılıyorsunuz. Onların hepsi Yahudi." Margaret'in böyle bir önyargıyı reddetmesi, Charlie'ye göre, "onun izci kız karakterinden kaynaklanıyordu" ve Charlie onun bu özelliğine hayrandı.

Charlie ile Margaret arasındaki arkadaşlık, Toronto'ya döndüklerinde de devam etti. Charlie cin gibi ve komikti, fakat ondan üç yaş büyük olan Margaret, onu sanat yeteneğinin yeni yeni farkına varan bir delikanlı olarak tanımıştı ve belli ki bu dönüşümden büyük bir keyif alıyordu. Charlie, gardırobundaki deliğin, saklanma yeri olarak kullandığı tavan arasına çıktığını keşfetmişti. Buraya ulaşmak için annesinin elbiselerinin arasından yukarı tırmanmak zorunda kalıyordu (annesi bütün elbiselerini onun gardırobuna asıyordu). Başkalarının attığı şeyleri biriktiren biriydi ve "sığınağını" ipeklilerle kaplamıştı. Arkadaşlarını buraya çıkarıyor ve mumlar yakıyordu. Duvarına yaptığı ilk resimlerden biri, iki dolarlık banknotun arkasındaki manzaraydı ve annesi resmi gördüğünde çok şaşırmıştı.

Charlie ve Margaret'in arasındaki arkadaşlığın bilinçli bir yanı yoktu, fakat her ikisi de Kanada'da sanatçı olmak istemenin ne anlama geldiği hakkında ortak bir farkındalığa sahipti. Kanada'da o

zamanlar resim ya da herhangi bir sanatsal uğraşı, özellilde Charlie'ninkine benzer orta sınıf ailelerde, uygun bir iş olarak kabul edilmiyordu; hele hele bir erkek için asla uygun değildi. Sanat yapılmışsa bile, ancak merhum Avrupalılar tarafından yapılmıştı. İnsanın kendini koruyacak bir zırha ihtiyacı vardı. Margaret, Charlie'nin yasak bölgeye geçme ve onu ele geçirme içgüdüsüne bayılıyordu. Charlie onunla aynı fikirleri paylaşıyordu. Margaret daha sonra şöyle yazacaktı:

Pachter'm büyüdüğü yer olan Kanada, eskiden güzelliğiyle tanınan, içinde bir yabanilik, Gotik bir tuhaflık, hatta bir tehdit saklı olan, boş bir satıhtı. Pachter'm kumsalda güneş banyosu yapan, izleyiciye sırtını dönüp gözlerini suyun sonsuz maviliğine diken, görünürde pastoral insanlarına bakan her Kanadalı, gölün yüzeyinin altında boğulan biri olduğunu bilir; gerçekten de orada her yaz birileri boğulur.[18]

Fakat iki arkadaş, aynı zamanda birlikte çok eğleniyordu. Charlie, çok geçmeden White Pine Kantpı'ndaki resim programının başına getirildi. Kanada'nın Yedi Ressamı'nın yaptığı resimler için slayt gösterileri düzenliyor ve gerçek resimlerin arkaplanına ağaç ve gökyüzünün selüloit şekillerini koymak gibi acayiplikler yapmaktan büyük bir keyif alıyordu. Ayrıca ona, "Kızgın Damdaki Rehber" gibi skeçler sergilemesi için "Pachter'm Adaleti" adlı bir tiyatro kulübesi de tahsis edilmişti.

O ve Margaret, yıl içinde Hadassah-WIZO Pazarı'na gidip Charlie'nin gösterileri için kostüm arıyor ve beş sente ne kadar tül elbise ve kılıksız etol varsa hepsini satın alıyorlardı. Margaret de giyinip kuşanmayı çok seviyor; kıyafet, şapka ve perukları denerken kahkahalarla gülüyordu. Aldıklarını el arabasıyla Margaret'in Leaside'daki evine taşıyorlardı. Bazen evde Margaret'in annesiyle Nova Scotia'lı teyzelerini çay içerken buluyorlardı. Charlie'nin deyimiyle, "İçeriye deli bir adam giriyor ve bağırmaya başlıyordu: 'Bu elbisenin beş sent olduğuna inanabiliyor musunuz?"' Margaret, teyzelerinin bunu hiç unutmadığını söylüyor. Hep şöyle diyorlardı: "Ne acayip bir delikanlı!"

Charlie, Margaret'in evine gitmeyi çok seviyordu, çünkü anlattıklarına bakılırsa, kendi ailesinde çok fazla kaos vardı. (Hemen annesinin çocukları bakışlarıyla dövmesiyle ilgili bir parodiye geçiyor.) '"O halka çörekleri daha demin aldım, hemen yemeye başlamışsınız. Bırakın çabuk. Daha taze onlar.' Ben de şöyle derdim: 'Ne yapalım yani, bayatlamasını bekleyelim de öyle mi yiyelim?' Peggy'lerin evine gidiyordum; orada her şey lütfen ve teşekkür ederimlerle, süt ve kurabiyelerle yürüyordu ve ortamda bir ahenk vardı. İnsanlar yalnızca kendileriyle konuşulduğunda konuşuyorlardı." Bu, Charlie'ye büyülü bir şey gibi geliyordu. Daha önce böyle bir şeyle hiç karşılaşmamıştı. Onun evinde insan ağzını bile açamıyordu, çünkü "herkes dikkat çekmek için bağırıp çağırıyor, sesini duyurmak için her şeyi yapıyordu." Margaret'in babası, bitmek tükenmek bilmeyen bir bilgi kaynağıydı. "Neden söz ederseniz edin," diyor Charlie, "hakkında anlatacak yığınla şey bulurdu. Konu, Yangon'daki kanalizasyon sistemi de olsa, 1812 Savaşı da olsa fark etmezdi. Yumuşak ve tatlı tatlı anlatırdı; onu dinlemek her zaman çok güzeldi. Bilge gibiydi." Charlie onun mutlu bir kötümser olduğunu düşünüyor, tabii eğer böyle bir şey mümkünse... "İnsanların her şeyi berbat ettiğinin farkındaydı, ama yine de kulübelerini inşa eder, küçük toprak parçalarını ekerek harika bahçelere dönüştürür-dii." Profesör olmasına rağmen, asla fiyakacı ve akademik bir tavır takınmazdı. O, Charlie için Hee Haw'dan fırlayıp çıkmış gibiydi: Pantolon askısı takıp mısır koçanından yapılmış pipolardan içmesini bekliyordunuz. Fakat çok ama çok bilgiliydi. Bay ve Bayan Atwood, Charlie'nin zihninde İskoç Folk Dansı yapan yetişkinler olarak yer etmiş. Başkalarına büyük bir ilgi duyuyorlardı ve ikisinde de zerre kadar ırkçılık yoktu. "Yahudi olmanız," diyor Charlie, "hiçbir şey ifade etmezdi."

Charlie, zaman zaman Margaret'i şoke etmeye çalışıyor, fakat başaramıyordu. Margaret çok soğukkanlıydı. Bir keresinde Charlie, onu tanıdığı bir fahişenin evine götürmüştü. Charlie'nin annesi, evlerinin bir odasını Oshawa'dan gelen Stella adlı bir kadına kiralamıştı. "Stella," diyor Charlie geçmişi anımsayarak, "UkraynalIydı ve çok güzeldi. Pamuk Prenses'e benziyordu." Charlie 10-11 yaşlarındayken, Stella'nın fırçayla dudaklarım boyamasını izlerdi. Stella'yı ütünün ucuyla sutyenini ütülerken gördüğünde biraz şımarmış, Stella da ona havluyu yapıştırmıştı. Stella evlerinden çıktıktan sonra adını Stacey olarak değiştirip fahişe oldu ve Prince Arthur Caddesi'nde, sonradan Innuit Sanat Galerisi olan binanın yanındaki araba garajında yaşamaya başladı. Margaret, Charlie'nin kırmızı dudaklı bir fahişe tanıdığına inanmamıştı; bu yüzden Charlie onu alıp Stella'yı ziyarete götürdü. Haylazlık edip onu Stella'ya "M.E." olarak tanıştırdı. Margaret, yayımlanmaya yolladığı şiirlerinin altında bu başharfleri kullanıyordu. Stacey şöyle cevap verdi: "A, Amy[1] [2] demek. Çok memnun oldum, Amy."

Charlie ve Margaret, yaşam boyu arkadaş oldular, zaman zaman da beraber çalıştılar. Charlie'yi en çok etkileyen şey, Margaret'in en başından bu yana büyük bir özsaygıya sahip olmasıydı. Charlie, kendisinin ve başkalarının hep güvensizlikle baş etmek zorunda kaldığını anımsıyordu, ancak Margaret kendisi hakkında her zaman sağlıklı bir bilince sahipti. "Belki de bu babasının etkisiydi," diye açıklıyor Charlie. "Margaret'e güvenim sonsuzdu. Onun sanatçı olarak büyüyüp gelişmesini izlemek, gerçekten büyük bir keyifti."

Margaret, ikinci yılında fakültede düzenlenen pek çok sosyal aktiviteye katılmaya başladı. Bu aktivitelerin arasında, şarkı söylemek ve öğrenci revülerinde rol almak da yer alıyordu. Vic'te "Bob Revüsü" diye bir gelenek vardı. Bob (Robert) Beare, on dokuzuncu yüzyılda Vic'te kapıcı olarak işe girmiş ve yaklaşık kırk yıl fakülteye hizmet etmişti; Vic kütüphanesindeki saatin ön yüzünde ona adanmış Latince bir yazıt vardı. Onun şerefine düzenlenen ilk Bob partisi, 1874 yılındaydı. Parti sonradan birinci sınıfları ve fakülteyi hicveden "Bob" adlı bir varyeteye dönüştü. Hicivlerin hedefi olmaya "Boblanmak" deniyordu.

1957 yılında revüye, geleceğin aktörü Donald Sutherland de katılmıştı. 1958 yılında gösteri, Guys$ and Dollars$* adını aldı ve Margaret, amaçsızca dolanıp çeşitli kampus aktivitelerine katılan Gertrude Wimple adlı genç ve romantik birinci sınıf öğrencisini canlandırdı. Margaret ve Dennis Lee, senaryonun düzeltilmesinde döktükleri "kan, ter ve gözyaşları" için oyun programında övgüyle anılıyordu. Ancak Dennis, senaryonun ilk yazarının nasıl gözünü korkuttuğunu ve ona senaryonun çok kötü olduğunu söyleyemediğini hâlâ anımsıyor. Ertesi yıl Bob'da The Bijj E oyunu sergilendi, oyunda "Peggy Atwood" tarafından kaleme alman "Portrait of the Poet as a Young Goat"** adlı skeç de yer alıyordu. Margaret, aynı zamanda oyun programının kapağındaki grafikleri de hazırlamıştı.

Margaret, üniversitedeki üçüncü yılında kampusta iyice göze çarpmaya başladı. Sebep yalnızca, şiir ve hikâyelerinin Açta Vic-toriana ve The Strand adlı fakülte dergilerinde yayımlanması değil, aynı zamanda kendi serigrafi işini kurmuş olmasıydı. Etrafta

birdenbire, fakültedeki oyunlar ve tiyatro programları için yaptığı çok ilgi çekici posterler belirmeye başlamıştı. Tiyatro kulubunun sergilediği oyunlarda da rol alıyordu. Jay Macpherson, onun Ben Jonson'ın Silen t Woman adlı oyunundaki performansını hatırlıyor. Margaret'in küçük bir rolü

vardı, ancak komiklik yaparkenki

zamanlama duygusu unutulmazdı.

O günlerde Toronto Üniversitesi, dâhi eksantriklerle doluydu. Frye'ın yanı sıra, St. Michael's Fakültesinde görev yapan Marshall McLuhan, aynı zamanda Donald Sutherland ve Tere-sa Stratas (o zamanlar Anastasia Stratakis) gibi öğrenciler vardı. Dediğine göre, 1938'dc George ve Dundas caddelerinin köşesinde yer alan Çin çamaşırhanesinin üstündeki dairede oturan anne ve babasının yemek masasında doğan Stratas, ilk gayrıresmı çıkışını dört yaşında, babasının restoranındaki tezgâhta "Pistob Packin' Mama" şarkısını söyleyerek yapmıştı. Margaret 1958-E 9 eğitim yılında ikinci sınıfa giderken, o da Müzik Fakültesinden mezun oluyordu.

Northrop Frye, Vic'te akıl hocası konumundaydı ve çoğu insan ona yaklaşmaktan çekiniyordu. Gri takım giyen tombul bir adam olan Frye, görüntü itibarıyla hafta sonları ruhban olmayan bir Birleşik Kilise vaizi olarak çalışan birini andırıyordu. Çekingen biriydi ve çene çalmaktan rahatsız olduğunu bilmeyen yoktu- Dr Frye ile asansöre binmek dayanılmaz bir zulüm olabilirdi. Öğrencilerle nadiren arkadaşlık ederdi. Fakat adamın büyüklüğü derslerinde ortaya çıkıyordu. Çocuklar, ona gıyabında "Nome" diyorlardı. Margaret, üçüncü yılında ondan Mılton dersi almıştı ve Frye'ın etkisini uzun zaman sonra bile unutmadı:

Frye, Milton'ı öğretiyordu. "Öğretiyordu" tam olarak doğru bir kelime değil. Frye, "Milton olsun diyordu ve oluyordu. Bunu şu şekilde yapıyordu. Sınıfın önünde duruyordu. Öne doğru bir adım atıp sol elini masanın üstüne koyuyordu, sonra one doğru bir adım daha atıp sağ elini masanın üstüne koyuyordu, ardından bir adım gen gidip sol elini masadan çekiyordu, son olarak bir adım daha geri gidip sağ elini de çekiyor ve bu hareketi sürekli tekrarlıyordu. Bunu yaparken, dudaklarından gerçek cümleler ye paragraflar halinde arı bir nesir dökülürdü. Çoğumuzun yaptığı gibi "ı" demez, cümleleri yarım bırakmaz ya da kendini duzeltmezdı. Daha önce bunu başarabilen birine rastlamamıştım. Sanki, şapkadan kuş çıkaran bir sihirbaz izliyordunuz. Nasıl yaptığın, öğrenmek için Frye'ın arkasına geçmek ya da masanın altına bakmak istiyordunuz...

Aslında Frye gibi kolaylıkla mahcup olan birinden korkmak olacak ış değildi. Frye, öğrencilerinden biriyle amfi dışında yüzleşme talihsizliğini yaşadığında, noktalama işaretleri kusursuz olan bir konuşmadan, güven verici ve anlaşılmaz bir mırıltıya geçerdi. Annemle babam, yabanarıları gibi şeyler için, "Senin onlardan korktuğun kadar onlar da senden korkuyor," derlerdi. Aynı şey, Frye için de geçerliydi.[19]

Frye, kendi alanında alışılmadık ve devasa biriydi. Duygularını açığa vurmayan konuşma tarzı ve cin gibi tavırlarıyla, İncirden Blake e atlar, çizgi romanlara ve pop şarkılarına teğet geçen göndermeler yapardı. Her şeyi okumuştu, bunların arasında derslerinde konudan ayrılarak söz ettiği Açta Victoriana da vardı.

Margafet, Frye'ın Kanada edebiyatını ve Kanadalı genç yazarları ciddiye aldığına dair şaşırtıcı bir keşifte bulundu. Frye, yıllardır The University ofToronto Quarterly dergisi için "Kanada'dan Mektuplar" köşesini yazıyor ve The Canadian Forum dergisi ıçm şiir eleştirileri yapıyordu. Onun çapında birinin Toronto gibi bir taşra şehrini terk etmesi beklenirken, o Vic'te kaldı, çünkü burayı kendine uygun buluyordu. Ayrıca bir eğitimcinin kendi toplumunda yerleşmesinin daha iyi olduğuna

inanıyordu. Bu, Margaret'ın sanatçıya da uyarlanabileceğim düşündüğü bir karardı, çuıtku o da doğup büyüdüğü şehirden daimi olarak hiç ayrılmamıştı.

Frye'ın zihni de Margaret'inki gibi saksağana benziyordu; profesörün bazı açılardan kendisininkine benzer bir düşünce yapısına sahip olduğunu fark etmek, Margaret için çok heyecan verici olmalıydı. Margaret de onun gibi, tüm Grimm M asalları''m okumuştu, Wonder Woman'dan Batman'e kadar bütün kültürel ikonaları biliyordu ve Incil'den alıntıları anlayabiliyordu. Ayrıca Frye'ın Maritime eyaleti olan New Brunswick'ten geliyor olmasına da seviniyordu. Margaret, bu "duyguları açığa vurmayan konuşma tarzına", cin gibi hatta bazen ölümcül espriler saklayan ironik ve monoton sese, sosyal alışkanlıklardan duyulan rahatsızlığa aşinaydı: Bunlar, kendi ailesinde de gelenek haline gelmişti.[20]

Frye, edebiyatı yüksek ya da aşağı olarak ayırmıyor ya da fildişi kule sendromuna yenik düşmüyordu. İnsanların kendilerini hikâyeleri aracılığıyla anlayabileceği konusunda ısrarlıydı. Ayrıca her hikâyenin konusu birbirine benziyor, Kral Lear ya da pembe dizi olması durumu değiştirmiyordu. Kültürel mitolojilerimizi, bu hammaddelerden inşa ediyorduk. Margaret içgüdüsel olarak, bizi harekete geçiren şeylerin mitler olduğunu anlıyordu ve bu durum, ileride kitaplarını yazma tarzını da şekillendirecekti.

Margaret, Frye'ın özellikle bir yorumunu çok benimsemişti. Frye, Emily Dickinson'dan söz ederken, onun sinir hastası olduğu ve New England'da bir tavan arasında inzivaya çekildiği şeklindeki yaygın kanıya hiç değinmemişti. "Belki de buna tam tersi açıdan bakmamız gerekiyor," diye önermişti. "Bunlar, onun şiir yazmasını mümkün kılan koşullardı. O ancak bu şekilde, yazmak için gerekli koşulları yaratabiliyordu." Bu, Margaret'e çok mantıklı gelmişti. "Frye, sizi yazmaya sevk eden bir rahatsızlığınız olduğunu varsaymak yerine, yazmanın kendi içinde iyi bir şey olduğunu varsayıyordu ve yazabilmek için hayatınızı yeniden düzenlemeniz gerekiyorsa, bunu yapıyordunuz." Margaret'in yazısı Açta Victoriana'Az yayımlandığı zaman, büyük Frye'ın yazısını okuyacağını fark edip heyecanlanmıştı; Frye, yazılan her şeye değer verdiğini belli ediyordu.

Margaret'in dediği gibi: "Yazmanın ahlaka aykırı ya da önemsiz kabul edildiği taşralı bir toplumda, [Frye'ın onayı] gerçek bir korumaydı."[21]

Sanatsal iddialarda bulunmak, Vic'te hâlâ isyankârlık olarak değerlendiriliyordu. Öğrencilerden pek azı, yazma amacına sahip çıkma cesaretini gösterebiliyordu. Bunu başaranlar, kendilerine hemen müttefikler ediniyorlardı. Çok geçmeden, Margaret de onların arasına katıldı. "Açta?da bir hikâyem yayımlandığında nasıl da havalara girdim... [Bu hikâye] hatırladığım kadarıyla, orta berbatlıkta bir şeydi." "Bana ondan daha çok mutluluk [veren] bir yayın hatırlamıyorum."[22] Margaret, "Bob" için yazdığı senaryoların ve hikâyelerinin aksine, yazdığı daha ciddi şiir ve eleştirileri M.E. Atwood adı altında yayımlıyordu.

Bunun basit bir nedeni vardı. T.S. Eliot ve WB. Yeats zamanında moda olan kişilikten yoksun başharfler, cinsiyeti saklama yollarından biriydi. Ayrıca Margaret kendinin ikinci bir sürümüne ihtiyaç duyuyordu - bu ciddi sürümün altına Doğa Peggy'yi saklayabilirdi.

Yazmak isteyen genç bir kadının kendini nasıl yansıtacağına karar vermesi zor bir şeydi. Margaret

lisedeki futbol sahasında yürürken ilk şiirinin darbesini hissettiğinde, yazmak ilahi bir yetenek, Tanrı'nın bir lütfü gibi görünmüştü. O bir püristti. Sanat kişisel bir şeydi; özel olarak sürdürülüyordu, bu yüzden sanatta tanınmak ölümsüzlük anlamına geliyor ve insanın ölümünü takip ediyordu. İnsan, 1958'de yazar olarak tanınabileceğini düşünmüyordu. "Gelecekte kendimi, yazıları küçük dergilerde basılan biri olarak görüyordum... Şansım yaver giderse, bir kitap çıkarmayı başarabilirdim. Geçimimi yazarlıktan sağlayacağım ve bunun benim için iyi olacağı hiç aklıma gelmiyordu. Başka bir deyişle, hedeflerimde çok idealisttim ve yazmaya odaklanmıştım. Büyük bir yazar olmak istiyordum," diye açıklıyor Margaret.[23]

Margaret, on dokuzuncu yüzyıl edebiyatı okuyordu, bu nedenle kadınların yazamayacağını hiç düşünmemişti; George Eli-ot, Bronte'ler ve Jane Austen geleneğin merkezinde yer alıyordu. Bu noktada, sadece Kanadalılar şiir ve roman yazamıyor gibi görünüyordu, çünkü bunu yapan çok az Kanadalı tanıyordu. Neyse İd bu, çok daha kolay aşılacak bir şeydi.

Margaret, üniversiteye başlayıp ilk şiirlerini yayımladığı günlerden şöyle söz etmişti:

Kadın okurlarımın bilincinde değildim, fakat şimdi yazılarımın ve cinsiyetimin iki noktada kesiştiğini görebiliyorum. Yazılarımı adımın başharfleriyle yayımlıyordum, çünkü kadın yazar olarak reddedilmekten korkuyordum. Kadın yazar, neredeyse kadın ressam kadar kötü biliniyordu. Ayrıca hiçbir zaman evlenmeyeceğime inanmıştım. Kadın yazarların biyografileri çok açıktı: Ya yazar olup nevrozlu sınıfına sokuluyor ya da evlenip muradınıza eriyordunuz. Murada ermek, çok sıkıcı geliyordu.[24]

Bu, karışık bir durumdu. Birinin cinsiyeti için söylenen küçük düşürücü sözler hemen göze çarpmıyordu. "Kadınların yabani otları" ifadesi, lisedeki Shakespeare derslerinde sinirini bozmuştu. "Bu söz boş arsaları, sıradan, önemsiz fakat inatçı çiçekleri akla getiriyordu."[25] Bir insanın yaşadığı deneyimler, muhtemelen sanatın düzenine dahil edilemeyecek kadar önemsizdi. Margaret, "bayan yazar" etiketini istemiyordu ama bir kadın olarak, kadının yabani otlarını yazısından nasıl ayıklayabilirdi?

Margaret'in bu baskıya verdiği tepki, hayranlık uyandırıcıydı. Yazma tutkusuyla öyle güdümlenmişti ki bu baskıya yenik düşmedi. Öfkeye kapıldığı zamanlar da oldu, fakat bundan ciddi bir rahatsızlık duymuyordu. Fakat savunma stratejisi olarak sivri bir dil geliştirmesi gerekti. Yıllar sonra, kendi gençliğine bakıp şöyle diyecekti: "Gençliğimde, çok hoşgörüsüz bir insandım. Bu hoşgörüsüzlük neredeyse elzem bir şey; genç insanlar itibar kazanmak için buna ihtiyaç duyuyorlar."[26]

Fakat nasıl yazar olunacağı daha da karışık bir meseleydi, çünkü şair modeli hâlâ romantikti ve romantik dehalar otuzuna gel-ıneden ölüyorlardı. Margaret, romandklik hastalığını John Keats ve Ernily Bronte'den kapmıştı. Aklını kaçırır mıydı bilmiyordu ama otuzuna gelmeden öleceğinden emindi. Sonradan buna çok gülecekti:

Bu kadar iyi ana babaya sahip olmanın dezavantaj olduğunu düşünüyordum, çünkü ortalık insanların geçirdiği korkunç çocukluk dönemlerini anlatan kitaplarla doluydu. Bu yüzden, ben de diğer insanların korkunç çocukluk dönemlerinden yararlanmak zorunda kaldım... Erkekler için veremli-deha fikri vardı, kadınlarınsa bir şekilde zarar görmüş, yoldan çıkmış ya da intihara meyilli olduğu

düşünülüyordu; zaten böyle değillerse yazardan sayılmıyorlardı. Neredeyse, öl ve kendini ispada gibi bir düşünce hâkimdi.[27]

Daha acil bir ihtiyaç da Kanada'da neden hiç yazar olmadığının saptanmasıydı. Margaret, A.J.M. Smith'in The Book of Canadian Poetry' kitabım okuyarak araştırmalarına başladığında anladı ki Kanadalı yazarlar vardı ve hep var olmuşlardı, fakat Kanada'nın sömürge kültürü onların varlığına kayıtsız kalmıştı. Vic'teki Yirminci Yüzyıl Roman ve Şiiri dersinde bile, Kanadalı bir yazarın romanının ya da şiir kitabının okuma listesine sıkıştırılmasına, riskli bir ödün gözüyle bakılıyordu. Pek çok genç KanadalI yazar gibi Margaret de yıllarca, Kanada'nın kendi kültür eserlerine karşı aşağılayıcı olmasa bile ilgisiz bir tavır takınmasının nedenini kavramaya çalışacaktı.

Margaret için o zaman, mesleğini icra eden ve kitapları yayımlanmış yazarlarla tanışmak büyük bir önem taşıyordu.

Jay Macpherson, sadece varlığıyla Margaret üzerinde büyük etki bırakmıştı. İkisi arkadaş oldu: "Peggy'ye 'Böcek' mi diyorduk, yoksa böceğe benzer bir tip olduğunu mu düşünüyorduk, hatırlamıyorum," diyor Jay. "Kahverengi bir kışlık palto giyer ve pek üstünden çıkarmazdı. Bu, tebdili kıyafet gibiydi. Omuzlarını düşürüp seğirtir gibi yürür, göze çarpmamaya çalışırdı; tabii bu onu daha da dikkat çekici bir hale getirirdi." Jay, Margaret'in o zaman bile ''kâhince bir yanı" olduğunu düşünüyordu. Margaret'in sezgileri çok güçlüydü. "Üniversitedeki son iki yılında," diyordu Jay, "olağanüstü bir yaratıcılık gösterdi. Yıldırım gibi yazıyordu. Adeta kıvılcımlar saçıyordu."[28]

Şair James Reaney de Margaret'le arkadaş olmuştu. Margaret'ten bir hayli büyüktü. Manitoba Üniversitesi'nde ders verirken, 1956'da Toronto'ya gelmiş ve Northrop Frye yönetiminde doktora yapmaya başlamıştı. Reaney özgün biriydi. Güney batı Ontario'dan gelen, ufak tefek ve enerjik bir adam olarak, bilge bir çocuğun oyunbazlığını ve dehasını korumayı başarmıştı. Reaney'nin coşkun dünyasında her şey mümkündü. Öğretim üyesi olarak, şiir öğretimi konusunda seminerler vermeyi seviyordu. "Hayal gücünün bir ikonografisi var," derdi. "Rüyalar ve mitler, gerçeğe çıkan en tuhaf kestirme yollardır." Robber Bride Haydut Gelin mitini yeniden anlatır ve şöyle sorardı: "Sizin hayatınızdaki Haydut Gelin kim?"[29]

Reaney, Margaret'i çok çekingen ve zeki biri olarak hatırlıyor. Margaret'in gösterdiği şiirler, onda büyük bir merak uyandırıyordu. Şiirlerdeki titreşimi ve ritmi hissedebiliyordu, fakat bunların altında daima başka şeyler dönüyordu. "Bu şiirlerin kökleri vardı," diyor Reaney. O, şiirin yeni bir şeye ihtiyaç duyduğunu çoktan anlamıştı. "Sahnedeki erkek figürü, erkeğin Esquire imajından yola çıkarak yazılan şiirler artık eskimişti." Reaney, Margaret'ten yeni şeyler bekliyordu.[30]

Margaret yazar olmaya kararlıydı ve ailesinden öğrendiği dirençle bunu başardı. Daha Mart 1958'de, birinci sınıfın bahar dönemini okurken, öğrenci dergisi Açta Victoriana'ya bir hikâye gönderdi ve hikâye yayımlandı. Açta küçük çaplı olsa da entelektüel ve iyi hazırlanmış bir dergiydi, öğretim üyeleri ile öğrenciler tarafından hazırlanan makale ve yaratıcı çalışmalara yer veriyordu. Yılda iki üç kez, Emmanuel Fakültesi'nin bodrum katındaki ufacık bir ofisten gün ışığına çıkıyordu.

Margaret, bu ilk hikâyeye "Cam Ayakkabılar" adını vermişti. İki sayfa uzunluğundaki bu hikâye,

eğlenceli bir skeçti. Genç bir kadın, ışıl ışıl topuklularla otobüs durağında dikiliyor, bu sırada asık suratlı iki orta yaşlı kadın, kınayan gözlerle ona bakıyorlardı. "İleri geri gidip pırıltılar saçan kavisli ayaklarını hafifçe döndürüyor, banka yayılan iri ve gösterişsiz iki kadını gölgede bırakıyor, onları sönük ve cansız kılıyordu. Bu katı bir toplumdu ve genç kadın, onların ayıplamalarını taç gibi başında taşıyordu."[31] Üniversite öğrencisi genç bir kızın küçümsemek için kullandığı dil çok eğlenceli: "Katı" orta-sınıf örfüne uyan bir düşman ve silahlar, yani düşmanı şoke eden yüksek topuklu ayakkabılar var. Margaret, yazarlara özgü içgüdüyü çoktan edinmiş ve imgesel ayrıntılardan en iyi şekilde yararlanabiliyor.

Genç yazarın potansiyel gücü, Aralık 1958'de yayımlanan ikinci hikâyenin tek bir satırında görülebiliyor. "Kutsal Yolculuk," geri dönüp ilkokul öğretmenini ziyaret eden genç bir kızı anlatıyor. Genç kız, bu öğretmenin ilgisizliğinin bir çocuk olarak kendine duyduğu güveni baltaladığını ve hayatını mahvettiğini düşünüyor. Eski öğretmenden, lavanta parfümü kokuları yayılıyor: "Zarif ve şaşırtıcı bir biçimde genç duran ellerini, mazbutça kenetleyip yıllarca sedir ağacından bir çekmecenin serin dibinde bekletmiş gibiydi."[32]

Şubat 1959'da yayımlanan üçüncü hikâyede, genç bir kız otobüste kızını hamilelik nedeniyle zorla evlendiren bir komşuya rastlar: "Gülümseyişin bana, biraz ağız kokusu reklamlarını hatırlatıyor, diye düşündü, ya da gazetenin arka sayfasındaki küçük takma diş reklamlarını."[33]

1958 sonbaharında, Dennis Lee Açta'mn sorumlu yazı işleri müdürlerinden biri oldu (o yıl dört sayı çıkardılar) ve Kasım sayısının dergi künyesindeki "Çizimler" başlığı altında Peggy At-wood ismi yer aldı. Margaret, derginin kapak tasarımını yapmıştı. Tasarım, Vic'in çağrışımlar yapan bir çizimiydi. Siyah silüet şeklindeki Vic, gayet tekinsiz ve Gotik görünüyordu; yanındaki ağaca hayalet beyazı kontur çekilmişti ve ağacın kökleri yola dönüşüp fakültenin merdivenine çıkıyordu. Belli İd Vic'in mütevelli heyetinin gururu okşanmamıştı.

Dennis'e göre, Margaret'le Acta'dz birlikte çalışıncaya dek, birbirlerinden yılıp uzak durmuşlardı. "Peggy, zamanının büyük bir bölümünü kat kat giyinip dolaşarak geçiriyor, kendini sergilemekten hiç hoşlanmıyordu. Sanırım, ikimiz de birlikte çalışabildiğimizi keşfetmekten çok memnunduk - bizler içine kapalı, duygularını açığa vurmayan insanlardık. Zihnimiz gelecekle, 'İstediğin işi yapabilecek misin?' gibi gerilim ve endişe dolu sorularla meşguldü. Sosyal zekâmız pek keskin değildi. Biz de aptalca, çocuksu ve komik bir şeyler yapmaya karar verdik."

Margaret, "Shakesbeat Latweed" takma adının bir yarısıydı. İkisi, soyadlarını birleştiren bu ad altında taşlamalı oyunlar yazıyorlardı. Margaret, bunu "üniversite ikinci sınıf öğrencilerinin espri anlayışından doğan çılgın bir edebi şaka" olarak nitelendiriyordu. Ortalığı karıştırmayı ve şakalaşmayı çok seviyordu. İlk iş olarak, modern şiir akımlarını incelediler. Bunların arasında Kola ekolü gibi esprili eğilimler de vardı.

Margaret, üçüncü yılında her zamanki pragmatizmiyle dergilere yazılar yollamaya başladı. Şiirin de bir okuyucu kitlesi olduğunu fark etmişti. Bu küçük bir kitleydi, ancak onunla aynı "küçük" dergileri alıyor ve bir solukta okuyordu. Şiir kabul eden ve ülke çapında dağıtılan sadece sekiz dergi vardı: Fiddlehead, editörlüğünü Milton Wilson'ın üstlendiği The Cemadian Torum, Tamarack Revieıv, Louis Dudek'in çıkardığı Delta, Queen's Qu-arterly, Prism, George Woodcock'un çıkardığı Canadian

Literatüre ve yakınlarda James Reaney tarafından kurulan Alphabet.

Kasımda The Canadian Torum dergisinden Milton Wilson, Margaret'in "Small Requiem*" adlı şiirini kabul etti ve ona şöyle dedi: "Şiirin korkunç bir cazibesi olduğunu düşündük."[34] Zaten eylülde "Fruition*" şiirini yayımlamışlardı. Bu şiir, Margaret'in ilk profesyonel yayınıydı.

Potansiyel güç ortaya çıkmıştı. Babasının öğrencilerinin belki de at sineği kafası incelediği biyoloji Ödevlerinin arkasına yazılmış karalamalar, Margaret'in özgün ifadesinin başlangıcı oldu. Bu ifadeyi yansıtan mısraları vardı: "Yakında histeri çiçek açacak." Ya da "Polisiye Roman" gibi şiirleri:

Aşkım, senin

Kafatasında pek pok

Yırtıcı hayvan gizli

(Ben dahilf[5]

Grimm Masalları okuyan ve evde peygamberdevesi besleyen çocuk, kendini göstermeye başlamıştı. Bu, Atwood imgesi olacaktı. Suyun durgun yüzeyinin altında, boğulan biri vardı. Margaret sıradan yaşamların, bir zamanlar Alice Munro'nun çok güzel bir şekilde dile getirdiği gibi, "muşamba kaplı derin mağaralar" olduğunu keşfetmişti: O, bu derin mağaraların içine bakacaktı.

İlk iki köşe yazısını Dennis'le yazdıktan sonra, Shakesbeat Latweed'i tek başına yazmaya başladı ve "Anlatımcı Eylem" başlıklı bu küçük metinde yazmayla ilgili klişeleri ele aldı. Akademis yenler, şiirin üstü kapalı bir şey olduğunu söylüyorlardı. Margaret, dipnotlardan oluşan bir şiir yazdı. Romantikler, "Yaşamdan Şeyler Yaz," diyorlardı. O da "Montreal'li Peygamber'in" (muh temelen Irving Layton'a yapılan bir anıştırma) öğüdünü dinletti ve kurşunkalem ve kâğıtla bir kafeye gidip gördüklerini yazılı. "Sanatçının Edebiyat ya da Yaşam ile değil, sadece kendisiyle il gilendiğini" öğrenmişti. "Kendim kendini ifade etmek üzerey di." Şiiri yaktı.[36] Meydan okumaya bayılıyor gibi bir hali vardı.

Hatta Northrop Frye'ın edebi bir parodisini yazıp onun arketip-sel edebiyat eleştirisi teorisini zamanın Ajax reklamına uyarladı. O günleri anımsayıp, "Misillemeden korkmuyordum," diyordu. "Frye'ın da bunu benim kadar komik bulmasını umuyordum."[37]

Jay Macpherson, kadın öğretim üyelerinden biri olarak Vic'in konutlarında kalıyordu, fakat 1960 yazında kampustan dört blok ötede ufacık bir ev satın aldı. Eve ancak bir yıl sonra girebilecekti, ancak böyle bir kelepirden vazgeçemeyecek kadar fakirdi. Jay, Margaret'in evinin ona dar geldiğini biliyordu ve kampustaki gece hayatı yüzünden Leaside'a uzun yürüyüşler yapmaktan usanmıştı, bu yüzden Margaret'in burada oturmasını teklif etti.

Ev hemen hemen boştu. Jay, Salvation Army'den birkaç parça eşya almıştı, fakat Margaret okuldaki son yılının ilkbaharında buraya taşındığında dışarıda kamp yapıyor gibiydi. Mezuniyetten sonraki yaz da bu evde kaldı, Jay bu sırada tadilat için eve gelmişti. Margaret, Jay'le birlikte bütün mutfağı kaplayan, vahşi atlar temalı duvar kâğıdını kazımalarını hatırlıyor (birlikte buna "çöl esrarı" adını

vermişlerdi).

Mutfak masasında oturup fincan fincan kahve içiyor ve kitaplardan konuşuyorlardı. Jay bazı kitaplarını evde tutuyordu ve elbette Margaret'in bunları okuma izni vardı. Jay şöyle diyor: "Sanırım, kitaplığın Jung kısmıyla, Graves'in White Goddes?ıyla* ve modern Kanada şiiriyle ilgileniyordu."

İkisinin arasında harika ve yaratıcı bir simbiyoz vardı. Jay, Margaret'in ilk okurlarından biri oldu, Up in the Air So Bine başlıklı romanının taslağını gördü ve Double Persephone adlı şiir kitabının müsveddesini okudu. Jay, şiirlerdeki Gotik unsurlardan büyük bir haz duyuyordu: "Gençken," diyor, "size güç veren şeyler yapmak istiyorsunuz."

Gotik konusunda aynı içgüdüyü paylaşıyorlardı. Margaret Jay'i, Bela Bartök'un Dük Mavisakal'ın Kalesi operasıyla tanış-tirdi ve ona yaptığı Haydut Damat adlı suluboya resmi verdi. Jay, Margaret için Gotik'in ne büyük bir güç olduğunu biliyordu. Gotik, rahatsız edici gerçekliğe erişmek için gerekli mekanizmayı sağlıyordu. Jay'e göre Gotik'in asıl arketipi Habil ve Kabil'in hikayesiydi. Bu hikâyede, adam erkek kardeşini öldürüyor ve sonsuza dek sürgün ediliyordu. Bu kardeş katliamı, insan ruhuna yansımıştı: Özün iki yarısı, ebediyen mücadeleye mahkûm edilmişti. Gotik'te ruh bölünmesi ve özün ıslah edilmesi gereken parçalarının ayrılması anlayışı var. "Karanlık gölgeler, geri dönüp insanı tedirgin ediyor ve sürgün edilip yadsınmaktan dolayı daha da intikamcı olmaya meylediyor," diye açıklıyor Jay. "Aklıma Blake'in 'Hayaletim gece gündüz benimle' şiiri geliyor." Margaret, yazar olarak daima o meşum gölgelere, insanın ve sayfanın derinliğine yöneldi.

Dennis Lee, üniversitedeki son yılın kendisi ve Margaret için, kuşku ve şaşkınlıkla savaştıkları ve bunlara son vermenin yollarını aradıkları bir zaman dilimi olduğunu söyleyecekti. Yeteneklerini heba etmek istemiyorlardı. Bazen radikal olayların meydana geldiği University Fakültesi yerine, ağırbaşlı Vic Fakiiltesi'ni seçtikleri için hayıflanıyorlardı. O zaman insanların ellili yılların sonlarında Vic'te geçirilen zamana altın dönem gözüyle bakacakları hiç akıllarına gelmiyordu; tam ortasındayken kimsenin aklına gelmez tabii.

KÂHİNCE BİR DOKUNUŞ

ag

Margaret'in büyüdüğü şehir, 1960 yılında değişmeye başladı. Toronto, her zaman "Domuz Şehri" diye anılmıştı - görünüşe bakılırsa bunun nedeni, batı yakasını dolduran mezbahalardı. Fakat, Toronto aslında 700.000'in biraz üzerinde sakini olan, gayet dar görüşlü, tutucu ve küçük bir şehirdi, ayrıca sömürgeciliğin donmuş topraklarında çözülmeden kalmıştı. 1940'larda Toronto'da yaşayan İngiliz ressam Wyndham Lewis, burayı "dindarlık taslayan bir buzdolabı" olarak tanımlamıştı. Gazeteci Robert Fulford'a göre burası, düzen ve temizliğe düşkünlüğüyle özeldi ve sessizliğin şehriydi. Kaldırım kafeleri yasalara aykırıydı ve halka açık festivaller çok azdı. Şehir hukuku, vatandaşları kendi arka bahçelerinde bira içmekten bile menediyordu. Fulford'ın dediğine göre, pek çok insan Toronto'nun suskunluğunu erdem gibi algılıyor, ancak bu yalnızca iktidarın işine yarıyordu.[1]

Kanada'da olayların cereyan ettiği tek bir yer vardı; o da Montreal'di. Torontolular bu şehre karşı

büyük bir aşağılık kompleksi duyuyor, kültürün yalnızca Quebec'te mümkün olduğunu düşünüyorlardı. Kültür, Domuz Şehri'nde var olamazdı.

Altmışlara zemin hazırlayan yıllarda Montreal, William VVeintraub'ın coşkulu methiyesi City Unique'dc tarif ettiği gibi "gösterişli ve havalı bir kilise-gece kulübü şehriydi."[2] Striptizci Lili St. Cyr'in, kırklı yıllarda Çin tapınağı, tütsü, Buda ve bekâret kemerini açan büyük bir anahtar gibi dekor ve aksesuarlar kullanarak ün kazandığı yer, buradaki Gayety Tiyatrosu'ydu. Lili'nin "İntihar" adlı oyunu, onun karşılıksız aşk pantomiminin sonunda izleyenleri dekor pencereden çırılçıplak atlamakla tehdit etmesiyle doruk noktasına ulaşıyor, perişan olmuş kalabalık ayağa kalkıp bağırmaya başlıyordu: "Lili! Atlama!" Lili, turistleri şehre çekiyordu.

Montreal'de Kardinal Leger gibi, şehirde kiliseden çok gece kulübü olduğundan şikâyet eden bağnaz piskoposlar ve eroin ticaretini yürüten Lucky Luciano ile arkadaşlık eden, kötülüğüyle nam salmış Frank Petrula gibi gangsterler vardı. Ayrıca ahlak zabıtaları, suçların üstüne giden avukatlar ve seçim gecesinde camları indiren fedai ekipleri de mevcuttu.

İngiliz şairler, ancak Fransız Montreal'inde ünlü olabiliyordu. McGill Üniversitesi'nde hukuk profesörü ve ünlü bir şair olan Frank Scott, İ957'de Padlock Yasası konusunda Başbakan Maurice Duplessis yönetimindeki hükümete yüksek mahkemede meydan okuduğunda halk kahramanı oldu ve davayı kazanarak polisin komünist propaganda (nelerin komünizm sayıldığı hiçbir zaman açıklığa kavuşmamıştı) yapıldığı gerekçesiyle herhangi bir eve kilit vurması hakkına son verdi. Scott, McGill kampusunda zafer coşkusuyla karşılandı. Öğrencilerin açtığı pankartlarda şunlar yazılıydı: "Şövalye F.R. Scott, Karanlık Duplessis'i Yenilgiye Uğrattı."[3]

Bir de Montreal'in erkeklikle fazlaca ilgili şairi Irving Lay-ton vardı. Layton, bir Beat'ten ziyade bohemdi ve lirik şiirleriyle sosyal bir kâhin ve Dionizyen unsurlara tutkun bir şair olarak tanındı. Şairlerin buluştuğu espresso barları ve kafeler vardı. Bunlardan Colibri, Carmen, Pam Pam ve Coffee Mili üniversitenin bulunduğu bölgede, El Cortijo ise Clark Caddesi'ndeydi. Bu kafeler, genç bohem Leonard Cohen'le anılır olacaktı. Cohen, bu şairlerin arasından 1956'da yayımlanan Let Us Compare Mytho-lopies* kitabıyla ortaya çıkmıştı. O zaman, yirmi iki yaşındaydı.

Montreal'de şiir, kanlı bir spordu. Ya Irving Layton, Leonard Cohen ve Louis Dudek'le ya da Jay Macpherson ve genç Daryl Hine gibi Torontolu biçimcilerle saf tutuyordunuz. Bu genelde sözde kalan ve gölge boksunu andıran bir mücadeleydi -çünkü Macpherson ve Hine saf olduklarından habersizdi- fakat şairlerin şiiri önemsediğini gösteriyordu.

Pek çok insan, Maurice Duplessis'in yozlaşmış, otoriter rejiminde, Quebec'teki gerici ruhban simli tarafından desteklenen siyasi aşırılıkların, Outremont'lu Pierre Elliott Trudeau veya Rene Levesque gibi gençlerin zihinlerinde, İngiliz Kanada'sının yumuşak politikalarının asla öykünemeyeceği boyutlarda bir entelektüel enerji oluşturduğuna inanıyordu. Diğerleri de Montreal'deki St. Urbain Caddesi'nin şehir gettosunda hüküm süren zengin Yahudi geleneğine özeniyordu. Renkli biri olan Layton, Mordecai Richler ve Leonard Cohen gibi şehir merkezinin dışından gelen şairler bu gelenekten beslenmişti.

Toronto, Montreal konusunda aşağılık kompleksi duymaya devam ediyordu, fakat ellili yılların sonlarında burada da kültürel bir devrim yola çıkmıştı. Şehrin Presbiteryen görüntüsü, sarsıcı geçici

önlemler olarak açılan yeni caz kulüpleriyle birlikte çatırdamaya başladı. Ellili yılların sonlarında kültürel firarileri, Bay Caddesi'ndeki House of Hamburg'da ve Asquith Caddesi'ndeki eski araba garajı First Floor Club'da bulmak mümkündü. Ayrıca Village Corner gibi yerlerde folk müziği fenomeni başlamıştı. Burada, Don Francks ve arkasında çalan genç gitarist lan Tyson sahne alıyordu. Sonunda, 1 Haziran 1960'ta Bohemian Em-bassy* açıldı. Bir ambarda yer alan bu mekân, VVellesley'den biraz ötedeki Yonge Caddesi'nin batısında, o zamanlar parke taşlı bir yol olan St. Nicholas Caddesi'nin sonundaydı.

Burası, Gerrard Caddesi üzerinde kurulan dört blokluk köyün merkezi ve Toronto'nun tek bohemiydi; insanlar Domuz Şehri'nde rahatlamak için buraya gidiyorlardı. Köyün geçmişi, savaş öncesine dayanıyordu. O zamanlar, arka sokaklarını ressam stüdyoları işgal ediyordu ve Malloney's Kokteyl Barı'nda Kanada Yedilisi'nden Fred Varley gibi ressamlara rastlamak mümkündü. Fakat köy, ancak ellili yılların başında, ressam Albert Franck ile karısı Gerrard Caddesi, 94 numaradaki küçük, köhne eve taşındıklarında önem kazandı. Burası aynı zamanda Franck'in atölye-siydi. Hollanda doğumlu olan Franck, para kazanmak için resim restore ediyor ve herkes ondan sevgiyle, "HollandalI Temizlikçi İhtiyar," diye söz ediyordu. Franck, Gerrard'dan Toronto'nun arka bahçelerine ve ara sokaklarına dalarak yaptığı resimlerle şehrin kayıtlarını tuttu.

Genç ressamlar, mıknatısla çekilmiş demir tozu misali köye Franck'i -Harold Town'u, Walter Yarwood'u, Kazuo Nakamura'yı- görmeye geliyorlardı. 1956 yılında ressam Barry Kernerman, Gerrard Caddesi'ndeki Çağdaş Sanat Galerisi'ni açtı. Bu galeri, sanatta ilerleyen günlerde meydana gelecek patlamanın tarzını belirliyordu: Galeride, siyah yumurta kafesi şeklinde bir tavan, Kolomb öncesi sanat ile Hokusai resimlerinin teşhir edildiği sergiler ve şampanyalı açılışlar yer alıyordu. Bölgede ilginç karakterler vardı, çünkü bu insanlar, Harold Town'un dediğine göre, "eksantrikliğin meta anlamından tamamen habersizdiler." - Lamba yapan Willie Fedio, çay falına bakan Madam Alice, evinde kokarca besleyen ve koşarak kapısının önünden geçen çıplak bir kadının resmini yaparak ünlenen ve daha sonra hâkime kadının görünmez olduğunu söyleyen Nancy Pocock...[4] Sürekli ilginç şeyler oluyordu ve köye katılmak çok kolaydı.

Bohemian Embassy, St. Nicholas Caddesi 7 numarada açıldığında çok mütevazı bir yerdi. Yirmili yaşlarının sonundaki Don Ctıllen, CBC'deki Televizyon Haberleri departmanında mübeyyiz olarak çalışıyor ve pazar gecesi ulusal haberlerinde kullanılacak hikâyeleri düzelterek yeniden yazıyordu, insanlar, Jarvis Caddesi'ndeki Ünlüler Kulübü'ne bir alternatif arıyorlardı. CBC tipleri, üç saatlik öğle yemekleri için burada toplanıyor, bir yandan da içki içip dart oynuyorlardı. Cullen'ın fikri - hâlâ kölctendinci geçmişine bağlı olduğu için bunun işe yarayacağını düşünüyordu- alkolsüz bir gece kulübüydü. Televizyon Haberleri departmanından beş kişilik bir grup, bu işe kişi başı yüz dolar koydu ve Bohemian Embassy doğdu. Cullen, College Caddesi'ndeki Eaton's mağazasından iki tane on dört fincanlık alüminyum filtreli kahve makinesi, bir de elektrik ocağı aldı ve Gestetner'la el ilanları hazırladı. Varsity Stadyumu'ndaki futbol maçlarına gidip ilan dağıtıyor, "Muhalif edebiyattan hoşlanır mısınız?" gibi şeyler söylüyordu.[5]

Bohemian Embassy, dar ve tırabzansız iki merdiven bölmesinin sonunda, ikinci kattaydı. Duvarları siyaha boyalı, hangar gibi bir odaydı. Bina, atlı günlerden kalmaydı. Dışarıda, malları duvardaki delikten yukarı çekmek için kullanılan bir makara vardı. Deliğin üzeri şimdi tahtayla kapatılmıştı. Kim müsaitse, kapıda durup ücretleri topluyordu (üyelik yıllık 2,25 dolardı). Kırmızı ekose masa

örtüleri serilmiş küçük masalar, Chianti şişelerine saplanmış mumlar, 120'ye yakın sandalye, arka tarafta ise bir sahne ve ses sistemi vardı. Tuvalet, doğrudan ana odaya açılan bir kabindi. Kabinin kilidi yoktu, bu yüzden hacet giderirken bir elinizle kapıyı tutmak zorunda kalıyordunuz; aksi takdirde kendinizi, sallanan çıplak ampulün ışığı altında, donu inik bir halde izleyicilere bakarken bulabilirdiniz.

Embassy özel bir kulüp gibi işletiliyor ve polis -mekânın iş saatlerinin dışında açık olmasından hoşlanmayıp- sürekli burayı kapamaya çalışıyordu. New York'taki kafelerde uyuşturucu araması yapılıyorsa, altta kalmamak için Toroıito'nun en iyi kafesinde de yapılmalıydı. Belki de belediye meclisi üyelerinden birinin kızı gece 3'te eve gelip, "Bohemian Embassy'deydim," demişti. Embassy, kapatılmakla öyle sık tehdit ediliyordu ki bir hâkim onlara polis zulmünden şikâyetçi olmalarını önermişti. Sivil polisler, izleyiciler arasında kolaylıkla tespit edilebiliyordu, ancak onlara fazla iş düşmüyordu, çünkü Embassy asla alkol servis etmiyor ve uyuşturucuyu onaylamıyordu. Cullen bu konuda çok katıydı. Çok erken yaşta zincirlerinden kurtulup semt barlarının arbedesine atılan yeteneklerin yok olup gideceğini düşünüyordu. Embassy yenileri yetiştiriyordu. Burası anti burjuvaydı. Cullen, Embassy'yi gerçek bir elçilik sanıp vizeler hakkında bilgi almak isteyen insanlardan gelen mektuplara çok gülüyordu. Bu mekânda bir samimiyet vardı. Cullen, burayı ilginç bir biçimde "içten ve sevilen bir mekân" olarak anımsıyor.

Haftanın belli bir planı vardı. Kulüp, akşam 10'da şehirde el ayak çekildiğinde açılıyor ve sabah 6'ya kadar açık kalabiliyordu. Pazartesi serbest geceydi; bir süre oyunculuk öğretmeni ders verdi, ardından eskrim dersleri başladı. Perşembe edebiyat, cuma folk müzik, cumartesi ise caz gecesiydi. Embassy, belli aralarla sosyal ve taşlamalı revüler, doğaçlama komediler düzenliyordu. Güçlü yanı, hiçbir şeyi yapmaktan sakınmamasıydı. Jean Genet'nin Hizmettiler adlı oyununun Kuzey Amerika galası, ayrıca David French ve David Freeman'ın ilk oyunlarının açılışı hep Embassy'de yapılmıştı.

Çok geçmeden pek çok insan Embassy yolunu öğrendi. Sha-ron Lois Bram üçlüsünden Sharon ve Bram, Mamas and the Papas'tan Denny Doherty ve Lovin' SpoonfuPdan Zal Yanovsky burada çaldı. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nden Bili Cosby adlı genç ve siyahi komedyen, burayı evi gibi benimsemişti. Yolu şehre düşenler, Leonard Cohen ve Harry Belafonte gibi soluğu Embassy'de alıyorlardı. Margaret'in sonradan söylediğine göre izleyiciler, müzik ve şiire "lümpen burjuvaziden ve namusuyla para kazananların prangalarından"[6] kaçış yolu gibi bakan gençlerden oluşuyordu.

Dennis Lee, Toronto'ya ait gibi durmayan bu mekân hakkında yerel gazetelerde sıkça çıkan haberleri okuyup Margaret'e anlattığını anımsıyor. Onu Bohemian Embassy'ye götüren, Mar-garet olmuştu. Bu, biraz da Margaret'in her şeyi öğrenme arzusundan kaynaklanıyordu. "Sanırım, tek başıma oraya gitmeyi göze alamazdım," diyor Dennis Lee. Deve tüyü renkli paltoları ve takım elbiseleriyle orta sınıftan uzaklaşıp caz, folk müzik ve şiir dinliyorlardı. Bu, yirmi bir yaşındakiler için sarhoş edici bir şeydi.

Embassy, Toronto'daki yazarlar arasında mesleki dayanışmayı mümkün kılan ilk ortamdı. Mekân küçüktü ve uç noktalarda beraber olma duygusu uyandırıyordu. Çoğu insan şiir yazıyordu. 1960 ve 1961'de Kanada'da yayımlanmış roman sayısı, bir elin parmaklarını geçmiyordu. O günlerde Kanada'nın profesyonel yazarları ayakta tutması pek mümkün görünmüyordu. Romancı Mordecai Richler, İngiltere'de vatanından uzak yaşamayı seçmişti, çünkü Kanada'nın kültürel dokusu çok

inceydi. Asıl hareket şiir alanındaydı, çünkü şiir yayımlamak çok ucuzdu ve herkes kendi şiirlerini yayımlayabiliyordu.

Margaret, ilk halka açık okumasını Kasım 1960'ta Embassy'de gerçekleştirdi. Bunun çok korkutucu ve çetin bir iş olduğunu anımsıyor. Vic revülerinde sahne korkusu yaşamadan oynamış, fakat burada kendini çok korumasız hissetmişti: "Arkasına saklanılacak hiçbir şey yoktu." insanlar sürekli kahve almaya gidiyor, espresso makinesini çalıştırıyor ve konuşuyorlardı. Margaret, sahnede kendini halsiz hissetmiş ve midesi bulanmıştı. Bu durumu, "Embassy'yi atlatırsanız, her yerde okuyabilirdiniz," diye açıklıyor. "Tam [şiirin] en dokunaklı yerine geldiğinizde, birisi kesin sifonu çeker ya da espresso makinesini çalıştırırdı." Bu okumalar, yıllarca yazarlara özgü kâbuslar görmesine neden oldu. Bu kâbuslarda, kendini bir anda sahnede buluyor ve defterini açtığı an her şeyin Çince yazılmış olduğunu fark ediyordu.[7]

Fakat Margaret okumaya başlar başlamaz, çoğu insan onu hafife almamak gerektiğini anlıyordu. Böyle bir ilgi ve zekâyla, kemik çerçeveli gözlüğün ardından şiirler okuyan bu genç kadın da kimdi?

Margaret, üniversite dışından pek çok insanla tanışıp arkadaş olmuştu ve bu durumun besleyici bir yanı vardı. Görüştüğü kişiler arasında bir önceki nesil -James Reaney, Jay Macpherson, Phyllis Webb, Al Purdy ve Margaret Avison- olduğu kadar, Da-vid Donnell, Gwendolyn MacEwen ve Joe Rosenblatt gibi genç şairler de vardı. Kadınlar, erkeklerle hemen hemen aynı sayıdaydı. Bu, küçük bir topluluktu ve yeteneği olan herkese açıktı.

Ancak, Embassy'nin o kadar da cazip olmayan bir alt metni vardı. Bundan söz etmek zordu, çünkü kimse bu metnin nasıl işlediğini tam olarak anlamış değildi. Efemiz bu belli belirsiz zayıflatma çabasını tanımlayan bir dil yoktu. Kadınlara karşı takınılan tutum, kasıtlı olmasa da çelişkili bir biçimde ikiyüzlüydü. Yapılan bütün propagandalar, yaratıcılığın erkeklere özgü bir şey olduğunda diretiyordu. Margaret, geçmişi düşünüp şöyle demişti: "Sanatçı toplumu bile kadınlara uygun bir seçenek sunmuyordu."[8]

Bu, kaygan ve zorlu bir zemindi. Sonuçta, bohem neydi ki? Embassy, el ilanlarında devamlı müşterilerini, "Toronto Kültürü, Aklıselim Sohbetler, Teklifsizlik, Galaksiler-Arası Dostluk, Genel Yıkım gibi neredeyse kaybedilmiş davalar yararına, Çöküşün Canlandırıcı Atmosferinde Dinlenmeye" davet ediyordu.[9]

Bu, sıradışı bir isyan gibi görünüyordu ve elbette ellili yılların çoğunluğa uyma eğiliminden sonra öyleydi. Fakat bir kadının, kendisine kadın hayran rolünün biçilmemesi için yolunda büyük bir dikkatle ilerlemesi gerekiyordu.

Embassy'ye başkanlık eden dehalar, bilinçsiz olsa da sugö-tiirmez bir şekilde kadın düşmanıydı. Prens Edward Adası'ndan gelen bir şair olan ve sonradan "Halkın Şairi" diye anılan Mil-ton Acorn, Embassy sanki özel olarak kendisi için kurulmuş gibi mekâna hükmediyordu. Acorn, Embassy'den içeri girdiğinde ilk bakışta karikatür -işçi sınıfının oduncu şairi- gibi görünüyordu; her zaman kareli işçi gömleği, kot pantolon, koşu ayakkabısı ya da lastik çizme giyiyor, güdük parmaklarının arasında ince bir puro izmariti sıkıştırıyordu. Pürüzlü bir kayayı andıran yüzü, sinirsel bir tikten dolayı asimetrik bir hal almıştı ve ancak gür, kavisli kaşlarla sabitlenebilmiş gibi duruyordu. Acorn, çok

içip çok kumar oynayan, başına buyruk bir tipti. Ustaca büründüğü ilkel adam karakterinin eski kafalılığı ve dayanıklılığı yüzünden, onunla kafa çekerek geçirilen bir akşam nahoş bir şekilde sonlanabilirdi. Acorn hep sınırları zorluyordu. Margaret, onun yeteneğine saygı duymakla birlikte, saldırganlığa varan küstahlığı yüzünden karışık duygular içindeydi: "O, göztikara, kamyon şoförü ekolündendi. 'Şair olmak istiyorsan, üniversiteye gidemezsin. Kamyon şoförü olmak zorundasın,' derdi. 'Hangi cinsiyetle konuştuğunu sanıyor acaba?' diye düşünürdüm. Burada, sen şair olamazsın, gibi bir mesaj vardı ve muhtemelen bunu kastediyordu. Aslında garsonluk yapmıştım. Garsonluk da yeterli olur mu acaba? derdim içimden. Ortalığı tersine bir snopluk sarmıştı."[10]

Acorn neden söz ediyordu ki? Embassy'ye gelen kayda değer kadın şairler vardı. Webb, Avison ve Macpherson çok etkileyici yazarlardı. Ama acaba başkaları onları nasıl görüyordu? Margaret, zamanın en ünlü şairi Irving Layton'la bir akşam yemeğinde bir araya geldiklerini hatırlıyor. Layton, Margaret Avison'ın "kaçamak bakışlar" attığını, çünkü erkeklere ait toprakları işgal ettiğinin farkında olduğunu söylemişti. Margaret'e göre Layton, sadece kadınların şiir yazamayacağını değil, aynı zamanda yazmaması gerektiğini de ima ediyor gibiydi.[11]

Layton'un karısı Aviva, kocası ve Margaret'in ilk kez kafa kalaya verdiği zamanı anımsıyor; bu yaklaşık 1969 yılına tekabül ediyordu.[12] O günlerde moda olan bitmek bilmeyen partilerden birindeydiler. Aviva, Margaret'i ilk gördüğünde, onun güzelliğinden şaşkına dönmüştü. Koyu renkli kadife bir elbise giyen Margaret, haleye benzer saçları ve porselen gibi cildiyle Rafael-öncesinin kadın kahramanlarını andırıyordu. (Margaret kostüm aşkına yenik düşmüş olmalıydı.) Layton, onu görür görmez irkildi. İçgüdüsel olarak tehlikeli topraklarda olduğunu sezmişti. Margaret'in ilk şiir okuma etkinliğine katıldığında, Margaret sahnede şiir okurken izleyicilerin arasında oturup duyulabilir bir şekilde kendi şiirlerini okuyarak düşüncesini ortaya koymuş, ardından hemen uykuya dalıp yüksek sesle horlamaya başlamıştı. Aviva'nın söylediğine göre, Margaret hiç istifini bozmamıştı.

Layton'un genel ve özel kişiliği arasında bir çelişki vardı. Başkaları yokken nazik olabiliyordu, ancak halkın önünde koruması gereken bir itibarı vardı ve Margaret'in gücünden korkmuşa benziyordu. Irving Layton, yıllar sonra oğluna kadınlarla baş etme stratejisini anlatırken, "Önce güvenlerini sarsacak, sonra pekiştireceksin," demişti. "Bu şekilde sana bağımlı hale gelirler."[13] O günler, sanatçı olmak için çok sıkı içmek ve kadın avcısı olmak gibi şartların arandığı günlerdi. Sanat sahnesine hâkim olan avangard ressam Harold Town, dört dörtlük bir erkek sanatçı modeliydi; biri Toronto limanının göbeğindeki Centre Island'da, diğeri şehirde yaşayan iki metresi vardı.[14]

Peki bu nasıl oluyordu? Altmışlı yılların başları, kadınların özgürleştiği bir dönem değildi. O yılların getirdiği cinsel özgürlüğün, kadın özgürlüğüyle hiçbir ilgisi yoktu. Olsa olsa, erkekler için bohem dünya keşfedilmişti.

O günlerde Amerika Birleşik Devletleri'nde başı çeken sesler arasında, Jack Kerouac ve Norman Mailer de vardı. Onların isyan anlayışı, çok içen ve erkeklikle fazla ilgili bir erkek yazar ikonasına odaklanıyordu. İkinci karısını bıçaklayan Mailer, bu işin bıçakla yapılabilmesi için büyük bir aşk gerektiği şeklindeki sözüyle ünlüydü. Bu olay büyük bir tantana kopardı; sanki erkeklik tehlike altındaydı ve ikonanın ölmek üzere olduğunu fark etmişlerdi.

Margaret, bu cinsel devrimde kadınlara fazla yer düşmediğini anlamaya başlamıştı. Geçmişi düşünüp şöyle diyordu: "Sene 1960'tı ve Playboy'un erkekler için çok önemli olduğu bir zamandı. Bu erkek özgürlüğü olayı, kadınları aşağılamakla başlamıştı. O zamana dönüp Zencefil Adandı ya da Yolda''yı okursanız, her şeyi görebilirsiniz. Yolda romanındaki kusursuz kadın, erkeğinin istediği zaman gelip gitmesine izin veren ve sürekli gülümseyen biriydi. İşte böyle bir kadın. Bu kadın kim olabilirdi? Ya da kim bu kadın olmak isterdi?"[15] Neler döndüğünü, ancak aynı ortamı paylaşan kadınların kitap yazdığı 1980'lerde görmeye başladık. Neal Cassady'nin karısı ve Jack Kerouac'ın Yolda romanındaki kahramanının modeli Carolyn Cassady, sonunda 1990'da Yoldakiler adı altında kendi anılarını yayımladı ve kadının o bohem ortamdaki konumunun abesliği ortaya çıktı. Cassady, Neal Cassady ile tanıştığında gelecek vadeden bir sanatçıydı, ancak zamanla "kocasının hayranlarından birine" dönüştü. Çekimine kapıldığı bohem aşırılıklarının kurbanı oldu; çocukları ve eviyle meşgul olurken sanattaki şansını yok etti. Bu arada Cassady, sırf deneyim olsun diye uyuşturucu cennetinde, metresten metrese koşuyordu. Her ikisi de bu süreçte harap oldu.

Margaret, sanat dünyasının parçası olmak isteyen genç bir kadındı, fakat erkek ve kadın arasındaki cinsel politikalar halen büyük bir sorundu.

Kadınlar, bu konuyu sadece özel olarak ele alabiliyor, kendi aralarındayken bile sadece ana hatlarıyla tartışabiliyorlardı. Bu konuyu anlatacak dil, henüz keşfedilmemişti. Ayrıca toplumun geneli de buna hiç yardımcı olmuyordu. 1960'ta CBC kanalı, Simone de Beauvoir ile yapılan bir röportajın yayınını iptal etti, çünkü Beauvoir boşanmayı onaylıyor ve kadınların erkeklerle eşit olduğunu savunuyordu.

Margaret'in Embassy'deki yakan arkadaşlarından biri de genç şair Gwendolyn MacEwen'dı. Margaret'in dediğine göre, o ve Gwendolyn için en zor şey, aslında erkeklere ait bir dünyada kadın yaratıcılığına yer bulmaktı.[16] Can sıkıcı sorular söz konusuydu: Kadın için yaratıcılık neydi? Neden hiç büyük kadın ressam ya da yazar yoktu? Yaratıcılık erkekler ve kadınlar için farklı mıydı? Kadınlar yaratabilir miydi? Altmışların o uzun ve yorucu diyaloğu başlamıştı.

Fakat ayrıca kişisel bir soru da vardı. Hayatınızı nasıl yaşayacaktınız? Embassy'ye gelen Phyllis Webb, Margaret Avison ve Jay Macpherson (henüz yirmi dokuz yaşında olsa da oturmuş bir şairdi) gibi yaşça daha büyük kadın yazarlar, kadının yazdığı takdirde sanatını yalnız sürdürmesi gerektiği savma uyan modellerdi. Kişisel nedenleri ne olursa olsun evlenmemişlerdi. Birlikte yaşadıkları biri yoktu. Çocukları da yoktu.

O günlerde Embassy'deki herkesin aklına takılan konu mitolojiydi. Robert Graves'in White Goddess kitabından ve Northrop Frye'ın Toronto Üniversitesi'nde verdiği derslerden hep mitoloji akıyordu. Ayrıca herkes Leonard Cohen'in Lct Us Compare Mythologies (1956) kitabını okumuştu. Jay Macpherson 1957'de Boatman'i çıkarmıştı, Margaret Avison Winter Sun (1960) kitabını yayımlıyordu, Gwen MacEwen Julian the Magician'ı** yazıyordu, Margaret ise Double Persephone[3 4,3] üzerinde çalışıyordu.

The White Goddess, 1946'da çıkmış ve Graves'in açıkladığı gibi, "şiirsel mit dilinin tarihsel gramer kitabı" olarak planlanmıştı. Graves'e göre şiirsel mit dili, "Eski zamanlarda Akdeniz ve Kuzey Avrupa'da hüküm süren ve Ay Tanrıçası ya da Müz onuruna düzenlenen popüler dini törenlere

atfedilen sihirli bir dildi ve gerçek şiirin dili olarak kalacaktı." Bu kitap devrim niteliğindeydi, çünkü Graves Yahudi-Hristiyan ve iflah olmaz bir şekilde klasik gelenekten kendini kurtaran ilk şair/eleştirmen-lerden biriydi. Şiir dilinin, ataerkil kurumlanıl anaerkil olanların yerine geçmesiyle birlikte bozulduğuna dikkat çekiyordu. Bu, ilk bakışta iyi bir şey gibi görünüyordu. Graves, şiirsel mitin anaerkil kültürlerden geldiğini öne sürüyordu. Özellikle klasik şairler, "onlara ilham veren, erkeğin ruhsal ve cinsel yönden kadına biat etmesini isteyen Ay Tanrıçası'na" sırt çevirmişlerdi. Fakat belli ki bu aslında eski bir kadın düşmanlığının harika bir şekilde detay-landırılmış haliydi. Graves şöyle yazıyor:

Tanrıça, çok güzel, ceylan gibi bir kadın. Kemerli bir burnu, solgun bir yüzü, üvez kadar kırmızı dudakları, ürkütücü mavi gözleri ve sarıya çalan saçları var; anında dişi bir domuza, ata, köpeğe, tilkiye, eşeğe, gelinciğe, yılana, baykuşa, kurda, kaplana ya da bir denizkızına veya iğrenç bir kocakarıya dönüşebilir. Adlan ve unvanları saymakla bitmez. Şairin hayal gücünün ölçütünün, Beyaz Tanrıça'yı ve onun hükmettiği Ada'yı tasvirindeki isabetlilik olduğu söylenebilir. Gerçek bir şiir yazarken ya da okurken tüylerin diken diken olmasının, gözlerin yaşarmasının, boğazın düğümlenmesinin, tenin ürpermesinin ve için titremesinin nedeni, gerçek şiirin ister istemez Beyaz Tanrıça ya da Müz'e yakarış olmasıdır. O, Bütün Canlıların Anası, korku ve şehvetin en eski kaynağı - sarılışı ölüm anlamına gelen dişi örümcek veya kraliçe arıdır.[17]

Margaret alaycı bir şekilde şöyle diyor: "Tabii ya, Ay Tanrıçası: Man does / Woman is[5]" (Graves'in yazdığı bir başka kitap). Kadın, tanım gereği durgundu; şair değil müzdü. Ay Tannçası'mn üç evresi vardı: Sevgili/anne/kocakarı. Bu üçlüde bağımsız kadın, ancak cadı olarak yer alabiliyordu (Margaret de eserleri daha çok tanınmaya başladığında sık sık bu sıfatla anıldığını fark edecekti.) Margaret, bunu şöyle açıklıyordu: "[Kadın] sadece tanrıça olmak zorunda değil, aynı zamanda erkekleri yok eden bir tanrıça olmak zorundaydı. Çünkü beyaz tanrıçanın yaptığı şey, kata ısırıp koparmaktı. Her ilkbahar ve sonbaharda, tam olarak ne zamandı unuttum - yılda iki kez bu kafa koparma olayı meydana geliyordu. Birinin icabına bakıyor, sonra yenisini buluyordu."[18]

Margaret ve Gwen, kadın yazar için müzün nasıl olacağı konusuna giderek daha çok takılıyorlardı.

Şahsen ben, müzün hep dişi olduğunu düşündüm... Kadın şair için mtiz kadınsa, şair lezbiyen olmadığı sürece, aradaki cinsel bağ ortadan kalkıyor ve peri daha çok ikinci bir öz, ikiz kardeş, anne ya da bilge bir yaşlı kadına dönüşüyor. Müz, bunlardan herhangi biri olabiliyor. İnsanlar ve miizler hakkında bir araştırma yaptım. Araştırma çok açıklayıcı oldu; hem kadınların hem de erkeklerin müzlerinin çoğunun kadın olduğu ortaya çıkü. Psikolojide müzün adı sestir ve ses anneye aittir. Zaten konuşmayı da genellikle annelerimizden öğreniriz.[19]

Margaret'in annesi aracılığıyla duyduğu kadın sesi, her zaman çok güçlü ve özerkti; Margaret içgüdüsel olarak kendini bu kadın geleneğinde görüyordu. Bu, elbette bir nevi özgürlük sağlayacaktı.

Buna karşın Gwen, müzü erkek olarak düşünüyordu. Fakat bu durum sorun yaratıyordu. Tanıştığı adamları sürekli müz gibi görüyordu. Kadınlar yüzyıllarca müz olarak görev yapmıştı. Bu yansıtmayı çok kolay kabullenmiş ve erkek sanatçılara, gönül rızasıyla hizmet etmişlerdi. Bu onur verici bir şeydi, ancak çok kolay ikame edildiklerini görmek, sarsıcı oluyordu. Fakat kadının erkeğin üzerine müzü yansıtması çok zordu, çünkü çoğu erkek bu akisten hoşlanmıyordu. Bu akis, kadınlar

üzerindeki hâkimiyetlerini azaltıyordu; oysa onlara kadınlara hükmetmek gerektiği öğretilmişti. Bu durum, cinsel politika alanını -erotik aşkın güç oyunlarını- Gwen gibi biri için daha da karmaşık bir hale getiriyordu. Margaret, onun ısdıraplı ilişkilerinin destanlarını sabırla dinliyordu. Fakat o, böyle romantik aşırılıklar için fazla temkinliydi. Sevgilisi olacak kişiler, sevgilisi olarak kalacaklardı. Yine de başlangıçta kadın yazarın yaşamını oluşturan şeylerin ne olabileceği hakkındaki fikirleri darmadağındı. Geçmişe dönüp baktığında, kendisi için belirlediği senaryonun parodisini yapıyor:

[Kadın yazarlara ait] pek de yüreklendirici olmayan biyografiler okumuştum. Jane Austen asla Bay Darcy ile evlenmemişti. Emily Bronte erken yaşta, Charlotte ise doğum esnasında hayatım kaybetmişti. George Eliot hiç çocuk sahibi olmamış ve evli bir adamla yaşadığı için toplum dışına itilmişti. Emily Dickinson gelip geçmiş, Christina Rossetti yaşama kefende açılan solucan deliklerinden bakmıştı. Yaşamı, benim normal yaşam saydığım şeyle birleştirmeyi başaranlar -Bayan Gaskell, Harriet Beecher Stowe- da vardı, fakat herkes onların ikinci sınıf olduğunu biliyordu. Bir elimde mükemmellik ve korkunç son, ötekinde sıradanlık ve rahatlık seçenekleri vardı. Dişlerimi sıktım, yüzümü rüzgâra döndüm, çiftli buluşmalara son verdim, kemik çerçeveli gözlük ve sert bir ifade takınıp balon olmadığımı ispatlamaya çalıştım.

Böyle bir düşünce yapısıyla Robert Graves'in The White God-desimı okudum ve daha da korktum. Graves kadınları reddetmiyordu. Aslında onları şiir teorisinin merkezine yerleştiriyordu; kadınlar yaratmaktan ziyade ilham veriyorlardı ve haliyle biraz tuhaflardı. Onlar Beyaz Tanrıça'nm yeniden vücut bulmuş haliydi; bir müşfik, bir yıkıcı oluyorlardı. Onlarla ilişkiye giren erkekler, karınlarının deşilmesi gibi tehlikelerle karşı karşıya kalıyorlardı. Bir kadının makul bir şair olma şansı olabilirdi -olabilirdi diyorum, dikkatinizi çekerim- fakat bunun için Beyaz Tanrıça'ya yüklenen atıfları yüklenmesi ve zamanını erkekleri baştan çıkarıp onların işini bitirerek geçirmesi gerekiyordu. Bütün bunlar biraz yorucu görünüyor ve aile saadetini hükümsüz kılıyordu. Bu erkeklerle kadınların geçinme yolu -annemle babam gibi bahçedeki yaprakları küreyerek- fikrime uymuyordu, ama ben kimdim ki uzmanlara karşı çıkacaktım? Ortalıkta bırakın kadın yazarı, na-sil yazar olabileceğim hakkında tavsiye alabileceğim kimse dahi yoktu. Sadece Graves vardı.

Demek ki hayatım böyle olacaktı. Tavan arası ve tüberküloza gizem ve yalnızlık unsurlarını ekledim. Siyahlara bürünecektim. Baş ağrısı ve öksürük yapsa da sigara içmeyi öğrenecek, absent gibi romantik ve sağlığıma olağanüstü zarar verecek şeyler içecektim. Tek başıma, uygun bir renge (siyaha) boyanmış bir tavan arasında yaşayacak ve sevgililer bulup münasip bir şekilde ıskartaya çıkaracaktım; ancak kan dökülmesine karşıydım. (Sonuçta, iyi bir Kanadalı kızdım.) Hiç çocuk yapmayacaktım. Bu sonuncu çok canımı sıkıyordu, çünkü o güne dek hep bir iki çocuk yaparım diye düşünmüştüm ve bu büyük bir haksızlık gibi geliyordu. Ancak Beyaz Tanrıça, yamyamca seksle öyle meşguldü ki çocuklara vakit ayıramazdı, ayrıca Sanat her zaman önde gelirdi. Asla otomatik çamaşır yıkama-kurutma makinesi almayacaktım. Sart-re, Samuel Beckett, Kalka ve Ionesco'nun beyaz eşyaları olmadığından emindim ve en çok hayran olduğum yazarlar onlardı. Çamaşırların nasıl yıkanacağı hakkında somut bir fikrim yoktu, ama kederle, hepsi benim çamaşırlarım olacak, diye düşünüyordum -yumuşak bebek tulumları, minik tişörtler olmayacaktı- ve bu gibi ayrıntılar, daha sonra da halledilebilirdi.-[0]

Margaret gerçekten sigarayı denedi -bu deneme sadece altı ay sürdü- ancak çok geçmeden Robert

Graves'in kadın şairler hakkında son karar merci olmayabileceği aklına geldi.

Belli ki şüphe ve karışıklıkları aydınlığa kavuşturmanın ve şu soruyu sormanın zamanı gelmişti: Sana ne engel olabilir? Margaret'te büyük bir enerji vardı; kendini bu enerjiye teslim etti. 1961'de bir arkadaşına ait düz baskı makinesiyle ilk şiir kitabı Double Persephone'nin tasarımını ve basımını yaptı. Kitap yedi sayfaydı. Her sayfanın ayrı ayrı basılması ve basma harflerin yeniden ayarlanması gerekiyordu; tüm kitaba yetecek kadar a yok gibiydi. Kapak, muşamba bir kalıpla yapılmıştı. Basılan 250 nüsha, kitapçılarda tanesi elli sentten satıldı. O günlerde şiir yayınları o kadar azdı ki Double Persepbone hakkında eleştiri bile yazıldı. Ay-rica sanat yapımcılığını Robert McCormack'in üstlendiği CBC Radyosu, her zaman yeni eserler arayışındaydı ve sonunda kitabın yayın haklarını satın alıp Margaret'e kırk beş dolar ödedi.

Margaret, Double Perscphone'dc saray aşk şiiri geleneğini -aşkı arayan şövalye ve onun leydisi- ele alıp modernize etti. Şiirler parodi şeklindeydi ve arkalarında çok parlak bir fikir vardı:
Kadın kahraman şövalyenin uysal metresi değil, daha ziyade "hafif şirret bir kızdı." Margaret, Robert Graves'in dediklerini harfi harfine uygulamıştı. Yarattığı Persephone çiftti - hem kötü hem de baştan çıkarıcıydı; o Graves'in cadaloz tanrıçasıydı, ancak muhtemelen gerçek hayatta yeniden vücut bulmasını hiç istemeyeceği biriydi:

Gerçek aşkı, hasret çekecek biri değil asla,

Sırıtıyor, o küçülürken omurgaya,

Ve karlar üstünde tek başına salınıyor,

Adamın kemiğinde keman çalıyor... [21]

Dans eden kız pörsümüş bir ihtiyar;

Ne var ki gülümseyişi aldatıcı Dünyadan yaşamı, gökten yağmuru alır,

Saklar bu arada şeytani orağını, izleyenler sezer kırmızı kan birikir Bürür gözlerinin tam ortasını...[22]

Işıltılı ayaklar çimde kanar

Dondurur izleri geçerken onlar Ve o sözler toplar diken gibi acı

Tek boynuzlu atlarıyla dolaşırken etrafı...[23]

Gwen MacEwen şiirleri okuduğunda, Margaret'e duyduğu heyecanı anlatan bir mektup yazdı:

Persephone'nin, yani her iki Persephone'nin saldırısıyla birlikte, onun zaman zaman masum iskeletinin altında hapsolan o çok belirsiz ve oldukça korkunç gerçekliği fark ettim... Onu çok sevdim desem yalan olmaz -bu biraz da gül yapraklarım koparıp altında böcekler bulmayı sevmemden kaynaklanıyor- yani böcekleri böcek oldukları için değil de, oluşturdukları tezatla çiçeği vurguladıkları için seviyorum. Mecazlar şöyle dursun, ben "persephone'de" Marie-Claire Blais'nin

(çeviri ya da orijinal eserlerini okuduysan bilirsin) üvey kız kardeşini gördüm. Blais de onda aynanın daha nahoş olan öteki tarafını görüyor. Bu çok önemli... Muhtemelen kadın şair, her şeyin çuha çiçekleri ve pamuk şekerden ibaret olmadığını erkek şairden daha çok vurgulamak zorunda... Zira böyle şeyler, kurdeleler falan dezavantaj olabilir, diye düşünüyorum. Bu düzgün, ödün vermez bakış açısını yakalamak büyük bir başarı, (ne cümleydi ama) ... - Gwen[24]

Peki, kurdele gibi şeylerden sakınıp kadınların güzel, uysal ve tehditkârlıktan uzak olmasını gerektiren romantik kurallara razı olmadan kadın olmayı nasıl başarmalıydı? İnsan bu karaktere bürünmeyi göze alırsa, özel yaşamında ne gibi bedeller öderdi? Böyle bir şey yapmaya kim cesaret edebilirdi? Margaret, üniversitedeki son yılında Hetafda yayımlanan "Insula Insularum" adlı hikâyesinde bu sorularla yüzleşmeye başlamıştı. Bu, belki çok cesur olmasından değil, dünyayı başka türlü görme şansı olmamasından kaynaklanıyordu. "Insula Insularum" üniversiteli başlığı ve taşıdığı Samuel Beckett izlerine rağmen olağanüstüydü ve Margaret'in kendi ifadesini yansıtan ilk hikâyeydi.

Hikâyede, adı geçmeyen ana karakter şehrin limanında genç bir adamla kano yapmaya gider. Yaşanan pek bir şey yok, fakat ustalık o günle, ana karakterin çocukluğuna geri dönüşlerinin yan yana konumlandırılmasından ileri geliyor.

İnsanlar kumların altına gömülüyorlar, diye düşündü. Sıkışık bir şekilde, yan yana gömülüyorlar ve saçları uzun otlara dönüşüp kumdan çıkıyor ve onlar ölmüş olsa da büyümeye devam ediyor.

Suların sürüklediği ağaçlar da kemik... Yok, suların sürüklediği ağaçlar aslında hiçbir şey, hiçbir şey.

Genç adamla kadın dinlenmek için plajda mola verdiklerinde, ölü bir martıyla karşılaşırlar ve kadın şöyle düşünür: "Bütün kırmızı şeyler ölü ve ölüler daha sonra kemik, duman ya da dalgalar kadar beyaz oluyor." Genç adam özel bir an peşindedir; en azından kumların üzerinde sarmaş dolaş olmak ister. "Çıplak kolunu kadının beline dolar." Ancak kadın, her şeyin özünde boşluk olduğu görüşüne saplanıp kalmıştır.

Cırcırböcekleri, sudaki ölü insanların sesleri. Kendi sesim de gırtlağımda böyle çıkıyor; gırtlağım küçük ve sert bir satıh, bir böceğin parlak sırtım andırıyor; ön kanatlara sürten bacaklar vızıldıyor; ölümün fısıltısı başımızı çevreleyen kum gibi yükseliyor...

Cırcırböcekleri, ağustosun çiçekli havasında nabız, gibi atıyor... [25]

Kız, açıklama yapmaktan kaçınıyor. Kendine ait bir hayal dünyası var, fakat delikanlıya bunu anlatan bir konuşma yapmıyor. Freudyen bir analiz, bunu baskıyla ilgili bir hikâye olarak kabul ederdi. Daha akıllıca bir yorum, burada kendi hayal dünyasının çalkantılarına yakalanan ve o an için adamın çok önemli olduğunu düşünmeyen bir genç kadın olduğudur.

Margaret bir keresinde, ormanda büyüdüğü için, kendisine tuhaf, esrarengiz hatta tehlikeli gelen varlıkların insanlar olduğunu söylemişti. Bazen, kadın erkek bütün insanlara uzaylı görmüş gibi büyük bir merakla bakıyordu: Demek böyle davranıyorlardı. Çoğu erkek, bir kadın tarafından böylesine dikkatle incelenmeye alışık değildi.

Margaret de, her genç kadın gibi, kendisine eşlik edecek birini arıyordu. O ve Gwen'in tek bir kâbusu vardı: Banliyöde çamaşır makineleriyle tamamlanan bir evlilik. Onlar dış dünyada bir şeyler yapmak, sanatçı olmak istiyorlardı. Gwen, bir yıl içinde Milton Acorn'la evlendi. Akıl hocasıyla evlenenleri örnek almıştı (Acorn ondan neredeyse yirmi yaş büyüktü), fakat evlilikleri çok geçmeden felakete dönüştü. Acorn'un akli yönden dengesiz olduğu ortaya çıktı ve Gwen onun sıradan ihanetlerinden birini fırsat bilip ondan ayrıldı. Fakat bu çok sancılı oldu. Margaret yüksek lisans yaparken, Toronto Üniversitesi'nde okuyan genç felsefe öğrencisi Jay Ford'la nişanlandı. Ford, aynı zamanda babasının tanıyıp sevdiği bir aile dostuydu. Fakat her zamankinden daha olası görünen geleneksel evlilik ihtimali, dayanılmaz bir hal aldı ve ilişkileri 1964 yılında sona erdi.

Margaret, Jay Macpherson'ın evinde yaşarken, Jay'in kitaplığına erişebiliyor ve deli gibi kitap okuyordu. O kitaplıktan P.K. Page, Anne Hebert, Margaret Avison, Phyllis Webb, Anne Wil-kinson, Jay Macpherson, Elizabeth Brewster, Miriam Wadding-ton, Kay Smith, Gwladys Dovvnes gibi şairlerin şiirlerini okuyabiliyordu. Daha önce Susanna Moodie, Catherine Parr Traill ve Marie de l'Incarnation gibi çığır açan yazarları okuyarak, öğrendiği şeyleri onaylıyordu: Kanada edebiyatı okuyorsanız, kadınları görmezden gelemezdiniz. Ve o yıl, ilk kez iki Kanada deneysel romanı okudu. Bunlar, Sheila VVatson'ın Doıtble Hook' ve Marie-Claire Blais'nin La Belle Bete" adlı romanlarıydı. Margaret, "In-sula Insularum" hikâyesini muhtemelen bu kitaplardaki karanlık sembolizmden aldığı cesaretle yazmıştı. Kadınlar vardı. Kadınlar yazabiliyorlardı. Margaret, o an için onların yaşamöykülerini soruşturmayı bir kenara bıraktı.

Görünüşe bakılırsa, Kanada'da sorun kadın olmak değil, KanadalI olmaktı. Yazarlar olmasına karşın, kültürün kendisi Kanada yeteneğine kayıtsız kalıyordu. Kanada konuları, sıkıcı ya da taşralı bulunup göz ardı ediliyordu. Romancılara romanları için kozmopolit (yani Avrupa ya da Amerika'dan) mahaller seçmeleri tavsiye ediliyordu. Şairler, kitaplarım ancak arkadaşlarına satabiliyorlardı. Fakat en azından, kadınlar ve erkekler için eşit koşullar vardı.

Margaret, dördüncü yılını bitirdiğinde önündeki seçenekleri değerlendirdi. Gazetecilikte kariyer yapmayı düşündü. Fakat buradaki risk, çoğu kadının sosyete ya da ölüm ilanı sütunlarını yazmasıydı. Margaret, şakayla karışık bunun, "kadınların çok eskiden kalma yaşam ve ölüm tanrıçası rolleriyle, gerdek yataklarını süsleyip ölü yıkamalarıyla" ilgili olduğunu söylemişti.[26]

Yükseklisans kararı almasına yardımcı olan kişi Northrop Frye oldu. Oysa başka bir üniversite hocası ona şöyle sormuştu: "Evlenmeyi tercih etmez miydin?"[27] Ancak Frye çok yüreklendiriciydi. Margaret, görüşmelerini şöyle anlatıyor:

"Ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu [Frye]. Her nedense, ikimiz de koridorda dikilmiş, yere bakıyorduk.

O günlerde genç Kanadalı yazarlar için uygun görülen şeyi yapacağımı söyledim: Yani İngiltere'ye gidip garson olarak çalışacaktım; bu şekilde, geceleri müsait bir tavan arasında şaheserler yazabilirdim.

Yüksek lisansa devam etmemin daha randımanlı olacağım, bu şekilde yazmaya daha çok vakit ayırabileceğimi söyledi.

“Bu etik olur mu?” diye sordum.

Sanırım olur, diye cevap verdi. Sonuçta, büyük eserler verebilmek için burs almanın daha az yorucu bir yol olabileceğini düşünüyordu.[28]

Margaret mezuniyetten ödüllerle ayrıldı: Victoria College Alumni Ödülü’nü ve üniversitenin en önemli şiir ödülü olan E.J. Pratt Madalyası’nı kazandı. Teşekkür olarak Pratt’e Double Persephone’nin bir nüshasını gönderdi. Margaret’e, Pratt’in karısı cevap yazdı ve “Ned’in” onun gelecek vaat ettiğini düşündüğünü söyledi.

İngiliz Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin mezuniyet fotoğraflarım değiş tokuş etmek gibi bir geleneği vardı, fakat Margaret fotoğrafından nefret ediyordu. Bunun yerine, kendini tel tel saçları olan bir trol gibi çizdiği resmi dağıttı.[29] Sonbaharda, Woodrow Wilson Bursu’nu kuşanıp Harvard’a doğru yola çıkacaktı.

Vic’te keyifli yıllar geçirmesine karşın, akademik yaşam hakkında biraz kararsızlaşmıştı. Mezuniyetten birkaç yıl sonra bir rüya gördü: “Rüyamda ölüp gömülmüş, ardından Victoria Fakültesi çimlerinde yeniden dirilmiştim. Hafiften çürümeye başlamış, çamur kaplı kütüphaneye doğru yürüyordum, fakat kimse beni fark etmiyordu.”[30]

1

Mizah ve Amerikan folk müziğine ağırlık veren eski bir Amerikan TV varyetesi, (ç.n.)

2

İngilizce okunuşu, M.E. hartleriıın okunuşuna yakın bir isim, (ç.n.)

3

Ktf Güneşi (ç.n.)

4

Sihirbaz Julian (ç.n.)

* 3 3 Çifte Persephone (ç.n.)

5

Erkek Yapar / Kadın Olur (ç.n.)

KANADALI PARTİ İNSANLARI

1961 yılının sonbaharında, yirmi bir yaşındaki Margaret, Massachusetts, Cambridge'e ulaştı. Appian Caddesi, 6 numarada, lisansüstü eğitim gören kız öğrencilerin kaldığı Founders' House konutlarına taşındı. Burası, Radcliffe Bahçesi'nin önünde, tahta kaplamalı (ve artık yıkılmış), derme çatma bir New England eviydi. Odası tavan arasındaydı; ip tırabzanlara tutunarak yukarı tırmanmak zorunda kalıyordu.

İlk günlerde yürüyerek keşif gezilerine çıkıyor ve bisiklet almayı reddediyordu, çünkü Cambridge ve Boston trafiğinin onu bitireceğine inanıyordu. Yollardan biri, onu Appian Caddesi'nden Garden Gaddesi'ne çıkarıyordu. Bu cadde, 1630'da Great Swamp Yolu diye anılıyordu. Bu yol, dosdoğru General George Was-hington anısına dikilen plakanın olduğu Cambridge Common Parkı'na çıkıyordu. Washington, 3 Temmuz 1775'te o günlerde Kata Ordusu olarak bilinen gönüllülerden kurulu ordunun komutanlığını üstlenmişti. Parkın ortasında, Gettysburg Hitabesi anısına dikilen bronz Abraham Lincoln heykeli vardı. Margaret, daha sonra 1756'da yapılan Christ-Kilisesi'ni geçiyordu. Taraf değiştirenlerin kilisesi olması, Margaret'e göre buraya özel bir anlam yükiüyordu. Amerikan Devrimi zamanında Boston boşal -

tıldığında, cemaatin büyük bir bölümü İngilizlerle birlikte kaçmıştı. Çoğu sonunda Kanada'ya yerleşti. Margaret'in babası, hep şakayla karışık ABD'nin 1776'daki beyin göçünün etkisinden bir türlü kurtulamadığını söylerdi. Margaret, mezarlıklara olan merakı nedeniyle zaman zaman Eski Kabristanın karşısındaki dolambaçlı yoldan gidiyordu. Burası, aynı zamanda "Kilise Mezarlığı" olarak da biliniyordu ve on yedinci yüzyıldan kalma mezar taşlarıyla doluydu. Tarihteki tesadüfler ne garipti... Margaret'in ataları olan Atwood'lar ve Killam'lar, devrimden önce ülkeden ayrılmamış olsalardı, Margaret de Amerikalı olacaktı. Fakat, bu neyi değiştirecekti ki?

Margaret, sonunda Harvard Yardyolunu tutmuştu. Harvard'ın ikiz dörtgen bahçeleri, tarihçesini özetler: Güvenli fakat içe dönük, eskiyle yeniyi kendine çeken zihinsel bir anıt gibidir. Margaret, New Yard'ın güney ucundaki merdivenleri çıkıp Wide-ner Memorial Kütüphanesinin on iki Korent sütunu arasından geçiyordu (Harvard öğrencileri, kütüphanenin mimarı Horace Trumbauer'da gösterişli bina kompleksi olduğuna dair espriler yapıyorlardı). Kütüphaneye 1907 Harvard mezunlarından Harry Elkins Widener'in adı verilmişti. Annesi, 1912'de Titanic'te ölen Widener'in anısına binanın yapımı için gerekli olan parayı bağışlamıştı. Dünyanın en büyük kütüphanelerinden biri olan Widener Memorial'ın koleksiyonunda, bir Gutenberg İncili ve Shakespeare oyunlarının ilk nüshası da yer alıyor. Margaret etkilenmişti. Charlie Pachter'a kütüphanenin olağanüstü olduğunu yazdı. Ancak ana merdivenin üstünde asılı olan John Singer Sar-gent resimlerine değinmeden geçemedi: "Bunlardan daha dehşet verici bir şey görmemişsindir. Pasteller içinde ölüme galip gelen zafer, Birinci Dünya Savaşı'ndaki şerefli oğullarımız..." Modern rehber kitaplar bile onları, önemli bir Amerikalı ressam taralından yapılan en kötü halk sanatı eserleri olarak nitelendiriyordu. "Aklıma gelmişken," diye ekliyordu Margaret mektubunda, "burada sığınak büyük bir tartışma konusu."[1]

Margaret, Harvard'a gitmek üzere Toronto'dan ayrılmaya hazırlanırken, Doğu Almanya 12 Ağustos 1961'de bir gece içinde Berlin Duvarı'nı inşa etmiş, Doğu ve Batı Berlin arasındaki sınırı kapatıp soğuk savaşı sağlam bir şekilde dünyanın imgelemine yerleştirmişti. Öğrenci gazetesi Crimsorim

Kasım sayısı, "Harvard'da Bomba Sığınağı Olmalı mı?" manşetiyle çıkmış, The Hanmrd Lampoon dergisi ise, Alice Harikalar Diyarında tırtılını, mantar şeklinde bir nükleer bomba dumanı üstünde nargile içerken gösteren karikatürler yayımlamıştı. 1961 genel olarak iyi bir yıl değildi. Aynı yıl Başkan John Kennedy, Güney Vietnam hükümetini kuzeyle sürdürdüğü iç savaşta desteklemek için, danışman ve malzemeden oluşan doğrudan askeri yardım sözü verdi. Bu aynı zamanda, Miami'deki antikomünist Kübalı sürgünlerin talihsiz Küba Domuzlar Körfezi Çıkarması'm yaptığı yıldı. Aynı yıl Nikaragua'da Sandinista gerilla savaşı başladı; Güney Afrika'da ise Sharpeville Katliamı'ndan bir yıl sonra Afrika Ulusal Kongresi'nin açtığı gerilla savaşı hüküm sürüyordu. Aslında altmışlı yıllar, Vietnam'dan Montreal'e kadar gerilla savaşı yılları olacaktı. Ad ve soyadın başharfleri, devrimci çevrelerde popüler lakaplar haline geldi: FLM, ANC, PLO ve FLQ. Bin dokuz yüz altmış bir, aynı zamanda Londra merkezli insan hakları organizasyonu Uluslararası Af Örgütü'nün kurulduğu yıldı. Dünya kızışıyordu ve Margaret, genellikle Birinci Dünya diye tabir edilen ülkelerin kuvvet merkezine adım atmak üzereydi.

Fakat kız öğrenci olmasından dolayı durumu biraz tuhaftı. Crimsori'daki bir başka manşet -"Harvardlı Kızlar Daha Çok 01:00-Girişi İstiyor"- durumu açıklıyordu. Radcliffe'teki üniversiteli kızlar, sokağa çıkma yasağını değiştirmek için kulis yapıyorlardı. Saat 23:00'e kadar izinli oldukları günlerin sınırsız olmasını ve 01:00'e kadar izinli oldukları günlerin sayısının da otuza çıkarılmasını istiyorlardı. Ayrıca sınav dönemlerinde akşam altıda porselen servis takımları, kıyafet protokolü ve yemek sonrasında küçük fincanlarda kahve servisiyle tamamlanan resmi akşam yemeklerinden muaf tutulmak istiyorlardı. Anlamsız gelen imzayla giriş-çıkış kuralını, özellikle de "Yanmış Ceset Defteri" uygulamasını reddediyorlardı - geceleyin bina sakinlerinden birine misafir olan bir kız, yatakhanede yangın çıkması halinde yanmış yıkıntılar arasındaki fazla cesedin izahı için defteri imzalamak zorundaydı. Öğrenciler, yönetimin genç kadınlardan beklenen şeyler hakkındaki varsayımlarını sürgülüyorlardı. Bu, çok can sıkıcı olmalıydı. "Erkekler" özgürce büyük meselelerle ilgilenirken, kızlar önemsiz şeylerle mücadele açmazına sürüklenmişlerdi.

Radcliffe'ten Harvard'a yürüyen Margaret'in katettiği mesafeyi anlaması uzun sürmedi. Harvard Üniversitesi 1638'de kurulmuştu. (İlginç bir şekilde 1653 yılında üniversiteye bağış yapanlar listesinde, muhtemelen Margaret'in soyundan olan Austin Killam adlı biri de vardı.) Harvard, her zaman çok erkeksi bir üniversite olmuş ve neredeyse iki buçuk asır böyle ayakta kalmıştı, ta ki 1878'de kadınlara yönelik Radcliffe Fakültesi açılıncaya dek. Kız öğrenciler ya da Cliffie'ler, Harvard'da sürgünde gibiydi. Eski günlerde (1934 Harvard mezunlarından birinin deyimiyle), "yersiz bir enfeksiyonu" önlemek için Harvard Meydam'na şapka ve eldiven takarak gitmeleri gerekiyordu.[2] Harvard'lı öğretim üyeleri, yorgun argın Cambridge Common'dan Radcliffe'e yürüyor ve bir saat önce erkek öğrencilere anlatılan dersleri tekrarlıyorlardı. Kadınların oyalanmasının yasak olduğu Widener Kütüphanesine giden her kadının, büsbütün kışkırtıcı olmasa da biraz vahşi ve atak olduğu düşünülüyordu. Radcliffe kadınlarına, sırf Harvard'da oldukları için kendilerini öncü addetmeleri gerektiği söyleniyordu. Yurtları yöneten kadınlar, onlara nankör olmamalarını öğütlüyorlardı. 1947'de mezun olan romancı Alison Lurie, "Benim zamanımdaki Radcliffe öğrencileri için Harvard'la ilgili en çarpıcı gerçek, onun bariz bir biçimde bize ait olmamasıydı," diye yazmıştı. "Büyük bir malikânenin bitişiğinde yaşayan fakir akrabaları andırıyorduk: Önemli akrabalarımız bizi himaye ediyor, bazıları hoş görüyor, geri kalanlar da hakir görüp yanımıza yanaşmıyorlardı. Yaşamımızın hemen hemen her ayrıntısı, ikinci sınıf statümüzü açığa vuruyordu."-'

Yıllar sonra, anılarını yazan bu kadınlar bütün bunları nasıl kabullendiklerini anımsayıp çok şaşıracaklardı. 1966 mezunu Heat-her Dubrow şöyle yazmıştı: "Harvard'da üniversite ve lisansüstü öğrencisi olarak geçirdiğim dokuz yıl boyunca, sadece bir kadın öğretmenim oldu."[4] 1962'de öğrenci radyo istasyonu VYHRB'de hiç kadın spiker yoktu, çünkü "kadın sesinin dikkati dağıttığı düşünülüyordu." Sonunda The New York Times için Temyiz Mahkemesi'ni izleyen gazeteci Linda Greenhouse bile, Crimson editörü olan arkadaşlarının Adams House'un erkeklere özel yemek salonunda toplanmasına hayıflanmakla yetinmişti. Onlara katılmasına izin verilmemiş, bu yüzden onlarla ertesi günün baskısını tartışmak için yeniden buluşana dek Harvard Meydam'nda tek başına hamburger yemişti.[5] O günlerde Harvard'daki kadınların statüsü, kimsenin zihnini meşgul etmiyordu. Bu yalnızca yaşam dokusunun bir parçası, pek çok iplikten bir tanesiydi. Sadece, geriye dönüp bakıldığında sorun gibi görünüyordu.

Amerikalı romancı Faye Levine, Harvard'a Margaret'le aynı zamanda; 1961'in altın sonbaharında gelmişti. Harvard, o zamanlar Kennedy toprağıydı. Şöyle yazmıştı: "Harvard Meydanı'nda etrafına baktığınızda, insanlarda Başkan'ın kendinden emin yürüyüşünden, erkeksi çenesinden ve gözlerindeki Kuzey Amerikalı nüktedanlığından inanılmaz yansımalar görebiliyordunuz." Her bir kadına karşılık beş erkek vardı. Kampus politikaları hoştu ve centilmence aktivitelerden oluşuyordu. Tocsin adlı (eski Fransız uyarı çanına gönderme yapan) bir Küresel Silahsızlanma Komitesi kurulmuştu ve "Tek Taraflı Girişimler" diye kibar bir sloganı vardı. [6] Altmışlı yılların devrimciliği ve toplumsal değişim konusundaki coşkunluğunun başlaması on yılın ortalarını bulacaktı.

Levine, 1962'de Crimson için yazdığı "Radcliffe'in Üç Çeşnisi" adlı makalede Radcliffe'teki kadınları betimlemişti. "Şefta-ü'\ "lüks özel okullara giden, sosyal açıdan zarafete ve girişkenliğe değer veren" kızların çeşnisiydi. Bu kızlar, ipek çoraplar ve yüksek topuklu ayakkabılar giyer, Güzel Sanatlar ya da İngilizce alanında eğitim görür, yatakhane komitelerini yönetir ve "sevimli" sıfatını kullanmayı çok severlerdi. Fazla çalışkan görünmekten ve "ot veya çirkin, sevimsiz ve inek öğrenci" olarak görülmekten ödleri kopardı. "Çikolata", büyük şehir devlet okullarından gelen, "Orta Batı ve/veya Yahudi geçmişi olan," siyasal bilgiler ya da fen bilimleri okuyan ve her şeyi "ilginç" bulan kızlardı. "Misket limonu" ise, "Avrupai, bohem ya da alt sınıf yaşam tarzlarını benimsemiş" ve ilerici hazırlık okullarına gitmiş kızlardı. Cinsel yönden en bilgili olanlar onlardı. Sadece misket limonları "sempatik" kelimesini kullanıyordu. Kanadalı olması Margaret'e gizem katmış olsa da, o muhtemelen çikolataların grubuna giriyordu.[7]

Levine, karmaşık "üniversite kurallarına," yani erkeklerin kapının açık bırakıldığı belli saatler dışında yurtlarında kızları misafir etmesini yasaklayan kurallara anlam veremiyordu. Kızlar, konferanslar için bile erkeklerin kaldığı binalara alınmıyorlardı. Levine bunun haksızlık olduğunu söylediğinde, onu uyarıp onun da karşılık olarak kadınlara özgü ayrıcalıklardan vazgeçmesi gerekebileceğini söylemişlerdi. Bunlar, erkeklerin onun için kapıyı tutması, palto giymesine yardım etmesi ya da yemeklerini ödemesi gibi şeylerdi. Thomas Wolfe ve Teddy Kennedy gibi aydınların kariyerlerinden haberdardı; onların bütün gece köhne kafeteryalarda içki içip daha sonra ders boyunca uyuduklarını duymuştu. Erkekler kuralları takmıyor ve bunu sonradan telafi ediyorlardı. "Kızlar, erkeklerin kopya edebileceği okunaklı ders notları tutuyorlardı." Göstermelik isyan hareketleri yapsalar da, "düzgün, temiz ve şık olmak durumundaydılar." "Kızlar, özellikle de Radcliffe kızları medeniyetin direği gibiydi; yıkıcı erkek gücü onlar olmadan toplumun temellerini sarsıyordu. Kısacası, hepsi birer polis ajanıydı."[8]

Bir diğer romancı Beth Gutcheon, 1963 yılında Harvard'a gelmişti. Erkeklerden biri olmanın ne kadar önemli olduğunu anımsıyordu ve birisi ona, "Erkek gibi düşünüyorsun," dediğinde kızarıp, "Teşekkür ederim," diye cevap vermişti. Yatılı okuldan geldiğinde, fakültenin onun tercihen Harvard'lı bir adamla evlenmesine zemin hazırlayacağını düşünüyordu. Memnun değildi, fakat kesinlikle buna inanıyordu.[9]

O günlerde kampus dışında birlikte yaşamak isteyen bir erkek ve kız öğrencinin bir sürü dolap çevirmesi gerekiyordu. Gazeteci Anne Fadiman, bu durumu çok iyi açıklıyor: "Harvard'lı kadınlar - muhtemelen büyükanneler ve evlenmemiş teyzeler hariç-içki ve marihuanayla aynı kategoriye giriyordu: Eğlenceliydiler, fakat uluorta kullanılmaları yasaktı."[10]

"Clififie" etiketi, Margaret için kişisel anlamda pek bir şey ifade etmiyordu, çünkü o bir lisansüstü öğrencisiydi ve defter imzalayıp sokağa çıkma yasağına uyması gerekmiyordu. AJtmışlı yılların başında, kız lisansüstü öğrencileri sonunda Harvard'ın ana kampusunda erkeklerle birlikte ders almaya başlamışlardı. Margaret, yine de başka yönlerden "Cliffie" önyargısıyla karşı-laşıyordu. Özellikle Radcliffe'e dekan aradıkları zamanı hatırlıyordu. Sosyolog bir arkadaşı, adayın iyi bir rol modeli olması gerektiğini söylemişti. "O nedir?" diye sormuştu Margaret. "Gelecek dekanın," diye yanıtlamıştı adam, "sadece iyi bir akademik geçmişe sahip olması yeterli değil, aynı zamanda öğrencilerle iyi geçinmesi, evli ve çocuklu bir kadın olması, güzel görünmesi, iyi giyinmesi, toplum işlerinde aktif olması falan gerekiyor." Margaret, berbat bir rol modeli olacağının farkındaydı. O, yazar olmak istiyordu. Fakat bu konuşma, "rol modeli" ibaresinden ömür boyu nefret etmesine yol açtı."[11]

Northrop Frye'dan aldığı referansla, Harvard'a gelip KanadalI bir profesör olan Jerome Buckley nezaretinde çalışmaya başladı. Victoria Dönemi konusunda çalışan ünlü bir bilim adamı olan Buckley de Victoria Fakültesinden mezundu ve Nort-hrop Frye'ın ilk öğrencilerinden biriydi. Vic'ten gelen Margaret, Harvard'da cinsel ayrımcılıkla karşılaşmaya hazır değildi. Tüm üniversitede yalnızca iki kadın öğretim üyesi vardı ve ikisi de İngiliz Edebiyatı dersi vermiyordu. Öğretim üyelerinin faz öğrencilere erkek öğrencilerden daha nazik davrandığına dair genel bir kabul vardı, çünkü kadınların Harvard'da ders vermek konusunda erkeklerle aşık atamayacağı düşünülüyordu. Böyle bir lütufkârlık, Margaret'in canını sıkmıştı. O, çifte standartları sevmiyordu: "Kendimi hep erkeklerin o muhteşem akademik derisinde çıkan bir siğil ya da ur gibi hissettim. Bana mecburen tahammül ediyorlarmış gibi geliyordu."[12]

Ancak Margaret'in asıl ilgisi, yazar olarak geçirdiği çıraklık dönemine yönelmişti. Yazmak onun mesleği, üniversite ise düzenli işiydi. Fakat en iyi stratejinin, gerçek ismini saklayarak kendini güçlendirmek olduğunu keşfetti. Lisansüstü eğitim gören kız arkadaşlarına neşeyle yazar olacağını söylediğinde, hepsinin sesi soluğu kesilmişti. Margaret, bunun "erkekler tuvaletinde işeyeceğim demek gibi bir şey olduğunu" söylüyordu. "Ya çok pervasızdınız ya da çok kaba." "Kendini şair olarak hayal etmek, itirafı ölümle eşdeğer bir hayaldi."[13] Böyle hayaller kurmak, özellikle kadınsanız, gösterişçi, hoppa ya da kendi kendini kandıran biri olduğunuza işaret ediyordu. Margaret, kadın yazarların çatlak, garip ve şüphe uyandıran karakterler gibi görüldüğünü anlamaya başlamıştı. Hiçbir kadın itiraz etmiyordu. Aksi ya da kulak tırmalayıcı olmayı kim isterdi fa? O günler erkeklerin, yazarlar dahil tüm kadınların tek bir işe yaradığını söylemeyi espriden saydığı zamanlardı.

Elbette, bütün bunlar bir algı meselesiydi. O zamanlar ABD'de, en azından akademik açıdan bakıldığında gerçek yazma uğraşı büyük ölçüde erkekler tarafından gerçekleştiriliyordu. Mary McCarthy, Katherine Anne Porter, Lillian Hellman ve Do-rothy Parker gibi çok satan, popüler kadın yazarlar bu gruptan sayılmıyor, çünkü onlara ciddi yazar gözüyle bakılmıyordu ve

Flannery O'Connor, Marianne Moore, ve Gertrude Stein gibi Yüksek Edebiyat'a dahil olan birkaç kadın yazara da fahri erkek muamelesi yapılıyordu. Margaret, ABD'de kadın yazar olmanın Kanada'da kadın yazar olmanın öteki yüzü olduğuna karar verdi. Yazmayı amaçlayan genç Amerikalı kadınlar, Amerikalı olarak önemli olduklarını hissediyor, ama kadın olarak böyle hissetmiyorlardı. Buna karşın Kanada'da, cinsiyetten çok milliyet sorun yaratıyordu. Margaret'e kadın olarak kimse hayır dememişti, fakat Kanada edebiyatıyla kim ilgilenirdi ki?

Ama o ve Gwen MacEwen ilgileniyorlardı. Yazdıkları şeyler hakkında mektuplaşmaya başlamışlardı. Gwen, Margaret'e Aleph Press Yayınevi'nden kendi imkânlarıyla bastırdığı yeni kitabı The Drunken Clock'u göndermişti. Dizinin ikinci kitabı "Adam's Alphabet[1 2]"i yazıyor ve kitap bir türlü bitmek bilmiyordu. Gwen şakayla karışık, "kronik bir mide ağrısı için hap kullanır gibi muntazaman düzeltme yaptığını," yazmıştı.[14] Serbest şiirin değerini ve dağınıklığını tartışıyorlardı: Sayfalardan edebiyat "fışkırıyordu." Kitaplarını en iyi şekilde sergileyip satmak için nerede "tezgâh açmaları" gerektiği konusunda birbirlerine tavsiyede bulunuyorlardı. Okudukları yazarlardan söz ediyorlardı: Marie-Claire Blais, Te t e blanche adlı bir kitap çıkarmıştı. Margaret, Edgar Allan Poe okuyordu.[15] Poe'daki "solgun zambak" niteliği tüylerini ürpertiyordu. Tarot kartı yorumuyla ilgili bilgiler paylaşıyorlardı. Bu iki kadın arasındaki entelektüel ve neşeli işbirliği bir lükstü. Ayrıca, erkek yazarların dünyasında, ortak bir sanatsal ciddiyeti paylaşmak çok faydalıydı.

Margaret'in Appian Caddesi, 6 numarada sürdürdüğü yaşam, üçüncü kattaki küvette Dickens okuyup "kasvetli şiirler" karalarken "yağmurun ve yangın merdivenlerini, inip çıkan cinsel sapıkların çıkardığı patırtıları dinleyerek geçen öğleden sonralarından ibaretti."[16] Charlie Pachter'a, onların evin etrafını yaprak biti gibi sardığını yazmıştı. Binada röntgenci sorunu yaşanıyordu. Hatta Margaret'in oraya geldiği hafta içinde, bir adam açık bir pencereden binaya girdi ve doğruca Margaret'in odasına yürüdü. Ardından oda arkadaşı uyandı ve adamı korkutup kaçırdı. Bir keresinde adamın biri, polis gelinceye dek çatıdan çıkamayıp tutuklandı. Kapsamlı bir sabıka kaydı olmasına karşın, kefaletle serbest bırakıldı. Margaret ve binada kalan arkadaşları tanıklık etmek için mahkemeye gittiğinde, adam ortalıktan kaybolmuştu. Telefonla arayıp açık saçık konuşan öyle çok insan oluyordu ki sonunda bina yönetimi kızların telefonda çalması için bir köpek düdüğü satın aldı. Margaret, sonradan ilk şehir zorbalığı deneyimini Cambridge'de yaşadığını söyleyecekti.

Margaret'in oda arkadaşı Kuzey Carolina'dan gelen Mary Ir-ving Cariyle adlı bir kızdı. Margaret, Mary'nin ağır Güneyli aksanma bayılıyordu. Mary'nin babası liberal bir avukattı. Seçimlerde ırkların bütünleşmesini destekleyen gruptan aday olmuş ve bu da Mary'nin deyimiyle "onun sonu olmuştu." Artık çöpçü bile çöpünü toplamıyordu. Mary, doktorasını aldıktan sonra siyahi üniversitelerinden birinde ders vermek istiyordu, ancak bunun toplumdan dışlanmak anlamına geldiğinin farkındaydı.[17]

Margaret, Charlie'ye Cambridge'in her cuma yağmur yağan kasvetli bir şehir olduğunu yazmıştı. Kuzey Carolina'daki Wins-ton-Salem şehrine gidiyordu, çünkü Mary evleniyordu, ayrıca Şükran Günü için New York'a gitmeden önce orada insan hakları oturma eylemine katılmayı düşünüyordu.

Charlie neden hiç Boston'a gelmemişti ki? Burası "Toronto'nun küçük yol kenarı istasyonunu hastalıklı gibi gösteren" birinci sınıf müzelerle doluydu.[18]

Harvard'a geleli henüz bir ay olmuştu ve İngilizce Bölümü'nü çok seviyordu. Ancak kütüphane sorun yaratıyordu. Bütün modern şiirler, Lamont Kütüphanesinde kilitli durumdaydı ve buraya yalnızca erkek öğrenciler girebiliyordu; "öğrenci hanımlar"

içeri alınmıyordu. Efsaneye göre, Thomas Lamont'un vasiyetnamesindeki değiştirilemez bir ek, onların kütüphaneye girişini yasaklıyordu. Fakat gerçek, pek çok kişinin hâlâ kadınların varlığının erkek öğrencilerin dikkatini dağıtabileceğini düşünmesiydi. "Lamont'tan modern şiir kitabı almak," diyordu Margaret sonradan, "her nedense VVidener Kütüphanesi'nin X bölümünden pornografi kitabı almakla aynı işlemleri gerektiriyordu ve sıkılgan bir yapıda olduğumdan, İkinciyi yapıyormuşum gibi bir izlenim bırakmamak için birinciyi yaparken kimselere görünmek istemiyordum." Kanada şiiri kitapları, gerçek şiirle bir arada tutulmuyor, bunun yerine Canadiana ile birlikte Widener'in derinliklerinde, Etnoloji ve Folklor kategorisinde listeleniyordu. Ayrıca, "hem kız hem de erkek öğrenciler tarafından serbestçe erişilebilir durumdaydı."[19] Margaret, ABD'de Kanadalı olduğunu söylemenin, ancak öğle yemeğinde patates püresi yediğini söylemek kadar ilgi çektiğini fark ediyor, "O kadar sıkıcı mıyım gerçekten?" diye düşünüyordu.

Üniversitedeki hocası Jerome Buckley, ilk yılında Margaret'i hatırlayıp şöyle diyordu: "Çok ama çok mahcup, çekinik ve dikkatli biriydi. On beş öğrencilik seminerlerime katılır ve çok az konuşurdu. Onun yazar olmak istediğinden hiç haberim yoktu, çünkü bu yönde bir davranış sergilemiyordu."[20] Buckley, Margaret'i kendisine Frye yolladığı için ona ilgi gösterdi ve birkaç öğrenciyle birlikte evindeki Şükran Günü yemeğine davet etti.

Margaret'in çekingenliğinin altında cesur ve alışılmadık biri olduğunu gördü. Onun, İngilizce Bölümü'nün bulunduğu yüz yıllık, tahta kaplama binaya gelip sekreterlere, indirimden aldığı ve kloş etek yapmayı düşündüğü masa örtüsünü gösterişini hiç unutmuyordu. Ancak Margaret'in aklında kalan tek şey, sesinin soluğunun çıkmamasıydı. Üniversite, genç bir yazar için tehlikeli bir yerdi. Çalışılan, söylenen ve bizzat varılan herhangi bir orijinal anlayış, banal görünme riskiyle karşı karşıyaydı. Bu durumu aşmak için güçlü bir ego gerekiyordu. Margaret, sonradan Har-vard için, "amansız bir rekabetin olduğu bir cehennem çukuru," demişti. "Her an bir iki intihar oluyor, insanlar kendilerini çan kulesinden Charles Nehri sularına bırakıyorlardı."[21]

Bir MA öğrencisi olan Margaret'in iki yıl öğrenci konutlarında kalması gerekiyordu. Ayrıca her dönem dört buçuk ders almak ve doktora için biri klasik, ikisi modern olmak üzere üç dilde okuma becerisi göstermek zorundaydı. Doktora tezine başlamadan önce, beş denetmenin jürilik yaptığı genel bir sözlü sınavdan geçmesi gerekiyordu. Yaratıcı yazma konusunda hiç ders almadı, oysa binada hep Boylston'dan gelen bir Yaratıcı Yazma hocası olurdu. Belli ki Margaret'in zamanı yoktu.
1962 sonbaharında oraya ders vermeye gelen Robert Lovvell'i de kendisi arayıp bulmamıştı. Mesafeli ve yalnız bir adam olan Lowell, bir zamanlar "Boris Karlolî tarafından oynanan HeathclifP'[22] diye tasvir edilmişti. Boston Üniversitesi'nde Sylvia Plath ve Anne Sexton gibi öğrenciler için verdiği seminerlerin ününü duyan hayat mücadelesi veren yazarlar, ona saygıyla yaklaşıyorlardı. Margaret Kanadalıydı ve Harvard'da yardımcı yazar olmakla ilgilenmiyordu. Crimson, Aıivocateyz da Lampoori'a katılmamıştı. Victoria Fakiiltesi'ndeyken bu tip işler yapmıştı

ve bunlar zaten lisans öğrencilerinin ilgi alanı gibi görülüyordu.

Margaret'le tanışan herkes, onu dikkatli biri ve iyi bir dinleyici olarak tanımlıyordu. Anlaşılan, kendine bir yazar kişiliği oluşturmaya ihtiyaç duymuyordu. ABD'de ve hatta Kanada'da genç erkek şairlerin gruplar halinde dolaştığını, buna karşılık genç kadın şairlerin yalnızlığa meylettiğini söylüyordu. "Balık sürüleri gibi şair sürüleri vardı ve bu sürüler tamamen erkeklerden oluşuyordu."[23] Margaret, kendini hazır hissedeceği zamanı bekliyordu.

Harvard'da Kanadalı olmanın anlamını çok fazla düşünmek zorunda kalıyordu. Daha önce Amerikalıları bu kadar çok düşünmemişti. Şakayla karışık, çocukluğunda ormana en iyi gereçlerle gelenlerin Amerikalılar olduğunu, ancak sonradan ortadan kaybolduklarını ve çöplerini bile yakmadıklarını söylüyordu.[24]

Ülke değiştirmek, şehir değiştirmekten daha zorlayıcı görünmemişti. Ancak Harvard'a geldikten bir ay sonra, kendini Amerikalılarla zorunlu askerlik, füzeler, komünistler ve eğitim konusunda alaycı lakapların havada uçtuğu tartışmalar yaparken bulmuştu. Tartışırken cümlelere hep, "Biz, Kanada'da..." diye başlıyordu. Amerikan aksam belirtisi var mı diye kendini yokluyordu; "bu aksan sanki kızamıktı." Sonunda, Harvard'da neredeyse bir alt kültür oluşturan bir grup çok parlak ve ifadesi güçlü genç Kanadalı ile kaynaştı. Bu ılımlı KanadalIların çok çabuk fanatik akçaağaç yaprağı milliyetçilerine dönüştüğünü gördü. Yazları Amerikalı turistlere balık avı turlarında rehberlik yapan Kenoralı, yeni arkadaşı ABD'ye geldiğinde keşfettiği şeyden söz ederek, "buradakiler çok daha kibarmış, bizse giderek edepsizleşiyoruz," diye bir itirafta bulunmuştu.

Margaret bu dönüşümü kendine açıklayabilmek için, "Büyük Kanadalı Yalanı," diye bir fikir öne sürmüştü. Sözgelimi Algonquin Park'ta bir haftadan fazla kalmamış olan en şehirli Kanadalılar, sınırın güneyine geçer geçmez kendilerini Büyük Beyaz Avcılar olarak lanse ediyorlardı. Amerikalılar, Kanadalılar hakkında "renksiz" ya da "kimliksiz" gibi imalarda bulunurken, Margaret kayıtsızlıkla kuzeydeki ıssız arazilerde yaşayan insan-yi-yen kutup ayıları ve korkusuz oduncularla ilgili korku hikâyeleri anlatıyordu. Amerikalı bir tanıdığı Kanada'ya özgü bir yemeğin olmadığını iddia ettiğinde, Margaret bir sonraki sefer evden bir düzine çam birası getirmiş ve keskin içkiyi tecrübeyle edinilmiş bir beceriyle yutup onun ulusal içecek olduğunu ve "Gerçek Kuzey Tadı" taşıdığım söylemişti.[25]

Bu, biraz anlamsız bir durumdu ve Margaret, kendisinin ve diğer KanadalIların neler yapacağını incelemeye karar verdi. Har-vard defterinde arkadaşı Dave Wood'la gittiği bir partiyi anlatıyordu. Parti, Harvard İşletme Fakültesi'nde okuyan bir grup Kanadalı gurbetçi tarafından "Kanada Kulübü" diye anılan yerde verilmişti.

f

Partiye gelen genç işletme fakültesi öğrencileri, son derece kibardı. İlk soru her zaman şöyleydi: "Nerelisin?" İkincisi ise, "Burayı nasıl buldun?" oluyordu. Daha sonra karşılaştırmalar başlıyordu. Bir adam onu hiç önyargılı olmadığına inandırmaya çalışıyordu; en iyi arkadaşlarından bazıları Amerikalıydı. Bir başkası, sıkıntıyla karışık bir memnuniyetle erkekler tuvaletindeki duvar yazılarının Kanada'da gördüklerinden çok daha açık saçık olduğunu söylüyordu. Margaret'in

saklandığı yerden çıkarmayı başardığı birkaç Amerikalı da Kanadah şovenizmini kaldıramayıp partiden erken ayrılmıştı. Fransız Kanadalılar da müthiş kibardı ve politika konularından uzak duruyorlardı, bu yüzden onlar da erken ayrıldılar.

Margaret şöyle yazmıştı: "Ülkede yeterince uzun kalmıştım ve kendi tepkilerimi genel bir şablon olarak kullanıp KanadalIların geçirdiği evreleri tespit edebiliyordum; bu evreler tıpkı bir hastalık gibiydi." Margaret partideki kalabalıkta ilerlerken geliştirdiği "evre teorisini" test ediyor, düşmanlık ve suçluluğun göreceli boyutlarına göre Kanadah Parti İnsanları'nın hangi evrede olduğuna karar vermeye çalışıyordu. Margaret'in teorisine göre ilk evre, "aldatıcı mutluluktu."

Ardından ikinci evre başlıyordu. İnsan, Kanadah olarak kendini görünmez hissediyor, sanki aynadaki aksi kayboluyordu. "Adını bir türlü koyamadığınız ektoplazmik, doğaötesi bir nitelik, rahatsız edici bir değişime uğruyordu... Bizi sıkan şey, Amerikan ulusal kimliği ya da bizim böyle bir kimlikten yoksun oluşumuz değildi. Böyle bir kimliğe sahip olduğumuzu pekâlâ biliyorduk, fakat onun anlamından haberdar değildik. 'Onların' hakkımızda hiçbir şey bilmemesinden alınmıyorduk, çünkü sonuçta, biz de kendimiz hakkında hiçbir şey bilmiyorduk."

Bu evrenin belirtisi, çabuk gelişen, yapay bir milliyetçilikti. "Biz mağdurlar, solucanı kıt bir çayırdaki kızılgerdanların titizliği ve plansızlığıyla ayrım avına çıkıyorduk." Huş ağacı kabuğundan kanolarla akarsu türbülanslarını geçmek ya da Eskimolarla yaşamakla ilgili yalanları işte bu sırada uyduruyorduk.

Üçüncü evreye geçiş, eve ilk gidişle birlikte başlıyordu. KanadalIlar, bu yolculukta "kısmen ülkenin dış politikasını andıran, vıcık vıcık fakat mağrur bir enternasyonalizmi" benimsiyorlardı.

Margaret, partide daha fazla konuşmayı önlemek için yersiz bir söz buldu. "Kanada," dedi beklenti dolu Kanadalı Parti İnsam'na, "düğmelerin kıtasında bir fermuardır."

Sonradan aklına gelenleri defterine şöyle not etmişti: "Her ülkenin kendine has bir ulusal saplantısı var. Amerikalılar megaloman ve içten çökertilmekten korkuyorlar, Kanadalılar ise paranoyak ve dış saldırılardan korkuyorlar. Her iyi Amerikalı Napoleon olduğuna inanırken, her iyi Kanadalı her Amerikalının Napoleon olduğuna inanıyor." "Kunduz," diye ekliyordu Margaret, "zamanının büyük bir bölümünü hafriyat yaparak ve bataklıkta korunaklı sığınaklar inşa ederek geçiren bir hayvandır. Saldırıya uğradığında kendi hayalarını kemirip koparır. Buna karşılık kartal, avcı bir kuştur."[26]

Elbette Margaret, bu parçada hiciv yeteneğini sınıyordu, ancak Kanada'yı savunmaktan ziyade, her iki ülkenin ikiyüzlülüğünü ortaya çıkarmakla ilgilenmesi onun karakterine özgü bir durumdu. Bir bilim insanı taklidi yapar gibi patolojileri hicvederek hastalığın belirtilerini arıyordu.

Margaret, ABD'yle ilk karşılaşmasında bu tür bir kültür şoku yaşayan tek insan değildi. Aynı şey, bir başka Kanadalı genç yazar olan Quebec'li Marie-Claire Blais'nin de başına gelmişti.
Blais, Margaret'in ayrılmasından hemen sonra Cambridge'e geldi ve ikisi ancak birkaç yıl sonra tanışacaktı. Fakat kendilerinin Amerikan versiyonuyla karşılaşmak, her ikisinin de kendi kültürel kimliklerini belirleme ihtiyacı duymasına neden oldu.

Marie-Claire Blais, Guggenheim bursu ödeneğiyle 1963 yılının güneşli bir haziran ikindisinde Cambridge'e geldi. Şehir bir harikaydı. Onun için Cambridge, pastoral Charles Nehri kıyısında, sabah koşucularının ve köpekleriyle piknik yapan neşeli ailelerin yanından geçerek bisiklete binmek ve kırınızı jarseler

f

giymiş delikanlıların yarış botlarıyla su üstünde makine gibi alçalıp yükselmesini izlemek anlamına geliyordu. Fakat American Notebooks: A Writer's Jo ur ney adlı kitabında, bir MIT öğrencisinin şahsında "Amerikan duyarsızlığı" diye adlandırdığı şeyle karşılaşmanın verdiği şoku anlatıyordu. Bu öğrenciye Kanadalı olduğunu ve ABD'de yayımlanmış birkaç kitap yazdığını (henüz yirmi dört yaşındaydı) söylediğinde, genç adam ona Boston'da bir yayımcı bulduğu için çok şanslı olduğunu söylemiş ve şöyle devam etmişti: "Kanada ülkemizde tanınmıyor, Kanada bizim için bir hiç. Bir hiç..." Ardından aynı buyurgan tonda devam etmişti: "Biz olmasak, ne yapardınız acaba? Hiçbir şey, öyle değil mi, hiçbir şey yapamazdınız?"[27] Blais, çekingenliğinden ve dile hâkim olmamasından kendini savunamamıştı. Adamın saldırganca bir güvenle sorduğu sorular, onda ancak öfke uyandırmıştı.

Cambridge'deki sınıf katmanlarını gözlemleyen Blais, Har-vard ya da Quebec'te olsun, bütün sömürülerden hiddetleniyordu. Ve bu öfke, kadın olarak dışlanmasıyla besleniyordu. Cambridge'e Edmund Wilson'ın himayesinde gelmişti. Wilson, çok bilgili ve zarif bir adamdı; yazdığı yirmi kitabı herhangi bir Cambridge kitabevinde bulmak mümkündü. Ancak kadınlara yukarıdan bakan tavrı, Blais'yi dehşete düşürüyordu. Blais'ye avangard bir başyapıt olarak Virginia WoolPun Orlando kitabını tavsiye etmiş, ancak sonra şöyle eklemişti: "İşin ilginç yanı, kitabın bir kadın tarafından yazılmış olması."[28] Blais, erkek eleştirmenlerin kadın yazarlardan söz ederken bu sert, kendini beğenmiş ve buyurgan tonu kullandığını fark etmeye başlamıştı.

Kanadalı olarak dışlanmak, kadın olarak dışlanma hissini körüklüyor gibiydi. Her ikisi de insanı, gücün ve güçsüzlüğün gerçekliğini sorgulamaya zorluyordu. Hiç kuşkusuz, Kanada'dan bu kadar çok kadın yazar çıkmasının nedenlerinden biri de buydu. Onların hem ulusal kimliği hem de cinsiyeti, ikinci sınıf * Amerika 'Notlan: Bir Tazartn Yolculuğu (ç.n.) statüsündeydi. Kadınlar kendilerini ulusal kültüre yabancı hissetmiyorlardı; onlar bu kültürün tanımıydı. Margaret, Kanada milliyetçiliğini çözümlemeye çalışırken beklenmedik bir ilham kaynağı buldu. Daha önce Amerikan edebiyatı okumamıştı ve bu konudaki açığını kapatmak için Profesör Perry Miller'dan Amerikan Romantizmi dersi almaya başladı. Miller, çok cüretkâr ve gerçeküstü bir karakterdi. Sabah derslerine "kafayı tütsülemiş" bir halde geldiği de oluyordu, fakat mükemmel bir hocaydı ve öğrenciler tarafından çok seviliyordu. (Margaret, Damızlık Kızın Öyküsü romanını, ölümünden sonra Miller'a ithaf edecekti.) Margaret, onun dersinde birtakım keşifler yaptı.

Altmışlı yılların başında, Kanada'daki küçük edebiyat dergilerinde KanadalIlardaki aşağılık kompleksinin nedeni hakkında bir tartışma patlak vermişti. Northrop Frye, Kanada'yı "garnizon zihniyetine" (yabancı topraklarda yaşayan İngiliz hayranı bir kültüre) sahip bir ülke olarak tanımlamış ve sömürgecilik mirasının kültürün yaratıcı köklerini bir don gibi kuruttuğundan yalanmıştı.[29] Edebiyatın amacının kültüre ulusal bir kimlik kazandırmak olmasıyla ilgili propagandalar başlamıştı. Neden büyük bir Kanada edebiyatı yoktu? Büyük Kanada romanı

neredeydi? Böyle bir romanın yerli mi, uluslararası mı, yoksa eklektik mi olması gerektiği hakkında hararetli tartışmalar yapılıyordu. Genç yazarlar, büyük sanatçılar olmaları gerektiğine inanıyorlardı. İnsan büyük bir Kanadalı romancı olmaya nereden başlardı?

Perry Miller'ın The Raven and the Whale' adlı kitabını okuyan Margaret, Amerikalıların da geçmişte kolonyal bir güvensizlik dönemi geçirdiklerini ve ulusal kimlik arayışında olduklarını fark etti. 1849 tarihli The Democratic Review" dergisi, bu konuda makaleler yayımlamıştı: "Biz, ulusal karakterler edebiyatta çığır açmak için yeterince geliştik mi? Zenci müziğimiz ve Güneybatı * Kuzgun ve Balina (ç.n.)

** Demokratik İnceleme (ç.n.) efsanelerimiz var, fakat Niagara Şelalesi'ne sahipken, kendimize özgü bir geleneğe ya da düşünce yapısına sahip değiliz."[30] Walt Whitman hayıflanarak şöyle diyordu: "Bizler, kitaplarımızın ve yazarlarımızın çok iyi ya da çok kötü olduğunu söylemeden, onların İngiliz eleştirmenler tarafından damgalanmasını beklediğimiz sürece, ülkenin her yerine Britanya'dan kitaplar yağdığı sürece... sosyal heyette toplanan bir Amerikan cemiyeti, ulusal isimlerin ya da herhangi bir ulusal fikrin o saatte yabancı büyüklerle birlikte anılmasını şaşkınlıkla karşıladığı sürece... kendimize ait bir edebiyatımız olmaz."[31] Bu hitabette yapılacak küçük bir değişiklik, onu bir Kanadalı konuşmasına dönüştürebilirdi.

Şimdi Margaret, tartışma hakkında hüküm vermek için yeni bir bakış açısı bulmuştu. Belli ki yapay bir milliyetçilik, darda kalan her eski kolonyal kültürün kendini tanımlama çabasının kaçınılmaz bir parçasıydı. Bu, yüz yıl önce ABD'de olmuştu ve Kanada sonuçta ondan bir asır gençti.

Margaret, bir yazarın kendi fiziksel ve kültürel alanından yazması gerektiğine inanıyordu. Kanada'nın fiziksel ortamıyla kültürel gelişimi arasında halen bir uyumsuzluk vardı ve yazarın görevi, bu uyumsuzluğu bir şekilde ortadan kaldırmaktı. Ortam ve algı, Kanada'ya özgü olacak şekilde birleştirilmeliydi.

Ancak Margaret'in Miller'ın dersinde kavradığı en önemli şey, onun bütün yazılı eserlerin, ideolojik olmasa da genel anlamda politik olduğu yönündeki savıydı. "Bu benim için çok aydınlatıcı bir bilgiydi," diyordu Margaret.[32] Edebiyatın, insanların güç yapılarıyla olan ilişkisini ve onlar tarafından şekillendirilmesini anlattığını keşfetmişti. O, edebiyatın kendini ifade etmek olduğunu iddia eden romantik gelenek devrinde yetişmişti. Şimdi klasiklerin politik görüşlerle dolu olduğunu görüyordu; yazar, sadece toplumdaki güçlerin bireyi nasıl etkilediğini incelemek suretiyle toplumsal yapıları değiştirmeye çalışıyordu.

Margaret, 1962 ilkbaharında genel sınavı geçti ve Radcliffe'ten yüksek lisans diploması almaya hak kazandı. Diploma, o yaz

Toronto'da iş bulmasına fayda etmedi. Günümüzde yerini The Venture Inn'e bırakan Avenue Caddesi üzerindeki bir kafede, kasiyer olarak çalışmaya başladı. Kasa sürekli takılıyor, o da kahveleri döküyordu ama pes etmedi. Paraya ihtiyacı vardı. Sonbaharda yine Cambridge'e döndü.

Margaret, Harvard'da her zaman kendi yazılarına odaklanıyordu. İlk yazılarının arasında, taslak halinde en az bin sayfa şiir vardı. Çeşidi formlar deniyordu: Kafiyeli şiirler, halatlar, pastoral şiirler, alegoriler... Bazen ortaçağ ve Yunan mitlerini kullanarak şiirlere yankılar kazandırıyordu. Her şey,

şiir için potansiyel konu haline gelmişti, sabah Cambridge Common'da paten kaymaktan "Bavul Cinayederini Düşünmek'e" dek:

Bütün kadınları ayırmak mümkün İki temel kategoriye Bavullanabilir Ve bavullanamaz diye

Margaret, Harvard'da tuttuğu deftere, düzyazı kurgu fikirlerini de not ediyordu. Notları tek bir fikir, anekdot ya da kısa bir sohbetten oluşabiliyordu. Bu notlardan biri de cinsel ilişkilerin gizemini anlatan bir paragraftı:

Bir insanla yatmak zordu. Bir düşünceyle yatmak istiyor ve yatıyordunuz, fakat düşünce kollarınızda örseleniyordu, takat sabahleyin uyandığınızda ortada insan bile olmuyordu. Yalnızca, et, saç ve tırnak gibi ayrıksılıklardan oluşan allak bullak bir yığın buluyordunuz. Ardından bir an evvel ondan uzaklaşıyordunuz.[34]

Altmışlı yılların başlarıydı ve bu konu henüz popüler olmamıştı, ancak Margaret, keskin gözlerini erkekler ve kadınlar arasındaki dinamikte eğitmeye başlamış ve yatağın cinsel politikanın mekânı olduğunu çoktan kavramıştı.

Kullandığı yöntemler, kaygısızca oynanan bir oyuna benziyordu. Bir romanı nasıl yapılandıracağını düşünürken şöyle notlar almıştı: "dinamik karakterlere karşı statik karakterler; öğrenenler, aynı kalanlar."

Yılanadam

küçük kız yaşlı adam

dinamik statik

7 yaratma günü (dokuz gün harcamak gerekecek) ada (Nuh'un gemisi)

9 karakter/ 9 anlatıcı

Küçük kız direniş mitleriyle başlar... Sonunda teslim olur fakat 21'de [metinde aynen] daha da güçlü bir şekilde direnişe geri döner.

Margaret balık resimleri çizmiş ve çağrıştırdığı düşünceleri not etmişti: "denizyıldızı, ay balığı, gezegen balığı, dünya balığı? Adam, Japon balığı akvaryumunun içinde. Satürn balığı, Venüs balığı, Merkür balığı, Mars balığı, Plüton balığı, Jüpiter balığı, Uranüs balığı."[35] Doğaçlama yapıyor, fikirleri daire içine alıyor, odaklanmak için bütün hayal gücünü kullanıyordu.

Bir gerekçeye, kendine ait bir estetiğe, kadın olarak barınabileceği bir yere ihtiyacı vardı. Eğer yazma geleneği kadınları dışarıda bırakıyorsa, gelenekte bir sorun olmalıydı. Defterlerinden birine, "Şiirsel Eylem İçin Mecazlar: Müze Karşı Malthus" adım verdiği makale için notlar almış ve makalede şiirlerin nereden geldiğini inceledi.

Milton'a dek, şiirin doğum mecazı üzerine kurulmuş olduğu sonucuna vardı. "Şair, müz tarafından hamile bırakılıyor ve şiiri dünyaya getiriyordu." Milton kendisinin, doğum yapan bir kadın gibi

topluma katkıda bulunduğunu düşünüyordu; her ikisi de toplumsal bir işlevi yerine getiriyordu. Doğurganlık ön koşul, şiir/çocuk ise bir lütuftu.

Romantikler, dönüm noktasını temsil ediyorlardı ve Thomas Malthus (insan nüfusunun geçim kaynaklarını aşacağı tahmininde bulunan on dokuzuncu yüzyıl denemecisi) katalizördü. Aşırı kalabalık bir dünyada, şair yalnız kalıyor ve sıradan toplumdan kopuyordu. Müzü, şiirin yaratılmasına sebep olan varlık gibi değil, "orgazma olanak tanıyan şiirsel ereksiyonu sağlayan nesne" gibi görmeye başlamıştı.

"Bütün modern sanat mecazları orgazmiktir," diye yazmıştı Margaret. Sterillik ve narsisizm, sanatı ifade etmenin özel usulleriydi: "Soyut ekspresyonizm. Beat Kuşağı. Sıçratılarak oluşturulan formlar. Sanatçı kısırdır, her şey ortaya dökülür, fakat hiçbir şey vücuda gelmez, yeni bir insan doğmaz." Sonra can alıcı bir final yapıyordu: "Biz, bu mecazın esiri olmamalı ve bu temsi-li-cinsel yolla üretilmeyen şeylerin iyi olmadığını düşünmemeliyiz."[36]

"Biz," derken, elbette özellikle kadınlara sesleniyordu. Kadın şairin nereye geldiğini bilmek istiyordu. Bunu öğrenmeye ihtiyacı vardı. Ve kendisinden beklendiği gibi, doğrudan sorunla yüzleşmeyi tercih etti. Bohemian Embassy'de maçolukla çok karşılaşmıştı ve Layton'un, kadınların şiir yazarak erkek topraklarını işgal etmemesi gerektiğini söylediğini hatırlıyordu. Yazmayı erkek işi yapan sapkın düşüncenin kaynağına saldırması gerekiyordu. Bu, yirmi iki yaşındaki genç bir kadın için çok etkileyici bir isyandı.

Margaret, başlangıçtan beri şiirin yanı sıra roman ve hikâye de yazmak istiyordu. Jay Macpherson, Margaret'in Vic'te okurken yazdığı bir romanın taslağına baktığını hatırlıyordu. Margaret, bir yazar gibi, Harvard defterlerini romanların nasıl yazıldığını öğrenmek için kullanıyordu. Defterler, muhtemelen araştırarak ya da yaşayarak elde edilen olgusal ayrıntılar içeriyordu, fakat bu ayrıntıların inandırıcı olması gerekiyordu.

Margaret, on dokuzuncu yüzyıl romanlarım, William Thackeray'nin Gurur Dünyası, Jane Austen'ın Aşk ve Gurur ve George Eliot'ın Middlemarch adlı eserlerini okuyor ve kurgularını inceliyordu. Asıl mesele, bir romanın zamanda ve mekânda nasıl ilerlediğiydi. Margaret, kitaplarla ilgili tablo ve şemalar yapıyordu: Mevsimler, psikolojik ve fiziksel eylemler, örülen kader ağları ve mimarilerden döngüler oluşturuyordu. Bu romanlar için gereken paranın nereden geldiğini merak ediyordu. Victoria Dönemi toplumunda herkesin ücretli çalıştığını, ancak hiçbir iş yapmamak gibi centilmence bir idealin de olduğunu biliyordu. Terbiye, görgü kuralları ve davranışlar çok önemliydi. Peki fiziksel çevre nasıldı? Elektrik yoktu; uzun mesafe ulaşımı, henüz 1830 ve 1840'larda ortaya çıkan trenlerle sağlanıyordu. Margaret, bu kitaplardaki kadınları düşünüyordu. O günlerde, bir kadın kendini evlilikle kanıtlıyordu (bu da Victoria Dönemi insanlarının aşırı ahlakçı olmasının, aslında bir ekonomi ve kendini koruma meselesi olduğunu gösteriyordu). Kibarlık taslayan fakirlerin bile hizmetçileri vardı. Hizmetçiler dışındaki kadınların, kendilerini tüm gün çocuklara adaması beklenmiyordu. Ev hanımı kavramı henüz icat edilmemişti. Bir kadının günü, aheste kahvaltılardan, beş çaylarından ve akşam sekiz ya da dokuzda yenilen resmi yemeklerden oluşuyordu. Etkili doğum kontrolü yoktu, fakat kürtaja başvuruluyordu.

Margaret, romanı sadece kendini ifade etmek için değil, toplumsal gözlem yapmak için de kullanabileceği bir araç gibi görüyordu. İlk romanlarda sıkça rastlanan itirafçı üslupla

ilgilenmiyordu. O, halen eğitimini aldığı Victoria Dönemi sosyal roman geleneğini takip edecekti.

Bu gelenek, roman ve hikâye edebiyatı hakkındaki görüşlerini şekillendiriyordu. Bir yer hakkında yazı yazmak için oraya ya da en azından ona benzer bir yere gitmiş olmak gerektiğine inanıyordu. Gittiği yerler ve yaptığı şeyler, karakterlerinin hareket ettiği mekânı oluşturacak, ancak karakterler melez olacaktı. Daha sonraki romanlarında, özel bir şaka olarak Alfred Hitchcock gibi küçük bir rol üstlenebilirdi. Örneğin, The Edible Woman'da partiye gelip Ölüm hakkında konuşan, siyah kıya-* Yenebilir Kadın (ç.n.) fetli lisansüstü öğrencisi kendisiydi. Margaret bunu, "Aniden gelen bir garip şeyler yapma dürtüsü," diye açıklıyordu, tıpkı "Gotik katedrallerde oymacıların meleklerin eteklerinin altına afacan çocuklar yerleştirmesi gibi."[37] Ancak Margaret'in ana karakterleri, her zaman varsayım olarak ortaya çıkıyordu: Hepsi faraziydi. Margaret, romanların romantik itiraflar olması gerekmediğine çoktan karar vermişti.

1962 sonbaharında lisansüstü öğrencileri için verilen bir seminerde, Jim Polk adlı genç bir adamla tanıştı. Polk, 1961'de Montana, Miles City'den burslu bir öğrenci olarak Harvard'a gelmişti. "Onu, orada burada görüyordum," diyor Jim o günleri anımsayarak, "ama ona uyuz oluyordum. Son derece akıllı görünüyordu ve bunun bilincindeydi. O zamanlar, çok tuhaf giyin diğini düşünüyordum. Kıvır kıvır saçları, kedi gözü gözlüğü ve sonradan törpülettirdiği sivri mi sivri bir dişi vardı. Sürekli fitilli kadifeden, pas rengi bir jile giyiyor ve hiç makyaj yapmıyordu; İngiliz Edebiyatından başka bir şeyle ilgilenmiyor gibiydi. Onu üniversite binasında teorilerini açıklarken dinleyip şöyle düşünüyordum: Bu bana göre değil."

Jerome Buckley'nin Alfred, Lord Tennyson seminerinde, Margaret "bir yıldız gibi görünüyor, Tennyson'un ilk zamanları hakkında bilgi veriyordu." Polk ise bu sırada orada ne aradığını düşünmekle meşguldü: "Tennyson buna değer miydi gerçekten?" Polk, yıkıcı bir ilk yıl geçirmişti. Babası vefat etmiş, ailesi ise korkunç bir şekilde dağılmıştı. Sırf askere alınabileceğini düşünerek, Harvard'a geri dönmüştü. (Vietnam ruhu, 1962'de bile yayılmaya devam ediyor ve ancak öğrenci muafiyetleri, askerlik yoklama heyetini güvenli bir mesafede tutabiliyordu.)

Polk, bir öğleden sonra Tennyson'ın anlatı şiiri "Enoch ArderTı okudukları sırada, tesadüfen Margaret'le yan yana oturdu. Buckley onu, "Şiiri nasıl buldun?" sorusuyla zor durumda bırakmıştı. Polk, Margaret'e dönüp bir mısrayı işaret etti; mıs-

F

rada şöyle deniyordu: "Karanlığın arasından bir fatura parlıyor." İkisi de akademik adabı yerle bir edip kıkır kıkır gülmeye başladı.

Polk, çok geçmeden, tek bir amaç güden, kahverengi jileli, soğuk kız imajının, Margaret'in gerçek kimliğini gizleyen bir maske olduğunu fark etti.

Bu maskenin altında çok komik, cin gibi bir kadınla karşılaşnm. Bu kadın, bir bakıma (tıpkı benim gibi) çocuk sayılırdı ve Har-vard denilen devasa oyuncakla oynuyordu. Sanırım, Peggy ile iyi anlaşmamızın nedeni, ikimizin de kendimizi dünyanın acayip yerlerinden gelen yabaniler olarak görmemizdi ve şimdi de birlikte Ivy League'in[3] Başkenti'ndeydik. O, vahşi Kanadalı kızdı. Bense Montana'dan gelen tekinsiz yabancıydım. Şöyle demişti: "Montanalı olduğunu duyunca inanamadım!

Montanalı insan yoktur ki...” Batı semalarını ve yıldızların aydınlattığı doğayı görüyordu. Kanadalı olduğunu söylediğinde, ben de aynı şeyleri gördüm; gördüklerim sadece daha soğuk ve daha kuzeydeydi. Harvard, ikimiz için de uygun bir yer değildi. Bu aşırı resmi ve cinsiyetçi yerde ne işimiz vardı?

Yakın arkadaş oldular. Sık sık sinemaya gidiyorlardı. Devir, harika siyah beyaz filmlerin devriydi ve Brattle Sinemasında her zaman Fellini, Bergman ya da Truffaut konulu festivaller düzenleniyordu. Margaret, Hawthorne Müzesi’ni ziyaret etmek için tek başına Massachusetts, Salem’e gitmiş ve bölgedeki mezar taşlarının üstüne serdiği kâğıtlara karakalem sürterek çıkardığı kopyalarla birlikte geri dönmüştü. Bu kopyalarla gurur duyuyordu. New England’ın Gotik düşünce yapısı onu büyülüyordu, ayrıca limanla arasında atalarından kalma bir bağ vardı. Salem, 1692-93’teki cadı mahkemelerine sahne olan yerdi. Margaret, Yargıç Jonathan Convin’e ait olan Cadı Evi’ni ziyaret etti. Corwin, mahkeme üyelerinden biriydi ve on dokuz kişiyi idama mahkûm etmişti. Mar-

(İng.) Sarmaşık Ligi: Amerika’nın en iyi sekiz üniversitesinin oluşturduğu grup, (ç.n.) garet, Jim’le birlikte tekrar Salem’e gitti. Sanat galerilerini ziyaret etmek ve gösterileri izlemek istediklerinde de New York’a gidiyorlardı. “Lisansüstü öğrencilerine göre, epey bir aylaklık ettik,” diyor Jim. Charles Nehri kıyısında çıktıkları uzun yürüyüşleri ve Common’da (biri Kraliçe Victoria’ya benzeyen) kardanadamlar yapmalarını hatırlıyor. Museum of Man’e yaptıkları bir ziyarette, Margaret’in “Aydınlatılmış Kadın” adlı eserden çok etkilendiğini de unutmamış. Bu, plastik bir kadın vücudu modeliydi. Bir düğmeye basıyordunuz ve modelin muhtelif organlan aydınlanıyordu. Jim’e göre, burası Atwood’ların mekânıydı.

Jim, ABD’nin güneydoğu eyaletlerinden gelen iki ev arkadaşıyla yaşıyordu. Arkadaşlarından biri, D.H. Lawrence, diğeri ise T.S. Eliot uzmanıydı. İkisi de Margaret’in “bir felaket” olduğunu düşünüyordu. “Güneyli beylere göre kadınlar haddini bilmeliydi, güneş şemsiyesi taşımalıydı vesaire. Fakat Margaret’in kendine ait fikirleri vardı, üstelik zevkleri ve ihtiyaçları konusunda çok netti.” Jim’in oda arkadaşları, bazen Margaret’e hak verseler de asla kendi fikirlerinden caymıyorlardı. Ancak Margaret kendini savunabiliyordu. Jim, onların The Edible Woman’Az. KanadalIlara dönüşmüş ikincil karakterler olarak yer aldığını fark etmişti. “Duncan karakteri beni baz alıyordu,” diyor Jim, “ama ben Duncan’dan ibaret değilim elbette. Gerçekten de çamaşırhaneye çok sık giderdim ve çamaşırların dönüşünü izler dururdum.” Jim, Duncan’ın biraz huysuz, çekingen ve yabani biri olması fikrinden hoşlanmış-tı; Jay Macpherson da ona böyle sesleniyordu. Ancak bu, asla gerçeklere dayanan bir portre olarak planlanmamıştı. Duncan daha ziyade, hicivsel olduğu kadar entelektüel de olan bir romanda, bir lisansüstü öğrencisinin eğlendirici karikatürü olarak görev yapıyordu. İnsanların romanları bir otobiyografi olarak okuyabileceği fikri, Jim’i şaşırtmışa benziyordu. Fakat 1981’de kendi romanı The Passion of Laureen Bright WeaseP\‘ çıkardığında, küçük bir Montana kasabasında geçen komik bir hikâye olarak tasarladığı [3] şeyin gerçeğe dayandığını düşünenleri gördüğünde hayrete düşmüştü. Miles City’li hemşerilerinden biri, romanda var olduğunu düşündüğü insanları listeleyen bir tablo yapmıştı. Ona her şeyi kontrol etmek ve bir şey atlamadığından emin olmak için birden fazla kitap aldığını söyleyen bile olmuştu.[38]

Margaret, halen Jay Ford’la nişanlıydı; onunla Ford’un To-ronto Üniversitesinde felsefe okuduğu yıllarda tanışmıştı. Bu yüzden, Jim’le arasındaki ilişkinin ciddileşmesi söz konusu değildi. Margaret

ile Jim arkadaş kaldılar. Jim, Margaret'in yüksekli-sans yaparken kaldığı Founders' House ile dalga geçerken ne kadar eğlendiklerini anımsıyor. Burası, katı bir teokrasi devleti gibi yönetiliyordu. Kadınların akademik yönetimin yarattığı gerilim içinde beraberce yaşadığı bu yapay ortamda, kadınlar ve kölelikle ilgili espriler üretmek zor olmuyordu. (Jim, Margaret'in Damızlık Kızın Öyküsü adlı romanını okuduğunda, kadınlar haremini görüp Founders' House'u anımsamıştı.)

Margaret ve Jim, stres atmak için Founders' House'ta Romalı cümbüşü diye duyurdukları bir kıyafet balosu düzenlediler. Margaret, baloya Kleopatra'nın göğsü olarak gelmiş ve ten rengi havluya sarılmış kuş kafesi eteklerden giymişti; Jim ise engerek yılanı olmuştu. Jim, ayrıca Margaret'in yurttaki yatağının altında yaşayan iguanayı da hatırlıyor. İguana, Margaret'e ters giden bir biyoloji deneyinden miras kalmıştı. Ancak onu bulan temizlikçi kadın hafif bir kalp krizi geçirdiğinde, yurttan uzaklaştırıldı.

Jim, daha önce bir şairle tanışmadığından, Margaret'in şair olduğunu öğrendiğinde çok sevindi. Margaret'in ona gösterdiği Alphabet dergisinden, özellikle Eli Mandel ve Jay Macpherson'un yazılarından çok etkilenmişti.

Jim, her zaman Kanada'nın biraz üstün olduğunu düşünmüştü. Montana'da, CBC Regina'daki operaları dinleyebiliyordu. Bu kanal ayrıca, Cesur Teni Dünya gibi dramalar da yayımlıyordu. Ffalk dansı müziklerinin ve "Grand Ole Opry[4]" programının arasında dinlediği "Antoloji", onu Kanada'nın gelişmiş bir edebiyat kültürüne sahip olduğuna inandırmıştı.

Margaret'in yazıları, Kanada'da belli aralıklarla yayımlanmaya başlamıştı. Embassy'den arkadaşı Luella Booth, Ocak 1962'de ona yazıp Evidence'm özel bir sayısında konuk editör olmaya davet etti. Booth, dergide on altı sayfa ayrılan kadın şairlerden sorumluydu ve alaylı bir ifadeyle bunun kadınlar için "hiç yoktan iyi" olduğunu söylüyordu. Aynı yılın mart ayında Fiddlehead'den Fred Cogsvvell, "The Siamese Twins[5]" şiirini yayımlamayı kabul etti. Tamamdı Review, "What Happened to the Idiot Boy[6]" ve "The Cold Philosopher"[7] şiirlerini kabul etti, ayrıca Alpbabetvc The Canadian Forum dergileri de şiirlerini yayımlamaya başladı. Daha sonra 1963'te CBC Radio, "Gorgoıis and Idiots"[8] başlığı altında yirmi şiirini yayımladı. Margaret, Charlie'ye şiir işinin giderek büyüdüğünü ve iyi bir pazar olduğunu yazdı, ayrıca onun resimlerini duvarına astığını ve herkesin resimlerinin ne kadar iyi olduğundan söz ettiğini de ekledi. Günün birinde Charlie zengin ve ünlü olacak, Margaret de ona bir kaside yazacaktı.

Son dört yıldır, şiirlerinden derleme yapıp yayınevlerine gönderiyor ve şiirleri her yıl geri çevrildiğinde önce çok üzülse de sonradan rahatlıyordu. Bir keresinde kitaplarının basılmasını çok istediğini, çünkü yirmili yaşlarındaki her şair gibi otuzuna gelmeden öleceğini düşündüğünü söylemişti.

Bu Harvard şiirlerinde gözle görülür bir evrim vardı ve Margaret, kendi ifadesinden giderek daha emin oluyordu. Kendi mitolojilerini ve yan görüşlerini günümüze adapte etmeyi öğreniyordu. Köprünün altındaki trollerin ve onların uyandırdığı korkunun insan yüzlerine büründüğünü keşfediyordu.

Haziran 1962'de meşhur Boston Canisi, Boston ve Cambrid-ge'de terör estirmeye başladı. İmza

olarak, kurbanım boğduğu cismi olay yerinde bırakıyordu; bu genellikle, düzgünce fiyonk yapılmış bir çorap oluyordu. Dehşet içindeki kadınlar, Boston'daki köpek barınaklarını boşaltıp çilingirlere akın ediyorlardı. Cani, temmuz ayma dek ilk dört kurbanını öldürmüştü. Sekizinci kurbanı olan yirmi üç yaşındaki Cambridge'li öğrenciyi 1963 ilkbaharının sonlarında öldürmüştü ve Margaret, tam bu sıralarda Kanada'ya dönmek için hazırlık yapıyordu.

Televizyonun yaygınlığı nedeniyle, Boston Canisi medya tarafından abartılan ve günümüzde sıradanlaşan seri katillerin ilki oldu. Korku, caninin kurbanlarını izlediği yerel sınırların çok ötesine yayılmış, caniyi duymayan kadın kalmamıştı. Cani sonunda, on üç kadın öldürdükten sonra başka bir şehirde cinsel tacizden tutuklandı ve burada da "Yeşil Adam" lakabını aldı; buna sebep, muhtemelen giydiği tamirci üniformasıydı. Adli tıp uzmanları Boston Canisi'ne, evlenmemiş, paranoid şizofren veya muhtemelen eşcinsel bir adam profili çizmişlerdi. Sonradan caninin banliyöde yaşayan mülayim bir aile babası olduğu ve kadınların evlerine tamirci kılığında girdiği ortaya çıktı. 1967'de Yeşil Adam olarak ömür boyu hapse mahkûm edildi, ancak cani olarak hiç yargılanmadı. Sonunda 1973'te hapishane hücresinde, piyasa fiyatının altında amfetamin satmaktan dolayı bıçaklanarak öldürüldü.

Margaret, caniden çok, böyle bir insanı ortaya çıkarmış toplumla ilgileniyordu. Ona birkaç şiir yazdı. Bunların arasında, kadınların asla önceden tanıyamadığı caninin yüzünün olup olmadığını sorguladığı "Yeşil Adam" da vardı. Fakat bu konuda yazdığı en ilginç şiir, "Şehrin Kalbindeki Uçurum Sakinleri" idi, ancak onu hiç yayımlamadı. Onu, 1966'da çıkan ilk şiir derlemesi Halka Oyunü'nz dahil edecek kadar iyi bulmamıştı.

Çünkü korkuyorlar sokakların artık tekin olmadığından: Etobur bir yaratık geldi ormandan,
paniğin kokusunu alan

Hatta bizim apartmanın avlusunda, eskiden

tavusların ve balıklı göletin olduğu yerde bir ayı sansarının

ayak izlerini gördük çiçek tarhlarında ve dün

son tavusu bulduk boğazı kesik halde.

(Kadın çığlık attığında bizler

ışıkları açmadık bile, uzandık uyur gibi yaparak bekledik kadın ölsün ya da gitsin diye.)

Sabahları

kaldırımda kan buluyoruz, kırık şişeler

parlıyor güneş ışığında,

gölette kusmuk (Japon balıkları

yan yatmış yüzüyor

nilüferler arasında), ara sıra

düşen beyaz lastik

bir iki kılıf (gösteriyor

karanlıktaki o boğuşma

cinayet değil, aşktı aslında).

Kapıcı kaldırımı temizliyor başını sallayarak toplayıp camları ve balıkları; ondan kontrol etmesini istiyoruz kapıları

ama onca

kızıl korku saçılmış

zehirlerken bitki

köklerini, bahçelerimizi kim onarabilir ki?

Kurbanın hatası, diyoruz; dehşeti neden oluyor bu olanlara; keşke

melekler kadar korkusuz olsaydılar, ne kadar özgür yürürdük, diyoruz sinerken çekili jaluzilerin

ve on kat yükselen sağlam beton-tuğla

duvarların ardına, dişlerimizi sıkıyoruz şafağa kadar.[39]

O 1962 kışında, başka korkular da yaşanıyordu. Harvard kampusunun altından geçen ısıtma tesisatı tünelleri yiyecekle doldurulmuş ve kampusun her yeri bomba sığınaklarının yerini gösteren turuncu renkli işaretlerle kaplanmıştı. Küba Füze Krizi, dünyayı savaşın eşiğine getirmişti. Margaret, Founders' House'un Appian Caddesi'ne bakan ön salonunda toplanıp çay içtikleri ve dünyanın sonunun geldiğini düşündükleri zamanları hatırlıyor.

Televizyondaki uzmanlar, ekimden aralığa kadar haritalar kullanmış, önce Sovyet savaş uçakları filosunun döne döne Karayip Denizi'ne ilerleyişini, ardından Başkan Kennedy'nin Küba'yı ablukaya alışını göstermişlerdi.

Bugün, krizin yarattığı ağır yükü tasavvur etmek kolay değil. Korku zamanda yolculuk etmiyor. Bir nesli dehşete düşüren şey, bir sonrakinde ancak şaşkınlık yaratıyor. O birkaç ay boyunca, insanlar gerçekten sonun geldiğini düşündüler. Sonunda 2 Aralık'ta bir anlaşmaya varıldı ve Sovyetler nükleer savaş başlıklarını geri çekti. Bir yazarın zihni, silinip yeniden yazılmış parşömen gibidir. FFarvard tecrübeleri, kuşkusuz Margaret'in zihnindeki katmanlardan birini oluşturacak ve onun insanoğlunun şiddet arzusuna duyduğu öfkeyi yansıtacaktı.

Margaret, 1963 yazında evin yolunu tuttu. Parası tükenmişti ve iş bulması gerekiyordu. Toronto'da

kendi yazıları için gereken zaman ve mekânı bulabileceğini düşünüyordu.

İleride, doktorasını tamamlamak için Harvard'a geri dönecek ama tanıdığı Harvard'dan eser kalmayacaktı. Harvard'dan ayrılmasından birkaç ay sonra, Başkan Kennedy suikasta kurban gitti ve Harvard'ın temsil ettiği eski siyasi ve ahlaki gerçeklik, bir gazetecinin deyimiyle, "Dali saati" gibi eridi. Kennedy, her zaman Harvard'ın adamı olmuştu ve onun kaybı Harvard için büyük bir darbe oldu. "Altmışlar" pek çokları için, o 22 Kasım 1963 günü Dallas'ta başlamıştı.[40]

Margaret, geriye dönüp baktığında Harvard'da endişeli ama keyifli günler geçirdiğini söyleyecekti. "Ançüez gibi sonradan beğenilen bir tattı. Ama benim için, bu tadı almak asla mümkün olmadı."[41] Margaret onun kütüphanesini, hocalarını, Hough-ton Nadir Kitaplar Kütüphanesi'ne zorla girip kendini Guten-berg Incili'ne teşhir eden adam gibi eksantrikliklerini sevmişti. Fakat Harvard'ın çok önemli olduğunun da farkındaydı. Burası, Kanada'yı kendine özgü bir biçimi ve kültürü olan bir ülke gibi görmeye başladığı yerdi. Aynı zamanda, yazmanın bireyin sınırlayıcı toplumsal yapılara karşı hakkını aramasını sağlayan, politik bir eylem olduğunu keşfettiği mekândı.

"HALIYLA İNİŞ"

Margaret, 1963 yazında Toronto'ya döndüğünde, iş aramaya başladı. Gündüzleri çok kafa gerektirmeyen, fakat kazanç getiren sıradan bir işte çalışıp geceleri tavan arasında sanatını icra etme fantezisinin peşine düşmüştü. Oxford University Press, McClelland and Stewart ve Bell Telephone'un Reklam ve Tanıtım Bölümü'ne başvurdu, fakat gereğinden fazla kalifiye olduğu gerekçesiyle üçünden de ret cevabı aldı. Sonradan bunun onda "işsizlik, endişe ve kozmik depresyona neden olduğunu, bunların romancı ve şairler için vazgeçilmez olduğunu herkesin bildiğini ne var ki jeolog, diş hekimi veya mali müşavirler için aynısını talep eden olmadığını," söyleyecekti.[1] Kızgınlığı, başvurularında yazar olmak istediğini söyleme hatasına düşmesinden kaynaklanıyordu. Geriye dönüp baktığında bunu şakaya vurabiliyordu, ama o zamanlar beş parasızdı. "Kahve ve tırnaktan oluşan bir diyetle," ümitsizce The Globe and Maıüdeki günlük "eleman aranıyor" ilanlarını tarıyordu.

Sonunda, müşteri ürünleri hakkında görüş toplayan Canadian Facts adlı Toronto piyasa araştırması şirketi tarafından işe alındığında çok sevindi. Görevi, kendi deyimiyle, "en kalifiye ruh dok-

torları taralından tertiplenmiş" anket formlarını okuyup "gramer kurallarına uygun ve anlaşılır hale getirmekti."[2] Bu, bazen sokak sokak dolaşıp anketlerin işe yarayıp yaramadığını test etmek anlamına geliyordu, çünkü sorular hedef katılımcı/ev hanımının kapıyı araştırmacının yüzüne kapamaması için akıllıca hazırlanmış olmalıydı. Margaret, araştırmacılardan sorumlu Mary Sims adlı kadının, kendisini sıradışı, eksantrik ve "işe renk katabilecek" biri gibi görüp işe aldığı sonucuna varmıştı. Margaret'in işe girer girmez yaptığı işlerden biri, şirketin Montreal şubesinin müdürünün mumdan vudu bebeğini yapmak oldu. Adam ne zaman huysuzlaşsa, vudu bebeğine iğne batırıyorlardı. Sims, bunun etkili bir tedavi yöntemi olduğunu düşünüyordu. Margaret'in şiirlerini okumak istemişti.

Piyasa araştırması, o dönem Margaret için çok uygun bir işti. Margaret'in yazar olarak en büyük yeteneklerinden biri, genellikle "gerçek dünya" diye bilinen şeyle bağlantısını hiç koparma-masıydı. Altı yıllık akademik yaşamından hemen sonra, iş dünyasının çılgın tarafına daldı ve bu dünyanın

kurallara harfiyen uyma özelliğinin altında yatan abes yanını keşfetti. Ve bu çılgınlığa bayıldı. İlk Pop-Tart testinde görev aldı. Bu testte, ev hanımlarına tost makinesinde ısıtılan mini tartlar ve zorunlu anketler gönderiliyordu. Pop-Tartlar patladı ve tost makinelerinin yenilenmesi gerekti. Margaret ayrıca, kutulanmış sütlaç ve kuru üziimlü-ke-pekli-kahvaltılık-gevrek testinde de görev aldı. Kuru üzümlerle birlikte gevrek kutularına giren sinekler, postayla geri gönderildi.

Margaret, bu dünyaya uyum sağlamaya çalışıyor, fakat pek başarılı olamıyordu. Saçlarına, zamanın modasına uyup kabarık ve küt bir şekil veriyordu. Bu, her gece kocaman tel bigudiler kullanarak yapılan bir modeldi (ancak Margaret'in saçları kıvırcık olduğundan, çok alakasız sonuçlar da alabiliyordu). Hâlâ kemik çerçeveli gözlüğünü takıyor ve işkadınlarının giyebileceğini düşündüğü kıyafetler alıyordu. Sonuç, pek de planladığı gibi olmadı. Ofiste çalışanlardan biri şöyle demişti: "Yeni gelen kız, çok parlak değil bence."

Masasındaki telefon ve daktiloyla, günlük işini çok kısa bir sürede tamamlıyordu. İşi ağırdan aldığında bile fazla uzatmıyor, hemen müsveddelerini daktilo edip romanı üzerinde çalışmaya koyuluyordu. Öğle yemeği ya da kahve molalarında, ofis dedikodularıyla oyalanıyordu. Her yazar için vazgeçilmez olan can kulağıyla dinleme becerisi sayesinde, hikâyeler önüne çıkıyordu. Birisi, ona İç Çamaşırı Adam'dan söz etmişti. Bu, şirketin adını kullanarak kadınlara telefon eden ve onlara kadın iç çamaşırları hakkında araştırma yaptığını söyleyen bir adamdı. Soruları aşırı mahrem bir hal aldığında, kadınlar öfkelenip şirkete telefon açıyorlardı ve Mary Sims, adamın şirket çalışanlarından biri olmadığını açıklamak zorunda kalıyordu.[3] Margaret'in yayımlanan ilk romanı The Edible Woman'da, piyasa araştırması deneyimlerinin ne harika bir materyal olduğu ortaya çıkmıştı.

Yıllar sonra, davet edildiği bir akşam yemeği sonrasında reklam müdürlerine yaptığı konuşmada, kendisi gibi sanatçıların şirketlerini romana çevirmelerini istemiyorlarsa, onlara maddi destekte bulunmalarını salık vermiş, bu şekilde onları ofislerinden uzak tutabileceklerini söylemişti.[4]

Charles Caddesi'nde kiraladığı yüklük kadar küçük bir pansiyon odasında yaşayan ve tek ocaklı bir elektrikli ısıtıcıda yemek pişirip hazır peynirli makarnalarım şifonyer çekmecesinde saklayan Margaret, romanı üzerinde çalışıyor ve kısa hikâyeler yazıyordu ("The War in the Bathroom[9]" adlı hikâyeyi bu dönemde yazdı). Geceleri, lambayı masasının üzerine doğru çevirip çalışıyordu. Kendini edebi bir diş hekimi gibi hissettiğini söylüyordu. Müsvedde halindeki kitap, Up in the Air So Blue'ydu. Modern bir şehirde geçen roman, yaşamlarının pek çok yönden kısıtlanmış olduğunu fark eden genç insanları anlatıyordu. Sonunda kadın kahraman, bir salıncakta muğlak bir şekilde asılı kalıyordu. Margaret, sonradan şakayla karışık kitabın, "kadın kahramanın, erkek kahramanlardan birini çatıdan atıp atmayacağına karar vermeye çalışmasıyla son bulan, dinmeyen bir hüzün belgesi" olduğunu söyleyecekti.[5] Mayıs 1964'te Up in the Air So Bine'yu bitirdi.

Margaret, Jim Polk'a kitabın müsveddesini gönderdi. Polk da parasız kalmış ve bir önceki yaz Harvard'dan ayrılıp Mon-tana, Miles City'ye dönmüştü. Eve gelir gelmez, askerlik yoklama heyetinden biri sokakta pat diye karşısına çıkmış ve ona Sam Amca'ya nerede hizmet etmeyi planladığını sormuştu. Polk, cevap olarak öğretmenlik yaptığını söyledi ve şans eseri, Poca-tello'daki Idaho State Üniversitesi'nde iş buldu. Bu ona bir yıl kazandırdı. Bu bir yılı, yedi yüz saat İngilizce kompozisyon dersi anlatarak geçirdi ve aslında bundan büyük bir keyif aldı.

Polk, Up in the Air So Blue'dan çok etkilenmişti: "Kitap hiç aklımdan çıkmıyordu. Margaret'in hayalindeki gerçeküstü şehirde aşağı baktığınızda, her şey o vadilerde boğulmuş gibiydi; göz hizasında ağaçların tepelerini görüyordunuz."[6] Margaret'e şehri Toronto olarak belirtmesini salık verdi, ancak Margaret tereddüt etti ve şehrin adsız ve gerçekdışı kalmasının daha iyi olabileceğini düşündü.

Romanı Neve York'taki Abelard-Schuman Yayınevi'ne gönderip beklemeye koyuldu. Cevap, ağustos ayında yardımcı editör Kay Grant'ten geldi: "Kitabınız, duygusal anlatımı ve hikâyesi açısından beni resmen büyüledi, fakat ne yazık ki onu kullanamayacağız... Kitapta çok iyi yazılmış bölümler var, ayrıca temelinde yatan fikir öyle iyi ki size onun neye ihtiyacı olduğunu söylemeden geçemeyeceğim." Kitabın daha iyi bir karakter gelişimine ihtiyacı vardı. Grant, teşvik edici bir şekilde şöyle yazmıştı: "Sizden tekrar haber almayı umuyoruz."[7]

Kitabını yolladığı Kanada yayınevi Clarke, Irwin & Company, daha işgüzardı. Margaret'e okuyucu raporlarının dökümünü göndermişlerdi ve hemen hemen tüm raporlarda hafife alan bir ton vardı. Raporlardan biri, tek bir satırla özetlenmişti: "Hikâye boyunca şimdiki zamanın kullanılması, özellikle rahatsız edici."[5]

Margaret'in karşısına harika bir teklif çıktı. Kanadalı besteci John Beckwith, CBC tarafından William Shakespeare'in doğumunun 400. yıldönümü için bir müzik parçası yazmakla görevlendirilmişti. Görevi, metnin Shakespeare tarafından yazılmış olması gerekmediği sürece kabul etti. "Where the Bee Sucks" şiirini yeniden bestelemenin bir anlamı olmadığını düşünüyordu. Jay Macpherson'la Jonah adlı bir kantat hakkında görüştü ve Jay, Margaret Atvvood adlı parlak ve genç bir meslektaşının konuyla ilgilenebileceğini söyledi. Üçü konuştu ve Margaret iki hafta içinde ilk taslağını hazırladı. Yirmi dakika süren parça, The Trumpets ofSummer adını taşıyordu ve ilk kez Kasım ayında, şef George Little yönetimindeki Montreal Bach Korosu ve Le Petit Vokal Topluluğu tarafından icra edildi. Margaret, bu iş için 150 dolar aldı. Bu, ona bir servet gibi görünmüş olmalıydı.[9]

Margaret, romanını ve reddedilmiş şiir müsveddelerini geride bırakarak işten ayrıldı ve o zorunlu kutsal yolculuğu yapmak üzere Avrupa'ya gitti. Charlie, Paris, Montparnasse'taki Academie de la Grande Chaumiere'de bir yıl Fransızca ve Sanat larihi okuyup geri dönmüştü ve Margaret'e gitmesi için baskı yapıyordu. Üstelik o günlerde her öğrenci böyle bir geziye çıkıyor, yanlarında bir Europe on Five Dollars a D ay" kitabı, bir Eu-railpass, bir de bavulla (sırt çantaları henüz icat edilmemişti) yola düşüyorlardı. Margaret, anne ve babasından 600 dolar ödünç alıp 13 Mayıs'ta İngiltere'ye giden bir uçağa bindi. Daha önceki aylarda bir çayhanede kartlarına bakan medyum, ona Mayıs'ta Avrupa'da olacağını söylemişti. Margaret de, "Hayır, olmayacağım," diye cevap vermişti, ama işte oradaydı.[10]

Margaret, hayatının "kördüğüm" olduğunu söylüyordu. Anne ve babası (Margaret'e göre, anlaşılır bir biçimde), onun yazar olarak meteliksiz bir durumda olmasından giderek daha çok endişeleniyorlardı. Margaret, Jay Ford'la nişanını atmış ve bu pek kolay olmamıştı. Jim Polk bunu şöyle açıklıyor: "Ayrılmaları epey uzun sürdü ve The Edible MVomaıTın bir bölümünü oluşturuyor."[11] Margaret, "önemli mimari eserler görmenin" ruhuna iyi geleceğine, "ruhunda açılan birkaç deliği kapatacağına" karar verdi.[12]

Önünde üç ay vardı. Böyle bir bütçeyle İngiltere'de "Graham Greene" tarzı bir cafcaf buldu: Victoria Dönemi sıraevlerinde kiralık odalar, tonla şilin yiyen gaz sobaları, soğuk su, rengi atmış mobilyalar ve nemli çarşaflar. Altmışlı yılların başlarında yaşayan İngilizler, yemek pişirme sanatından hiç anlamıyorlardı ve restoran yemekleri, genellikle yumurta, sosis ve bezelye ya da balık ve patates cipsinden oluşuyordu. Margaret, gözüpek bir şekilde, gri pazen jilesi ve süet Hush Puppies marka ayakkabılarıyla kültür arayışına çıktı.

O günlerde, öğrenci gezginler Kanada gazeteleri okumak için Trafalgar Meydanı'ndaki Canada House'a gidiyor ve yerel barlarda gurbetçi arkadaşlarıyla buluşuyorlardı. Margaret, şans eseri Toronto'dan arkadaşı Alison Cunningham'ın Londra'da dans okulunda okuduğunu ve Güney Kensington'da bir dairede yaşadığını öğrenmişti. Alison, dairenin sahibi Lord Cork ve Lady Hoare'un talimatlarına karşı gelerek, Margaret'e evinde kalmasını teklif etti. Ancak Margaret, orada kaldığı belli olmasın diye zaman zaman trene atlayıp birkaç günlüğüne ortadan kaybolmak zorunda kalıyordu.

Turist olarak izlediği yol, kolonilerde yaşayan ve gelecek vaat eden her genç yazarın izlediği güzergâhtı: Dickens'ın Londra'sı, Göller Bölgesi, Bronte'lerin Heath'i... Ancak etrafa bambaşka gözlerle bakıyordu. Bronte'lerin eldiven ve ayakkabıları çok hoşuna gitmişti. Çocuk numarasıydılar ve güvenini tazeliyorlardı: Margaret de ufak tefekti. Ziyaret ettiği yerler arasında en çok Stonehenge'i sevmişti, çünkü burası onun tanımıyla "mantık-öncesi, Britanya-öncesi ve jeolojik bir yerdi. Kimse onun bulunduğu yere nasıl ve neden geldiğini, neden var olmaya devam ettiğini bilmiyor, fakat Stonehenge orada durup yerçekimine kafa tutuyor, analize meydan okuyordu."[13] Margaret, bir bilim adamının kızıydı ve taşların jeolojisini biliyordu, fakat onların gizemini her zaman tercih etmişti.

Jim, Pocatello'da öğretmenlik yaptıktan sonra, o zamanki kız arkadaşıyla İngiltere'nin yolunu tuttu. Kız arkadaşı, onu North Caroliıia Üniversitesi aracılığıyla verilen bir üniversite kursunun parçası olarak, Winchester Katedralindeki arkeolojik bir kazıya yazdırmıştı. Jim, kazıyı bir felaket gibi hatırlıyor. "Bütün gün bir hendekte duruyor, ardından terk edilmiş ordu üssüne geri dönüp berbat İngiliz yemekleri yiyordum. Ne aradığımızı hiç bilmiyordum, zaten sonradan yanlış yerde kazı yaptığımız ortaya çıktı. Roma hamamları daha ileride bulundu, ortaçağ kalıntıları daha da uzaktı; bitip tükenmez bir işti. Kazının ne olduğunu hiç bilmiyordum belki ama, ne olmadığını kesinlikle çok iyi öğrendim."

Jim, kız arkadaşından ayrıldı ve arkeologların hiç hoşuna gitmese de kazıyı bıraktı. Margaret'i görmek için Londra'ya gitti ve genç turistlere yönelik ucuz otellerde kalarak İngiltere turu yapmaya karar verdiler. Genellikle kendilerini, Clacton-on-Sea ve Walton-on-the-Naze gibi tuhaf yerlerde buluyorlardı. Denize girilen bu antika İngiliz kasabaları, fazla para isteyen çayhanelerle doluydu. Onların İngiltere'si yüce olmaktan ziyade komikti, ancak bu da onların mizacına uygundu. Alison'la birlikte, Fransa'ya gitmeye karar verdiler. Görev duygusuyla Nötre Dame ve Eyfel Kulesi'ni, sonra da Louvre'u gezdiler (Margaret, Rouault'u çok beğendi), mim sanatçısı Marcel Marceau'yu izlediler ve araba kiralayıp Loire Vadisi'ndeki châteaux'yu görmeye gittiler. Kâğıt gibi ince duvarları ve merdivenleri çıkmadan sönen ışıkları olan ucuz pansiyonlarda kaldılar. Margaret, baget, peynir ve portakaldan oluşan fakir öğünlerin ardından dizanteri kaptı. Parkta bir bankta inleyerek uzanırken, Alison ona Doris Lessiıg'in Altın

Defter'ini okuyordu. Elbette her şeyi çok sevdiler. Paris, bir Pro-ust romanı kadar şahaneydi.

Alison'ın İngiltere'ye dönmesi gerekti, Margaret ve Jim ise yolculuklarına Lüksemburg'la devam ettiler. "Ve orada ayrıldık," diyor Polk kısa ve öz bir biçimde. "Birlikte vakit geçirip yaptığımız şey her ne idiyse, artık bunu yapamayacaktık; Margaret Kanada'ya dönüyordu ve her nedense bu artık mümkün değildi. Ben de Almancamı geliştirmek için Viyana'ya gidiyordum. Gençken ne yaptığını bilen mi var?

"Lüksemburg tren istasyonunda sonsuza dek ayrıldık. Burası, Yüksek-Alman mimarisinin ilk örneklerinden biri olan, çok büyük ve kasvetli bir yer olarak aklımda kalmış. Peggy, Halka Oyunu'na orada başlamıştı. Sonradan bana şöyle demişti: 'Gözlerini mavi yapmak zorunda kaldım, çünkü raptiye gibi olmaları gerekiyordu, ama öyle değiller. Adam tam olarak sen değilsin, insanların bir birleşimi.'" Polk, şiirde pek çok tanıdık şey buldu: Yamaçlarda oynanan oyunlar, kâğıt gibi otel duvarları, havlu üzerinde kuruyan tek bir kazak... (Kimdi meteliğe kurşun atan?) Ona göre şiir, bir ilişkinin sonunun dokunaklı ve doğru bir port-resiydi. Elbette burada söz konusu olan şey, sadece kendi kişisel ilişkileri değil, hayli karışmış ve dönüşmüş bir ilişkiydi.

Jim de geri döndü. Viyana ve Danimarka'ya gitmeyi denemişti, fakat Avrupa çok pahalıydı. Doktoraya devam etmek için Harvard'da bir yer ayarladı. "Her yol Harvard'a çıkıyordu," diyor Jim, "tabii bu biraz da benim oradan oraya sürüklenmemden kaynaklanıyordu. "

Margaret de bir önceki sonbaharda okutman olarak Bri-tish Columbia Üniversitesi'ne başvurmuştu ve kabul aldığında çok şaşırdı. Vancouver'a gitmek üzere hazırlanırken, şair Doug Jones'u, Ontario, Bancroft yakınlarındaki Paudash Gölü kıyısındaki yazlık evinde ziyaret etti.

İyi bir şair olan Doug Jones, Quebec, Lennoxville'deki Bishop's Üniversitesi'nde, ardından Sherbrooke Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalıştı. Margaret'ten on yaş büyüktü. Mar-garet öğrenciyken Açta Victoriana için Jones'un ikinci derlemesi The Sun İs Axeman'T eleştirmiş ve onu insana ferah bir mekân hissi veren bir "yaz" kitabı olarak tanımlamıştı. İkisi arkadaş oldu. Jones, atletik ve estetik bir yapısı olan, yakışıklı ve kendine özgü bir adamdı: İnsan onu bir David Milne manzarasında, kışkırtıcı bir hava ve hafif yozlaşmış bir esintiyle ağaca dayanırken hayal edebiliyordu. Kültürel sınırları aşıp hem İngilizce hem Fransızca yazan bir avuç Kanadalı şairden biriydi. Kadınlarda büyük bir merak uyandırıyordu, belli ki Margaret'te de uyandırmıştı.

Yazlıkta başka misafirler de vardı: Şair Al Purdy ve karısı Eurit-he. Margaret ve Purdy ilk kez karşılaşıyordu ve tanışma Purdy'yi öyle çok etkilemişti ki bu anı sonradan "Atwood-Purdy olayı" diye adlandıracaktı.

Doug Jones, Margaret'le birlikte tren istasyonundan döndüğünde, Purdy biraz şaşırmıştı: "Miyopluk için olduğunu tahmin ettiğim kemik çerçeveli bir gözlük takan bu küçük kız, fare olsa yeriydi. Ama fare olmadığını da hemen belirteyim. Işık saçan bir karakteri vardı."[14]

İkisi, göl kenarında bira içerek oturup Mermaid Tiyatro-su'ndaki komedyenler gibi Shakespeare'i tartışırken, Purdy, Margaret'e akademisyen diyerek onu kışkırtmayı başarıyordu (insanları kışkırtmaya bayılıyordu). Margaret bu etiketten nefret ediyordu. Birasını tutup şiddetle sallıyor, ardından direkt Purdy'nin yüzüne çeviriyordu. Sonunda biraların foşurdadığı bir kavga çıkıyor ve

ikisi kendini gölde buluyordu. Doug ve Eurithe ise kıyıdan şaşkın şaşkın onları izliyorlardı.

Purdy ve Margaret çok iyi arkadaş oldular. Purdy, Margaret'i her zaman en önemli Kanadalı şairler listesine dahil ediyor, ancak onun çok entelektüel olduğuna dair kışkırtıcı bir değerlendirme yapmadan geçemiyordu (Margaret'ten "Entelektüel Hanım" diye söz etmeyi seviyordu). Buna karşılık Margaret, onu edebiyat dünyasının daimi bir gerçeği, sivri ve etkileyici bir kayalık gibi görüyordu. Purdy, Kanada'nın en iyi şairlerinden biri olma yolunda epey mesafe katetmişti. İkisinin Kanada edebiyatının şeklini değiştirdiği söylenebilirdi.

Purdy'nin dışarıya yansıttığı karakterinde, kendi kendisinin parodisini yapan bir unsur vardı. Buna sebep, onunla aynı kuşaktan (Purdy, Margaret'ten yirmi bir yaş büyüktü) ve şairlere alışık olmayan kolonyal bir ortamdan gelen şairlerin narin olmadıklarını ve adam gibi adam olduklarını kanıtlama ihtiyacı olabilirdi. Ya da o günlerde geçerli olan Henıy Miller modeli yazar olma şartına uymanın yarattığı baskı da olabilirdi. Purdy sıkı içen biriydi. Bir şiir okuma etkinliğinde, kitabının sayfasını ayağıyla bastırdığı biliniyor ve bu iş, kürsü yüksek olduğunda epey bir akrobatik yetenek gerektiriyordu. Purdy, bu hareketle kendisinin değerli olmadığını, şiirin çamurdan ya da ayağa giyilen şeylerden ayrı tutulamayacağını ima ediyordu. Margaret, bu marifet gösterisinin ve kaba dış görünüşün altındaki yetenekli yazarı, zeki ve anlayışlı adamı görebiliyordu. Sonradan kitaplarını onun için şöyle imzalayacaktı: "Mükemmel Peggy'den Korkunç Al'e..."[15]

Doug Jones ve ailesi için olaylı bir yıl olmuştu. Doug'un evliliği sona ermişti. Doug, Margaret'ten hoşlanıyor, onun neşeli mizacının olanları atlatması için tam olarak ihtiyaç duyduğu şey olduğunu düşünüyordu.

Margaret, Jim'e yazıp yaptığı ziyaretten söz etti. Ayrılmalarına ve görünüşte her şeyin bitmiş olmasına rağmen, ne o ne de Jim arkadaşlıktan vazgeçebiliyordu. Polk bunu, "Bir yılı aşkın bir süre mektuplaşmaya devam ettik, mektuplarımızdan 'roman' olurdu," diye ifade ediyor. Margaret, British Columbia Üniversitesi'ne doğru yola çıktı.[16]

3886 West 11. Cadde adresindeki evin en üst katında bir daire buldu. Burası geniş bir evdi; bir oturma odası, iki yatak odası vardı ve bunlardan birini çalışma odası olarak kullanıyordu. En önemlisi de, arka planda dağların göründüğü muhteşem bir şehir ve körfez manzarası olmasıydı. Margaret ucuz mobilya bulmak için dükkân dükkân dolaştı. Bir arkadaşı, ona eskici dükkânından müthiş bir eski moda berber koltuğu bulmuş, Margaret de mutfak takımı için elli sentlik olmazsa olmaz bir kızartma tavası ve yetmiş beş sentlik bir çaydanlık almıştı. Charlie Pachter'e, keşke burada olup evi dekore etmeme yardım edebilseydin, diye yazmıştı. Evdeki duvar kâğıdı, gülünç denecek kadar acayipti; banyo ise leylak rengi ve hemoroit pembesi tonlarında döşenmişti. "Yeşil saten bir yatak örtüm var, bir de göbeğe kadar açık, siyah saten sabahlık aldım mıydı, tam olacak," diye şaka yapıyordu.[17] Charlie cevap olarak, hemoroit pembesini kapatmak istiyorsa, bunu şehre özel "Sarı Sayfalar" ile yapabileceğini yazmıştı. Sadece biraz duvar kâğıdı yapıştırıcısı alması gerekiyordu, sonra Sarı Sayfalar'ı kare kare kesip karıştıracak ve kestiği sayfaları yan yana duvara dizecekti. "Sonuç çok şaşırtıcı, hatta inanılmaz oluyor. Gözlerine inanamayacaksın."[18]

Margaret, Vancouver'un güzelliğiyle bir anda büyülenmişti. Onun "tuhaf, işlenmemiş, natamam ve

biraz evham veren" bir şehir olduğunu düşünüyordu. "Burası hoşuma gitti," demişti Charlie'ye, "ama sürekli benden kaçıyor."[19] Ancak dağlar her şeye bedeldi. Üniversite iyi çıkmıştı ve öğrenciler beklediğinden daha hevesliydi. Sabah sekiz buçukta, mühendislik öğrencilerine bir sac barakada dilbilgisi dersleri veriyor ve erken çalışma saatleri sayesinde kendi yazılarına yeterince vakit ayırabiliyordu. Mühendislik öğrencilerine Kafka taklitleri yazdırmış ve bunun onlara, seçtikleri meslekte yardımcı olabileceğini söylemişti.[20]

İnsanlar dostane davranıyorlardı. Charlie'niıı ahbapları Larry (kovboy çizmesi giyen ve Hudson Superjet marka arabası olan) ve Steve (evinde maymun besleyen bir ressam) ile tanıştı. Steve'in doğum günü için, Larry ile birleşip devasa bir mantar ve yedi kiloluk bir doğum günü karpuzu aldılar ve karpuzu mumlarla kapladılar. Margaret, Batı Yakası'ndan pek çok sanatçı ve

yazarla arkadaş oldu: Takao Tanabe, Roy Kiyooka, Jane Rule, George ve Angela Bowering. Jane Rule aracılığıyla, Londra'daki John Farquharson adlı İngiliz şirketinde çalışan bir edebiyat acentesi buldu. Bu şirketin romanını satabileceğini umuyordu. Yazdıklarını satmak gibi karışık bir işi acenteye devretmek, onu rahatlatmıştı. Elbette o zamanlar, genç yazarlarla ilgilenen tek bir Kanadalı acente bile yoktu.

Margaret, okyanus kenarında yaşamanın harika olduğunu keşfetti. Şehre gelir gelmez yaptığı ilk şeylerden biri, sahile inip elini Büyük Okyanus'a daldırmak olmuştu. Üniversitenin kendine ait plajı vardı ve plaja çalı ve ağaçlar arasından yapılan uzun ve dik bir tırmanış sonrasında ulaşılıyordu. Margaret, Al Purdy'ye bu yürüyüşün muhteşem güzelliğinden söz etmişti:

Geçen hafta çok rüzgâr vardı, gece saat 10'da bir arkadaşla üniversitenin plajına doğru yola çıktık: ... Uzun süre zifiri karanlık bir yolda ilerledik; ay bir görünüp bir kayboluyor, sert bir rüzgâr esiyordu. Birkaç donuk yıldız vardı ve deniz kıyamet gibi kabarıyordu. Yürüdük yürüdük ve savaş sırasında yapılan bir sığınağı geçtik; fenerin ışığı koyun üstünde yanıp sönüyordu. Burası gerçekten dünyanın sonu gibiydi. Oradan gidilecek yer yok gibi görünüyordu. Kayalıklarla denizin arasında yürüyüp duracaktık sadece.[21]

Margaret'in dikkatini çeken şey, genellikle manzaraların dramatik etkisi oluyordu. Sık sık arkadaşlarıyla birlikte Vancouver'ın üstündeki dağlarda kayak yapmaya gidiyordu. Purdy'ye siste kayma konusundaki ürkütücü deneyimini anlatmıştı; doğa beyaz üstüne beyazla örtülmüş, ardından sadece dağların zirvelerini açıkta bırakan bir sis yayılmıştı. Özün parçalanıp ortadan kaybolduğu bu anların verdiği korku ve zindelik, Margaret'te sonsuz bir merak uyandırıyor gibiydi.

Vancouver'ı yürüyerek gezmiş ve iyice öğrenmişti. Burası görünüşe göre hâlâ boş olan taşralı bir şehirdi, fakat orada olmak için uygun bir zamandı. Kültürel firarilerin batıya kaçışlarındaki son durağı olan Vancotıver'ın her zaman sıradışı bir havası vardı, fakat şimdi bir edebiyat devrimi de başlıyordu. Her yerden küçük dergiler bitiyor gibiydi. En deneysel olanlardan biri olan blewointmenfin ilk sayısı, Ekim 1963'te basıldı.

bili bissett ile arkadaşları Lance Farrell ve Robert Sutherland, Vancouver'daki Kitsilano bölgesinin ıslak ve yağmurlu caddelerini dolaşmış ve hüsrana uğramışlardı, çünkü şiirlerini yayımlayacak bir yer yoktu. Bu nedenle, kendileri yayımlamaya karar verdiler. Sözlüğü karıştırıp isim ararken, "blue

ointment*" kelimesinde durdular. Bu kelime hoşlarına gitmişti. Tıbbi ve ortaçağa özgü duruyor, zührevi hastalıklar için kullanılan bir Victoria Dönemi ilacı olduğuna dair söylentiler dolaşıyordu. Bir Gestetner'le işe başladılar ve sonunda 1903 yapımı, A.B. Dick marka bir teksir makinesi bulup sayfaları bastılar. Kâğıt stoğunu, semt matbaasının arkasındaki çöplükten temin ettikleri bile oluyordu.

bili, Kanada'nın ilk edebiyat hippilerinden biriydi. Memleketi Halifax'tan 1950'lerin sonunda ayrılmış ve "Batı Medeniyeti'nden kaçmak" için ülke çapında otostop yapmıştı. Sıcak su akmayan, bodrum kattaki testere talaşı sobası ile bitişik evlerden çıkanları yaktıkları şömineden başka ısıtıcı bulunmayan bir evde yaşayan bili ve arkadaşları, "modern bilinci değiştirmeye" koyuldular. Bütün kutu ve kafeslerden kurtulmak istiyorlardı. İçlerinde Dadaist bir dürtü hissederek, imlayı yeniden icat etmek gibi geçici bir modayı takip ettiler: blnvointment büyük harfleri atıyor, kelime ve imlayla ilgili oyunlar oynuyordu; amaç, "şiirin duyguları gösteren v anlatan ruhsal durumun haritası olmasını saalamaktı."[22]

Timothy Leary'nin 1963'te Harvard'da başlattığı psikede-lik hareket, Kanada'ya doğru yayılıyordu ve bili, çok geçmeden onun göstergeleriyle -Volkswagen minibüs, esrar ve şartlı tahliye memuru- haşır neşir oldu. Altmışlı yılları ara sıra hendek kazarak, Arizona ve Meksika'da fasulye toplayarak ve uzun uzun denize bakarak geçirdi. Vancouver, psikedelik yeni bilincin mekânı olmaktan memnun değildi ve bili bissett, çok geçmeden kendini ot bulundurmaktan dolayı polis tarafından taciz edilip mahkemelerde sürünürken buldu.

Suç teşkil eden politik faaliyetten pornografiye (aslında hiç yazmamış ama formun ilginç olabileceğini düşünmüştü) dek her şeyle suçlanıyordu. O günler siyasetin cepheleşmeye doğru sürüklendiği günlerdi. Her yerde okumalar başladı ve kulüpler mantar gibi çoğaldı: 10. Cadde'deki Advance Mattress Kahvehanesi, Granville Caddesi'ndeki Vanguard Books'un arkasındaki Trots Hail ve Fiat Five Caz Kulübü. 1965'te Vancouver yakınlarındaki tepelerde düzenlenen açık hava okumalarıyla, şiir yayınevleri için para toplanıyordu, blnvointment yirmi yıl devam etti. Altmışlı yılların ortalarına rastlayan en parlak döneminde, delidolu, deneysel ve her zaman yeni fikirlere açıktı. İçeriğinde her şeyi bulmak mümkündü: Diğer dergilerden koparılıp rasgele aralara ilave edilen sayfalar, her nüshayı benzersiz kılıyordu. Bazen derginin sırtına bağlanmış kare şeklinde, küçük bir tahta parçası bile bulabiliyordunuz; bu muhtemelen ağaçlara duyulan minnettarlığı simgeleyen bir jestti.

Vancouver'lı bir şair olan bp Nichol, bili gibi ezoterik bir figürün neden bu denli büyük bir etki yarattığını şöyle açıklıyordu. blnvointment'ta bili bissett'in yazılarını okuduğunda, iki şey fark etmişti: (1) bill'in önceli yoktu; tamamen kendisiydi ve kendi belirlediği yönde ilerliyordu. (2) Bunu yapan bir KanadalIydı. "Gerçekten yeni bir yazının verdiği adrenalin etkisi için sınırın güneyine ya da denizin karşısına bakmam gerekmiyordu. Bu etkiyi burada, daha ilk sayıda bulmak mümkündü."[23] bili, artık yerli ve yurtiçinde gelişen bir edebiyat ortamı yaratmanın zamanının geldiğini açıklığa kavuşturmuştu, bp, 1964'te bill'in devrimini doğuya taşıdı ve Ganglia Yayınevi'ni açarak GrOnk broşür dizisini başlattı. On yılın sonlarında da, Fotır Horsemen* grubuyla ses şiiri yapmaya koyuldu.

Margaret 1964'de Vancouver'dayken, deneysel dergiler sonunda kendilerine yandaş bulmaya

başlamış ve heyecan verici bir ortam oluşmuştu. blewointment'e ek olarak, 1961'de George Bowering, Frank Davey ve Fred Wah tarafından kurulan TISH vardı. TISH, kendini "geri planda kalmış Kanada ürünü" gibi değil de, "doğru" yazma gönül vermiş avangard bir dergi olarak tanımlıyordu. Ayrıca 1964'te, Bowering'in solo çalışması olan Imago yayımlanmaya başladı. Patrick Lane'in kurduğu Very Sto-ne House ve 1967'de David Robinson'un kurduğu Talonbooks gibi küçük yayınevleri türedi. Batı Yakası ve Doğu Yakası (To-ronto anlamında kullanılan) arasında çıkan küçük dergi savaşları, olaylara renk katıyordu.

bleıvointment, Margaret'in eğlence anlayışına hitap ediyordu ve dergide birkaç şiiri çıktı. 1966'da dergiyi şöyle eleştiriyordu: "Bulunduğu bölgeyi [Batı Yakası] ve ona ait görüşleri ifade ederken, hayret verici bir çeşitlilik ve esneklik sunuyor. Ancak kafanız güzelken beğeneceğiniz şiirler de yayımlıyor, okudukça kafanızı güzelleştiren şiirler de." Derginin editöründen sevgiyle, "esini bol bili bissett" diye söz ediyordu.[24] Dergide, Margaret'in Po-wer Politics dizisinin ilk şiirlerinden biri ve çizdiği resimlerinden birkaçı da yer aldı. Bütün bu enerji, Margaret'i arkadan iterek yazıları için bir katalizör oluşturdu. Kendisinin de sahneye davet edilmesi çok kısa sürmüştü.

Vancouver'daki ilk aylarında tam gaz yazıyordu. Eski çalışmalarını gözden geçirmek ve yeniden daktilo etmek için masaya oturduğunda, kendini yeni şiirler yazarken buluyordu. "Çok can sıkıcı olmaya başladı; kendimi durdurmamın bir yolu var mıdır acaba?" diye sormuştu Charlie'ye.[25]

Aile hakkında şiirler yazıyordu. Bazen, başka bir şehre gelmenin işlevinin kendini anonimlikle "güçlendirmek" ve ailenin bildik beklentilerine cevap vermekten kaçmak olduğunu düşünüyordu. Yazarken o yardımsever aileyi geride bırakması gerektiğini biliyordu. Onlar, dünyayı belli bir mesafede tutabiliyorlardı -annesi bunu hayranlık uyandıran bir iyimserlik ve metanetle, babası ise akla olan bilimsel bağlılığıyla başarıyordu- fakat şiirler bu etikten doğmuyordu. Margaret şiirlerinde, saplantılı bir şekilde alttakiler mecazıyla, ruhun derinliklerine inmeyle oynamaya başlamıştı. Amaç, "kendine acımadan acı veren yere inmekti."

Halı üzerinde gerinip körfeze bakarken hayal kurabiliyor ve süreç neredeyse hipnotik bir trans gibi işlemeye başlıyordu. Ve "Halıyla İniş" gibi şiirler yazıyordu. Denizin suları "dipsiz bir bardağa" dönüşürken, oturma odasındaki desenli hah, narin yaprakları ve çiçekleriyle insanı içine çekiyordu:

Denizi

ulaşılır kılıyor

alabildiğince uzanırken ben dolambaçlı bahçelerle göz hizasında beliren,

güneş

süzülüyor pencerelerden içeri çatıdaki bu akvaryumda ve yeşil loş ışıkta sürükleniyorum geçerek kenardaki meyve bahçelerini... [26]

Margaret aşağıda, halı altındaki dünyada, beşerin altında, sürüngen beyninde korkuyla yüzleşiyor ve onu, "soğuk, taşlarla süslü simetrileri / doymak bilmeden yiyenle / doymak bilmeden yenilenin," diye adlandırıyordu.

Yaşamın yapmacık parçası uluorta yaşanırken, alttaki özün giderilemez ihtiyaçlarının konuşulmaması ve saklı kalması onu cezbeden bir keşifti. Halka Oyunu adını vereceği bir kitap üzerinde çalışıyordu. Kitap, alttakiler mecazlarıyla örülüydü. Her ev bodrumundan, her yaşam kendi karanlığından uzak duruyordu. Yaşam, tehlike hissiyle sığınma ihtiyacı arasında garip bir dans sergiliyordu.

Halka Oyunu'ndaki şiirler arasında şunlar var: Margaret, "Bu Benim Fotoğrafım" adlı şiirde, kendisini boğulan birinin fotoğrafı olarak tasvir ediyor. Gölün yüzeyinin altından görünen ceset bulunduğunda, içinde bulunduğu yumuşak ortamı mahvetmekle tehdit ediyor; "Vadilerimde", Margaret'in çocukluğundaki vadilere yazılmış bir şiir. Şiirde yaşlı adamlar, yani dünyanın evsizleri, "kaçmanın (imkânsız) olduğu" bir "katliamın" hayalini kuruyorlar. "Kancalı Adam" şiirinde bir adam, çimlerine konan kızılgerdanları öldürmek için yaptığı bombanın, kolunu nasıl kopardığını anlatıyor; "fanatik bir ışıltıyla" kancasının insan uzvundan daha gelişmiş olduğunu söylüyor. Çünkü kancayla ateşi tutabiliyor.

Margaret'in keşfettiği dünya, gergin ve delice bir yer. Yapay bir düzene öyle sıkı sarılmış ki düzen elinde patlayacak gibi duruyor. Bu dünyada insanlar "tenyalar gibi" mitlerle besleniyorlar. Bir ağustos ikindisinde, arabayla hoş bir Vancouver banliyösünden geçmek bir karabasana dönüşebiliyor:

Fakat araba yollan ne kadar yan çizse de histeriden düz giderek, çatıların hepsi sergiliyor eğilerek aynı kaçışı kızgın gökten, orası gerçek;

dökülmüş benzin kokusu hafif bir mide bulantısı garajlara siniyor, tuğlaya çalınan boya şaşırtıyor bere gibi, plastik bir hortum saldırmaya hazır bir bobin; sabit bakışı bile geniş pencerelerin

anlık bir geçit veriyor

manzaraya arkasında ya da altında kalan

sıvası çatlayan geleceğin

devrilen evler kayıyor

yan yatıp balçık denizlere, buzullar gibi kademeli öyle ki henüz çıkmadı bunu fark eden biri... [27]

Margaret, yeterince röntgenci, savaş zihniyeti ve bomba sığınağı gördüğünden fazla düzgün banliyö gerçekliğinin kamuflaj olduğunu biliyordu. Fakat bu gerçeklik, aynı zamanda insanın doğasına aykırıydı, çünkü insan olmak, tuhaf istekleri, ölümü kabullenmeyi ve zamanın acımasızlığını fark etmeyi içeriyordu. Gerçeği bu denli koşulsuz bir şekilde saklamak, onun kaçınılmaz istilasında çok fazla acı çekmeyi göze almak demekti. Margaret bu dünyada bir yabancı, bir gezgindi; kendi yaşamı bir tren istasyonuydu ve o, "gerilmiş bir bavulun kenarına abanmıştı." Dünya onu akşama çeviriyor ve o "her şeyin kenarında yaşıyordu."[28]

Fakat aynı zamanda aşk şiirleri de vardı. Şiirler yalnızca otobiyografi değildi. Herhangi bir şiirindeki "ben" kelimesi, türlü türlü duygulardan, özlerden ve özü aşan deneyimlerden oluşan bir kurguydu. Yine de Margaret, Doug Jones'la giderek yakınlaşıyordu. Mektuplaşıyorlardı. Aralık ayında, onu

Quebec'te ziyaret edecekti.

Margaret, doğuştan gelen görüş berraklığıyla aşkın doğasına bakmaya başladı. Dünyanın aşk olarak adlandırdığı şey, sterilize edilmiş bir mit, şeker gibi bir romantizmdi. Reklam panolarına girip caddelerin üstünde geçit yapan erkek ve kadın vücudu, doğal olmayan bir kusursuzluk olarak satılıyordu. İnsanlar, ete kemiğe bürünmüş gerçek dünyada da bu ideali arıyorlardı. Bu arada erkek ve kadınların arasına, "göz göz olmuş hava kütleleri" giriyordu.

Peki gerçek neydi? Margaret, "Bir Öğün" başlıklı şiirde, hepimizin biraz bildiği bir şeyi, aşkın doymak bilmezliğini anlatıyor.

fakat bir şey saklı duruyor

ovalanıp paklanmış dolabında gövdemin yumuluyor bir rafa ve besleniyor

başka insanların artıklarıyla

kaçak bir böcek, sinsi ve ilkel kaçınılmaz karafatma eti kemiriyor toprağın koynunda.

sıvışıp gidecek

ışıkların hepsi söndüğünde

bu aydınlık odada...

: nasıl da dolduruyor midesini istemeden

dökülmüş aşk kırıntılarıyla[29]

Margaret bu açlık için bir sembol yarattı. Sembol, özdeki büyücüydü: "sağlam bir şekilde şişelenmiş / ıstırabıyla ve bardağıyla / umutsuzluğun."[30]

Ancak aşka düşmekle ilgili duygusal şiirler de var:

İşte yine sakinleşiyorum dürtüyor beni yumuşayan dalları sularla sürüklenen bedeninin dolaşıyorum sana sudaki otlar gibi

su altında kalmış bir ağaca takılan

bataklık gibi bir uykuyla büyüyüp etrafımı saran filizlerini gönderen kahverengi tortularına karanlığın dönüştüğümüz yerdeki bu ılık çürümeyle bitkisel etlerden sessizce türeyen kökler

kurtuluyor

günün aydınlığından...[31]

Margaret, aşkı doğrulamak için yeni bir dile ihtiyaç duyuyordu. Çocukluğunun bataklık dünyasını

hayal ederek, yeni yaşamların doğduğu yerde yaşanan erotik aşkın hiç bitmeyen karanlığında ötekine kapılma halini çok iyi yakalamıştı. Bu halden uyandığımızda, ayrılmanın verdiği şoku yaşıyorduk. Margaret, gün ışığı dünyasında ötekini tanımak istiyordu, korunaklı su altına sürülmek değil. "Dağlar var / kafatasında," diye yazmıştı, "bahçeler, kaos, okyanus / ve kasırga; belirli / köşelerinde odaların... çöllerin; özel / dinozorların; ilk / kadın."[32]

"Mektuplar, Giden ve Gelen" başlığı, hepimizin aşkı duyurmadan önce yaşadığı çekingenliği mükemmel bir şekilde ifade ediyor: Ortaya çıkacak kadar cesaretli miyiz?

i)

Bizim için mevcut değil o

mevcut değil, dedim saatlerimi sana kapatarak.

Bir evrende yaşıyorum ki çoğu kâğıt, çadır kuruyorum iptal edilmiş pullardan.

Mektuplara

izin var ama

bana dokunma, yoksa

düşerim

dedim

her şey bağlı senin uzak durmana.

v)

Yıkıyorsun iskambil evimi yalnızca nefesinle

başka yerler yapıyorsun ellerin ağaçta, ayakların kumda

yaratıyorsun büyük bir alicenaplıkla, dağları, uzaklıkları boş sahili, kayaları ve gün ışıklarını yürürken sakin sakin denize

ve dönerken, tadın tuz gibi,

ve birleştiriyorsun kendi bedenimi, başka

bir yerde

yaşamam

için.

Şimdi

evsiz barksızım:

benim için kurduğun gökkubbe tâzla açık.

Acele,

mektup yolla bana yine.[33]

Margaret yazar olarak, kâğıttan bir evrende yaşıyordu. Bir başkasının girişi, bu dünyayı değiştirebilirdi. Buna karşın Margaret de herkes gibi sevgi istiyordu. Belki de onun için zorluk, her şeyi çok net görmesi ve kendini ikna edememesiydi.

Ciddi ciddi Doug Jones'la beraber olmayı düşünüyordu, ancak kendisi ve sözgelimi, arkadaşı Gwen arasındaki fark, Margaret'in riske attığı şeyleri tartmak istemesiydi. Gwen, Mil-ton Acorn'la yaptığı evliliğin sona ermesinden sonra tutku arıyor, şeytani bir sevgiliyle çetrefil bir aşk ilişkisi istiyordu. Bu sıralarda, Toronto Adası'nda mum ve org müziği eşliğinde yaptığı seanslarla ünlenen Bob Mallory adlı tuhaf bir ressamla yaşadığı iki yıllık ilişkinin bitmesinden dolayı acı çekiyordu ve onu üzerinde çalıştığı Julian the Magician romanı için model olarak almıştı. Bob Mallory'yi müze dönüştürmüştü; onunla büyülü bir dünyaya gidiyordu.

Margaret, bir başkasının hayatına girmenin sonuçlarını daha net görebiliyordu. Jones'tan derin bir şekilde etkilenmiş ve Al Purdy'ye onun güzel bir adam olduğunu söylemişti. Fakat özel yaşamına, tuhaf zamanlarda çıktığı başıboş gezilere, işi için gerekli olduğunu düşündüğü doğaçlama yaşama ne olacağını merak ediyordu. Yazmak için gerekli olan o boş alanlara ve boş zamanlara ne olacaktı?

Bu şekilde düşünmek soğukluk muydu?

Purdy, Margaret'in duygusal merkezinde bir katılık olduğunu söylemişti. Margaret bunu kabul ediyordu. Eğer duygusal olmak, insanın aşk için kendisini en yalcın mecazi uçurumdan aşağı atmasını gerektiriyorsa, o bunu yapmaya hazır değildi. İnsanın kendine dikkat etmesi gerektiğini düşünüyordu; başka kimse bunu yapamazdı, üstelik yapmak zorunda da değildi.

Margaret, yıllar sonra şöyle diyecekti: "Pek çok insan beni çok soğuk bulmuştu ve belki de bir açıdan öyleydim. Biriyle evleneceksem ya da kalıcı bir ilişki yaşayacaksam, o insanın başlangıçtan itibaren kim olduğumu ve ne yaptığımı bilmesi gerektiğini düşünüyordum. Bunları saklamaya niyetim yoktu."[34]

Jones'un Margaret'i etkileyen tarafı, onun özerkliğine izin vermesiydi. Margaret'in hayali, iki insanın bir dengede buluşup kendi farklılıklarını korumasıydı; o eski romantik metaforda-ki gibi, bir bütünün iki yarısı olarak tanışıp birleşmesi değildi. O modelde, yarımlardan biri her zaman kontrolü ele alıyordu. Margaret romantik değildi.

Fakat bunun bedelini ödemek zorunda kalacaktı. Bir yanıyla, Gwen'in romantizminden çok etkileniyor olmalıydı. Dünya sadece bir çeşit aşk olduğunu söylüyor ve o aşk, nihai bir yakınlık için özü

tehlikeye atmayı öngörüyordu. Ona inanmamakla hata mı ediyordu?

Margaret, Ptırdy'ye duygusal bir göçebe gibi yaşamaktan bıktığını söylemişti, fakat bir süreliğine yerleşik düzene geçmeyeceğinin farkındaydı. Hangi kişisel sebeple olursa olsun, ilişki sona erdi. Margaret ve Doug Jones arkadaş kaldılar.

Margaret Halka Oyunu için şiirler yazarken şiirin kişisel ve tehlikeli bir şey olduğunu keşfediyordu. Şiiri bir duygunun ya da bazen duygusal bir eziyetin sözel eşdeğerini aramak olarak tarif etmişti. Bir keresinde şöyle demişti: "Benim teorime göre, şiir beynin melankolik yanıyla yazılıyor ve bir şey yapmasanız bile, kendinizi yavaş yavaş karanlık ve çıkışı olmayan bir tünelde ilerlerken bulabiliyorsunuz."[35] Margaret, çokyönlü olmanın ve buna ek olarak roman yazmanın ona denge kazandırdığını hissediyordu.

Bu rasgele bir gözlem değildi. Ayrıca şöyle demişti:

Yazar olmak için zaman bulduğumda [1964'ten söz ediyordu], işi olan kadınlara çok tuhaf bakıldığını, ünlü kadın yazarların biyografilerinin onların ne denli sapkın ve/veya cinsel açıdan gelişmemiş, çocuksuz vesaire olduğundan söz ettiğini fark etmeye başladım, fakat artık çok geç olmuştu. Kadın olmanın dezavantajlarım görebiliyordum, ancak nedense bana çok vahim veya kesin gelmiyorlardı.

Kadın şairlerle ilişkilendirilmiş belli gelenekler vardı; gerçek bir şair olmak için, kendilerini bir dolaba kilitlemeleri (Emily Dickinson'a saygısızlık olmasın), hayata kefende açılan bir solucan deliğinden bakmaları (Christina Rossetti'ye saygısızlık olmasın), içmeleri ya da intihar etmeleri gerekebiliyordu.

Şair ve kadın iseniz, bu süreçte en az bir kez intihara teşebbüs etmediğiniz takdirde, meslekte ciddiye alınmayacakmışsınız gibi bir düşünceye kapılıyordunuz. Bu yüzden zamanımın giderek tükendiğini hissediyordum.[36]

Beat Kuşağı'nın sahneye çıkmasından bu yana, Amerikan şiirine çok tuhaf şeyler oluyordu. Şiir ve çılgınlık, çözülemez bir biçimde iç içe geçmişti. Bu durum, Robert LowelPın Boston Brahmini[10] [11] olarak büyüdüğü yılları anlatan Life Studies" (1959) adlı, büyük ölçüde otobiyografik portresiyle başlamıştı. Kitap, sinirsel çöküntüyü, deliliğe varan dağılmayı ve intihar teşebbüsünü inceliyordu. Lovvell'ın ardından pek çok şair, intihar ve sinirsel çöküntüyle ilgili şiirler yazdı: W.D. Snodgrass, John Berryman, Anne Sexton, Sylvia Plath. Bu şairler kadar çoktu ki geçmişte "Günah Çıkarma Ekolü" olarak sınıflandırılıyorlardı. Theodore

Roethke ve çömezi James Wright bile, deliliği inceleme dürtüsüne karşı koyamamışlardı. Bu öyle yaygın ve olağanüstü bir olguydu ki bu şairlerin ayrı ayrı deli olduğunu söylemek yeterli değildi. Şiirde Zeitgeist,[12] şairleri çıldırma noktasına getiriyor, çünkü onları bu karanlık bölgeyi keşfetmeye teşvik ediyordu. Lowell onların sözciisüydü. İkinci Dünya Savaşı'nm soykırım, toplama kampları, atom bombalarıyla birlikte bıraktığı ruhsal mirasın insan ruhundaki çarpıklığı gösterdiğine inanıyordu. Bu çarpıklık öyle derindi ki insan ancak özdeki kâbus alanına giderek sağlığına kavuşabilirdi - şair kendi karanlığını keşfe çıkmalıydı. Plath ve Sexton gibi kadın şairler, kişisel

karanlık bölgelerine gittiler. Bunlar, öfke ve intikam bölgeleriydi ve sonlarında bir açmaz, gerçek intihar ve ölüm vardı.

Margaret sakıngan olmakta haklıydı, fakat onu buna mecbur eden şey farklıydı. Onu tanıyan herkes, bu yeraltı yolculuklarında ona güç veren sağlam öz duygusundan söz ediyordu. "Journey to the Interior"[13] gibi şiirler yazarken, kişisel olarak şeytan çıkarmadan çok, insanların neden böyle davrandıklarını anlamanın peşindeydi: Özün kendisine neden yabancı olduğunu, neden derinliklere inmek istemeyip ruhun kenarında çömeldiğimizi bilmek istiyordu.

Margaret Vancouver'dayken, Charlie Pachter Michigan, Det-roit yakınlarındaki ünlü Cranbrook Sanat Akademisi'nde yük-seklisans yapıyor, kitap tasarımından resme kadar pek çok şeyle uğraşıyordu. Eski giysilerden kâğıt yapıyordu ve Margaret'ten elinde ne varsa göndermesini istemişti. Margaret'in kurtulmak istediği birkaç eski bluzu vardı, fakat bu fikri biraz tatsız bulup esprili bir şekilde eklemişti: "Sahip olduğun şeyleri bağışlamak, büyücülüğü akla getiriyor; onları bana büyü yapmak için kullanmayacağını nereden bileyim?" Ayrıca, Charlie'nin sözlerinden "bütün YARATICI insanlar gibi dalgın, kendini işine adayan ve zorluklara göğüs geren biri olduğunun anlaşıldığını," söylemiş ve bluzları göndermişti.[37]

Charlie, tesadüfen Margaret'ten resmedebileceği bir yazısını istemişti. Margaret, ona eylül sonunda Halka Oyunu kitabından ağustosta yazmaya başladığı yedi şiirlik diziyi gönderdi. Dizinin Charlie'nin işine yarayabileceğini düşünüyordu, çünkü dizi imgeler ve ruhsal durum tasvirleriyle doluydu: "İçinde insanlar, desenler, binalar, haritalar var, hatta birkaç kuş, ayna ve oda bile var, eğer istersen." Margaret, dizinin "'üretici' imajını ve bütün o dolaşan çocuk resimlerini 'The Family of Man'deıı'* aldığını, ancak elbette bambaşka şeyler anlattığını söylemişti."[38]

Dizi, Margaret'in Lüksemburg'da yaşadığı deneyimlerden doğmuş olabilirdi; fakat yazıldığında, bitmiş bir ilişkinin itiraflarla örülü hikâyesinden farklı bir şeye dönüştü. Erkek ve kadın arasında yaşananlarla ilgili daha derin bir inceleme oldu: Birbirimizle olan ilişkilerimizi belirleyen ritüeller ve mitler neydi? Nasıl davranacağımızı gösteren haritalar, çocukluğumuzda zihnimize kazınıyordu. "Adam" öksüz oyununu oynuyor, "öksüz çocuğun oynadığı dikilerek / her büyük pencerede"; "kadın" ise daha çok "poz veriyor... başka pencerelerin önünde."[39] Bu haritalardan her biri, yakınlık kurmaya karşı bir savunma geliştiriyor. Bütün bunlar, "Rosie'nin Etrafındaki Çember'i" andıran bir oyun oynayan çocukların tasvir edildiği bir çerçevede toplanmış. Çocuklar, bilinmeyen dünyadan gelen ve tehdit oluşturan her şeyi dışarıda bırakmak için bir güvenlik çemberi çiziyorlar. Margaret, çemberlerin kırıldığını görmek, özün ve ötekinin el değmemiş doğasına adım atmak istiyor.

Charlie, Halka Oyunu'nun çok iyi bir malzeme olduğunu düşünmüştü, fakat sormak istediği sorular vardı. "Bu sorulara cevaben: Canım," diyordu Margaret, "senin de pekâlâ bildiğin gibi, ne daktilo biliyorum ne de imla. Anenomlara sözlükten ba-kıver. Münaşaka etmek münakaşa etmek olacak... Piçe mı dedin? Baskı hatasıdır. Ne olduğunu kestiremiyorum; iki şiiri de okudum ama hâlâ bilmiyorum. Bana dizeyi gönderirsen ve hangi şiir olduğunu söylersen daha iyi olur belki."[4"]

Charlie'nin ilk resimleri aralık ortasında geldiğinde, Marga-ret çok heyecanlanmıştı. Charlie bir ressam için harika bir sözel yeteneğe sahipti ve metinle imge arasında mahirane bir ilişki kuruyordu. Şiirlerin fantezi ve içgözlem yönünü ortaya çıkarıyordu. Margaret şiirlerin onun beyninden

kendisininkine göre daha korkunç süziildüğünü fark etti, fakat sonuç muhteşemdi. (Charlie sonradan "Dr. Frankenstein İçin Konuşmalar," "Kaleydoskop Baroğu: Bir Şiir" ve The Journals of 'Susatma Moodie* için de resimler yapacaktı.)

Halka Oyunu, Pachter'ın ilk sınırlı baskı kitabıydı. On beş kopya bastı ve her birini 150 dolara satmaya karar verdi. O ve Margaret, marta dek tam gaz çalıştılar ve kitapları, onları satın alacağını umdukları galerilere gönderdiler. Kapı kapı dolaşıp kitap satmak, ikisinin de tuhafına gidiyordu, fakat buna mecburdular. Margaret'in aklına Ulusal Galeri, Isaacs Galerisi ve Vancouver Sanat Galerisi geldi, ayrıca kitabı Canadian Arf a ve Amerikan dergisi Art Forum'z göndermeyi düşündü. Sonunda, on beş kopyayı da elden çıkardılar.

Bu sırada Margaret, şiirler için ricalar almaya başladı. John Robert Colombo, Poetry'64/Poesie'64 adlı antolojisinde Margaret'in on şiirini yayımladı. San Francisco'dan Kayak dergisi de mektupla şiirleri soruşturuyordu. Derginin editörü George Flitchcock, Margaret'in çalışmalarıyla çok ilgiliydi ve Margaret bunun nedenini çözemiyordu. Fakat elbette çok seviniyordu. O güne dek hiçbir Kanada dergisi, bu denli hevesli olmamıştı. "Neden Amerika?" diye merak ediyordu. Ona göre kitabı, bariz bir şekilde Kanada "matrisinin" parçası gibi duruyordu.[41]

Margaret, zihnindeki ayrıntı en başında yapmıştı. İki yaşantı vardı: İşi ve bazen "Öteki Yaşamım" diye söz ettiği özel yaşantı. O günlerde, bir kadın yazarın özel yaşamına nasıl şekil vereceğini çözmesi kolay değildi. Bir şeylerin arkasına sığınma rolü oynayan erkek yazarların aksine, kadın yazarlar hep korunmasızdı. Bunu en iyi, romancı Joan Didion dile getiriyor: "Yazmaya başladığımda -ellilerin sonu ve altmışların başında- erkek yazarlar tarafından sürdürülebilen bir tür sosyal gelenek vardı. Çok içmek ve kötü yaşam. Kadınlar, savaşlar, kodamanlar, Afrika, Paris, ikinci bir iş yapmamak... Roman yazan bir adam, dünyada bir rol ediniyor ve oynadığı bu rolün arkasına sığınıp canı ne isterse yapabiliyordu. Roman yazan bir kadının belli bir rolü yoktu."[42] Erkek yazarlar genellikle iki kategoriye ayrılıyordu: Genç kadınları harem havuzu gibi kendine çeken (vücuda enerji veren ve egoyu besleyen bir strateji) cinsellik düşkünü sevgililer ve kendilerine bakacak veya müzü oynayacak kadını bulup uzun süreli ilişkiler yaşayanlar. Altmışlı yılların kadın şairlerinden çoğu, hâlâ romantik bir takıntıya saplanıp kalmış gibi görünüyor ve erkeğe yaşamın çözümü gibi bakıyordu. Bunun insanı ne kadar boş bir hale getirdiğinin farkında değillerdi. Kucaktan kucağa dolaşmak, kadınlara yaramıyordu (bu mümkündü, fakat genellikle gücü kazanmaktan çok devretmek anlamına geliyordu). Sorun hâlâ çözülmemişti: Bir erkekle birlikteyken kendini kaybetmemenin yolu neydi?

Margaret, pek çok erkeğin gözünde hâlâ bir muammaydı. Batı Yakası şairi Patrick Lane, konuyla ilgili komik bir anekdot anlatmıştı. Lane, şair John Newlove'ı ziyaret etmiş ve Newlove'ın çocuklarının evde yarattığı enkaz arasında on saat boyu içmişler di. John, yazılarını yazmak için odanın ortasına bir buçuk metrelik bir daire çizmişti ve buraya çocukları sokmuyordu. (Erkek de olsanız, kadın da olsanız, yazar olmak hiç kolay değildi. Yalnız kalma lüksü, çok az şairin kazanabileceği türden bir para gerektiriyordu.) Birlikte yeni bir dergi kurmaktan söz ettiler. John New-love, dergiye The Singin# He ad' adını vermek istiyordu. Patrick I aıie şöyle yazıyor: "Saatlerdir durmadan içmenin etkisiyle, çok sarhoşuz. Kelimeler ağzımızdan ağır ağır çıkıyor ve zarafet olduğunu sandığımız bu durum, aslında zil zurna sarhoşların dikkatli ve ağır konuşmasından başka bir şey değil." Margaret çatkapı ziyarete geldi. Lane, Margaret'le ilk kez karşılaşıyordu

(ancak l'cggy adında bir şairin varlığından haberdardı):

Peggy bira ikramını kabul ediyor. Hanım hanımcık kızı oynamanın anlamsız olduğunu biliyor tabii, özellikle de bütün gün durmadan içmiş iki adamın yanında. Konuşmaya devam ediyoruz, fakat Peggy giderek daha çok rahatsız oluyor. Çünkü bu iki adamın onun ya da bir başkasının dünyasını görecek hali kalmamış, kendi alacakaranlık hülyalarına dalmışlar. Peggy, birasını masanın üstüne bırakıyor ve ona göre sessizlik, bize göre devam etme mücadelesi olan şeyi bölüyor. Ne istiyorsunuz, söyle-senize? Amacınız ne sizin? diye soruyor. Bütün bunlarla nereye varmayı düşünüyorsunuz? John ve ben, bir an için onun bunlar derken ne kastettiğini anlamaya çalışıyoruz. Sarhoşlukta öyle bir aşamaya gelmişiz ki topuz çekici yemiş bir boğa nasılsa, biz de öyleyiz. John, başını birasından kaldırıyor. Bilmiyorum, diyor. Valilikten ödül almak istiyorum herhalde... Katılıyorum, diyorum. Ben de isterim. Peggy ikimize bakıyor. Hiçbir küçümseme veya yargılama belirtisi göstermiyor. Sadece hüsran, belki biraz da hayal kırıklığı... Dobra bir yanı var; anlam veremediğim bir şekilde güçlü olabiliyor. Alışılagelmiş kadın şairlere benzemiyor. Ona bakıp onu nasıl çözeceğimi, kim olduğunu, ne istediğini düşünüyorum. İnce ve narin; sade kıyafeti böyle bir zaman ve ortam için biraz tuhaf kaçıyor. Kızgınlığı bize değil, başka şeylere; erkeklerin kayıtsız aptallığına, içip içip kendileriyle dalga geçmesine, kendilerine acımasına sinirleniyor. Bu kadar mı? diye soruyor, ikimiz de başımızı sallıyoruz, her nedense kendimizden hoşnutuz. Ben en azından birimizden bir fikir çıktı diye seviniyorum. John sol gözünü tuttuğu şişenin dibine dikiyor. Köpüğün altında ne kadar bira kaldığını kestirmeye çalışıyor. Ta sen ? diye soruyor başını birasından kaldırmadan. Nobel Ödülü tabii! Tanrım ya, siz ikiniz yok musunuz! diyor Margaret. Birasını içip masaya bırakıyor, ardından odadan çıkıp gidiyor.[43]

Lane'in "alışılagelmiş" kadın şair hakkında kendince bir yorumu vardı ve Margaret bu yoruma uymuyordu. O, fazla dobra ve açık fikirliydi; üstelik onda Lane'in "erkeklerin kendileriyle dalga geçmesi ve kendilerine acıması" diye nitelendirdiği şeyden eser yoktu. Ödül fikrini bulan Newlove'dı. Margaret, onlara verdiği cevapla azmini mi ortaya koyuyordu, yoksa onların Kanada taşralılığıyla dalga mı geçiyordu?

Margaret'in programı, üniversite tarafından belirlenmişti. Gündüzleri çalışıyor, yemeklerde konserve ve Kraft Dinner[14] yiyor ve sabaha karşı dörde kadar oturup yazı yazıyordu. Üzerine, Charlie'nin onun için Toronto'daki Honest Ed's indirim Mağazası'ndan aldığı sabahlığı giyiyordu. Charlie sabahlığı göndermişti, çünkü etiketinde "The Princess Peggy"[15] yazılıydı. Margaret'in duvar kâğıdına çok uyuyordu. Margaret, Charlie'ye, "Çirkin şeylerden çok iyi anlıyorsun," diye iltifat etmişti.[44]

Al Purdy'ye şöyle diyordu: "İşte bahar geldi. Yeşillikler çi-çeklenmeye neredeyse hazır, çiğdemler açtı bile... Bense hafiften paniklemiş durumdayım, her bahar olduğu gibi yerimde duramıyorum... Deliğinden güneşe çıkarılmış solucanın heyecanı gibi bir his."[45] Margaret, bu esnada British Columbia Üniversitesi'ne ait boş sınav kitapçıklarına The Edible Woman\ yazıyordu.

Kitap, Canadian Facts'teki piyasa araştırmacıları için çalıştığı dönemde edindiği çılgınca deneyimlere dayanıyordu. Mari-an adlı genç ve nevrotik bir kadın kahraman yaratmıştı. Marian, etrafındaki tüketimciliğin bir yamyamlık biçimi olduğunu fark ettiğinde, yemek yemeyi bütünüyle bırakır ve tüketilen şeylerle özdeşleşmekten kendini alamaz: İşvereni onun enerjisiyle, nişanlısı cinselliğiyle beslenmektedir. "Açlık aşktan daha basit," diye yorum yapar. "Florence Nightingale bir

yamyamdı.” Sonunda kendinden bir kek yapıp nişanlısına ikram eder ve tüketim maddesi rolünden kurtulur.

Margaret’e ilginç gelen uğraş, konu değil teknik, yani yazma biçimiydi. Sonunda kitabı hikâyeyi izleyerek ve gerektiğinde geriye dönüşler kullanarak yazmaya karar verdi. Katmanlardan oluşan görüntü, yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Margaret, kadın kahramanın nişanlısına bir oyuncak bebek vermesini planlamıştı. Ancak daha sonra, “bir şekerlemeci dükkânının badem ezmesinden yapılmış domuzlarla dolu vitrinine bakarken,” kitaba adını veren sahneyi kurguladı. “Bu, Mickey Mouse pastalarıyla dolu bir Woolworth vitrini de olabilirdi, ama zaten bir süredir sembolik yamyamlık üzerinde düşünüyordum. O zamanlar, üzerinde şekerlemeden yapılmış gelin ve damatlar olan düğün pastaları özellikle ilgimi çekiyordu.”[46]

Margaret, bu kitabı anti-mizah türünde yazmıştı ve yayımcının onu bu janrın bir parodisi olarak değil de, modern yaşam ve kadın sorunlarını ele alan ciddi kitaplardan biri olarak tanıtmasına çok bozuldu. “Sufleye biftek muamelesi yapmalarından” yakınıyordu.[47] Margaret tarafından onaylanan kapakta, kitap şöyle tasvir ediliyordu:

Sıradışı ve eğlenceli... Neslin üniversiteden yeni mezun olmuş, ifade gücü yüksek ve afallamış üyelerine -hippilere değil de, vazgeçmek yerine tutunmayı seçen diğer yüzde doksan beşlik kesime- serinkanlı bir bakış. Yazarın kadın kahramanı, kendini keşfetmekten çok, nasıl bir dünyada yaşayabileceğine karar vermekle meşgul. Modern toplum ise, onun nüktedan ve amansız bakış açısından bakıldığında, kurgudan çok daha tuhaf görünüyor.[48]

Roman 1969’a dek basılmayacaktı, fakat 1964-65’lerde yazıldığında, hippi isyanı henüz yeni başlıyordu. Hikâyede Marian’ın karakteristik özelliği, çevreye uyum sağlamak için ortalama bir insan olmaya duyduğu istek. Margaret’in muhtemel yayımcılar için yazdığı roman özetinde açıkladığı gibi, Marian “normal olmaya çalışan, ancak bunu kendine rağmen başaramayan” genç bir kadın olarak kurgulanmış. Uyum sağlamadaki yetersizliğini, kendi aptallığının bir sonucu gibi görüyor ve romanın sonuna dek “diğer insanlar ve toplum hakkındaki algılarına güvenemiyor.” Bu, tüketim toplumunun, sembol ve fikirlerin entelektüel tüketiminin, insanların duygusal ve fiziksel tüketiminin bir hicvi. Margaret, Marian’ı nelerin beklediği şeklindeki soruya karşılık olarak, romanın yayımlanmasından sonra Marge Piercy’ye yazdığı cevapta, Marian’ın yaşamının döngüsel olduğunu ve bir kez daha yaşanacağını söylemişti. “Belli ki insan, kişisel çözümler ya da çözüme benzer şeyler üretebiliyor, toplumsal olanları ise sadece üretmek değil hayal etmek bile zor... 1965’te Marian için toplum tarafından sunulan hiçbir ‘çıkış’ olmadığını tahmin edebiliyorum.”[49] Margaret, ayrıca Joyce Carol Oates’a The Edible Woman ile ilgili herhangi bir otobiyografik unsur varsa, bunun sadece evlenmek için yapılan bir evliliğin tuzağa dönüşebileceği konusunda duyduğu farkındalık olduğunu söylemişti.

1

Sarhoş Saat (ç.n.)

2

Adem’in Alfabesi (ç.n.)

3

Laureen Rrijjht Weasel\n Tutkusu (ç.n.)

4

Amerikan folk müziği yayım yapan uzun soluklu bir radyo programı (ç.n.)

5

Siyam İkizleri (ç.n.)

6

Ahmak Çocuğa Ne Oldu? (ç.n.)

7

Soğuk Filozof (ç.n.)

8

Şirreder ve Ahmaklar (ç.n.)

9

Banyoda Savaş (ç.n.)

10

Uzun yıllar Boston ve civarında yaşamış, varlıklı ailelerden gelen kişi, (ç.n.)

11

Tasam Çalışmaları (ç.n.)

12

Zamanın Ruhu (ç.n.)

13

İçe Yolculuk (ç.n.)

14

Hazır makarna markası (ç.n.)

15

Prenses Peggy (ç.n.)

Margaret, temmuza kadar romanının 180 sayfasını bitirdi. Tuhaf ve sisli bir gerçeklikte yaşıyordu ve zamanının büyük bir bölümünü birlikte geçirdiği kurgusal karakterler, gerçek insanlardan daha gerçekti. Yazmadığı zamanlarda kitap okuyordu. Bunların arasında, Francis Parkman'ın The California and Oregon TraiT ve The Decameron adlı kitapları ve Ford Madox

Ford'un Birinci Dünya Savaşı hakkında yazdığı dört roman vardı. Bazen sıkılıncaya dek her birinden bir bölüm okuyordu. Kendi kitapları konusunda şansı pek yaver gitmiyordu. Up in thc Air So Blue romanı için üç yayınevinden de ret cevabı almış, Pla-ces, Migrations' adlı şiir kitabının müsveddesi de reddedilmişti. Doktora tezini tamamlamak için Harvard'a geri dönmenin vaktinin geldiğine karar verdi. Almanca dil sınavını vermesi gerektiğinin farkındaydı, bu nedenle British Columbia Üniversitesi'nde Almanca için açılan yaz okuluna kaydoldu. Mühendislik öğrencilerine çoktan veda etmiş ve elbette onları bir dizi sınava tabi tutmuştu. Onlar için hazırladığı testlerden birinde, antika yanını görmek mümkün:

Mantık

III. Aşağıdakileri, tümevarımlı ya da tümdengelimli yanıltmaca-

lar açısından inceleyiniz:

a) Bir adam bir gece İskoç viskisi ve soda, ertesi gece rom ve kola, üçüncü gece de çavdar viskisi ve zencefilli gazoz içerek sarhoş oldu. Gazlı içeceklere tövbe etmeye karar verdi...

d) Bir boğa her zaman kırmızı pelerine saldırır; boğalar kırmızı renkten nefret ediyor olmalı.

e) Her şey bir amaç için dünyada bulunuyor: İnekler süt vermek için, sebzeler yenmek için, evler içinde yaşamak için. İnsan da belli bir amaca hizmet için dünyaya konulmuş olmalı.

IV Aşağıdakileri bir şekilde çözmeye çalışın:

a) Deal'da bir inanç şifacısı derdi ki "Acı gerçek değil ama,

Bir iğnenin üstüne otursam ve iğne derime batsa

Hoşuma gitmiyor düşünmek ne hissedeceğimi."

Anonim

b) Bir adada mahsur kalan Pincer Martin, hızla yosunlara doğru ilerleyen bir kırmızı ıstakoz gördü. Daha sonra ıstakozların sadece haşlandığında ya da başka şekillerde öldürüldüğünde kızardığını düşündü. Buradan nasıl bir sonuca vardı?

c) Elimi koydum kalbimin üzerine

Ve yemin ettim hiç ayrılmayacağız diye;

Merak ettim ne derdim acaba Koymuş olsaydım onu başıma.

C.D.B. Ellis.

d) Güzel ama o kadar da zeki olmayan genç bir kadın, bir zamanlar Bernard Shaw'a ikisinin çocuk yapmaları gerektiğini, çünkü çocuğun güzelliğini kendisinden, zekâsını ise Shaw'dan alacağını söylemişti. Shavv kadının öncülünü sorguladı. Bunu nasıl yaptı?[50]

Vancouver'daki bir yıl iyi geçmişti. Margaret tam gün öğretmenlik yaparken, Halka, Oyunu'nu tamamladı. Halka Oyunu, 1966'da basılacak ve yayımlanmış ilk kitabı olacaktı. İkinci romanı The Edible Woman'ı da bitirdi. Ayrıca sonunda Surfacinçj adını alacak romanı için iki mizansen yazmayı başardı (Annenin ruhunun kuş gibi göründüğü ve göle yapılan ilk araba yolculuğunun anlatıldığı bölümler. Ancak karakter, kitabın son haline göre daha gençti ve romanın bu taslağı, üçüncü tekil kişi ağzından yazılmıştı). Margaret, ayrıca birkaç kısa hikâye de yazdı. Sonradan, "Benim için inanılmaz verimli bir yıl oldu," diyecekti. " Yaşayan Ölülerin Gecesi[1] nden firlamış gibiydim. Sanatın bir bedeli vardı."[51]

Arkadaşı Jim Polk, Montana'dan ziyaretine gelmeye karar vermişti. Vancouver'a geldiğinde küçük bir taşra şehriyle karşılaştı. Çok güzel bir ortam vardı; şehir sessiz ve dingin, neredeyse gerçeküstüydü. Tanıştığı herkes, yaratıcı ve çok zeki görünüyordu. Margaret'in büyülü bir yerde yaşadığını düşündü. Ancak onun buralarda bir göçebe olduğunu da hissetti. "O gerçekten ormandan geliyordu, böyle bir geçmişle her şeye uzaktan bakabiliyor ve özel lensinin yardımıyla her şeyi görebiliyordu. Ruh haline göre bunu mizaha döküyor ya da sıradan şeylere tuhaf, gerçeküstü, dingin ve Gotik bir biçim veriyordu."[52]

Margaret ve Jim, trenle Toronto'ya doğru yola çıktılar. Kanada'yı gezmek için çok güzel bir ağustos sonuydu. O günlerde tren yolculuğu hâlâ romantik bir maceraydı. Yemek vagonlarında keten masa örtüleri ve her masanın üzerinde tek bir gül vardı. İnsan, geniş pencereli vagonlarda oturup ayaklarının altına serilen ülkeyi izleyebiliyordu. Jim, bütün bu güzellikleri hiç unutamıyor: "Dağlar ve ovalar, kocaman Canadian Pacific otelleriyle kaplı eski kentler... Bu bir aydınlanmaydı. Buralarda böyle şeyler yaşamak, kimin aklına gelirdi ki?"

Toronto'ya geldiklerinde, şehir Jim'e susturulmuş ve suya gömülmüş gibi göründü. "Toronto'yu Peggy'nin gözlerinden görüyordum," diyor Jim. Peronda bekleyen Bayan Atwood ile Margaret'in kız kardeşi Ruth'u saydam, buz mavisi gözlerinden tanıdı. Bayan Atvvood, vakur ve nazikti. Metroya binip Leaside'a gittiler.

Jim, Margaret'i üç yıldır tanıyor olsa da, ailesinin nasıl olduğunu hiç düşünmemişti. Çok fazla odası ve kulesi olan Gotik bir ev bekliyordu, ancak bunun yerine, güzel bir bahçesi olan bir banliyö eviyle karşılaştı. Ne var ki, evin içi biraz boştu ve fazla mobilya yoktu. Bay Atwood, son derece zorlu bir insandı. Çok dostaneydi ama yine de korku veriyordu, çünkü bilmediği şey yok gibiydi. Jim'in iyiliği için Robert Southey ve Shakespeare'den uzun alıntılar yapıyor ve şöyle diyordu: "Bunu bilmen lazım, Jim." Jim'i bitki ve böcek deneylerini göstermek için bodrum kata davet ettiler. Evde büyük bir enerji hissediliyordu. Arka planda ışıltılı gözleri ve çayıyla Bayan Atwood vardı. Jim sevgiyle şöyle diyor: "Cin gibi bir kadındı." Evde, o zaman on üç yaşında olan Ruth da vardı, ama Harold artık onlarla birlikte yaşamıyordu.

Jim'i en çok etkileyen şey, ertesi sabah bütün ailenin dışarı çıkmak için ayaklanması oldu. Eve binlerce kanatlıkarınca akın etmişti. Jim'e yapışkan bir maddeye batırılmış bir boya fırçası verdiler. Bununla karıncaları toplayıp şişelere koyması gerekiyordu. Bay Atwood deney yapacaktı. Jim içinden şöyle geçiriyordu: "Bu aileyi sevdim."

Atwood'lar, Jim'i Kuzey'deki evlerine götürdüler. Ağustos sonu havası, güzel ve durgundu. Jim, kıyıya tırmanarak, sudan çıkan muşları ve çalılıklarda oynayan yavru tilkileri gördüğünde çok şaşırdı. Bay Atwood, hâlâ on üç yıldır santim santim inşa ettiği ağaç ev üzerinde çalışıyordu. Kulübe duvarlarına üstüpü doldurmadıkları zamanlarda, kanoyla geziye çıkıyorlardı. Bayan Atvvood'un kanoda J-darbesi öğrenen ve sürekli daireler çizen Jim'i taklit etmesi, aralarında hiç eskimeyen bir espri konusu oldu. Jim, balığa çıktıklarında balık tuttuğuna çok şaşırdı. Balığı elinde tutup öldürmesi gerektiğini anladığında, şaşkınlığı bir kat daha arttı. Geceleri şömine rafının üzerindeki gaz lambasının ışığında, otı dokuzuncu yüzyıl edebiyatı okuyorlardı ve Jim, doğa ilminin çeşitli noktaları hakkında bilgi ediniyordu. "Atwood'lar, çok ilginç ve Victoria Dönemi'ndekiler gibi bir aileydi," diyor Jim, "Huxley'ler, Woolflar veya Danvin'in ailesiyle aynı dev gruba aittiler. Akrabaları da vardı. Peggy'nin dayısı, Chalk Nehri'nde nükleer enerji uzmanı olarak çalışıyordu. Elerkes aktif bir şekilde kültür, bilim ve sanatla ilgileniyor, bir şeylerle uğraşıyordu. Bense çok farklı bir modele alışmıştım: 1950'lerin golf, parti ve barbekii meraklısı zengin Amerikalılarına. Bu ailenin bunlarla alakası yoktu."

Jim aynı özelliğe tanıştığı başka Kanadalı ailelerde de rastladı. Bunlardan biri de Christopher adlı oğulları sonradan Kanada'nın en bilgili şairlerinden biri olan Dewdney ailesiydi. Margaret ona Kanada'nın, Victoria Dönemi gravürlerinden biri gibi, on dokuzuncu yüzyıl ülkesi olduğunu söylemişti. Jim, böyle bir şeyi hiç beklemiyordu.

9

DUVAR

1965 sonbaharında Harvard'a döndüklerinde, Jim, D.H. Lawrence uzmanı eski oda arkadaşı Mowbray'le birlikte bir evin en alt katına yerleşti. İkinci oda arkadaşı evlenmiş ve yerini Mis-sissippi, Oxford'da büyümüş bir başka Güneyli almıştı. Bu adam çocukluğunda, William Faulkner'a eczaneden ilaç teslimatı yapıyordu. Margaret, kalacak yer arama işinde geç kalmış ve ilk ayı antropolog bir arkadaşının ön cepheye bakan salonunda geçirmek zorunda kalmıştı. Jim'le ne konumda olduklarına henüz karar vermemişlerdi.

Üç katlı, tahta kaplama bir evde, bir ucunda mutfak, diğer ucunda çalışma masası olan büyük bir oda buldu. Ev, 340 Broadway adresinde, bir cenazeevinin bitişiğindeydi. Harvard Yard'ın yaklaşık on blok doğusunda yer alıyordu. Üniversite ve Yard'ın güneyinde kalan, lüks on dokuzuncu yüzyıl evleri hariç, Cambridge'in büyük bir bölümü mavi yakalıydı. Cambridge'de ailelerin büyük evler alıp bazı odalarını kiraya vermesi yaygın bir durumdu. Margaret'in kâğıt gibi duvarlarından ev sahibi kadının ailesinin gürültüsü duyuluyordu.

340 Broadway adresindeki ev, bir hikâyeyi akla getirmiş olabilirdi. Margaret'in kaldığı evdeki kiracılardan biri, Arap bir öğrenciydi. Margaret, Charlie'ye şöyle yazmıştı: "Of paranoya ve sefalet.

Pazartesi gecesi burada akıl almaz bir şey oldu."[1] Genç Arap öğrenci, öğrenim vizesiyle gelen pek çok öğrenci gibi sakin ve münzevi görünüyordu. Ancak, bir gece müzik ve dans eden kızlar eşliğinde curcunalı bir parti verdi. Ev sahibi kadın, Camb-ridge polisini çağırdı ve genç Arap, kadının hakaretler yağdırdığı sırada tutuklanıp cezaevine götürüldü. Ertesi gün de tahliye edildi.

Margaret, "Dancing Giriş"[1] adlı hikâyesinde etkili bir kurgusal anlatıcı yaratmıştı. Anlatıcı, şehir planlaması dalında yük-seklisans yapan biri ve çarpık kentleşmeyi canlandırmak için bir alışveriş merkezinin ortasına Romanesk bir su kemeri inşa etmek gibi bir fantezisi var. Yalnız, soyutlanmış ve Boston'un tuhaflığından dolayı cesareti kırılmış Arap öğrenciyle çok kısa bir teması oluyor. Anlayışsız, kurgusal ev sahibesi ise, "tohum saçan yabancılarla dolu Nuh'un Gemisi" ile odak noktası haline geliyor.[2] Elikâye ırk korkusuyla ilgili. Anlatıcı, yaratmak istediği yeşil kentsel alanlarda, insanların ahenk içinde yaşamasının mümkün olabileceği bir dünyanın hayalini kuruyor. Fakat bu hayalin asla gerçekleşmeyeceğinin farkında.

Margaret ve Jim'in 1965 sonbaharında döndüğü Harvard değişmişti. Vietnam Savaşı karşıtlığı artıyor ve Boston şehri giderek ısınıyordu. Asker sayısı giderek artıyor ve genç adamlar Vietnam'dan geri dönüyorlardı. Ceset torbasında evlerine gönderilmeyecek kadar şanslı olanlar, gerilla savaşından sersemlemiş oluyorlardı.

Nisan ayında 50.000 İçişi, Kuzey'deki ırk ayrımını protesto etmek için Roxbury'nin siyahi kesiminden Boston Common'a yürüdü. Martin Luther King Jr., Common'da konuşup Amerikalıları, olanlara seyirci kalan bir ulus olmamaları konusunda uyardı. Hakların eşitliği ve bütünleşme konusundaki mücadelenin henüz başladığını söyledi.

1965'te radikal öğrenciler, ırkçılık ve savaştan sorumlu tuttukları Kurulu Düzen'e karşı çıkıyorlardı. Öğrencilerin çoğu, apolitik kimliğini koruyordu ama radikallerle fikir birliği içinde oldukları söylenebilirdi. Çok geçmeden Vietnam Savaşı karşıtı protestolar, üniversite meselelerini de kapsamaya başladı. Öğrenciler, Yedek Subay Eğitim Birliği'nin (ROTC) kampustan uzaklaştırılmasını ve müfredata, Siyahi Çalışmalar programının eklenmesini talep ediyorlardı (1965'te Harvard'a kaydolan üç binden fazla öğrenciden sadece yirmisi siyahiydi). Ayrıca, yönetim ve öğretim üyelerini alaşağı etmek istiyorlardı. Fakat onların yerini neyin alacağından pek emin değildiler.

Margaret, 1966 sonbaharında savaşa karşı çıkmak için yapılan ilk toplu gösteri sırasında hâlâ Harvard'daydı. Öğrenciler, Qu-incy House'ta konuşma yapmak için gelen Savunma Baltanı Ro-bert McNamara'ya karşı kendiliğinden gelişen bir protesto başlatmışlardı. McNamara salondan ayrıldığında, arabasının etrafını sardılar ve arabayı ileri geri sallamaya başladılar. McNamara'nın şaşkınlık ve korku dolu ifadesi pencereden görülebiliyordu, ayrıca yüzünde sonraki beş yıl boyunca öğrenciler ve Kurulu Düzen arasındaki ayrılmanın tanımı olacak olan öfkenin izleri vardı. O ekim ayında, öğrenciler askerlik kâğıtlarını yakmaya başladılar ve oturma eylemlerinin ardı arkası kesilmedi.[3]

Bu hareketlenme, 1967 sonbaharında (Margaret okuldan ayrıldıktan sonra) beklenen sonuca ulaştı. 150 öğrenciden oluşan bir grup, üniversitenin Vietnam Savaşı'na verdiği sözsüz desteği protesto etmek için Harvard yönetim binasına yürüdüğünde, üniversite rektörü Nathan Pusey, dört yüz kişilik

bir eyalet ve bölge polisi ekibi çağırdı. Plastik camdan siperlikleri olan parlak mavi miğferler, coplar ve kalkanlarla donanmış polisler, üniversite binasının ön kapılarını bir metrelik koçbaşlarıyla kırıp içeri girdiler ve zor kullanarak göstericileri dışarı çıkardılar. Benzer saldırılar Columbia ve Berkeley'de de olmuştu, fakat Harvard'da böyle bir şeyin olmaması gerekiyordu. Harvard liberal bir kurumdu.

Gazeteci yazar Roger Rosenblatt, geçmişle ilgili acıklı bir yazısında, o yıllardan üzüntüyle bahsediyor. Rosenblatt, Harvard'a 1962'de yüksek lisans öğrencisi olarak gelmiş ve 1966'da, Margaret gibi, asistanlıktan İngilizce Böliimü'nde tam zamanlı okutmanlığa terfi etmişti. "O günlerde," diye yazıyor, "Harvard'da ve onun temsil ettiği ülkede, hiçbir şey yolunda gitmiyordu - ne ordu, ne sınıflar, ne polis, ne ruh, ne şiir, ne de şiir öğretisi iyi durumdaydı."[4]

Üniversite, Tüzel Kişiler adı verilen bir makam ve oldukça tuhaf bir şekilde Mütevelli Heyeti tarafından yönetiliyor ve New England Püriten hizmet geleneğiyle gurur duyuyordu.
Harvard, herkesin bildiği gibi, yönetici sınıfına ayrılmıştı. Yale'den diplomatlar, Princeton'dan Wall Street avukatları çıkıyor olabilirdi, fakat Harvard ülkeyi yöneten adamları yetiştiriyordu. Şimdi ise güven içten sarsılıyordu. Öğrenciler, kendilerini ahlaki açıdan yozlaşmış bir ortamda sıkışıp kalmış gibi hissediyorlardı. Cambridge'de yerel halk ile üniversite arasında her zaman bir ayrım olmuştu, ancak bu ayrım artık gün gibi ortadaydı. Vietnam'a gönderilenler öğrenciler değil, mavi yakalı sınıfından insanlardı.

Margaret siyasal bir eylemci değildi. Jim, onun birkaç barış yürüyüşüne katıldığını anımsıyordu. Fakat bütün dikkatini çalışmalarına vermiş lisansüstü öğrencileri gibi yaşıyorlardı. Bununla birlikte, Margaret'in beyni sünger gibiydi. Margaret, zaten yazarın işlevinin tanıklık etmek olduğuna inanıyor ve Harvard dünyasını içine çekiyordu. Yıllar sonra hatırladığı anılarından hareketle Harvard'ı, The Handmaid's Tcıle romanındaki aşırı tutucu diktatörler takımının kurgusal karargâhı olarak kullanacaktı. Kitabı ataerkinin korkunç bir tasavvuruydu: Çoğalamayaıı steril düzen ölüm saçmaya başlıyor, genç erkek ve kadınları kontrol altına alıp esir ediyordu. Roman 1987'de yayımlandığında, Margaret bir nüshasını Jim Polk'a verdi ve ona kitaptaki çağrışımlardan çok hoşlanacağını söyledi. "Bazı şeyler," diyor Jim, "bariz bir şekilde Harvard'dandı." Romandaki infazların yapıldığı duvarı hatırlıyor (ucuz yemek yemek için gittikleri restoranın karşısındaydı). Damızlık kızlar tarafından giyilen sabahlıklar da Harvard öğrencilerinin davetlerde giydiği cüppelere benziyordu. Jim'e şaşırtıcı gelen şey, Margaret'in görüşünün berraklığıydı. Harvard'ın duvarları arkasındaki baskıyı o da hissetmişti. Fakat ikiyüzlülüğün içyüzünü kavrayan ve onun bir kâbus olduğunu gösteren Margaret oldu.

Margaret, Harvard'a döndüğünde, The Aninmiş in That Country için şiir çalışmalarına başladı. Yine kişisel takıntılarına dalmıştı: Mantık varsayımıyla, özellikle bilimin zihnin kaoslarını kontrol etmemize olanak tanıdığı şeklindeki iddiayla, işlenmemiş dünyaya insan yüzü kazandıran insani mitlerle, birbirimizi tanımamıza engel olan dil zırhıyla ilgileniyordu. Ev sahibesi, "Yeşil Adam" (Boston Canisi) ve Royal Ontario Müzesi hakkında şiirler yazdı. Margaret müzenin kubbesinin, "şatafatlı, altın kafatasının" altındaki "tanrı parçaları" arasında geziniyordu.[5] Yine tam gaz ilerliyor, kıvılcımlar saçıyordu. Muazzam bir enerjisi vardı.

The Aninmiş in That Country kitabı, nesli tükenen türlere yazılmış şiirler içeriyordu. Dev

kaplumbağanın nesli tükeniyor ve kırılgan tanrılardan birine dönüşüyor, yok ettiğimiz "rölyeflerden", "kutsal ve eskimiş sembollerimizden" biri oluyordu. Margaret yirmi altı yaşındayken, kendi kendine zarar veren tarafımızın altında daha derin nedenler aramaya çoktan başlamıştı. Bir savaş şiiri yazdı, fakat bu şiir Vietnam Savaşı'ndan doğan protesto şiirlerine pek benzemiyordu. İnsan beyninin özünde aksamalar olmuştu ve Margaret, artık savaşı bütün çocukluğunun perde arkası gibi görüyordu.

İnşa ederken ben itinayla kum havuzunda kaleleri, aceleci çukurlar içine alıyordu dozerle ezilen cesetleri

ve okula yürüdüğümde yıkanıp taranıp basarken ayaklarımı betondaki çatlaklar üzerine kırmızı bombalar infilak etti.

Şimdi yetişkin

ve okuryazarım, oturuyorum koltuğumda bir fitil kadar sessiz

ve alev alev yanan ağaçların altındaki çalılar asker dolu, isimler o zor

haritalarda duman olup gitti

Sebep benim, ben depoluyorum kimyevi

oyuncakları, bedenim

ölüm saçan bir aygıt,

aşkla uzatıyorum silah kollarımı,

iyi niyetlerim öldürmeye yeterli

Hatta

tembel gözlerim dönüştürüyor baktığım her şeyi çiçekbozuğu siyah beyazına bir savaş fotoğrafının, nasıl

durdurabilirim ki kendimi Gazete okumak tehlikeli.

Ne zaman bir tuşa bassam elektrikli daktilomda, barış dolu ağaçlardan söz etsem havaya uçuyor bir köy daha.[6]

Margaret'in görüş yeteneği öyle büyümüştü ki neredeyse sanrıya benzer şeyler çağrıştırıyordu. Bu, onun "Dr. Frankenste-in için Konuşmalar" adlı dikkate değer şiirinde açıkça görülebiliyor. Margaret, üniversitede okuduğu yıllarda Jay Macpherson'ın mutfağında oturup onunla Fmnkensteiri'ı, Gotik sembolizmin anlamını -yalnızlığımıza sarıp içimizde barındırdığımız yıkıcı özü- tartışıyordu. "Koşarken sarınıyorum, / yağmurdan bir pelerine," diyor Frankenstein ve canavarına dönüşen zarar verme hırsını kendisinin serbest bıraktığını inkâr ediyor: "Beynimin kanı, / bu insanları öldüren sen misin?"[7]

“Arka Perdede Kovboy”, Amerika’nın şiddet takıntısıyla ilgili komik bir meditasyon. Margaret, sonradan şiirin Lyndon Johnson döneminden esinlenilmiş olduğunu söylemişti. Lyndon Johnson’ın alametifarikası; fötr şapkası ve kovboy çizmesiydi.

Yaldızlı kovboy

avare avare gelirken o neredeyse -aptal Batı’dan, yüzünde porselen bir gülüş, sürüklerken kâğıt bir kaktüs ipinden çektiğin arabada

masumsun bir küvet kadar içi dolu olan kurşunla... [8]

Yalnızlıkla ilgili şiirler de vardı.

Gölgem bana dedi ki:

Ne oldu

Ay senin için yeterince sıcak değil mi Neden ihtiyaç duyuyorsun bir başka bedenin örtüsüne

Onun busesi yosundur

piknik masalarını sarar pembe beyaz ellerinde sandviçler ufalanır uzaklıkla. Sinekler üşüşür bu tatlı ana

Bilirsin sepette neyin açık kaldığını

Dışarıda ağaçlar eğiliyor silah atan çocuklarla. Yalnız bırak onları. Oynuyorlar onlar kendi oyunlarını.

Veriyorum su ile en düzgün kabukları Yetmiyor mu

damarlarından akan kelimeler seni yaşatmaya.[9]

Margaret, kendi kendini harekete geçiriyordu. Kanada’da-ki arkadaşları Gwen MacEwen, Jay Macpherson ve Charlie’ye mektuplar yazıyor ve yayımlanmak üzere şiirler gönderiyordu. Zaman zaman Harvard’daki şiir okuma etkinliklerine katılıyordu (bir keresinde John Berryman’ı dinlemeye gitmiş, dediklerini pek anlamasa da duyabildiği kadarı hoşuna gitmişti). Anne Sexton, bu bölgede yaşıyor ve Sylvia Plath’in rolünü üstlenerek sık sık okuma günleri düzenliyordu. Kanadalı şair Daryl Hine, Margaret’i ziyarete geldi ve birlikte Cambridge’de yürüyüşe çıktılar. Ancak Margaret başka yazarlarla arkadaşlık kurmaya çalış-iniyordu. Bir keresinde şöyle demişti: “Yazdıklarımı okuyan binlerinin olup olmaması umurumda değil.”[10] Yazmakla çok fazla meşguldü.

Jim gibi o da tezi ve dil sınavları için çalışıyordu. Ayrıca, Jero-me Buckley’nin asistanlarından biri olarak ders veriyordu. Buck-ley, haftada bir ders hakkında konuşmak için bölüm başkanlarıyla öğle yemeğinde buluşuyordu. Margaret tezi için onunla görüştüğünde, ona şeytanın eli olan sol eliyle romanını, sağ eliyle tezini yazdığını söylemişti.[11]

Harvard'daki doktora öğrencilerin konularını, pek tanınmayan ikincil kişilerden seçmesi gelenek halini almıştı. Margaret sonradan, bütün iyi şiirlerin saklı olduğu Lamont Şiir Odası'na kadın olduğu için alınmadığından dolayı birçok saatini Wide-ner Kütüphanesi'nin zemin katında, Edward Buhver-Lyttoır gibi Victoria Dönemi yazarlarını okuyarak geçirdiğini söyleyecekti. (Lytton, Margaret'in ev sevdiği Victoria Dönemi deliliğinden mustaripti. Görünmez olduğuna inanıyordu.)[12] Margaret, tezine konu olarak H. Ejder Haggard, George Macdonald ve WH. Hudson'ı seçti. Bu romancılar, çocukluğunda okuduğu Victoria Dönemi Gotik aşk hikâyelerinin yazarlarıydı.

Haggard'ın romanı Ayişe, bir kültün başlangıcı oldu. Roman, genç bir adam ile akıl hocasının Ayişe adlı gizemli, beyaz kraliçeyi bulmak için Orta Afrika'ya dönüşünü anlatıyor. "Mutlak-İtaat-Edilen" şeklinde korkutucu bir unvanı olan Ayişe, bir dağın derinliklerinde bulduğu tuhaf çeşmede ölümsüzlüğün sırrını keşfediyor. Afrika ve Mısır mitolojisi bilgisinden yararlanan Haggard, ilahi bir güzelliği ve sonsuz bir gücü olan bir kadın yaratmış. Şeytani bir figür olan Ayişe, Batı mitolojisindeki en etkili ve değişken arketiplerden birinin somutlaşmış hali: Hem korkunç hem çekici, bütün erkeklerden daha amansız bir femme fatale. Pek çok insan, bu romanı imparatorluğun gerilemesi ve erkeklerin korkularıyla ilgili bir fabl olarak yorumlamıştı. Ancak Margaret, erkeklerin doğaüstü kadın saplantısını anlamaya çalışıyordu.

Margaret, doğaüstü şeyler konusunda çok ciddiydi. Bunlar, uzun zamandır zihnini meşgul ediyordu. Toronto Üniversi-tesi'nin üçüncü yılında Jay Macpherson için yazdığı "Doğaüstü Kavramının Romandaki Faydaları" adlı makalede, "doğaüstünün, insanın bilinç seviyesini dördüncü bir boyuta taşıyacağı ve bu boyutun, insanın hayal gücü için çok iyi sonuçlar vereceği" yönünde tahminde bulunmuştu.[13] Sonradan doğaüstünün, insan zihniyetinin değerli ve gerekli bir parçası olduğunu söyleyecekti.[14]

Tezindeki kendinden emin hava çok güzeldi. Şöyle yazmıştı: "Psikolojiden yana olanlar, romanın kurgusundan yazarın kendi sapkın ruhundan çok Zeitgeis?m sorumlu olduğu şeklindeki varsayıma karşı çıkabilirler. Bu itirazdan mümkün olduğunca zarif bir şekilde kaçınacağız: Yük arabasını atın önüne koyuyorsak, bunun sebebi çalışmanın amacı açısından arabanın oraya ait olmasıdır."[15] Ancak Margaret'iıı tezdeki ustalığının altında, çok ilginç bir şey yatıyordu. Margaret, kadının roman ve hikâyelerde nasıl arketip olarak kullanıldığını inceliyordu.

O yıl, James Reaney'nin çıkardığı Alpluıbet dergisinde tezinden bir pasaj yayımlandı. Margaret, Rider Haggard ve yarattığı türün doğaötesi aşk hikâyesinde, Robert Graves'in tanrıça üçlemesinin, Bakire Tanrıça, Şeytani Büyücü ve Evcimen Kadın'ın somutlaşmış halini buldu. Seçim söz konusu olduğunda, bu romancılar şeytani kadını bile evcimen kadına yeğleyebiliyor; egzotizmi doğallıktan üstün tutuyorlardı. Margaret makaleyi şöyle tamamlamıştı: "Kahramanın kurtuluşunun ve manevi tatmininin gerçek düşmanının, Evdeki Melek olduğu ortaya çıkıyor; iyi kadın ölü kadındır, gizem kefenine bürünmüş olması tercih edilir."[16] Bu bekâr romanlarında, erkekler kadınlardan mümkün olduğunca çabuk bir şekilde uzaklaştılar. Sıradan kadınlar sıkıcıydılar, "Evdeki Melek" gibi ailevi erdemlerin tutsağı oluyorlardı. (Margaret, Virginia Woolfun bu ifadesini geçer akçe olmadan önce kullanmaya başlamıştı.) Sadece doğaüstü kadınların seksi olmasına izin vardı. Onlar da öldüresiye seksiydiler. Erkekler neden korkuyorlardı? Bunu anlamak mümkün değildi.

Bu, soyut bir mesele değildi. Harvard'da kadınlar, halen cinselliklerini teşhir ettiklerinden dolayı

cezalandırılıyorlardı. Aynı günlerde, Margaret'in arkadaşı Ilze Sedricks'e lisansüstü eğitimden atılacağı söylenmişti. Ilze, Rönesans bursu alıyordu ve notları çoğu öğrencininkinden daha yüksekti. Fakat son derece frapan kızıl saçları vardı ve fuşya renkli mini etek giymeyi alışkanlık haline getirmişti. Jim, onun okuldan atılmakla tehdit edilmesinin altında yatan nedenin ortaya çıkarılmasında Margaret'in parmağı olduğunu söylüyor. Dediğine göre, Margaret kadınlardan sorumlu dekana, bu kadar başarılı bir öğrenci olan arkadaşının başına neden böyle bir şey geldiğini sormuş ve dekan, sonunda Ilze'nin frapan giysilerinin Harvard mezunu birine uygun olmadığını itiraf etmişti.[17] Ilze, siyah giymeye ve saçını düzgünce toplamaya söz verdi, ancak seçtiği giysiler siyah olsa da dar ve dekolteliydi.

Margaret, o 1965 yılı sonbaharında Charlie'ye yazdığı mektuplarda, Vancouver romanına belli belirsiz göndermeler yapıyordu. Charlie'ye kısa bir süre önce "çığlık çığlığa korkunç romanını" daktilo edip bitirdiğini yazmıştı. Charlie daha sonra romandan Çığlık Çığlığa diye söz ettiğinde, Margaret çok güldü ve ona kitabın başlığının The Edible Woman olduğunu söyledi. "Bana göre," diye ekledi, "yaratmanın bütün ıstırabını parmaklar çekiyor. Zengin olduğumda elektrikli bir daktilo alacağım, çok zengin olduğumda da elektrikli bir sekreter alırım artık."[18]

Eltimde, Charlie'ye yeni şiir derlemesi Halka Oyunu'nun kapağını hazırlamayı düşünüp düşünmeyeceğini sordu. Kitap, Toronto'daki Contact Press Yayınevi tarafından kabul edilmişti. Margaret, kitabı istemelerine bile şaşırmıştı, çünkü editörlerden biri olan Louis Dudek'in yazdıklarını çok beğenmediğini biliyordu. (Dudek, 1963'te taslaklarından birini reddetmişti.) Fakat Margaret on yıldır yazıyordu ve artık kitaplarından birinin resmi olarak yayımlanmasının zamanı gelmişti. İletişim editörü Peter Miller şöyle yazmıştı: "Mali gücümüz yazara ödeme yapmaya yetmiyor (kitap ne kadar iyi olursa olsun kâr etmediğimizden ve her zaman zararına çalıştığımızdan dolayı); bunun yerine size ancak 12 nüsha gönderebiliriz. Ayrıca satış indirimiyle (liste fiyatı üzerinden %40) yeniden satış da dahil olmak üzere, hangi amaçla olursa olsun, sınırsız sayıda kitap satın alabilirsiniz."[19] Kitap, Eylül 1965'te kabul edilmişti, ancak basım işleri çok yavaş ilerliyordu. Yayımlanması, Ekim 1966'yı buldu.

Kanada'nın en iyi küçük yayınevlerinden biri olan Contact, 1952'de kuruldu. Büyük ölçüde editörler tarafından finanse edilen yayınevi, genç ve yetenekli şairleri, daha büyük ticari yayınev-leriyle anlaşana dek desteklemek gibi bir rol üstlenmişti. Bazen de geleneksel yayınevleri için işinden taviz vermeyen daha yaşlı şairlerin eserlerini yayımlıyordu. 1967'de kapamncaya dek geçen on beş yıllık süre zarfında, altmış bir kitap yayımlamayı başardı. Margaret'in kitabı, son Contact kitaplarından biri olacaktı.

Charlie bir kapak resmi gönderdi, ancak yayımcılar daha ti-pografik bir şey istiyordu. Bu nedenle Margaret, Letraset ve noktalarla kendi kapağını yaptı (kapak için "aptalca ama idare eder" diyordu).

Charlie zor durumdaydı. Mektubunda, Canada Council burs başvurusunun reddedildiğini yazmıştı. Margaret ona güven verdi: "Anlaşılan kurul yine değersiz yeteneklere destek olmak adına değerli yeteneldere köstek olmuş, ama aldırma. İnsan böyle cesaret kırıcı şeyler yaşayabiliyor; önemli olan çalışmaya devam etmek."[20] Margaret, bir başka mektupta şöyle yazmıştı: "Eleştirmenleri unut ve kendi sezgilerini takip et. Eleştirmenler beğenirse ne âlâ, beğenmezse yaptığın şeyi anlamamışlardır. Onlar da sanatçılar gibi belli bir alanda uzmanlaşıyorlar. Doğru eleştirmen gelinceye dek beklemen

gerekiyor.” Charlie’ye, “Talih,” diye teselli veriyordu, “sana dişlerini gösterip gülecek, ne kadar yapmacık olursa olsun.”[21]

Margaret, Charlie’ye sanatın herkese açık dünyasında yılmamasını tavsiye ediyordu. Onun benimsediği tutum buydu. İnsanların “alışılagelmiş kadın şair” için çabucak tanımlama üretebildiği ve halen kadın şairlerin erkek şairlere ait toprakları işgal ettiğinin söylenebildiği bir dünyada, insanın savunma bölgesinin sınırlarını belirlemesi fena bir fikir değildi.

Margaret, kendine en yakın olan, Gwen, Charlie, Jay Macp-herson ve Jim’e Margaret sadakatini ve cömertliğini sunuyordu. Ancak insanlarla ilişkisi meslek yaşantını ilgilendiriyorsa, iğnesini yanından ayırmayan esprili bir kişiliğe dönüşüyordu. Hiçbir şey dinden kurtulamıyordu. 1966’da Al Purdy’ye yazdığı mektupta, onu aldığı Governor General Ödülü’nden dolayı kutladı:

Sevgili alpurd,

Buralarda

Chicago cinayet ve ırk kargaşasının arasında soyutlanmış vaziyetteyken

ödül aldığını duymamışım

Govgen ödülü ha, vay be! Gerçekten güzel bir yerdesin, daha

güzeli olamazdı. Bunu benim Prison’ı[2] [Prism\ bir çırpıda okuyana dek

fark etmemişsindir. Sahi, bana neden hiçbir şey söylemiyorsun?

Ama zaten, yeterince korkunçsun, öyle değil mi? Bana o fasa fiso mektubu göndermekle ne yaptığını zannediyosun? Şiirlerimi, egomu, kişiliğimi yerle bir etmişsin. Bir önceki mektubumla ilgili ucuz geribildirimlerine gelince, (ne yazdığımı bile hatırlamıyorum)... [22]

Margaret aslında şaka yapıyordu. O ve Purdy, yazdıkları iğneleyici ama dostane mektuplarda birbirleriyle şakalaşıyor, şiirle ilgili çalışma ve yorumlarını paylaşıyorlardı. Fakat Purdy, bu kez çizgiyi aşmış olmalıydı. Biraların etrafa saçıldığı ilk görüşmelerinden bu yana, Margaret hakkında sabit bir fikre sahipti. Margaret akademisyendi ve çabuk öfkeleniyordu. Margaret, her iki konuda da Purdy’ye meydan okudu: ‘"Öfkeli olmama gelince: Ne yazık ki, bu senin hayal ürünün... Fakat bana, tavuk kümesi mi fırtına mı diye sorsalar, çoğu zaman fırtınayı seçerim (başka bir deyişle, didiklenmekten hoşlanmam; bana solucan bulmuş bir tavuk gibi davranacaksan, kendine başka bir solucan bul).”[23]

Purdy’ye bu şekilde meydan okuyabilecek çok az kadın vardı. Belli ki Margaret, konuşma tarzıyla aralarındaki dostluğun gücünü sınıyordu. Purdy’ye, şakacılığının ardında dalga geçilecek biri olmadığını açıkça belli ediyordu.

Margaret ve Jim, arkadaşları arasında “çift” olarak anılıyordu. Jim’in antika tarafı, sıkıntılı öğrencilik günlerini aşmalarına yardımcı oluyor, ucuz evler, bitmeyen son teslim tarihleri, acınası

öğretim üyesi maaşıyla günbegün hayatta kalmaya çalışmak, onları yıldıramıyordu. Diğer lisansüstü öğrencilerinin durmadan kedilerinden söz etmesinden usanan Jim, bir keresinde evde beslemek için Woolworth's mağazasından yetmiş dokuz sente fare satın almıştı. Fare, odasındaki akvaryumda yaşıyordu ve adı "Şarkıcı Rahibe" idi. Margaret odasına, cerrahi aletler ve lavman torbası içeren bir sarkaç asmıştı. Bu, bir arkadaşının hediyesiydi. Margaret'in Gotik hayalleri olduğu gibi, Jim'in de vardı. Margaret, Tarot kartlarına çok iyi bakıyordu. Jim ise el falı biliyordu.

Jim, Margaret'in ilk romanlarında bir tür Jung arketipine dönüştüğünü söyleyen bir eleştirmenin yorumuna cevap olarak şöyle diyor: "Bu çok saçma. Biz sadece hoşça vakit geçiriyorduk. Doğu Yakası'm çok dolaştık, resim sergileri gezmek ve tiyatro izlemek için New York'a gidiyorduk." New York gezilerinden birinde, Rick Salutin'iıı küçük dairesinde kaldılar (Margaret, onu White Pine Kampı'ndan tanıyorciu) ve Ruhların Giulietta'sı, Güneşin Avı, Marat/Sade ve Hojjan's Goat gibi oyunlar izlemeyi başardılar. Margaret, yedi İçişi için yemek yapıyordu.

Jim şunları ekliyor:

Kültürel olarak ne bulursak tüketiyorduk. Brattle Theater'da öğrenci bileti alıp sinemaya gidiyorduk [1966, Antonioni'nin Cinayeti Gördüm, Truffaut'nun Fahrenheit 451 ve Mike Nichols'ın Kim Korkar Virginia Woolftarı? filmlerinin yılıydı]. Boston Senfoni Orkestrası'nın Halka Açık Provaları'na bilet almıştık. Bütün Doğu Yakası'nda elektriğin kesildiği Büyük Karartma'nın yaşandığı zamanlardı. Mum niyetine içine fitil koyduğumuz domuz pastırması yağlarım yakıyorduk (o zamanlar, domuz pastırması yiyorduk) ve briç oynayıp hayalet hikâyeleri anlatıyorduk. İşin aslı, birlikte çok eğleniyorduk. Sorunlarımız da yok değildi -notlar, askerlik- fakat lisansüstü öğrencisinin yaşamı zaten böyle bir şeydi: Sürüyle fikir, yapacak dünya kadar şey vardı ama hiç para yoktu.

Margaret, ocak ayına kadar Latince çalıştı (mayısta dil sınavları vardı ve biraz gergindi). Boş zamanlarını şiir yazarak ve yeni romanı hakkında "derin düşüncelere dalarak" geçiriyordu. "Bana gelince," demişti Charlie'ye, "yazıyorum, ağlıyorum, yiyorum, uyuyorum, bir de Almanca yazılmış kötü romanlar ve Latince klişeler okuyorum... Dünyaya dönsem iyi olacak. Anlaşıldı, tamam. P."[24]

Bütün bunları bir arada yürütebilmesi takdire değerdi. Elbette onu harekete geçiren şeylerden biri, lisansüstü öğrencisinin nispi yoksulluğu ve hayatta kalmak için duyduğu para kazanma ihtiyacıydı. (W.H. Auden'ın söylediği gibi, para, yazmak için en özendirici unsurlardan biriydi.) Hudson's Bay mağazası, tanıtım için yazarlara destek amacıyla, üç ayda bir yayımlanan Kanada edebiyatı dergilerinde yer satın almaya karar vermişti. Sayfanın altında şirket logosunu basarak şiirler yayımlıyorlardı. Bay, Margaret'in "Carved Animals[3]" şiirini elli dolara satın aldı.

Margaret, duvarlarına yapıştırdığı kaplama kâğıdından şemalara "The Bride of Abydos"[4] ve "The White Doe of Rylstone"[5] şiirlerinin yayımlanma tarihini işlerken, neyin peşinde olduğunu merak ediyordu. Charlie'ye şaka yollu milyonlarca fantezi okuduğundan, bunların rüyalarının içeriğini etkilediğinden ve rüyalarında tuhaf yaratıklar, koparılmış kafalar, yerlilerle savaşlar gibi şeyler gördüğünden yakınmıştı. "Beni asıl endişelendiren şey," diye eklemişti, "kontrolümü kaybedip insanlara hakaret etmek."[25] Al Purdy'ye şöyle diyordu: "Bu benimle, yeni başlayan körlüğüm, bunaklığım ve elbette sürekli küçülen banka hesabım arasında yaşanan bir yarış olacak."[26]

Margaret ve Jim, o yaz Boston'da kaldılar. Margaret, yazın devren kiraya verilen bir ev buldu, Jim ise eski yerinde kalmaya devam etti. Şehir, aman vermez derecede sıcak ve nemliydi. Margaret, sabahları Widener Kütüphanesi'nde geçiriyor, daha sonra temmuzun parlak güneşine çıkıyor, bazen Vietnam Savaşı'yla ilgili manşetleri okumak için Harvard Meydam'nda mola veriyor, ardından dairesine dönüp yeni roman fikri üzerinde çalışmaya başlıyordu. Bu, onun üçüncü romanı olacaktı; ancak o hâlâ kitabı yayımlanmamış bir yazardı. Yıllar sonra geçmişe dönüp o yıllardaki ruh halini hatırlamaya çalıştığında, paniğin çok kolay yerleştiğini söyleyecekti.[27]

Romanın adı Doğadaki Kulübe olacak ve Margaret'in "yaz kampı" deneyimlerine dayanacaktı. Kurgusal kampını yarattı, ölçekli haritalar çizdi, çeşitli binaları işaretledi: Çalışanların kaldığı bina, kayıkhane, dinlenme salonu, mutfak, beysbol sahası, karakterlerinin içinden geçebileceği mekânlar... Hikâye, Toronto'dan trenle üç saat, Parry Sound'dan 30 kilometre uzaklıktaki Geor-gian Koyu'nda geçecekti. Margaret, bir yaz takvimi yapıp günleri işaretledi ve her bölümde yaşanacak olayları belirledi. Roman, yaşamları ve hikâyeleri birbiriyle kesişen sekiz karakterin bakış açısından anlatılacaktı. Romanın açılışlarından biri, kamp sahibinin yeni gelenleri beklemesiyle başlıyordu. Adam, savaş sonrası bunalımı yaşıyordu ve Margaret, bu pastoral ortamda adama, davet edilmeden canlanan şiddet yüklü anılar uygun görmüştü. Kolunda rakamlar olan ve White Pine Kampı'nda mutfak merdivenine oturup patates soyan adam da romanda yer alıyordu. Aslında Margaret, ilk sekiz bölümü İlci kez yazmış, sonra olduğu yerde takılıp kalmıştı. Sonradan boyundan büyük bir işe kalkıştığını söyleyecekti. O zamanlar daha toydu. Romanın merkezinde, merdivendeki adam ve onun hikâyesi vardı, ancak adam sessiz kalıyordu.[28]

Margaret, o yaz birkaç haftalığına Kanada'ya gidip Jay ve Charlie'yi ziyaret etti. Charlie, Toronto'nun Portekiz kesiminde eski bir bisikletçi dükkânı satın almıştı. Burada, kendine ait bir stüdyo ve matbaa açmak istiyordu. İnsanlar, sürekli kapısına geliyor ve ondan bisikletlerini tamir etmesini istiyorlardı. Margaret, on günü de kuzey Quebec'teki ailesiyle birlikte geçirdi. "Atalarından kalma" gölde kanoyla dolaştı ve hâlâ ağaç kulübenin duvarlarına üstüpü çakmakla uğraşan babasına yardım etti. Köklerini tazelemeye ihtiyacı vardı. Onlara ilaç gerekiyordu.

Genç bir lisansüstü öğrencisi olan Susan Milmoe, oda arkadaşı arıyordu. Margaret, Kanada'ya gitmeden önce onun bir Cambridge gazetesinde çıkan ilanına cevap verdi. Tanıştılar ve birlikte eve çıkmaya karar verdiler. (Sue'nun Margaret'le ilgili ilk izlenimi, ürkütücü görünmesi ve korkunç ayakkabılar giymesiy-di.) Fakat Margaret o sonbaharda Cambridge'e döndüğünde, Sue evsiz kalmıştı. Ev sahibi onların tutacağı evi başkasına kiralamıştı. Sue'nun annesi, avukat tutup Cambridge'in adı çıkmış emlak haraççılığını herkese duyurmakla tehdit edince, Margaret ve Sue'ya 333A Harvard Caddesi adresindeki bir başka evi ayarladılar. Sue'nun hatırladığı kadarıyla ev pislik içindeydi; bütün yüzeyler, bakteri ve yağla kaplıydı. Fakat ikisi, evin temizlenince adam olacağını düşündü. Sue, Margaret'in yaşını başını almış, demode giyimli bir lisansüstü öğrencisi olduğuna karar vermişti. Fakat Margaret'in, bavullarını ve kutularını taşımasına yardım eden üç yakışıklı gençle -Mowbray, Chuck ve Jim- geldiğini gördüğünde çok etkilendi.

333A numaralı ev, Cambridge'in inişli yokuşlu, tuğla kaldırımlarında saf tutan ve bir zamanlar şık olan, köhne bir evdi. Merdivenini, yanlardan beyaz renkli sahte Korent sütunları kuşatıyordu. Meşe ve camdan yapılmış bir fuayesi vardı, ancak içerideki dar, demir merdiven artık iyice eskimişti. Sue ve Margaret, evlerinin oturma odasını giriş salonu gibi kullanıp diğer odaları kafalarına göre

düzenlediler.

Çok geçmeden, üçüncü bir kız onlarla birlikte 333A'da yaşamaya başladı: Wisconsin'den gelen Karen, Kimya bölümünde lisans yapmış ve Harvard'a gelmeden önce bir yıl Almanya'da yaşamıştı. Sue, onun çiftlikten gelen neşeli bir çaylak olduğunu ve hep, "İnanamıyorum, hiç anlamıyorum," gibi laflar ettiğini söylüyordu. Sue, psikoloji okuyor ve çokbilmiş olarak addediliyordu.[29]

Jim, cuma geceleri geliyor ve yatıya kalıyordu. "Bu, zamanın değiştiğini gösteriyordu," diyor Jim, "ve bizim için bağlılık gibi bir şeyin başlangıcıydı. Gündemimde evlilik yoktu. O zamanlar, başımızda Vietnam gibi bir bela vardı. Öğrencilerin askerliklerinin ertelenmesine son verilmişti. Fakat o yıl, askerlik yoklama heyetinden gelen adam öldü ve yerine geçen adam, beni hiç rahatsız etmedi. Sonunda bir yoklama kâğıdı daha aldığımda, askerlikten muaf olduğumu öğrendim. Tabii, nedenini hiç sormadım. O günlerde, pek çok yaşam ve doktora derecesi ABD askeri tarihi tarafından şekillendiriliyordu."

Jim ve Margaret, yaşlı evli çift olarak evin anne babası rolünü üstlenmişlerdi. Sue, yılın büyük bir bölümünde Peggy'nin onların kırık kalp hikâyelerini dinlediğini hatırlıyor. Çok geçmeden Peggy'nin içindeki yalın ve modası geçmiş erdemlere sahip olan gizli kız izciyi keşfetmişti. Margarct, "çok tatlıydı" ve "kendisine sunulan sorunları çözmek için bitmek bilmez bir ihtiyaç duyuyordu." Sürekli sorunlarla karşılaşıyordu. Bu durum, onun pratik yanını, sorumluluk almadaki başarısını ortaya çıkardı. Sue, Margaret'in öldüresiye kaba olabildiğini fark ettiğinde çok eğ-lenmişti. Sue'nun Orta Batı'dan gelen sevgilisi, "Hot-dog" ve "Fantastik" gibi laflar ediyordu. Bir defasında Margaret şöyle sormuştu: "Bu laflardan çok var mı sende?" Ayrıca Margaret, Tarot kartlarına bakıp ev arkadaşlarının aşk ilişkilerinde yaşanacak felaketleri tahmin etmeyi alışkanlık haline getirmişti.

Sue'ya göre, Margaret son derece evcimendi ve hepsinin yaşamlarını içine alan, küçük bir yuva kurmuştu. Grup olarak, hafta sonları hariç her gece birlikte yemek yiyorlardı. Margaret, günlük yaşam için büyük bir enerji harcıyordu ve birtakım kurallar vardı. Örneğin, banyo paspasını küvetin üzerine asmak ya da yerde bırakmak konusunda bitmek bilmeyen bir tartışma olmuştu. Margaret bu konuya istinaden çok komik ve "kaynak gösteren" bir direktif yazıp duvara bantlamıştı. Ayrıca çok da yaratıcı bir aşçıydı. Erkek kardeşi Harold ziyarete geldiğinde, pasta yapıp üzerini yapay börtü böcekle süslemişti. Ziyaretçiler her zaman bir köşeye sıkıştırılıyor, kaldırımdan bulunup getirilmiş kırık bir kanepede uyuyorlardı.

Sue, durumu şöyle açıklıyordu: "Karen ve ben kendi yaşamlarımıza odaklanmıştık. Margaret'in kim olduğunu bilseydim, onunla daha çok ilgilenirdim." Sue'nun Margaret'in yazar olduğundan hiç haberi yoktu. Margaret'in şiir yazdığını öğrendiğinde, saf saf şiirlerini Harvard Advocate'c göndermesini tavsiye etmişti. Margaret, yıl içinde ev halkı için karikatürler hazırlamış ve çizgilerinde hepsine karakter olarak yer vermişti.

Hepsinin, özellikle de Kanada vizesiyle gelen ve çalışma izni olmayan Margaret'in çok dar bir bütçesi vardı. Dışarıda yemek istediklerinde, Mr.&Mrs. Bartley's Gourmet Burgers'e gidiyorlardı (burası, uzun ahşap masalar, plastik sandalyeler ve Humphrey

Bogart posterleriyle dekore edilmiş bir öğrenci lokantasıydı). Caddenin tam karşısında, 1880 mezunları tarafından Harvard'a hediye olarak yaptırılan ve üzerinde bir ithaf levhası bulunan, tuğla

bir duvar vardı. Bu duvar, Damızlık Kızın Öyküsü'nde infazların yapıldığı duvar olacaktı.

O sonbaharda Margaret, John Netvlove'a mektup yazıp onu yeniden evlenmesinden dolayı kutladı ve Halka Oymıünun çıkmasını beklediğini söyledi. Her şeyi iptal etmek istediği zamanlar da oluyordu, fakat artık çok geçti. Yayımcısına şöyle yazdı: "Eleştiriler çıkınca bana göndermek gibi bir endişen olmasın. Onları okumamayı tercih ediyorum, yani en azından 5 Ocak'a dek [Doktora sözlülerinin yapıldığı tarih]. Hem zaten kendime, gerçek boyutta bir eziyet kompleksi inşa etmiş durumdayım."[30] İlk kitaplarının yayımlanması, bütün yazarlar için çok sarsıcı bir şeydir. Margaret, geçmişi hatırlayıp şöyle yazmıştı: "Sanırım yazmaya başlayan bütün insanlar, özellikle de kadınlar, başlangıçta genellikle dile getirilmeyen, büyük bir baskıya karşı koyuyorlar. Bu beklentilerle ve adaba uygunlukla ilgili bir baskı. Bu baskı, yazarın ailesindeki kadınlar tarafından da hissediliyor ve aile bağları güçlüyse daha da artıyor. Bazı şeylerin söylenmemesi gerekiyor. Söyleme."[31] Margaret, "onaylanmamaktan çok korkuyordu." Başka antikalıklarını atlatmış olsalar da, ailesi hakkında endişeleniyor, Nova Scotia'daki teyzelerinin dehşete düşeceğini düşünüyordu. Şaşırtıcı bir şekilde, teyzelerinden "tam not aldı." Joyce teyzesi, eserinin "harika ve gerçek bir kitap" olduğunu düşünmüştü. Kathleen teyzesi ise, "kendi neslinde sözü edilmeyen ve yapılmayan şeyler olduğunu ama Margaret'in neslinde bunların söylenip yapılabildiğini," söylemiş ve ona "bileğine kuvvet" dileğinde bulunmuştu. Margaret, bunu şöyle yorumluyordu:

Böyle kabul görmek, tek bir amaç güden, her-şey-sanat-için-anlayışındaki-yirmi-altı-yaş halim için gereğinden fazla önemliydi. (Gerçek sanatçılar, teyzelerine kulak asmamalı elbette) ... Bu belki de, bir şeyleri elden ele geçirmek, nesilden nesile aktarmakla ilgili bir durum. Aktarılan şey hikâyenin kendisiydi: Bilinenler, anlatılabilenler, satır aralarında söylenenler. Sonucu ne olursa olsun, hikâyeyi anlatma iznim vardı.[32]

Margaret, zihninde annesi ve iki teyzesinin portre fotoğrafını saklıyordu. Artık üç kadın yerine dört kadın vardı. Kadın hikayecilerin olduğu bir ailede, mirası devraldığını hissediyordu. Onu da "'aileye' kabul etmişlerdi."

Margaret'in kitabın daha büyük dünyada kabul görmesini dert etmesine gerek yoktu. Eleştiriler mükemmeldi. Dört bir yandaki arkadaşlarından kutlama mektupları alıyordu. Doug Jo-nes, mektup yazıp Halka Oyumi'nun çok iyi bir kitap olduğunu bildirmişti: Kitap açık seçik, düzgün ve güçlüydü, ayrıca güzel yazılmıştı.[33]

Margaret ve Jim, 5 Ocak'ta doktora sözlü sınavına girdiler. Margaret'in sınavı düş kırıklığıyla sonuçlandı. Arkadaşı Daryl Hiıie'a yazdığı mektupta şöyle diyordu:

Bizim sınavlar türlü türlü saçmalıktan ibaret: Sınav komisyonum, centilmenlerden oluşuyordu (KIZ kısmıyız ya, sanırım Harvard'da benim gibilere iş vermiyorlar) ve çok neşeliydi, yalnız, nedendir bilinmez, "adabımuaşeret" gibi zor kelimeleri ve Beomılfun yapısını ("iki parçadan oluşuyor...") bildiğimi görünce çok şaşırdılar. Jim'in zalim sadistleri ise, "18. yüzyılda Metodizm'in yükselişinden söz et", "Hangi Shelley adlı âlim, alkolizmden öldü?" gibi alakasız şeyler sormuş.[34]

Sonrasında, dışarı çıkıp ıstakozları mideye indirdiler ve sinemada gözyaşı döktüler. İki aktivite de "içlerini dökmelerine yardımcı oldu." Margaret, Hine'a espri yaparak sonunda Sir Walter Scott ile

ilgili kâbuslar görmeyi bıraktığını söylemişti.

Margaret, o 1967 Mart'ında, Canada Council'dan şiir dalında Halka Oyunu ile Kanada'nın en prestijli edebiyat ödülü olan Go-vernor General Ödülü'nü kazandığını bildiren bir telefon aldı. Ödül 2.500 dolardı. Margaret, yirmi yedi yaşındaydı ve o güne dek ödülü alan en genç insandı. Üstelik ilk kitabıyla bu ödüle hak kazanmıştı. Şok geçirmişti. Önce telefonun Charlic'nin muzipliklerinden biri olduğunu sanmıştı. Jim'e şöyle diyordu: "Daha çok erken, çok erken. Sadece bir kitabım var. Bu doğru değil." Jim'e ödülün Amerikan Pulitzer Ödtilü'nün eşdeğeri olduğunu söylediğinde, Jim ona güven verdi: "İyi de, bu harika bir şey." Margaret şöyle cevap verdi: "Ama giyecek bir şeyim yok ki..."

Stıe ve Karen, Margaret'le ilgilenmeye karar verdiler. Gover-nor General'in ne olduğunu bilmiyorlardı, takat resmi bir organizasyon olacağının farkındaydılar. Margaret'in gardırobunu arayıp taradıklarında, gerçekten de giyecek bir şeyi olmadığını gördüler. İki tüvit etek, üzerinde ponponlar olan koyu renkli hırkalar ve gri Hush Puppies ayakkabılarla bir yere varılamazdı. Sue, Margaret'e elbisesini ve küpelerini ödünç verdi ve topuklu, kahverengi bir ayakkabı aldı. Daha sonra Margaret'in Governor General akşam yemeğine giydiği elbiseyi 7,99 dolara Filene's Basement'tan aldığını ve bir zamanlar flört ettiği Nobel Ödülü sahibi James Watson'la yemeğe çıkarken giydiğini söyleyecekti: "Bir elbise için fena bir kariyer değil." Sue ve Karen, Margaret'in saçlarına spreyle şekil verdiler. Margaret, ayrıca kontak lens kullanmaya başlamış ve ellilerdeki kedi gözü gözlüğünün yerini lensler almıştı.

Margaret, Toronto'ya giden Greyhound otobüsüne bindi, daha sonra Ottavva'ya uçtu. En çok da ikinci romanı A Jest of God[6] ile Governor General Ödülü kazanan Margaret Laurence ile tanışacağı için heyecanlanıyordu. (Taş Melek çoktan yayımlanmıştı.) Margaret'in anne ve babası, ona Noel için bu kitabı göndermişlerdi. Margaret, Laurence'ın kitap kapağının iç kıs-

mında yer alan etkileyici ve sade fotoğrafını incelemiş ve şöyle demişti: İşte, benim hakkımda olumsuz yargılara varabilecek

bir insan. Böyle bir zekâdan gelecek herhangi bir darbe, beni böcek gibi ezer. Margaret, Laurence'ın yeteneğine hayranlık ve saygı duyuyordu. Laurence ve belki Simoıie de Beauvoir hariç hiç kimse, onu "pelte gibi titretecek" güce sahip değildi. Margaret Laurence da onun için aynı hisleri duyuyordu. Arkadaşı Jane Rule, ona Margaret'in Tarot kartlarıyla fal bakmayı sevdiğini söylediğinde, Laurence bu esrarengiz yaratığın kim olduğunu merak etmişti.

Rideau Hall'de 2 Haziran günü yapılan tören iyi geçti, ancak Margaret'in yeni kontak lensleri gözlerini yaşarttı ve o utanç içinde otururken, yanındaki misafirler onun sevinçten ağladığını sandılar. Lavaboya koşan Margaret, orada Margaret Laurence'la karşılaştı. Laurence, siyah ve altın renkli kıyafetlerle gayet şık olsa da, Margaret'ten daha sarsak görünüyordu. Margaret Laurence'ın çekingenliğini bilmeyen yoktu. Bu iki olağanüstü yazar, "sosyal açıdan Tann'mn Şakası sayılabilecek bir beceriksizlikle, birbirlerini Hükümet Binası'nın kadınlar tuvaletinde teselli etmeye çalıştı. Margaret Laurence daha sonra arkadaşlarına şöyle yazmıştı: "Onu çok ciddi bulmuştum ve açıkçası biraz gözümü korkutmuştu, çünkü çok akıllıydı. Ertesi gün bana telefon etti ve beni fotoğrafimdaki kadar korkutucu bulmadığına sevindiğini söyledi. Aslında hepimiz ne kadar tuhaf ve

kırılganız... Tabii, ondan sonra ona büyük bir yakınlık duydum."[36]

Margaret Harvard'a döndüğünde, Sue ve Karen onun şanına yakışmayacağını düşündükleri lastik tabanlı Hush Puppies ayakkabıları yakıp ortadan kaldırmışlardı. Margaret'in daha şık ve şairane bir imaja sahip olmasını istiyorlardı.

Margaret, ders vermek için Montreal'deki Sir George Willi-ams Üniversitesi'ne başvurdu ve iş teklifi aldığında çok şaşırdı. Birleşik Devletler'den ayrılmaya hazırdı. Al Purdy'ye şöyle yazmıştı: Bu ülkeden gitmeyi çok istiyorum. Bir süre sonra canını sıkmaya başlıyor. Gazetelerde her gün Vietnam hikayeleri oku yorsun.

Jim'in Harvard günleri de sona ermişti. Öğretim üyesi sözleşmesinin yenilenmeyeceğini biliyordu. Kendi deyimiyle, "aşırı doygunluktan dolayı" Margaret'le evlenmeye karar verdiler. "Ne zaman, nasıl oldu bilmiyorum, ama bir gün geldi, evlenme kararı aldık. Bu kimseyi şaşırtmadı, çünkü zaten evli gibiydik, ama beni kesinlikle şaşırttı."

Margaret, Al Purdy'ye yakında Jim'le evleneceğini söylediğinde, onu Jim'in kendisi kadar güçlü biriyle baş etmek için gerekli tüm savunma teçhizatına sahip olduğuna ikna etmek zorunda kalmıştı. "Tam donanımlı ve beni idare edebiliyor, yani beni kendi halime bırakıyor çoğunlukla," diye yazmış ve şöyle eklemişti: "Müstakbel kocam için üzülmeyi bırak. Kendimi canavar gibi hissetmeme neden oluyorsun. Onun durumu gayet iyi -şimdiye dek bütün tartışmaları kazandı ve hiçbir zayıflık belirtisi göstermiyor- sakin ve inatçı yapısıyla dört dörtlük."[38]

Margaret'in işi, her zaman kolay olmuyordu. O günlerde, büyük bir amaca yönelmiş bir kadının asla kendisiyle başa çıkabilecek bir adam bulamayacağına dair genel bir kanı vardı. Ayrıca bazı arkadaşlar da bu duruma tuz biber ekiyordu. Daryl Hine, biraz mahcup bir şekilde Jim'i nasıl görmezden geldiğini hatırlıyor. "Peggy'yle konuşuyordum. Nezaketen Jim'i de konuşmaya dahil etmeye çalışıyordum, ama aslında konuşmak istediğim kişi Peggy idi. Sanırım bu, başkalarına da oluyordu." Hine ve Margaret, Cambridge'deki son yıllarında, şehirde uzun yürüyüşlere çıkıyorlardı. Bu arada Margaret, Hine'ın geçimsiz sevgilisiyle ilişkisi hakkında ısdırap dolu konuşmalar dinliyordu. Sürmesi amaçlanan her ilişki, diyordu Hine, ağır doğum sancılarıyla başlar.

Onun teorisi, Margaret gibi kadınların emsalleriyle yaptıkları evliliklerin sürekli kavga ederek geçeceği şeklindeydi. (Hine, Mary McCarthy ve Edmund Wilson'ın arkadaşıydı.) Margaret'in özgüveninin tamamen doğal olduğuna inanıyordu. Margaret, pupa yelken giden bir gemi gibi ilerliyordu. "Böyle kadınların hoş, pastel renkli adamlara ihtiyacı vardı: Çiftlerden birinin hayali dünyayı yaratması söz konusu olduğunda, biri güçlü, biri daha güçsüz olmak üzere iki merkez olmalıydı."[39]

Margaret, arkadaşlarının verdiği reçetelerden pek memnun kalmıyordu. Bunlar, hem kendisi hem de Jim açısından küçük düşürücüydü. O günlerde niçin hiç kimse emsallerin birbiriyle evlenebileceğini hayal edemiyordu? Neden sadece erkeğin güçlü karaktere sahip olabileceği kabul ediliyordu? Güçlü karaktere sahip olan kadınsa, sevgilisini hadım etmesi ya da kendini küçültmeyi öğrenmesi mi gerekecekti? Margaret, dengeyi bulmanın mümkün olduğuna inanıyordu.

Bilgi almak için Quebec'teki Göçmenlik Bakanlığı'na yazarak Amerikalı eşinin ne tür bir vizeye

ihtiyacı olduğunu sordu. O ve Jim, düğünü Montana, Miles City'de yapmak istiyorlardı, fakat Jim'in Katolik annesi, bunun şehri ve papazları soğutacağından endişeleniyordu. Bu nedenle Boston City HalPda karar kıldılar. Burası, "öyle pis ve izbe bir yerdi" ki Sue küplere bindi ve bunun yerine Ash Caddesi'ndeki Radcliffe Mezunlar Merkezi'nden bir oda ayarladı.

Evlilik hakkında ikilemlerin yaşandığı bu günlerde, insan fazla tantana koparmadan evlenmeye bakıyordu. Jim, nikâh memurunu Sarı Sayfalar'a bakarak bulmuştu. Memurun Çinli olduğunu sonradan öğrendiler; adam pek umdukları gibi çıkmamıştı. Kendini Doktor Tehyi Hseih olarak tanıtıyordu. (Onlar, memura Dr. Tee diyorlardı.) Jim, Dr. Tee'nin yastıklarının olup olmadığını sormakla ne kastettiğini merak etmişti.

Jim'in hatırladığı kadarıyla, o 9 Haziran sabahı yapılan tören biraz tuhaftı. Bunaltıcı derecede sıcak bir gündü. Sağdıcı Mowb-ray, düğünün o gün olduğunu unutmuş ve son anda uçağa binerek törene yetişmişti. Margaret ve Jim, yastıklarının üzerinde diz çöktüler ve Bayan Tee gonk çalarken, ellerini birbirlerinin göğsüne bastırdılar. Dr. Tee, bacaklarına sardığı dolakla törene devam etti ve sevgi hakkında, New England'ın kayalıklarla çevrili dağları kadar uzun süren bir konuşma yaptı. Yüzüklerini bir Buda heykelinin üstünden üç kez geçirmeleri gerekti, bu noktada her İlcisine de rulo yapılmış bir kâğıt verdiler. Kâğıdın üzerinde (Sue'nun hatırladığına göre) şöyle bir mesaj vardı: "Birbirinizi olduğunuz gibi sevin, olmadığınız gibi değil."

Düğün pastasını Sue yapmıştı. Maceracı davranıp özel bir krema yapmaya karar vermişti. Çırptıkça çırpıyor ama krema bir türlü katılaşmıyordu. Pastayı binaya getirdiğinde, krema her yere akmış ve pastanın üç katı sıcaktan dağılmaya başlamıştı. Marga-ret, meraklı gözlerle pastaya baktı. "Ne ilginç," dedi.

Düğün partisine 25-30 kişi katıldı. Margaret'in anne ve babası, böcek toplama gezilerinden birinde mola verip düğüne geldiler. Margaret'in ağabeyi ile karısı ve Charlie de oradaydı. Bay At-wood, töreni gördüğünde çok şaşırmıştı, ancak Bayan Atvvood, her şeyi çok eğlenceli buldu. Jerorne Buckley de törene katıldı ve mezun öğrencisini gelinlik olarak beyaz dantelden mini bir etekle gördüğünde çok şaşırdı. Hediyeler de geliyordu. Bunların arasında, Montana'daki akrabalarından birinin hediye ettiği som gümüş telefon kabı da vardı. Buket de fırlatıldıktan sonra, düğüne katılan genç grup bir arkadaşlarının evinin yolunu tuttu. Burada, altmışların tarzında müzik dinlediler, birkaçı da esrar içti.

Margaret ve Jim, balayında Montana'ya hareket etmek için pazartesi gününü beklediler. Jim, Dr. Tee'nin yasal bir nikâh memuru olduğundan şüphe ediyor ve evlendiklerine inanmıyordu. Neyse ki sonunda evli olduklarını anladılar.

Montana'da, Margaret'in Batı hakkındaki romantik hayalleri süratle yıkılıyordu. Jim'in eskiden Montana'da bankacılık yapan üvey babası, fazla tutucu politik görüşleriyle Margaret'i tedirgin ediyordu. Balayı gezileri, Jim'in lise arkadaşlarının toplantısıyla çakışmıştı. Partide, yalcın arkadaşları yanlarına yanaşıp, "Tebrikler Jimmy, kendine güzel bir kız bulmuşsun," gibi şeyler söylemişlerdi. Genç adamlardan bazıları, Margaret'ten çok hoşlandı ve dans pistinde ayaklarına basıp durdu. Bu, tipik bir küçük kasaba buluşmasıydı ve parti seven Batılı kalabalık alt alta, üst üste eğleniyordu. Margaret, en yakın zamanda evlendiği için ödül aldı. "Yılın kız kurusu" seçiliyordu ve kalabalık onun etrafını sarıp "Some Day Your Prince Will Corne[7]" şarkısını söylemeye başladı.

Margaret'in ne işle uğraştığını soranlara yazar olduğunu söylemesi ve karşılığında, "böyle küçük bir hobinin olması ne güzel," gibi cevaplar alması da durumu hiç iyileştirmiyordu.

Margaret'in anne ve babası da Toronto'da parti verdiler. Arka bahçelerinde düzenlenen partiye katılanlar, aralarında Northrop Frye'ın da bulunduğu, zorlu ve yüksek tabaka Anglosaksonlar-dı. Jim, ansızın Margaret'in ne kadar tuhaf bir kültürel mirası olduğunu fark etti. Onun zihninde Margaret, ormanın girişinde dikilen biri, çocukluğunu kuzeyde geçirmiş bir yabancıydı. Şimdi Margaret'in aynı zamanda her şeyin merkezinde olduğunu anlıyordu. Babası profesördü ve görünüşe bakılırsa, kültür için önemli olan ya da olacak çoğu insan, onun camiasının parçasıydı. Margaret, olayların hem dışında hem de tam ortasındaydı.

Jim ve Margaret, sonunda uzun süreliğine kuzeye kaçabildiler. Ailenin Simcoe Gölü yakınlarında bulunan kulübesine gittiler. Burada, Bay Atwood'un çadır-tırtıl çiftliği vardı. Margaret'in pek çok işine kaynak olan orman dünyasının sessizliğine dönmek, büyük bir rahatlıktı.

Margaret'in lisansüstü günleri sona ermişti. Sonradan şöyle diyecekti: "Bu, benim için yazarlık açısından mükemmel bir deneyimdi; bana kendi ülkeme belli bir mesafede dururken, bir başkasını da yakın plandan görme imkânı sundu."[411] Margaret Kanada'ya dönmüştü, evliydi ve yayımlanıp ödül almış bir kitabı vardı. Ancak karşısında dönüşüm geçirmiş bir Toronto buldu. Toronto, 1967'de tutkularına teslim olmuş, "Aşk Yazı'nı" kutluyordu.

AŞK YAZI

Tarihçi Doug Owram'ın deyimiyle, ellili yıllar 1964'e kadar altmışlı yıllara dönüşmedi, fakat bundan sonra karşıt-kültür devrimi sel gibi bastırdı; buna neden olan şey müzikti. Bloor Caddesi'nin hemen kuzeyindeki Yorkville Semti, Toronto'daki devrimin merkezi oldu. Margaret'in son olarak şehirde vakit geçirdiği 1963'te ve 1964'ün başlarında, Yorkville hâlâ ucuz apartman ve pansiyonların bulunduğu bir semtti. Fakat kafeler ve Inn on the Parking Lot, Mynah Bird ve Penny Farthing gibi kulüpler açıldıkça erişilmesi kolaylaşan müzik ve uyuşturucu, bölgeyi kaçamak yapan gençlerin uğrak yeri haline getirdi.

1966'da, Yorkville'de canlı müzik yapan kulüp ve kafe sayısı kırkı bulmuştu. En iyi şehir gezisi, Bcrnie Fiedler tarafından işletilen Riverboat adlı yeraltı kafesine yapılandı. Burası, pirinç kapılarla dekore edilmiş, uzun ve dar bir odaydı. Kenarlara dizilmiş kırmızı masalarda oturup en iyi müziği dinleyebiliyordunuz: Joni Mitchell, Yorkville'e yazdığı "Nights in the City" adlı şarkıyı, Phil Ochs ise kulübün arka merdiveninde bestelenen "Changes"i söylüyordu. Neil Young'ın "Everybody's Rockin'" şarkısı, Riverboat'a yazdığı nostaljik bir övgü niteliğindeydi.

Riverboat'ta oturup rock dinleyen gençler için aksiyonun olduğu yerde olmak, yeni bir şeydi.[1]

Romancı Matt Cohen, 1966'da Toronto'yu "sonsuz imkânlar sunan ve folk müziği, caz, uyuşturucu, protesto yürüyüşleri, her yaştan idealistin, kendini olduğundan daha önemli, daha varlıklı ve daha dürüst görenlerin sesleriyle inleyen bir yetişkin eğlence parkı" olarak hatırlıyordu, "Toronto [o zamanlarda] gerçek bir yelpaze dansı gösterisiydi."[2] Hippi teçhizatı, Yorkville'deki sokak yaşamının simgesi haline gelmişti: Sakal, uzun saç, taşlanmış kotlar, batik etekler, şeffaf elbiseler, sandaletler,

Beatles botları, deri kolyelerde asılı süsler, barış rozetleri, tütsüler ve nargileler... O yaz, Grateful Dead, Jefferson Airplane ve The Doors Toronto'yu ziyaret etmişti.

Hippi hareketinin yankıları, 1967'de kıta çapında artarak "Aşk Yazı'nı" başlattı. Çok olaylı bir yıldı ve bir daha hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı.

Kanada da kendini hippi akımına kaptırmıştı. Şubat 1967'de, Toronto Üniversitesi'ndeki University Fakültesi Edebiyat ve Atletizm Topluluğu, "Perceptioıı '67" adlı bir gösteri düzenledi. "Perception", Aldous Huxley geleneğinde uyuşturucu anlamına geliyordu. Globe and Mail muhabiri John Allemang, gösteriyi hatırlıyordu.[3] O zaman, Toronto Üniversitesi Erkek Lisesi'nde okuyan on beş yaşında bir çocuktu. Burada, erkek öğrenciler ceket giyip kravat takıyor ve saç uzatmak okuldan atılmayı gerektiren, yıkıcı bir hareket olarak kabul ediliyordu. Allemang, o günlerde psikedeliklerin kutsal kitabı sayılan Playboy'u okuyor ve "Perception '67's" gösterisinin ilgi odağı olan Timothy Le-ary hakkında her şeyi biliyordu. Leary, Kanada sınırından içeri alınmadığından gösteriye katılamadı, ancak Ailen Ginsberg ve savaş karşıtı şarkıları "Rivers of Shit" ve "Boobs-A-Lot" ile ünlenen The Fugs Toronto'ya girmeyi başardı. Leary'nin meslektaşı Richard Alpert da oradaydı; kalabalığa bilinç hakkında uzun ve tumturaklı konuşmalar yapıyordu. Kürsüye işer gibi yapan Paul

Krassner de gelmişti. Krassner, Lyndon Johnson'ı, Dallas'tan dönen uçakta merhum Başkan Kennedy'ye nekrofilide bulunurken gösterdiği makalesiyle herkesin diline düşmüştü. McGill Üniversitesi'nden John Fekete adlı bir öğrenci, o sonbaharda The McGill Daily öğrenci gazetesinde Krassner'ın makalesini yeniden yayımladığında, öfkeden deliye dönen idare heyeti ve mezunlar, onun okuldan uzaklaştırılmasını istediler. İngilizce Bölümü'ndeki öğretim üyeleri, Fekete'yi törenle Başkanlık Madalyası ile ödüllendirerek kendi yönetimlerine misilleme yaptılar; öğrenciler ise Fekete'yi ayakta alkışladılar. Zevksizliğin amacı elbette, Kurulu Düzen'i bastırmaktı.

Hippiler ve Kurulu Düzen arasındaki mücadele, kuşkusuz sadece Toronto'yla sınırlı kalmadı. The Vancouver Sun gazetesi, "Psikedelik Pislik Korkuttu" ve "Uzun Saçlı Hippiler Bitlendi mi? Bu İğrençlikten Başka Bir Şey Değil" gibi başlıklar attı. Mart avında beş bin hippi, Vancotıver'daki Stanley Parkı'ıda ilk Be-In aktivitesine katıldı. (Aynı yılın mayıs ayında da Regina, VVascana Parkı'ıda kendi Be-In olayını yaşıyordu.) Nisanda Vancouver'da, Kanada'nın ilk yeraltı gazetesi The Geonjia Stmight kuruldu. Gazetenin genç editörlerinden biri olan Stan Persky, atmosferi şöyle tanımlıyor: "Dünyanın yapısı, bizi tam anlamıyla tiksindiriyor. Sanırım, şimdi yeryüzündeki yaşama itirazımız tam oldu."[4]

1967 yazında, San Francisco'daki Haight-Ashbury gibi, York-ville de banliyöden gelip hippilere aval aval bakan binlerce turistin altınına uğramıştı. Gazeteler uyuşturucu aramalarını rapor ediyor, Toronto Telegram şöyle uyarılarda bulunuyordu: "Bu çocukların içi şehvet kaynıyor. Hıristiyanlıkla ve yaşamın bütün anlamlı değerleriyle olan bağlarını kaybetmişler."[5] Meclisteki muhafazakâr parti milletvekillerinden biri, Gençlerle İlgili Seçilmiş Heyet Raporu'nu yayımlamıştı ve raporda, çalışma kamplarının hippi sorunuyla ilgilenmesi isteniyordu.

Kurulu Düzen bu isteğe, Toronto Belediye Başkanı Allan Lamport'un şahsında, "erkek ve kızların birlikte yaşadığı evlerin tespiti için" bölgede bir polis araması talebiyle karşılık verdi.[â] Yorkville

halkı, buna oturma eylemleriyle misillemede bulundu ve bölgenin trafiğe kapatılmasını istedi. Ağustos ortasında, Yorkville sakinleri ve destekçilerden oluşan elli kişi, bir sokak kapama gösterisi sırasında tutuklandı.

Yasadışı tutuklamalar sıradanlaşıp yasadışı tahliyeler salgın halini aldığında, genç bir avukat olan Paul Copeland ve Margaret'in arkadaşı, genç hukuk öğrencisi Clayton Ruby, ücretsiz hukuki danışmanlık veren bir merkez açtılar. Amaç insanlara adalet getirmekti. Ve bunu kelimenin tam anlamıyla sokaklarda yaptılar. Bir kafenin bağışladığı bir masa ve iki sandalyeyi, mahalle bakkalının önüne koydular ve kaldırım ofislerine "Semt Barosu" adını verdiler. Baro altı ay ayakta kalmayı başardıktan sonra, Belediye Meclisi ve öfkeli ana babalar tarafından kapatıldı. Genç avukatlar, ofislerini Yorkville'deki bir bodrum katına taşımak zorunda kaldılar, ancak bu taşınmada Toronto havasının da payı olabilirdi.

Bugüne dek altmışlı yılları doğru anlamak çok zor oldu, çünkü hikâye çok fazla dallanıp budaklanıyordu. Tarihçi Todd Git-lin[7] "Aşk Yazı'nı," "Ümitsizlik Yazı" olarak tarif ediyor. Gençlerin büyük bir bölümü, barış ve aşkla motive olurken, boyun eğmez siyasi radikaller de vardı ve onların görüntüsü de bu fazla popülerleşmiş on yılın mihenk taşlarına dönüştü.

Nisan 1967'de 400.000 kişi, Vietnam Savaşı'nı protesto etmek için Neve York'taki BM Genel Merkezi'ne yürüdü. Eylüle dek 500.000 Amerikalı asker, Vietnam'a geldi ve Başkan Johnson milyonlarca dolarlık bir askeri bütçeye onay verdi. Temmuz sıcağında Newark, Detroit ile beraber en az sekiz ABD şehrinde, ırk ayaklanmaları patlak verdi. Detroit, çatılardan ateş eden pusu nişancıları, gettoyu işgal eden 4700 ABD ordu paraşütçüsü ve 8000 Milli Muhafız'm etkisiyle alevler içinde kaldı. Radikal protestolar Kanada'ya kadar sıçradı. Elbette bunda, giderek daha fazla asker kaçağının sığınacak liman arayışıyla Kanada'ya gelmesinin de payı vardı. Savaş karşıtları, Dow Chemical tarafından üretilen Saran ambalaj kâğıdının satışını protesto etmek için Safeway marketlerinin etrafını çevirmeye başladılar. Dow Chemical, Vietnam'a napalm sağlıyordu. Bunun yanında, protesto edilecek uluslararası meseleler de vardı. Baharda Yunanistan'da askeri darbe, yazın Ortadoğu'da Altı Gün Savaşı yaşanmıştı. Birçok Yunanlı sürgün, yerleşmek için Toronto'yu seçti ve sonunda şehirdeki kültürün değişmesine katkıda bulundu.

Kanada, altmışların devrimine ABD kadar farklı cevaplar verdi. Asker kaçakları sığınacak yer bulmuşlardı, ancak RCMP[8] tarafından sürekli gözlem altında tutuluyorlardı.

Ayrıca Toronto, Amerikan politikalarına önemli dipnotlar koyuyordu. ABD'de Siyah Güç hareketi giderek büyüyordu ve bu hareket, Amerikan halkının başa çıkabileceği bir şey değildi. Kurbanlardan biri, ağır sıklet şampiyonu Muhammad Ali'ydi. 1966'daki askerlik soruşturmasında Vietkong'la hiçbir sorununun olmadığını söylediğinde, bir sonraki boks maçına ev sahipliği yapacak Amerikan şehirleri, onun yüzünü bile görmek istemediklerini söylediler. Bu nedenle Toronto'dan Harold Ballard, duruma müdahale edip Maple Leaf Gardens'ı önerdi. Genellikle smokin ve kürklerle maçlara gelen Toronto elitleri, o mart ayında karşılaşmayı boykot ettiler.[8] Kanada da ırkçılardan payını almıştı. Genç bir Torontolu olan William John Beattie, altmışlı yılların ortasında Hitler bıyığı bırakıp Kanada Nazi Partisi'ni kurdu. 1966 yılında nefret mitingi için Allan Gardeıis Parkı'nı kullandığında, bir polis kordonu tarafından korunması gerekti. Hedefinde Yahudiler vardı, ancak şehirdeki sekiz bin siyahi de ırkların saflığını bozuyordu.

Belki de altmışlı yılların tek birleştirici özelliği enerjiydi. İster savaş karşıtı, radikal sol üyesi ya da hippi, ister dümdüz bir insan olun, her şeyin değişmekte olduğunu ve değişebileceğini hissediyordunuz. Ellilerin ağırbaşlı çoğunluğa uyma eğiliminden çok farklı olan bu vahşi özgürlük, herkese açık gibi görünüyordu. Ancak o zaman, hemen hemen hiç değişmeyen tek alanın cinsel politikalar olduğunu fark eden yok gibiydi. Altmışların dev-ıiminde kadınlar neredeydi? Geçmişte sürekli olduğu gibi şimdi de ilave rollerdeydiler.

İnsanlar biraz dikkatli balcsalar, altmışları raydan çıkaran kaçınılmaz ticari anlayışın 1967'de de belirgin bir hal aldığını görebilirlerdi. Bu ticari anlayış, genç kadınları hedef almıştı. Clairol'ın her yeri saran ilanı, şehirdeki panolardan insanın yüzüne yüzüne bakıyordu: "Yaşanacak tek hayatım varsa, bırakın onu da sarışın yaşayayım."

1967'de moda çoktan hâkimiyeti ele geçirmiş ve giydirilmekten usanmış insanlar artık giyinip süslenmeye başlamışlardı. Genç tasarımcı Pat McDonagh, Londra'da Diana Rigg'in Tatlı Sert'te giydiği Emma Peel kostümlerini tasarlayarak kazandığı başarının ardından, tercih edilen bir modacı haline gelmişti. O zamanlar Toronto'da, mini etek ve külotlu çorap satan lüks mağaza sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu. Bunların arasında, Bay Cad-desi'ndeki Dollybirds, Poupee Rouge ve Unicom sayılabilirdi. McDonagh, o yaz Yonge Caddesi'ndeki mağazası Establishmcnt için, Bellair Caddesi'ndeki binaların çatıları üstünde bir delile düzenledi. Vinil mini etekler giymiş ve ayaklarına demir toplar zincirlenmiş mankenler, projektör ışıkları altında yürüyorlardı. Aralarında ünlü anoreksik manken Twiggy'nin de bulunduğu izleyiciler, caddenin karşısındaki otoparkta dikilip şampanya içiyorlardı. Bu, Toronto'nun gördüğü en moda geceydi, ta ki polis gelip izleyenleri açık havada izinsiz içki içmekle suçlayınca-ya dek... Şampanya kadehlerine el kondu.[9] 1965'lerde, Los An-geles'taki akımdan etkilenen Rompin' Ronnie Hawkins, Yonge Caddesi'ndeki Le Coq d'Or Barı'nda çıkan rock 'n' roll grubuna destek olarak aç aç dansçıları kiraladı. Çok geçmeden Yorkvil-le'deki Mynah Bird'ün ikinci kat pencerelerinden görünen kafeslerde, file çorap, saçaklı mini etek ve parlak beyaz çizmeler giyen kızlar dans etmeye başladılar. Genç yazar Susan Swan'a göre bu şehirli kadınlardan, "bir amigo kızın ahlak açısından sakıncası olmayan sıçrayışları ile bir striptizcinin baştan çıkarı-cılığı arasında kalan bir cinsel karizma fışkırıyordu."[10] Swan da böyle dans etmek istiyordu, ancak memleketi Toronto'da değil. Çünkü annesi bunu onaylamıyordu. Bu nedenle, Montreal'de okula gidene dek bekledi, ardından bir Fransız-Kanadalı gece kulübünde iş buldu. Kara gözlü Kleopatra, alametifarikası haline gelen çizmeler, takma kirpikler, uçuk renkli ruj, Clairol ile açılıp ütülenmiş saçlarla, kendini bir asi gibi hissediyordu. Gece kulübüne gelenlerin tepesinde asılı bir şekilde Frug dansı yapmanın, artistliğe benzer bir albenisi vardı. O ve diğerlerinin, bütün bunlardaki manipülasyonu anlaması biraz zaman alacaktı. O bilmese de, Ronnie Hawkins olayı çok iyi özetlemiş ve şöyle demişti: "Erkekler, kafesteki kadınlardan hoşlanıyorlar."[11]

Çoğu insan bunu yanlış anladı. Bir dansçı, Toronto Telegrnm'da "Aç aç dansı, bana göre kadının erkekten son ayrılığını simgeliyor," diye yazmıştı.[12] Kadınlar, altmışların özgürlüğünün erkekler için olduğunu ancak aradan iki yıl daha geçtikten sonra, yani neredeyse on yılın sonlarında görmeye başlayacaklardı.

Doğum kontrol hapı, ilk kez 1960 yılında piyasaya sürülmüştü ve yeni yeni etkisini göstermeye başlıyordu. Yasayı tanımayan doktorlar olmasına karşın, Kanada'da 1969 yılına dek doğum kontrol bilgisinin yayılması, Ceza Kanunu'na aykırıydı. Pek çok genç kadın, kendini altmışların ortasındaki

cinsel baskının tutucu normları ile baş döndürücü "özgür aşk" atmosferi arasında sıkışıp kalmış gibi hissediyordu. Yeni bir söz dağarcığı oluşmuştu: "Tek gecelik aşk" ve "rasgele ilişki aramak." Önceleri "evet" dediği için kendini suçlu hisseden kızlar, şimdi "hayır" dedikleri için suçluluk duyuyorlardı. Altmışlı yılların ortasında, yakında şöhret olacak Joni Mitchell gibi dokuz ay saklanan, hatta yasadışı bir şekilde kürtaj olan çok sayıda kadın vardı. Çocuk yaştaki gençlerde hamilelik, salgın halini almıştı. Bu kızlardan çoğu, Yorkville veya

New York'taki asansörsüz binalara ya da evlenmemiş annelerin takma adlarla kaldığı ve diğer kızların kimliklerinin saklı kalması için aile bireylerinin kabul edilmediği evlere yerleşiyor ve bir sır perdesi ardında kayboluyordu. Evlatlık vermeler, ölüme benzer bir kesinlik arz ediyordu.[13]

Radikal Yeni Sol bile, kadın meselelerine yer vermiyordu. Ocak 1969'lara gelindiğinde, "Mobe" (Vietnam'daki Savaşı Bitirmeyi Amaçlayan Ulusal Seferberlik Komitesi) Washington'da yaptığı yürüyüş ve mitingle, Richard Nixon'ın başkanlık görevine başlamasına damga vurduğunda, Marilyn Webb adlı genç bir eylemci, yuvarlak bir çadır altındaki sahneye çıkıp şöyle demişti: "Biz kadınlar baskı altındayız." Kapitalist toplumun kadını nasıl "nesne ve meta" gibi gördüğünü açıklamaya devam ettiğinde, radikal akranları ona, "Biri şu kadını sahneden indirip becersin! Karanlık bir sokağa götürün şunu! Çekin şunu gözümüzün önünden!" diye bağırarak karşılık verdiler. Webb, sarsılmış bir halde konuşmasını bitirdi. Ardından Shulamith Firestone adlı bir kadın mikrofona geçti ve saldırgan bir ton denedi: Yuhalama seslerini bastırarak, "İstersen konuşmaya yaşadığın yerden başlayalım, bebek," diye haykırdı, "kapitalizm ve diğer izm'ler memleketinde başlamadı mı acaba? Çünkü biz kadınlar merak ediyoruz: Devrim hakkında söylediklerinin arkasında mısın, yoksa gücüne güç katmaya mı çalışıyorsun?"[14] Zeki kadınlar, eylemde görev yapıyor ve ciddiye alınıyor, ancak daha sonra rütbe kaybedip kız arkadaş, eş, not tutan ve kahve yapan kişilere dönüşüyorlardı. Buna direnen kadınları psikolojik cezalar bekliyordu.

Margaret artık yirmi yedi yaşındaydı ve (her ne kadar geleneksel olmasa da) evliydi. Montreal'de genç bir öğretim üyesi olarak göreve başlamak üzereydi. Yayımlanmış bir şiir kitabı ve hazırlık aşamasında bir romanı vardı. Bebek doğumlarında patlamalar yaşayan ve altmışlarda dünyayı değiştirme sürecinde olan kuşaktan gelmiyordu. İşin aslı, o kuşağın yedi yıl önünden gidiyordu. Fakat elbette onları izliyordu ve altmışların hippileri,

The Robber Bride adlı romanındaki tuhaf ve kırılgan hayalperest Charis'in şahsında ortaya çıktı. Charis, Toronto Adası'nda yaşıyor, numerolojinin gücüne inanıyor, insanların auralarını okuyor ve ashramda geçen günlerini yâd ediyordu. Ancak Margaret yeterince büyümüş ve ellilerin düzene uymacılığından payını almıştı; bu yüzden geçidi uzaktan izleyemezdi.

Margaret, altmışlar kuşağının aksine, dünyayı bu kuşağın değiştirdiğine inanmıyordu. O, özellikle herkesin sonsuza dek değiştiğini düşündüğü o önemli mesele -kadın erkek ilişkileri— hakkında daha şüpheciydi. Daha genç kadınlar, onun kendini sakındığı altmışlı yıllara özgü hezeyanlara kapılıyorlardı.

"Özgür aşk" retoriği, Margaret'i baştan çıkaramamıştı. Margaret, çoğu insan bu terimleri ciddi ciddi düşünmeden önce kadın erkek ilişkilerini etraflıca incelemiş, bunların halen güce dayandığına ve kadınların genellikle güçten olumsuz etkilenen taraf olduğuna hükmetmişti. Fakat kadınları kurban

gibi göstermeye çalışmıyordu. O, erkek ve kadınların ilişkilerde bilinçsizce canlandırdıkları mitleri gülünç buluyordu, bili bisset'in çıkardığı blewointmenfm 1970 sayılarından birinde, Margaret'in Power Politics dizisini başlatan şiirlerinden biri yayımlandı. O zamanlar dizinin Zeitgeisf la bu denli örtüşeceği hiç aklına gelmemişti. Şiire başlık koymadı:

Lokantalarda tartıştık

cenaze masrafim hangimizin karşılayacağım fakat asıl mesele

seni ölümsüz kılıp kılmayacağımdı.

Şu an sadece ben varım bunu yapacak ve

kaldırıp sihirli çatalı etli pilav tabağından

saplıyorum kalbine

Hafif bir patlama, bir cızırtı oluyor

ve yarılmış kafanın içinden kor gibi parlayarak yükseliyorsun;

tavan açılıyor birisi Love is a Many

Splendoured Thing'i söylüyor asılı kalıyorsun şehrin üzerinde

mavi tayt ve kırmızı pelerinle, gözlerin ahenkle yanıp sönüyor.

Yemek yiyen diğerleri sana

huşuyla bakıyor, bazılarının canı sıkkın:

karar veremiyorlar yeni bir silah mısın yoksa sadece yeni bir reklam mı

Bana gelince, ben yemeye devam ediyorum; seni eski halinle daha çok sevmiştim,

Ama sen hep çok hırslıydın.[15]

Margaret şaşılacak derecede özlü yazabiliyor: Parodisine Sti-pernten, romantik aşk, reklamcılık ve silahları saklayıp hepsinin anlamsızlığını ortaya koyuyor. O, altmışlar kuşağının bir süre sonra fark edeceği şeyi, yani altmışların cinsel ilişkilerdeki güç dinamiğini çözmediğini anlıyordu. Bu sorunu kendi kendine çözmesi gerekecekti.

Fakat altmışlar onu başka bir yöne savurdu. Herkesin olduğu gibi, onun da kültürel ortamını bütünüyle değiştirdi. Kanada, 1966'dan itibaren büyük bir enerji ve iyimserlikle yüklü bir on yıla adım attı.

Nüfusu 1,5 milyonu bulan Toronto şehri, sürekli hareket halindeydi. Hippiler ve protesto hareketleri

Yorkville'e egemen olurken, Kurulu Düzen de eşzamanlı olarak şehrin merkezi nüvesini değiştiriyordu. Toronto-Dominion Bankası'mn elli altı katlı kulesi 1966'da tamamlanmış ve gökyüzünün görüntüsünü değiştirmişti. İngiliz Milletler Topluluğu'ndaki en yüksek bina olarak geçen yapı, King Caddesindeki ilk yeraltı alışveriş meydanının üstüne kurulmuştu. Aşağı yukarı aynı zamanlarda, Nathan Phillips Meydam'nda Henry Moore'un üzerine çok fazla çamur atılan Okfu heykelinin açılışı yapıldı. Heykel, öyle büyük bir tepki aldı ki sonunda belediye başkanı Philip Givens'ı yerinden etti. 1967 yazında Toronto Limantindaki Centre Island'da, ilk CHIN Radio pikniği için beş bin kişi toplandı. Piknik, Plaj Güzeli yarışmasıyla bir yaz geleneğine dönüşecekti. 1966'da VVındsor Arms Oteli, yeni kozmopolit restoran fantezisi Three Small Rooms'u açtı ve restoran nefes kesecek kadar avangard bulundu. Toronto Life dergisi, ilk restoran eleştirisinde burayı överek şehirdeki en iyi yer olarak ilan etti, ancak kişi başına düşen 30 dolarlık hesabı pahalı buldu. Aynı yılın baharında, iş dünyası için Winston's (adını Winston ChurchilPden alıyor) açıldı. Toronto, tam olarak uluslararası bir şehir hissi uyandırmasa da, kendini farklı bir şekilde lanse ediyordu.

Genç film yönetmeni David Cronenberg, Kopenhag'da geçirdiği bir yıldan sonra İngilizce eğitimini tamamlamak için, omuz hizasında saçlar ve şal desenli bir gömlekle Toronto Üniversitesi'ne geri dönmüştü. "Aşk Yazı" gelinceye dek, Frorn the Dram' adlı ikinci filmini tamamlamıştı. Film, tamamen giyinik iki adamın küvette oturup konuştuğu, sürrealist bir skeçti. Bu adamlar, fütürist bir faciadan sağ kurtulan kişilerdir. Banyo giderinden mutasyona uğramış bir bitki yükselir ve aciamlardan birini öldürür. Cronenberg, Toronto'nun hippi bölgesinde do-

laşırken, kaldırımlarda oturup dükkânların cephelerine gerdikleri çarşaflara yansıttıkları filmleri izleyen genç insanlar gördüğünü hatırlıyor. Onların izlediği filmlerden birinin kendine ait olduğunu düşünmek, onu çok heyecanlandırmıştı.

Ansızın Kanada'da bazı şeylerin mümkün olduğuna dair yeni bir his oluşmuştu:

Hollyvvood sistemini devre dışı bırakmak istiyorduk, çünkü bize ait değildi. Ona erişemiyorduk. Sebep ondan nefret etmemiz değil, onun eşdeğerine sahip olmamamızdı; bizde Hollyvvood yoktu. Filmleri dağıtan insanları tanımıyor, sinemalarda Kanada filmleri izlemiyorduk. Tıpkı o günlerde radyoda Kanada rock and roll'u dinlemediğimiz gibi. İlk grubu hâlâ hatırlıyorum: The Ugly Ducklings. Kendimizi tanımak harika bir şeydi. Sanki bir azınlığı tanıyorduk.[16]

Margaret'in Vic'ten arkadaşı Dennis Lee, yayımcılıkta aynı sorunu şöyle tanımlıyor: "Birkaç istisna, özellikle Macmillan ve Oxford hariç, yabancılara ait yayınevleri ya da yayınevi şubeleri, orijinal Kanada kitaplarını basma konusunda çok kötü bir performans göstermişlerdi."[17] En iyi çözüm, yayımcı olup bu sistemi çökertmekti. Dennis'in ilk projesi, pırıl pırıl ve genç bir yazar olan Edward Lacey tarafından yazılan The Forms ofLoss adlı küçük bir şiir kitabıydı. Margaret'ten yardım istedi ve Margaret yüz dolar katkıda bulundu; halen yoksul olduğu düşünülürse, bu oldukça büyük bir miktardı. (Margaret, yaptığı bağışı "kan vermek" diye adlandırıyor. O, yazarlar arasında dayanışma olması gerektiğini düşünüyordu.) Jay Macpherson da yardımda bulundu. Robert Fulford kitabı incelediğinde, sonunda böyle kanunsuz, cinsel bir materyalin edebi açıdan ilgi çektiğini görmenin çok ilginç olduğunu söylemişti. Dennis, başlangıçta Lacey'nin gey olduğunu fark etmemişti. Şiirlerdeki cinsellik, çoğunlukla "cinsiyetsiz" ya da şifreli olduğundan, ancak birkaç okumadan sonra Lacey'nin erkeklerden söz ettiğini anlayabildi. "Kafam başka yerdeydi herhalde," diyor Dennis.

“Bütün kelime oyunlarını kaçırmışım. Meğer Edward, Philosopher’s Walk’ta adamlara sakso çekiyormuş.”

1966’da Dennis, Vic Fakültesi’nde, genç bir Winnipeg’li olan Dave Godfrey ise Trinity’de ders veriyordu. Bir gün Dennis, Dave’e kendi şiirlerini The Kinjjdom of Absence' başlığı altında bir taslakta topladığından söz etti. Dave, taslağı okuduktan sonra şöyle dedi: “Bunu yayımlamalıyız.” Daha sonra kitabın dizgisini hazırlayacak bir adam buldu ve 300 kopya bastılar. Dave, yayına ad koyma ihtiyacıyla “Anansi” ismini buldu. (Bir dönem Afrika’da kalıp Kanada Denizaşırı Üniversite Hizmetleri [CUSO] için çalışmıştı ve Batı Afrika’nın dünyayı yaratan ve daha sonra yozlaşıp bir Düzenbaza dönüşen örümcek tanrısı aklına gelmişti.) İlk kitapta “Anansi” kelimesini yanlış yazdılar.

İnsanlar, ansızın taslaklarını yayımlatmak için nabızlarını yoklamaya başlamışlardı. Dave’in yönetiminde, 1967 sonbaharı için dört kitaplık bir paket toplayıp Dave’in Spadina’daki bodrum katında yayımcılık işine giriştiler. House of Anansi Yayınevi, KanadalI yazarlara ayrılmış en önemli yayınevlerinden biri olacaktı.

Ancak Dennis ve Dave, Düzenbaz değillerdi. Ülkelerinde acık artırma kültürü olduğunu ve Kanada’nın kendi kültürünü ikinci sınıf bularak reddettiğini yavaş yavaş anladılar. “On yıllık anayurt safsatasından sonra,” diyor Dennis, “[anladım ki] bir kolonide yaşıyordum.”

Olayların iç yüzünü yavaş yavaş kavrıyorlardı. Dennis 1965’te, Toronto Üniversitesi Varsity Stadyumu’nda öğretim üyeleri ve öğrenciler tarafından düzenlenen Vietnam konulu bir hafta sonu tartışmasına katıldı. Stadyum radikallerle doluydu ve hepsi Amerikan hükümetinin savaş hakkında yalan söylediğini biliyordu. Ayrıca, Kanada medyasının yalanların yayılmasına yardım ettiğini de öğrenmişlerdi. Dennis, Kanada gazeteleri, radyosu ve televizyonunun doğrudan Washington’ın verdiği rüşvetle satın alındığına inanmıyordu. Burada daha ince bir mesele vardı. Onlar, imparatorluk anlayışını benimsemişlerdi. Kendisinin de kolonide yaşadığını fark etmesi, onu derinden sarstı. Geçmişe bakarak şunları yazacaktı:

KanadalIlar, tanım gereği parmaklıkların üzerinden ve Amerikan pencerelerinden Amerika’ya bakan insanlardı ve farkında olmadan, onların sinema, çizgi roman, dergi ve TV dizilerinden yaşamayı öğreniyorlardı. Ben ve benim gibi binlerce insanın Kanada’nın her alandaki, özellikle yaratıcılıktaki başarılarını halife alması, kendimize duyduğumuz nefretin ve aşağılık duygumuzun doğrudan bir yansımasıydı. Amerikan kitle kültürünü reddediyorduk ama ondan kopmak için erişebildiğimiz bütün elit Amerikan kültürünü içimize çekiyorduk... Ve KanadalIları küçümsemeye çok meraklıydık... Hayran olduğumuz Amerikalılarla bütün bir yıl hiç karşılaşmayacağımız gerçeği, bizi dizgin-leyemiyordu.[18]

Dennis’e göre, Vietnam Savaşı’mn ilan edilmeyen kalıtlarından biri, savaşın Kanadalı kültürel milliyetçileri Kanada sanatını değiştirecek bir harekete sevk etmiş olması. Genç Kanadalı radikaller, Amerikan Vietnam Savaşı’nı otomatikman kendi meseleleri olarak kabul etmişlerdi. Zamanla içlerinden birkaçı, Savaş karşıtı protestoları destekleseler de kendi gündemleri olduğunun farkına vardı. Burada yaşamanın yarattığı belirsizliği, suskunluk ve sessizlik hissini açıklamak istiyorlardı. Vatanlarında olduklarını hissetmeye ihtiyaçları vardı.

Altmışlı yılların ortaları, sonraki on yıl boyunca Kanada edebiyatına hâkim olacak edebi

milliyetçiliğin temellerinin atıldığı yıllardı. Dennis ve Dave gibiler, Kanada kuruluşlarını Kanadalılaştırma çabalarını ideolojik payandalarla destekliyorlardı. Ancak Margaret sonradan, "Çoğumuz için milliyetçilik ideoloji olarak başlamadı; biz sadece yazardık ve kitaplarımızı yayımlamak istiyorduk," diyecekti.[19]

Her yerde küçük yayınevlerinin belirmeye başlamasıyla heyecan verici bir uyum hissi oluşmuştu. 1965'te Stan Bevington adlı Torontolu bir matbaacı ve kitap tasarımcısı, birkaç yazarla birlik olup Bathurst Caddesi'ndeki derme çatma bir binada Co-ach House Yayınevi'ni kurdu. İlk kitapları Man in a Window\ yayınevlerinin damgasını taşıyordu: "Akılsız Acid Hastaları tarafından Ranada'da Kanada Kâğıdına basılmıştır." Bu söz, çok küçük harflerle kunduz logosunun altına basılmıştı. Çok geçmeden yayınevi, Bloor Caddesi'nin güneyindeki Annex Sokağı'nın sonunda yer alan, kısmen yenilenmiş bir hangara taşındı. Zamanla, Coach House'taki yazarlar hakkında bir sürü hikâye birikti. Saralı Sheard, hoş bir anı olarak bp NichoPün Sattır duy Nijyht dergisinin kişisel ilanlar sayfasına kitap ilanı vermeyi düşündüğünü anlatıyor. Kitaplar, sevişecek insan arıyormuş gibi bir durum ortaya çıkmıştı. Yıllar sonra çekilen bir Coach House filmi, Michael Ondaatje'yi üzerinde smokinle kitapları sabunlayıp bulaşıklıkta kuruturken gösterecekti. Bu pratik bir işlemdi.[20]

1966'daıı itibaren, ülkenin dört bir yanında yeni yayınevleri türemeye başladı. Michael Maddem, 1966'da Ottawa'da Oberon'u kurdu, David Robinson 1967'de Vancouver'da Talonbooks'u açtı. Bu listeye, Barry Callaghan'ın Exile Press'i, Howard Aster'ın Mosaic Press'i ve Marty Gervais'in Black Moss Press'i eklenebilir. Yetmişli yılların ortalarında düzinelerce küçük yayınevi kurulmuştu. Herkes keşifler yapıyor, bağımsız olarak yeni topraklara atılıyor, ancak koordinasyonu da elden bırakmıyordu.

Kanada oyunlarına ve Kanadalı oyunculara yer açmak için küçük tiyatrolar kurulmaya başladı. En iyilerinden biri olan The-atre Passe Muraille, 1968'de Toronto'da kuruldu. Tiyatronun adı, Fransız yazar Marcel Ayme tarafından yazılan bir hikâyeden alınmıştı. Hikâye, duvarlardan geçebilen bir adamı anlatıyordu.

Adam, ansızın bu yeteneğini kaybediyor ve sonsuza dek bir duvarın ortasında sıkışıp kalıyordu. Passe Muraille'deki oyunculara göre, Kanada "bu kalın duvar gibiydi; Çin Şeddi kadar kalındı ve sanatçı ordularını bütün bütün yutabilirdi."[21] Oyuncular, güncel, taze ve aykırı olma isteğiyle John Lennon'ın hicivli tek perdelik oyunu Kendi Yazdıkları'm sahneye koydular. Sıveet Eros adlı oyunla da manşet oldular. Bu oyunda genç bir adam bir kızı kaçırıyor, bağlıyor ve hikâyesini anlatırken kızın giysilerini çıkarıyordu. Sonunda kızı serbest bıraktığında, kız adamın kırılganlığından etkileniyordu. Günümüzde geçerli değil ama o zamanlar, sahnede çıplaklık heyecan verici bir şeydi. Tam anlamıyla altmışlı yıllara özgüydü.

Geçmişe bakıldığında milliyetçilik, kültürel bir hareket olarak değerlendirilecekti, ancak aslında bir grup sanatçının sanatını kendi ülkesinde icra etmeye çalışmasıyla başlamıştı.

Dave ve Dennis, Margaret'e 750 dolarlık avans ve 1000 adet baskı teklif ederek Halka Oyunu'nun ikinci baskısını yapmaya talip oldular. Contact Press sadece 250 kopya basmış ve Marga-ret Governor General Ödülü'nü kazanana dek kitap tükenmişti. Margaret, yazar olarak hâlâ pek tanınmıyordu. Teklifi kabul etti ve yeni baskı, orijinal kapağıyla 1967 sonbaharında piyasaya çıktı.

Margaret ve Jim, Montreal'e gitmek için hazırlık yapıyorlardı. Margaret buradaki Sir George Williams Üniversitesi'nde ders verecekti. O yaz Expo 67'yi ziyaret etmek için milyonlarca kişi şehre akın etti. Burası, Montreal şehir merkezinin karşısındaki St. Laıvrence Nehri'ndeki dar bir yarımada ve iki ada üzerine inşa edilmişti. Ülke bir asırlık olmuştu ve Expo onun doğum günü partisiydi.

Margaret ve Jim, Charlie'yi ziyaret etmek için Montreal'e gidiyorlardı. Charlie yaklaşık bir yıldır Montreal'deydi; île Ste-Helene'de* Expo için düzenlenen Uluslararası Çağdaş

Heykel Sergisi'nde çalışıyordu. Aralarında Rodin, Matisse ve Giacometti'nin eserlerinin de bulunduğu elli beş heykel, dünyanın dört bir yerinden Montreal'e gönderilmişti ve Charlie'nin görevi, her birine ayrı bir kaide inşa etmekti. Ayrıca, Alexander Calder'in ayak işlerine bakıyordu. O zaman yetmiş üç yaşında olan Calder, Inco Plaza'da on katlı soyut heykelini dikmekle meşguldü.

The Globe and Mail in başyazarı William Thorsell, "Expo 67 kesinlikle altmışlara özgü bir olaydı," diye düşünüyor. Thorsell o zaman, üniversiteden yeni mezun olmuş, yirmi bir yaşında, hevesli bir gençti ve on altı hostesin görevli olduğu Batı Kanada Pavyonu'nun tamamını idare etmek için işe alınmıştı. (Bu görev için hiçbir kadın adayla görüşme yapılmamıştı.) Şöyle diyor: "Sanki bütün dünya Montreal'de kendini yeniden keşfediyor ve modernliğini sergiliyordu ... [Şehir] idealizm, macera, para, şehvet, sanat, tasarım, cin, partiler, güneş ışığı ve Expo'nun yalcında biteceğinden dolayı duyulan delice telaşla yanıp tutuşuyordu... Kanada, kanı kaynayan bir ergen gibiydi."[22]

En iyi uluslararası sanatçılar, opera şarkıcıları ve dansçılardan bazıları, Place des Arts'ta sahneye çıkmak için şehre gelmişti. Buckminster Fuller'ın jeodezik kubbesi, Amerikan Pavyonu üzerinde balon gibi kabarıyor, Moshe Safdie'nin şehir konutları alanındaki radikal deneyi Habitat, bir yapboz gibi limanın üzerinde asılı duruyordu. Kanada Pavyonu, en son multimedya teknolojisine yer veriyordu ve davetli konuşmacılarından biri, Mars-hall McLuhan'dı. Luhan çoktan dünya çapında bir yıldız olmuş, bir önceki yaz Time dergisi ve Esquire'm kapağında yer almıştı. Uyuşturucu etkisindeki Leonard Cohen, folk pavyonunda aralarında "Suzanne"in de bulunduğu şarkılar söylemişti.

Expo'dan sonra Kanadalılar, bilinçli bir şekilde Kanadalı olarak kendilerini, onları birleştiren ve ayıran şeyleri düşünmeye başladılar. Bu Expo'nun sonucu değildi, aslında Expo'nun kendisi, yüzüncü yılında Kanada'ya akın eden milliyetçilik dalgasının bir ürünüydü. Margaret, genel atmosferi şöyle özetliyor: "Expo sayesinde, Kanada hakkında iyimser bir hava oluşmuştu ve böyle bir şey, yaşayanların belleğinde (benimkinde) ilk kez yer buluyordu."[23]

Margaret ve Jim eylülde, l'Epee Caddesi 17 numarada asan-sörsüz bir daire buldular. Burası, Royal Dağı'nın doğu tarafındaki zengin Fransız bölgesi Outremont'un sınırlarında yer alıyordu. Dağın eteklerinde, harika fırınları ve restoranlarıyla şehrin Yunan bölgesi yer alıyordu. Margaret ve Jim, Les Quatres Freres'te alışveriş yapıp yiyecekleri otobüsle eve taşıyorlardı.

Jim, "Kanada'nın dondurucu kuzey ışıkları altında böyle büyük bir Romanesk şehrin olmasına" bayılıyordu.[24] O da, Margaret de Montreal'de hâkim olan dili akıcı konuşamadığından dolayı mahcuptu. Bu bir rahibenin, Fransızca konuşmadığından dolayı Jim'e şemsiyeyle vurmasıyla pekişen bir yetersizlikti. Fransızcala-rını ilerletmek için haftada bir gece ders almaya başladılar. Jim, gündüzleri evde kalıp tezi üzerinde çalışıyor, bir dipnota daha bakamayacak hale gelince

Expo'ya baskın düzenliyordu.

Margaret, otobüs ve metroyla şehrin batı tarafındaki Sir Ge-orge Williams'a gidip geliyordu. İki ders veriyordu: Victoria Dönemi Edebiyatı ve Amerikan Edebiyatı. Bunlardan biri gündüz, diğeri gece saatlerindeydi. Margaret kahve bağımlısı oldu ve 47 kiloya kadar düştü. "Geriye dönüp baktığımda, hep koşuyormu-şum gibi geliyor... Arkadaşlarım, 'Manken gibisin,' diyorlardı. 'Elmacık kemiklerin harika.' Tabii aslında, çok kurusun, demek istiyorlardı."[25]

Margaret çok yaratıcı bir öğretmendi. Amerikan Edebiyatı dersinde, öğrencilere her denileni yazma alışkanlığı yerine yaratıcı olma şansı tanıdı. Onlardan "kendi gelişimleriyle" daha çok ilgilenmelerini istedi ve değerlendirmenin yüzde onunu kişisel projelere ayıracağını söyledi. Yıl sonunda teslim edilen projeler çok ustalıklıydı: Salem'in ölçekli bir maketi, kilden yapılmış küçük, güzel bir balina, Püriten kıyafeti giydirilmiş oyuncak bebekler ve birkaç duvar resmi. Projelerden biri olan slogan rozetinin üzerinde şunlar yazılıydı: "MOBY DICK ZÜHREVİ BİR HASTALIK DEĞİLDİR."[26]

Sosyal yaşam çok eğlenceliydi. Margaret'in Batı Yakası'nda tanıştığı George Bowering, o yıl Sir George'a misafir yazar olarak gelecekti. Bovvering, kendine özgü bir insandı. Okanagan Vadisi'ndeki küçük bir kasabadan gelen Bowering, kölelerine bağlı kalmamaya yemin etmiş gibiydi - büyükbabasının atla dolaşan gezici bir vaiz olduğunu söylüyordu. Çalımdan nefret ediyor ve çok bilgili olsa da çoğunlukla palyaço gibi giyiniyordu. Margaret, George ve karısı Angela (Angela'yı çok seviyordu, çünkü Angela akıllıydı ve zehir gibi bir zekâya sahipti) için Bo-wering Turtası diye bir tatlı icat etmişti. "Bezeden bir kabuğun içine, kırmızı şeylerden bir karışım", orman meyveleri, üzüm ve kırmızı ne varsa dolduruluyordu.[27]

Margaret ve Jim, F.R. Scott'ı ziyaret ettiler. Margaret, genç kızken bir Noel hediyesi olarak Scott'ın satirik Kanada şiiri antolojisi The Blcısted Pine\ almıştı ve Kanada'nm öncülerinden biri olarak gördüğü Scott'a büyük bir hayranlık duyuyordu. Anayasa hukukçusu olan Scott, seçkinlerin arasında yer alıyordu. 1964'te Pierre Trudeau ve birkaç erkek arkadaşıyla birlikte Kuzeybatı Toprakları'nda yaptığı kano gezisini anlatmaya bayılıyordu. Geziye çıkarken 8 mm'lik bir kamera almış ve Trudeau'yu bir sabah yüzmesinden sonra çıplak bir halde hoplayıp zıplarken yakalamıştı. Trudeau başbakan seçildiğinde, Kanada Atlı Polisleri filme el koymak için Scott'ın kapısına kadar geldiler.[28]

Margaret ve Jim, ayrıca John (Bufify) Glassco'yu Ritz Otcli'nin bulunduğu köşede yer alan Mountain Caddesi'nde-ki evinde ziyaret ettiler. Glassco, 1920'lerin sonlarında Paris'te geçen gençliğinde Joyce, Stein, Ford gibi pek çok insanla yaptığı görüşmeleri anlattığı ünlü kurgusal otobiyografisi Memoirs of Montparnasse'yı * henüz yayımlamamıştı. O, Baudelaire geleneğinden bir estetti ve kendinden şair, romancı ve pornocu (1959'da Victoria Dönemi erotik ressamı Aubrey Beardsley'nin bitmeyen aşkı Under the HUF i tamamlamıştı) diye söz etmekten büyük bir keyif duyuyordu. Misafirler Bufiy'nin evine geldiğinde, onu rahat bir ceket ve kravatla otururken bulurlardı. Mar-garet, onun fitneciliğine bayılıyordu. Ayrıca Buffy, ona palmiye ağacı özü yemeyi öğretmişti.

Romancı Clark Blaise ve kendisi gibi romancı olan karısı Bha-rati Mukherjee ile de arkadaşlardı. Yirmi yedi yaşında Iowa Üniversitesi Yazar Atölyesi'nden yeni mezun olan Blaise, o yıl Modern Britanya ve Amerikan Edebiyatı ile yaratıcı yazma dersleri vermek için Sir George'da işe alınmıştı.

Mukherjee ise McGill'de ders veriyordu. Blaise, uzman bir dilbilimciydi ve kafeteryada kahve içtikleri sırada uygun yüz ifadeleri takınarak yaptığı Rus taklitleriyle Margaret'i güldürüyordu. Üç yaşındaki oğlunun İngilizce Bölümü koridorunda koşturup Margaret'in odasına gidişini hatırlıyor. Margaret, odasındaki çekmecede oğlu için kurabiye saklıyordu. O da Blaise'in miniklerine bakıcılık yaptığı zamanları hatırlıyor.

Blaise, Montreal günlerini anlattığı anılarında şöyle diyor: "Bir gün öğle yemeğinde, Margaret bir de roman yazdığını söyledi ve benden The Edible Womcm adlı romanının taslağını okumamı rica etti. İngiliz ve Amerikan yayınevleriyle Kanada yayınevleri arasında anlaşma sağlayabilirse, kitabın yayınlanabileceğini düşünüyordu."[29] Blaise'in önerileri işe yarıyordu. Blaise ve Muhkerjee, Jim ile Margaret'i sık sık yemeğe davet ediyorlardı. Jim, onların sedirine iliştiğinde kendisine servis edilen nadir ve egzotik Hindistan yemeklerini anımsıyor. Arka planda hep tütsü yanıyordu. Bharati'nin motosiklet çetesi edebiyatına merak sardığını da hatırlıyor.

Michael Ondaatje ziyaretlerine geldi; Doug Jones ve yeni evlendiği karısı Sheila Fischman da. Margaret'in arkadaşı Gwen MacEwen da şehirdeydi. McGill'de okuyan genç bir Mısırlı lisansüstü öğrencisine âşık olmuş ve onun peşinden Montreal'e gelmişti. Jim, Gwen'i ziyaret edişlerini anımsıyor:

Kanada edebiyat yaşamı gözlerimi kamaştırıyordu; bütün bu insanlar şiir yazıyordu ve sanatçıydı. Her şey, orta batı ABD'de bir doktor oğlu olarak öğrendiklerimden çok farklıydı. Şimdi de bu egzotik, muzip yaratık gelmiş; Peggy ile şiir camiası hakkında şakalaşıyordu. Ne kadar güldüğümüz dün gibi aklımda. Gwen, çok zor ulaşılan ve hiç penceresi olmayan bir yerde yaşıyordu. Peggy, bana onun Mısırlı arkadaşından saklandığını söylemişti. Onun evine girmek, büyülü bir ormana adım atmak gibiydi. Çok sayıda kapıdan geçip penceresiz bir odaya geliyorduk. Odada, oymalı sandığı ve Oryantal eşyaları vardı. O da Oryantal görünüyordu. Antik Mısır İncil'ini okumak için Antik Mısır dili öğreniyordu. O zamana dek onun şiirlerini okumuş ve onun kesinlikle eksantrik bir deha olduğunu düşünmüştüm; her bakımdan acayip bir insandı. Üstelik çok da komikti. O gecenin tuhaflığını ve güzelliğini hep hatırlayacağım. Odada mumlar vardı ve Antik Mısır Incil'i derin bir etki yaratmıştı. Kahkahalar çınlıyordu.[30]

Margaret, Charlie'ye hava soğudukça şapka yerine esld Dale Evans bolerosunu giydiğini yazmıştı. Giydiği şeyin bir giysi kolu olduğunu kimse tahmin edemiyordu. Eski paltosunu kesmişti ve artık tek eğlencesinin dikiş dikmek olduğunu söylüyordu. Ders vermenin ve yazmaya çalışmanın yarattığı baskıyla çığlık atacak gibi oluyordu. Çok fazla sosyal yükümlülüğü vardı ve tekrar isimsiz olmak istiyordu.

Yakında, ah yakında tekrar şiir çalışmalarına başlamaya hazır olacağım, inşallah. Sen işine bak; vaktin olursa, bitkin, sefil ve istediği kadar çalışamayan arkadaşın için bir mum yakabilirsin. Ahh... O sakin iç ses haklıymış. Akademi sanatçıya göre bir yer değil. La belle langue* konusuna gelince; Jimmy dükkânlarda bu dili konuşuyor ve herkes ona bayılıyor, çünkü çok acemi ama çabalıyor. Benimki de hiç gelişmedi. Ah cheri. Qui a le temps*?[31]

Aslında Margaret, yoğun ders programına rağmen çalışmayı başarıyordu. The Edible IVomanh yayım için gözden geçirmeye başlamıştı.

Kitabın taslağının çok tuhaf bir mazisi vardı. Ekim 1965'te, Margaret onu McClelland and Stewart'taki roman editörü S. Totten'a göndermişti. Şubat 1966'da yüreklendirici bir cevap aldı, fakat gerisi gelmedi. Mart 1967'de yayınevine mektup yazıp, bir buçuk yıl önce teslim ettiği taslağı sordu. Fakat sonuç alamadı. Sonunda o yaz Toronto'ya döndüğünde, yayınevine telefon etti ve ismini bıraktı; taslağı geri almayı planlıyordu.

Onu geri arayan, şirketin yöneticisi Jack McClelland oldu. McClelland büyük bir utanç içinde, az önce The Toronto Daily Star'm yüzüncü yıl özel sayısında, Margaret'i yirmi yedi yaşında ilk kitabıyla Governor General Ödülü'nü alan kişi olarak tanıtan bir makale okuduğunu açıkladı. McClelland "büyülenmişti." Margaret'e uzun ve coşkulu bir mektup yazıp, onun makalede sözünü ettiği romanı görmek istedi. Daha sonra, "aklına gelen kötü fikirle sarsılıp" dosyalarını kontrol ettiğinde, şirketinin bir buçuk yıldır "romanı incelemekte olduğunu" fark etti. Margaret'e, kendi şirketine "cehenneme kadar yolun var," deme hakkı olduğunu söyledi, ancak Margaret kitabı okumasına izin verecek miydi? Ağustosta öğle yemeğinde buluşup uzun uzun konuyu görüştüler. McClelland düzeltmelere ihtiyaç olduğunu, ancak romanın mutlaka yayımlanması gerektiğini söyledi. 1968 sonbaharı, "makul" bir zaman olacaktı. Margaret, "Acentem ne olacak?" diye sorduğunda, McClelland acentenin kitabı başka bir yere göndermemesinin iyi bir fikir olacağını söyledi. Margaret tereddütlüydü, ama kitabı M&S'e bırakmaya karar verdi. Bu tek kişilik bir şirketti ve Margaret, Jack McClelland'ın konuyla bizzat ilgilenmesinin işi büyük ölçüde hızlandıracağını düşünüyordu.[52]

Margaret, Kanada'daki yayın politikalarına aşinaydı. Kendi memleketinde kitabını yayımlamak, felakete davetiye çıkarmak gibi olacaktı. Bir önceki yaz, acentesi Hope Leresche'ye, McClelland and Stewart ile Clarke, Invin'in kitabıyla ilgilenebileceğini söylediğinde, Leresche ona mevcut ortamı şöyle anlatmıştı:

Sadece senin yararına diye söylemiyorum; KanadalIlardan daha geniş bir kitleyi hedef alan İngilizce dilinde yazılmış kitaplar için standart uygulama, onların öncelikle Birleşik Krallık ve İngiliz Milletler Topluğu hakları için İngiliz bir yayımcıya, Amerika Birleşik Devletleri topraklarını (Bağlı Devletler ve Filipin Adaları dahil olmak üzere) kapsayan haklar için de ABD'de bulunan bir yayımcıya verilmesi. Genel uygulama, ister İngiliz, ister Amerikalı olsun, kitabı alan ilk yayımcıya Kanada haklarının da verilmesini öngörüyor. Kanada, teknik olarak İngiliz Milletler Topluluğu piyasasının parçası olsa da durum değişmiyor.

Bir kitap özellikle Kanada ile ilgiliyse ya da yazarı Kanadalı ise veya yazarın Kanada'da yerel bağlantıları varsa, o vakit, bazen sözleşme hazırlanırken İngiliz ve Amerikan hak sahiplerini Kanada'da ayrı bir yayıma razı etmek mümkün olabiliyor, ancak bu, İngiliz ya da Amerikan yayımcının izni ve onayıyla, mali bedel ödenerek gerçekleşiyor...

Sözünü ettiğin iki şirkete gelince; sanırım kitap İngiltere ya da Amerika'da rağbet gördükten sonra Clarke Irwin kitabın Kanada baskısını yapmakla ilgilenebilir, ama inan bana, bunu yapmanın tek yolu bu; tam tersi durum, ancak akıntıya karşı kürek çekmek olur. Ayrıca ana pazardan gelecek cevabı beklemeden, küçük bir firmayla düzeltme işine girişmemeye dikkat etmem gerekiyor.[33]

Sonunda McClelland and Stewart, The Edible Woman\ bastı, ancak bu bir buçuk yıl daha aldı. (Kitap 1969 sonbaharında çıktı.) Yayınevi, dünya yayın haklarını da satın almıştı ve kitabı yabancı

yayımcılara sipariş edebiliyordu. Kitap, aynı yıl İngiltere'deki Andre Deutsch Yayınevi'nden çıktı; Amerikan baskısı da Little, Brown Yayınevi taralından 1970'de piyasaya sürüldü. Akıntıya karşı kürek çekilmiş ama emekler boşa gitmemişti.

Margaret, o sonbaharda Sir George'da ders verirken, aynı zamanda The Animals in That Country'nin[9] düzeltmeleri üzerinde çalışıyordu. Kitabın baharda, Oxford University Press Yayınevi aracılığıyla William Toye'un editörlüğünde yayımlanması planlanmıştı. Margaret, Toye'un şahsında, gelecek otuz yıl şiirlerinin büyük bir bölümünü basacak editörü bulmuştu.

İlk görüşmeleri tesadüfi oldu. Toye'a, yakın arkadaşı A.J.M. Smith'ten telefon gelmişti. Aralarında ünlü Oxford Book of Ca-nadian Verse'in[10] de bulunduğu birkaç antolojinin editörlüğünü yapan Smith, Halka Oyunu'nu incelemiş ve Toye'a, Margaret'in takip edilmesi gereken genç şairlerden biri olduğunu söylemişti. Toye, hemen Margaret'le temasa geçti ve Oxford'un gelecekteki eserlerini yayımlamaya talip olduğunu söyledi. Toye şunları hatırlıyor: "Bu ihtimale soğuk bakmıyor, ama doğal olarak gelecekteki editörü olacak kişiyi görmek istiyordu. Inn on the Park'ta yediğimiz öğle yemeğinde, bana burcumun ne olduğunu sordu. Ben ikizlerim, o ise akrep. Astrolojiden de hiç anlamam, ama Margaret bunun iyi bir kombinasyon olduğunu düşünmüş olmalı."

Düzeltmeler ve kapak kopyasıyla ilgili mektuplaşmalar oldu. Toye, Margaret'in tam bir profesyonel olduğunu anlamıştı; Margaret son teslim tarihlerini hiç kaçırmıyor ve Toye'a editör olarak sadece şiirleri seçip sıralamak kalıyordu. Büyük bir redaksiyona hiç gerek kalmıyor, Margaret'in müsveddeleri her zaman pırıl pırıl geliyordu. Toye bunu şöyle yorumluyor: "Deneyimlerime göre, bir editör için en kolayı, olağanüstü yetenekli yazarlarla çalışmak."[34]

Ancak Margaret'in üzerinden geçmek istediği bir kitap vardı: The Journals of Susatma Moodie. Moodie pek tanınmayan, on dokuzuncu yüzyıl şairlerinden biriydi. 1832'de İngiltere'den Kanada'ya göç etmiş ve o zaman iki otobiyografik anı kitabı yazmıştı: Roughing It in the Bush[11] [12] ve Life in the Clearings". (Bunlardan ilki, olası öncüleri, cinlerin cirit attığı Kanada topraklarına gelmeye karşı uyarma amacı güdüyordu.)

Margaret'in şiir dizisinin başlaması da epey gizemli oldu. 1965'te Harvard'a gelişinden kısa bir süre sonra, bir gece çok canlı bir rüya gördüğünü anlatıyor. Rüyasında, Susanna Moodie hakkında bir opera yazıyordu. Kendini bir tiyatroda tek başına buluyor ve başını kaldırıp baktığında boş, beyaz sahnede dikilen Moodie'yi.görüyordu. Moodie, "Lucia di Lammermoor gibi şarkı söylüyordu." Margaret, daha sonra bunun Toronto Üni-versitesi'ndeki Hart House'ın sahnesi olabileceğini fark etti. Bu sahnede, James Reaney'nin Night-Bloo m i ng Cereus[12]" operasını izlemişti.

O güne dek Moodie'yle yalnızca iki kez temas kurmuştu. Margaret büyüme çağındayken, Moodie'nin aile kitaplığında duran on dokuzuncu yüzyıl klasiği Roughing It in the Bush'un tozunu almakla görevliydi. Bu kitap, yetişkin kitaplarının arasında duruyordu ve babası onu Kanada klasiklerinden biri olarak tavsiye ettiğinde, Margaret, "klasik" sıkıcıyla eşanlamlı olduğu için kitabı es geçmişti. Ayrıca Margaret'in açıkladığı üzere, çocukluğunda ağaç kulübeler egzotik değildi; o, şatolar ve ışın tabancaları istiyordu.

Margaret'in altıncı sınıf kitabında, Roughing It in the Bush' tan alınan bir parça vardı. Burada,

Moodie'nin bacası alev alıyor ve ağaç kulübe yanıyordu. Margaret'in hevesi kırılmıştı. Alev alma riski taşıyan eskimiş bacalar, çocukluğunun "kâbusuydu."

Ama rüyası, "bilinçdışından gelen bir tüyoydu." Margaret, Harvard kütüphanesinin derinliklerinde Kanada kitaplarının bulunduğu bölüme koşup Moodie'nin iki anı kitabını aldı ve bir solukta okudu. Kitaplarda Victoria Dönemi nesri, "VVord sworth'vari rapsodi" ve "pas tutmuş asalet ve sınıf züppeliğinden" başka bir şey yok gibi görünüyordu. Belki de bu "kötü bir tüyoydu." Margaret, başarısız bir opera metni yazma girişiminde bulundu ve Moodie'yi anında unuttu.[35]

Ancak şiir üzerine düşünmeye devam ediyordu ve yaklaşık bir buçuk yıl sonra dizisini yazmaya başladı. İlk yazdığı müsveddelerden bazılarını Harvard'da Jim'e göstermişti. Jim, onun şöyle söylediğini hatırlıyor: "Amerika'nın atalarının erkek, bizimkilerin kadın olması ne ilginç..." Harvard'dan ayrılmadan önce, kütüphanede Susanna Moodie'nin esiri bir fotoğrafını buldu. Moo-die fotoğrafta, "saçları kırlaşmış, gayet yuvarlak yüzlü ve silik biri gibi görünüyordu."

Moodie'nin, Margaret üzerinde nasıl bir etkisi olmuştu ki böylesine belirsiz bir geçmişten sonra rüyalarına giriyordu? Bi-linçdışından gelen tüyo hariç, pek tanınmayan ve çoktan unutulmuş bir on dokuzuncu yüzyıl öncü yazarı hakkında yazılmış şiirlerin iyi sonuç vereceğini ima eden hiçbir şey yoktu. Doğru, Amerikan şairi John Berryman da şiir dizisini on yedinci yüzyıl şairi Anne Bradstreet hakkında yazmıştı, ama en azından Brads-treet Amerikalıydı.

Margaret şiirler üzerinde çalışmaya başladığında, Moodie ile birbirlerinin zıttı olduklarını fark etti. Moodie, bir tür karşı-özdü. On dokuzuncu yüzyıl Victoria Dönemi'nde yaşamış bir hanımefendi olan Moodie, terbiyeli İngiliz orta sınıfının sahip olduğu konforlardan uzaklaşıp Kanada'da bir diğerlerine öncülük edecek bir yaşam sürmeye başlamıştı ve ormandan nefret ediyordu. Ancak Margaret için ormanda bir ağaç kulübede yaşamak hep normal olmuştu. Margaret, Moodie'yi dehşete düşüren ormandı.

Margaret'in şiirlerinde, yazı derinlerden su yüzüne çıkarken duyulan o büyük heyecanı hissetmek mümkün. Margaret'in zihni hep Moodie'yle meşguldü:

Beynim yokluyor sinir duyularını geceleyin, yayıyor ayı kadar tüylü korkuları, lamba istiyor veya bekliyor

gölgeler içindeki kocamı, duyuyor ağaçların fısıltılarındaki garezi

kurt gözleri gerek bana görmek için gerçeği.[36]

Geçmişte kalan Moodie, yedi yıl sonra ormandan ayrılıp rahat koltuklarına ve porselen çay takımlarına döndüğünde, yaban hayatını özledi. Ancak Margaret ona ikinci bir şans tanıyor. The Journals of Susarına Moodie'de, Moodie mezarında uzanıp yirminci yüzyılın geçmişini ezip geçmesini dinlerken, toprak altında kalmayı reddediyor. Otobüse binmiş yaşlı bir kadın olarak Toronto'ya dönüyor ve şehre, onun da "keşfedilmemiş ve tehditkâr bir yaban" olduğunu söylüyor. Moodie, Margaret'in deyimiyle, "kendini sonunda tersyüz ediyor ve bir zamanlar nefret ettiği toprakların ruhu oluyor."[37]

Margaret, büyülü bir duygu yönlendirmesiyle Moodie'de kendi ikiliğinden söz eden bir ses bulmuştu. Ormanda geçen çocukluğu nedeniyle, insanlara her zaman antika görünen garip huylan ve fetişleri olan tuhaf yaratıklar olarak bakabiliyordu (sifonlu tuvaletlerde yaşadığı kültür şokuyla dalga geçmeye bayılıyordu). Bu, onu her şeyden uzak tutuyordu. İnsanlar ve alışkanlıkları, herhangi bir kurdun gözlerinden daha korkunçtu.

Bu görüntüyü istediği zaman tamamen özgün bir sürrealizm seviyesine dönüştürebiliyordu.

Moodie'nin yazısında "imalar ve boşluklar" olarak adlandırdığı şeyler, çok ilgisini çekiyordu. Margaret, belki de insanlara ara sıra uzaylı gözüyle baktığı için altıncı hisse benzer esrarengiz bir alışkanlık geliştirmişti. İnsanlar konuşurken o dinliyor, söylenenleri ve söyleıueyip sözcüklerin altında dolaşanları not ediyordu. Moodie'nin söyledikleri ve hissettikleri birbiriyle ör-tüşmüyor gibiydi.

Margaret, bir sonraki şiir kitabı için Oxford'la sözleşme yapmıştı, fakat Toye'a Anansi'ye bir kitap sözü olduğunu söyledi. Toye, The Journals of Susanna Moodie'yi okur okumaz Margaret'e telefon etti ve ondan kitabı Oxford'un yayımlamasına izin vermesini rica etti. Sebep, yalnızca şiirlerden duyduğu heyecan değil, aynı zamanda Susanna Moodie'nin onun için kişisel bir saplantı olmasıydı. Moodie'yi Oxford'un yayımlamasına, Anansi'nin de bir sonraki kitabı (bu kitap Power Politicsolacaktı) almasına karar verildi. Toye, Margaret'e bir sonsöz yazmasını önerdi. Margaret, bu isteği yerine getirdi.

Margaret, Harvard'da kaldığı ilk günlerde Kanada patolojileri hakkında bir teori geliştirmişti. Yazdığı sonsözde Moodie, Kanada ulusal hastalığının somutlaşmış haline dönüştü:

Amerika Birleşik Devletleri'niıı ulusal akıl hastalığı megalomani ise, Kanada'nınki de paranoid şizofreni. Bayan Moodie ortadan ikiye bölünmüş durumda: Kanada'mn doğasını övüyor, ancak onu kendisini mahvetmekle suçluyor; Kanada'da yaşayan insanlardan hoşlanmıyor, fakat ülkeden kaçmak için onlara sığınıyor; ilerlemeyi ve uygarlığa yürümeyi öğütlüyor, fakat bu arada kara kara tahrip edilen yabanı düşünüyor; bir yandan iyimser vaazlar veriyor, bir yandan da ölümler, cinayetler, Kingston Cezae-vi'ndeki suçlular ve Toronto Akıl Hastanesi'ndeki şifa bulamayan hastalardan dehşete kapılmış gibi görünüyor. Coşkulu bir Kanada vatanseveri olduğunu iddia ediyor ama ülkeden uzak durup onu tarafsız bir gözlemci, bir yabancı gibi eleştiriyor. Belki de hepimiz hâlâ bu şekilde yaşıyoruz. Burada doğmuş olsak da, hepimiz buraya gelen göçmenleriz: Ülke, kimsenin tam olarak dolduramayacağı kadar büyük ve tanımadığımız bölgelerde korku içinde hareket ediyoruz; sürgündeki istilacılar gibiyiz. Bu ülke seçilmesi gereken bir şey -onu terk etmek çok kolay- ve onu seçtiğimiz takdirde, hâlâ zorlu bir ikiliği seçmiş oluyoruz.[38]

Kanadalılar, ulusça duydukları çelişkili duygulara, kendi kimliğine güvenmeyen bir kültürün parçası olma hissine açıklama getirmek istiyorlardı. Margaret'in son derece ikna edici bir şekilde ifade ettiği fikirlerini büyük bir coşkuyla benimsediler, öyle ki Margaret bile bu kadarını beklemiyordu. The Journals of Susarına Moodie, 1970'te yayımlanmasından bu yana sürekli basılmaya devam etti.

Margaret, zamanını bir Victoria Dönemi İngiliz hanımefendisi hakkında düşüncelere dalarak ve The Edible Woman\ düzelterek geçirirken, arka perdedeki Montreal yaşamından neredeyse hiç etkilenmiyordu. Burada olmak, onu rahatsız etmiyordu. Bu Fransız şehrindeki arkadaşlarından ve

meslektaşlarından çoğu İngiliz'di ve aldığı Fransızca derslerine rağmen, dahil olduğu kültürel yaşamda İngilizce konuşuluyordu. Fransız ve İngiliz kültürleri, aralarında çok az geçit olan iki ayrı kültürdü.

Altmışlı yılların ortalarında Quebec, Quebec'lilerin "Sessiz Devrim" adını verdiği bir süreçten geçiyordu. Bir milliyetçilik dalgası oluşmuştu ve Rene Levesque ve Pierrc Bourgault gibi politikacılar, folk şarkıcıları Gilles Vigneault ve Patıline Julien gibi kültürel kahramanlar ve Hubert Aquin ve Jacques Ferron gibi yazarlar, Quebec'lileri "Maîtres Chez Nous[13]" (Levesque tarafından 1962'de türetilen bir ifade) olmaya çağırıyordu. Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle, 1967 Temmuz'unda Montreal Belediye Binası balkonundan eğilip heyecanlı kalabalığa, "Yive le Quebec Libre"[14] diye haykırdığında (Başbakan Pearson'ın Gaulle'ü Kanada'yı terk etmeye zorlamasıyla sonuçlanan bir hareket), milliyetçi dava uluslararası bir sözcü bulmuş oldu.

Çoğu Quebec'li görmese de, Quebec kültürel devrimiyle İngiliz Kanadası'nda olanlar arasında benzerlikler söz konusuydu. Ancak Sessiz Devrim'in karanlık bir yanı vardı. Gizli devrim kadroları tarafından başlatılan FLQ (Quebec Özgürlük Cephesi), daha şiddetli taktiklere adanmıştı. 1963'tc, posta kutularına ve kamu binalarına ilk bombalarını koydular; aynı yıl nisan ayında gece bekçisi VVilfrid O'Neil, Montreal'deki Askerlik Daire Başkanlığında meydana gelen bir patlamada öldürüldü.

Margaret, şimdi Quebec'te ilk elden yaşam deneyimine sahipti. Quebec'in dertlerinin tarihi kökenlerini anlıyor, kendi evinin efendisi olmak ve kendi kültürel kaderini kontrol etmek istemenin ne anlama geldiğini içgüdüsel olarak biliyordu. Bu, ileriki yıllarda ayrılıkçı tartışmaya dahil olduğunda çok işine yarayacaktı. Ayrıca koyu bir milliyetçiliğin, şiddet ve aşırılığa yol açan aile içi kavgaların tehlikelerini anlıyordu. O, Kanada'da farklı bir Quebec kültürü olduğunu her zaman kabul ediyordu. Quebec edebiyatı okumuş ve Kanada'ya özgü şeylerden bahsederken her zaman Quebec yazarlarını da dahil etmişti. Marie-Claire Blais'nin La Belle Bete adlı eseri için senaryo yazmış ve Quebec televizyonunda röportaj verecek kadar ünlü oluncaya dek Fransızca konuşmayı öğrenmişti.

1968 baharında, Canadian Centennial Publications Komisyonu, Margaret'e 1250 dolar tutarındaki Şiir Ödülü'nü verdi. Mart ayında, Margaret ve Jim Boston'a gittiler (Jim'in teziyle ilgili Harvard gezilerinden biri) ve Margaret, Atlantic Monthly Press'in editörü Peter Davison ile tanıştı. Davison, ABD'de Far-ley Mowat kitaplarını basıyordu ve Jack McClelland aracılığıyla Margaret'in eserleriyle tanışmış ve The Atlantic Monthly dergisi için şiirlerinden birini satın almıştı. Margaret'e The Animals in That Countrfnm ABD'de basılıp basılmadığını sordu. Yoksa Oxford Yayınevi, New York Oxford'a kopya yollamayı mı düşünüyordu? 200 dolar avans teklif ederek, Amerikan baskısını çıkarmak istediğini söyledi. Margaret, Toye'a bunun mümkün olup olmadığını sordu ve Davison'ın "neşeli ve iyi niyetli bir tipe" benzediğini söyledi.[39] The Aninmiş in That Country, o sonbahar, Atlantic Monthly Press kitaplarını yayımlayan Little, Brown Yayınevi'ndeıı çıktı. Bu, Margaret'in Amerika'daki ilk yayınıydı.

Margaret ve Jim, o yaz Cambridge'de vakit geçirdiler ve Jim, bu arada tezine son rötuşları yaptı. Margaret, kütüphanede çalışıyor ve dikkatini dağıtmak için True Romance dergileri okuyordu. İkisi de çıldıracak gibi olduğunda kısa gezilere çıkıyorlardı. Margaret, Charlie'ye, "Filene'in bodrumundaki pazarlıkları izledim," diye yazdı ve ona The Journals of Susanna Moodie'yı

resimlemekle ilgilenip ilgilenmeyeceğini sordu. (Charlie evet dedi, ancak resimli kitabın 120 kopyalık sınırlı baskıyla ortaya çıkması on yılı aşkın bir süre alacaktı.)[40]

1

Dans Eden Kızlar (ç.n.)

2

Hapishane (ç.n.)

3

Oyma Hayvanlar (ç.n.)

4

Abydos'un Gelini (ç.n.)

5

Rylstone'un Beyaz Geyiği (ç.n.)

6

Tanrı'nın Şakası (ç.n.)

7

Bir Gün Senin de Prensin Gelecek (ç.n.)

8

Kanada Kraliyet Atlı Polisi (ç.n.)

9

O Ülkedeki Hayvanlar (ç.n.)

10

Kanada Şiiri Oxford Kitabı (ç.n.)

11

* Ormandaki Mahrumiyet (ç.n.)

* [12] Açıklıklarda Tasa m (ç. n.)

12

12 12 Gece Açan Kaktüs (ç.n.)

13

(Fr.) Kendi Evinin Efendisi (ç.n.)

14

(Fr.) Yaşasın Özgür Qucbec (ç.n.)

Jim, Harvard doktorasını almıştı. Margaret, artık ders vermeye devam etmek istemediğini biliyordu ve Jim iş aramaya başladı. Sir George ve McGill'de Victoria Dönemi uzmanına uygun bir pozisyon yoktu. Bu yüzden Jim, Edmonton ve Victoria'ya başvurdu ve iki yerden de iş teklifi aldı. Margaret'le birlikte Edmonton'ı seçtiler. Jim, burasının Pocatello gibi küçük, pastoral bir şehir olacağını düşünüyordu.

Bir akşam Gwen MacEwen, Jim'in Tarot kartlarına baktı. Jim, bu falı hiç unutmuyor: "Cehennemden gelen felaket haberleri gibiydi. Her şey allak bullak olmuştu. Yıkılan kuleler, ölüm, ne ararsan vardı. Ve bütün bunlar Edmonton'da gerçeğe dönüştü. Hem de tamamen."[41] Bu, uğursuz bir başlangıçtı. Margaret ve Jim için Edmonton'ın iyi bir fikir olmadığı sonradan ortaya çıkacaktı.

ATEŞ YAKMAYI ÖĞRENMEK

>«£

Edmonton şok etkisi yarattı. 1968'de hâlâ taşrada yer alan otlarla kaplı bir şehirdi, ama bir petrol patlamasının ortasındaydı ve her şey çok hızlı değişiyordu. Savaş sonrası konut endüstrisi, iki katlı sıva kaplı evleri şehrin banliyölerine yaymıştı ve geride kalan eski evlerin çoğu, yeni imarcılar tarafından hızla yıkılıyordu. Şehir merkezinin göbeği, yüksek ofis binaları ve çok katlı konutlarla doluyordu. Üniversite bile, mühendisler taralından inşa edilmiş, büyük ve yekpare bir bloğu andırıyordu. Edmonton, Jim'in hayal ettiği pastoral şehir değildi.

Margaret gibi doğudan gelen birisi için doğa da şok etkisi yaratıyordu. O ormana, dolambaçlı ve yakın arazilere alışmıştı. Düzlükler ve uzak dağlar, kocaman, kişilikten yoksun ve özüm-senmesi imkânsız şeyler gibi görünüyordu.

Edmonton, ortasından geçen Kuzey Saskatchewan Nehri'nin bulunduğu bölge dışında, iflah olmaz bir şekilde düzdü. Ne kadar ağaç varsa hepsi güdükleşmiş gibiydi. Margaret, Poetry Magazine için yazdığı bir incelemede Kanadalı olmayı, "engin, açık, sınırsız ve bunaltıcı bir alan hissine sahip olmak" diye tanımlamıştı.[1] Sanki Edmonton'da dikilip şehrin neden orada olduğuna

hayret ediyordu; bir kuzey boşluğunda soyutlanmış ve dünyanın geri kalanından kopmuştu. Geniş Kuzey Saskatchewan Nehri, 1790'larda kürk tacirlerini Edmonton Kalesi'ne çekmişti, ancak geçmişi kutlama isteği henüz Edmonton'a uğramamıştı. Bunu yapan sanatçılar, kendi seslerini bulmaya başlıyorlardı. Şimdilik Edmonton'ın ünlü olma gerekçesi, Kanada'nın en kuzeydeki başkenti olmasıydı. Şehir eğlencesi adına pek bir şey yoktu. Şehirdeki restoranlar, krep evleri ve pizza salonlarından ibaretti. Filmler yavaş yavaş değişiyordu. Bölgede iyi bir opera grubunun ve gelişmekte olan bir tiyatro sahnesinin olmasına karşın, insanlar Edmonton'da nasıl eğlendiklerini soranlara, hayvanat bahçesine bizon görmeye gittiklerini söylüyorlardı.

Margaret ve Jim, 107. Cadde'de, üniversiteye yakın, İlci katlı bir evin üst katını tuttular. Ev küçüktü ve çatısı eğimliydi; bu nedenle tuhaf bir tavan arası gibi duruyordu. Eve dışarıdaki merdivenden çıkılıyor ve merdiven, sonbaharın yerini kaçınılmaz kış tipilerine bırakmasıyla birlikte, giderek daha tehlikeli bir hal alıyordu. Aşağıdaki kiracı Yetzke Sebysma, HollandalI bir ressamdı. Üniversitede sanat tarihi dersi veriyor, el, tarot ve yıldız falına bakabiliyordu.

Jim, İngilizce Bölümü'nde ders veriyordu; Margaret ise refakatçi eş rolündeydi. Ancak edebiyattaki ünü giderek artıyordu ve adının ne olacağı sorun olmaya başlamıştı. Ona Bayan Folk mu, yoksa Margaret Atwood mu olacağını soruyorlardı. İnsanlar, kadınların bekârlık soyadlarını kullanmasına alışık değildi. Al Pudy'ye, iki adını ve açık adresini yazdığı iki farklı antet kullanarak mektup yazdı ve ona içlerinden birini seçmesini söyledi.

Yerleşmeye başladıklarında, Margaret şehrin gizli kaynakları olduğunu fark etti. Jasper Caddesi'ne inip çay falına bakılan dükkânlara uğruyor ve ikinci el mağazalarını kolaçan ediyordu. Bunlardan birinde, Çinli mal sahibinin 1900'de yapıldığını iddia ettiği bağcıktı bir kadın çizmesi buldu; adamın büyükbabası, kilerin arkasına bu çizmelerden stoklamıştı. Ayakları bu küçük çizmelere uyacak çok az kadın vardı. Margaret, kendini Cinde-rella gibi hissedip bir çiftini satın aldı. O ve Jim, çok geçmeden üniversitede öğretim üyesi olan arkadaşlar edinmeye başladılar. Arkadaşlarının arasında, Diane ve Frank Bessai, Morton Ross, Sheila ve Wilfred Watson, Rıidy Wiebe ve Sara Stambaugh gibi çok iyi akademisyenler ve yazarlar vardı. Eli Mandel, Michael Ondaatje ve Alice Munro gibi yazarlar, sık sık İngilizce Bölümü tarafından düzenlenen konferanslara katılıyorlardı.

İşin aslı, sosyal yaşamları gayet iyiydi. Diane ve Frank Bessai, yeni insanlar tanımaya her zaman büyük bir önem veriyorlardı. Diane, o sonbahar Margaret'in evlerinin oturma odasında oturduğunu anımsıyor: "Margaret, siyah Viktoryen çizmeler, siyah etek ve boğaza kadar gelen, hafif desenli, beyaz bir bluz giyer ve bir gıdım makyaj yapmazdı. İkinci el mağazalarından birinde, eski bir kürk manto buldu ve bütün kış üstünden çıkarmadı. Tanıdığım insanlar arasında kendine bir karakter geliştiren ilk insandı. Bu, Gotik bir karakterdi (o zaman hepimiz Gotik ile çok ilgiliydik). Bizden biraz farklı görünüyordu."[2]

Korkunç bir kış oldu: Sıcaklık sıfırın altında 35 dereceye kadar düştü, ama dondurucu rüzgârla eksi 75 gibi hissediliyordu. Rekor kıran soğuklar, sonsuza kadar devam edecek gibiydi. Margaret, arkadaşlarına apartman duvarlarındaki çatlaklardan soğuk girdiğini söylüyordu. Pencerelere battaniye asıyor ve termal içlikler giyiyorlardı, ama yine de çiftlik evinde yaşıyor gibiydiler. Aniden bastıran soğuk havalarda, dışarı çıkıp yiyecek almak imkânsızlaşıyordu. Böyle zamanlarda, kendilerini kuşatma altında gibi hissediyorlardı.

Aldıkları araba öyle güvenilmez çıkmıştı ki, Jim işe yürümek zorunda kalmış ve ısınmak için buz sisinde koşarken ciğerlerini üşütmüştü. Margaret de midesinden rahatsızlanmıştı. Doktoru, temposunu düşürüp alkol ve kahveden uzak durmasını salık vermişti. "Partideki tek ayık insan olmak biraz zoruma gidiyor," diyordu Margaret, Eli MandePa. "Ayrıca kendimi çok kaptırıyorum, biliyorum, bir gün Yoldan Sapıp Mahvolacağım."[3]

Dışarı çıkmanın tehlikeli bir macera olması (insan, yanlış hesap yaparsa donarak ölebilirdi) kesinlikle çok ilginçti, ama Margaret çoğu zaman evde oturup çalışıyordu. Daktiloda yazı yazarken ayaklarının altına sıcak su torbası koyuyordu. Al Purdy'ye, derin düşüncelere daldığını, her gün Güç ve Viktoryen Doğa tanrıçaları hakkında beş sayfa yazdığını ("bütün Viktoryenler, ana rahmine geri dönmek için deli oluyorlardı") söylemişti.[4]

Margaret, küçük dairelerinde morallerini yüksek tutmak için Jim'e bir klavsen aldı. Jim, çok iyi bir piyanistti ve eskiden Montana barlarında bir çeyrekliğe piyano çaldığına dair espriler yapıyordu.

Margaret blok flüt çalmayı öğreniyordu. İngilizce Bölümü'nden Sara Stambaugh, mükemmel bir flütçüydü. Bir araya gelip müzikli akşamlar geçiriyorlardı. Margaret, Noel'de içinde yıldız haritaları olan bir astroloji kitabı almıştı. Arkadaşlarına doğdukları günü ve kesin saati soruyor, bu şekilde onların yıldız falına bakabiliyordu.

O sonbaharda Charlie, Margaret'i tırtıl gibi resmettiği portreyi gönderdi. Resmi, taşbaskı ve serigrafi tekniğiyle yapmıştı. Resme, It Was Fascination I Know' adını vermişti. Margaret'i "böcek biçiminde" resmetmiş, leylak rengi güneş gözlüğünün ardına saklanan böcek gibi gözler, turuncu ve pembe kelebek kanatları çizmişti. Resimde bir tırtıla, muhtemelen ressama ince bir dal uzatırken görülüyordu. Charlie'nin gözünde, Margaret hâlâ Doğa Peggy idi ve metamorfoz yeteneğine sahipti.

Margaret ilkin biraz afalladı. Ona göre resim muhteşemdi, ancak figürün yüzündeki ifâdede yabani ve aptalca bir neşe vardı. "İnsanın ilk tepkisi, 'Tanrım, ben gerçekten böyle mi görünüyorum?' oluyor. Aslında illaki resimdeki gibi olmadığımı, artık öyle görünmediğimi biliyorum, yoksa görünüyor muyum? Evet, * Bu Bir Sihirdi, Biliyorum (ç.n.) bazen gerçekten öyle görünüyorum ve korkunç olan da bu."[5] Ancak Margaret, aynı zamanda resme çok gülmüştü ve mektuplarım "Madam Butterfly" diye imzalamaya başladı.

Margaret, Charlie için her zaman akıl hocası gibiydi. Bu durum, yaklaşık on yıl önce tanışmalarından bu yana devam ediyordu. Charlie, sanatçı olmakla ilgili karışık kavramları açıklığa kavuşturmak için Margaret'ten yardım istiyordu. Margaret çok aklı başında duruyordu. Kolonyal bir ülkede sanatçı olmak kolay değildi. Sanatçının büyük ölçüde görmezden gelindiği Kanada'da sanat ne işe yarardı ki? Margaret bir zamanlar şöyle demişti: "Bu toplumda, şairler kültürel bir çekince içinde yaşıyorlar, sence de öyle değil mi? (Topraklarının geri kalanı işgal ve ilhak edilince...)"[6] Sanatçının en elverişli tanımı, romantik bir açıklamaya benziyordu: Sanatçı, tavan arasındaki odasında acı çekerek yaşamaya mahkûm olan, yalnız bir dehaydı.

Charlie, yaratıcılık ve acı çekme meselesi üzerinde kafa patlatıyordu. Margaret'e ne düşündüğünü sormuş, Margaret de uzun uzadıya cevap yazmıştı. Bunun Charlie için çok ciddi bir mesele olduğunu biliyordu:

Yaratıcılık ve acı çekmeye gelince; sanırım insan çeşitli aşamalardan geçiyor. "İnsan" derken, her zamanki gibi kendimi kastediyorum. On sekizden yirmi üç yaşına dek, a) bir insanın acı çekmesi gerektiğini, b) şair olarak acı çekmesi gerektiğini (Muhtemelen Byron'ın eziyet çeken sanatçı yorumundan etkilenerek) düşünüyordum. Vicdani bir mecburiyet. İyi kızlar evlenip çocuk sahibi oluyor, şiir yazmıyor. Bu nedenle şiir yazıyorsan, iyi bir kız olmuyorsun ve bir şekilde cezalandırılmayı hak ediyorsun. Bunun bir yorumu daha var: Sanatçılar acı çeker. Yani acı çekmiyorsan, sanatçı değilsin. Bu yüzden yazmak için, üçkâğıtçı bir şekilde kendine acı çektirmenin yollarını arıyorsun. Ben de böyle şeyler yaptım. Ya sen? Ama işin aslı, acı çekmekten pek hoşlanmıyorum. Böylece, daha az acıya izin veren bir mantık geliştirdim.

Herkese birtakım nevrozlar verilmiş. Fakat sanatçı, bunları bir şekilde sanatına yansıtabiliyor ve sanatçı olmayanlar bunu başaramıyorlar. Onlar, bunu yaşayarak çözmek zorundalar. Bu nedenle, sanatçı kendi nevrozlarına, eşit şiddette nevroza sahip sanatçı olmayan birinden daha iyi adapte oluyor. Belki bu da çok boktan bir şey, ama bana acı çekmekten daha yaşanası geliyor. En azından,

hayattan zevk aldığın ya da biriyle iyi ilişki kurduğun için suçluluk duymuyorsun. Tabii, sanatçıların hepsi nevrozlarını artıya çeviremiyor. İnsanlar arada bir, bana ne kadar aklı başında olduğumu söylediğinde, aslında acı çekiyor olmam gerektiğini düşünüyorum. Bu alışkanlıktan kurtulmak kolay olmuyor.

Bedel ödemeye gelince; sanırım bu o kadar basit değil. Yani, ancak belirli koşullarda üretebiliyorsan ve bu koşullar ile birtakım şeyler -evlilik, iş gibi engeller- arasında seçim yapmak zorunda kalıyorsan, o zaman elbette bir nevi bedel ödüyorsun. Fakat bu farklı bir şey. Örneğin, sen de parasız idare etmek gibi bir bedel ödedin, ama bu acı çekmekten farklı bir şey.[7]

Margaret bir ayrım yapıyordu: Onun için sanat, bütün hayal gücünü ve sadakatini talep eden bir uğraşı, bir hünerdi. Fakat sanat, insanların gözünde, hakların ve sorumlulukların olduğu bir meslekti. Ne gariptir ki, tavan arasında tek başına iblislere karşı koyan sanatçı kavramı, toplumu sanatın sorumluluklarından bütünüyle azat ediyordu. Sanatçı, tanım gereği acı çekiyor ve hiçbir sosyal rol oynamadığı kültürde yer edinemiyordu. Margaret, sanatçıyı romantik klişeden tamamen farklı görmeye başlamıştı. Sanatçının toplumun kurbanı olması değil, onu etkin bir şekilde şekillendirmesi gerekiyordu. Ancak sanatçı sesini yükselttiğinde, toplum genellikle bunu bir tehdit olarak algılıyordu. Margaret, "Protokol Başkanı için Büyü" adlı şiirde, şairi susturanlara büyü yapıyor:

Beni alıkoymak istiyorsun

bir şey söylemekten: tercih ederdin ağzımı açtığımda

bir şey çıkmamasını

beyaz bir karikatür balonundan başka

bir soru işaretiyle; ya da boş bir rozetten gayri.

Bazen daha sert ifade ediyorsun, duyumsuyorum başparmaklarını soluk borumda, kekelememi istiyorsun, hissediyorum çaktığın DUR levhalarını tenimin içinde;

ve imzalamamı istiyorsun, sonunda... [8]

İlkbahar gelinceye dek Edmonton'daki yaşam, en azından bir nebze düzene girmişti. Jim ve Margaret, küçük, siyah bir kedi edinmiş ve ona Fedallah adını vermişti (Moby Dick'teki kötü niyetli, ateşperest Zerdüşt'ten esinlenerek). Temmuz ayında, Jim'in ailesini ziyaret etmek için arabayla Montana, Miles City'ye gittiler. Margaret, George Bowering'e yazdığı mektupta, "Şafak vakti soğuğunda, arabayla dağların arasından ve Waterton Parkı'ndan geçip sanrılar uyandıran bir gezi yaptık, aslında harikaydı," diyordu. "Bütün gün yoldaydık, vahşi topraklardan geçerken uyanık kalmak için kendimize kola ve çay enjekte ediyorduk; önce dağların, ardından çimlerle kaplı, irili ufaldı, ten rengi tepelerin, son olarak da sivri uçlu kaya oluşumlarının arasından geçtik; çoğunlukla görünürde hiç araba olmuyordu." Gezi çok canlandırıcı ve neşeli geçti, ayrıca pek çok şiire malzeme sağladı. Miles City'ye geldiklerinde, Amerikan televizyonundan Apol-lo ll'in fırlatılışını izlediler. Yayma, Tang portakallı içeceğinin sponsor olması, Margaret'in gözünden kaçmamıştı. "Yörüngede Dünya, Ay ve koca bir Tang şişesi vardı."[9]

Margaret, bir yıldır Teraltmın İzleği adlı yeni bir derleme üzerinde çalışıyordu (Gwen'i, bunu bir kanalizasyon kılavuzu ya da devrim el kitabıyla karıştırmaması için uyarmıştı). Charlie'ye kitabın hazır olmasını istediğinden ama sürekli düzeltmeler yaptığından yakınıyordu: "Tıpkı insan vücudu gibi, hücreler kendini yenileyip duruyor, yani neredeyse tamamen yeni bir materyal. Ama yine de onu bitireceğim (sıkılmış yumruk ve dişler)."[10] "Yeraltı," elbette ruhsal konular anlamındaydı; ortak mitolojiler ve kişisel saplantılarla süslenmişti. Kışın yalnızlığına saplanıp kalan Margaret, rüya ve mitlere doğru yeraltı yolculukları yapıyordu. Bizi nelerin oluşturduğunu bilmek istiyordu. Öz neydi, ego neydi, bilinçaltı gerçekte ne anlama geliyordu? Eli Mandel'a şöyle yazmıştı:

Egoya gelince - böyle bir şey gerçekten var mı acaba? Belki de insan bir ego yumurtası, bir şeyler kapsayan bir kabuk değil, onun yerine bir şeylerin meydana geldiği, arkasında izler ve enkaz bıraktığı bir yerdir. Ancak sanırım insanın, tesadüfi şeyleri organize eden bir yanı da olmalı.[11]

Margaret, kimliğin tuhaf değişkenliğini çok ilginç buluyordu. Başkalarıyla karşılaşmalarımızda, bir anlığına kim olduğumuz hakkında sabit bir fikir ediniyor, yalnızken tekrar içimizdeki karanlık gizeme gömülüyorduk. Bu durum, Margaret için daha da belirgin olmalıydı. Margaret, çok iyi bir gözlemciydi ve diğerlerinin zihnine girmek konusunda çok yetenekliydi; öyle ki kendisinin bir özü olmadığından endişelendiği zamanlar olmalıydı. Bir keresinde Al Purdy'ye şöyle demişti: "Tanıdığım her insanla farklı biri oluyorum (öyle hafif değil, köklü bir değişim geçiriyorum). İkisi aynı odadayken, çok zor oluyor. Kendimi ortadan ikiye bölünecekmiş gibi hissediyorum."[12]

Margaret, özenle Yemltımn İzleği'm düzenledi. Kitabı çerçeveleyen ilk ve son şiirler, anne ve babasıyla ilgiliydi. Bay ve Bayan Atwood, şiirlerde kişi olarak değil, psişik birer imgeye dönüşen ana baba figürleri olarak yer alıyordu.

Cennet Bir Hayvanat Bahçesi

Annemle babamı bir bahçede tutuyorum yumru ağaçlar arasında, yeşil süngerlerle dondurma çubuklarında. Onlara verdiğim eğik güneş, ısısını düşürüyor tekerlek telleri gibi sarı pastel renginde.

Onların fil gibi kalın bacakları var, kuş tüyünden saçları ve minik kafaları; ağır ağır ağaç altında yürüyorlar büründükleri otuz yıllık giysiler masum duruyor üzerlerinde çıplak ten kadar...

Canlarını sıkıyor mudur yapmak

aynı şeyleri tekrar tekrar,

ellerin beyaz çiçek toplaması

göl kenarında ya da desenler çizmesi kuma,

bir sözün kazınana kadar yinelenmesi

sonsuza dek mavi semada?..[13]

Margaret, anne ve babamızın bilinçaltında tuhaf ve gerçeküstü sinema görüntüleri gibi sabit kalmasını

anlatıyor. Dünyadaki insanlara çok az benzemelerine karşın, onları tanıyoruz. Margaret, zihnimizde bağımsız bir şekilde beliren dramayı fark ediyor; biz ondan ancak zaman zaman haberdar oluyoruz. Yaşamımızdaki insanlar, iki gerçekliğe sahipler: Hem dünyadaki gerçek zamanda, hem de zihnimizde yaşadığımız dramalarda var oluyorlar.

Bu görüntülerde en etkileyici şey, Margaret'in anne ve babasını güvenli bir cennete yerleştirmesi. Tehlikeli olan şey ana baba değil, dünya. İnsanların her zaman Margaret'in özgüveninden söz etmesine şaşmamak gerek. Margaret, anne ve babasına öyle saf bir sevgi duyuyordu ki ayakları çok sağlam bir psikolojik zemine basıyordu. Onun için sorun, muhtemelen o izole ve korunaklı yerden ayrılıp kendine ait bir dünya inşa etmekti.

Margaret "Bir Diyalog" adlı bir başka şiirde, yine rüyalarından ve bir kız kardeşten söz ediyor. Kendi kız kardeşi, ondan on iki yaş küçüktü:

Kız kardeşim ve ben paylaşıyoruz yinelenen rüyaların yerini

(gölü, adayı, buzulların düzlediği kayayı, alçak zeminli koyu, ladini ve sediri)

ama farklı yıllarda doğduğumuz için nadiren görüyoruz birbirimizi.

Bataklık oluyor diyor geceleri, kaçmaya çalışıyor, ayakları kımıldamıyor, korkuyor sualtında yaşayan şeylerden

Benim için hava açık

öyle parlak ki yeşil delip geçiyor

ama uzaktan duyuyorum motor sesini, zincir-

testereyi, istilacılar yaklaşıyor

Akşam geçtim onu, koşuyordu, kollarını uzatmıştı önünde; seslendim ama uyandıramadım onu

İzledi batışımı

sazların ve nilüfer yapraklarının arasından; gülümsüyordum, fark etmedim karanlık gölün boyumu aştığını

Sakin sakin bunu konuşuyoruz, mutfak masasında otururken; o inceliyor

dişlenmiş ellerini, parmak parmak, bense kurşunkalemle çiziyorum, kaplayarak sayfayı üçgenlerle ve gri geometrik çiçeklerle.[14]

Margaret, gündüzleri sakin sakin mutfakta otururken, geceleri kâbus manzaralarında yaşamamızı çok iyi yakalamış. Peki, bu bize zihin hakkında ne söylüyor? Aynı doğayı paylaşan iki kız kardeş bile, bu doğayı rüyalarına çok farklı yansıtabiliyorlar. En etkileyici olan da rüyadaki figürler; her biri kendi orman dünyasına sıkışmış, diğerine yardım edemiyor.

Margaret, bir keresinde kaosun onu her zaman dehşete düşürdüğünü söylemişti. Bu, ona kısmen çocukluğundaki orman dünyasının mirası olabilir mi? O, insanın üzerinde durduğu sağlam zeminin ansızın bükülüp çökebileceğine, geçiciliğin her şeyin sınırlarını belirlediğine inanıyordu. Mutfakta oturup güvenlik için üçgenler çizerek müthiş düzen duygusunu empoze ediyor.

O sonbaharda, Eli Mandel'a Susanna Moodie şiirlerinin kopyalarını gönderdi. Derinden etkilenen Eli Mandel, ona şöyle bir cevap yazdı:

Senin Bayan Moodie'nle benzer şeyler hissettim - otobüsten indiğimde, (pardon, 'ormandan' demek istedim) otobüsün arkasındaki bütün hayvanlar (artık ona 'otobüs' desem de olur) ve ben, aslında hiçbir şey öğrenmemiştik. Bugün Toronto'da kar var. Kar beyaz. Yollar siyah. Bundan başka bir şey bilmiyor gibiyim. Fakat şiirlerin, Moodie şiirlerin için sana minnettarım, çünkü onlar gözlerimi açtı... Sadece şunu merak ediyorum: Nesnelere ve görünüşlere böyle güzellikle güvenmeni sağlayan ne?[15]

Margaret nazikçe cevap verdi:

Hayır, nesnelere ve görünüşlere o kadar çok güvenmiyorum: Sadece, onların var olduğuna inanıyorum. (Bu aynı şey mi?) Onların kalıcı olduğuna inanmıyorum ama önemli olduğuna inanıyorum. Ayrıca - sanırım, şiirlerimde senin için birer sembol olan şeyler, benim için gerçek nesneler ya da kendi içinde sembolik olan gerçek nesneler. Biliyorum, Frye bir koyunu bir şiire koyduğun an, onun şiirsel bir koyun, bir-şiir-koyunu haline geldiğini söylemişti; ben böyle bir şeyin olmasını istediğimden emin değilim. Sanırım şiire bir ağaç koyduğumda, onun ağaç olarak kalmasını tercih ediyorum; bu durum nesneyle kelimeyi ayırt etmekte zorlanmaya yol açıyor ve bu, otistik çocuklara has bir özellik; ancak ben onun aynı zamanda, şiir yazmanın arkasındaki nedenlerden -ya da daha ziyade dürtüsel güçlerden- biri olduğuna inanıyorum. Kalıcı olması için bir şiir yaratıyorsun ve şiir sonunda safi kelimelere dönüştüğünde, bir şiir daha yaratman gerekiyor.[16]

Margaret orman hakkında yazdığında, orman sembolik değil, gerçek bir yer oluyordu, aynı şekilde içindeki canlılar da. Bunlara yaban tanrıları da dahildi. Margaret, "Rüya: Mavi Alakarga ya da Arkeopteriks" adlı şiirinde, bir başka düşsel görüntüyü canlandırıyor:

suda

gölgemin altında

konturları vardı bir adamın

yüzeye çıkan, vücudu kaplıydı

kuş tüyleriyle, dişleri

parlıyordu tırnak gibi, hiddetli tanrı

kafasında mavi alevden bir sorguç vardı.[17]

Margaret, Surfacing adlı romanında, anlatan ormanın karanlık tanrısı Manitou ile karşılaştığında bu

hayale geri dönecekti. Doğaüstü olaylara inanıyor, onların "insan zihniyetinin değerli ve gerekli bir parçası" olduğunu söylüyordu. İçimizde tuhaf,

hiddetli ve güçlü tanrılar barındırdığımıza inanmakta hiç zorlanmıyordu. Başlığa adını veren "Yeraltının İzleği" şiirinde, üstü kapalı bir şekilde, yeraltına gitme ayinleri içeren Kuzeybatı Yakası Kızılderili mitlerinden söz ediyor. Pek çok kültür, insanların hikmet ve gücü öğrendiği hayaletlerin meskeni olan yeraltına yolculuğa çıkmakla ilgili mitlere sahip. Bu hayaletlerin tanınması ve yatıştırılması gerekiyor. Çünkü başıboş bırakıldıklarında, insan ruhunu istila ediyorlar. Margaret'in yeraltı izleğindeki stratejiler, bir anlamda inkâr ettiğimiz hayaletlerin uğrak yeri olan ruhumuzun karanlık derinliklerine girmeyi amaçlıyor. Bu, aslında Margaret'in yaşam boyu verdiği eserlerdeki değişmez saplantılarından biri. Nam-ı Diğer Grace'in hikâyesinin özü, insan zihninin karanlık itkilerine adım atan - cinayeti ve şiddeti tanıyıp onun kurbanı olan bir kadının portresinden başka ne olabilir? Genç psikolog Simon Jordan, ruhun eşiğinde dikilip ona hâkim olabileceğini düşünüyor, ancak kendi karanlık ve dizginlenemez itkileriyle karşılaştığında dehşet içinde kaçıyor.

Yeraltı, Margaret için doğal ortamdı. O, olaylara her zaman yanlamasına bakabiliyordu. Kuşkusuz, esrarlı ve hayaletli bir dünyası vardı. Bunu anlamak için, hayvanların rüyalarında ne gördüğünü, balıkların hangi dili konuştuğunu hayal ettiği ya da Edmonton Hayvanat Bahçesi'ndeki bizon yüzlerinde Zeus-yüz-lii, boynuzlu, yabani tanrıyı gördüğü şiirlerine bakmak yeterli.

Margaret, Gwen MacEwen'ın şahsında bu şeyler hakkında konuşabileceği bir arkadaş bulmuştu. Birbirlerinin rüyalarını ya da yıldız haritalarını yorumlayarak, doğaüstüyle oyun oynayabiliyorlardı. Ayrıca onu ciddiye de alabiliyorlardı. Gwen'in yeni kitabı Shadow-Maker' 1969 yazında çıkmıştı. Margaret'ten üç kez kitabı eleştirmesi istendi. Margaret, bunu Gwen'in çok iyi bir arkadaşı olduğu gerekçesiyle reddetti, ayrıca Kanada'daki şiir dünyasında gelişen ensestlikten endişeleniyordu. "Bunu neden * Gölge İmalatçısı (ç.n.) benden istiyorlar ki?" diye yazdı Gwen'e. "Acaba genç kadın şairlerin, diğer genç kadın şairler tarafından eleştirilmesi gerektiğini mi düşünüyorlar?"[18] Ancak Margaret, kitaptan büyük bir heyecan duymuştu ve Gwen'in şiirleri hakkında eleştiri yerine, erkek müz figürünü konu alan bir makale yazmaya karar verdi.

Gwen, Margaret'e her zamanki şakacılığıyla bir rüya gördüğünü ve rüyasında ikisinin birtakım önemli ve politik evrakları dağıtmakla görevli olduklarını söyledi. "Şimdi düşünüyorum da," diye yazmıştı, "bu abartılı bir edebi misyon gibi duruyor, belki de mükemmel Kanada şiirinin arayışıdır."[19] Fakat aslında Gwen, Margaret'in eserini incelemesine çok seviniyordu. Ona eleştiriler ve başka makaleler göndermeye başladı.

Margaret, Gcven'e gelişmeleri bildiriyordu: "[Robert] Gra-ves, öyle [erkek müz diye] bir şeyin olmadığını söylüyor, fakat bana öyle geliyor ki sen onu haksız çıkardın. Ben muhtemelen onun üçlü doğasına değineceğim -o, Tanrı, îsa ve Şeytan olarak var olmayı sürdürüyor- ya da Ra, Osiris ve Set olarak - Değişmeyen ile her ikisi de kaçınılmaz olan 'aydınlık' ve 'karanlık' ikizler, ayrıca onların döngüleri... Bu seni rahatsız eder mi? (Üniversite mezunu bir rahibe gibi mi konuşmaya başladım?)"[20]

Gwen cevap yazdı: "Graves kadın şairin tanrıça olması gerektiğini mi düşünüyor gerçekten? Ne büyük adaletsizlik! O zaman şairin baştan çıkarıcı bir tavır takınması gerekir ve bütün şiirler ondan

söz eder. Bu, bence son derecede narsistçe bir şey. Kadın şairin kendi şiirlerini yazması, saçlarını taraması ya da makyaj yapmasından farksız olur, erkek müz ise yok olup gider! Yani bana öyle geliyor. Ayrıca kadın şairin, erkek müzün ona verdiği rolü üstlenmiş olması, buradaki adaletsizliği bir kat daha artırıyor."[21]

Margaret'in "MacEwen'ıı Müzü" başlıklı makalesi, ertesi yıl yayımlandı. Bu makale, Gwen'in müz mitini canlandırma çabasına ciddi bir bakıştı. Margaret'in tanımıyla, "insan ile doğaüstü güç arasında bir yaratık" olan bu peri, dile ilham veriyordu ve "doğanın biçim veren gücüydü."[22] Gwen, müze tapınmayı dini olarak adlandırıyordu; müz, özün içi ve dışındaki gizemler için kullanılan bir mecazdı.

Margaret ve Jim, yavaş yavaş Edmonton'ın kendilerine göre olmadığını anlıyorlardı. "Bir süre anlamadık," diyor Jim.

Biz kırkların, ellilerin çocuklarıydık ve belirlediğimiz hedefler çok ölçülüydü. Ben üniversitede ders verecektim, Margaret ise yazacaktı. Daha sonra o ders verecekti, ben yazacaktım. Küçük bir kulübede ya da çiftlik evinde yaşayacaktık. On dokuzuncu yüzyılın mütevazı yaşamını sürecektik. Bunun ikimiz için cie doğru yaşam biçimi olmadığım anlamam biraz zaman aldı. Ed-monton akademik çevresi oldukça resmiydi. Hafta sonunda yemekli toplantılara gidiyorduk. Fakat Margaret, sade bir öğretim üyesi eşi değildi; ben de, Melville hakkında yazılarım yayınlansa da, o genç akademisyen değildim.[23]

Margaret, o eylülde İngilizce Böliimü'nde ders vermeye başladı. O günlerde, tam zamanlı personelle evli kadın akademisyenlere dönemsel ya da yarı zamanlı görevler veriliyordu, fakat Diane Bessai Margaret'in "yarı zamanlı" etiketini reddettiğini anımsıyor. Margaret, dönemsel yerine misafir öğretim üyesi olarak atanmakta ısrar etti. Şiir dersi veriyordu ve Gwen'e şöyle yazdı:

Dün akşam, masaya farklı ritimlerde yumruk vurmalarını istedim; içlerinden biri, "ikinci sınıftan beri böyle eğlenmemiştim," dedi. Ardından kâğıda bir dize yazıp bir başkasına uzatarak Ortaklaşa Şiirler yazdılar. Yazdıkça kâğıdı kıvırıyorlardı; böylelikle her seferinde tek bir dize görünüyordu. Sonunda elde edilen kelimeleri şiire dönüştürmeleri gerekiyordu. (Bu tip taktikler, kişinin tartışılmasını önlüyor.)[24]

The Edible Woman, o eylül ayının sonunda, Margaret'in onu McClelland and Stewart'a teslim etmesinden dört yıl kadar sonra çıktı. Aıidre Deutsch, kitabı İngiltere'de yayımladı. Kitabın tanıtımı için ilk yurtiçi gezisine gönderilen Margaret, yazarın yaşantının her zaman göz kamaştırıcı olmadığını anlıyordu. İlk imza günü, Edmonton'daki Hudson's Bay mağazasının Erkek Çorap ve İç Giyim Reyonu'nda düzenlenmişti. Çok komik bir anıydı: "Küçük masamda oturup potansiyel don müşterilerinin sinsi sinsi önümden geçip benim bulunduğum yöne doğru kaçamak bakışlar atmasını izliyordum."[25]

Margaret'in kitabın yayımlanması konusunda endişeleri vardı (onun ifadesiyle bazı bölümler çok saçmaydı), ancak kitap hakkında çok sayıda olumlu eleştiri çıkmıştı. Kanada'nın en iyi eleştirmenlerinden biri olan George Woodcock, The Toronto Daily Star'da kitabın toplumsal bir roman olarak yüksek bir anlayışı yansıttığını ve son derece iyi olduğunu yazmıştı. Robert Weaver, kitaptaki nüktedanlığa, zekâya, yoğunluğa ve dil konusundaki hassasiyete değinmişti. The

Globe and Mail?den VVilliam French, o sonbaharda on yedi roman (bunlardan on üçü ilk romandı) yayımlandığını, bu rakamın ortalamanın epey üstünde olduğunu söylemişti. Özellikle Graerne Gibson'ın ilk romanı olan etkileyici Five Lejys'V ve şair Margaret Atwood'un The Edible Woman adlı kitabını tavsiye etmiş ve bunu, "1969 edebiyat tarihimizde, bir dönüm noktası olarak hatırlanabilir," diye yorumlamıştı.[26] Margaret'i "bir Edmonton eşi ve Harvard doktora öğrencisi" olarak tanımlayan The Peterborough Examiner eleştirmeni, romanın espritüel, iğneleyici ve çok ustalıklı olduğunu, çok da iyi yazıldığını söylemişti. The Vancouver Sun, Margaret'i "halis muhlis Kanadalı şair kız" ve ifadeleri nasıl kullanacağını çok iyi bilen bir profesyonel olarak adlandırmıştı. Bir eleştirmen, Bayan Atrvvood'un Toronto'sunun gerçek Toronto olduğuna, eski bir Ulusal Film Kurulu filmi olmadığına dikkat çekmiş ve bu Kanada romanını okumanın "görev" gibi gelmediğini eklemişti.

* Be? Bacak (ç.n.)

Birkaç olumsuz eleştiri de vardı. Bunlardan en şaşırtıcı olanı, Saskatoon'daki Kanada Özgür Basın üyesi Star-Phoenix gazetesinde çıkmıştı:

Manan ve yaratıcısı, onun sözde psikozlarının ve diğer dertlerinin bütünüyle tembellik ve rasgele cinsel ilişkide bulunmaktan kaynaklandığını anlamıyor. Evlilik dışı ilişkinin normal, aşkın demode, evliliğinse "eskimiş" olduğuna inanan modem psikoloji jargonuyla yoğrulmuş kişiler, bu kitabı seveceklerdir. Ancak eski kafalı ve daha istikrarlı insan için bu kitabın tavsiye edilecek bir yanı yok.[27]

Fakat Margaret için asıl sürpriz, kitabın çıkmasından henüz birkaç hafta sonra, ekim ayında, Montreal'deki Minotaur Film Yapım Şirketi'nin onunla sözleşme imzalayıp The Edible Woman'm film haklarını 15.000 dolara satın alması oldu. Filmin yapım ve yönetmenliğini, Londra'daki Oscar Lewenstein Yapım Şirketi'nin katkılarıyla John Kerneny ve George Kaczender üstlenecekti.

Satış haberi duyulduğunda, The Montreal Stor manşetleri şöyle diyordu: "Çetin Cevizin İlk Romanı Film Oluyor." Eleştirmen John Richmond, Margaret Atwood'la ilgili son eleştiri yazısında, onun için "hanım hanımcık" ifadesini kullanmış, Margaret de öfkeyle cevap yazmıştı: "Hiç de hanım hanımcık değilim. Tam bir çetin cevizim."[28]

1969'da Kanada'da gerçekte bir film endüstrisi yoktu. Ulusal Film Kurulu, sadece belgeseller ve çizgi filmler çekiyordu. Allan King 1967'de, akli dengesi yerinde olmayanların kaldığı War-rendale adlı evle ilgili olağanüstü dramatik belgeseli çektiğinde, bir anlığına şaşırtıcı bir atılım gerçekleşmiş oldu. İnsanlar, artık ulusal endüstriye yer ayrılabileceğini düşünmeye başladılar. Fakat filmi sipariş eden CBC, onu yayınlamayı reddetti. Warrendalc hizmetlileri tarafından konuşulan dilin, Kanada izleyicileri için fazla sarsıcı olacağı düşünülmüş ve King, bir anda yeteneğini

Kanada sansürcüleriyle mücadele ederek harcamak durumunda kalmıştı. Montreal Minotaur Film Şirketi, bir Kanada romanı seçmekle çok yeni bir şey deniyordu.

Margaret, kışı The Edible Woman'\n senaryosu üzerinde çalışarak geçirdi. Yapımcısıyla yaptığı görüşmeler, sık sık Edmonton'dan uzaklaşmasını sağlıyordu. Ansızın, daha geniş bir kesime ulaşmak

mümkün görünmeye başlamıştı.

The Edible Womari>m hem film sözleşmesi hem de uluslararası yayım olarak kazandığı başarı, Kanada'da yazılan, üstelik bir yazarın ilk romanı olan bir kitap için neredeyse benzersiz bir şeydi. Margaret'in arkadaşlan, ona içten övgülerde bulunuyorlardı. Gwen şöyle yazmıştı:

Edible Woman'ı okuduğumda, konuya uygun olarak kendimi yiyemez hale geldiğimi söylemekten başka şansım yok; öylesine lezzedi ve enfes bir yemek ki... Onu bir günde mideye indirdim; oysa bir kitaba bunu yaptığım pek görülmemiştir... Buncan olağanüstü biri; sessizce kitaba girmiş, aklına estiğinde sinsi sinsi ortalıkta dolanıyor; varlığı çok belirgin, ama aslında onun oraya konulduğunu ima eden bir şey yok; ne demek istediğimi anlı-yorsundur mutlaka. Bu durum, beni çok kıskandırıyor (daktilo şeridimin yeşil rengine dikkat*); senin karakterleri etrafta dolaştırmana, onlara doğal şeyler yapürıp söyletmene imreniyorum... Bütün bunlar bana çok Derin ve Esrarengiz geliyor. Kitabı okurken içimden Tanrı'ya şükür, diye mırıldandım, ilk defa birisi Kadın hakkında doğru şeyler yazıyor.[29]

Margaret'in başarısı, Edmonton'da farklı şekillerde karşılandı. Diane Bessai'ye göre, Alberta Üniversitesi İngilizce Bölü-mti'ndeki herkes kitabı almaya koştu. Fakat Margaret'in bağımsız duruşu, birtakım düşmanlar edinmesine yol açıyordu. Onu lek yönlü, soğuk ve denetleyici biri olarak görmek isteyenler var-

Kıskançlıktan çatlamak anlamına gelen green with envy (kıskançlıktan yeşil olmak) deyiminden hareketle söylenmiş bir söz. (ç.n.)

di. Jim'i de Margaret'in hicivlerine konu olan ve küçük, kurgusal bir değişimle eksantrik karakter Duncan'a dönüşen biri gibi görüyorlardı.

Jim, Kanada öğretim üyeleri arasındaki Amerikan akademisyen fazlalığı dikkat çekmeye başladığında, kendisinin de Kanada'ya gelip insanların işini ellerinden alan çirkin Amerikalılardan biri olarak tanımlandığını fark etmişti. "Bunu yapan tek tük insan vardı tabii ama," diyor Jim o günleri anımsayarak, "aynı insanlar, Margaret'e de pek dostça davranmıyorlardı. Bu beni tedirgin ediyordu. Böyle orijinal ve ilginç bir yeteneği neden kutlamıyorlar ki, diye düşünüyordum. Tabii gözleri korkmuş olmalıydı; üstelik Peggy'nin büyük bir saygı duyduğu Northrop Frye ve Jay Macpherson'a hakaret ediyorlardı. Bu durum, Peggy'yi aşırı derecede rahatsız etti, benim de kendimi daha yabancı hissetmeme yol açtı."

Bazıları "84. Cadde, Edmonton" adlı şiirindeki dizelerden birine bozuluyordu. Margaret bu dizede, Edmonton'da "sadece daha fazla / hiç görmediğim kadar hiçlik" var, diyordu.[30] Belli ki, diyor Jim, insanlar alınmak için bahane arıyorlardı. Fakat onun gördüğü kadarıyla, Margaret uyum sağlamak için çok çabalıyordu. "Kendisinden bekleneni yapmak için, 'The Tommy Banks Show' adlı programa katılıp Avon Kadınları Şiir Topluluğu için şiir okumuştu. Burada birer yabancı olduğumuzu hissediyordum. Ama çabalıyorduk. Kasten eksantrik ya da tuhaf olmaya çalışmıyorduk."

Diane Bessai'nin aklına bir olay geliyor:

Fakülte kulübündeki partilerden birinde (o günlerde çok fazla bira içiyor, ders çıkışında ve cuma

günleri soluğu orada alıyorduk), öğretim üyelerinden adını vermeyeceğim biri, Jim'e sataştı. Genellikle içtiğinde terbiyesizleşen biriydi. Jim'e iğneleyici bir şekilde, "Bay Peggy Atwood" diye hitap etti. Peggy orada değildi, ama bunu duyduğunda çok öfkelenmiş ve içini dökmek için bana telefon açmıştı. O günlerde bazı erkekler, yardımcı rollerde görmeye alıştıkları kadının sahneyi kapmasından hoşlanmıyordu. Bu, onların güvenini sarsıyordu. Jint'in bu şekilde küçümsenmesi, Margaret için ölçüyü aşan bir şeydi.

Başkalarına karşı Jim'i savunmak zorunda kalmak, Jim'i küçük düşüren bir şeydi, Margaret içinse büyük bir hüsrandı.

Margaret'in başarısı, kuşkusuz birtakım kıskançlıklara yol açıyordu. Charlie, Toronto'da "kokoşların katıldığı bir kokteyl partisinde" Margaret'in Leaside Lisesi'nden arkadaşlarına rastladığını yazmıştı. Bir kadın, kitapçılarda Margaret'in ismini görmenin ağrına gittiğini, onu "Leaside Lisesi'nde gösterişsiz Peggy" olduğu zamanlardan tanıdığını söylemişti. "Kitaplarının yayımlanacağı kimin aklına gelirdi İd?" Charlie şöyle cevap vermişti: "Hayallerini yıkmak istemem, hayatım, ama kendisi hâlâ gösterişsiz Peggy olarak Edmonton, 107. Cadde'de yaşıyor." Charlie, Margaret'e yazdığı mektubu şöyle bitiriyordu: "Neden böyle yapıyorlar? Deniz neden uğulduyor?"[31]

O sonbaharda Diane'in kocası Frank, ümitsiz bir hastalığa yakalandı. Henüz kırk bir yaşındaydı ama beyninde ölümcül olabilecek bir tümör teşhis edilmişti. Sonraki on ay boyunca, dünya korkunç bir kâbusa dönüştü. Frank ve Diane'in dört küçük oğlu vardı. Evleri, yardıma gelen arkadaş ve akrabalarının buluştuğu bir toplantı yerine dönüştü.

Margaret ve Jim birlikte ziyarete geliyorlardı. Ayrıca Margaret, sık sık tek başına gelip çocuklarla ilgileniyordu. Çocukları yukarıda topluyor ve onlara hikâyeler anlatıyordu. Diane, Margaret'in ziyaretlerini ve çocuklarının o hikâyeleri ne büyük bir heyecanla beklediğini hatırlıyor.

Margaret bir pelerine sarınmışü -sanırım bu yalnızca bir battaniyeydi- ve pelerini başından geçirmişti. Yüzüne bir el feneri tutuyordu; çocuklar bunun sıradan bir gösteri olmayacağını anlamışlardı. Peggy bunları yapmaktan hiç gocunmuyordu. Yani, bir hikâye anlatıyor ve öncesinde dramatik, büyülü bir ortam hazırlıyordu.

Margaret, onlara kendi yorumuyla Grimm masalları anlatı yordu. Diane'in o zaman altı buçuk yaşında olan en büyük oğlu John, o akşamları dün gibi hatırlıyor. Onlara bayılıyordu. Margaret, çocukların üzücü durumundan çok etkilenmiş olacak ki "Kinsman's Parkı'ndaki Hikâyeler" diye bir şiir yazdı. Diane, ona küçük oğlunun kafasının yan tarafını yiyen bir tırtılla ilgili bir kâbus gördüğünden söz etmişti; belli ki çocuk, babasının hastalığından endişeleniyordu. Margaret, şiirde çocuklara anlattığımız masallardan söz ediyor ve bu masallarda ölüm için, "ölüm sadece başına gelebilirdi / cadıların / onaylanmış biçimlerde," diyordu, ayrıca yaralar da hayal ürünüydü ya da "yapraklarla tedavi edilebiliyordu", oysa gerçek dünyada çocuklarımızı acı çekmekten alıkoyamıyorduk.[32]

Margaret, Frank Bessai'ye çok düşkündü. Eli'a, Frank'in hâlâ espriler yaparak dereden tepeden konuşmaya devam ettiğini, acısının azaldığını yazmıştı; Eli'ın onu yalanda ziyaret edebileceğini umuyordu. Böyle bir durumda nasıl ayakta kalacağını merak ediyordu. Çok ama çok korkunçtu. Diane bir şekilde dayanıyordu.

Zor zamanlardı; Margaret ve Jim'in ilişkisi, bu baskıdan olumsuz yönde etkileniyordu. Margaret, rüyalarla ilgili şiirler yazıyordu. "Rüyalar," diyordu, "bir kurtuluş. İnsan rüya gördüğü sürece, akıl sağlığından (yalan yanlış da olsa) emin olabilir."[33] Jim rüyasında, boğa güreşi yapılan bir arenada öğle yemeği yediğini görmüştü; etrafı taştan oyma, devasa boğa heykelleriyle çevriliydi ve elinde kimsenin görmesini istemediği bir şey vardı. Bu şeyin Margaret'in başı olduğu ortaya çıkıyordu. Margaret'in bilinçaltı, buna başka biriyle evlendiği bir dizi rüyayla yanıt verdi. Bu, onun "Kış Ortası Gündöntimü Öncesi" şiirinin temelini oluşturacaktı:

Soğuk yükseliyor evimizin etrafından, rüzgâr duvarlardan geçiyor kıymıklar halinde; pencerenin iç kısmına astığımız battaniyenin arkasını beyaz bir küf bağlıyor.

Günleri geçiriyoruz sessizce ısınmaya çalışarak; bakamıyoruz camdan dışarı;

buzdolabında bayat yiyecekler mide bulandırarak tükeniyor.

Rüyama giriyor terk etmeler, buluşmalar, evlenmeler tekrar tekrar bir yabancıyla,
yaralanmış bıçaklarla ve sarılmış, hiç görünmüyor yüzü.

Nazik eşim bütün gece tek başına oturuyor bir köşesinde gri bir arenanın, bekçilik ediyor bir kesekâğıdı

içindeki şalgamlara, elmalara ve başıma, gözleri kapalı.[34]

Jim, geçmişi anımsayıp şöyle diyor: "O rüyanın ne anlama geldiğini hâlâ anlamış değilim; ama hatırlıyorum da, Gwen onu hayra yoran bir açıklama yapmıştı. O günlerde çok rüya çalışması yapıyorduk. Hepimiz de çok rüya görüyorduk. Jung okuyup rüyaları çözmeye çalışıyordum. İnsanın iç dünyası ve mistik yaşantıyla ilgili bütün o yorumları anlamak istiyordum. Medyumlukla çok ilgilenen bir gruptuk. Belki de Batı'da olmak, Batı'da derken aklı başında ve mantıklı Batı'yı kastediyorum, başka kapılar açıyordu."

Evlilik ve iki farkı anlayışın uyum sağlaması, kolay değildi. Margaret, asla aşırı hassasiyet göstermedi.

Mesken

Evlilik

bir ev değil, çadır bile değil

onlardan daha önce ve daha soğuk:

ormanın bitimi, eşiği çorağın

arkadaki boyasız merdivenler üzerine oturup

patlamış mısır yediğimiz açık havada

çekilen buzulun kenarı

acı acı hayret eden

dayanmasına

buraya kadar bile olsa

öğreniyoruz ateş yakmayı.[35]

Margaret, ortak bir deneyimden söz ediyordu. Etrafindaki evlilikler sürekli çatırdıyordu. Deıınis Lee ile karısı Donna boşanıyorlardı. Fakat Margaret, yine de hayatını biriyle paylaşmak istiyordu. Anne ve babası, cennetlerinde yaşamıyorlar mıydı? O da çabalayacaktı. O ve Jim, isterlerse kendilerine çıkar bir yol bulabilirlerdi. Dayanma gücüyle ilgili şiirler yazıyordu; "Kışın Eve Yiyecek Taşımak" şiiri bunlardan biriydi:

Yokuş yukarı yürüyorum karda zar zor

yiyecek dolu kesekâğıdı karnıma yaslı,

ağırlığından kollarım geriliyor ve hepten dönüşüyor tendona.

Bu kesekâğıdına ihtiyacımız var mı

aşkım, lazım mı bize bu

kabuk ve nüveden yük, şart mı

bu şişeler, kökler,

mukavva parçaları

süzülmemiz için

salda gider gibi

içine battığım karın üstünde?

Deri

sıcaklık adaları oluşturuyor kışın da yazın da serinlik adaları.

Ağız sergiliyor benzer bir aldatmacayı.

Dönüştüreceğim diyorum bu yumurtayı bir kasa bu şişeyi bir aşk eylemine

Bu soğan bir devinim olacak bu greyfurt dönüşecek bir fikre.[36]

Margaret, Charlie'ıin geçen sonbahar Calgary Üniversite -si'nde sanat dersi vermeye başlamasına çok sevinmişti ve onu pek çok defa ziyaret etti. Charlie Şubat 1970'te, 17. Cadde'deki Kanada Sanat Galerisi'nde yeni çizimlerini sergileyecekti. Margaret ve Jim, sergi açılışı için arabayla Calgary'ye gittiler. Charlie Batı'yı keşfetmişti. Kendi deyimiyle, adeta "yeniden doğmuş" gibi hissediyordu. "Geniş düzlüklerden yansıyan ışığın, dağların ve gündelik manzaraların etkisiyle kendinden geçerek," görüntüleri "kendine mal etmeye" başlamıştı. Yeni resimleri, atlı polisler, kovboy kızlar, tahıl ambarları, Şinuk kemerleri ve geniş pencereli CPR[1] vagonlarıyla doluydu.[37] Charlie bu enfes gösterişi, popüler Batı mitolojisinin asla taşlayıcı olmayan, sevgi dolu bir parodisi olarak planlamıştı.

Büyük açılışı için olmazsa olmaz şarap ve peynir yerine, sokağın karşısındaki A&W restoranının tedarik ettiği yiyecekler ikram edildi. Kızlar, ellerinde meyveli sütler ve bellerinde bozuk para çantalarıyla kalabalığın arasından ilerliyorlardı. İsimliğinde Lois Lane yazan biri, etrafta dolanıp insanlarla röportaj yapıyordu. Hoparlörlerden, Sons of the Pioneers'ın ("Tumbling Tumble-weeds" gibi şarkılarla ünlü, dört sesten oluşan bir VVestern vokal grubu) müziği yükseliyordu. Daha sonra, mus çağırma ve suda yürüyen mus efektlerinin de anlatıldığı bir mus avı dersi başladı.

Arkadaşları, Sally Ann mağazalarındaki tezgâhları talan etmiş ve 1950'lerin parodisini yapacak kıyafetler giymişlerdi. Charlie misafirlerini, yakası pullarla süslü siyah bir takım ve speetator ayakkabılarla karşıladı. Margaret, düğmeli yüksek botlar, maksi etek ve yarıya kadar tüllü, siyah tüy bir şapkayla gelmişti.

Charlie, yorulmak bilmeyen bir cinas ressamıydı. Örneğin, Noblesse Oblıjje adlı resminde, bir Kanada Kraliyet Atlı Polisini, Maskeli Süvari'den ödünç alınmış bir maskeyle, sarı bir gökyüzü önünde atını tutarken resmetmişti; Batı'nın tuhaf, melez mitini hem kutluyor hem de hicvediyordu. Abartılı ve eğlenceli bir sergiydi. Eleştirmenler, ertesi gün başkalarının işine burnunu sokan bu Torontolunun yöre halkıyla dalga geçtiğinden kuşkulandı. Oysa Charlie, Calgary'yi çok seviyordu: "Kan ada'yi gerçek anlamda Alberta'da keşfettim," diyor.[38] Aslında, Alberta kendi parodi yazarlarını üretiyordu. Kısa bir süre önce, Robert

Kroetsch'un Batı mitleriyle birlikte Odysseıa ve klasik mitolojinin de parodisini yapan, eğlenceli romanı The Studhorse Man yayımlanmıştı. Bozlar sanatçıları adını alacak bu insanlar, gelecek on yılda Kanada sanatında meydana gelecek değişimlerin pek çoğuna öncülük edeceklerdi.

Margaret, o ilkbaharda çok seyahat etti. Nisanda, okuma günleri için Prince George'a gitti ve şair Barry McKinnon'ın evinde kaldı. O günlerde gezen bir yazar, elindekilerle idare etmek zorundaydı; Margaret de oturma odasında yere serilmiş bir döşekte yattı. Uyandığında, yan odada dünyaya gelmiş dokuz köpek yavrusuyla karşılaştı. Anne köpek, yavrulardan beşinin üzerine oturmuştu; diğer dördünü nasıl besleyeceğini bilmiyordu. Margaret ve Barry, günü yavruları göz damlasıyla besleyerek geçirdiler. Margaret, Eli'a şöyle yazmıştı: "Doğa otomatik değil. İnsan, bazen onun varlığını nasıl sürdürdüğüne hayret ediyor."[39] Margaret, belki de veteriner olmalıydım, diye düşünüyordu.

Mayısta Toronto'ya geri döndü ve Gwen'in eski kocası, deniz şairi Milton Acorn için düzenlenen Halkın Şairi Ödülü partisine katıldı. Acorn, o yıl Governor General Ödülü'nde es geçilmiş, bunun

üzerine Irving Layton ve Eli Mandel, alternatif bir ödül planlamışlardı. Margaret de para yardımında bulunanlar arasındaydı. Margaret, Layton'ın kadınların yazarak erkek topraklarını işgal etmemesi gerektiği şeklindeki yorumunu hiç unutmamıştı ve Eli'a, "Irving'in etiğe uygunluk açısından, çekimi bana iade etmesi gerekiyor," demişti, "çünkü benim para kazanma yolumu (erkek topraklarında şiir vs. satmak) onaylamıyor... [Fakat] şimdilik Akrep eğilimlerimi bastırmaya çalışacağım."[40] Margaret, erkekle maço karakteri arasında ayırım yapabiliyordu. (O ve Gwen, Irving'in özel hayatında ne kadar nazik biri olduğundan söz ediyorlardı.) Şaire hayranlık duyuyordu ve yıllar sonra The New Oxford Book of Canadian Verse in Enjylish" kitabının edi- [2] [3] törlüğünü üstlendiğinde, belirgin bir şekilde onun eserlerine yer verdi. Ancak, kadınları alenen meslekten etmesini onun yanına bırakmayacaktı.

The Edible Woman\n yönetmenleri, Margaret'in Londra'ya gelmesini istiyorlardı. Margaret ve Jim, filmin sağlayacağı maddi güvenceyle bir süre orada yaşayabileceklerini düşündüler. Bu, Jim'in güvenli işinden ayrılması anlamına geliyordu, ancak o, akademik dünyanın güvenliğinden vazgeçmeyi tercih ediyordu. Margaret, Gvven'e piliyi pırtıyı toplayıp gitmeleri gerektiğini yazmış, ancak, "Edmonton'dan kurtulacağımıza seviniyoruz," diye eklemişti. Felaket bir yer değildi, ama biraz daha kalırsak öyle olacak."[41] Jim geçmişi anımsayıp şöyle diyor: "İki yıl sonra, orada mutlu olmadığımızı ve bunun ilişkimize zarar verdiğini anlamıştık. Londra'da bir film çekilecekti; Margaret'in eserleri uluslararası alanda ilgi görmeye başlamıştı ve bu işte kariyer edinmesi kesin görünüyordu - tabii aslında hiçbir şeyin garantisi yoktu- ama Margaret, en azından o küçük kampus işlerini bırakmayı umuyordu."

MİTOLOJİ UZMANLARI

Jim ve Margaret İngiltere'ye taşındılar. Üç hafta, Kew Bahçeleri civarındaki on sekizinci yüzyıl evlerinden birinde kaldılar. Arpler, çok süslü mobilyalar ve objets d'art ile dolu olan bu ev, The Edible Womari'ın yapımcısı Oscar Lewenstein'ın arkadaşlarından birine aitti. Margaret ve Jim, çok geçmeden Güneybatı Londra'da, St. Dionis Caddesi, 29 numarada bir daire buldular. Ev yeterince büyük ve çalışmaya elverişliydi, ancak pireden geçilmiyordu. Mobilyalı evlerde yaşamak, can sılacı olmaya başlamıştı. Margaret, on yıldır böyle evlerde yaşıyordu. Artık kendine ait bir evi olsun istiyordu.

O kış Londra, bitmek bilmeyen grevlerle çalkalanıyordu. Önce çöpçüler greve gitti. Şehrin caddeleri ve yeşil alanları, çöpten piramitlerle doldu ve fareler evlerin içine girmeye başladı. Bunu elektrik ve posta grevleri izledi. Hava soğuyup nemlenmeye başladığında, Margaret ve Jim battaniyelerin altına girip birbirlerine sokulmak zorunda kaldılar. Birbirlerine bakıp şöyle diyorlardı: "Edmonton'a geri döndük."[1] Ama İngiltere'de olup

oyunlara, operalara, müzelere gidebilmek ve çekinerek de olsa Londra sinema dünyasına adım atabilmek çok güzeldi.

Margaret, The Edible Woman'ın senaryosunun ilk müsveddesini nisan ayında tamamlamıştı; dolayısıyla Jim'le birlikte Londra'ya geldiklerinde, George Kaczender oyuncu seçimine hazırdı. Başrol aktrisinin seçimleri devam ederken Margaret ve Jim'i apar topar film klibi, oyun ve sinema izlemeye götürüyorlardı. Heyecan dolu bir dönemdi.

Ancak sinema dünyası bu denli göz kamaştırıcı olsa da Margaret'i baştan çıkaramamıştı. O bir yazardı ve bu, yazmak anlamına geliyordu. "Doğadaki Kulübe" adlı "kamp romanını" hayata döndürmeye karar verdi; ilk müsveddeyi kasım ortasına dek hazırlayabileceğini düşünüyordu. Romanın yapısı son derece karmaşıktı; sekiz farklı karakterin bakış açısından anlatılıyordu. Margaret, kitabı 250 sayfadan sonra ilk ve son olarak bıraktı. Ancak, onu yarım bırakmasında hep bir hayır olduğunu düşünüyordu. Bu hayırlı bir şeydi, çünkü başarısızlıklarını salimen atlatmış bir insan için, bir kez daha başarısızlığa uğrama fikri o kadar da korkunç değildi.

Margaret'in Amerika'daki yayımcısı Little, Brown, o sonbahar The Edible Woman ve Yeraltımn İzleği[1] ni basmaya karar vermişti. Margaret, hâlâ genç ve tanınmayan bir yazardı ve bu ihtimal onu çok sevindiriyordu. Fakat kendi ülkesinde, kitaplarının Amerika'da basımına gölge düşürecek şeyler oluyordu.

İngiliz gazeteleri, 6 Ekim'de Britanya Ticaret Komisyonu Üyesi James Cross'un, devrimci bir FLQ* birimi tarafından Montreal'deki evinden kaçırıldığını bildirdi. 10 Ekim'de de, Qu-ebec Çalışma ve Göç Bakanı Pierre Laporte, iki maskeli adam tarafından evinin önündeki bahçeden kaçırıldı. Altı gün sonra, Başbakan Pierre Trudeau ve federal kabinesi, Kanada'da temel özgürlükleri kısıtlayan Savaş Hali Kanunu'nu yürürlüğe koydu.

Margaret ve Jim, 17 Elcim tarihli The Times gazetesinin baş-sayfasında şöyle bir manşetle karşılaştılar: "Tüm Kanada'da Seferberlik ve Olağanüstü Hal Yönetmeliği Uygulanmaya Başladı." "Ayaklanma hali" ilan eden Kanada hükümeti, sabahın erken saatlerinde büyük çaplı bir polis operasyonu düzenlemişti. The Times'a göre, Edmonton'dan bin kişilik bir paraşüt birliği getirilmiş, New Brunswick'ten de beş yüz kişilik bir başka birlik yola çıkmıştı. "Yetkililer, toplam üye sayısı 130 olan 22 aktif FLQ birimi olduğuna inanıyor," diye okuyordu Margaret, "Şimdiye dek, 250'den fazla kişi tutuklandı."[2]

17 Ekim gecesi, St. Hubert Havaalanı yakınlarına park edilmiş bir arabanın bagajında Bakan Laporte'un cesedi bulundu. Burası, olağanüstü hal uygulamasında görev yapan birliklerin kullandığı karargâha 1,6 km mesafedeydi. Laporte, "infaz edilmişti." Adları polis tarafından bilinen üç şüpheli için tutuklama emri çıkarıldı.

The Times'm haberine göre Montreal, "kuşatma altında kalmış bir şehirdi."[3] Laporte'un üç gün sonraki cenaze töreninde, Nötre Dame Katedrali'ne beş blok uzaklıktaki binaların hemen hemen hepsinin çatısında silahlı askerler nöbet tutuyordu. Basın ve medya, histeri halindeydi: Haberler veriliyor, yalanlanıyor, ardından resmi olarak düzeltiliyordu. Spekülasyonlar söylentileri takip ediyordu. Genç bir kız, FLQ tarafından kaçırıldığını iddia etmiş ve karnını açıp grubun dağlanmış harflerini göstermişti. Hikâyenin oyun olduğu, ancak günler sonra ortaya çıktı.

Haberler öyle muğlaktı ki, Margaret ve Jim olan biteni anlamak için Canada House'a gidip Kanada haberlerini okumayı âdet edinmişlerdi. Orada, Kanada'dan uzakta yaşayan insanları matem havasında buluyorlardı. Oysa bu tür şeyler, genellikle başka yerlerde olurdu, Kanada'da olmazdı.

Ordunun sınırsız bir arama ve gözaltına alma yetkisi vardı. Kasım sonuna dek, 3068 polis baskını düzenlenmişti. Dört yüz elli üç kişi tutuklanmıştı ve bu kişilerin çoğu, ideolojik olarak

Quebec bağımsızlığını destekleyen sıradan sanatçı ve öğrencilerdi. Quebec hapishanelerindeki vahşetten söz ediliyordu. "Baskı," diyordu The Times, "hiçbir şeye çare değildir."

Gwen MacEwen, Margaret'e bunun insanı harap eden bir dönem olduğunu yazmıştı. "Laporte cinayetinden sonraki haftalar, çok iç karartıcıydı. Elbette buna şaşmamak lazım, ama 17 Ekim'de mideme bir şey oturdu ve ağzımda hiç geçmeyen acı bir tat var."[4] Cross, kaçırılmasından elli dokuz gün sonra, Montreal'in kuzey ucundaki bir apartmanda bulundu. Yaşıyordu.

Jim, kendi vatanı yakın zamanda Kennedy ve King suikastle-rini yaşadığından dolayı, bu olaya imkânsız gözüyle bakmıyordu, ancak bu mesele çoğu Kanadalı gibi Margaret için de akla sığmazdı.

Pek çok Kanadalı, bu kadar çok insanı tutukladığından dolayı federal hükümeti hiç affetmeyecekti. Margaret, bunun Kanada'nın da herhangi bir ülke kadar "korkunç bir yer" olduğunu gösterdiğine inanıyordu. Gelecekte de Savaş Hali Kanunu karşıtlığını resmi olarak beyan etmekten geri durmayacaktı. 1980'de Dalhousie Üniversitesi'ndeki öğrencilere hitap ederek şöyle diyecekti: "Kanada'nın gerçekten demokrasiye ve ifade özgürlüğü ilkesine bağlı bir ülke olduğunu düşünüyorsanız, Savaş Hali Kanunu'nu hatırlayın... Ne kadar az insanın sesini çıkarabildiğini hatırlayın. Biz ürkek bir ülkeyiz ve yetkilileri bir şekilde haldi çıkarmak gerektiğine inanıyoruz."[5]

Margaret, Gwen'e 1970 sonbaharında son birkaç aydır yaşanan olayların ardındaki gerçek hikâyeyi asla öğrenemeyeceklerini düşündüğünü söylüyordu. Ancak Ekim Krizi, en karanlık anlarında şuna derinden inanmasını sağlamıştı: Ayaklarının altındaki zemin çok kaygandı. Quebec'te olanlar yüzünden, Uluslararası Af Örgütü Londra şubesine gidip üye oldu.

O kış, The Edible Wonmn hakkında eleştiriler çıkmaya başladı ve hemen hemen hepsi olumluydu. The Mihvaukee Journal gazetesinden Marjorie Bitker şöyle yazmıştı: "Muriel Spark, Honor

Tracy ve şeytanca bir zekâya sahip diğer kadın yazarlar, kenara çekilin bakalım! İşte size 30 yaşında genç bir kadın; Kanada doğumlu, yayımlanmış dört şiir kitabı var ve yıllardır çıkan en eğlenceli kitabın yazarı."[6] The New Tork Times'ta çıkan uzun bir eleştiri yazısında, Millicent Bell şöyle ayrıntılara giriyordu:

Bugünlerde hepimiz mahzun kahkahalara ya da komik umutsuzluklara meyilliyiz; tüketici krallığında yaşadığımızı sanırken, içinde bulunduğumuz ülkede yavaş yavaş tüketildiğimizi fark ediyoruz - yani edindiğimiz şeyler, kültürümüzün süpermarket koridorlarında dağıtılan mallar ve ambalajlı fikirler taralından atığa dönüştürülüyoruz. Ancak bir kadın var ki ilk romanında elini uzatıp sustalıyı biraz daha kanırtıyor. Kanadalı şair Mar-garet Atwood, feminist [benim vurgum] kara mizah türündeki eserinde, kadının kendisinin de medya tarafından yaratılmış (ya da en azından, organize edilmiş) erkek damak tadına göre pazarlanan "yenebilir" ürünlerden birine dönüşeceğini söylüyor...

Ancak Bayan Atwood'un hayal gücü, durum komedisi için fâzla kaçık ve kötücül - ve bizi bir hayli şaşırtan mizahı, zaman zaman yön değiştirip gerçeküstü ve derin anlamlara bürünüyor.[7]

Margaret, yeni "kadın yazarların" tapınağına kabul ediliyordu." İlk kez "feminist" olarak etiketleniyordu.

Romanın gördüğü ilgiyle birlikte, bir anda yazılarını yayımlamak isteyen dergilere erişim sağlamıştı. "Camın Altında", "Ünlü Şairin Mezarı", "Element Adamla Görüşmeler" ve "Polariteler" o yıl içinde yazıldı. Margaret, 1964-65 yıllarında başladığı bir romana dönerek, canla başla çalışmaya başladı. Sonunda romana Surfacing adını verecekti.

Gwen'e bir çocuk kitabı üzerinde çalıştığını yazdı; kitap için çizimler yapıyor ve Letraset kullanarak basma harflerini düzenliyordu. "Düşünüyorum da, son birkaç haftadır hevesim kaçtı galiba - Büyük Fikirlerimin çoğu bu yüzden heba olabilir. En son fikrim de birisinin küçük bir tiyatro salonu kiralaması ve tamamen karanlık bir ortamda eski radyo programlarım yemden yayınlaması; arada bir uğrayıp The Jack Benny Show, The Green Hornet, Inner Sanctum, Our Miss Brooks gibi programları 1 dolara falan dinlemek hoş olmaz mıydı sence?"[8]

Gwen, dünyanın gidişatından umudunu kestiğinde hep yaptığı gibi, çare olarak mizaha başvurdu ve Margaret'i Fiat Earth Society*'ye üye olmaya davet etti. Kendisi, bu topluluğun Kanada başkan yardımcısıydı: "En büyük önceliklerimizden biri, Birleşmiş Milletler'e ulaşıp onlardan dünyanın Kenar'ına büyük bir parmaklık yapılmasını rica etmek; bu şekilde, insanlar o Derin Uçurum'a düşmekten kurtulacak, ayrıca olası intiharların önüne geçilecek. Kendini az çok Uçurum'un kenarında gibi hissediyorsan, kulübe katılmalısın."[9] Margaret, hemen derneğe katıldı.

O sonbahar The Guardian, Margaret'in İngiltere'de yaşayan genç bir Kanadalı yazar olarak portresini yayımladı. Deutsch, geçen kış The Edible Woman\ çıkarmıştı. Görüşmeyi yapan Ray-mond Gardner biraz işgüzardı. İlk romanda norm, toplumdan ayrılan sanatçının portresini çizmek iken, Margaret'in topluma adapte olmaya çalışan, genç bir kadının romanını yazmasının alışılmadık bir şey olduğunu söyledi ve The Edible Womari'm ne kadarının otobiyografik olduğunu sordu. Margaret şöyle cevap verdi: "Kitap hayatında ne yapacağını bilmeyen birini anlatıyor, benim hiçbir zaman böyle bir sorunum olmadı."[10]

George Woodcock, Margaret'e The Edible Woman için The ListeneEda övgü dolu bir eleştiri yazan Julian Symons'la tanışıp tanışmadığını sorduğunda, Margaret, "işin doğrusu, insanlarla tanışmak için çok çaba sarf etmiyoruz, çünkü 1) meşgulüz 2) ısrarcı Kuzey Amerikalılardan biri olarak tanınmak istemiyoruz," diye cevap vermişti.[11] Ancak Andre Deutsch'taki editörü Diana Athill, genç yazarının kendini rahat hissetmesi için elinden geleni yapıyordu, ayrıca partiler de vardı. Margaret ve Jim, o zaman seksen yaşlarında olan Jean Rhys'la akşam yemeğine davet edildiler. Jean Rhys, Jim'den çok hoşlanmıştı. Margaret ve Jim edebiyattan konuşmaya çalışırken, yanakları al al olmuş Rhys öylece oturuyordu. Diana Athill, durumu şöyle açıkladı: "Genç adamları da pek sever." Ayrıca AthiH'lerin evinde Brian Moore'la tanıştılar. Margaret, onunla Kanada'daki Savaş Hali Kanunu hakkında hararetli tartışmalar yapıyordu.

İngiltere'de çok önemli bir arkadaşlığın temelleri atıldı. KanadalI romancı Margaret Laurence, iki çocuğuyla Buckinghams-hire'daki High Wycombe civarında küçük bir köy olan Penn'deki Blm Cottage adlı evde yaşıyordu. İki yazar, 1966'daki Governor General ödül töreninden bu yana çok az görüşmüşlerdi. Laurence Londra'da ilk kez Margaret'e telefon etmeyi denediğinde, numaranın Earl's Court Sergi Merkezi yakınlarında bir telefon kulübesine ait olduğunu öğrenmişti. Sonunda konuşmayı başardıklarında, Margaret ona zaten kendisinin de uzun zamandır bundan şüphelendiğini söyledi. Oturdukları daire, telefon kulübesiyle hemen hemen aynı büyüklük ve sıcaklıktaydı, ayrıca

her konuşmanın ortasında telefon kesiliyordu. Ocak ayında buluşmaya karar verdiklerinde Margaret, Laurence'a Londra'dan bir şey isteyip istemediğini sordu - belki ona "biraz dumanlı sis ya da varsa, henüz toplamadığı süprüntülerden" götürebilirdi."[12]

Yeniden bir araya gelmeleri çok coşkulu oldu. Laurence, Jim'le olmaktan keyif duyuyordu. Onunla doğup büyüdükleri Orta Batı kasabalarından ve buralarda yaşayan antika insanlardan konuşabiliyordu. Herkesin zırdeli olduğunu düşünüyor ve "normalliğin" hiçbir anlamı olmayan "iç rahatlatıcı bir kelime" olduğunu söylüyordu. Jim'in buna hiçbir itirazı yoktu.

Margaret ve Laurence, birbirlerine yazdıkları mektuplarda feminizmden söz etmeye başladılar. Margaret, Laurence'a Eylül 1970'de çıkan Sisterhood Is Pmrerful: An Anthology of Wri-tingsfrom the Women's Liberation Movement' kitabını gönderdi. İvitap, Kadın Özgürlüğü hareketi üzerine yazılmış en etkileyici makalelerden ikisini içeriyordu: "Orgazm Politikası" ve "Ev işi Politikası".

Kadın Özgürlüğü, bütünüyle yeni bir kavramdı. Margaret, elbette Betty Friedan'ın Kadınlığın Gizemi (1963) ve Simone de Beauvoir'nın İkinci Cins adlı kitaplarını okumuştu, ancak yeni feminizmden ilk kez 1969'da Edmonton'da, eski ev arkadaşı Sue Milmoe ona, "Ev İşi Politikası" makalesinin bir kopyasını gönderdiğinde haberdar oldu.

Yeni feminizm bir Amerikan olgusuydu. 1966 yılında, NOW (Ulusal Kadın Örgütü) kuruldu. Aynı yıl WITCH ve Coat Han-gers gibi daha radikal gruplar, "tartışma oturumları" ve "yakınma oturumları" düzenleyip "bilinç yükseltme" grupları oluşturmaya başladı. 1969'daki kadın hakları talebiyle, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kadın grupları sayısı çığ gibi büyümüştü. (Sadece New York şehrinde, iki yüzden fazla kadın grubu vardı.) 1970'de Gloria Steinem ve Brenda Feigen, koruyucu bir grup olan VVAA'yı (Kadın Hareketi Birliği) kurdular ve Kate Millett, Cinsel Politika adlı kitabıyla Time dergisine kapak oldu. 1971'de Steinem ve Feigen tarafından Ms. dergisi kuruldu.

Fakat Margaret Atwood ve Margaret Laurence, bilinçlerini resmi feminizmden çok daha önce yükseltmişlerdi. Laurence, Sisterhood Is Poıverfu.1 adlı antolojiyi almasından hemen sonra Margaret'e cevap yazdı:

Elm Cottage. Cuma.

Sevgili Peggy,

Gönderdiğin Kadın Özgürlüğü yayını ve bili bissett şiirleri için çok teşekkür ederim. Şiirleri henüz okumadım, ama bu sabah Kadın Özgürlüğii'nün bir bölümünü okudum. Sanırım Kadın Özgürlüğü'ne karşı muğlak bir tavrım var - ancak temelde, tamamen aynı fikirdeyim. Bazı görüşleri paylaşmıyorum, ama bu harekette benim durumumda olan pek çok kadın var. Ben çok da iyi bir katılımcı sayılmam, çünkü inanışlardaki ayrıntılarla %100 hemfikir olabileceğim bir gaye bulamıyorum, ancak bu çok da önemli değil. Bence "Ev îşi Politikası" harikaydı! Bu tartışmaların hepsini geçmişte ben de yaşadım, elbette. Ancak o zamanlar öyle toy ve kararsızdım ki (evet, 34 yaşında olsam bile) ara sıra tartışmaktan ya da sessizce içerlemekten başka bir şey elimden gelmiyordu. Kadın Özgürlüğü hakkında yazılanları okumak, beni duygusal yönden zorlayan bir şey oldu. Sebep, çoğunlukla onunla çelişen görüşlerim değil, böyle bir genel hareketin, örneğin, bir 15 yıl önce neden var olmadığına yanıyorum. Kendimi, bu meselelerin her biriyle tek tek mücadele etmiş gibi hissediyorum, ama bu tek

başına verilen, dolayısıyla ilişkiler açısından sonuçsuz kalan bir mücadeleydi. Bu nedenle, benim için tek çözüm, çekip gitmek ve 44 yaşında, kendi kuşağının erkeklerini hesaba katan ve yaptığı işe aşırı derecede önem veren biri olarak, şu an razı olabileceğim şartlarda bir birliktelik yaşamanın mümkün olmadığını kabullenmeyi öğrenmek ki birliktelikten kastım, eşitlerin birlikteliğidir.[13]

Sanat tarihçisi Pat Mainardi "Ev İşi Politikası" kitabında, annesi ve teyzelerinin uygarlığa armağan ettiği iki yüz yıllık ev işinden (kendi hesabıyla) ilham alarak -"Tanrı kızlarımızı korusun"-erkeklerle kadınlar arasında kimin "boktan işler" yaptığına dair komik bir diyalog yazmıştı.[14] Laurence bu diyaloğa bayıldı.

Fakat birtakım kaygılar da duyuyordu. Feminizmde, onu rahatsız eden bir ideolojik coşkunluk vardı. Haklı olarak, kendisi gibi meslek yaşamı olan kadınların binlerinin gücüne gittiğine inanıyordu. 1970'te çıkan ikinci kitap Women's Liberation: Blu-eprintfor the Future'in*, önsözünde şöyle bir uyarı yer alıyordu: "Her zaman küçük bir oranda 'istisnai' kadın olmuştur. Bu bizi etkilemiyor... Bir hareket organize etmeye çabalarken seçkinler sınıfı yaratmaktan her zaman kaçındık."[15]

Ayrıca Laurence'ın daha çok rahatsız olduğu bir şey vardı. Onun gibi çocuğu olan kadınlar, ataerkiye razı olmakla suçlanı-yormuş gibi kendilerini rahatsız hissetmeye başlamışlardı. Lau-rence, Margaret'e şöyle yakmmıştı:

Bence bir kadın çocuk sahibi olmak istemiyorsa, bu yalnız ve ancak onu ilgilendirir. Ancak bunu kalpten istiyorsa, bu onun başka bir şeyle ilgilenmediği anlamına gelmez. Beni çocuk sahibi olmak istemeye sevk eden şeyleri tahlil etmem gerektiğini düşünmüyorum. Güvence için miydi? Eğlence için mi? Ego tatmini mi? Önemi yok. Bu (bana) neden yazmak istediğimi sormaya benziyor. Kimin umurunda ki? Buna mecbursun, o kadar.

Laurence, mektubun sonuna "Orgazm Politikası" adlı makaleyle ilgili bir not eklemişti: "Vajinal orgazmlarla ilgili saçmalıklar da bana çok önemsiz göründü. Orgazm olursan, olursun... Bunun için şemaya ne gerek var? Olursa olur. Belki de bunu, insanın nasibi gibi kabul etmek lazım."[16] Otuz iki yaşındaki Mar-garet, Laurence'dan on iki yaş küçüktü ve tamamen farklı bir deneyim yaşamıştı. O, en başından bu yana kendi bildiğini okuyordu. Şöyle cevap yazdı:

Sevgili Margaret: 18 Ocak 71

Mektubunda hakkında konuşmak istediğim çok şey var -vajinal orgazm konusu gerçekten önemli. Önemi, şemalar ya da uzanırken vücudunun hangi bölümünün tepki verdiğini düşünmekten kaynaklanmıyor, bunlar bilim insanlarının işi, Freudyen üstyapısını temelden sarsmasından ileri geliyor. Freud'un erkekler hakkında çoğu kez haklı olduğunu düşünüyorum, fakat kadınlar hakkında çok isabetsizdi. Bir yapı -vajinal orgazma dayalı- inşa ediyor ve bu yapı erkeği ya da Sihirli Penis'i, kadınlar için gerekli kılıyordu. Gördüğün gibi, bu durum lezbiyenleri (ucube, anormal, tatminsiz, havuçlara falan bel bağlaması gereken ya da psikolojik gelişimin "çocukça" bir seviyesinde sabitlenmiş insanlar) gibi gösteriyordu. Ayrıca sağlam bir düzene -ya da sağlam bir eşe- sahip olan kadınlar için yaşamı çok güçleştiriyordu ki onları Sihirli Penis bile kurtaramıyordu. Onlara, Penis Özentisine sahip

oldukları ve erkek olmak istedikleri söyleniyor ve bunu aşmaları halinde, otomatik olarak Sağlıklı ve Tam Bir Cinsel Yaşama kavuşacakları telkin ediliyordu. Burada önemli olan, orgazmların kendisi değil - kullanım şekli (kadına karşı birer silah olarak). Kimliğini sil ve Vajinal Orgazm ol, vs. Freudyen psikoloji ekolünün kadınlara uygulanan bölümüyle biraz temasa geçeyim dedim ve şu hale bak...

Benim sözde kuşağıma gelince - çoğu, en kanı donduran türden, azgın erkek şovenlerdi, ama sanırım ancak biraz değişebilecek kadar esnektiler. Fakat dünya hâlâ onlarla dolu ve en kötüleri de bu şovenizmi henüz atlatamamış olan gençler. 17 yaşındayken hiç evlenmemeye karar vermiştim, çünkü bunun beni ya da yazılarımı (o zaman ikisi benim için aynı anlama geliyordu) öldüreceğini düşünüyordum ve beş yıl cehennemin her türlüsünü yaşadım. Jim, gerçekten istisnai biri ve onun için bazı şeyler çok zor oluyor - yazar bir eşinin olması ve toplantılarda insanların ona küçümseyen bir tavırla, "Peki, siz ne iş yapıyorsunuz?" gibi sorular sorması vs.

Erkek yazar olayı da hâlâ devam ediyor - kuşağımdaki her iki tür "erkek" yazar da başlangıçta benimle sorun yaşadı; elimi mi sıkacaklar yoksa popomu mu, bilemediler, ama şimdi iyiler... Onlar için en rahat olanı, insanı bir tür Beyaz Cadı'ya ya da Bilge Kadın'a çevirmek. Yazar kadın, anne gibi olacak, Yazmaktan da Anlayacak, Problem Çözmekten de. Tabii bu, hayli gülünç durumlara yol açıyor.

Evet, sanırım Hareketin kadınları tek başına başarılı olanlara içerleme eğilimindeler... Bu sistemde başarılı olduysan, onların Hepimiz Birlikte Hareket Etmeliyiz şeklindeki savını çürütmüş oluyorsun... Gruplaşmadan öyle nefret ediyorum ki benim için onlara katılmak bir özveri olacak, ama yine de deneyebilirim. Evet, sanırım senin kadın özgürlüğü teorisine neden fazla dalmak istemediğini anlayabiliyorum. Ama ben zaten, sadece gerçekleri yazmanın daha büyük bir katkı olacağını düşünüyorum, tıpkı gerçek yaşamda erkekler ve onların davranışlarıyla karşılaşmanın onlar hakkında teoriler okumaktan daha inandırıcı olduğu gibi.

Margaret'e göre, Kadınların Özgürlüğü hareketinin kendisine tek faydası sağladığı manevi destekti. "Düşeyazmamak çok zor [düşeyazmamak! ne kelime oyunu ama!] çünkü herkes (sadece erkekler değil, tüm insanlar) seni ahlaksız ya da acayip bir yaratık olarak görüyor. Düşeyazmadığım düşünen insanların olması ne büyük bir avuntu..."[17]

Fakat Kadınların Özgürlüğü hareketinin fayda etmediği bir alan vardı. Kendini işine adadıysan, ama çocuk da istiyorsan ne olacaktı? Margaret, dehşet içinde, genç kızken yazdığı hikâyeleri düşündü; bu hikâyelerde en büyük korkuyu hamile kalmak ve bez değiştirip bulaşık yıkayan birine dönüşmek diye tanımlamıştı. Gençliğindeki bohem haliyle, ne denli küçümseyici ve saf olduğunu şimdi anlıyordu.

Margaret, feministlerin pek çok şeyi doğru yaptığını düşünse de, feminizmin ona çocuk yapmasının gerekmediğini söylemesine ihtiyaç duymuyordu. Onun içten içe istediği şey, birilerinin ona çocuk yapabileceğini söylemesiydi. Bunun onu üzdüğü açıktı. Power Politics adlı şiir dizisinde tüyler ürperten bir şiir yer alıyor:

Bu yıl çocuklara niyetlendim

büyütecektim bir yerde

tilki ve çilekleri, derken sonunda

tüylü tohumlara ve inlere ısınabilecektim

fakat içi dışına çıkmış ölüm kartlan aleyhimde, bulundukları kehanete göre su olacakmış
beni şekillendiren element, şekil alacakmışım durarak içinde

Mavi bir

kupa bu, içine dolduğum

Yine o gölet

çocuklar bakıyorlar orada

teknenin kenarından, annelerini görüyorlar

baş aşağı, gerçek boyutta, saçlar dalgalanıyor kesik boğazın üstünde ve kelimeler döllüyor
birbirini soğukta, faltaşı gibi açılan gözlerle [18]

Margaret, adeta bir kahin ya da büyücü gibi Tarot kartlarına bakar ve kupa kartını çeker. Onun dünyasında döllenen tek şey kelimelerdir ve o, kelimelerin meyvesiz tutsağıdır. Sahipsiz çocuklar, suda boğulmuş annelerine bakarlar. Margaret, kendi kuşağından gelen ve meslekleri uğruna çocuklardan vazgeçmesi gerektiğini düşünen kadınlar için bir tür ağıt yazmış.

Margaret, kendini her zaman feminist olarak tanımlasa da ideolojik bir feminist olmadığını söylüyordu. Power Politics ve The Edible Woman adlı kitapları, giderek daha çok tanınmaya başladığında, feministler kendilerini destekleyen birini bulduklarını düşündüler, ancak Margaret, bazen kendisini harekete mal edilmiş gibi hissediyordu. Jim, bu durumu şöyle özetliyor: "Peggy toplumun kenarında büyümüş ve bunun gereklerine göre yaşamaya çalışmıştı, ardından -feminist edebiyat hareketi ve yanı sıra pek çok şey tarafından- bir sınıfa sokuldu. Bu durum, zaman zaman onu büyük bir hüsrana uğratıyordu. Kendini bazı açılardan feminist gibi görüyordu, ancak bu onun edebiyata en büyük katkısı değildi."[19]

Margaret'in Power Politics adlı şiir derlemesi, Laurence'a yazdığı mektuptan iki ay sonra, Mart 1971'de, House ofAnan-si Yayınevi tarafından Shirley Gibson editörlüğünde basıldı. (Harper&Row, kitabı 1973 yılında ABD'de yayımlayacaktı.) İlk şiirler, Alberta Üniversitesi İngilizce Bölümü notlarının arkasına yazılmıştı. İşin komik tarafı, Power Politics''in ünlü açılış dörtlü-günün müsveddesi de muhtemelen Şubat 1970 tarihli bir notun arkasında yer alıyordu: "Yerleştin içime / göze giren kanca misali / bir balık kancası / bir açık göz." Kâğıdın arka tarafında, İngilizce Bölümü kurulunun görevleri yazılıydı. Margaret, 1970'te Britanya'da çıkan dergilere şiir dizisinden bölümler gönderdi, ancak şiirlerin hepsi reddedildi.

Margaret, Power Politics'i üç seviyede kadın-erkek güç ilişkilerinden söz eden bir kitap olarak tanımlıyordu. Bu üç seviye, bireysel, politik ve mitolojikti. Ayrıca şöyle bir ekleme yapıyordu: "Şiirin herhangi bir naif ve kişisel anlamda 'kendini ifade' olduğunu ya da olması gerektiğini

düşünmüyorum. Onu daha ziyade, insan evreninin kendini görebileceği bir mercek, insan dillerinin birbirini duyabileceği işitsel bir odak olarak görüyorum."[20]

Şiirler yayımlandığında, Margaret'ten "Ideas*" adlı CBC programında yayımlanmak üzere birkaç şiir seçip yorumlaması istendi. Margaret, gücü "yaşadığımız ortam" olarak gördüğünü açıklıyordu:

Hepimiz kamusal yaşama kapalı ve ondan farklı bir özel yaşam istiyoruz ve bu yaşamda, hükmeden ve hükmedilenin, hiyerarşinin ve politikacıların olmamasını, sadece eşit ve özgür insanların olmasını arzu ediyoruz. Ancak bu, her kültürün kapalı bir sistem olması ve bizim de güce dayalı ve ondan beslenen bir kültüre sahip olmamız nedeniyle çok zor, hatta imkânsız görünüyor. Çok yazık, çünkü gücü uygulamak aşkı yaşamakla zıt anlamlı. Aşk verirken, güç alıyor ve aldığı için kendini haklı çıkarıyor. Ne yazık İd kendi kişisel yaşamımız olarak gördüğümüz şey boyunca yaptıklarımız, aslında dış dünyanın güç oyunlarını ve güç mücadelelerini kopyalamaktan ibaret. Bu durumu, kendimizden ve birbirimizden gizlemek için büyük bir çaba harcamamız ise daha da üzücü.

Şiir derlemesi kitabımın başlığı olan Power Politics, yalcın bir kız arkadaşım tarafından bana yazılan bir mektuptan alındı; ar kadaşım bana içinde bulunduğu kötü durumu anlatıyordu. Aynı ifadeyi, iki gün sonra bir gazetede gördüm. Bana göre şiirler işte burada - mektupla gazetenin, sözde herkese açık dünyayla sözde kişisel dünyanın ortasında var oluyor.

Şiir bir vaaz ya da çözüm değil, hatta analiz bile değil. Fakat bazen bir yansıma olabiliyor. Neye benzediğimizi görmek için aynadaki yansımamızdan yararlanıyoruz. Görüntü çok korkunçsa, bazen değişmek için çaba gösteriyoruz. Fakat farkındalık olmadan, değişme olması mümkün değil.[21]

Margaret, genel ile özel arasında yaptığımız şizofrenik aynının zannettiğimiz kadar kesin olmadığında ısrar ediyordu. Biz-ler, mahrem ve özel dünyanın inzivaya çekilebileceğimiz bir yer olduğuna inanarak yaşıyor, ancak oraya da genel dünyayı haberdar eden güç oyunları getiriyoruz. Bunun başka türlü olmasını nasıl bekliyoruz ki?

Aşk olarak adlandırdığımız şey, yaptığımız her şey gibi kültüre bağlı. Sevmeye, kültürden topladığımız mitolojileri ithal ediyoruz. Aşk bir tür mitomani şeklinde başlıyor, kendi drama-sını ve aşırılıklarını beraberinde getiriyor. Modern kültürde, aşka romantik sinema görüntüleri de dahil oluyor. Aşkın destansı bir hikaye olmasını, kendine özgü donatılar taşımasını istiyoruz: Vals, filmdeki akşam yemeği sahnesi, palmiye saksılarıyla süslü bir otel, aşk şarkısı ve aforizma dizisi gibi... Margaret, zaten aşk fikrine bir bağımlılık, ben kavramına ise kurgu olarak bakıyordu. Her cinsin kendine özgü imajları vardı: Kadın, sabırlı Penelo-pe, Daphne, ilkel mağara tanrıçası gibi; erkekse arayış içinde bir maceracı, fetheden bir şövalye, Mavisakal ya da Drakula gibiydi. Erkek, sadece dışarıdan bakıldığında bütün gücün sahibi gibi görünüyordu. Her iki taraf da güç kullanıyordu ve aşktaki incinme kapasitesi inanılmazdı.

Bu şiirlerde, kadın aynı zamanda bir mitoloji uzmanı ve erkeğin destansı olmasını talep ediyor. Aşkın gizemine doğru yol alırken, birbirimizi yarattığımızı fark ediyor ve yabancılarla dans ediyoruz. Şiirler sert, açık, huzur kaçıran (çünkü çoğunlukla mizahi olan) bir dille yazılmış ve en karmaşık insani gizemle ilgili gerçekleri talep ediyor. Buradaki gizem şu: Erkekle kadın, güç mücadelesinden vazgeçerek nasıl beraber olabilir?

Onlar Düşman Uluslar 1

Kaybolan hayvanlardan ötürü hızla çoğalan lağım ve korkulardan deniz tıkanıyor, hava tükendi tükenecek

nazik olmalı,

ibret almalı, birbirimizi bağışlamalıyız Ama tam aksine,

saldırır gibi dokunuyoruz birbirimize,

getirdiğimiz hediyeler iyi niyetli bile olsa ellerimizde çarpılıp dönüşüyor aletlere, manevralara

2

Beni hedefe dönüştürmeyi bırak dürbününle gözetleyerek, teslim olacağım karşılığında

havadan çekilmiş bu fotoğraf (hassas bölgelerin kırmızıyla işaretli) çok işime yaradı

Bak, yalnız kalmışız durağan alanda, kar yenilmez de ele geçmez de

3

Burada hiç ordu yok para yok burada

Hava soğuk ve daha da soğuyor İhtiyacımız var birbirimizin nefesine, sıcaklığına, hayatta kalmaktan başka savaşa güç yetiremeyiz, gitme

yürü benimle, neredeyse yetecek zaman eğer biz dönebilsek geriye

(belki) geçen yaza

Hepsi de yanılıyordu:

menteşeli bronz adam, kırılgan adam cam misketten yapma,

gösterişli pelerin ve botlar giyen sivri dişli adam seni pul pul soyan.

Benim hatamdı ama sen yardım ettin, hoşuna gitti bu senin.

ikimizin de hoşuna gitmeyecek bundan sonrası: beni takip ediyorsun sokaklarda, koridorlarda, eriyerek sana dokunduğumda, sakınıyorsun yok pahasına sana uzattığım şeylerden, gerçeklerden aşınan yüzün,

kötürüm ve direngen. İstiyorsun rüzgâr gibi, tekrar tekrar, tek kelime etmeden o yasaklı şeyi: aynasız bir aşk ki ben değil sensin sebebi.

Şiirler, kötü ruhları kovan özel dualar değildi. Pahalıya mal olan itiraflar da değildi. Şiirlerin pahası,

ayağa kalkıp tabuları yıkmaktan ileri geliyordu: Söylenemeyen söyleniyordu. Şiirler romantik mitleri paramparça edip varsayım spektrumunu değiştiriyor, kadın erkek ilişkilerindeki olasılıkları gösteriyordu. Aşkın, zaman ve cesaret istediğini ve beslenmesi gerektiğini ileri sürüyordu.

Bütün bunlar, değişim için yeni alanlar talep eden ve kapılar açan Margaret için, çok heyecan verici ve çarpıcı şeylerdi. Yine de insanların gözündeki imajına bir Medusa karakteri ya da buz kız iliştirilmesine hazır değildi.

Power Politics büyük bir heyecanla karşılandı.

Laurence, Margaret'e şöyle yazdı:

Doğrusunu söylemek gerekirse, şiirler kutsal ruh gibi beni gözlerimin arasından vurdu. Baştaki o kısacık şiir... "Yerleştin içime göze giren kanca misali..." çok güzeldi, çünkü bütün kadın-erkek ilişkisinin acıklı özünü, daha doğrusu bu ilişkinin içerebileceği acının özünü bir iki kelimeye sığdırabilmişti. Sanırım, kitaptaki şiirlerin pek çoğu için aynı şey geçerli. Bu şiirler üzücü değil ve bu iyi bir şey. Bazen korkunç oluyorlar, ama tuzakları bilenler böyledir. Ayrıca insanların birbirine büyük bir ihtiyaç duyduğunu ima ediyorlar. Bu, kadın ve erkeklerin birbirlerini hükümsüz kılmasına gerek olmadığını gösteren bir inanç, oysa genelde çoğu zaman bunu yapıyorlar.[22]

Laurence, aynı kelimeleri arkadaşı Al Purdy'ye de yazmış ve sonuna şöyle eklemişti: "Vay be, çok iyi bir kitap, öyle değil mi?.. Margaret'in şiirlerini ne kadar beğeniyorum, anlatamam. Onu insan olarak da çok seviyorum ve onunla bir kez konuştuktan sonra, hiç de korkunç olmadığını anladım. Onunla samimi bile olabilirdim ve sanırım bunu başardım."[23]

Kanada'da çıkan eleştiriler çok ilgi çekiciydi. Çoğunun şiirle pek ilgisi yoktu. Bruce Blackadar, The Windsor Star'd a şöyle yazmıştı: "Kitabın arka kapağındaki yüzü, mutlak [bir] dürüstlük ve korkunç bir kendini ifşa etme anı gibi... Böyle bir samimiyete ne kadar dayanabiliriz?"[24] Beter Stevens, The Glohe and Mail: "Bütün kitap sakin bir öfkeyle dolu. Ancak insan aşkı adına birbirine zarar veren iki insanı anlatan bu kronik, kendi sınırlarını çiziyor... Dil, kayıtsızlık duygusu uyandırıyor."[25] Sid Stephen eleştirisinde, kitabı kendini ifşa etmiş bir erkek şovene verdiğinde, adamın ona sevinçle şiirlerin karşı cinse olan güvensizliğini pekiştirdiğini söylediğini yazmıştı. Stephen ona, "îyi de, bu canını sıkmıyor mu?" diye sorduğunda, adam, "Asla; bu kadın erkek gibi düşünüyor," diye cevap vermişti, "sert, açık ve acımasız."[26] Bir başka deştirmen şöyle yazmıştı:

Entelektüel açıdan şöyle bir dünyada yaşamak hayli kolay olurdu: Savaşların, yetersiz beslenmenin, açlığın, çevresel tehlikelerin, teknolojinin korkunç etkileri vesairenin bir tek nedeni ve dolayısıyla bir tek çözümü olsun; adamı bulup öldürelim, sonra da kadınlar arasında bir sevgi kardeşliği kuralım. Margaret

Atwood'un tanımıyla, bu tür bir "kuvvet politikası", insanın kendisine ve dünyaya köstek olan, çocukça bir şey... Öyle ki, özgürlüğü hayali cinayetler ya da serbestleştirilmiş cinsel söz dağarcığıyla ilişkilendiren kadın şairlerin özel itirazları yerini bulmuş olmasaydı, kitap bütünüyle göz ardı edilebilirdi.[27]

Margaret, 1976'da bazı eleştirmenlerin kötü niyetini şaşırtıcı bulup bulmadığı şeklindeki soruya, şöyle cevap vermişti: "Bence bu, insanların neyi makbul bulduğuyla ilgili. Erkeklerin kadınların kötü davranışlarıyla ilgili şiirleri, I. Elizabeth devrinin zalim metreslerine kadar giden eski bir geleneğin parçası ve çok az insan, geleneksel üslupları inceleme zahmetine giriyor. Cadaloz tanrıçalarla ilgili yazılar okuduğumuzda ya da kafası olmayan, koca memeli kadın portrelerine rastladığımızda, kılımızı bile kıpırdatmıyoruz. Öte yandan kadınların erkekler hakkında çirkin sözler sarf etmemesi gerekiyor. Bu hoş değil, ayrıca geleneklere ayları."[28]

Power Politics kitabından halka açık okumalar yapmaya başlayan Margaret, kanca-ve-göz epigramını okuduğunda genellikle korku dolu bir tepki aldığını fark etti. Fakat aslında, insanların buradaki mizahı göreceğini ummuştu. Bir röportajcıya hüzünle, "Siz, üzerinde ŞİMDİ GÜLÜN yazılı, turuncu bir neon lambası yakıp söndürmedikçe gülmeyecek insanlar var. Bunu kabullenmeniz gerek," demişti. "Burada tia, kabul edilebilir ve kabul edilemez şeylerin neler olduğu meselesi var. Irving Layton, kadınlar hakkında son derece edepsiz şiirler okuyabiliyor ve dinleyicileri bunları çok komik bulabiliyorlar. Benim erkekler hakkındaki şiirlerim bu şekilde algılanmıyor, oysa kıçında sivilceleri olan bir erkek akademisyenle ilgili bir şiir yazmadım. Bunun gibi aleni kişisel saldırılara girmiyorum. Nedenini bilmiyorum. Belki de kadınların kibar olması gerektiği hissini üstümden atamadığımdandır."[29]

Power Politics'in, iki yıl sonra Amerika'da çıkan eleştirileri daha nesnel duruyordu ve genelde doğrudan şiire yönelikti. Po-etry dergisinden Dick Ailen, Power Politics'ı, "aşk ilişkisiyle ilgili duygu yoğunluğu, özenli bir işçilik ve asap bozucu bir betimlemeyle yazılmış, üst-seviye bir şiir dizisi," olarak tanımlamış ve "[Bu] arayış içinde olan samimi bir kitap ve çok dokunaklı; aşk mücadelesinin özüne, neredeyse en iyi dönem Sylvia Plath eserleri kadar iyi iniyor. İnsan, bu deneyimden sonra sarsılıyor, aynı anda hem güçlü hem de hassas bir hale geliyor," demişti.[30]

Amerika'nın en iyi şiir eleştirmenlerinden biri olan Helen Vendler, The Nen? York Times Book Review'de üç kitabı eleştirmiş ve belli ki en çok Margaret'in kitabından etkilenmişti:

Margaret Atwood'un Power Politics kitabı, kadın ve erkekler arasındaki ölüm kalım mücadelesini anlatan gerçek bir dizi... Onu bir çırpıda okuyanlar için, [kitap] neredeyse istemsiz ancak amansız bir şekilde ilerliyor. Bu ilerleme, bitmez tükenmez bir merak ve dramadan oluşan mükemmel bir düzen içinde gerçekleşiyor... Atwood öyle başarılı ki, şiirlerinin kapsam ve ölçeğini genişletmesini ve vizyonunu daha uzun dalga boylarına ayarlamasını dilemekten başka çare yok.[31]

Margaret'in bu şiirlerde yaptığı şeyleri sindirmek zaman alacaktı. Margaret, kadınları bir tür duygusal mengeneye sıkıştıran romantik aşk mitini çürütmüştü. Kadınlara, aşkın bir yaşam çözümü olduğuna inanmaları öğretilmişti; öteki yarılarını, yani kendi kimliklerinin vazgeçilmez tamamlayıcısı olan ruh eşlerini aramaları gerekiyordu. Yüksek kültürden ucuz romanlara dek tüm edebiyatımıza asırlardır hâkim olan mit buydu. Fakat işin ilginç yanı, aşk hikâyeleri asla mutlu sonla bitmiyordu. Sevgililer akılalmaz bir tutkuyla can veriyorlar -Tristan ve İsolde hikâyesi gibi- ya da kadınlar terk ediliyor ve saf aşklarının yasını tutuyorlardı - Elizabeth Smart'ın Merkez İstasyonu 'nda Oturup Ağladım adlı kitabındaki gibi. Bu tür bir aşkın, gerçek dünyada yaşayanlarla pek ilgisi yoktu. Romantik aşk miti, yüksek retorik görüntüsünün altında, yapmacık tavır, suçlama, karşı suçlama ve

Margaret'in çok ilgisini çeken kazanan/kaybeden kompleksine davedye çıkarıyordu. Margaret aşkla ilgili dizisine "Power Poli-dcs" adını verdiğinde, lokomotifi güç olan ve ırk, sınıf, cinsiyet yoluyla hâkimiyet ilkesine dayanan bir kültürde, gücün ilişkilerde oynadığı rolü görmezden gelmenin, kasıtlı ve gönüllü bir körlük olduğuna işaret ediyordu. Kadınların meseleye daha dikkatli bakmaları gerekiyordu. Margaret, aşkın duygusal çalkantılarına bağımlılığın kadınlar için tehlikeli bir yanılsama olduğunu anlıyor ve bu mitin çürütülmesinin kadın ve erkeklerin yararına olacağına inanıyordu. Fakat sadece eski mitleri yıkmakla ilgilenmiyordu. Bundan daha fazlasının mümkün olduğunu düşünüyordu. Kendine sık sık, "İnsan olmak? Bunu başardık mı?" diye soruyordu. Bir başkasıyla, onun özgünlüğünü idrak ettiğimiz sevgi dolu bir ilişki ya da Margaret'in deyimiyle, "aynaları kıran" bir ilişki yaşamak mümkündü. Kadınlar, aşkı saplantı haline getirerek çok vakit harcıyorlardı ve aşk kendisiyle çelişen bir biçimde kişisel bir saplantıya dönüşüyordu. Margaret, kadınların kendilerini iki kişilik evreni aşan bir bağlamda düşünüp yaratıcı bir şekilde dünyayla meşgul olmalarının onlar için daha iyi olacağını söylüyordu. Sonuçta, kendi sorumluluğumuzu üstlenmemiz gerekiyordu, çünkü elimizdeki tek şey kendi kaderimizdi ve kaderimizi sadece biz belirleyebilirdik.

Nisan ayı geldiğinde, Montreal'deki Minotaur Film Şirketi'nin işi yokuşa sürdüğü ve The Edible Woman'ın filmini çekmeyeceği anlaşıldı, ancak 1960'larda hasılat rekoru kıran Tom Jonesve Bir Tadım Bal adlı iki filmi yönetmiş İngiliz yönetmen Tony Ric-hardson, ansızın bu seçenekle ilgilenmeye başlamıştı. Margaret, arkadaşlarına film olasılığının yine belirdiğini haber verdi; zaten Tarot kartları da böyle söylüyordu.

Mayısta, Margaret ve Jim arabayla Fransa'nın güneyine gittiler. Richardson, onları oradaki villasına davet etmişti; bu şekilde Margaret'le senaryo üzerinde çalışabilecekti. Jim, Provence bölgesinde dağlık bir kasabada arabadan inip Richardson'm bütün kasabayı satın aldığını fark ettikleri anı hâlâ hatırlıyor. Kasabada yaklaşık on bina vardı. Sir John Gielgud, onları karşılamaya gelmişti. Ev, egzotik papağanlarla doluydu ve akşamları Sir John'un anlattığı hikâyeleri dinleyerek geçiriyorlardı. Sir John, hikâyelerden birinde Glyndeboume Opera Binası'nda ıstakoz salatasının içine düşüyordu. Margaret ve Jim'in kaldığı ay boyunca, tiyatro ve sinema camiasından insanlar evde misafir oldular.

Her şey göz kamaştırıcıydı, ancak Jim bir gece birisine Kanada edebiyatında uzmanlaşmayı düşündüğünü söyleme hatasına düşmüş ve şöyle bir cevap almıştı: "Kanada edebiyatı mı! Neden böyle bir şey yapıyorsun ki James... Yok yok, sakın ha! Çok sıkıcı olur." Bu sahneyi izlemek eğlenceliydi; ne var ki olanların Jim'le pek ilgisi yoktu.

Margaret ve Jim İtalya'ya gittiler. Anticoli Corrado'dan ev tuttular. Burası, Roma'nın biraz doğusunda, iki dağ arasındaki geçide bakan bir kasabaydı. Muhteşem bir yazdı. Orada iki buçuk ay kaldılar ve bu arada Margaret, Surfacing üzerinde çalıştı. Tanıştıkları herkes roman yazıyordu, bu nedenle Jim de bir gün otunıp aynısını yaptı. Kitabı beğenen bir acente buldu. Yayımcılar kitabı reddetse de, Jim'e kısa hikâyeler yazıp yazamadığını soracak kadar ilgiliydiler. Jim'in bu tür hikâyeler yazabildiği ortaya çıktı; yazdığı ilk hikâye, The Atlantic Monthly dergisinde yayımlandı. Ayrıca Kanada'daki hayvan hikâyeleri yazarları hakkında yazdığı bazı makaleler, Clarke, Irwin Yayınevi tarafından yayımlanan bir kitaba kaynaklık etti.

Jim ve Margaret, ağustos sonunda Kanada'ya geri döndüler. Tony Richardson, The Edible Woman için Toronto'da KanadalIlardan para toplamakla meşguldü, fakat bunun kolay olmadığı anlaşılmıştı. Son iki filmi Tom Jonesve Bir Tadım Bal gibi hasılat rekoru kırmamıştı ve filme finansal destek

bulmak çok zordu. "Sorun biraz da," diyor Jim geçmişi anımsayarak, "İngilizlere özgü davranışlarından kaynaklanıyordu. Yaklaşım tarzları şöy-leydi: 'Bize borç verirsiniz herhalde.' KanadalIların cevabı ise şu oluyordu: 'Tabii İd, yalnız önce şu işi bir gözden geçirelim."' Richardson çok büyük bir yıldızın sponsorları cezbedeceğiıi umuyor ve aklından Barbra Streisand'ı geçiriyordu. Telefilm Canada'dan para koparmayı başardı ve film biraz hız kazandı, ancak asla çekilmedi. Jim şöyle diyor: "Yazık oldu, çünkü senaryo çok hoştu. Yetmişli yılların başındaki kısa film tarzında çekilecekti; John ve Mary ya da Aşk Hikâyesi gibi. Fakat artık onu hayata döndürmek için çok geçti. Tavı kaçmıştı."

Margaret, York Üniversitesi'nden iş teklifi aldı. Casa Loma'nın arkasında, 27 Hilton Caddesi adresindeki evi satın aldılar ve stüdyo daireye yerleşip gelirlerindeki açığı en üst kattaki odaları öğrencilere kiraya vererek kapatmaya çalıştılar. Bu öğrencilerin arasında, Margaret'in kız kardeşi Ruth da vardı.[32] Dönem ortası olduğu için Jim'in üniversitede iş bulması zordu, ayrıca akademik iş piyasası resmen donmuştu. Jim, özgeçmişler yollamaya devam etse de, kimsenin onu işe almayacağını biliyordu.

Margaret ve Jim, ülkeden ayrıyken yabancı turist olmanın getirdiği tuhaf ortakyaşamı sürmüşlerdi, ancak Toronto'ya döndüklerinde zorluklar baş göstermeye başladı. İkisinin de mutsuz olduğu açıktı. Bir defa Toronto, Jim'in memleketi değildi ve burada da kendini yabancı gibi hissediyordu. Charlie gibi arkadaşları vardı, ama şehirdeki yaşamı keşfetmek için nereye gideceğini bilmiyordu.

Jim, geçmişi anımsayıp şöyle diyor:

Zihnimizde ne tür bir evlilik canlandırdıysak, senaryosuna uymadığımızın farkındaydık ve ben hangi senaryoyu takip edeceğimi bilmiyordum. Peggy, o günlerde kadın rolünden beklenenleri en ince ayrıntılarıyla incelemek ve çözümlemek konusunda çok başarılıydı. Fakat kadın rolü de, erkek rolü de bize hiç uymuyordu. O erkek modeli değildim, ama ne olduğumu da bilmiyordum. Peggy de kesinlikle sıradan bir kadın değildi. Ne yapmak istediğini biliyordu. Bundan hiç şüphesi yoktu. Ancak ben kendi amaçlarımdan o kadar emin değildim.

Evlilik konusunu hiç düşünmediğimden, ondan yemek pişirmesini ve temizlik yapmasını beklemiyordum. Böyle şeyler aklımın ucundan bile geçmiyordu. Aklımdan ne geçiyordu ya da başkaları ne düşünüyordu, merak ediyorum aslında. Yaşadığımız şeyin deneye benzer bir yanı vardı. Zamanla öğreniyorduk.[33]

Bu, her ikisi için de son derece zor bir dönemdi. Margarct, Margaret Laurence'a yazdığı bir mektupta o sonbaharı korkunç olarak tanımlıyordu. Büyük bir basla altındaydı; York'ta ders veriyor, okuma günlerine katılıyor ve Anansi için çalışıyordu (Dennis Lee'nin yayınevi için editörlük yapmaya başlamıştı). Laurence'a, berbat ve paniğe kapılmış gibi hissetmesinin nedeni olarak, sadece çok fazla sorumluluk almasını gösteriyordu. Daha çok şey söylemek Jim'e vefasızlık olurdu.[34]

1972 yazında yaşanan çok kötü aylardan sonra, Jim evden taşındı. O ve Margaret, 1977 yılında boşanacaklardı.

Geriye dönüp baktığınızda, kişisel deneyimleriniz olarak gördüğünüz şeylerin, sonradan daha büyük ve genel bir şablonun parçası olduğunu görmek çok tuhaf. Jim düşünceli bir şekilde şöyle diyor: "O

günlerde ıstırap haline gelmiş ilişkiler çok fazlaydı, çünkü beklentilerde büyük değişiklikler olmuştu. Böyle şeyler günümüzde pek yaşanmıyor ya da yaşlandığımdan öyle zannediyorum."

Jim, kendi kuşağından genç Amerikalı erkeklere, oradan oraya sürüklenmekten duyduğu endişeyi ve yabancı bir ülkede sürgün olmanın yarattığı şaşkınlığı anlatıyordu. Nerede olduğunu hiç bilmiyordu. Yıllar sonra, Vietnam Savaşı'nda Kanada'ya gelen genç Amerikalılar hakkında kitap yazan bir akademisyen onunla röportaj yaptığında, kendi sorununun çok yaygın olduğunu öğrenmişti. Röportajcıya ilk eşinden ayrıldığını söylediğinde, adam şöyle cevap vermişti: "Onlar da ayrıldı. Hem de hepsi."

Margaret ve Margaret Drabble, yıllar sonra geçmişe dönüp bakacak ve yaşamlarının o an farkında olmadıkları bir şablonu takip ettiğini fark edeceklerdi. Yaşamın sunduğu paradigmalar sınırlıydı. Onların kuşağından gelen kadınlar, eski paradigmaları yıkıyorlardı, ancak henüz yenileri icat edilmemişti ve birtakım bedeller ödeniyordu.

Margaret, Drabble ile Chatelaine dergisi için röportaj yapmış ve onların kuşağından gelen kadın yazarların ilk kez kendi istediklerini yazabildiğim söylemişti. Meslek hayatının başlarında yazdıkları "kadınca materyaller" saygın bulunmamıştı. "Hatırladığım kadarıyla, kadınların erkekler yokken mutfakta neler söylediğini, küvette neler düşündüğünü ve bunun gibi konuları ilk kez senin kitaplarında gördüm -diğerleri Marian Engel ve Alice Munro idi- daha önce hiç böyle şeyler okumamıştım." Drabble şöyle cevap verdi: "Sanırım, bu yaptığım işe güvenimle ilgili bir şey -kendini beğenmişlik gibi olacak ama- bana ilginç gelen şeylerin milyonlara da öyle geleceğini düşünüyorum. Anormal değilim, normal olduğumu biliyorum."

Geçmişe dönük bu röportajda, geçmişteki yaşamlarına ve nelerin mümkün olduğuna bakıyorlardı. Drabble şunları anlatıyordu:

Çok zordu. Ben de muhtemelen senin gibi, bir insanın her ikisini de yapabileceğine [yazarlıkla evliliği bir arada yürütebileceğine] ve dolu dolu bir yaşam sürebileceğine inanarak büyüdüm. Ancak fark etmediğimiz bir şey vardı; o da bunun son derece yorucu bir iş olmasıydı. Altmışlı yılların büyük bir bölümü, bir insanın çocuk sahibi olup çalışmasının prensipte mümkün olmasına rağmen, pratikte çok zor olmasını düşünerek geçti.

İlkini [ilk çocuğumu] doğurduğumda 21 yaşındaydım... Sesimi çıkarmayıp evde bebeklerle oturmaya niyetim yoktu. Yazılarımı evde yazdım. Zor oldu ama bunu yapmamı engelleyen önyargılar olduğunu sanmıyorum. Annem, kesinlikle beni çok teşvik etti; böyle bir ayrım yapmak mümkün müdür, bilmiyorum ama, başarımdan nefret eden ilk kocam bile direkt olarak işime karşı çıkmadı.

Margaret, birtakım Kanadalı yazarların evliliklerinin aynı yolu izlediğini söylüyordu: Erken evlilik, çocuklar, Margaret'in deyimiyle, "başına, hiç hesapta olmayan bir şey -yani kadının başarısı- gelmiş gibi hisseden bir koca."[35] Margaret alternatif bir yol seçmişti. Ev hayatını ve çocukları daha sonraya bırakmıştı. Ancak evliliği zaten sona ermişti ve bunun sebebi kısmen, Jim'in maruz kaldığı ve uzak durduğu şu yaygın önyargıydı: Güçlü bir kadınla birlikte olan adam onun aksesuarı olur, tamamen bağımsız bir kişilik olamaz. Toplumun başarılı kadınların erkekleri hadım ettikleri varsayımından vazgeçmesi biraz zaman alacaktı.

Jim, 1972 yazının iki karanlık ayı boyunca kısa hikâyeler yazdı. "The Phrenology of Love[4] [5]" adlı ilk hikâye, Montana kökenlerinin dokunaklı ama eğlenceli bir parodisiydi. Hebb adlı hayali bir kasabada geçen hikâyenin ana karakteri, lisede orta yaşlı bir biyoloji öğretmeni olan Evalt Jerome Gustavson'dı. Gustavson, Grace Split adlı dazlak bir kadına âşık oluyordu. Grace Split, Highway 9'daki Liberty Head'de sahne alan bir Western grubunda kontrbas çalıyordu. Jim, komik diyalog yazma konusunda çok yetenekliydi ve tutucu Orta Batı'nın bastırılmış aşırılıklarını çok iyi yakalamıştı. Hikâye, ertesi yıl The Atlantic tarafından basıldı ve yılın en iyi kurgusu ödülünü aldı.[36] Jim, o dönemde yazabildiğim kanıtlamak için yazıyordu. Geriye dönüp baktığında, o yazdaki yalnızlığının yapıcı olduğunu fark ediyor. Şöyle diyor: "Şimdi hayal meyal hatırlıyorum -aradan yirmi beş yıl geçti- ama ikimiz için de çok yaratıcı ve verimli bir dönemdi."

1975'te Margaret'in "Hair Jewelry"" adlı hikâyesi yayımlandı. Hikâye, bir şiir kıtası gibi okunuyor, ilişki bittikten sonra yapılan sevgi dolu bir jesti andırıyordu. Hikâyedeki karakterler Margaret ve Jint değildi, fakat Margaret iki karakterin arasında başlayan romantik ilişkiyi inşa ederken, Harvard'da birlikte geçirdikleri zamanla ilgili ayrıntılardan yararlanmıştı. Örneğin, ana karakterler, o ve Jim'in bir zamanlar yaptığı gibi, Kraliçe Victoria'nın kardan kadınını yapıyorlardı. Bu da, o küçük Alfred Hitchcock rollerine benziyordu; başka bir şeyle ilgili bir hikâyeye gömülü özel bir andı. Yaşananların gerçek bir aşk ilişkisi olduğunu ima ediyordu. Jim buna şöyle cevap veriyor: "Evet, öyle, birbirimize âşıktık. Bu, bir süreliğine gerçek bir aşktı."

1

Canadian Pacific Railway: Kanada Pasifik Demiryolu (ç.n.)

2

Aygır Adam (ç.n.)

3

Teni Oxford İngilizce Kanada Şiirleri Kitabı (ç.n.)

4

Aşkın Frenolojisi (ç.n.)

5

Saç Mücevherleri (ç.n.)

BÜYÜLENMİŞ

m:

Margaret ve Jim İtalya'da yaşarken, Margaret, Dennis Lee'den House of Anansi'nin yayın kuruluna katılma teklifini içeren bir mektup almıştı. Mektubu bir panik çığlığı gibiydi. Anansi 1967'de kurulduğunda, McClelland and Stewart'tan Jack McClelland, yayınevinin on sekiz ay ayakta kalabileceğini öngörmüştü. Yayınevi dört yıldır ayaktaydı. Fakat 1971'de zora girmişti.

Anansi, altmışlarda fenomen olmuştu. Efsaneye göre, yayınevinin kurulması Toronto'daki Pilot Tavern'de bira içilirken gerçekleşmişti. Dediklerine göre, Dave Godfrey ve Dennis Lee, kendi kitaplarını yayımlayacak bir yer bulamıyorlardı, çünkü yazdıkları, Amerikan yayınevlerinin Kanada şubelerinin ilgisini çekmeyi başaramıyordu. Kendilerine ve yeni Kanadalı yeteneklere yer açmak için kendi yayınevlerini kurdular. Ancak olaylar göründüğünden çok daha plansız gelişti. Dennis Lee, Anansi'nin doğaçlama olarak başladığını anımsıyor: "Neden The Kingdom of Absence'ı yayınlamıyoruz? Bir isim uyduralım da gerçek bir yayınevi gibi dursun, ne dersiniz?"[1]

Dennis ve Dave yayınevini, Dave'in 671 Spadina Caddesi adresinde kiraladığı, Kral Edward döneminden kalma evin yarı arktik bodrum katında kurdular. Burası, Wiiig On Cenazeevi'nin bitişiğindeydi. Bodrumun bir bölümünü ofise dönüştürdüler ve yayınevinin envanterini kazan dairesindeki raflara dizdiler. İlk tam zamanlı çalışanları, Doug Fetherling oldu. Fetherling, şehre yeni gelen, Vietnam Savaşı direnişçisi bir şairdi. Dennis onu, büyük ve delice bir enerjiyle dolu, on sekiz yaşında bir genç ve yetenekli bir şair olarak tarif ediyordu. Ona haftada otuz beş dolar ödüyorlardı. Fetherling, bu paranın on beş dolarını aynı bodrum katında yatacak yer kirası olarak iade ediyordu.[2] House of Anan-si Yayınevi, şiir kitaplarıyla yayım hayatına başladı. Margaret'in Halka Oyunu kitabını yeniden bastılar, Fetherling ve Joe Ro-senblatt gibi genç şairlerin yeni kitaplarını yayımladılar, tasa bir süre sonra da Michael Ondaatje'nin The Collected Works of Billy the Kid[1] kitabını yayımladılar. Ayrıca Godfrey'nin Death Goes Better with Coca-Cola[2] adlı hikâye derlemesini de yayımladılar. Fakat bir şeye daha odaklanmışlardı. Ocak 1968'de, Manualfor Draft-Açje Immijjrants to Canada[3] adlı ayrıntılı rehberi yayımladılar. Kitap, Kanada'da asker kaçağı olarak hayatta kalmanın yollarını anlatıyordu.

Dave, pek çok hedefi olan genç bir adamdı. Dennis onu, zihni devamlı taktiklere çalışan, çok zeki bir adam olarak tarif ediyor. "Sanırım, her sabah uyanıp evreni yeniden şekillendiriyordu. içinde, kimsenin bilmediği bir merak ve hırs vardı. Nerede bir ışık belirse -yabancı sermaye, büyük yayınevleri, üniversiteler- oraya bir hedef koyuyordu ve geçmişte epeyce düşman edindi."[3]

Dave'in hedeflerinden biri de, kendi icadı olan Makka adlı bir üründü. Bütün temel besinleri içerdiği söylenen toz halindeki bu ürün, suyla karıştırıldığında, Afrika'daki açlar için ekonomik bir beslenme yolu olacaktı. Bir başka hedefi de Barış Eylemi için bir Öğrenci Birliği oluşturmaktı. Vietnam Savaşı kızıştığında, asker kaçakları ya da askerlik çağma gelenler, Kanada sınırını geçmeye başlamışlardı. Dennis ve karısı Donna, kaçaklara haftada bir gece kendi evlerinde danışmanlık yapıyorlardı. Hatta bazılarını kısa bir süreliğine misafir ettiler.

El kitabı, kaçaklar arasında çok tutuldu ve Anansi "yeraltı-nın yüceldiği yer" oldu. Asker kaçaklan ve

yazar adayları, 671 Spadina adresindeki evin ön kapısına dikiliyor, ancak sonunda Anansi'nin meşum arka kapısından içeri yollanıyorlardı. El kitabının yayımlanmasından hemen sonra, RCMP telefon dinleme cihazıyla çıkageldi.

Altmışlı yıllardı ve herkes yeni icatların peşindeydi. Dave "girişimci etkinlikler" ile ilgilenirken, Dennis eğitimi değiştirmek istiyordu. Mezun olduğu Victoria Fakültesi'nde ders veriyordu, ancak modern bürokratik üniversitenin artık işe yaramadığı sonucuna varmıştı. Böylece kendi üniversitesini icat etti. 1968'de Howard Adelman (o sırada York Üniversitesi'nde felsefe dersleri veren) ile birlikte Rochdale Üniversitesini kurdu.

Üniversitenin evrimi oldukça barok oldu. Adelman, genç bir öğrenciyken öğrenciler için uygun fiyatlı barınma sağlayan Cam-pus Co-operative Residences Incorporated örgütünün başkanlığını yapmıştı. Altmışlı yılların ortalarında en büyük projesi, öğrencilerin kalması için uygun fiyatlı ve çok katlı bir bina yapmaktı. "Rochdale projesi" adını alan projesi, Toronto Üniversitesinin işbirliğiyle yasal üniversite statüsü kazandı. Fakat çok geçmeden Dennis'in gaza getirdiği Co-op Eğitim Kurulu, bu konut deneyini radikal bir müşterek eğitim deneyine dönüştürdü. Rochdale, üniversitenin WASP kuruluşuna atılan bir tokat gibi olacaktı.[4]

1968'de altı harap Co-op binası, Rochdale Üniversitesine ayrıldı. Bu arada Dennis ve Adelman, Bloor ve Huron caddelerinin köşesindeki on sekiz katlı binanın tamamlanmasını bekliyorlardı. Amaçları, öğrencilerin yapısal olmayan bir eğitim bağlamında bağımsız bir şekilde yaşayıp çalışabileceği bir üniversite yaratmaktı: "Öğretim kadrosu, notlar, geçmişin ezici altyapılarından hiçbiri olmayacaktı." Dennis, sonradan Rochdale'in "öğrencinin eğitimiyle ilgili herhangi bir aktiviteyi tayin etmeye ya da yasaklamaya" razı olmadığını belirtmişti.[5] Amaç, üniversitenin demokratik bir biçimde yönetilmesi ve neyin öğrenileceğine öğrencilerin karar vermesiydi. Böyle bir deney, sadece altmışlı yıllarda akla gelebilirdi. Rochdale, müşterek sanatta yeni fikirler üretti (General Idea sanatçıları ve Theatre Passe Muraille'ın temelleri burada atıldı), ancak kaderinde birtakım felaketlere uğramak da vardı. Altmışlı yıllar, böyle bir dönemdi. Rochdale, bir yıldan kısa bir sürede yozlaştı ve Doug Fetherling'in sonradan belirttiği gibi, kuzeyin Haight-Ashbury'sine dönüştü - "Kanada'nın ve belki de Kuzey Amerika'nın doğu yarısının gördüğü en büyük uyuşturucu süpermarketi oldu. Daha da önemlisi, burada en katısından kapalı bir distopik toplum vardı. Kâbusu andıran bu otoriter ortamda, güvenlik görevlisi olarak işe alman bisikletli birlikler, lobide kontrol noktaları oluşturuyor ve saldırgan köpeklerle koridorlarda devriye geziyordu; zavallı Dennis'in tasavvur ettiğinin tam zıttı bir görüntü oluşmuştu." Dennis istifa etti, diğer genç "idealistlere de çok geçmeden yol verdiler."[6] Dennis'in hem Rochdale hem de Anansi ile bağlantısı olduğundan, bu ikisi insanların kafasında tek bir şey gibi yer etti ve bu Anansi için pek avantajlı olmadı.

House of Anansi, her zaman bir yayınevinden daha fazlası oldu, çünkü çalışanlarının enerjisi pek çok yöne kanalize olmuştu. Çok geçmeden, Dave ve Dennis'in farklı hedefleri olduğu ortaya çıktı. Ancak ikisinin de yayınevi üzerinde hakkı vardı. Elbette, Dave daha girişimci ve iş odaklı olmak istiyordu. Onun ve Dennis'in birbirinden koptuğu söyleniyordu, ama aralarında bir restleşme olmamıştı. Dennis'in hatırladığı kadarıyla, "bu, genç ve ateşli iki alfa erkeğiyle ilgili bir meseleydi; farklı yollar takip ettiklerini ve sonsuza dek birlikte çalışamayacaklarım biliyorlardı."[7] Dave, romanı üzerinde çalışmak için bir yıl Fransa'ya gitmiş ve döndüğünde, arkadaşları Roy MacSkimming ve Jim Bacque ile birlikte Anansi'ye kısa mesafedeki Sussex Caddesi'ıide New Press Yayınevi'ni kurmaya karar

vermişti. Fakat onunla Dennis arasında bariz bir mizaç uyuşmazlığı vardı. Yıllar sonra Dave'in karısı Fiilen, The Case ofthe Cold Murderer başlıklı bir polisiye roman çıkardı. Roman, küçük bir yayınevinde geçiyordu. Yayınevinin sahiplerinden biri olan çatık kaşlı WASP edebiyat editörünün, sapkın ve psikopat bir katil olduğu ortaya çıkıyordu. Dennis, kısa bir süre dava açmayı düşündü.

Roman ve hikâye, eskiden Dave'in işiydi, ancak şimdi bu işleri başeditör olan Dennis devralmıştı. Dennis'in hem kurmaca yazından hem de şiirden anladığı çok açıktı. Dave'in 1969'daki ayrılığından sonra Anansi'nin yayımladığı ilk roman, Graeme Gibson'ın Five Lejjs adlı eseri oldu. Dennis, bu işin yayınevini iflas ettireceğinden emindi, ama yine de yapılması gerektiğini düşünüyordu. Çünkü kitap muhteşemdi. Sonradan bir yayımcılık zaferine dönüştü. İlk bir iki haftada, Amerikan sansasyonel roman yazarı Jacqueline Susann'dan daha fazla sattı. İlk 1700 baskı bir ay içinde tükendi ve kitap aynı yıl içinde üç kez daha basıldı. Anansi 1970'te, Marian Engel'in feminist romanı The Honeyman Festival** ile bir çığır daha açtı. Ayrıca Quebec'li romancı Roch Carrier'nin Sheila Fischman tarafından Fransızcadan çevrilen La Guerre, TesSir/*** adlı eserini de yayımladılar. Bu, Quebec romanındaki ilk kuralsız diziydi. Yurttaşlık aktivizmi terk edilmemişti. Dennis, şehrin kalbini söküp çıkaracak Spadina Otoyolu'nun yapılması önerisini protesto etmekiçin, TheBad Trip**** (1970) adlı kitabın çıkarılmasına önayak oldu. Anansi, paraya sıkıştığından kitabı çıkaramamıştı. Kitap, bu nedenle Aııansi-New Press ortak girişimi olarak basıldı.

Anansi, kısa bir süre sonra Amerikan kanunlarını test etmeye karar verdi ve Ailen Ginsberg'in Aırplane Dreams' kitabından beş bin nüsha basıp yarıdan fazlasını toplu halde Amerika Bir leşik Devletleri'ne gönderdi. ABD'de "İmalat Bendi" diye bir şey vardı ve bu kanun, ülke dışında basılmış kitapların kaç tanesinin ithal edilebileceğine sınır getiriyordu. Fakat Kanada'da buna eşdeğer bir yasa yoktu. Amerikalı yayımcılar, isterlerse fazla baskıları Kanada sınırında atabilirlerdi (ki öyle de yaptılar.) KanadalI yayımcılar, sisteme boyun eğip kitaplarını ABD'de basmak zorunda kalıyorlardı. Anansi, Kanada'nm ses çıkarmamasından bıkmıştı. Ancak bu hareket, biraz Don Kişotvari oldu. Amerikalılar, kanunlarını uyguladılar ve Airplane Dreams'i kâğıt hamuruna dönüştürdüler. Anansi birkaç bin dolar kaybetti.

Dennis, 1971 yılında kendini tükenmiş hissediyordu. Anansi gibi isyankâr bir yayınevinin Kanada edebiyatındaki radikal kültürel değişime sağladığı katkı açıktı, ancak küçük yayınevleri artık orijinal olmaktan çıkmıştı. Çok sayıda küçük yayınevi açılmıştı. Büyük yayınevleri bile Kanadalı yazarlarla ilgilenmeye başlamıştı. Ayrıca hükümet, Kanada kitaplarını desteklemek için para yardımında bulunuyordu.

Dennis, 1972 yazında işini bırakmaya hazırdı. Yayınevindeki kişiler arasındaki ilişkiler öyle çapraşık bir hal almıştı ki, önceki yıl Anansi'nin yayın kuruluna katılan Jim Polk'un dediğine göre, bazıları yayınevine "Atreus'un Evi" demeye başlamışlardı.[8] Öldürücü politikalar, boşanmalar, aşk ilişkileri gırla gidiyordu, ayrıca yazarlardan biri intihar etmişti. Geçen yıl depoda çıkan bir yangın, stoğun yarısını harap etmiş, borçların vadesi geçmiş, matbaa makinesi ipotek edilmişti. Sürekli nakde sıkışıyorlardı. Anansi, Macmillan of Canada ile bir tür resmi ortaklık ihtimalini denedi, ancak Macmillan oralı olmadı. İyi niyet taslayarak, Anansi'yi sembolik bir fiyata satın almayı teklif ettiler. Bu, yüze inen bir tokat gibiydi.

Yayınevi bocalamaya devam etti. Jim Polk, Margaret'in Survi-val: A Thematic Guide to Canadian Literatüre kitabının yayınevini karanlık döneminden çıkardığını iddia ediyor. Kitap, herkesi şaşırtarak, en çok satanlardan biri olmuştu.

Margaret 1971'de Anansi'ye katıldığında, Anansi Spadina'dan ayrılmış ve Jarvis Caddesi'ndeki CBC'nin yakınlarında bir eve taşınmıştı. Burası, çalışmak için çok cazip bir yer değildi. Anansi henüz efsane olmamıştı. Bütün mesele, işlerin devamını sağlamaktı.

Margaret, yazmadığı ve ders vermediği zamanlarda kitap taslakları okuyordu. Dennis, onun bir taslakla nasıl çalıştığını gördüğünde şaşırıp kalmıştı. Margaret, bir pazar sabahı dört saat oturuyor "ve çok yoğun çalışma gerektiren bir işle ilgili ayrıntılı nodarı -pat diye- hazırlayıveriyordu. Kusursuz ve yerinde düzeltmeler yapıyor, sonra geri çekilip bir sonraki işe başlıyordu."

Margaret, "Kanada" kültürel projesine katkıda bulunmanın vatandaşlık görevi olduğu savına kendini kaptırmıştı. Anansi kılavuzlar yayımlıyordu. Paul Copeland ve Clayton Ruby tarafından yazılan Law! Law! Law!" kitabını çıkardılar. Bu, hukukla ilgili bir cep kitabıydı ve başka şeylerin yanı sıra, "kanunlarla tanıştığınızda" ne yapmanız gerektiği hakkında tavsiyeler içeriyordu. Altmışlı yılların sonunda tutuklanmak, çok zor bir şey değildi. Ayrıca Yorkville'deki hippiler için VD: The People-to-People Dise-ases*** adlı bir kitap yayımladılar.

Margaret de okuyucular için Kanada Edebiyatı rehberine benzer bir el kitabı yazmayı teklif etti. (Jim, onu kandırıp bu işe ikna ettiklerini söylüyor.) Ancak bu fikir ilgisini çekmişti. York [4] [5]

Üniversitesi nde Kanada Edebiyatı dersleri veriyordu ve diğer öğretim üyelerinin kitapları tanımadığını fark etmişti. Evrenin akademik merkezi Harvard'da, Perry Miller ve Alan Heimart gibi profesörlerin on yedinci yüzyıl Amerikalılarına ait tı m tu t aklı vaazları edebiyatmış gibi incelemesini her zaman çok şaşırtıcı bulmuştu. Oysa Kanada'daki en ilgi çekici yazarlar bile bir dipnota layık görülmüyorlardı. Orada var olanları özetleyen bir el kitabı değerli olabilirdi.

Margaret, altmışlı yılların başında Kanadalılara has kültürel özellikler hakkında geliştirdiği bazı teorilere dönerek tezi üzerinde çalışmaya başladı. Perry Millerim, Amerikan kimliğini doğanın fethi saplantılı dramasına yerleştiren kitabı Errand into the WıldernessY okudu. Amerikalılar hudut bölgesini sembol haline getirmişti; burası onların iyimserliğini ve elit, seçilmiş olduklarına dair Püriten inançlarını yansıtıyordu. Ancak Kanadalılar, doğaya farklı bir şekilde bakıyorlardı. Onu fethetmek istemiyor, sadece onda hayatta kalmak istiyorlardı. Ulusal ve kültürel açıdan, hep hayatta kalmakla ilgili bir endişeleri olmuştu. Ancak zihnin böyle bir şeyle meşgul olması, kurban kompleksini de beraberinde getiriyordu. Hayatta kalmak aslında, Kanadalılara abuk subuk konuşmaktan vazgeçip kendilerine değer vermelerini söyleyen politik bir manifestoydu. Margaret, Büyük Kanadalı Kurban Kompleksi nden bıkmıştı. Bunu o zamanlar şöyle özetliyordu: Zavallı biz... Ahlaki açıdan Amerikalılardan daha iyiyiz. Vietnam'da insan yakmıyoruz. Ama bu aşağılık herifler gelmiş, vatanımızı elimizden alıyorlar."[9] Fakat Margaret'e göre, kazın ayağı öyle değildi, bu fikri Kanadalılar satıyordu.

Survival için yapılan son toplantı, sonbahar 1972 teslim tarihine uyma çabasıyla komik operaları andırıyordu. Jim, dayanılmaz sıcak bir ağustos günü Casa Loma'mn arkasındaki Gotik evlerine geldiğinde, Anansi çalışanlarının içeride toplanmış olduğunu hatırlıyor. Odalar, daktilolu insanlarla

ve Margaret in çiviyazısıyla doldurduğu not kartlarıyla doluydu. Margaret bir köşeye oturmuş, vızır vızır yazarken, Deniş de odada volta atıp birtakım önerilerde bulunuyordu. Sonradan Anansi de Dennis in yerine geçecek olan Shirley Gibson, cini getirmişti.

Survival büyük bir başarı oldu. 1975 yılına dek elli binden fazla sattı. Northrop Frye, on yıl önce KanadalIların aklını kişisel kimlik sorularından -"Ben kimim?"- ziyade kültürel kimlik sorularının -"Burası neresi?"- karıştırdığını iddia etmişti. Survival satmıştı, çünkü bu ulusal saplantıya cevaplar sunuyordu.

Yetmişli yılların başında en azından yazarlar arasında, bütünüyle yeni bir şeyin cereyan ettiğine dair güçlü bir his oluşmuştu.

Graeme Gibson, Kanadalı yazarlarla yaptığı röportajları bir araya getirdiği Eleven Canadian Novelists kitabı üzerinde çalışırken, kendisiyle aynı aksiyomları, aynı hayali iklimi paylaşan yazarlar olduğunu keşfetmişti. Bu hem bölgesel -sonradan "Güney Ontario Gotiği" olarak adlandırılacaktı- hem de ulusal bir şeydi:

Marian Engel, Alice Munro, lift Findley, James Reaney, Peggy ve hepimizin parçası olduğu hayali bir iklim vardı. Sanki bir köyde yaşıyorduk; burası hayali bir köydü. Belki de daha iyiydi, bir nevi repertuar tiyatrosu sayılabilirdi. Hani Humphrey Bogart ya da Ingmar Bergman gibi yıldızların ortak film projeleri olur ya, bizim de öyle bir projemiz vardı. Düşündüğümüz her şeyi yapabileceğimize inanıyorduk. Kendimiz dışındaki şeyler bizi durdu ramazdı, olsa olsa bizi beslerdi. Aramızda bir fikir birliği vardı, pek çok yönden sınıfta kalan halk kültürü olmasa da kültürün, en azından hayali kültürün ilerlememizi sağladığını düşünüyorduk. Grup olarak ayrı ayrı bireylerden daha iyiydik. Bireysel sanatçının kendini soyutlaması gerektiği şeklindeki romantik görüşün tam bir saçmalık olduğunu keşfetmiştik.[10]

1970 yılı, bir dönüm noktası oldu. Ryerson Yayınevi (1829'da kurulan, Archibald Lampman ve Robert Service gibi klasikleri yayımlayan en eski Kanada yayınevi), 1 Aralık 1970'te Amerikan şirketi McGratv-Hill'e satıldı. Hükümetin onu korumak için müdahalede bulunmaması, büyük bir öfkeyle karşılandı. Artık Kanada kuramlarının içini boşaltmanın değil, onları inşa etmenin zamanıydı. "Egerton Ryerson Dostları" adlı bir komite oluşturuldu. Graeme Gibson, Ryerson Politeknik Enstitüsü'nün önündeki altı metrelik Ryerson heykeline tırmanıp heykeli Amerikan bayrağıyla örttüğünü, bu arada protestocuların "I'm a Yankee Doodle Dandy" şarkısını söylediğini hatırlıyor. "Bizi şaşırtan şey," diyor Graeme genç halini anımsamanın verdiği neşeyle, "bütün basının oraya gelmesi oldu. Gösteri biter bitmez hepimizle röportaj yaptılar, sonra eve koşup televizyonda kendimizi izledik. Güçlü olduğumuzu keşfetmiştik. Ondan önce, kaygılarımızı dile getirmek için televizyona çıkacağımız ya da bir gazetenin bizi ciddiye alacağı aklımıza bile gelmezdi. Bizler, dedikleri gibi, inandığımız şeyden güç alıyorduk."

Kısa bir süre sonra Ontario hükümeti, Kitap Yayımcılığı için kamuoyunda iyi tanınan üç vekille Kraliyet Komisyonu'nu kurdu. Bu kişiler, Torontolu avukat, işadamı ve popüler romancı (siyasi gerilim romanlarından bazıları, ABD'nin Kanada'yı ilhak etmesini konu alıyordu) Richard Rohmer; İlerici Muhafazakâr Parti'nin eski başkam Dalton Camp ve Toronto Üniversitesi Basın Yönetmeni Marsh Jeanneret idi. Rohmer, yazarlar dışında her profesyonel örgütün oturumlarda resmi olarak temsil edildiğine dikkat çekti. Ardından radyo ve televizyon yazarı arkadaşı Max Braithvvaite'e

yanaşıp şöyle dedi: “Şu lanet yazarları buraya getir.” Braithcvaite aralarında David Lewis Stein, Margaret Atvvo-od, Gwen MacEwen, Marian Engel ve Graeme Gibson’ın bulunduğu bazı yazarları, Kanada’daki yazarların karşılaştığı sorunları ana hatlarıyla belirlemeye çağırdı. Bu oturumların sonucunda, yazarların yasal ve finansal haklarına adanmış bir topluluk olan yazarlar birliğini kurma ihtiyacı doğdu.

Sonunda 1972 sonbaharında basılan Survival, o dönemde tam da ihtiyaç duyulan şeydi. Halk, ilk kez Kanada edebiyatıyla yakından ilgileniyor gibiydi. Her yerde yeni edebiyat dergileri beliriyordu: Descant, Waves, The Antigonish llevieıv, Ariel, Event, Capilano Review, Canadian Fiction Magazine, Exile, Öpen Let-ter ve Books in Canada, bunlardan sadece devamı gelmiş olanlardı. Eğitim kurumlan bile, müfredatlarına Kanada edebiyatını dahil etmeyi düşünmeye başlamışlardı.

Kanada edebiyatına ayrılmış ilk kitabevi olan Longhouse, Mart 1972’de kapılarını açtı. Beth Appeldoorn, York Üniversitesi Kitabevi’ni işletiyordu. “Hollanda’dan gelen biri olarak,” diyor Appeldoorn, “KanadalIların kendi yazarları konusunda çok geri kalmış olduğunu gördüm. Kimse kimseyi tanımıyordu. Kimse umursamıyordu.”[11] Appeldoorn ve ortağı Susan Sandler, Margaret, Dennis Lee ve Oxford’dan Bili Toye ile görüşmek istediler ve Dennis’in evinde kahve içtikleri sırada, tamamen Kanada kitaplarına ayrılmış bir kitapçı fikri ortaya attılar. “Bize bu işi denememizi söylediler ve biraz para teklif ettiler, ama ihtiyacımız yoktu, kendi paramız vardı. Jack McClelland, paraya ihtiyacımız olduğunda onunla temasa geçmemizi söylemişti, ama paranın boşa gideceğinden emindi.”

Appeldoorn ve Sandler, kendilerini harekete geçiren şeylerin politik olduğunu söylüyor. Milliyetçi ekonomist Mel VVatkins’ten ilham almışlardı. Watkins, 1968’de hükümetin Kanada ticaret ve endüstrisindeki yabancı mülkiyetiyle ilgilenen nüfuzlu çalışma koluna başkanlık etmişti. Çalışma kolu, ekonominin vatana iade edilmesini istiyordu. Longhouse, KanadalIların kendi kültürlerine karşı ilgisizliğini ortadan kaldırmak niyetindeydi. Margaret, marttaki açılıştan hemen sonra Longhouse’ta Survival için araştırma yaparak vakit geçirmeye başladı. Aşağıda oturup yazıyor, sonra yukarı çıkıp kitaplara bakıyordu. “Sanırım, bizim ondan güç aldığımız gibi, o da bizden güç alıyordu,” diyor Appeldoorn.

Longhouse, Kanada kitaplarının vitrini haline geldi; Appel-doorn ve Sandler ise, Kanada edebiyatının ücretsiz çalışan elçileri oldular. Kitabevinin envanterinde yedi bin başlık vardı. Kitapların çoğu ders kitabı olsa da, envanter uluslararası çocuk kitapları koleksiyonu ile birlikte Fransız ve İngiliz Kanadası’na ait roman, hikâye ve şiirler de içeriyordu. Çok geçmeden, İngiltere, Hollanda, Almanya ve İskandinavya’daki ülkeler, Longhouse’a yazıp kaynakçalar hakkında bilgi istemeye başladılar. Çünkü Dışişleri tarafından desteklenen bir proje kapsamında, Kanada çalışmalarıyla ilgili bölümler açmaya başlamışlardı. Appeldoorn ve Sandler, kendilerini bir anda Kanada çalışmalarını listelerken buldular; en iyi başlama noktası olan SurvivaPı rehber olarak kullanıyorlardı. Onun gibi bir kitap daha yoktu. “Çok zekice bir kitaptı,” diyor Appeldoorn. “Sanırım, pek çok yazar onu yazmadığından dolayı kıskançlık duymuştur.” Yazarlar, yayımcılar ve film yapımcıları, Longhouse’a gelen senaryoları inceliyorlardı. Appeldoorn ve Sandler, mesaiye kalıp hazırlıksız akşam yemeklerine ödenek çıkarıyorlardı. Çok güzel bir dönemdi. Kanada edebiyatı, gerçekten yükselişe geçmişti.

Her hikâyenin bir alt metni vardı. O 1972 sonbaharında, iki yazar Longhouse'un alt kattaki ofisinde özel olarak görüşmeye başladılar. Margaret ve Graeme Gibson, kısa bir süre önce sevgili olmuşlardı, ancak henüz bunu açıklamaya hazır değillerdi

İlk kez iki yıl önce Grossman's Tavern'de, Governor General Ödülü yerine Halkın Şairi Madalyası ile ödüllendirilen Milton Acorn için düzenlenen partide ayaküstü görüşmüşlerdi. Gürültülü patırtılı, müthiş bir parti olmuş, Milton geceyi gözyaşları içinde kapatmıştı. O yıl Graeme, Five Legs ile, Margaret de The Edible Woman ile Governor General Ödiilü'ne aday gösterildi. (En iyi roman ödülünün sahibi, The Studhorse Man ile bozkır romancısı Robert Kroetsch oldu.) Margaret, Grossman's Barı'nda Graeme'e yaklaşıp şöyle dedi: "Bence, Governor General Ödülü'nü sizin kitabınız almalıydı." Ardından oradan uzaklaştı.[12]

House of Anansi'nin kitap kapaldarı için yazarların fotoğrafını çekme işi Graeme'e kalmıştı. Margaret 1971 ilkbaharında kısa süreliğine Toronto'ya döndüğünde, Graerne Power Politics kitabının arka kapağı için Margaret'in fotoğrafını çekmekle görevlendirildi. Bu olay, onun için hâlâ özel bir anlam taşıyor. Bu da o zararsız görünen anlardan biriydi; bir deredeki taşlar gibi tesadüfen hayatın akışını değiştirmişti. Graerne, Margaret'in saçlarının toplu olduğunu ve bir şapka giydiğini hatırlıyor. Üç rulo film harcadıktan sonra, Margaret'ten şapkasını çıkarıp saçını fırçalamasını istemişti. Margaret mecburen denileni yaptı. Sonuçta ortaya çıkan fotoğraf büyüleyiciydi. "Kameraya bakarken olduğum yere mıhlanıp kaldım. Gerçekten büyülenmiştim. Objektifi direkt yüzün üzerine doğrulttuğunuzda bir samimiyet oluyor. Gözleri, saçları... Uzun bir süre o kameradan baktım. Kendimi tamamen ona kaptırmıştım."

Bir sonraki karşılaşmaları, Margaret 1971 sonbaharında İngiltere'den döndüğünde gerçekleşti. Yolları bu kez profesyonel olarak kesişmişti, çünkü Margaret'in Power Politicfi ve onun ikinci romanı Communion aynı dönem yayımlandı. CBC için yaptıkları bir röportajda, yayımcının isteğiyle birbirlerine sorular yönelttiler. Graerne, ona Power Politics'tcki bazı satırların kendisine ait gibi geldiğinden söz ettiğinde, Margaret de Communi-o»'daki bazı cümleler için ayıtı şeyi hissettiğini söyledi. Anlayışlarında tuhaf bir benzerlik vardı. Margaret, ona uyuyordu. Çok geçmeden, birlikte House of Anansi'de ve yeni kurulan Yazarlar Birliği'nin izleyeceği politika üzerinde çalışmaya başladılar.

Graerne ilk kez ne zaman ve nasıl "görüşmeye başladıklarım" hatırlamıyor, ama ilk kez yemeğe çıkıp Bloor ve Spadina caddelerinin kesişimindeki binanın üst katındaki Japon restoranına gidişleri hâlâ aklında. "Unutmayın, ben zaten bu kadından çok etkilenmiştim. Peggy'nin tabağında, yeşil wasabi hardalı vardı.

Leaside'dan gelen biri olarak, bunu krem peynir falan zannetti, tabii. Çubuklarıyla koca hardal topunu alıp ağzına atmasını, sonra da yutmasını izledim. Gözünü bile kırpmadı." Margaret'in yürekli görünme çabası, Graeme'i hem çok güldürmüş hem de çok etkilemişti.

İlişkileri başladığında, Graeme otuzlu yaşlarının sonundaydı. Yoğun ve ikna edici bir enerjisi olan, son derece yakışıklı bir adamdı. Margaret tuhaf bir soyutlanmışlık içinde büyümüşken, onun çocukluğu sürekli yer değiştirmekle geçmişti.

Graeme 1934'te Londra, Ontario'da doğmuştu. Babası, Kanada Kraliyet Alayı'nda profesyonel

askerdi. Beth Appeldoorn, "Tuğgenerali" hatırlıyor. Birlikte içmeye gidiyorlar ve Graeme'in babası, komuta ettiği Kanada birliğinin Hollanda'nın kurtuluşundaki payından söz ediyordu. Tuğgeneral, oğluyla gurur duyuyordu. Appeldoorn, Five Legs yayımlandığında, roman için York Üniversitesi Kitabevi'nde özel bir sergi hazırladı.

Graeme'in annesi, Avustralya'da, Kanadalı bir baba ve AvustralyalI amatör opera şarkıcısı bir annenin kızı olarak dünyaya gelmişti. Genç bir kadınken Ontario'ya gelmiş ve sarı bıyıklı, genç ve "atılgan" Kanada Kraliyet Alayı teğmeniyle tanışmıştı. Birbirlerine âşık oldular. Evlilik askeri yönetmelikler nedeniyle ertelenince, genç kadın gidip CFBL Radyosu'nda iş buldu. Çok geçmeden kendi programını yapmaya, şarkı söyleyip ukulele çalmaya başladı ve "AvustralyalI Bülbül" unvanını kazandı. En azından, oğulları aile destanını böyle anlatıyordu.

Aile çok fazla yer değiştirdi; Londra (Ontario), Londra (İngiltere), Halifax, Fredericton, Toronto, Ottawa ve Avustralya, Sidney'in farklı bölgelerinde yaşadılar. Graeme, bir dizi okulda okudu. Quebec, St-Jean'deki sonuncu okulu College Mi-litaire Royale de St-Jean'de, sadece keskin bir nişancı olmakla kalmayıp "liderlik" potansiyeli de taşıdığını fark etti. Waterloo Üniversitesi'nde, kendini bir gazeteci olarak, "Viyana'da bir yerde trençkotla yağmurda dikilirken" hayal ediyordu. İngilizce ve

Felsefe dersleri almak için Western Ontario Üniversitesine geçiş yaptı. Çok geçmeden yazarlık kariyerini düşünmeye başladı ve Hdinburgh Üniversitesine geçip "muhteşem derecede romantik bir yıl" geçirdi; yazı yazıyor ve 1956 Macaristan Ayaklanması'nda Macaristan'a gidip ambulans şoförü olmakla ilgili hayaller kuruyordu. Macaristan'a giden çeşitli gruplarla temasa geçti, ancak kendi deyimiyle, çok deli ve gözü kara olduğundan, ona teşekkür edip kafasını okşadılar. Eğitimini tamamlamak için Western Ontario Üniversitesi'ne döndü ve ilgisiz bir öğrenci olmasına rağmen genel sınavlarda çok başarılı oldu. Kendisine öğretim bursu teklif edildi.

O da, tıpkı genç Margaret gibi, yazar olacaksa Avrupa'da bir yerde olması, önemsiz bir işte çalışması ve bir tavan arasında yaşayıp roman yazması gerektiğine inanıyordu. Ancak bunun yerine yüksek lisans yapmak için Ontario'da kaldı. İlk karısı Shirley ile bu sırada tanıştı. İkisi 1959'da evlendi ve ceplerinde 79 dolarla İngiltere, Londra'ya doğru yola çıktı. Graeme, yazar olmaya kararlıydı ve katı kuralları olan Notting Hill Gate devlet okullarında yedek öğretmen olarak çalışırken Five Lejjs'i yazmaya başladı. Kısa bir süre sonra, ilk oğullan dünyaya geldi. Daha sonra bir arkadaşları vasıtasıyla Gap d'Antibes'te bir daire buldular ve Graeme, o sekiz ay boyunca kendini yazmaya adadı.

Aile Kanada'ya döndü ve Graeme, buradaki Ryerson Politek-nik Enstitüsü'nde iş buldu. Üç yıl ders verdikten sonra, Canada Council'den burs aldı ve bir anda bir yıllık bir izne hak kazanmış oldu. Bu arada çiftin bir oğulları daha olmuştu. Shirley'nin ısrarlarıyla evlerini sattılar ve çocukları, Mexico, Oaxaca'ya taşındılar. Graeme, o günleri hatırlayıp "o kitapla uğraşmak, ruhsal terör gibiydi," diyor. Ama Five Lejjs'i tamamladı ve Kanada'ya döndüklerinde kitabına bir yayımcı aramaya başladı. Roman dört yayımcı tarafından reddedildiğinde, arkadaşları ona kitabı Dennis Lee'ye götürmesini salık verdiler. Lee, kitaptaki deneysel dehanın farkına vardı ve kitap 1969'da basıldı. Kısa bir süre sonra Shirley ve Graeme, Anansi'de çalışmaya başladılar. Shir-ley, 1972'de kendi kitaplarını yazmak için işten ayrılan Dennis Lee'nin yerine yönetici oldu.

Yetmişli yılların başında, Graeme ve Shirley'nin evlilikleri geleneksel olmaktan çıkmıştı. Bu, altmışlı yıllar için pek de alışıl madik bir durum değildi. Artık istikrarlı bir beraberlikleri yoktu. Graeme Margaret'le tanıştığında, evlilik esas itibarıyla sona ermişti.

Graeme ve Shirley Gibson, 1972'de resmen boşandılar ve Graeme, Toronto'nun kuzeyindeki Beeton şehrine yakın bir ev kiraladı. Çok yakın olduğu oğulları Matthew ve Graeme, sık sık ziyaretine geliyorlardı. Margaret de onu ziyaret ediyordu.

1973 sonbaharında, Margaret de, Graeme de özel bir şey yaşadı İd arını anlamıştı. Graeme'in Beeton'daki evini satılığa çıkardıktan sonra, birlikte Toronto'nun yaklaşık seksen kilometre kuzeyindeki Alliston bölgesinden dört yüz dönümlük bir arazi satın aldılar. Graeme, Margaret'in hayatını paylaşacağı adamdı.

MULMUR KASABASI

m

89. Karayolu'nun hemen kuzeyindeki Mulmur kasabası, Al-liston ve Shelbourne arasında, Adjala'nın kuzeyinde yer alıyor. Bölgeye ilk kez 1820-30'larda, çoğu Protestan olan İrlandalı göçmenler yerleşmişlerdi. Margaret ve Graeme 1973'te kasabaya taşındıklarında, Greens, Irelands ve Murphys gibi aileler 150 yıldır burada çiftçilik yapıyorlardı. Kasaba, Bruce Yanmadası'na giden hobi çiftçileri ve hafta sonu gezginlerinin izlediği yoldan yeterince uzaktı, ayrıca toprak, çiftçilik geleneğini sürdürmeye elverişliydi. Burası, bir bakıma dikkat çekecek kadar kapalı, kopuk bir dünyaydı (1952'ye dek bölgeye elektrik gelmemişti), insanların tabiiyetleri ise on dokuzuncu yüzyıl İrlanda'sına uzanıyordu. Turuncu localar neredeyse tamamen dağılmış olsa da (euchre[6] partilerinde, hem Protestanları hem de Katolikleri görmek mümkündü), hikâyeleri hâlâ devam ediyordu. 120 yıl Wal-ker ailesinin mülkiyetinde kalmış eski taş ev, 1840'lardaki Katolik Fenian[7] baskınları sırasında, kadınların ve çocukların saklandığı

yer olarak anılıyordu. Bölgede, halen köktendinci Protestanlık hâkimdi. Bazı aileler alkole el sürmüyordu ve içmek isteyen genç adamlar, arka sokaklardaki kamyonetlerinde oturuyorlardı.[1]

Margaret ve Graeme'in yaşadığı ev, 1840'larda yapılmış, klasik bir Ontario çiftlik eviydi. Margaret, bu evi "ilk yerleşim döneminin kütük evlerinden sonra yapılmış bir 'rüya' ev" olarak tanımlıyor. Bu "yarım bacalı" bir evdi; baca ikinci kattaydı ve birinci kat demir sobayla ısıtılıyordu. Derin pervazlı pencereleri olan bir ön salonu, bir de arka salonu vardı. Bu pervazlar ve evin arkasına yığılmış taşlar, Margaret'e göre, evin inşası için yapılan ağır çalışmanın etkileyici bir göstergesiydi. Ev, hâlâ oraya ilk yerleşen aileye atfen "Noble evi" diye anılıyordu, oysa orada yıllardır bu isimde biri yaşamıyordu.[2]

Kendisini çiftçiliğe adayan Graeme olmuştu. "Takdire şayan bir şekilde," diyor Graeme, "Peggy de bana ayak uydurdu." Graeme farkına varmamıştı, ama bölgeye ilk taşındığı zaman, bilinçaltında bir sonraki romanı Perpetual M otum'm' zeminini hazırlıyordu. Şöyle diyor: "Aslında, bütün bunları aileme ben empoze ettim, çünkü on dokuzuncu yüzyılda yaşamış bir çiftçiyi anlatan bir kitap yazacaktım. Hatta oraya gittiğimde, usturayla tıraş olmaya başladım. Bunun için jilet israfı yapmamak

gibi bir gerekçe bulmuştum, ama kitabımın karakteri Robert Fraser için düşündüğüm ilk şey, bir aynanın karşısında usturayla tıraş olmasıydı."[3]

Evlerine taşındıktan sonra, yol üstünde yaşayan on dört yaşında bir çocuk her gün ziyaretlerine gelmeye başladı. Graeme ona şöyle sordu: "Bu toprağı ekmek isteyen, gerekli ekipmanı nereden buluyor?" Çocuk, ona çiftlik müzayedelerinden söz etti ve birlikte ikinci el saban, traktör, balya makinesi vs. almaya gittiler; bunlar çiftlik için gerekli olacaktı. Bölgedeki müzayedelerin hemen hemen yarısı, bir başarısızlık ya da trajedinin sonucuydu. Çalışamayacak kadar yaşlanmış ya da vefat etmiş biri olduğuna işaret ediyorlardı. Graeme, bu müzayedelerdeki kaderciliği çok dokunaklı buluyor ve bölgeden alışveriş ederek yöre halkına destek oluyordu.

Kısa bir süre sonra, 140 dönümlük bir araziyi ekmiş ve kışlık buğdayı çıkarmaya başlamıştı. Margaret ve oğullarıyla birlikte, yazın tarlalardan 1800-2300 balya saman elde edebiliyordu. Çiftlikte, büyük bir mutfak ve çok sayıda hayvan vardı: Muhtelif zamanlarda, tavuk, ördek, kaz, at ve inek, ayrıca Patience adlı bir İran kedisi, Ruby adlı bir tekir kedi ve iki İrlanda av köpeği beslediler. Mandıra çiftçisi değillerdi, ama geceleri kaçan ineklerle oyalanıyorlardı. Margaret, ineklerin suya dalabildiğim öğrendiğinde çok şaşırmıştı. İnekler, göletin ortasına kadar yüzüyor ve kaçmamaları için yapılmış dikenli telden çitin altından geçiyordu.[4] Margaret, arkadaşlarına intihar eden tavuğun hikâyesini anlatmayı seviyordu. Tavuk, yem koydukları çöp tenekesine girmiş, kapak üstüne kapanınca havasızlıktan boğulmuştu. Margaret, tavuğu gömmeleri için üvey oğulları Matthew ve Graeme'e verdi. Köpekler, tavuğu kazıp çıkarmayı âdet edindiğinde, çocuklar ağaçtan mezar yapmaya karar verdiler ve tavuğu bir torbaya koyup arsanın sınırındaki ağaçlardan birine astılar. Ondan sonra her yıl, gizli gizli ağaca gidip tavuğun mumyalaşıp mumyalaşma-dığına baktılar.[5]

Çiftlik, elbette zarar ediyordu; dolayısıyla Margaret ve Graeme çiftçiliğin risklerine aşina oldular. Dolu fırtınaları mahsule zarar veriyor, araçlar arızalanıyor ve hayvanlar hastalanıyordu. ("Canlı hayvanınız varsa," diye uyarmıştı komşuları, "ölü hayvanınız da olur.")[6]

Margaret'iıı sosyal yaşamı hız kazanmıştı, ancak kendine kurduğu özel yaşamda çok evcimendi ve arkadaşlarının hatırladığı kadarıyla çok doğal ve rahattı. Bu eski beyaz çiftlik evinde, ön kapı nadiren kullanılıyordu. Eve yandan giriliyordu. Misafir odası, buzluk, dikiş makinesi ve mayalanmaya bırakılmış ev yapımı birayla dolu şişelerle tıklım tıkıştı. Henüz tamamlanmamış banyodaki boruların üstü kapatılmamıştı. Kısa bir süre sonra Margaret ve Graeme, misafirleri için iki katlı bir ev yaptılar. Akşamları, demir sobanın harladığı kırsal yemek odasında, yüksek sesle Pears' Cyclopaedia okuyarak ve almanağın obezite, nevroz, mastürbasyon ve mutluluk konusunda verdiği tavsiyelere gülerek geçiriyorlardı. Graeme, kuzu yahnisi yapıyor ve bulaşıklar sabaha bırakılıyordu. Bazen de sabahın erken saatlerine kadar son projesinden bahsediyordu. Margaret, onu dinlerken tığla battaniye örüyor, ellerini meşgul ediyordu. Boşa vakit harcamayı sevmiyordu.[7]

Margaret de her yazar gibi ileride kullanmak için doğayı içine çekiyordu. "Doğanın... organik bir bütün olması - sınır işaretleri, aileler, düşmanlıklar, hikâyeler, hayaletler, geçmiş" onu çok etkiliyordu. "Birisi bize 'Fenian'iar geldiğinde, kadınlarla çocukları oradaki ahıra saklamıştık,' diyor. Burada hâlâ saklamıştık diyen birileri var. Olup biten her şey, yaşayanların zihninde bir arada tutuluyor." Ontario, uzun soluklu düşmanlıklar, yöresel gelenekler ve hayaletlere sahip olacak kadar yaşlıydı. "Bu yoğun, zengin ve anlamlı bir karışımdı."

Yöre halkının iki özelliği, Margaret'e yazar olarak çok hitap ediyordu. İnsanların hâlâ "epeyce süslü ve mecazlarla yüklü bir konuşma tarzı vardı." On dokuzuncu yüzyıldan kalma Irlanda-lı/İngiliz deyişleri kullanmaya devam ediyorlardı. Bir çiftçinin, birileri üzerine tahta paltoyu örtmeden önce emekliye ayrılmak istediğini söylemesi, Margaret'in çok hoşuna gitmişti. Hafiften deli insanlardan söz ederken, "iki tuğlası eksik" ifâdesini kullanıyorlardı.

Daha önemlisi de Margaret'in halk inanışlarıyla tanışmasıy-dı. Bunların çoğu, hava tahminleriyle ya da pratik yöntemlerle ilgiliydi: Birisi kuyu kazmak istediğinde, çubukla su arayan birini ya da büyücüyü çağırıyordu. Bu kişi, suyu hissetmek için geleneksel söğüt çatalını kullanıyordu. Bu yöntem, her zaman ticari kuyu sondajından daha iyi sonuç veriyordu. Tedaviye yönelik bir gelenek de vardı. "Bazı insanların," diyor Margaret, "kanı durdurduğuna inanılıyordu - yani burnunuz kanadığında ya da eliniz kesildiğinde kanı durdurmak için onlara haber veriyordunuz. Bazıları bu işi telefonda bile halledebiliyordu."[8] Bu gerekli bir beceriydi; o kadar çok çiftlik kazası oluyordu ki...

"Diğer inançlar," diyor Margaret, "falcılıkla, kehanetle, özellikle de felaketleri önceden bildirmekle ilgiliydi." Bilmeyerek yemeğe on üç kişi davet ettiyseniz, on dördüncü kişi için yer açmanız gerekiyordu, yoksa misafirlerden biri iki hafta içinde öle-bilirdi. Margaret'in komşusu, bunun aynen yaşandığı çok sayıda durumdan söz etmişti. Graeme, bitişikteki çiftlikte yaşayan ve ölümlerden önce merdivende kan kokusu aldığını söyleyen bir kadın hatırlıyordu. Kadın yine kan kokusu almıştı. Üç gün içinde komşulardan biri kendi sürdüğü traktörün altında kaldı.

Yöre halkının, hayaletlere karşı ne yapılması gerektiği hakkında da pratik tavsiyeleri vardı. "Bize daha en başında, hayalet rahatsız ettiğinde yapılacak en iyi şeyin geceleyin onun için biraz yemek bırakmak olduğunu söylediler. Bu şekilde varlığının tanındığını ve evinizi onunla paylaşmaya razı olduğunuzu anlıyor ve iyi karşılandığını hissedip evden uzaklaşıyordu."[9] Margaret, bu yaygın inanışı Gallilerin günah yiyici geleneğine bağlamıştı ve bu isimde bir hikâyesi vardı.

Margaret ve Gracme'in de gerçek bir hayaleti olmuştu. Graeme, hayaletin ziyaret için onu seçmesine çok gülmüştü, çünkü böyle şeylere hep şüpheyle yaklaşırdı. Çiftlik evinin ortasında, doğrudan evin arkasına çıkan ve öne doğru dolanan balkona bağlanan bir merdiven vardı. Graeme, Margaret'in California'da olduğu bir kış gecesi, tek başına yatakta uzandığını anımsıyor. Alt kattaki antreden bir ses duymuştu.

O gün Peggy ile telefonda konuşmuştum ve bu kadar kısa bir sürede geri dönemeyeceğini biliyordum. Sokağı eve bağlayan yol, öyle bir yerdeydi ki eve doğru gelen her arabanın farı, direkt yatak odasının penceresine vuruyordu. Av köpeğimiz Mac, deli

gibi havlamaya başlamıştı. Ahşap merdivende ayak sesleri duydum. Seslerin bir kadına ait olduğuna karar verdim. Erkeğe ait olsaydı yataktan kalkardım - kendimi savunacak bir yol bulurdum. Ama kapı kilitli olduğu halde, evden bir kadının ayak seslerinin gelmesi, beni çok şaşırtmıştı. Kadın holün kapısına doğru yürüdü, ben de birkaç kez, "Kim o?" diye bağırdım. Yatak odasının kapısının önünde durdu ve eskiden çocuk odası olarak kullanılan odaya girdi. Işığı açmak için onun önünden geçmem gerektiğini anladım ve orada uzanıp şöyle düşündüm: Hayaletler insanlara değil, evlere musallat olur. Burada yeniyiz, bu kadar kısa sürede bu şeyi kendime düşman etmiş olamam. Sonunda ona iyi dileklerimi sunup uykuya daldım. Ertesi sabah uyandığımda, kendime ne kadar

içtiğimi sordum. Rüya gördüm herhalde, diye düşünüp fazla üstünde durmadım. Olayı Peggy'ye anlattım, sonra da unutuldu gitti.

Hayaletin varlığını destekleyen pek çok farklı durum vardı. Yıllar sonra aynı konu açıldığında, evi gezen bir misafir hayaletin ona üç kez göründüğünü söyledi. Margaret ve Graeme için çalışan genç bir çocuk bakıcısı, çok üzgün görünen, uzun, mavi elbiseli bir kadınla karşılaşmıştı. Çiftlikten ayrıldıktan sonra, onu Kuzey İrlandalI birilerine kiraladılar. Graeme kirayı almaya geldiğinde, İrlandalı genç kadın şöyle dedi: "Bana şu hayaletten bahsetsenize." Kocası, geceliğiyle çocuk odasına doğru giden bir kadın görmüştü.

"İnsan böyle bir şey yaşadığında ne yapar, bilmiyorum," diyor Graeme. "Bunun bir temeli yok, açıklaması da yok. Söyleyebileceğim tek şey, böyle bir şey olduğudur." Hayaletin geçmişi hiçbir zaman açığa çıkmadı, fakat Margaret ve Graeme onun ölmüş bir çocukla ilgisi olabileceğini düşünüyorlardı. Hayaletin kime ait olduğunu anlamak için bölgede araştırma yapmayı denediler, ancak evlerinde korkunç ölümler olduğuna dair bir efsane yoktu. Fakat biri, onlara bir zamanlar bodrum katlarında mermer bir mezar taşı olduğunu söylemişti. Taş, yakındaki bir mezarlıktan çalınmış ve şekerleme soğutmak için kullanılmıştı. Mulmur kasabasındaki hayatın gerçekten Gotik bir yanı vardı.

Margaret, çiftlik evinde geçen ilk yılında 1974'te yayımlanacak Ton Ar e Happy' adlı kitabında toplayacağı şiirler üzerinde çalıştı. Kırsal doğa imgesini çabucak özümsemişti ve son birkaç yıldır yaşadığı karmaşık duyguları anlamlandırabiliyordu:

Bahar Şiiri

Bahar geldi, kararım, toprak

mayalanıyor kabaran ekmek

ya da atık gibi, yakıyoruz

geçen yılın otlarını, duman

yükseliyor yoldan, kümelenmiş saplar

parlıyor cansız zümrüdüankalar gibi / hepsi

benim suçum değildi / patlak veriyor kuş sesleri

bedenlerinin tüylü zarfından, karahindibalar

fırıl fırıl yapraklarını döndürüp yükseliyor, alündan

bu çürüyen tahtanın bir yılan

s'ler çizerek ilerliyor, zincirlenmiş derisi

sürüngen seksi kokuyor / tavuklar

toprakta eşeleniyor gözlerini kısarak mutluluktan,

kurbağa bedenleri

mesane gibi şişip iniyor, süzüyor

göleti canlı jöle

gözleri, bu kadar

acımasız olabilir miyim ben de? Daldırıyorum ellerimi kollarımı pisliğe, yüzüyorum taşların kurtların arasından, bir tilki olup çıkıyorum

yerinde duramayan. Geceleri, fideler deşerken kafamın dibini barıştığımı görüyorum
rüyamda incittiklerimle

dayanılmaz bir şekilde, ilerliyoruz yine

yeşeren çayırlara dokunup, geleceğin yaraları kapanıyor tohum gibi hassas parmaklarımızda, gündüzleri tehlikeli yürüyüşlere çıkıyorum kavruk mıcırları geçerek anızların üstünden manzarayı izliyorum hayranlıkla, sakınarak incitmediklerimden

şimdiye dek, kıyamet dilime dolanıyor, bahar geldi, arıyorum o kelimeyi:

bitti

bitti

o halde başlayabilirim yine

sil baştan, bir yıl gelecek

çok ileri götüreceğim bu kelimeyi.[10]

Gübre yığınını bellemek bile bir meditasyon olabiliyordu:

Bellemek

Bu avluda, çiftlikte kürekle belliyorum

tapınağının yanını

açık ağızlar tanrıçasının: kurumuş

otlar tütüyor

nemli gün ışığında,

küflü mukavva kokusu,

dolduruyor bir kutuyu ve içindeki kokmuş gübre kavunları besliyor.

Belliyorum çünkü içimde hınç var öfkeyle belliyorum belliyorum çünkü açım, gübre yığını sineklerden parlıyor.

Giysilerimin kokusuna aldırmamaya çalışıyorum,

silip süpürülen kara ekmeğe

o kahvaltılarda, içilen portakal ve

kara aside, tereyağının

çamur gibi tadına, buzdolaplarına,

eski pişmanlıklara... [11]

Margaret, sanki o güne dek biriktirdiği bütün imgeleri bir araya getiriyordu. "Songs of the Transformed*" adlı şiir dizisinde, eski metamorfoz takıntısına geri dönüyor. Bu, onun hayvanların dönüşümü konusunda babasıyla paylaştığı ve klasik mitolojide doğrulandığını gördüğü bir takıntıydı. Fakat şimdi çiftlik ve otlaktaki hayvanları yazıyordu. Hayvanların bakış açısından, "Sıçan Şarkısı", "Karga Şarkısı", "Domuz Şarkısı," "Baykuş Şarkısı," "Solucanların Şarkısı," "Tilkinin Şarkısı" ve "Tavuk Başının Şarkısı" şiirlerini yazmıştı. Onlar, Margaret için karmaşık ve ölümcül derecede ciddi birer oyundu. Solucanlar, "botların tabanını, / onların deri sertliğindeki dinlerini iğrendiren" şarkılar söylüyor, insanlardan intikam almanın hayalini kuruyorlardı. Sıçanlar, insan artıklarıyla beslenen parazitlerdi, ama insanlar da artıklarla besleniyorlardı. Karga kendini aldatılmış hissediyordu; "Umut" şarkıları söylüyordu, ama afallamış halkı sadece "Kazan!" kelimesini duyuyordu. Fakat en Gotik olanı "Tavuk Başının Şarkısı" idi. Çiftlikte başı kesilen tavukla ilgili şiirler yazan başka şairler de çıkabilirdi, ama kesilen tavuk başının ağzından konuşmak pek azının aklına gelirdi. Margaret, elbette çiftlikteki bu olaya tanık olmuştu, zira yaptığı tarif çok net:

Aniden indikten sonra bıçağın ağzı ve o Kelime, kalıyorum kütüğün üzerinde, gözlerim kayıyor mavi şeffaf

kabuklarına yumuşakçalar gibi; düşünüyorum o Kelimeyi

bu arada asla söz

geçiremediğim ve hep

ifadesiz olan geri kalanım, koşuyor hâlâ

çimende amaçsızca, merhamet

diliyor tek başına

çırpınan göğüs,

hırıldıyor hayata dair kalınlaşan kızıl sesiyle.

Ayaklar eller peşine düşüyor, leşçiller

kararlı yağmalamaya:

hâzinelerini istiyorlar,

sıcak köksaplarını, kışkırtıcı sosislerini,

sarı salkımlarını, etten

mağaralarını, iki buçuk kiloluk tatlı parayı,

sularını, jöleli tendonlarını...

Kaçmaya çalışıyor, boynundan soluyarak, deli gibi.

Buyur ediliyorlar ona,

ben o Kelimeyi düşünüyorum,

önemsiz ve huzurluyum.

O kelime bir O, faydasız kafanın haykırışı, mutlak bir boşluk, anlamsız ve esaslı, söylediğim son kelime.

Hayır idi o kelime.[12]

Margaret'in boyun takıntısı vardı. Boynunu cadı atası Mary Webster'dan almış olmayı umuyordu. Boyundan zihni ve bedeni

ayıran bir kanal gibi söz ediyor, onun rasyonel bir zihni, bedenin acısını ve aşkını hissetmekten alıkoyduğunu söylüyordu. Bizler başımızın içinde, dünyadan kopuk bir şekilde yaşıyoruz. Ölümü hatırlatan bu şiirde tavuğun bedeni, kanlı sesiyle yaşam hakkında hırıldayıp tatlı paraya dönüşürken, ıskartaya çıkarılan başı, "Hayır," diye haykırıyor. Margaret'in kara mizah tarzında, çok hassas bir espri anlayışı var.

Fakat "You Are Happy" şiirinde bambaşka bir ton hissediliyor. Margaret, özel yaşamını kolay kolay yabancılara açan biri değildi, ancak arkadaşları, o ve Graeme'in birbirine çok âşık olduğunun farkındaydı. Timothy Findley, Margaret ve Graeme ile ilk buluşmasını anımsıyor. O ilk sonbaharda yakın arkadaşı Graeme, Margaret'i Stone Orchard'a getirmişti. Burası, Findley'nin partneri Bili Whitehead ile yaşadığı yerdi.

Findley, Margaret'in oturma odasında oturup tığla renkli bir battaniye ya da şal ördüğünü hatırlıyor. Onunla el sıkışmanın dışında bir iletişim kurmamıştı ve geçmişi hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Salkım sineklerinden söz ettiler, çünkü Stone Orchard bu sineklerin istilasına uğramıştı. Margaret, sineklerin kışı evde geçirip geçirmediğini sordu; bıraktıkları yumurtalardan yeni sinekler çıkmış olabilirdi. Findley buna çok güldü. Margaret'in onu tanımak istediğini, fakat doğrudan kim olduğunu sormaktan kaçındığını anlamıştı. Margaret, onu biyolojik gerçeklerden oluşan gizemli dünyasına davet ediyordu. Köpekleri de alıp arazide yürüyüşe çıktılar. Findley, bir çift olarak Margaret ve Graeme ile ilgili ilk izlenimlerini hatırlıyor. "Peggy ve Graeme, arabalarına gittiler ve pelerinlere sarılı bir halde utana sıkıla geri döndüler. Onları böyle görünce ikisine de bayıldım. Birlikte çok güzeldiler; Graeme, Margaret'in zekâsına ayak uydurabiliyordu ve birlikte çok eğleniyorlardı." Findley çok sevinmişti. Margaret, aslında mesafeli bir kişilik olarak tanınıyordu. Bu, ona Surfacınjj ve SurvivaFm yayımlanmasıyla atfedilen bir özellikti. Findley, "ikonanın kıkır kıkır gülebildiğim" keşfetmişti.[13]

Margaret'in 1972 ve 1973 yıllarında şiir taslakları için düştüğü birbirinden bağımsız notlar, aslında yeni ilişkisiyle beslenen duyguları yansıtıyordu. "Dört Kaçış" adlı şiirini oluşturacak mısraları şöyle not etmişti: "Seni ne kadar istediğimi söyleyemeyen ben söyleyemiyorum bile /söylemekten aciz olduğumu."[14] Mar-garet, aşk kelimesini yeniden canlandırmanın yollarını arıyordu. Böylesine bayat ve klişelerle içi boşaltılmış bir kelimeyle aşktan nasıl söz edilirdi ki? Margaret, daha sonra "Aşk Kelimesi Üzerine Çeşitlemeler" şiirini yazacaktı:

Bu kelimeyle tıkarız

delikleri. Tıpatıp uyar konuşmadaki sıcak eslere, kırmızı kalp

şekilli boşluklara sayla üzerinde ki bunlar hiç benzemez

gerçek kalplere. Dantel eklesen

satabilirsin

onu. O doldurur basılı formda yanında açıklama olmayan boşluğu. Dergiler var içermeyen pek bir şey aşk kelimesinden başka, sürebilirsin onu tüm vücuduna, yemek pişirebilirsin onunla. Nereden belli benzemediği nemli mukavvaların altında dönen

serin sümüklü böceklerin seks âlemlerine? Yabani otlara gelince-

filizler burnunu çıkarıp

ismini haykırır marullar arasından

Aşk! Aşk! diye şarkı söyler askerler kaldırıp

parlak kılıçlarını selam dururken.

Bir de ikimiz varız. Bu kelime bizim için çok kısa, sadece üç harfli, yetmiyor doldurmaya o derin ve

açık boşlukları yıldızların arasında kalan ve çullanan üstümüze duyarsızlığıyla.

Aşk değil düşmek istemediğimiz şey sadece o korku.

Bu kelime yeterli değil ama yetmek zorunda. Tek bir sesli harf bu metalik suskunlukta, açılıp yine A diyen bir ağız, yine hayret ve acı içinde alman bir nefes, sıkıca

tutunan bir parmak uçurumun kenarına. Tutabilirsin de onu bırakabilirsin de.[15]

Margaret, yeni bir konuşma yolu arayışıyla, "Her Şeyden Sadece Bir Tane Yar" adlı aşk şiirini yazdı. Şiir, 1973 yılında The Nation dergisinde yayımlandı.

Herhangi bir ağaç değil, gördüğümüz ağaç, asla var olmayacak, yarılıp rüzgârla yere eğilecek

yine öyle. Topraktan fırlayıp

yazı getirecek şey sonra,

çim, yaprak ya da tekrar olmayacak, başka

kelimeler olmak zorunda. Gözlerim kapandığında lisan kayboluyor. Yüzünün yarısı siyah yarısı turuncu kedi,

sokulmuş pejmürde kürk paltoma, bense çay içiyorum

parmaklarımla fincanı sararak, imkânsız

bu tatların kopyasını çıkarmak. Masa

ve ucube tabaklar parlıyor hafifçe, kendini tüketerek,

Margaret'in 1972 ve 1973 yıllarında şiir taslakları için düştüğü birbirinden bağımsız notlar, aslında yeni ilişkisiyle beslenen duyguları yansıtıyordu. "Dört Kaçış" adlı şiirini oluşturacak mısraları şöyle not etmişti: "Seni ne kadar istediğimi söyleyemeyen ben söyleyemiyorum bile /söylemekten aciz olduğumu."[14] Mar-garet, aşk kelimesini yeniden canlandırmanın yollarını arıyordu. Böylesine bayat ve klişelerle içi boşaltılmış bir kelimeyle aşktan nasıl söz edilirdi ki? Margaret, daha sonra "Aşk Kelimesi Üzerine Çeşitlemeler" şiirini yazacaktı:

Bu kelimeyle tıkarız

delikleri. Tıpatıp uyar konuşmadaki sıcak eslere, kırmızı kalp

şekilli boşluklara sayfa üzerinde ki bunlar hiç benzemez

gerçek kalplere. Dantel eklesen

satabilirsin

onu. O doldurur basılı formda yanında açıklama olmayan boşluğu. Dergiler var içermeyen pek bir şey aşk kelimesinden başka, sürebilirsin onu tüm vücuduna, yemek pişirebilirsin onunla. Nereden belli benzemediği nemli mukavvaların altında dönen

serin sümüklü böceklerin seks âlemlerine? Yabani otlara gelince-

filizler burnunu çıkarıp

ismini haykırır marullar arasından

Aşk! Aşk! diye şarkı söyler askerler kaldırıp

parlak kılıçlarını selam dururken.

Bir de ikimiz varız. Bu kelime bizim için çok kısa, sadece üç harfli, yetmiyor doldurmaya o derin ve açık boşlukları yıldızların arasında kalan ve çullanan üstümüze duyarsızlığıyla.

Aşk değil düşmek istemediğimiz şey sadece o korku.

Bu kelime yeterli değil ama yetmek zorunda. Tek bir sesli harf bu metalik suskunlukta, açılıp yine A diyen bir ağız, yine hayret ve acı içinde alınan bir nefes, sıkıca

tutunan bir parmak uçurumun kenarına. Tutabilirsin de onu bırakabilirsin de.[15]

Margaret, yeni bir konuşma yolu arayışıyla, "Her Şeyden Sadece Bir Tane Var" adlı aşk şiirini yazdı. Şiir, 1973 yılında The Nation dergisinde yayımlandı.

Herhangi bir ağaç değil, gördüğümüz ağaç, asla var olmayacak, yarılıp rüzgârla yere eğilecek

yine öyle. Topraktan firlayıp

yazı getirecek şey sonra,

çim, yaprak ya da tekrar olmayacak, başka

kelimeler olmak zorunda. Gözlerim

kapandığında lisan kayboluyor. Yüzünün yarısı siyah yarısı turuncu kedi,

sokulmuş pejmürde kürk paltoma, bense çay içiyorum

parmaklarımla fincanı sararak, imkânsız

bu tatların kopyasını çıkarmak. Masa

ve ucube tabaklar parlıyor hafifçe, kendini tüketerek, sana doğru bakıyorum ve oluyorsun

bu kış mutfağında, ağaçlar ya da cümleler kadar tesadüfi,

içime giriyorsun, solarak onlar gibi, zamanla kaybolacaksın

ama dans ederken öyle kendi kendine

seramik döşemede eskimiş, yavan ve acıklı bir şarkı eşliğinde, keyifle sallıyorsun elindeki kaşığı, uzun telleri

kabarmış saçlarının

dikilmiş başında, senin şaşkın

bedenini, keyfini seviyorum ben. Söyleyebilirim bile bunu, sadece bir kereliğine olsa ve

sürmese de: İstiyorum bunu. İstiyorum bunu.[16]

Aşk dediğimiz şey, genellikle kendi güvenliğimiz adına ötekine sahip olmayı gerektirir - kalıcılığa yönelik bu talep, boğucu ve yıkıcıdır. Graeme, bu şiir hakkında kendisine yöneltilen soruya, aşkın sonsuz olduğunda ısrar ederek, "Onu kaderin cilvelerine ve tehlikelerine teslim ediyorsun. Bunu yapmaya başladığın an, belaya davetiye çıkarıyorsun," diye cevap vermişti. "Bu sana yetiyor. Aşk, hemen olsun diye tutturulamayacak kadar büyük bir şey."[17]

Margaret, kitaplarındaki son şiiri her zaman büyük bir dikkatle seçiyor ve bu şiir, genellikle kendisinden önce gelenin finali olarak görev yapıyordu. "Mutlusun" şiirinin finalini "Ataların Kitabı" ile yapmıştı. Bu şiirde aşk, benliğin göze alması gereken ve garantisi olmayan bir özveri gibi görülüyor ve "almak / o riski', yaşatmak ve kalmak için / hayatta, kendini açmak böyle ve bir bütün olmak," diye tanımlanıyor.[18]

Margaret, Graeme ile Mulmur kasabasındayken, sonunda anne babasının ona hazırladığı "arka bahçede yapraklara yakın model" bir yaşam kurmuş olmasına hayret ediyordu. Bu, kendisi için beklediği bir şey değildi. Otuzuna kadar ölmese bile, en azından "kırmızı-pabuçlar modelini" takip eden bir kadın sanatçı olacağını düşünmüştü. O zamana dek biraz yıpranmış, sapkın ve intihara eğilimli biri olacağını ya da pelinotuyla beynini çürüteceğini sanıyordu. Kariyerine başladığı günlerde, hem kadın hem yazar olup normaller sınıfına dahil edilmek imkânsız gibi görünüyordu. Margaret, 1975'te verdiği bir röportajda şunları anlatmıştı:

Yazar olmama izin vermeyen biriyle yaşamak, benim için imkânsız olurdu. Ama yazarlık bana epey pahalıya patladı, onu da söyleyeyim. Diğer kadınların sahip olduğu pek çok şeyi kaçırdım - uzun bir süre çocuksuz ve bekâr yaşadım. Şimdi bir şey kaçırmadığımı biliyorum. Ancak sorun şu ki, eskiden böyle düşünmüyordum.[19]

Geriye dönüp bakıldığında, sanatçının kötü bir kadere mahkûm olduğu fikri, yaygın bir romantik nevroz gibi duruyordu. Oysa yazarların tek ortak noktası, yazmalarıydı. Margaret artık buna gülebiliyordu: "Shakespeare çocuk yapmayı ve intihardan uzak durmayı başardıysa, ben de başarabilirim, lanet olsun."

Yeni keşfettiği metanetini, kısmen de olsa iki şeye borçlu olduğunu söylüyordu: "İş için bazı

kişilerden alınan yardım ve çocuklarla kedileri seven, egosu benimkini tehlike olarak görmeyecek kadar sağlam olan, iri bir adam. Bu noktaya gelmek, kısmen içsel bir mücadele gerektiriyordu - ama sonunda mümkün oldu."[20]

Ancak yetmişli yılların ortasında, arka planda hâlâ bir kadının sanatını cinsiyetiyle nasıl bağdaştırabildiği sorusu vardı ve Margaret'e sık sık özel yaşamını nasıl idame ettirdiği soruluyordu. 1975'te Uluslararası Kadınlar Yılı'na özel olarak Communique>te yayımlanan röportajda, o zaman genç bir gazeteci olan Susan Swan, Margaret'e ısrarla yazar olarak duyduğu belirgin özgüvenin nereden kaynaklandığını sordu. Margaret'in sanatçı olarak kendine inanmaya ne zaman başladığını merak ediyordu. Marga-ret şöyle cevap verdi: "Bunun ne anlama geldiğini bilmiyorum, dolayısıyla sanırım, kendime inanmadığım bir an asla olmadı."[21]

Margaret, Sıvan'a kendine güveninin "aile geçmişi" ile ilgili olabileceğini söylüyordu. Anne ve babası, onun kendini geliştirmesine izin vermiş ve ona asla başkaları gibi olması yönünde baskı yapmamıştı. Çocukluk "son derece önemli," diyordu Margaret ve ne yazık ki, "ailenizi değiştirmeniz imkânsız." Çocukluğa dayanan içselleşmiş aşağılık duygularını yenmek, yıllarınızı alabilirdi. Margaret, genç bir kadın olarak kendine güveninin ve bağımsızlığının, kendi kuşağından kadınlar için istisnai bir durum olabileceğini kabul ediyordu.

Swan, besteci bir arkadaşım düşünerek, kadın yazar için en zor şeylerden birinin, "erkeğin işini kendi işinden üstün" tutmamak olduğunu söylemişti. Kadınlar "[kendi] işine öncelik vermekte ya da ona erkeğin ihtiyaçlarıyla eşit zaman ayırmakta zorlanıyorlardı." Margaret'in cevabı çok net oldu:

Bilmiyorum. Böyle düşünmüyorum. Kendi başının çaresine ba-kabilen, canı istediğinde yemek pişirebilen erkeklerden hoşlanıyorum. Kimsenin çorabındaki söküğü de dikmem. Graeme'iıı acele bir yere gitmesi gerektiğinde, çiftlikle ben ilgilenirim. Ben gittiğimde de o ilgilenir. Böyle bir işbölümü yaptık. Buradaki her işi ikimiz de yapabiliyoruz, sadece yazın benim yapmadığım bazı makine işleri oluyor. Fakat sanırım, benim dışarı çıkıp inekleri besleyemiyorum demem, onun kendi yemeğini yapamadığını söylemesi kadar tuhaf olurdu. Yetişkin olmanın, sevsen de sevmesen de bu tür işleri yapabilmeyi gerektirdiğini düşünüyorum. Erkekler çaresiz değiller ve gerektiğinde kendi ev işlerini yapabilirler. Aksini düşünseydim, onlara saygısızlık etmiş olurdum.

Swan, kadınların erkeklerle olan ilişkilerinde yaptıkları hataları merak ediyordu. Belki de kadınlar, erkekleri Beyaz Atlı Prens gibi görmek istiyorlardı ya da erkeklere ne kadar vazgeçilmez olduklarını göstermeye çalışıyorlardı.

Margaret, buna bir espriyle cevap verdi: "Geçen gün Cinderella'yı düşündüm. Yakışıklı Prens'in Çinderella'yı diğer iki kız kardeşe tercih etmesinin asıl nedeni, Cinderella'nın ev işi yapabilmesi. Cinderella, onu alıp rahata kavuşturacaklarını sanıyor, ama aslında ev işi yapabildiği için seçiliyor, çünkü diğerleri yapamıyorlar."

"Ancak," diye ekliyordu Margaret: "Kadınların erkekler için vazgeçilmez olduğunu düşünmüyorum. Erkekler de kadınlar için vazgeçilmez değiller ve bu çok hoş bir şey, çünkü bu şekilde, kendinizi kapana kısılmış gibi hissetmiyor, bu kişiye mutlak surette ihtiyaç duymuyorsunuz. Hoşunuza giderse onunla oluyorsunuz. Bence, olması gereken de bu. Aksi takdirde çok büyük kırgınlıklar yaşanabilir."

Fakat, diye sordu Swan, kadınlara özgü suçluluk duygusuna nasıl direniyorsunuz? Kadınlar, suçluluk duygusuyla köşeye sıkışmış gibi: "İstedikleri şeyleri yapsalar da suçluluk duyuyorlar, yapmasalar da... Siz böyle bir sorun yaşadınız mı?"

Margaret şöyle cevap verdi: "Böyle bir durumda hissettiğim şey, suçluluktan ziyade hüsran olurdu. Sanırım kadınlar, yetişme tarzından dolayı başkalarının mutluluğunun kendilerine bağlı olduğunu düşünüyor, dolayısıyla o insanların mutsuzluğunu kendi hataları gibi görüyorlar. Bu tip şeyler, elbette benim de başımdan geçti. Fakat iyi niyetle çabalıyorsanız ve çabalarınız sonuç vermiyorsa, bu insanların mutluluğunun size bağlı olmadığını anlıyorsunuz. Herkesi mutlu edemezsiniz. Mutsuz edebilirsiniz tabii, orası başka."

İki şey son derece önemliydi: İçinizde, kendiniz olmanız için gereken gücü bulmak ve iyi bir espri anlayışına sahip olmak. "Sanırım, kadınlara en zor gelen şeylerden biri, fazla başına buyruk - tehlikeli, agresif ya da baskın tipler gibi görülmek."

Ancak Margaret, her zaman sorumluluğu üstlenmeye hazırdı. Ne yaparsa yapsın onu tehdit olarak gören birileri mutlaka çıkacaktı; o da bu nedenle kendisi gibi olmaya karar verdi. Gerisi onların sorunuydu.

Margaret, röportajın sonunda aşk acısı çekenlere tavsiye veren köşe yazarı gibi görünmekten hiç hazzetmeyeceğini söylii yordu. "Başka insanlar için neyin iyi olduğunu bilemem. Onlara, 'Margaret Atwood kendi ağzıyla söyledi, artık iyi bir birliktelik yaşayabilirsiniz. Tamam, kızlar, artık sinirlenmenize gerek yok,' demiş gibi olmak istemiyorum."

Margaret ne bir propagandacı, ne bir yaşam tarzı eleştirmeni, ne de bir yabancıydı. O bir yazardı; dağınık bir ofiste oturup yazılarını daktilo ediyordu. Bu sorular yazmakla ilgili değildi, ancak o dönemin ürünüydü ve Margaret onların nedenini anlıyordu.

1972 sonbaharında yeni romanıyla ilgili eleştiriler çıkmaya başladığında, Londra'da kitabın taslağını tamamlamasının üzerinden bir yılı aşkın bir süre geçmişti. Margaret aylarca başlık üzerinde düşünmüş, Ne Öldü, Kamuflajlar ve Sudan Tapılmış Bir Ter de dahil olmak üzere en aşağı yirmi başlık bulup beğen memiş, sonunda Surfacinjf de karar kılmıştı. O da bütün yazarlar gibi, kitabını bir boşluğa attığını düşünüyordu. Sonra bekledi. Kitap büyük bir başarı kazandı.

Margaret feminist ve milliyetçi olarak ilan edildi (bunların ikisine de bir diyeceği yoktu), fakat o aslında bir hayalet hikâyesi yazdığını düşünüyordu.

Bir röportajcıya şöyle demişti: "Surfacing, belli bir formülü izleyen bir hayalet hikâyesi. Kadın kahraman ... hayaletleri bulmayı saplantı haline getiriyor ve onları bulduğu an bu saplantıdan kurtuluyor. Demek istediğim şu ki, kitabımdaki karakter hayaletleri görebiliyor, ama hayaletler onu göremiyor."[22]

Margaret, hayaletler konusunda ciddiydi. Onların her zaman büyüleyici olduğunu düşünmüştü. Bunu şöyle açıklıyordu:

Türlü türlü hayalet görebilirsiniz. Basit ve dolambaçsız bir hayalet hikâyesi dinlersiniz. Birisi

kendisiyle hiçbir ilgisi olmayan bir hayalet görmüştür. Ölülerin hayatta olanlar kadar canlı ve makul olduğu ilkel bir efsane duyarsınız. Bunlar kimseyi fazla şaşırtmaz, çünkü bu tür şeyler her zaman olur. Ya da Henry James tarzında hayalet görürsünüz. Burada görülen hayalet, aslında özden ayrılan bir parçadır ve bana en ilginç gelen tür de budur ki zaten bu gelenekte çalışmalar yapıyorum. Ama hayalet hikâyesi yazmak istedim, çünkü iyi bir korku filmi yapmayı da isterdim. Bu, aslında çok ilginç bir alan ve çoğu zaman hafife alınıyor.[23]

Surfacintfde üç hayalet yer alıyor: Ana karakterin annesi ile babası ve hikâyenin sonundaki tuhaf hayalet:

Korkmuyorum; ondan korkmam benim için çok tehlikeli olur. Bir süre sarı gözlerini dikip bana bakıyor. Bunlar kurt gözleri; sığ ama far ışığında beliren hayvanların gözleri kadar parlak. Reflektör gibi...

Ardından kafası uygunsuz ve neredeyse kötürümce bir hareketle savruluyor: Onu ilgilendirmiyorum, doğanın bir parçasıyım; ağaç, geyik iskeleti, taş, her şey olabilirim.[24]

Margaret, yıllar önce ormanda yaşayan bir çocuktu. Ormanın ne tür tehlikeler içerdiğini biliyordu. Onun etkili büyüsünün de farkındaydı. Kuzey ormanları, içinde vakit geçiren herkese, neredeyse ruhu olan bir varlık gibi görünürdü. Birileri ya da bir şeyler, arkanızda oturup sizi gözetlerdi.

Margaret'in büyü yoluyla çağırdığı hayalet, bir doğa tanrısına aitti ve insan özünün kayıp bir parçasıydı. Margaret, bunu şöyle açıklıyor: "Herkesin bir tanrısı ya da tanrıları vardır," ancak tanrılar, "sizinle aynı yerden, yaşamınızın gerçekliğinden geliyor olmalı... Bu kitabın bir varsayımı varsa, o da şudur: Burada var olan tanrılar var, ancak kimse onları tanımıyor... Bu varsayım kitaba uyuyor mu, bilmiyorum, ancak onunla ilgili olduğundan eminim."[25]

Margaret, Surfacing için bir epigram kullanmayı düşündü, fakat sonra bu düşünceden vazgeçti. John Holland'ın 1651'de yazdığı Smoke of the Bottomless Pit or A Mor e True and Fuller Dis-covery of the Doctrine ofThose Men Which Cali Jhemselves Ran-ters or the Mad Cmr'den* alıntı yapmaya karar verdi (okuduğu metinde böyle deniyordu): "Tanrı'nın her canlıda var olduğunu ve bir canlıda diğerinde olduğu kadar Tanrı bulunduğunu iddia ediyorlar... Book of Thieves'de şöyle bir ifade gördüm: Tanrı'nın özü en yüce Melek'te ne kadarsa, bir Sarmaşık yaprağında da o kadardır."[26]

Margaret'in buradaki amacı, insanı doğadan üstün tutan hiyerarşileri yeniden düzenlemekti. Doğa, bizim sömürmemiz için yaratılmamıştı. Teknolojilerimizin ya da romantik girişimlerimizin hammaddesi değildi. Onun özerkliğine saygı göstermemiz gerekiyordu. Ona zarar verdiğimiz takdirde, başımıza geleceklerden kendimiz sorumluyduk.

"Romandaki fikirler," diyordu Margaret, "cebire sandığınızdan daha yakın. X eşittir Y. Bir hikâye anlatmak, çok insanca bir eylem ve çok değerli."[27] Konu oluştuğu an, hikâye kendi mantığını yürütmeye başlıyor. Margaret'in hikâyesi, hayaletlerin (aldırılan bir çocuğa, kayıp ebeveyne ve kayıp tanrılara ait hayaletlerin) ele geçirdiği bir kadının mantığını izliyordu. Kadın, onlarla yüzleşmek ve kendini onlardan geri almak zorunda kalıyordu.

Margaret, Surfacing romanının yazarlık yaşamıyla ilgisini sormaya devam edenlere şöyle cevap veriyordu: "Çok ilgili... Benim için roman, büyük ölçüde Kanada'ya özgü baskılardan doğdu. Savaş halindeki iki dil tarafından çekiştirilip durma, yeryüzünden silinme tehdidi, kimlik belirsizliği; fiziksel açıdansa, Kanada Kalkanı'nın suyu-ve-kayası, buradaki labirent gibi göller, yansıma ve yankınız olmadan hiçbir yere seyahat edememeniz."[28]

Dipsiz Kuyunun Dumanı ya da Kendini Palavracı veya Deli Tayfa Olarak Adlandıran Adamların Öğretisinin Daha Doğru ve Kapsamlı Bir Keşfi (ç.n.)

Margaret'in yayımcısı Jack McClelland, onu Surfacinşf in The Edible Woman kadar çok satmayacağı konusunda uyarmıştı, ancak sonunda kıta genelinde çıkan eleştiriler şaşırtıcı bir şekilde iyiydi.[29] George Woodcock The Nation dergisinde şöyle yazmıştı: "Atwood'un başarısı, bize kendimiz ve yaşadığımız kıtayla ilgili ümitlerimize ne denli yakın olduğumuzu hatırlatmak oldu. Maclean's dergisi Surfacing için "tek kelimeyle muhteşem" tanımlamasını yapıyordu. The Ne w York Times, onu "birinci sınıf ve "baştan sona mükemmel" olarak nitelendirdi. The New York Times Book Review şöyle bir sonuca varıyordu: "Emerson'ın, 'Gerçek yaşam sanatı, yüzeyler üzerinde iyi paten yapabilmektir,' şeklindeki deyişini yadsıyan Atwood, insanın sorgulanmış bir yaşam sürme girişiminde bulunması durumunda incelemesi gereken derinlikleri gösteriyor."[31] Otuz üç yaşındaki genç bir yazar için bundan daha iyisi olamazdı.

Ancak Margaret, başarıya inanmanın ve onu ölçüt haline getirmenin tehlikeli olduğunu düşünüyordu. Başarıyı her an sizden alıp götürebilirlerdi. Önemli olan iki şey vardı: Yazmak için yazmak ve dengeli bir özel yaşam. 1972'de bir röportajcının ne istediği şeklindeki sorusuna verdiği yanıt, şöhret değildi. Bunun yerine Graeme'e dönüp gülümseyerek şöyle demişti: "Aynı şeylerin devamını. Şimdi istediğim her şeye sahibim. Ütülenecek bir iki küçük kırışıklık var, o kadar."[32]

Graeme'e göre bu durum hiç değişmemişti. Şöyle diyor:

Peggy bir yazar ve illaki yazmak zorunda. Elbette çok çalışması gerekiyor, ama d attığı her işin üstesinden geliyor: Şiir, deneme, çocuk kitapları ve absiirt şeyler yazabiliyor. Bu açıdan içgüdüsel bir yazar. Uzun zamandır birlikteyiz ve şöhretin onu ne denli az değiştirdiğini görüp şaşırıyorum. Ahlak, kişisel ahlak, sanatçı ahlakı, ne derseniz deyin, bütün bunları kendi adına korumayı başardı. Nasıl yaptı bilmiyorum, ama neredeyse hiç değişmedi."

YILMAYANKADIN

Zihnimde Margaret'in bir imajı var: Mulmur kasabasında büyükannesininkine benzer bir çiftlikte yaşıyor, kendi mutfak hikâyelerini anlatıyor ve ailesindeki kadınlardan ona kalan mirası değerlendiriyor. Fakat böylesine zararsız bir fantezi bile onu rahatsız edebilirdi. Yaşamı mitlere esir etmenin ya da bireyleri model almanın tehlikeli olduğunu söylerdi. O asla model olmayı amaç edinmemişti.

1973'te Survival ve Surfacimf'm yayımlanmasından sonra, mitler cırtcırt gibi üstüne yapışmaya başlamıştı. Kendi tanımıyla, "insanların etrafında döndüğü fikir çiplerinden birine" dönüşüyordu. Ona bazı eleştirmenler Medusa, bazıları buz kız adını takmıştı. Margaret buna gülüyordu:

“Kadınlardan nefret etmekle suçlandım. Erkeklerden nefret etmekle suçlandım. İki cinsiyetten de yeterince nefret etmemekle suçlandım.” Bir röportajda şöyle diyordu: “İnsanlar beni çok korkutucu buluyor [çünkü] beni yazdıklarımla karıştırıyorlar.”[1]

Bu Atvvood ikonografisini yaratma ihtiyacı, 1971’de Power Politics’in yayımlanmasıyla başlamıştı. Graeme, Medusa mitini başlatan şeyin, kitabın arka kapağı için çektiği fotoğrafta,

Margaret’in insanlara dik dik bakması olduğunu düşünüyor: Gözleri baştan çıkarıcıydı, fakat öyle dik bakıyordu ki karşısındakini yerine mıhlıyor gibiydi. Margaret, bazılarına göre kadın intikamının ta kendisiydi. Graeme, bu imajın yaratılmasına katkıda bulunduğu için utançla karışık belirgin bir neşe duyuyordu. Bazı eleştirmenler, şiirleri doğrudan otobiyografi gibi okuma tuzağına düşmüşlerdi. Yetmişli yıllarda, erkek eleştirmenler bir nevi kadın intikamı bekliyor gibiydi.

Elbette, konu daha derinlere iniyordu. Margaret’in insanları korkutan bir yanı vardı. Timothy Findley bunu şöyle açıklıyor:

Peggy’ye esrarlı bir havanın iliştirilmeye başlanması nasıl yorumlanabilir? O günlerde onun herkesten farklı bir yanı vardı. Onun adını duyduğunuz an, zihninizde bir ışık yanardı. Oysa Marian Engel, Margaret Laurence ya da Adele Wiseman’ı böyle düşünmezdiniz. Tamamen kendisi gibiydi; etrafını saran -mistik bir ışık değil de, bir nevi- “esrarlı” kelimesini kullanmak istemiyorum, çünkü yanlış olur - sözün kısası Margaret Atvvood’un öyle bir havası vardı ki, onu o an için edebiyat dünyasındaki herkesten farklı kılıyordu. Hatırlıyorum da, Yazarlar Birliği’nin kurulmasından sonra bültende şöyle bir not yazmıştı: “Tanrı aşkına, bana Ana Kraliçe gibi davranmaktan vazgeçin.” Gereğinden fazla saygı görüyordu ve bu durum onun için rahatsız edici ve oldukça yanlıştı. Fakat öte yandan, bu durumun anlaşılır bir yanı vardı. Ondan hiçbirimizde olmayan bir güven yayılıyordu. Kendisini ve yaşamı tanıyor, yazar olarak nasıl ayakta kalacağını biliyordu.

Sanırım, ona ilk kez bir Birlik toplantısından sonra Yonge Caddesi’nde bir restoranda otururken kanım ısındı. Birbirimizi pek tanımıyorduk; hepimiz büyük bir masada oturmuş, spagetti yiyip şarap içiyorduk. Onu izleyip şöyle düşünüyordum: “Bu yaşayan en eğlenceli kadın!” Buna karşın diğerleri, “ona gülmeme -liyiz” şeklinde bir tavır takınmışlardı. Margaret, insanların onun hakkında ne düşündüğünü, bu düşüncelerin çoğunun saçma ve gerçeğe aykırı olduğunu biliyordu. İnsanlar, sadece ikonu görüyorlardı. Ona soğuk, mesafeli ve kibirli diyorlardı. Bunlar saçmalıktan başka bir şey değildi. Aslında Margaret’in gönlü fevkalade zengindi. Sürekli verir, verir, verirdi.[2]

Graeme şunları ekliyor:

Karşınızda inanılmaz çekici, hararetle doğruları savunan, hayal gücü çok zengin bir kadın var. Ona yaranmak için her türlü me-şakkate katlanan kadın ve erkekler çıkıyor. Ancak Peggy aptallığa pek katlanamaz. Aptal olmayanların aptallığına bile. Çok dob-radır. Kadın olması bu özelliğini daha da öne çıkarıyor. Çünkü sözünü sakınmayan bir erkek bile dikkat çekebiliyor. Kadınlar besleyip büyüten kişiler gibi görülür ve Margaret de öyle, an cak onda otoriter bir hava var. Onun yazıları ve kamusal kişiliği hakkında en başından bu yana birtakım inançlar vardı. Bazıları, onun tavrını kibirli ve kendine yontucu buldu. Fakat sağgörü, zekâ ve bariz bir yeteneğe sahip her insan, birtakım efsanelere konu olacaktır.[3]

Belki de bunun açıklamalarından biri, Kanada kültür çevresinin daha önce onun gibi biriyle karşılaşmamış olmasıydı. Margaret, ihtiraslarını kovalamaktan çekinmiyordu. Yıllar önce Patrick Lane ve John Newlove'a, Nobel Ödülti'nü amaç edinmemekle enayilik ettiklerini söylemişti. Kanadalı bir yazarın da herkes kadar büyük bir yazar olma şansı olduğuna inanıyordu. İnsan bu şansı kullanmalıydı. Margaret'in kendisinden yana şüphesi yoktu.

Kanada kendi yazarlarına alışık değildi; buradan yazarlarına gelenek hissi verecek bir Melville ya da Henry James, Shakes-peare ya da Milton çıkmamıştı. Yazarlar var olmasına vardı ama -Margaret, özellikle P.K. Page, Margaret Avison, Jay Macpher-son, Robertson Davies ve Margaret Laurence'a dikkat çekiyor-onların varlığı, halkın hayalinde yeni yeni canlanmaya başlamıştı.

Kolonyal bir kültürde, Margaret'in güveni kendi bedellerini üretiyordu. Alice Munro, insanlara haddini bildirmekle ilgili kültürel sendromu, Who Do Tou Think Tou Are? adlı hikâye derlemesinde çok iyi tanımlıyor. Bu "uzun gelincik sendromu" idi. Bir insanın haddinden fazla yükselmemesi ya da kendini fazla ciddiye almaması gerekiyordu.

Margaret, SurvivaPın çıkar çıkmaz kazandığı başarının aldığı güçlü tepkiye hazırlıklı değildi. Aralık 1972'de yavaş yavaş bunun acısını hissetmeye başladı. The Canadian Forum dergisinin Aralık 1972 sayısında, Robert Read'in, "Akupunktur Olarak At-vvood" adlı saldırgan ve edepsiz şiiri yayımlandı.[4] Read, şiirde kendini Margaret'in hâkimiyeti altındaymış gibi hayal ediyor ve Margaret'in etine iğnelerini batırmasından bunalıyordu. "Akupunktur Olarak Atwood" şiiri, Margaret'in onun hâlâ atan ve kanayan kalbini yutup buz gibi boğazından aşağı indirmesiyle sona eriyordu.

Muhtemelen şiirin Power Politicic taşlayıcı bir cevap olması hedeflenmişti, ancak bu hoş olmayan bir saldırıydı. Margaret, bir keresinde erkek şairlerle ve onların her şeyi ortaya döken şiir teorisiyle dalga geçmiş, ancak hiçbir zaman tek bir kişiyi hedef almamıştı. Bu yüzden, Read'in kalbinin boğazından aşağı indirilmesi biraz fazla olmuştu. İtiraz için Forum'un yayın kuruluna mektup yazdığında, ona şiirin gözden kaçtığını ve Noel telaşıyla kurulun onayını almadan yayımlandığını bildirdiler. Margaret olayın peşini bıraktı.

Çok geçmeden, Survival hakkında çıkan eleştiriler Anansi'ye dek ulaştı. Jim Polk, masasındaki eleştirileri gördüğünde şok olmuştu. "Peggy'nin Kanada'nın hayatta kalma saplantısıyla ilgili tezinin, onun kendi nevrozunun ifadesi olduğunu, onun bunu bir dine dönüştürmeye çalıştığını söylüyorlardı. Kanada'da bir kitabı, kutsal kitaptan bir metin gibi okumamanın mümkün olmadığını düşünmeye başlamıştım."[5] Anansi, Survival!ı aynı zamanda hem bir eleştiri hem bir manifesto kitabı, hem de kişisel ve yıkıcı sözler içeren bir derleme olarak tanımlamıştı, insanlar, kitabın içerdiği mizahı ve kasıtlı provokasyonu gözden kaçırmışa benziyorlardı.

Elbette Survivalh çok keyifli bulan insanlar da vardı ve ço ğunluktaydılar. Margaret, Margaret Laurence'a kitap hakkındaki endişelerinden bahsetmiş olmalı ki, Laurence ona kişisel bir not göndermişti. Laurence, Survival hakkındaki hislerini şöyle dile getiriyordu:

Bu, ŞU ANA DEK Kanada edebiyatının neden Amerikan ya d.ı İngiliz edebiyatı kadar iyi olmadığını ifade eden ilk girişim. Ki tabı bitirdiğimde: a) öğretmenler - Kanada edebiyatı hakkında bilmemiz gereken her şey buymuş demek! diye düşünecek; b) yazarlar - Kendime uygun, İnsan veya Hayvan,

herhangi bir Kurbanım var mı, Yoksa Eğer, Benim Neyim Eksik? diye düşü necek gibi endişelerin olabileceğini tahmin ettim. Ama hiç endi şelenme. Bunlar, bizim göze almamız gereken riskler... Kitap iyi, kışkırtıcı ve (bence) doğru.[6]

Romancı Adele VViseman da mektup yazmıştı:

Sırası gelmişken, umarım, geçtiğimiz bu dönemde sürünün sana hırlamasının beni dehşete düşürdüğünü dile getirmemi mazur görürsün. Uzun bir süredir şöyle bir teorim var: Kısmen ölmüş pek çok insan, aralarında olağanüstü bir canlılık görmeye dayanamıyor...[7]

Margaret'in arkadaşları belki de fazla korumacı davranıyorlardı. Sonuçta, Survival aylardır çok satanlar listesindeydi ve 1972-1975 yılları arasında elli bin kopya satmıştı. Ne var ki, birkaç eleştiri yazısında yer alan ağır hakaretler beklenmedikti.

Önde gelen milliyetçilerden biri olan Robin Matthews, SurvivaFı Thıs Magazine dergisinin sayfalarında yerden yere vuruyordu. Kitaba "dikkatle bakmak, yazarların genellikle arkadaş kalmak ve Kanada'nın küçük edebiyat dünyasında beraberce yaşamak adına birbirlerine gösterdiği inceliklerden kaçınmak gerekiyor... Birbirimize yalan söylemeyi göze alamayız," diye söze girmişti. Margaret'in Kanada edebiyatının olumsuz yanı olan teslimiyet edebiyatını seçtiğini, ancak yerel "mücadele edebiyatını" yok saydığını iddia ediyordu. Margaret'in tartışmak için seçtiği kitapların ABD'nin "mücadele dilini" kullandığını, dolayısıyla "Amerikan davranış terimlerini kabul ettiğini" düşünüyordu. Margaret, Kanada'yı öven kitapları "tam bir ... evde olma duygusuyla ihmal etmişti."

Matthews, Margaret'in kitabını ithaf ettiği Northrop Frye, Eli Mandel ve Doug Jones'u "önde gelen birtakım entelektüel 'zenci krallar'" olarak nitelendiriyordu. Margaret'i Anansi'nin kitaplarına orantısız bir şekilde gönderme yapmakla suçluyor ve Anansi'yi, "mazlum, son moda, oldukça deneysel, hoş bir şekilde milliyetçi ve nasıl-olsa-kaybedeceğiz-o-halde-Amerikan-karşıtı-veya-militanca-politik-tiplerden-olmayalım zorlu sürecinden geçen yazarların evi" olarak tanımlıyordu. Özetle, Margaret At-wood, "Kanada hayal gücünü küçümsemekle" meşgul olmuştu.[8]

This Magazine, Margaret'i makaleye cevap vermeye davet etti. Margaret henüz makaleyi okumaya firsat bulamamıştı. Sonunda verdiği cevap, yirmi bir sayfaydı. Robin Matthews için, "[KanadalI aşağılık kompleksini yenmek için yapılan] savaşın kazanılmak üzere olduğunu ve kutlama vaktinin geldiğini düşünüyor," diyordu. "Bence savaş daha yeni başlıyor ve henüz ağzımızın sularını akıtarak kutlama yapma lüksüne sahip değiliz."

Ancak Margaret'in yazdığı cevap, büyük ölçüde nazikti. O ciddi bir milliyetçiydi. KanadalIların kendilerini kurban olarak gördüğü ve Amerika'nın üstün ekonomik ve kültürel gücü karşısında çaresiz kaldığı sürece, kendi kültürünü şekillendirme sorumluluğunu üstlenmeyeceğini düşünüyordu. Matthews'ın Kanada üniversitelerinde KanadalIların çalışmasıyla ilgili milliyetçi kampanyada takdire değer işler yaptığını belirtiyordu. Ancak Matthews, "kendi paranoyasına hapsedilmiş tek kişilik ordu toplumu olma tehlikesi karşısında, eleştiri ve edebiyat sahnesini periskop gibi tarıyor ve hareket eden her şeye ateş ediyordu."[9]

O 1972 sonbaharında Margaret, Toronto Üniversitesi'ne misafir yazar olarak atandı. O zaman St.

MichaePs Fakültesinde genç bir öğretim üyesi olan Sam Solecki, Margaret'in görevi ge reği zorunlu bahar derslerine girdiğini anımsıyor. Margaret çok popülerdi. Herkes Survivat, Surfacınjjvc The Journals of Susamın Moodie'den söz ediyordu. Solecki, Margaret'in derste Survivat\ özetlediğini hatırlıyor. "Cana yakın, açık sözlü, esprili ve aydın latıcıydı." Onu dinleyenlerin ilk sorusu, Solecki'nin deyimiyle, St. Mike'ın "eski troglodiderinden[8]" birinden gelmişti. Solecki onların, Margaret'in bir kadın ve "boşanmış" olmasına mı, yoksa Kanada Edebiyatı çalışmasına bazı yazarları dahil etmemiş olma sına mı kızdığına karar veremiyordu. Eski kafalı insanların yeniye bakışını izler gibi olmuştu ve bu insanlar mutlu değildi.

Marshall McLuhan ayağa kalkmıştı. Sorusunda maske fikrinden, insanın kendini maske olarak takmasından söz ediyordu. "Bunun onun için McLuhanca bir anlamı olmalıydı, ancak ne kastettiğini kimse anlamamıştı. 'Bayan Atvvood,' demişti, 'bizi maske olarak taktığınıza göre, yalnızca bir maskeye değil, farklı farklı benliklere sahip olduğunuzu söyleyebilir misiniz?' Soru, yaklaşık dört dakika sürmüş, Margaret bu arada kürsüye yaslanmıştı. Sonunda yazarlar ve maskelerle ilgili bir cevap verdi. McLuhan devam etti: 'Hayır, hayır, beni tamamen yanlış anladınız.' Margaret karşılık verdi: 'Ekleyecek bir şeyim yok, ama belki bunu daha sonra konuşabiliriz.' Margaret, büyük Marshall'la boy ölçüşüyordu. Çok etkileyiciydi. Kurulu Düzen karşısındaki özgüveni gün gibi ortadaydı."[10]

Survivata yönelik saldırılar devam ediyordu. En şiddetli olanı, şair Frank Davey tarafından Öpen Letter dergisinin 1973 yazında çıkan nüshasında başlatılmıştı. Davey, Survivatı ele aldığı eleştiri yazısına, "Margaret Atwood'un şiirinde ezici bir biçimde baskın olan konu, Margaret Atwood olmanın neye benzediği," cümlesiyle başlamıştı. Margaret'in yazılarını değişmez bir biçimde kontrollü ve uydurma diye nitelendirerek saldırılarını sürdürmüştü. Onun "iktidar politikacısı yazar" olmanın cazibesine yenik düştüğünü iddia ediyordu. "SurvivcıP'm, diye yazmıştı, "alt başlık olarak, House of Anansi Edebiyatı Rehbcri'ni alması çok yerinde olur. Anansi'nin şu an yayımda olan şiir ve romanlarının %42'si, kitaptaki çeşitli okuma listelerinde tavsiye ediliyor." Dahası, Anansi'den Graeme Gibson, Atwood'un en sevdiği yazar olarak görünüyordu. Eleştiri yazısı incelikli değildi. Davey, Mar-garet Atwood'u saflıkla; "üstünkörü ve yüzeysel" araştırmalar yapmakla, akademik camianın gözüne girmeye çalışmakla ve tezine uymayan fakat '"iktidar politikasına' hizmet eden" yazarlar seçmekle suçluyordu. Kitabın başarısının "Atwood kriterlerine uygun 'fikirler' ifade etmeyen" yazarlar için felaket olabileceğini iddia ediyordu.[11]

Eleştiri yazısı, iğneli ve çirkindi, Margaret'i derinden etkilemişti. Margaret, bir mektupla cevap verip elindeki istatistiksel verileri sundu. Her bölümdeki referansları belgeleyerek yazarların çoğunun Anansi'den olmadığını ve Graeme Gibson'dan daha çok sözü edilen yazarlar olduğunu gösterdi.

Graeme'e yapılan yanlamasına saldırı olağandışıydı. O, şimdiye dek Jim Polk'un kendisini Bayan Atwood diye çağıranlar yüzünden maruz kaldığı hakaretlerden ve tersine cinsiyetçilikten uzak durmayı başarmıştı. Edebiyat camiasında, Graeme'e gerek eserleri, gerekse kültürel politika alanındaki çalışmaları dolayısıyla büyük bir saygı duyuluyordu. Sadece bir keresinde, (Per-petual Motiorı adlı romanının promosyon turunda) bir Alberta TV muhabirinin kendisine şöyle bir soru yönelttiğini anımsıyor: "Margaret Atwood ile yaşamak nasıl bir duygu?" Ona, "Bu seni hiç ilgilendirmez," diye cevap vermişti. Şöyle diyor: "Aslında Peggy'nin başarısı beni hiç rahatsız etmedi, çünkü ikimiz de tanışmadan önce yazar olarak belli bir yere gelmiş ve daha en başında,

ayakta kalmayı sağlayan başarıyı elde etmiştik.”

Survival hakkındaki bazı eleştiriler de Margaret’i “moda” olmakla suçluyor, kitabı da “şişirme” olarak nitelendiriyordu. Kimileri Margaret’in “Kanada âşığı” olduğunu ileri sürüyor, kimileri de onun Kanada’yı hakir gördüğünü düşünüyordu. Mar-garet, George VVoodcock’a birkaç kart bastırmayı düşündüğünü söylemişti: “Margaret Atwood, şu an ölümcül bir hastalıkla pençeleşmektedir... Bu nedenle sizinle herhangi bir şekilde iletişim kurması mümkün değildir.”[12]

Perry Miller’ın The Raven and the Whale adlı kitabını okuyan Margaret, kültürel milliyetçilik dönemlerinin yazarlar arasında her zaman ideolojik çatışmalar yaratabileceğini biliyordu. Sık sık, milliyetçi edebiyat savaşlarının on dokuzuncu yüzyılda Herman Melville için ne denli yıpratıcı olduğundan söz ediyordu. Mel-ville, “Genç Amerikalılar” (milliyetçi yazarlar sınıfı, kendine bu ismi vermişti) tarafından yeterince Amerikan olmamakla, İngiliz hayranı eleştirmenler tarafından da fazla dar görüşlü olmakla suçlanmış, bu yüzden eserleri için her iki toplumun desteğini de kaybetmişti. Perry Miller, sonuç olarak Melville’in kendi döneminin kültürel politikalarından çok zarar gördüğünü söylüyordu. Moby Dick üzerine yapılan şiddetli tartışmalardan sonra itibarı dibe vurmuş ve otuz yıl süren bir sessizliğe bürünmüştü.

Fakat Margaret susmayacaktı. Sancağı eline alıp direnişe geçti. Dennis Lee gibi, bu durumun onu değiştirdiğini düşünen bazı insanlar vardı. “Gaddar yanı ortaya çıktı. Dünyayı, Biz/On-lar olarak ikiye bölmüş gibiydi. Ben, ‘Biz’ grubundaydım; bunun için konuşabiliyorum. Margaret ‘Bizim’ istismar edilmemizi önlemek istiyordu. Bu, çok zor bir şeydi. Şüphe götürmez derecede iyi niyetli ve yüce gönüllü bir insan, ‘onları en zayıf yerinden vur’ anlayışını benimseyen birine dönüşüyordu.”[13]

Fakat Margaret, çok geçmeden bütün bu şamatayı dalgaya vurmayı başardı. 1975’te, ThisMagazine için Bart Gerrard takma adıyla “Kanadian Kultchur Komics” adlı bir karikatür çizmeye başladı. Ana karakteri Yılmayankadın, “nam-ı diğer uçan Kotex® (Kanada Limited)”, Bloor Caddcsi’ndeki viyadüğün altındaki sığınağında yaşıyor. Gülünç bir biçimde beceriksiz olan Yılrna-yankadın gibi, Margaret de Yazarlar Dirliği’nden (kurulmasına katkıda bulunduğu Yazarlar Birliği) Ceebeecee politikalarına dek her şeyle, Can. Lit’in[9] [10] kurtarıcısı olarak kendisi ve her şeyi kurtarma çabasıyla dalga geçmek zorundaydı: “Kunduzların kuruntusunu duyabiliyorum... Bu bir yardım çağrısı!”[14] Margaret’in karikatürlerinden biri, CIA’in (Kültürel İnfiltrasyon Acentesi) Yazarlar Dirliği’ne sızma çabalarını konu alıyor.

CIA’in köstebeğinin bir kitap yazmış olması gerekiyor. Köstebek, Seksin Hazzı diye bir kitap öneriyor. “Yeterince Kanadalı değil,” cevabını alıyor. “Bu nasıl, Çorapların Hazzı, yazan Alex Contort? Kitap, ayağın kurtuluşunu anlatıyor.” Margaret her zaman şöyle diyordu: “Mesele, olayların komik yanını görmekle ilgili. Bu, sizin kötü günleri atlatmanızı sağlayan tek şey.”[15]

Geçmişe bu açıdan bakıldığında, yetmişli yıllar Kanada için hararetli bir milliyetçi tartışmanın yaşandığı dönemdi. Northrop Frye, Literary History of Canada’nın" ilk baskısının ünlü “Sonuç” bölümünde, “kültürel geçmişin kendine özgü ritimleri var...” diyordu. “Önemli bir dönem olmalı ki, bu dönemde toplumsal hayal gücü kök salıp geleneğe dönüşebilsin.”[16] Kanada, diye yakınıyordu, asla böyle bir dönem yaşamadı. 1965’te yazılan bu makale, bir uyandırma ikazı gibiydi.

Birdenbire Robertson Davies'ten Margaret Laurence'a kadar herkes, Kanada kültürel kimliği hakkında konuşmaya başlamıştı. Davies, romanı Gizli İşler'm "Kanadalı insanların tuhaf ve tutkulu yaşamıyla ilgili" olduğunu ilan etmişti. Margaret Laurence, Manawaka dizisinden "eve dönüş" romanları diye söz ediyordu. Bozkır romancısı Rudy Wiebe, temel kültürel mitleri kabul etme gereğinden söz ediyordu.

Aynı şey, diğer sanat dallarında da geçerliydi. 1973'te Charlic Pachter, yoğun bir şekilde Kolonyal Zihniyete Saygı adlı resim dizisi üzerinde çalışıyordu. Dizi, Kraliçe Elizabeth'in esprili portrelerinden oluşuyordu: Kraliçe bir musun üstünde ata biner gibi oturuyor ya da kendisine doğru yüzen bir muşla bir Latvren Har-ris manzarasında boy gösteriyor veya kimliğini ele veren çantası ve eldivenleriyle ormanda, meleğe benzer bir hayalet görünümünde, Kanadalıları selamlıyordu. Charlie'nin anlatmak istediği şey, Kanada imgeleminin merkezindeki ikonografinin sahte ve ithal edilmiş olmasıydı.

Görsel sanatlarda, 1967'de bir tür milliyetçilik kök salmaya başlamış, bir grup ressam, Jaclt Chambers'ın iteklemesiyle ressam haklarını korumaya yönelik Kanada Ressamlar Temsilciliği'ni (CAR) kurmuştu. 1971'de yerel halk, ülkenin dört bir yanındaki sanat topluluklarında yer almaya başladı. Enerji her yere yayılmıştı, ancak Toronto'daki olaylar gösterge niteliğindeydi. Sanatçılar tarafından işletilen Electric Gallery (1970), A Spacc (1971) ve Nightingale Arts Council (1970) gibi galeriler açılı yor, ProofOnly (1973) ve Parachute (1975) gibi dergiler kuruluyordu. Yerli sanatı tanınmaya başlamıştı. Bir Ojibva olan Norval Morrisseau ile bir Anişinabe olan Cari Ray, 1973'te Manitoulin Adası'nda yerlilerin işlettiği Ojibva Kültür Vakfi'nın kurulmasına aracı oldular.[17]

Tiyatrolar da çok faaldi. Altmışlı yılların ortasında, Kanada tiyatrosunda pek bir hareket yoktu. Genç radikallere göre Onta-rio, Stratford'da bulunan klasik dram odaklı Stratford Tiyatrosu, tutucu ve geleneksel görünüyordu. Ancak beş-altı yıllık tiyatro deneyimi olan ve yeni şeyler yapmayı çok isteyen oyuncular, 1968'den sonra açılmaya başlayan Theatre Passe Muraille, Tarra gon ve Factory Lab gibi yeni Toronto kumpanyalarına alcın ettiler ve birdenbire yetenekler ortaya çıktı. 1973'te Passe Muraille, Rick Salutin tarafından yazılan 1837adlı deneysel oyunu sahneye koydu. Oyun, milliyetçiler için bir mihenk taşı oldu. Kanada'nın tek silahlı isyanını konu alıyordu. İsyan, 1837'de kısa dönem To-ronto belediye başkanı olarak görev yapmış gazete editörü Willi-am Lyon Mackenzie'ıiin önderliğinde başlamış, kırsal kesimden 750 kadar taraftar İngiliz kolonyal hükümetine karşı ayaklanmıştı. İsyan başarısızlıkla sonuçlandı; isyancılardan çoğu sürgüne gönderildi, birkaçı da asıldı. Passe Muraille'ın yöneticisi Paul Thompson'a göre, tiyatro yükselişe geçmişti. Margaret'e Survi-val müzikali yapmayı teklif etti, ancak proje tasarım aşamasında kaldı ve hayata geçirilemedi.

Gazeteciler de milliyetçi tartışmayı devam ettiriyorlardı. Mar-garet, This Magazine için yardımcı editör olarak çalışıyordu. (Dergi, başlangıçta This Magazine is Abont Schools" adını taşıyordu, ancak sonradan adı kısaltılıp This Magazine"& çevrilmişti ve bu durum, sürekli 'Hangi dergi?' esprisine davet çıkarıyordu.) Margaret'in Bart Gerrard karikatürleri, şiirleri ve zaman zaman yazdığı makaleler her zaman büyük bir beğeni topluyordu. Rick Salutin, Carole Corbeil, Susan Crean, Myrna Kostash, Joyce Nelson, lan Adams ve Stan Persky dahil olmak üzere ülkenin en iyi gazeteci ve yazarları, iş hayatına This Magazine'de başlamıştı.

Coach House Press yazarları gibi, kendilerini milliyetçi olarak tanıtmayanlar bile, yeni olasılıklar rüzgârına kapılmışlardı. Mic-hael Ondaatje, geçmişe dönüp baktığında şöyle diyordu: "Bir toplum bilinci oluşmuştu ve köklü değişimler yapılıyordu - sanki dönemin resmi kültürünün temellerini atıyorduk. Kapıları yıkan bir hava oluşmuştu."[18]

Yazarlar, Kanada sanatını yaratmak gibi ortak bir kültür projelerinin olduğunu keşfetmişlerdi (oysa henüz on yıl önce, hedefleri olan sanatçılar kendilerini ülkeden ayrılmaya mecbur hissediyorlardı). Halk da Kanada sanatını destekliyordu. Meclis taralından 1957'de sanat, beşeri ve sosyal bilimleri desteklemek için kurulan The Canada Council, artık yoğun bir şekilde, yazar, * Bu Dergi Okullarla İlgilidir (ç.n.) dergi ve yayınevlerine kaynak sağlıyordu. Aralık 1972'de Montreal'deki Gazette'de çıkan bir yazıda, Kanada kitaplarının yiizde 25 arttığı bildiriliyordu: "Kanada yazınındaki bu olağanüstü gelişmeyi, yalnızca hükümet desteğiyle açıklamak fazla basit olurdu. Yine de KanadalIların sahip olduğu yayınevleri, bu desteğin verdiği güvenle, bir yıl öncesine dek varlığı tehlikede olan bir endüstriyi büyütmeyi başardı."[19]

Son olarak, çok önemli bir kültür kurumu daha açıldı. Kurum, 1972'de Pierre Trudeau Liberal hükümetince yapılan umutsuz bir seçim hilesinin ürünüydü. Trudeau seçim talebinde bulunmuştu, ancak kampanya ilerleyip azınlık hükümeti en iyi olasılık gibi göründüğünde, Liberaller Toronto'daki oyları arttırmanın yollarını aramaya koyuldular. Kentsel İşlerden Sorumlu Bakan, açık çek ve göl kenarında iki kilometrelik kamulaştırılmış arazi teklifiyle Toronto'ya geldi. Eski sahipsiz liman, bir kültür parkına dönüşecekti. İki yıllık bir temizlik ve çok sayıda kültürel araştırmadan sonra (80-100 kişilik gezici gruplarla, arazinin ne şekilde kullanılacağını tartışmak üzere Maureen Forrester gibi sanatçılar ve Marshall McLuhan gibi entelektüeller görevlendirilmişti), Haziran 1974'te Harbourfront açıldı. Açılışı tüm yaz süren havai fişek gösterileri ve partiler izledi. Bir sonraki yılın mart ayında, Greg Gatenby adlı genç bir yazar, McClelland and Stewart'tan ayrılıp edebi okuma günleri düzenlemeye başladı ve bu okumaları kısa bir sürede ulusal bir foruma dönüştürdü. Gerek tanınmış gerek ezoterik olsun, Harbourfront'da okuma gününe katılmamış yazar yok gibiydi. "Son derece milliyetçi bir dönemdi," diyor Gatenby. "Kendi sesimizi duymak istiyorduk. Onu duymak, müthiş bir heyecan veriyordu."[20]

İdeolojik çatışmalar ve ölümcül savaşlar bekleniyordu. Milliyetçiler şoven olmakla, milliyetçilik karşıtları ise ruhlarını satmakla suçlanıyorlardı. Margaret, bu tartışmadan nefret ediyordu. O da pek çokları gibi, milliyetçiliğin pozitif bir etkisi olmasını istiyordu. George VVoodcock'a Kanadalı yayımcılarla ilgili bir mektup yazdı: "Vereceğim tek mesaj şu: Her türlü paranoyadan -bir bölgenin diğerine, eski yayımcıların yenilere ve yenilerin eskilere, farklı siyasi görüşlere sahip olanların birbirine duyduğu korkudan- kaçınmak gerekiyor. Yayımcılar birbirinden nefret etmemeli ve birbirleriyle yarışmamak, aksine birlikte koşulları iyileştirmeye çalışmalılar. Pazar vaazım nasıl ama?"[21]

Bu, yazmak için çok güzel bir zamandı. Bugün Margaret'in kuşağından gelen yazarların çoğu, geçmişe dönüp baktığında yetmişleri büyük bir nostaljiyle anıyor. Timothy Findley şöyle diyor: "Çok şanslı bir kuşaktık. Peggy'den on yaş büyüğüm, ama aynı keyfi ben de yaşadım. Kendimize güveniyorduk; sanki kimse bizi tutamazdı. Birbirimize verdiğimiz destek çok büyüktü. Kendimizi ve kültürü yeniden keşfediyorduk."[22]

Elbette geçmişe bakıldığında, yaşanan zorluklar pek az hatırlanır. Kanada'da sanat yapmak, hâlâ büyük sorunlar içeriyordu; ancak belki de bütün bu enerjinin kaynağı, ilgi çekmek için verilen mücadelenin verdiği heyecan ve mücadeledeki dayanışma hissiydi. Findley sekiz yıllık bir sessizlik ve "kapkaranlık bir dönemin" ardından 1978 yılında, çığır açan romanı The WarsY yayımladı. Bu, onun tura çıkarak tanıtımını yaptığı ilk kitaptı. The Globe and MaiFde yıkıcı bir eleştiri çıkmıştı. Eleştirmen Donald Jack, kitap için, "Bütünüyle hava cıva. Erkekler ağlamaz, falan filan," ifadesini kullanmıştı. Findley'nin arkadaşı ve partneri Bili Whitehead, o sırada Edmonton'da bir otelde kaldıklarını anımsıyor. "Tiflf, Globe eleştirisinden dolayı yıkılmıştı. Oteldeki tuhaf lobide, kubbeli çatıdan küçük bir parça gökyüzü görünüyordu. TifPin yayımcısı bize kuryeyle The Financial Posf u göndermişti, ama onu okuyacak doğru dürüst ışık yoktu. Tiff, gazeteyi neden gönderdiklerini öğrenmek için ışık alan yere gitmek zorunda kaldı. Gazetede Peggy'nin The Wars için yazdığı eleştiri vardı. Kanada'da pek çok KOOB (Jack McClelland'ın ticari ve popü-* Savaşlar (ç.n.)

ler kitaplar için kullandığı kelime) bulunduğunu, ancak bunun gerçek bir kitap olduğunu söylüyordu. Bu yazı Tiffin yaşantında yeni bir sayfa açtı."[23]

Findley ekliyor: "O eleştiri hayatımı kurtardı. Kitap hakkında yapılan en düşünceli yorum oydu. Sadece Globe eleştirisi olsaydı, tura devam edebilir miydim, bilmiyorum."

Perry Miller, The Raven and the Whale kitabında, Amerikan edebiyatındaki temel kitapların çoğunun 1845-1860 arasındaki on beş yıllık dönemde yazıldığına dikkat çekmişti. Bunların arasında, Melville'in Moby Dick, Hatvthorne'un Kızıl Damga, Whitman'ın Kendi Şarkım, Thoreau'nun Doğal Yaşam ve Başkaldırı adlı eserleri, Poe'nun hikâyeleri ve Enıily Dickinson'ın şiirleri de vardı. O yıllar, bilinçli milliyetçilik ve ulusal söylemler dönemiydi; yazarlar, Britanya'ya gösterilen kolonyal riayeti üstlerinden atıp kendi edebiyatlarını yaratmışlardı. Bütün Yeni Dünya kültürleri bu evreden geçmiş, ancak bu süreç, Latin Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada kültürleri için çok daha yavaş ilerlemişti. Kanadalılar geriye dönüp baktıklarında, Kanada'da yazmanın 1965'ten 1970'lerin sonuna dek süren ve algıları değiştiren milliyetçi hareket ve Canada Council'den gelen mali yardım sayesinde mümkün olduğunu görebiliyorlardı. Ayrıca, bu dönemden önce de öncü yazarlar olduğunu, ancak bu yazarların genelde tanınmadığını ya da görmezden gelindiğini fark ediyorlardı. Özetle, bir Kanada geleneği vardı.

Bu süreci yaşayan Margaret ve Graeme için milliyetçilik prag-matik bir yükümlülüktü. Ülkede ulusal edebiyatın yaşatılması için yazarları korumak ve onlara hayatlarını kazanma imkânı tanımak gerekiyordu. Yazarlar için standart bir sözleşme mevcut değildi. Yayımcılarla sorun yaşadıklarında izleyecelderi bir yol ya da başvurabilecekleri bir edebiyat temsilcisi de yoktu. Kanada telif hakları çok belirsizdi, üstelik yazarları ilgilendiren vergi yasalarının ıslah edilmesi gerekiyordu. Romancı Htıgh MacLennan'ın, yazar arkadaşı Gwethalyn Graharn hakkında Margaret'e anlattığı eski korku hikâyesi, en kötü durum senaryosu gibiydi. Gwethalyn Graham, 1944'te Earth and Hijjb Heaven adlı bir roman yayımlamıştı. Roman, uluslararası platformda çok satanlar listesine girmiş ve Garalıam'a 450.000 dolar kazandırmıştı. MacLennan ayrıntıları şöyle anlatıyordu: "O zaman yazarların geliri, 'kazanılmamış' sayıldığından ve 1945'te gelmiş geçmiş en yüksek vergi tahsilatı yapıldığından dolayı, hükümetten Gwethalyn'e sadece 10.500 dolar kaldı. Hükümet, kendi deyimiyle, 30.000 dolarlık bir temettü ödemesi yaptı. Gvvethalyn sefalet içinde öldü."[24]

İhtiyaç duyulan şey, bir yazarlar birliğiydi. Pek çok kişi, bu birliği Graeme'in organize edeceğinin farkındaydı. Onun politik yeteneği gelişmişti. Graeme, 1972'de ülkenin dört bir yanından insanlara mektup yazmaya ve Maviş Gallant, Farley Mowat, Pierre Berton, John Metcalf, Clark Blaise ve Robertson Davies gibi kişilerle buluşup birlik hakkında konuşmaya başladı. Ontario Sanat Konseyi'nde çalışan Ron Evans adlı açık fikirli bir sanat yönetmeni, konferans için gereken parayı temin etti ve yıl sonunda, otuz yazar ilk görüşme için uçakla Toronto'ya getirildi. Frank Scott, aralarında Harold Honvood, Marian Engel ve Austin Clarke'ın da bulunduğu bir komiteyle, bir tüzük hazırladı. Toroıito ve Montreal arasındaki bağlantıyı kurmakla görevli olan Clark Blaise, planlama toplantılarını şöyle anlatıyor: "Kendine çok dikkat eden ve önemseyen genç insanların abartılı saygısıyla birbirimizin elini sıktık; bir hareket başlatıyorduk... Bizler bir edebiyat kuşağıydık."[25] İlk tartışmalar çok çetindi. Birçok kişi, yazarları organize etme fikrine kuşkuyla bakıyor ve kimlerin birliğe alınacağını merak ediyordu. Ancak tüzük onaylandı ve yayımlanmış eseri olan tüm yazarlar, birliğe tiye olmaya davet edildi.

Kanada Yazarlar Birliği, 3 Kasım 1973'te göreve başladı. Graeme 1974'te başkan seçilinceye dek, birliğin üye sayısı iki yüzü geçmişti.

Dünya ve Bulutların Üstü (ç.n.)

Margaret ve Graeme, inandıkları davaları desteklemek uğruna zaman ve para ayırmaktan hiç çekinmediler. Birliğe kan verdiler. 1984'te PEN'in İngiliz-Kanadası Merkezi'nin kurulmasına aracı oldular. PEN, insan hakları ihlal edilen yazarlar adına mücadele etmeye adanmış uluslararası bir örgüttü. İlk toplantılar, çiftin yemek odasında yapılıyordu ve ilk etapta sandalyeler sorun oldu. Yeteri kadar sandalye yoktu, ta ki Timothy Bindley briç sandalyelerini getirinceye dek. Margaret ve Graeme, başlangıçta kaynak yaratmak için Kanada'ya özgü bir yemek kitabı çıkarma fikrini ortaya attılar. Kitaptan kazanılan para, kuruma bir yönetici almalarına yetti.

Margaret, yurtiçi cephelerde diğerleriyle beraber kültürel konular için savaş verirken, uluslararası alandaki ününün giderek arttığını fark ediyordu. 1973'te, SurvivaFm Amerikan basımı için planlar yapılıyordu. Margaret, Amerikalıların samimi bir şekilde Can. Lit. olarak adlandırılan bir alanda yazılmış bir kitapla ilgilenmesine biraz şaşırmıştı. George Woodcock'a şöyle demişti: "Kanada Amerikanlaşıyor ya, belki de Amerika da onunla aynı oranda Kanadalılaşıyordur, ne dersin? Tabii, oran kısmı farklı da olabilir."[26] Harper&Row'daki Amerikalı editörü Frances McCullough, kitabın Amerikalı okuyucuları Kanada'ya çekme ihtimalinden dolayı heyecanlandığını söylemişti. Amerikan basımı için yapılacak düzeltmeleri tartıştıkları sırada McCullough, "Kanada'nın basit fiziksel özellikleri konusundaki korkunç ... cehaletinden" dolayı özür dilemiş ve Margaret'ten "Tom Thompson [metinde aynen] banks çamı, Toronto Annex, Turuncu Geçit, Rosedale'de bir ev, Long Sault savunması ve Kanada Kalkanı" gibi karışık ifadeler için dipnot vermesini rica etmişti. "Sence coğrafya, ilk yerleşimler, kim hangi dili konuşur, Kızılderililer, insanın çok çabuk donabileceği gibi konularda falan bilgi vermek, çok mu aptalca olur?... JouaP muydu ney-* Standart olmayan Kanada Fransızca lehçesi (ç.n.) di, onun hakkında mesela?"[27] Margaret'e kırevini farelerin istila ettiğini, ama farelerin sadece Norman Mailer'ın Marilyn Mon-roe hakkındaki kitabını (kapaktaki resmin sol yanağını) yediğini ve yatağın başucunda duran SurvivaFı es geçtiğini söylemişti. Amerika'nın kırfarelerinin bile Kanada kitaplarına saygı duymaya başlaması, Margaret'in çok hoşuna gitmişti. Ne var ki, sözleşmeyle ilgili sorunlardan dolayı Survivaf m Amerikan basımı asla yayımlanmadı.

1

Billy the Kid ’den Derlemeler (ç. n.)

2

* [1] Ölüm Coca-Cola ile Daha İyi Gider (ç.n.)

3

Askerlik Çağında Kanada’ya Göçenler İpin El Kitabı (ç.n.)

4

* Hayatta Kalmak: Kanada Edebiyatı Üzerine Tematik Bir Rehber (ç.n.)

** Hukuk! Hukuk! Hukuk! (ç.n.)

5

Zührevi Hastalıklar: İnsandan İnsana Geçen Marazlar (ç.n.)

6

Kozlu bir Amerikan iskambil oyunu (ç.n.)

7

İrlanda’nın bağımsızlığı örgütü taraftan (ç.n.)

8

İlkel insan (ç.n.)

9

Canadian Literatüre (Kanada Edebiyatı) için kullanılan kısaltma, (ç.n.)

10

Kanada’nm Yazınsal Tarihi (ç.n.)

GÖRÜNÜRDE TREN YOK

Margaret, 1974'te, onuncu kitabı olan Ton Are Happfyl çıkardı. Pek çok kişi, çoktandır ona iliştirilen ikonografiyi düzeltmek istiyordu. Bu konudaki en akıllıca girişimlerden biri, yirmi üç yaşındaki genç şair Susan Musgrave tarafından gerçekleştirildi. Musgrave, Ton Are Happy eleştirisine, yeni Atwood kitabını bir "olay" diye tanımlayarak başlamıştı, tıpkı "yeni bir Brando filmi ya da Dylan plağı gibi." Margaret Atwood, her zaman şiirleriyle özdeşleştirildi, diye yakmıyordu ve "şiirler hakkında hüküm vermek, şair hakkında hüküm vermekti." Efsanevi "Atwo-od-ötesi", "az ve öz konuşan, savaşa hazır ve cadaloz biriydi... Bu yaptığımız, çok zalimce bir haksızlık ve ancak romantizmin artıklarından beslenen bir kültür böyle bir şeye kalkışabilir," diye yazmıştı Musgrave.[1]

Efsanevi Atwood-ötesi, en iyi ifadesini Alan Pearson'ın The Globe and Mail'de çıkan Ton Are Happy eleştirisinde bulmuştu:

Kitabevi posterindeki ikonografisinde, yılan saçlı bir Medusa gibi görünüyor, o çelik gözlere atılan bir bakış, onların ardındaki ülkenin sonsuz bir kasım ayma gömüldüğünü onaylamaya yeter.

Yenilip yutulacak kadın değil. O, retoriğindeki bütün ısıya duyarlı silahları ateşlerken erkek ruhuna kendini kollamak düşer... Bu kadın milliyetçiliğin ve kadın özgürlüğünün kişneyen kısrakları üzerinde, doğuştan ön planda olan bir Boadicea[1] değilse, olsa olsa Kanada harfleri için çalan tehlike çanıdır.

İnsan, Atwood karakterini hayalinde canlandırmaya başlıyor: Uzun bir elbiseyle buzlu kıyıların küflü sazlıklarında dolanan, ürkek geyiği besleyen ve dikkatle kar birikintilerinin arasına basan narin bir yaratık; dağınık saçları uçuşuyor, zihni acı düşüncelerle kaplı; kâh meydan okuyor, kâh kötü ruhlara teslim oluyor; çıplak dallar, demir grisi bir gökyüzü ve kesif bir odun dumanı kokusundan ibaret doğada gezinen Brontevari bir figür.

Mika gibi parlayan bir anlam var... Ama ne? Siren Şarkısı, bize erkeklerden yardım isteyerek onları cezbetmek zorunda olmanın bir kadın için ne denli sıkıcı olduğunu anlatıyor... Bu kitapla bir akşam geçirdikten sonra minnetle Bloody Mary'ye uzanıyorum.[2]

Margaret, 1971'de York Üniversitesi'nde Kanada Edebiyatı dersi verirken, medyadaki cinsel önyargıyı inceleyen bir projede görev aldı. Öğrencilerine eleştirideki önyargıları araştırma ödevi verdi. Öğrenciler, yazarlara mektup gönderip cinsel önyargının var olduğuna inanıp inanmadıklarını sordular, ayrıca çok sayıda eleştiri yazısı incelediler. Soruya cevap veren erkek yazarların yüzde yetmiş beşi, cinsel önyargının olduğuna dair bir belirtinin olmadığını savunurken, yüzde 25'i bu tür belirtilerin olabileceğini söylemişti. Ancak kadınlardan yüzde 50'si önyargının var olup olmadığı sorusuna evet diye cevap verirken, yüzde 25'i belki, yüzde 25'i de hayır demişti.

Eleştirileri de incelediler. Margaret, "doğrusunu söylemek gerekirse, tahmin ettiğimizden daha az cinsel önyargıyla karşılaştık," diyordu. O ve öğrencileri, kadınların durumunun çok da kötü olmadığına karar vermişlerdi. Belirgin bir cinsel önyargı yoktu, ancak çifte standart söz konusuydu.

Yirmi beş yıl önce, erkeklerin yazı üslubu ile kadınların yazı üslubu arasında bir ayrım yapmak

mümkündü. Margaret, bunu yüzyıl başlarında Oxford, Trinity College'de ders veren eleştir men Quiller-Couch'tan dolayı "Quiller-Couch Sendromu" olarak adlandırıyordu. Quiller-Couch, erkeklerin üslubunu kuvvetli, kadınlarınkini ise belirsiz olarak tanımlamıştı. Margaret, öğren çilerinin araştırmasından söz eden esprili bir makalede, kadınlara iliştirilen stereotipleri listeliyordu. Örneğin, "cinsel iltifatla aşağılama" diye bir şey vardı: Kadınlar için, "erkek gibi yazıyor," ifadesi kullanılıyordu. Evle ilgili aşağılamalar da vardı: "Bir erkeğin yazılarında bulaşık yıkamak gibi şeylerden söz etmesi realizm olurken, bir kadının böyle bir şey yapması kadına özgü, genetik bir yetersizlik olarak görülüyordu." "Panik reaksiyonu": "Kitabın erkek eleştirmene gözdağı vermesi" ve "Ophelia sendromu": "Yazarın aklını kaçırmış bir ucube ya da Kaderine Terk Edilmiş bir Bronte gibi görülmesi" de söz konusuydu.

Kadınlar, bir bakıma erkeklere yetişmeye çalışıyor gibiydi. Margaret'in ifadesiyle, "erkek yazar stereotiplerinin" arasında, "Sarhoş Poe, Kan Ağlayan Byron, Kader Mahkûmu Dylaıı, Şehvetli Layton, Çarmıha Gerilmiş Cohen vs." yer alıyordu. Kadınlar içinse, "Kaçak Emily", "Münzevi Rossetti" ve "İntihara Meyilli Sylvia" stereotipleri vardı. Bu gibi stereotipler, yazarın onlara razı olup kült bir figüre dönüşmesi durumunda bile kimseye fayda etmiyordu.[3]

Margaret, sihirli, delice ya da düzenbazca şeyler yazıyor gibi görünmek ya da bir mesajı kamufle ediyormuş gibi algılanmak istemiyordu. Yaptığı şey yasal bir işti: "Kadın yazar, bazı bireyleri saygın ve kült nesnelere dönüştürürken, yazarlık mesleğine pek itibar etmeyen, kadınlara da fazla saygı göstermeyen bir toplum da yaşıyor." Eleştirmenler ve medya, diye açıklıyordu Margaret, kariyerin gerçeklerini derinden etkiliyorlar: Bir kadınla ilgili tepki ve izlenimleri, kazandığı paranın miktarım. Ancak, "onlar yanlış arena," diye ekliyordu. "Kadın gerçek savaşı zihninde yaşıyor, orada her gün kelimeler ve dille mücadele ediyor... Yazarlar kitapların yaratıcılarıdır."[4]

Joyce Carol Oates, 1978'de bile Margaret'e röportajda şöyle bir soru yöneltebiliyordu: "Gazetecilerin sizi sınıflandırma çabasından - sizi 'Kanada Edebiyatı'nın Egemen Kraliçesi' ya da ulusal kadın peygamber, hatta Medusa olarak afişe etmelerinden rahatsız olmalısınız. Bütün bunlara nasıl tepki veriyorsunuz?"

Margaret şöyle cevap verdi:

Bahsettiğiniz bu unvanlar hiç hoşuma gitmiyor, özellikle "Egemen Kraliçe" ifadesini çok itici buluyorum. Bu söz, edebiyatın kadınlar tarafından icra edilse de, ya bir monarşi ya da arı kovanı olduğunu ima ediyor. Yani tek bir "egemen kraliçeye" yer var; o da yumurta bırakamayacak duruma geldiğinde diğer arılar tarafından sokularak öldürülecek. Bu gibi unvanlar, bu ülkedeki pek çok kadın yazar (Marian Engel, Alice Munro, Margaret La-urence bunlardan üçüdür) için çok aşağılayıcı, benim içinse çok tehditkâr. Sanırım, Kanada gözle görülebilir "yıldızlara" susamış durumda, çünkü uzun zamandır böyle bir şeyin yokluğunu çekiyor. Bu durum, yazarı erkenden yıldızlaşma tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor - bu arada buhar olup uçan bir gaz topuna dönüşebilir. Fakat imajının büyüsüne kapılmazsa dönüşmez. Neyse ki benim basına yansıyan imajım çok büyüleyici değil, yani en azından benim için öyle. Medusa'sız da idare edebilirim."[5]

Bu dünyanın Pearson'ları, Medusa'ya rasgele ateş ediyorlardı, fakat Margaret'in feminist hareketle ilişkilendirilmesi, onun için farklı bir sorun yaratıyordu.

Romancı ve gazeteci Lesley Krueger, Aralık 1973'te, ülke çapındaki öğrenci gazeteleri örgütü olan Kanada Üniversite Yayınevi'nin (CUP) bir hafta süren konferansında Margaret'le tanışmasını hatırlıyor. Krueger, o zamanlar on dokuz yaşındaydı ve British Columbia Üniversitesi'nin çıkardığı The Ubyssey gazetesinde haber editörlüğü yapıyordu. CUP'nin Kadınlar Kurulu, Margaret'i bir panelde konuşmaya davet etmiş ve ondan gündemi tartışmak için yapılan hazırlık toplantısına katılmasını rica etmişti. Krueger'ın aklında kalanlar şöyle:

Çok heyecanlıydık, çünkü Margaret Atwood o günlerde herkesin bilincinde yer etmeye başlamıştı. O günü çok net hatırlıyorum, ancak tartışmayı dinlerken insanların ona hiçbir şey sormadığı izlenimine kapılmıştım. İnsanlar ona, ondan duymak istedikleri şeyleri söylemeye çalışıyorlardı. Açıkçası, o günlerde feministler hakkında pek iyi şeyler düşünülmüyordu, Kanada Üniversite Yayınevi gibi radikal sol ilkelere sahip bir örgütte bile. Bu insanlar, genç ve enerjik radikallerdi, ancak kendilerini kahve yapmaya gelmiş gibi hissediyorlardı. Karşılarında konuşan tanınmış bir feminist ikon vardı ve ondan inandıkları şeyleri söylemesini istiyorlardı. Ona saygı duyuyor, ancak söyledikleriyle ilgilenmiyorlardı; ona kendi inançlarını aşılamanın derdin-deydiler.[6]

Lesley Krueger panel başkanı seçilmişti. Margaret'in onu müttefiği gibi gördüğünü ve onun varlığından dolayı müteşekkir olduğunu hissediyordu. Elbette kendisi de Margaret'ten "ölesiye etkilenmişti" ve şimdi Margaret'in hislerini doğru yorumlayıp yorumlamadığını merak ediyordu. Onun bu ilk toplantı hakkın-daki varsayımı, Margaret'in kendini savunan birine ihtiyacı olduğuydu. Margaret çok gergin görünüyordu ve bu, genç Krueger'ı çok etkilemişti. Margaret, onun üniversite hocası olacak yaştaydı.

Panelden önceki arada Krueger, Toronto'da yaşayan bir arkadaşıyla buluşmayı planlamıştı. Birkaç yıldır onu görmemiş ve telefonla ona ulaşamamıştı. Sonunda telefonuna cevap veren biri, arkadaşının o sabah aniden hayatını kaybettiğini söyledi. Arkadaşı hasta değildi. Anevrizmadan ölmüştü. Krueger perişan oldu. Onun yaşında birinin böyle aniden öldüğüne şahit olmamıştı. O öğleden sonra, gerçeküstü bir zamana dönüştü. Kraeger olanları şöyle anımsıyor:

Ryerson'daki tuvalete gittim. Bu beyaz kabinleri ve lavaboları olan tuvaletlerdendi, yer karoları da sarıya çalıyordu. Yerde oturduğumu çok net hatırlıyorum, o sırada Margaret Atwood içeri girdi. Bana iyi olup olmadığımı sordu. Ona arkadaşımın biraz önce vefat ettiğini, bu nedenle panele katılamadığımı söyledim. Kendimi kaybetmek üzereydim. Margaret Atwood, sarsılmış ve dehşete düşmüş gibi görünüyordu. Yerden başımı kaldırmış, ona bakıyordum. Birdenbire ellerinin titremeye başladığını fark ettim. O ellerin titreyişi dün gibi aklımda. Beni teselli etti ve panel hakkında hiçbir şey söylemedi, ama kurtlarla baş başa kalacağının farkındaydı - onu isteyen, ona sahip olmak ve kendi fikirlerini söyletmek isteyen ısrarcı genç kadınların eline düşecekti. Ayrıca müttefiki gibi görünen kişi panelden ayrılmıştı. O zaman insanın şahsiyetinin ne denli önemli olduğunu anladım - insan ara ara böyle şeylere vâkıf oluyor. Bunun için ne büyük bedeller ödediğini düşündüm. Ortada çok ünlü, çok beğenilen biri vardı, ancak bu kişi şaşırtıcı bir biçimde insaniydi. Üzgün, gergin, yalnız ve gençti. Hatırlıyorum da, onun o kadar da yaşlı olmadığını düşünmeye başlamıştım.

Margaret kendini feminist olarak tanımlıyor ve elbette genç kadınlara yardım etmek istiyordu. Fakat herkesin sözcüsü olmaya niyeti yoktu. Ona göre, "kadın yazar için doğru olan yol, barikatları adam gibi (ya da kadın gibi) kaldırmaya çalışmak değildi..." "Yazar olarak daha iyi olmaktı."[7]

Margaret'iır tek büyük amacı vardı: İyi bir yazar olmak. Bu, onun için, kendi kendine yeten, profesyonel bir yazar olmak anlamına geliyordu. Bu nedenle, en başından itibaren her tip yazıya elini atmış, lise cıngıllarından kukla oyunlarına, olgunluk dönemi dergi yazarlığından televizyon senaryolarına dek her türü denemişti. Yetmişli yılların ortasında, yazar olarak rahatça yaşamını sürdürmeye başladı ve 1976'da "O.W Toad" adıyla (bir "Atwood" akrostişi) kendi şirketini kurdu. Maddi gücü elverdiği için, bir temsilcinin yanı sıra işiyle ilgili bütün rica ve sorularla ilgilenecek bir yardımcı çalıştırmaya başladı. Zira öğrenciler ve araştırmacılar, sonradan Atwood-eleştiri endüstrisine dönüşecek bir işle meşgul olmaya başlamışlardı.

Margaret, bir sanatçı olarak kendini ciddiye alıyor ve bu durum, başlangıçta görünenden çok daha büyük bir cesaret ve özgünlük gerektiriyordu. İki sorun vardı. Birçok kadın, yazara iliştirilen Romantik deha kültü nedeniyle hâlâ yazar olabileceğine inanmakta zorlanıyordu. Cesaret toplayıp kendine inanmak ve kendine ait bir oda talep etmek, fakat sonra otorite kurup iş için bazı insanlar çalıştırmak, yardımcının, araştırmacının, temsilcinin, reklamcının profesyonel yaşamın vazgeçilmez bir parçası olduğunu kabul etmek, büyük bir değişiklikti.

Ayrıca, bir insanın sanatını mesleki faaliyet olarak görmesinin, ilhamını azaltacağına dair bitmek bilmeyen bir klişe vardı. Sanat saftı. Dünyevi yaşantın gerçekleriyle çok az ilgiliydi. Sanatçıya diğer insanların bakması gerekiyordu. İşin aslı, bu Romantik düşünce çoğu zaman işe yarıyordu, özellikle de erkek sanatçı için. O günlerde insanlar perde arkasında olup bitenlere bakmış olsalar, pek çok erkek yazarın yardımcısı olduğunu görebilirlerdi. Eş ve sevgili formundaki bu ücretsiz işçiler, yazarların yaptığı yazışmalarla ilgilenmekle kalmıyor, onların serbestçe yazabilmesi için dışarıda çalışıp para kazanıyorlardı. Pek çok erkek sanatçının, özellikle de erkek şairin arkasında, işlerini sürdürmelerini sağlayan kadınlar vardı.

Margaret, Romantik bohem sanatçı fantezisine itibar etmiyordu. Bir keresinde şöyle demişti: "Burjuva ve endüstriyel bir toplumda, teorik olarak yaratıcı sanatçının basürılmış arzu ve yasaklanmış faaliyetlerini kendini takip edenler için dışavurması gerekiyor."[8] Onun farklı bir modeli vardı: Victoria Dönemi'nde-ki erkek veya kadın yazar (Dickens veya George Eliot gibi). Bu modelde, yazar toplumun aktif bir üyesiydi ve hayatını verdiği eserlerle idame ettiriyordu. Ayrıca Margaret, eşini eve ekmek getiren kişi olarak kullanmak niyetinde değildi. Graeme, onun yardımcısı ya da finansörü olmaya zorlanacak biri değildi. Margaret, yazar olarak kendi hayatını kazanmakla yükümlüydü; hem zaten Graeme'in de kendine ait bir kariyeri vardı.

Ne var ki, bu profesyonellik bile kuşku yaratıyordu. Pek çok insan, Margaret'in kültürün nabzını tuttuğunu ve yazdığı konuların neyin satacağını bilen biri tarafından dikte edildiğini düşünüyordu. Bir eleştirmen, ona "bitmek bilmeyen bir ilgi bahşedildiğini" söylemişti. Margaret, kendini savunma yaparken buluyordu. Bir röportajda şöyle demişti: "TV senaryosu alanı dışında yaptığım hiçbir şey, pazar talepleriyle ilgili değil... Zaten her zaman yazılarımın biraz eksantrik olduğunu düşündüm."[9]

Linda Sandlcr adlı bir muhabir şöyle demişti: "Görünüşe bakılırsa, doğru sinyaller alıyorsunuz, çünkü The Edible Womcm feminizmden önce çıktı, Surfacingyabanı anlatıyor, Lady Oracle ise kült bir figürle ilgili ve bütün bunlar hep insanların dinlemek istediği hikâyeler."

Margaret cevap verdi: "Geleceği görmek gibi özel bir yeteneğim yok. Kitaplarımı 'kehanet' olarak

okumak, falcıya gitmek gibi olur. Falcı kristal küreye bakıp anlaşılmaz sözler söyler. Çoğunu unutursunuz, fakat sonra esrarengiz bir yabancıyla tanışıp, 'Vay be, ne kehanet ama!' dersiniz. Neyin popüler olacağını sezmek, bana özgü bir şey değil."[10]

Halkın nabzını tutmak, Margaret'i her zaman cezbetmişti. "Sosyal ikonografi" olarak adlandırdığı şey, yani varsayımlarımızın altında gömülü olan mitler çok ilgisini çekiyordu. Bu merakı çocukluğuna dayanıyordu. Ormandaki dünyasından çıkan bir genç kız olarak, sosyal âdetlere yabancı kalmıştı. Sosyal âdetlerle çok geç tanıştığından, onları yaradılıştan gelen şeyler olarak kabul edemiyordu.

Bunu en iyi Jim Polk açıklıyor: "O, gerçekten ormandan geliyordu, böyle bir geçmişle her şeye uzaktan bakabiliyor ve özel merceğinin yardımıyla her şeyi görebiliyordu. Ruh haline göre bunu mizaha döküyor ya da sıradan şeylere tuhaf, gerçeküstü, dingin ve Gotik bir biçim veriyordu."[11]

Bir keresinde kendisini "meraklı, kafası sık sık karışan, bazen de cesareti kırılan bir toplum gözlemcisi gibi hissettiğini" söylemişti.[12] 1971'de Eleven Ccmadian Novelists için yaptığı röportajda, Graeme'e şöyle sormuştu: "Bunu [insan olmayı] başarabilmiş biri var mı?" İnsan olmak, kaçınılmaz bir şekilde "ulaşılmaz" görünüyordu.[13] Bu konudaki en yoğun meditas-yonlarından birini, You A re Happy'nin ortasında yer alan Kirke/ Çamur Şiirleri'nde yapıyor. İnsanoğlunun hikâyesinin büyük bir bölümü savaştan, cinsel fetihlerden ve cinayetlerden oluşuyordu. Tarih, bir kadının bakış açısından bakıldığında çok acımasız görünüyor. Homeros'un Odysseia destanındaki hikâye, dört bin yıl önce belirlenmişti. İki ikon karşılaşıyordu: Erkek savaşçı, kadın ise baştan çıkarıcıydı. Margaret'e göre, bu iki "sahte" imaj insan ruhunu rahatsız eden pek çok hastalığın yolunu yapmıştı. Margaret'in vizyonu, sanılanın aksine ironik ve kinik değil, genelde karanlıktı. Margaret bu şiirlerde, umutsuzluk, yalnızlık ve öfkeyle konuşan Kirke'nin sesini alıyor:

Kartal başlı adamlar artık ilgilendirmiyor beni...

Yerine başkalarını arıyorum, geride kalanları, kaçıp o

mitolojilerden canını kurtaranları; onların gerçek yüzleri ve elleri var, onlar

kendilerini

kusurlu buluyorlar ve yeğlerlerdi aslında ağaç olmayı.[14]

Ayrılmaları yönünde çok fazla baskı olmasına karşın, iki insanın beraber yaşamasını ve bir ilişkiyi sürdürmesini mümkün kılan şey nedir? Belki de dünyaya ortak bir açıdan bakmaları gerekiyor. Margaret ve Graeme, verdikleri eserlerden anlaşılacağı üzere, yazar olarak raydan çıkmış, karanlık bir toplum vizyonunu paylaşıyorlardı. Surfacinjyve Communion birbirine eş kitaplar sayılabilirdi; tanışmadan önce yazdıkları kitapların her biri, insan ruhundaki çarpıklıklar üzerine yapılmış bir meditasyondu. Margaret, bu çarpıklıkları bir defasında "hapsedilmiş ve yara almış yaşam enerjileri" diye adlandırmıştı.[15] Graeme'in erkeğe bakış açısı, yirmi yıl sonra Robert Bly konuyu popülerleştirince kabul görmeye başladı. Margaret ve Graeme, çevreci faaliyetlerde bulundular ve gönüllü olarak Kanada İnsan Hakları Derneği'ne katıldılar. Ayrıca, her ikisi de PEN Kanada'ya başkanlık yaptı. Alliston'da soyutlanmış bir şekilde yaşıyor gibi görünseler de, sosyal yaşamlarında

her zamanki kadar aktif olmayı sürdürdüler.

Margaret'in 1973-1976 yılları arasında yaptığı işlerin boyutu olağanüstüydü. Oysa sık sık kendini tembel bir insan olarak gördüğünü söylüyordu. Sonradan bu söylemini değiştirip, "en azından ailemle kıyaslandığında," diye bir ekleme yaptı.[16] Serbest çalışarak yaptığı işler giderek artıyordu. The Atlantic ve Ms. gibi dergiler ona başvuruyor, CBC sürekli ilgi gösteriyordu. Bu işler, gelirine önemli bir katkıda bulunuyordu. O görünmez engeli aşmıştı; artık işi için kapı kapı dolaşmak yerine, insanların ona gelmesini bekliyordu. Bu, her yazarın hayalindeki şeydi.

George Jonas, CBC'de televizyon yapımcısı ve The Play's the Thinjy[2 3] adlı dizinin yönetmeniydi. Margaret'ten kendisine bir şeyler göndermesini rica etti. Margaret, 1973 sonbaharında The Servant Girl" adlı iki perdelik bir oyun yazdı. Oyun, Toronto'nun kuzeyindeki Richmond Hill'de gerçekleşen sansasyonel bir cinayet davasını konu alıyordu. On altı yaşındaki hizmetçi Gra-ce Marks, 1843'te işvereniyle karısını öldürdüğü gerekçesiyle çifte cinayetle suçlanmıştı. Margaret, bu hikâyeyle ilk kez sekiz yıl önce Susanna Moodie'nin Life in the Clearings adlı eserinde karşılaşmıştı. Zamanın gazetelerini ve gerçek cezaevi kayıtlarını incelediğinde, Moodie'nin hikâyenin büyük bir bölümünü yanlış aktardığını fark etti. İlkin oyunu, Moodie'nin 1850'de katil Grace Marks'ı ziyaret için Kingston Cezaevine yaptığı geziyle başlatmayı düşündü. Margaret'in sezgileri çok kuvvetliydi. Mutfak, salon ve yatak odalarının yerleşim planlarını çıkardı. Oyunun bazı bölümleri, bir akıl hastanesinde ve hapishanede geçebilirdi.

Oyun, ilk kez 7 Ocak 1974'te yayınlandı. Margaret, yirmi yıl sonra hikâyeyi çok daha karışık olan romanı Nam-ı Diğer Grace için yeniden canlandırdığında şunları açıklıyordu: "Yıllar geçti ve Grace Marks zihnimde dolaşmaya devam etti... Daha ayrıntılı bir duruşma yapılmasında ısrar ediyordu."[17] Ansızın dramın boyutlarını genişletme ihtimali belirmişti. Margaret frenoloji ve teozofiyle, psikolojinin temelleriyle, büyü ve sınıfla oynayabilirdi. Genç yazarlara hep, yazmanın organik bir eylem olduğunu söylemişti. Bir eser diğerinden doğuyordu. Yazmanın ilk kuralı, hiçbir şeyi atmamaktı.

Surfacinjfin film hakları, Quebec'li yönetmen Claude Jut-ra tarafından satın alındı. Margaret, Mart 1974'te George Woodcock'a yazıp senaryo üstünde çalıştığını ve hayalet sahnelerinde ödünün patladığını söylemişti.[18] Ayrıca şakayla karışık bir "absürt roman" daha yazdığından söz etmiş, "Diğerlerinin realizmden çok uzak olduğunu düşündüysen, bunu görmeden karar verme," diye eklemişti. Bu roman, Lady Oracle adını alacaktı. Margaret'in artık "tuhaf ricalar" listesini gönderebileceği bir araştırmacısı vardı. Listede şunlar yer alıyordu:

1) İtalya haritası.

2) İngilizce-İtalyanca, İtalyanca-İngilizce sözlük.

3) İtalya mimarisi ve tarihiyle ilgili, aşağıdaki bilgiyi içeren bir kitap: Tivoli'deki papalık konutlarındaki çeşmeyi hangi papa (ne zaman) yaptırmıştır?

4) Bir İtalyan fotoromanı... Bunlar True Romance gibi fasarya dergiler; yalnız, hikâye siyah beyaz fotoğraflar, altyazı ve karikatür balonlarıyla anlatılıyor...

5) Bir Jane Eyre nüshası.[19]

Margot Kidder, kitap çıktıktan sonra Lady Oracle'm film haklarını satın aldı, ancak film asla çekilmedi.

Yine de, eğlenceye her zaman vakit vardı. Charlie Pachter, Toronto'da Picasso'nunkine benzer atölyesi için bir mekân arıyordu ve 1974'te Queen Caddesi'nden biraz ilerideki 24 Ryer-son Caddesi adresinde bir bina buldu. Merkezde yer alan ikinci el dükkânlar, ucuz etnik lokantalar ve geniş depolarla dolu olan bu bölgeye henüz pek itibar eden yoktu; bu sayede bina çok ucuza geldi. Margaret, Charlie'den haberi aldığında çok sevindi ve onun peşinatı denkleştirmesine yardım etti. Atölyesine "Sanatçı İttifakı" adını veren Charlie, ressamları, grafikerleri, mimarları, tasarımcıları, film yapımcılarını, yazarları -kısacası bir mekâna ihtiyacı olan herkesi- buraya davet etti. "Çok geçmeden," diyor Charlie, "her delikten fare gibi sanatçı çıkmaya başladı; altta mutfak, üstte yatak geçinip gidiyorlardı. Çok matraktı."[20] İnsanlar Charlie'ye, "Queen Caddesi'nin Kralı," diye hitap etmeye başlamışlardı.

Charlie, "Ugly Show[4]" sergisini 1975'te burada açtı. Ünlü ünsüz bütün insanları, yaptıkları ya da buldukları en kötü eseri sunmaya davet etti. Margaret'in sergiye katkısı, seramik dersinde yaptığı, fırında şişmiş yumurtalık oldu. Yaptığı şey bodur, göbekli bir kadın figürüydü; tarih öncesi bereket tanrıçaları gibi şişman bir bedeni vardı. Kirke/Çamur şiirlerinin doğasından kopup gelmiş gibiydi. Charlie, 1976'da para toplamak için yapılan resmi müzayedelerin parodisini yaptığı "Stunning Show[5]" adlı gösteriyi sergiledi. Herkes, Sally Ann mağazalarından alınan smokin ve elbiseler giymişti ve resimler için açılış fiyatı 100.000 dolardı. Charlie, on tane hors d'oenvre alıp gümüş bir tepsiye yapıştırdı ve tepsi usulen elden ele dolaştırıldı.

Charlie, 1976'da Oro'da bir çiftlik satın aldı. Burası, Barrie şehrinin kuzeyinde, Alliston'a yalcın bir yerdi. Charlie, çiftlikten Oro Bağımlılığı diye söz ediyordu ve 1 Temmuz günü verdiği Kanada Günü partileri "gerçek bir şölene" dönüşmüştü. Grae me ve Peggy onu ziyarete geldiğinde, semt pastanelerine uğrayıp tereyağlı turta alıyorlardı. Çok geçmeden, evde yapılmış pasta ve çöreklerden almak için çiftliklere gitmeye başladılar. Graeme, tereyağlı turtanın alt kategorilerini de keşfederek bu alanda epey bir uzmanlık kazandı. Presbiteryen tereyağlı turtaları daha gev rek, Katolik olanlar ise daha derindi. Graeme'in teorisine göre, kruvasan Fransa, donat da Amerika için ne ifade ediyorsa, tere yağlı turta da Kanada için onu ifade ediyordu.

Ancak işler devam ediyordu. Margaret, Days of the Rebels: 1815-1840" kitabını yazıyordu. Bu, lise öğrencileri için yazıl mış bir tarih kitabıydı ve 1977'de yayımlandı. Margaret, ayrıca Dancinpf Giriş'" (1977) adlı kitapta yer alan birkaç kısa hikâye de yazdı. CBC özellikle "Tecavüz Fantezileri" adlı hikâyeyle ilgi leniyordtı ve Margaret'ten hikâyeyi radyoya uyarlamasını istedi. Margaret, 1976'da CBC için Memoirs of a Great Detective"" adlı bir TV senaryosu yazdı, ancak kanal bunu hiç kullanmadı. Aynı yıl, ilk Seçme Şiirler kitabı Oxford University Press'den çıktı ve The Edible Womcm İtalya'da yayımlandı. Bu, pek çok Avrupa çevirisinden ilkiydi.

Margaret, boğazına kadar işlere gömülmüş durumdaydı. Graeme ile beraber, Margaret Laurence'ın TheDiviners""adlı ro [6] [7] [8] [9] [10] maninin senaryosunu yazma işini üstlenmişti. Ayrıca Ms. dergisi için Henry Morgentaler ile ilgili bir yazı yazıyordu. Morgentaler, Kanada'da kürtajı yasallaştırmak için

kampanya başlatan doktordu. Ms. editörü Nina Finkelstein, Margaret Trudeau konulu bir yazı daha istediğinde, Margaret sonunda hayır dedi, ama şunu da ekledi: "Size hiç çekinmeden tavsiye edebileceğim mükemmel bir gazeteci var; adı June Calhvood... Yazarlar Birliği'nde, çok iyi kadın yazarlar vardı."[21] Ayrıca Finkelstein'a Kanadalı şair Pat Lowther'ın yazdığı bir kitabı gönderdi. Lowther, yakınlarda kocası tarafından öldürülmüştü. "Pat'i tanıyordum," diye yazmıştı Margaret. "Ölümü beni çok öfkelendirdi. Daha büyük bir okuyucu kitlesini hak ediyor."[22]

Yazarlar Birliği için her zaman para toplama aktiviteleri oluyordu. Birliğin bir pornografi antolojisi yayımlaması fikri, iyi yazarların kötü pornocu olduğu ortaya çıktığında suya düşmüş olsa da, bu proje Marian Engel'in Bear adlı romanının tohumlarını attı. Margaret ve Graeme, 1977'de teatral bir gösteri sahnelemeyi düşündüler. Ülkenin dört bir yanından yazarları skeç yazmaya davet ettiler ve Theatre Passe Muraille'dan Paul Thompson'ı yönetmen olarak yanlarına aldılar. 9 Mayıs'ta sahnelenen gösteri, "Eklektik Daktilo Revüsü" adını taşıyordu.

Thompson gösteriden şunları anımsıyor: "Tüm gösteride müthiş bir yıkıcılık ruhu vardı, çok net hatırlıyorum. Peggy sürekli bir şeyler yazıp çiziyordu. En sevdiğim skeç, onun iki kadın yazarla birlikte Farley Mowat şerefine kar ayakkabısıyla dans ettiği skeçti. Ayrıca Rudy Wiebe, George Riga'nın kızıyla birlikte Ontario'nun fakir delikanlılarıyla ilgili bir şarkı söylüyordu. Yazarlar kendileriyle dalga geçiyorlardı ve bu, yeni bir güveni işaret ediyordu. Peggy'nin bu işlerde keşfettiği neşeyi ve bitmek bilmeyen enerjiyi görmek çok güzeldi. İlginç fikirler, genelde ondan çıkıyordu."[23]

1 hompson, yavaş yavaş Margaret'in işbirliği konusunda çok hevesli olduğunu anlamıştı. Şöyle diyor: "Ona şakayla karışık SurvivaFm müzikalini yapmayı teklif ettim. Peggy'nin bu işi ne kadar cazip bulduğunun farkına varmamıştım, ta ki 'Eklektik Daktilo Revüsü nü sahneleyinceye dek." Bu tür tiyatronun simgelediği toplu anarşi, onu cezbediyordu. Aslında, Thompson onun tiyatroya meyilli olduğunu hissetmiş ve kendini tamamen tiyatroya adayabileceğini düşünmüştü. Yalnız, "Margaret tiyatroda çok eğlenebilir ve bu durum yazdıklarına yansıyabilirdi. Bu neşeyi kontrol edemezse, tiyatro için yazdıklarına biraz meyil verebilir, diğer yazılarında ihtiyaç duyduğu karmaşıklığı onlara da yansıtabilirdi." Thompson, Margaret'in "çekici şeye şöyle bir göz attığını , ardından isteksizce dönüp sanatının tenha ve durgun dünyasına çekildiğini hissetmişti.

Margaret'te bir yazar iradesi ve disiplini vardı. Sürekli neden yazdığını sormaları, ona tuhai geliyordu. Bir dansçı neden dans ederdi ya da atlet neden koşardı? Bu soruyu soran birine şöyle cevap vermişti: "Keyif için." "İnsanlar farkında değil ama yazarların yaptığı şey aslında büyük ölçüde oyun oynamak. Eğleniyorlar işte. Tabii bu, işlerinin ciddi olmadığı ya da önemli bir anlam ya da amaç taşımadığı anlamına gelmiyor."[24] Bir başkasına da şöyle diyordu: "Çok yorucu bir iş, ama kötü anlamda yorucu değil."

Graeme, 1971'de yaptığı röportajda ona, "Yazılarınızda en çok hoşunuza giden şey nedir?" diye sorduğunda, Margaret şöyle cevap vermişti: "Onları yazmak... Sanırım, insan en çok yazmak üzere olduğu kitabı beğeniyor. Yazdığınız kitaplarda, yaptığınız hataları, kitabı bir daha yazsanız nasıl yazacağınızı ya da bir daha yazıp yazmayacağınızı düşünüyorsunuz."

Graeme şöyle sormuştu: "Kimin için yazıyorsunuz?" Margaret esprili bir cevap verdi: "Bir zamanlar, bir yerlerde ak sakallı bir adam olduğunu, onun doğruları bildiğini ve yeterince iyi yazarsam, bunu

bana mutlaka söyleyeceğini sanıyordum. Böyle bir insan yok ama ben onun için yazıyorum. Gökteki büyük eleştirmen için... Onun ulaşılmaz bir idealin somutlaşmış hali olduğunu söyleyebilirim."[25]

Margaret, uzun mesafe koşucusu gibi kendi sınırlarını aşmak için yazıyordu.

Birkaç yıldır çocuk sahibi olmayı düşünüyordu. 1975 yılının sonbaharında, hamile olduğunu anladı. Yakında otuz altı yaşına basacaktı. Elbette yaşı hakkında endişeleniyor ve çok fazla beklemiş olmaktan korkuyordu. O günlerde ileri yaştaki anneler ve engelli çocuk dünyaya getirme tehlikesiyle ilgili büyük bir propaganda vardı. Margaret, sonunda aralıksız okumakta zorlanmaya başladı - "bu baş belası bir şeydi ama dünyanın sonu değildi." Doktorları, ona gözlerinin tedavisini doğumdan sonraya ertelemesini tavsiye ettiler.

Margaret çalışmayı bırakmadı. O kasım ayında, Harvard'dan genç bir öğretim üyesi olan David Staines, onu Kanada Edebiyatı dersleri vermesi için Cambridge'e davet etti. O da tezini Jerome Buckley'nin danışmanlığında hazırlamış ve Margaret'le ilk kez Buckley'nin verdiği Şükran Günü yemeklerinden birinde tanışmıştı. Profesör Buckley, Margaret için bir yemek vermiş ve onun dersini tanıtmıştı. Margaret, dersi şöyle adlandırmıştı: "Kanada Canavarları: Kanada Yazınında Doğaüstünün Çeşitli Yönleri." Graeme, Margaret'e eşlik ediyordu. Her ikisinin de ıstakoz sevdiğini öğrenen Staines, onları ıstakoz ziyafetine götürdü. Bu, uzun süren bir arkadaşlığın başlangıcı oldu. Staines ve Margaret, zaman zaman Margaret'in üçte ikisini yazdığı ama bir türlü sonunu getirmediği tezinden söz ediyorlardı. Margaret, çok tazla yazdığından dolayı tezine vakit ayıramadığını söylüyordu. Ancak Staines, Margaret'in bunu için için dert ettiğini anlıyordu. Margaret, işleri yarım bırakmayı sevmezdi. Staines, kendi tezi bir kitap olarak yayımlandığında bir kopyasını Margaret'e verip espri yaptı: "Bazılarımız tezini tamamlıyor."[26]

Margaret, hamileliğinin yedinci ayında Lady Oracle"m son rötuşlarını yaptı. (Onu yazmak iki yılını almıştı.) 17 Mayıs 1976'da kızı Jessica doğdu. Arkadaşlarına Graeme'in çok sevindiğini söyledi. Graeme, kızı olmasını çok istiyordu.

"Her şey yolunda gitti, bebek harika," demişti Margaret, Nina Finkelstein'a.[27] Uykusunu alamamanın dışında sorun yaşamadığını, işlerine devam edebildiğini söylüyordu. Mayıs sonunda George Woodcock'a yazıp, "her zamankinden biraz daha yorgunum ama çok değil; (yavaş da olsa) işe koyulabilirim," demişti.[28]

Uzun zamandır ertelediği pratik bir meseleyle yüzleşmesi gerekiyordu. Araba kullanmayı henüz öğrenmemişti: "Gençliğimde, akrabalardan ve arkadaşlardan öğrenmek gibi bir hataya düştüm." Ancak şimdi bebeği olduğu için araba kullanmayı öğrenmesi gerekiyordu ve kendinden pek emin değildi. Direksiyon dersleri alırken, mektup yazmanın hiç içinden gelmediğini fark etti. Bunu, "Sanırım, kendimi genel olarak yetersiz hissediyordum," diye açıklıyor. Ama yine de ehliyet almayı başardı.

Beth Appeldoorn, Margaret hakkındaki değerlendirmesinde haklı olabilirdi: "Çok aklı başında biri. Hiçbir saçmalığını görmedim. Aynen göründüğü gibi."[29]

Çok geçmeden, Margaret'e çocuk istemenin anlamı sorulmaya başlamıştı. Çok genç, biraz da

anlayışsız bir röportajcı ona şöyle bir soru yöneltmişti: "Hamilelik, yazılarınız için ne anlama geliyor?" Margaret, sabırla cevap verdi: "Hamilelik şudur, diyemezsiniz. Pek çok anlamı var, tıpkı sevişmek gibi. Yani, tek bir şey değil ve tek bir anlama gelmesi gerekmiyor. O da derin bir anlamı olan insani faaliyetlerden biri; çokyönlü ve pek çok çağrışım yapıyor. Kimileri için çok olumlu, kimileri içinse çok olumsuz bir anlamı olabilir."[30] Herkesçe aşikâr olanı dile getirmek, Margaret için çok sinir bozucu olmalıydı. Böyle bir şeyi dile getirme mecburiyeti ise daha da sıkıcıydı.

Çocuk sahibi olmaya duyulan istek, yazmaya duyulan istek gibiydi ve nedenlerini aramak çok saçmaydı. Margaret, kızı doğduktan sonra, "Çocuk Vermek[11]" diye bir hikâye yazdı. Hikâye, derin düşünceler üzerinde öyle doğal bir şekilde ilerliyor ki içinden bir parça seçmek onu eksiltmek olur. Çok canlı ve net ayrıntılar içeriyor, ayrıca esrarengiz ve tarifi zor, tıpkı deneyimin kendisi gibi.

Margaret, hikâyesini gayet dolaysız, buna karşın samimi bir şekilde anlatmayı başarmış. "Fakat çocuğu kim, kime veriyor?" diye soruyor anlatıcı. Buradaki fiili uygunsuz bulup şöyle düşünüyor: "Dil, arkaik bir tonda mırıldanıyor; işte yeniden adlandırılması gereken bir şey daha. Ancâk, bunu yapan ben olmayacağım."

Margaret, çocuğu verenin kim olduğunu merak ediyor. Anlatıcı birkaç öze ayrılıyor: Konuşan kadın, çocuk "veren" kadın (artık anlatıcıdan uzaklaşmış ve neredeyse tarih olmuş bir öz), ona bir hayalet gibi hastaneye kadar eşlik eden ve çocuk vermek istemeyen kadın, yazar (Margaret Atwood), okuyucu (her kim ise): Beyindeki bütün hayaletler, yankılar ve akisler. Yaşam gelip geçici, kimlik ise değişken. "Fakat," diyor anlatıcı, "yeterince gerçek."

Doğum yapmak, insana beklenmedik bir öngörü kazandırıyor olmalı:

İçin için bir gizem umuyor. Bundan daha çok, daha başka bir şey, bir öngörü. Sonuçta hayatını tehlikeye atıyor, ama ölme ihtimali pek yok. Yine de bazı kadınlar ölüyor. İç kanamadan, şoktan, kalp yetmezliğinden, binlerinin, bir hemşire ya da doktorun hatasından... Kadın bir öngörüyü hak ediyor; bu karanlık yerden hızla inerken yanında bir şeyler alıp götürmesine izin verilmeli... Eğilip bebeğe uzanmaya çalışıyor, daha önce defalarca yaptığı gibi ona atardamarlarıyla sevgi, renk ve müzik dalgaları göndermek istiyor.

Ancak hikâye, böyle bir tezahür olmaksızın ilerliyor. '■'Öngörüye gelince, böyle bir şey yok. [Kadın] özel bir bilginin bilincinde değil."

Tezahür, anne ve çocuğun sevgi gösterisi içinde buluşmasın dan ibaret. "Çocuk ağlamıyor, yeni ışıkta gözlerini kısarak bakıyor. Doğum, ne kadına verilmiş ne de onun tarafından alınmış bir şey. Doğum öyle bir şey ki, sırf ikisi birbirini böyle selamlayabilsinler diye gerçekleşiyor."

Ancak Margaret, hikâyeyi bir çeşit öngörüyle bitiriyor. Az önce "doğum yaptığından" dolayı hâlâ güçsüz olan kadın, eğilip hastane odasındaki pencereden dışarıdaki şehre bakıyor:

Pencereden görebildiği tek şey bir bina. Bu eski taş bir yapı, ağır ve Victoria Dönemi'nden kalma; oksidenip yeşile dönmüş bakır bir çatısı var. Sağlam, sert, kurumdan kararmış, asık suratlı ve kurşuni. Ancak kadın, bu çok eski ve sabit görünen binaya bakarken onun sudan yapılmış olduğunu fark ediyor. Bina, sudan ve jöleye benzer akışkan bir maddeden. Işık binanın arkasından önüne doğru süzülüyor

(güneş yükseliyor). Bina öyle ince ve kırılgan ki şafak rüzgârıyla sarsılıyor. Jeannie, bina böyle olduğuna göre (Bir dokunuşta, ufacık bir yer sarsıntısında yıkılacaktı, niçin kimse fark edip bu kazaya karşı önlem almadı?) dünyanın geri kalanı da böyle olmalı diye düşünüyor. Tüm yeryüzünü, kayaları, insanları, ağaçları, her şeyi korumak, onlara ilgi ve sevgi göstermek gerek. Görevin büyüklüğü onu bozguna uğratıyor; asla üstesinden gelemeyecek. O zaman ne olacak peki?

Doğum yapan her kadın gibi, yaşamın hassas ve değerli olduğunu keşfediyor. Onu korumak gerek. Sonunda sıradan talepleriyle yaşam tekrar başlıyor. Çocuğu hastane odasına getiriyorlar. "Bütün, elle tutulur ve bir elma kadar sıkı."[31]

Margaret için sosyal yaşam yeniden başladı. ANNE olduktan sonra insanların onu farklı görmek istemeleri canını sıkıyordu:

İnsanların bana karşı tutumları nasıl değişti, bilemezsiniz... Sebep, benim farklı biri olmam değil. Ben her zaman olduğum insanım; gayet iyiyim, sadece ufak bir evrimsel değişim geçirdim. Ancak anne olmak, eğer önceden öyle değilseniz, sizi sıcak, samimi, kurabiye dağıtan bir bireye dönüştürmüyor ki ben hep kurabiye dağıttım aslında.[32]

Çocuk sahibi olmak, kişisel bir seçimdi. Margaret, kadınlara tam bir kadın olmak için hamile kalıp çocuk doğurmalarının öğütlendiği zamanları hatırlayacak yaştaydı. Ayrıca, kadınlara çocuk sahibi olmamaları gerektiğini, bunun feminizme karşı olduğunu söylediklerini de hatırlıyordu. O her iki sözü de beğenmemişti. Çocuğu olan kadınların, adeta gizli bir bilgi ya da özel bir entrikadan dolayı, onu üstünkörü bir şekilde referans çerçevesine dahil etmediği zamanları da hatırlıyordu. Bütün bunlar yorucu ve acımasızdı. O zaman, çocuğu olmayan hiçbir kadına bunu yapmayacağına yemin etmişti.

Margaret, kendini kitap yazan ve çocuk sahibi olan sıradan bir kadın olarak görüyordu. Bu, onun için yeterince mucizeviydi. Böyle bir şey beklemiyordu. Yıllar önce kariyerine başladığında, Kırmızı Pabuçlar'm verdiği ders vardı. Ona, kadınlığı ve sanatçılığı bir arada yürtitemeyeceği söylenmiş, o da buna inanır gibi olmuştu. Böyle bir şeye kalkışırsa, sonunda bir trenin önüne atlayabilirdi.

Ancak görünürde tren yoktu.

SONSOZ >®S

Altmışlı ve yetmişli yıllara bakıldığında, bu yılların İngiliz-Ka-nadası kültürünün sonunda kolonyal boyunduruktan kurtulduğu dönem olduğunu söylemek mümkün. Genç yazarlar, bundan böyle Kanada'da mesleklerini icra edip edemeyeceklerine kafa yormak zorunda kalmayacaklardı. Geçmişte kendi vatanında kalıp kariyer sahibi olmuş pek çok sanatçıyı örnek alabilirlerdi.

Clark Blaise şunları anımsıyor: "O on beş yıl içinde [1966-81], hayal bile edemeyeceğim şeyler gerçek oldu. Genç bir yazar olarak çağdaş Kanada yazınının doğumuna şahit oldum. (Yaşananlar, Paris'teki kafe deneyimini andırıyordu. Herkes tek bir zaman ve mekânda bir araya gelmişti; tartışılacak bir gündem, toplanacak antolojiler, kurulacak yayınevleri vardı. Gençler işe koyuluyor, edebiyatın yaratıcıları Avrupa'dan dönüyor, samimi gazeteciler bir köşeye ilişiyorlardı.)" Bu, "herkesi tanımanın mümkün olduğu" bir dönemdi.[1]

Toplum kurallarına uymayan bu kişiler, yeni düzeni kurdular. Onların açtığı pek çok mekân -Passe Muraille gibi tiyatrolar, Anansi gibi yayınevleri, Yazarlar Birliği gibi örgütler- saygın ve kalıcı kuramlara dönüştü, hatta bir bölümü oldukça eskidi. Kanada kitaplarının satışına adanmış Longhouse Kitabevi, ortadan kayboldu. Artık böyle bir yere ihtiyaç yoktu. Milliyetçi hareket amacına ulaşmıştı: Kanada kültürüne kendini görebileceği bir ayna vermişti.

Kültüre dadanan ve Northrop Frye'ın deyimiyle, "hayal gücünün köklerine vuran don" olan sömürgecilik sorunlarının bir algı meselesi olduğu ortaya çıktı; bunu herhangi bir sömürge -sonrası ya da feminist kuramcı söyleyebilirdi. Gölgenizle dövüşür gibi kültürel ya da aslında kişisel aşağılık duygusuyla çarpıştığınızda, sürekli savunmada kalıp ikilem ve aşırılıklar karşısında şüphe içinde geri çekildiğinizde, enerjiler bastırılıyor ya da öfkeye dönüşüyor. Bu sürecin bu denli zor olması çok tuhaf, fakat sonuçta "rüştünü ispatlamak" sınırda yaşamayı bırakıp kendi yerinizi edinmek anlamına geliyor. Ya da Margaret Atvvood'un deyimiyle, hayatta kalma dinamiğindeki dördüncü aşamaya geliyorsunuz. Deneyimlerinizi olduğu gibi kabul ediyor ve dışa doğru bakmaya başlıyorsunuz.

Seksenli yılların ortasından itibaren, Kanadalı yazarlar uluslararası sahnede oynayan oyuncular haline geldi: Robertson Davi-es, Margaret Laurence, Mordecai Richler, Alice Munro, Maviş Gallant, Margaret Atvvood, Michael Ondaatje, Rohinton Mistry, Carol Shields, Timothy Findley ve Jane Urquhart. Doksanların ortasında, Anne Miclıaels, Dionne Brand ve Ann-Marie Mac-Donald gibi genç yazarlar bile, uluslararası alanda dikkat çekmeye başladılar. Yurtiçi cephede, genelde WASP olan eski kültür dışa açıldı. Gerek yerli yazarlar, gerekse dışarıdan gelip Kanada'yı mesken tutmuş olanlar, ön plana çıkmaya başladılar.

Ne yazık ki, rüştünü ispatlamak hayatı kolaylaştırmıyor. Bu, herkesin başına dert olan yeni sorunların mirasçısı olmaktan başka bir şey değil. Kanadalı yazarlar, artık Kanada'nın başlangıç için iyi bir yer olduğunu düşünüyorlar, peki sonra ne olacak? Kariyere başlamak, şimdi farklı riskler içeriyor. Kâr marjıyla hareket eden çokuluslu şirketlerin geçici hevesleri yüzünden, yayınevlerinin açılmasıyla kapanması bir oluyor. Dünyada yalnız olmadığını bilmek, ancak küçük bir teselli olabilir. Yaratıcı faaliyetlerin tüketim toplumunda nasıl ayakta kalacağı, gelecek nesil için bir açmaz oluşturuyor. Yıldızlar olabilir, ama arkalarında bir kültür olacak mı? Yirmi yıl önce Lewis Hyde, The Gift: Inuıgination and the Erotic Life of Property' adlı kitabında, piyasanın yönlendirdiği ekonomimizde yaratıcılığa yer verip sanat eserini bir meta değil de yetenek gibi görünceye dek, işleri yoluna koyamayacağımızı söylüyordu. Sanat insani bir etkinlik. Görünüşe göre insan zihni, psikolojik denge için ona ihtiyaç duyuyor. Margaret'in bir zamanlar belirttiği gibi, yazmak ve diğer sanatsal etkinliklerle ilgili asıl mesele, bazı insanların neden sanat yaptığı değil, herkesin neden sanat yapmadığı.

Margaret son yirmi yıl içinde neler mi yaşadı? Margaret'in yaşamı, kartların söylediği gibi gelişti.

O ve Graeme, 1980'de Alliston'dan ayrılıp Toronto'ya taşındılar; ilkin Toronto'nıın orijinal Chinatown bölgesinde, Spadina'dan biraz ilerideki Sullivan Caddesi'nde yaşadılar. Kanada'nın dışında kaldıkları dönemler de oldu: İskoçya, Almanya, Alabama ve Fransa'da yaşadılar.

Margaret yazdığı günleri planladı. Haftada beş gün, dörder saatliğine bir çocuk bakıcısı tuttu ve öğleden sonraları yazılarını yazdı. Yeni bir romana dalmışsa, geceleri de yazıyordu. Genellikle ev dışındaki bir ofiste çalışıyordu. Seksenli yılların başında, Sullivan Caddesi'nden birkaç blok ötedeki

Manning Caddesi'nde bir ofisi vardı. Yazmak bir disiplin meselesiydi: Zihnini her şeyden arındırıp üzerinde çalıştığı kurgu, şiir ve nesirlerle doldurması gerekiyordu.

Çocukla seyahat için birtakım ayarlamalar gerekiyordu. 1978'de İskoçya'da, kızını haftada iki gün Anglikan Kilisesi'nde yabancılara ayrılan Ana Çocuk Anaokulu'na götürüyordu. Ro-* Armağan: Hayal gücü ve Mülkün Erotik Yaşamı (ç.n.) man yazdığından söz ettiğinde, ona yayımcısının olup olmadığını soruyorlardı. Margaret nazikçe gözlerini çevirse de, savunmaya geçtiğini fark ediyordu. Kendi konumunu, "Eşim üniversitede çalışıyor," (Graeıne, İskoçya-Kanada yazar değişinimdeydi) diyerek açıklamak daha kolay olacaktı, ama bunu yapmadı. Yaptığı işi, hiçbir zaman başkası üzerinden açıklamamıştı. Kendi çevresinden çıktığında, kendini ikna etmek için sürekli yazar olduğunda ısrar etmek zorunda kalmasına çok şaşırıyordu. Başarının debdebesinin bu denli çabuk bitmesi, onu hayrete düşürüyordu.[2]

Üç önceliğini, aile, yazmak ve çevre olarak tanımlıyordu. Bir zamanlar aile hayalinden vazgeçmesi gerektiğini, ev hayatının yazarı tüketeceğini düşünüyordu. Genç bir kadın olarak kendini ikaz ediyordu: "Sartre, Samuel Beckett, Kalka ve Ionesco... Onların beyaz eşyaları yoktu." Şimdi bunu düzeltebilirdi: "(İtiraf Etmeliyim İd) fırında damla çikolatalı kurabiyeler yapıyorum ve benim için makinede çamaşır yıkamak, haftanın daha dinlendirici bölümlerinden biri." Ev, eşi, iki üvey oğlu ve kızı, daktilosuyla arasına girse de, bunun ödülü bedelinden çok daha büyüktü. Ancak Margaret şunu ekliyordu: "Yazarlık aileyle, hatta işle birlikte yürütülebilir. Fakat iş, aile ve yazarlık bir arada olmaz. Bu üçlüden sadece ikisini yürütebilirsiniz."[3]

Margaret ve Graeme, 1978'de AvustralyalI Yazarlar Konferansı'na giderken, uzun yolu seçip İran, Afganistan ve Hindistan'a uğradılar. Dokuz haftalık bu tura, onlarla birlikte yirmi aylık kızları da katıldı. Yanlarına süt tozu, portakal kristalleri, şişme oyuncaklar ve kitaplar aldılar. Yalnız, otel odasında kızları uyuduktan sonra ne yapacaklarını hiç hesaba katmamışlardı. Sonunda bitişikteki banyoya sandalye atıp orada okuyup yazmaya başladılar; bir yandan da kızlarına göz kulak olabiliyorlardı. Diğer olasılık, karanlıkta oturmaktı.

Graeme, "Bir Aile Babasının Seyahatleri"[4] adlı makalesinde gezilerinden söz etti. Afganistan'da kadınlardan, daha doğrusu onların yokluğundan çok etkilenmişti. Kabil sokakları, genellikle genç-yaşlı erkeklerle dolu oluyordu. Dışarı çıkmayı göze alan çok az kadın vardı; onlar da Müslümanların giydiği kara çarşafların ardına saklanmışlardı. (Margaret kendine mor bir çarşaf aldı. Bunlardan birini giymenin nasıl bir his olduğunu bilmek istiyordu.) Tesadüfen tanıştıkları bir adam, onları çaya davet etti ve onlara gelinin olmadığı düğün fotoğrafları gösterdi. Bu dünyada, Margaret'e görünmezmiş gibi davranıyorlardı. Avustralya'da tam tersi bir durum vardı. Graeme, onu Margaret'in çalıştığı zamanlar çocuğa bakarken gören kadın ve erkek yazarlar tarafından teselli ediliyordu. Yazdığı makalede, cinsiyet rolleri ve stereotip-lerini ele almış ve makaleyi, bu ilginç gezinin en iyi yanının, onu karı koca olarak çocuklarıyla paylaşmaları olduğunu belirterek tamamlamıştı. Graeme, "Bir Aile Babasının Seyahatleri" makalesinde yavaş yavaş sükunete kavuşan bir adamla karşılaşıyor. Sıradan yaşam güzel şeyler sunabiliyor. Graeme Gibson, ilişkiler hakkında yöneltilen sorularda romantik metaforlara güvenmediğini belli ediyor. Benzerlik ararken en fazla, "iki insan arasındaki ilişki, liken gibidir," diyor. Liken, alglerle simbiyotik bir birlik kuran halofit bir bitki. Bir başka deyişle, iki organizma birbirine geçmiş, ancak tamamen bağımsız.[5]

Margaret'in yazarlığı benlik bilincinin merkezinde yer alıyor. Son yirmi yılda, dört yeni şiir kitabı, kısa hikâyelerden oluşan dört derleme, altı roman, dört çocuk kitabı ve çok sayıda dergi makalesi yazdı. Başarısı onu şaşırtıyordu. 1978'de şöyle demişti: "Eserlerimin bu kadar çok satması, beni hep şaşırtıyor. Bu sahte bir tevazu değil. Zira, onları çok tuhaf ve eksantrik buluyorum." Kendini, "şansı yaver gitmiş birkaç yazardan biri" olarak görüyordu.[6]

Peki, onun yazar olarak cazibesinin sırrı ne? Bu sır, okuyucuya gösterdiği empatiyle ilgili olmalı. Kitapları, her zaman insanların yaşantındaki gerçek şeylerle bağ kuruyor.

1978'de çıkan Lcıdy Oracle, bir kadının romantik fantezileri ile yaşamın gerçekleri arasındaki uyuşmazlığı anlatıyordu. Ana karakter Joan Foster gizlice, gündelik hayatı unutturan tarzda Gotik aşk hikâyeleri yazıyor ve kendi hayatını da bunlardan biri gibi yaşıyor. Margaret şöyle diyordu: "O, hepimizin romantik olmayan bir dünyaya getirilmiş kadınlar olduğu şeldindeki romantik miti canlandırmaya çalışan biriydi."[7] Margaret, bu kitaplardaki cazibeyi anlıyordu: "Gerçeklerden uzaklaştıran, sürükleyici romanlar ... uyanıkken görülen rüyalar gibi."[8] Hepimiz gizli gizli bu rüyayı görüyoruz - her şeyin yoluna gireceğini düşünüyoruz. Ancak bu kadınca fanteziyi reddetmek yerine doğruluyor, onun da yeri olduğunu söylüyordu. Kısıtlayıcı bir şekilde hayal gücünden yoksun olan dünyada, ayakta kalabilmek için küçük fantezilerin verdiği iyimserliğe ihtiyacımız vardı. Margaret'in Lady Oracle'ı yazarken karşılaştığı sorunlar sanatsaldı. Romanı ikinci kişinin ağzından yazmış, sonra birinci kişiye dönmüş ve karmaşık bir karakter kadrosuyla mücadele etmek zorunda kalmıştı.

Lady Oracle, aylarca çok satanlar listesinde kaldı. Ayrıca İngiliz eleştirmen Brigid Brophy tarafından ağır bir şekilde eleştirildi. Brophy şöyle yazmıştı: "Kendimi, büyük bir saygıyla ulusal bir anıtın önüne getirilmiş bir turist gibi hissediyorum ve bilincim beni, 'Üzgünüm, bu kitap bana uydurma geliyor,' demeye zorluyor."[9]

Margaret bir keresinde, önceki İlci romanını takip eden Lady Oracle'm bir üçlemeyi tamamladığını söylemişti. Ademden Önceki Tasam 1980'de yayımlandı. Margaret, bu kitabı 1979'da başka bir üçlemenin ilk kitabı olarak tanımlamıştı. Nereye gittiğini biliyordu. Buna mecburdu. Vakit, şimdi farklı sebeplerle olsa da hâlâ altın değerindeydi.

Royal Ontario Müzesi'ndeki anılarına başvuran Margaret, Ademden Önceki Yaşam'daki ana karakterini dinozorları inceleyen bir taşılbilimci yaptı. Romanın alt kısmında, insan neslinin de tükenebileceği bildiriliyordu. Margaret, bunu en yerli romanı olarak addediyordu. Roman iki kadın ve bir adam arasındaki ilişki üçgenini anlattığından dolayı, eşkenar bir üçgen -üç bakış açısı, üç ayrı gerçeklik yorumu- yaratması gerekmişti. Gerçeklik, Margaret'in her zaman söylediği gibi, yumuşak bir maddeydi ve onu yaşayan kişiye göre değişebiliyordu. Margaret, kendini yine savunmada bulmuştu; bu kez sebep, zayıf bir erkek karakter yaratmış olmasıydı. Cevap olarak, kitaptaki tek iyimserin Nate olduğunu söyledi. Aslında ona ilginç gelen şey, altmışlı yılların ahlakıydı. "Altmışlar insanların kafasını karıştırdı. İnsanlar hoşça vakit geçirmeye, yaşamlarını yapay, Püriten yollarla kısıtlamamaya çalışıyorlardı... Ahlakı çiğnediklerinde, etik de bir kenara atıldı."[10] Mesele, insanların ahlak kuralları olmadan davranış şekillerini nasıl belirleyeceğiydi.

Margaret'e göre, Ademden Önceki Yaşam'm en tatmin edici eleştirisi, bir taşılbilimi dergisinde çıkmıştı. Eleştiride, Margaret'in bir taşılbilimcinin işini çok doğru tanımladığı söyleniyordu.

“Gururum okşandı. Yaptığım işi doğra yapmayı isterim,” diyordu Margaret.[11]

Seksenlerde, Margaret’in hayal gücü ve hakkında yazdığı toplumun kapladığı alan giderek genişliyordu. 1981’de yayımlanan Bodily Harm' adlı kitabında, kültürümüzdeki beden kavramım; bedeni, kültürel terbiyeye bağlı olarak nasıl fetiş haline getirdiğimizi inceliyordu. Bu, onun Kuzey Amerika’nın dışında geçen ilk romanıydı. O ve Graeme, 1973’te Karayipler’e ilk gezilerine çıkmışlardı. Bir arkadaşları, onları Bequia Adası’na davet etmişti. Buraya gitmeye devam ettiler. Fakat Margaret, buraya ancak yedi yıl süren bir mekân ve görüntü araştırmasından sonra aşina oldu ve ona şiir ve nesirlerinde yer vermeye başladı. Roman onu şaşırtmıştı. Bunu, “1960’ta bana ileride Batı Hint Adalarındaki insan hakları ihlalini anlatan bir roman yazacağımı söyleseler, delirdiniz mi falan derdim,” diye ifade ediyordu.[12] Ancak onun odak noktası, ada politikasından ziyade, ana karakteri Rennie’nin durumu algılayışındaki çarpıklıktı. Margaret, Rennie’yi bir yaşam tarzı gazetecisi, bir şıklık imalatçısı olarak tasarlamıştı: “Bizler, kişisel sağlığımız, formumuz ve aşk ilişkilerimiz hakkında endi şelenmeye güç yetirebiliyoruz,” diyordu. Fakat dünyanın büyük bir bölümü bunu başaramıyor. “Toplumumuzdan bir kadını alıp ora w yerleştirmek ve bir yankı oluşturmak istedim.”[13] Margaret, özgürlük inancımızın -“özgürlüğün her şeyi seçme hakkı olduğunu düşünerek”- naif, narsist ve istismarcı olduğunu söylemek istiyordu. Özetle, bu inanç emperyalistti. Dünyanın büyük bir bölümü böyle yaşamıyordu; doğrusunu söylemek gerekirse, biz de böyle yaşamıyorduk. “A, B ya da C’den birini seçme hakkınız var,” diyordu Margaret, “ve yaptığınız seçim kendi yaşamınızı ilgilendiriyor.”[14] Karayipler’de, Rennie birdenbire acı çekmekten muaf olmadığının farkına varıyor.

Bu roman, çok farklı tepkiler aldı. Bazıları romanın kısmen ticari, kısmen ciddi olduğunu düşündü. Ancak kadın eleştirmenlerin merakını uyandıran şey, romanın karakterini politik eylem dünyasına götürmesiydi. Burası, daha önce kadın karakterlerin pek uğramadığı bir yerdi.

1980’lerin başlarında, Margaret iki şiir kitabı daha çıkardı. True Stories[12] [13] ve Interlunar". “Hiç Yazılamayan Şiir Üzerine Notlar” gibi şiirlerde, Uluslararası Af Örgütü için yaptığı çalışmaların, onu bir anda yetmişlerin Latin Amerikan devrimci savaşlarının yol açtığı trajedilerle karşı karşıya getirdiğini görmek mümkündü. Şiir, Margaret’in arkadaşı olan Carolyn Forche adlı genç bir şaire adanmıştı. Margaret, Forche’un dikkate değer kitabı The Country Betıveen Us[14] için yazdığı tanıtım yazısında, kitabı “cesaret ve şefkatin şiiri” olarak tanımlamıştı.[15] Forche, 1978’de şair Claribel Alegria’nın davetiyle bir süre El Salvador’da kaldı ve oradaki ölüm mangalarının ve devlet şiddetinin acımasızlığına bizzat tanık oldu. Başpiskopos Oscar Romero’nun ısrarıyla,

1980’de ülkeden ayrıldı. Romero, bundan altı gün sonra Divi-ne Providence Hastanesi’nin şapelindeki ayin sırasında suikasta kurban gitti. Forche, muhtemelen onunla vakit geçirmiş son yabancılardan biriydi. O dünyanın acımasızlığını kimse Forche kadar iyi yansıtamazdı. Margaret de sesini çıkarmak istiyordu; bu olanlara kayıtsız kalamazdı.

Margaret, bir keresinde Toronto’yıı ilk (yayımlanmamış) romanının geçtiği yer olarak tanımlamak konusunda kararsız kalmıştı. Şehri tanıyan çıkar mıydı acaba? Yirmi yıl sonra, romanlarını dilediği yerde kurgulayabiliyordu. 1981’den bu yana, kesin olmamakla birlikte, Offred başlıklı bir roman yazmayı düşünüyordu. Genç kızken, ailesine ait evin bodrum katında İkinci Dünya Savaşı’yla ilgili tarih kitapları okumuştu ve totaliter sistemleri çok ilginç buluyordu. Graeme ile Afganistan’a

gitmişti. Yakın gelecekte totaliter bir rejimin hâkimiyeti ele geçirmesiyle ilgili bir roman nasıl olurdu acaba? Bu işin zorluğu Margaret'i baştan çıkarıyordu. Hep daha önce hiç yapmadığı bir şey yapmak istemişti. Bu işin üstesinden gelebilir miydi?

Bu roman nerede geçmeliydi? Aklına Toronto ve Montreal geldi. Fakat roman Kanada'ya uygun değildi; Kanada, uzlaşma dehası nedeniyle aşırılıklara rağbet etmiyordu. Dört yıl kaldığı Massachusetts, Cambridge'i düşündü. Kurgusal Gilead'de hâkim olan zihniyet, araştırdığı on yedinci yüzyıl Püritenlerinin-kine yalan olacaktı. Sonuçta onlar, Margaret'in atalarıydı. Kupürler biriktirmeye başladı. Bunlar kültler, çevre kirliliği -kurşun zehirlenmesi, zehirli atıklar, Turuncu Etmen ve PCB'ler-ve kısırlıkla ilgiliydi. Kupürlerin "IUD Kısırlığa Yol Açıyor", "Doğu'daki Üreme Krizi", "Cinsel Mühendislik ve Hitler'in Ölümünden Kalan Süper Irk Çocukları", "Los Angeles'ta Defnedilen 16.500 Cenin" gibi başlıkları vardı. Margaret, ayrıca Ben J. Waltenberg'in yazdığı The Birth Dearth' adlı kitabı da not [15] almıştı. Yazarken, Graeme'le kitabın bölümlerini tartışıyordu. "Graeme, balatayı sıyırdığımı düşünüyordu," diyordu Margaret, "ama beni teşvik etti."[16]

Çoğu insan, diktatörlükleri geleneksel biçimde düşünüyor, yeni bir Stalin, Hitler ya da Pinochet bekliyordu. Peki sorunu yanlış yerde arıyor olabilirler miydi? Çevre kirliliği kısırlığa yol açarsa ne olacaktı? Margaret, Hıristiyanlık propagandası yapan köktendinciler tarafından yönetilen totaliter bir toplum hayal etmişti. Bu toplumda kadınlar, doğurganlık kölelerine dönüştürülüyorlardı. Yaratılış Kitabi'm okurken son başlığına rastladı ve odalığın giyeceği kıyafetlerin modelini çocukluğundaki Dutch Cleanser kutularında buldu - yüzü şapkasıyla örtülü kadın logosu onu hep korkutmuştu.

Margaret, Damızlık Kızın Öyküsü'nü yazarken insanların onun paranoid olduğunu düşünmelerinden korkmuştu. Çok farklı tepkiler aldı. Kanadalılar, "Burada olabilir mi?" diye soruyor, İngilizler kitabın gerçekçi olduğunu söylüyor, Amerikalılar ise, böyle bir şeyin gerçekleşmesine ne kadar vakit kaldığını merak ediyorlardı.[17]

1985'te yayımlanan Damızlık Kızın Öyküsü, Margaret'e uluslararası alanda ün kazandırdı ve Booker Ödülü'ne aday gösterilen ilk romanı oldu. The New York Times'm Çok Satanlar Listesi'ne girdi. John Updike tarafından göklere çıkarıldı ve Mary McCarthy tarafından yerden yere vuruldu. Filmi çekildi. Filmde başrolleri, Faye Dunaway, Robert Duvall ve Natasha Ric-hardson paylaşıyordu; senaryo ise Harold Pinter tarafından kaleme alınmıştı.

Yazarların etkili bir sözcü olması, her zaman mümkün olmuyor. Ancak Margaret öyle. Kanada'da yazarların ilgisini bekleyen pek çok politik mesele oldu: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması, sansür, telif haklan kanunu, müstehcenlik yasası, kadınların statüsü, çevre... Her zaman destek çıkılacak bir gaye oluyordu: Afrika Ulusal Kongresi, Kanada-Hindistan Köyleri Yardım Derneği, PEN. Margaret, 1981-82 yıllarında Yazarlar Birliği'nin, 1984'ten 1986'ya kadar da PEN'in başkanlığını üstlendi. Doksanlı yıllarda, federalizm ve Quebec'in ayrı bir toplum olarak tanınması hakkında yapılan tartışmalara katıldı.

1988'de Kedi Gözü yayımlanıncaya dek, eleştirmenler Margaret'in eserlerindeki rahatlığı fark etmişlerdi. Margaret, geriye dönüp baktığında, Kedi Gözü adlı romanını yazarken, "çocukluğundan kaybolup giden bütün o şeyler -bilyeler, Eaton's katalogları, Watchbird Watching You, kokular, sesler, renkler ve dokular- için kurgusal bir ev istediğini," söylemişti."[18]

Bir keresinde bazen hikâyelerin içine çekildiğini, çünkü bir eksiklik hissettiğini söylemişti - neden kimse küçük kızları anlatan bir kitap yazmamıştı mesela? Onlar, çoğunlukla kurmaca yazının dışında bırakılmıştı. Dranıaları, ketumlukları, ihanetleri ve acımasızlıkları ciddi edebi malzemeler olarak görülmemişti. Böyle bir roman yazmak risk olurdu - sonuçta romanın konusunu önemsiz bulanlar ya da onu çok karanlık gösterdiğini söyleyenler olacaktı. Margaret, yine de çocukların dünyasını bütün yoğunluğu ve kararsızlığıyla canlandırmayı başardı.

The Robber Bride 1993'te çıkana dek, Margaret'in eserleri "İngilizce yazılmış en karışık, planlı ve mecaz bakımından zengin romanlar arasında" gösteriliyordu.[19] İngiltere'de yapılan bir ankette, Angela Carter ve Toni Morrison ile birlikte İngiliz kampuslarında en çok incelenen üç yazardan biri olarak gösterilmişti. Hikâyesi, yağmacı dördüncü kadının verdiği duygusal hasarda birbirine destek olan üç kadını anlatıyordu. Margaret, yine bir boşluğu doldurmak istiyordu. Bir keresinde, kötü kadınların savaştan sonra romanlardan kaybolduğunu, onları geri getirmenin ilginç olabileceğini söylemişti. Eleştirmenler, The Robber Bride'ın "yazarın şimdiye kadar yazdığı en içten kitap" olduğunu ve "kitapta duygulara kolayca erişilebildiğini," söylüyorlardı.

Margaret, 1995'te Tanem Evde Sabah kitabını çıkardı. İnsanlar, ona şiiri neden bıraktığını soruyorlar, Margaret de hep şiirin onu bıraktığını söylüyordu. Ancak şiir geri döndü, Margaret eski gücünden hiçbir şey kaybetmemişti. Şiir, diyordu, genellikle beynin melankoli tarafından geliyor. Cari Atwood, 1993'te müzmin bir hastalıktan dolayı hayatını kaybetmiş, kitaba hüzünlü bir kayıp hissi ve giden bir babaya duyulan sevgi hâkim olmuştu. Margaret kitabı ailesine adadı.

The Robber Bride için Avrupa'da tanıtım turundayken biri açıklanamaz bir şekilde ziyaretine geldi. Otelin penceresinden dışarı bakarken Grace Marks'ı düşünüyordu. Marks, onun neredeyse yirmi yıl önce hakkında bir oyun yazdığı kadındı. Bir anlığına Marks'ı, 1843'te suçlandığı cinayetlerin mahali olan Kanada çiftlik evinin mahzeninde gördü. Oturup otel odasına bırakılan kâğıtlara notlar almaya başladı. Onun için böyle yazmak alışılmadık bir şey değildi. Uçak ya da otel odası gibi hiç kimsenin ulaşamayacağı bir yerde olmanın yazmayı tetiklediğini söylüyordu. Belki de sebep yolculuk sersemliğiydi. Namı-Diğer Grace, onun tarihi roman kategorisindeki ilk romanı olacaktı. Mümkün olduğunda gerçeklere bağlı kaldı, olmadığında da hayal gücünü kullandı. Roman, doğallanamayan şeylerden doğuyordu. Margaret'in üstlendiği araştırma, cinayet mahaline gitmeyi, ölenlerin mezarlarını bulmayı, soyağaçlarım takip etmeyi, Victoria Dönemi'ndeki cezaevi reformu ve spiritüalizm ile ilgili makaleler okumayı, ayrıca davayla ilgili haber ve siyasi yorumlar için on dokuzuncu yüzyıl ortası gazetelerini taramayı içeriyordu. Grace Marks, vaktiyle kötülüğüyle nam salmış, hem çirkin hem de duygusal tepkiler almış bir kadındı. Bir nevi Lucia di Lammermoor sayılabilirdi. En azından, Margaret onu böyle hayal ediyordu: "[Grace] beyaz geceliğiyle çok masum, ama aynı zamanda kısa bir süre önce müstakbel eşini öldürmüş biri."[20] Romanı okurken, Grace Marks'ı, hakkındaki söylentilere karşı koymaya ve insanların tanımlamalarından uzak durmaya çalışan biri gibi görmek

mümkün, ama ister istemez bu söylentilere çanak tutuyor. İnsan şöyle düşünmeden edemiyor: Evet, "Narn-ı Diğer Margaret." Time?tan bir eleştirmen şöyle yazmıştı:

Ufak tefek ve nazik bir kadın olan Margaret Atwood'un, kötü niyet konusunda otorite olması pek mümkün görünmüyor. Toronto'da üniversite yakınlarındaki yeşilliklerle kaplı bir banliyöde yaşıyor.

Burada, sokakların bakımlı çim alanları var ve yaşanan en büyük heyecan, entel bir yemek davetinde yapılan dedikodular. Yine de insan onun evinin arka bahçesinde, bulutlu bir gökyüzünün altında otururken, bir nebze yabanıl, karanlık ve melodramatik, hatta Gotik bir şeyler hissediyor.[21]

Şehri bilenler, eleştirmenin Toronto'ıun şehir merkezi -Mar-garet'in gerçekte yaşadığı yer- hakkında çizdiği bu aşırı duygusal portreye gülüp geçebilirler.

İnsanlar, hâlâ Margaret'i yeniden yaratmakla meşguldü. Margaret, Ulusal Sanat Kulübü'nün Edebiyat dalındaki şeref madalyasıyla ödüllendirildiğinde şöyle manşetler atılmıştı: "New York Atwood'u Ağırlıyor." "Amerikalılar, genellikle Kanada'nın kötü havasını almaktan yakınsa da, dün gece Margaret Atvvood New York'un en prestijli ödüllerinden biriyle ödüllendirildiğinde esen sert Kanada havasından çok memnun kaldılar." Margaret, kabul konuşmasına Fransızca başlamıştı, ardından ödülü alan diğer Kanadalı olan Robertson Davies'i anlattı ve dikkatli bir tonda konuşarak şöyle dedi: "Ne oldum delisi olmayın. Atalarınızın esrarlı geleneklerini hep yaşatın."[22]

Margaret, bir bakıma hep korktuğu modele dönüştü: Bir yazarın Kanada'da başarılı olabileceğini kanıtladı. Bir sıfat, hatta Jeopardf de[16] bir cevap haline geldi. ("600 dolar için kategori; Yazarlar lütfen, Alex.")[23] Ödüller, fahri doktoralar birbirini izledi ve hepsi de çok önemliydi. Margaret, yabancı okurlarına çok değer veriyor. Ayrıca hâlâ tanımlamaları reddediyor. Kendinizi niçin bir sesle kısıtlayasınız ki? Lisede kukla oyunu sergilediği yıllara dönerek şöyle diyor: "Kırmızı Başlıklı Kız da olabilirsiniz, kurt da."[24] Hâlâ çok yaman, genellemelere geçit vermiyor. Doğruluk talep ediyor ve hiç tereddüt etmiyor. Aklımda Margaret Atvvood'la ilgili iki anekdot var. Onu algısının perdesinden görebilen çok az insan olduğu için bu tür anekdotlar ancak kısmen doğru oluyor. Yine de, bu çok tuhaf değil. Hepimiz, yabancıların algısının filtresinden geçiyoruz.

Margaret, 1987'de "Temagami Doğasını Koruyun" kampanyasına katıldı. North Bay'in kuzeybatısında yer alan Temagami, Ontario'da, ellinci paralelin güneyinde yer alan en geniş bakir alan. Romancı M.T. Kelly, vahşi doğada kano yaparak, ağaçlık alanları yok eden kereste endüstrisinin etkilerine tanık olmaya karar vermişti. Beş gün sürecek geziye, Margaret, Margaret'in on bir yaşındaki kızı, M.T. Kelly ve arkadaşı David Carpenter katılacaktı. Graeme, dizini incitti ve son anda gelmekten vazgeçti. Diğer kişiler arasında, Rainy River'dan bir milletvekili de vardı. Dört kişilik bir Cessna ile gruplar halinde Florence Gölü'ne uçtular. Kanoları dubalara bağlamışlardı. Plan, Lady Evelyn nehir ağında kano yapmaktı.

Pratik kamp koşulları oldukça zorluydu. Nehirler arasındaki bağlantı yolları çok çetindi; altı metrelik tepeleri aşmaları ve sığ nehir yataklarını geçmeleri gerekiyordu. Kanoları bele kadar gelen suda itiyor, el yordamıyla sümüksti kayaların arasından ilerliyorlardı. Lady Evelyn'deki şelaleler ve nastawgan ağı -halen büyük ölçüde el değmemiş ve resimli grafiklerle işaretlenmiş olan yerlilerden kalma patikalar ve nehir bağlantı yolları- görülmeye değerdi. Herkes, ormandaki tıraşlama kesiminin etkisiyle dehşete düşmüştü.

David Carpenter geziyi şöyle anlatıyor: "Peggy iyiydi, ama geziye katılanlardan bazıları çok geçmeden dökülmeye başlamıştı. Rehber Bruce Hodgins, bizi çok zorluyordu."

Carpenter, özellikle mola yerlerinde serinlemek için nehre atladıkları zamanları hatırlıyor.

Bir rüyada yaşıyor gibiydik. Peggy kızıyla yüzüyordu ve ikisi de beş yaşında çocuk gibiydi. Suda oynuyorlardı. Aralarında harika bir ilişki vardı. Onları seyretmek çok güzeldi. Birlikte eski reklam cıngıllarını söylüyorlardı: Pepsodent ve Drano'yu. Peggy, hiç kitaplardan konuşmak istemiyordu.

Son güne dek, tansiyonlar iyice yükseldi. İki kanocu yorgunluktan yere serildi. Sonunda Peggy, Bruce'un rekabetçiliğine, bizi bu kadar zorlamasına isyan etti ve bizi son bağlantı yolunun başından kamp yerine kadar çekecek bir motorbot çağırmamızı önerdi. Tabii bu, Bruce'un başarısız olduğu anlamına gelecekti. Ancak meseleyi konuşarak çözüme bağladık ve Peggy'nin isyanı boşa çıktı. Ama bunu hiç dert etmedi. O gece, bana masajla tedavi uzmanı gibi boyun masajı yapü. Şimşekler çakan bir fırtınada, son koya doğru kürek çektik. Margaret bir harikaydı. Kendi yükünü taşıdı, ayrıca başka şeyler de yüklendi.[25]

Gezinin sonunda, Temagami Bandosu'nun başkanı Şef Gary Potts'u ziyaret ettiler. Potts, kabile topraklarında orman yolu yapılmasına karşı mücadele ediyordu. Margaret elinden geleni yaptı; Toronto Star için "Zayıf ve Tehdit Altındaki Kuzeyin Gerçeği: Temagami Doğası Baskı Altında" başlıklı bir makale yazdı.

Aklımda kalan ikinci anekdot, bir doktora öğrencisiyle ilgili. Öğrenci, Margaret Atvvood'la ilgili bir tez yazıyordu ve onun eserlerine ayrılmış bir Toronto konferansına katıldı. Katılımcılardan biri, "Atwood toprakları" diye tanımladığı yeri keşfetmek için geziye çıkmalarını önerdi. Öğrenci kendini biraz tuhaf hissederek, metroya doğru giden sekiz on kişilik gruba katıldı. St. Clair otobüsüne geçtiklerinde, grup dağılarak ayrı ayrı koltuklara oturdu. Otobüsün ön tarafında, sessizce oturan bir kadın vardı. Soğuktan dolayı yün şapkasını iyice indirmiş ve kalabalığın arasına karışmıştı; bu yüzden onu tanımaları biraz zaman aldı. Kadın,

Margaret Atwood'du: Sanki birdenbire somutlaşmıştı, tıpkı karakteri Susanna Moodie gibi. The Journals ofSusanna MooufiV'nin sonunda, Moodie St. Clair otobüsünde yolculuk ediyor, şehrin keşfedilmemiş ve tehditkâr bir yaban olduğunu gözler önüne seriyordu. Öğrencilerden biri, çekinerek Margaret'e yaklaştı ve ona, vadisini ziyaret etmeyi planladıklarını söyledi. Margaret, hemen şöyle bir öneride bulundu: "Ben sizi oraya götürürüm."

Küçük grup köprüye doğru yürümeye başladı ve Margaret şöyle dedi: "Bu, yeni beton köprü." Çocukluğundaki eski köprü neredeyse çökecekti ve tehlikeli olmaya başlamıştı. Aralık ayıydı, güneşli olsa da gayet soğuk bir gündü. Buna karşın Margaret, tur rehberi rolünden çok hoşlanmışa benziyordu. Suyu işaret etti ve eğlenmiş gibi muzır muzır gülerek onlara baktı: "Bu su, Mount Pleasant Mezarlığı'nın altından geliyor. Ölüler köprünün altından geçen suyla yıkanıyorlar." En azından genç adam, olayı böyle hatırlıyordu. Vadinin öteki tarafına yürüdüler ve Margaret, civardaki evlerden çocukluğunda da orada olanları gösterdi. Daha sonra yollarını ayırdılar. Grup, Mount Pleasant Mezarlığı'na doğru devam etti, Margaret de annesinin evine doğru yollandı. Bu, Gotik bir an gibiydi. Genç adam, köprüdeki konuşmayı düşündüğünde, o gizemli gülüşün arkasında yatan şeyi çözemiyordu. Margaret onlara takılıyor muydu? Yoksa ciddi miydi? Margaret, genç adam için esrarını koruyordu; zaten başka türlüsü beklenemezdi.[26]

Kitaplar ortada. Margaret Atwood'un eserleri onun yerine konuşuyor. Öyle çeşitli konulara el attı ki, bundan sonra ne yöne gideceğini tahmin etmek imkânsız. Kesin olan tek şey şu: Çıkardığı otuz beşten

fazla kitaba eklenecek kitaplar var. Margaret yükünü taşıyor.

TEŞEKKÜR

Bu kitabı yazmama yardımcı olan herkese teşekkür etmek istiyorum:

Sorularıma cevap veren, müsaade ve güvenini hiçbir zaman benden esirgemeyen ve hata yapmama izin veren Margaret Atwood'a, gerçeklere dayanan bilgiler vererek bana yardımcı olan ve karmaşık izin süreçlerinde daima sabrını koruyan O.W Toad'dan Sarah Cooper'a teşekkür ederim. Ayrıca Graeme Gib-son, Jim Polk, Charles Pachter, Timothy Findley, Jay Macpher-son, Greg Gatenby, Dennis Lee, Diane Bessai, Beth Appledo-orn, Susan Sandler, Sue Milmoe, Jerome Hamilton Buckley, David Staines, Sara Stambaugh, Paul Thompson, Daryl Hine, Peter Buitenhuis, Aviva Layton, M.T. Kelly, Sam Solecki, P.K. Page, James Reaney, Ted Chamberlain, William Toye, Leslie Krueger ve Alexandra Johnston'a, kısacası röportaj ve yazışmalarla bu kitap için yapılan araştırmalara katkıda bulunan herkese özel teşekkürlerimi sunarım.

Kitabın taslağını ya da bir bölümünü okuyan ve yapıcı eleştirilerde bulunan kişilere, mükemmel okurum Ailene Lampert'a, ayrıca Richard Teleky, Sam Solecki, Dennis Lee ve kız kardeşim Sharon Sullivan'a teşekkür ederim.

Bana aile soyağacı konusundaki zorlu araştırmada yardımcı olan Mildred Pierce'a, teypten aktarmalarda yardımcı olan Jenni-fer Gerstel'a, ayrıca Helmut Reichenbacher'a özel olarak teşekkür etmek istiyorum. Yardımlarıyla bana destek olan Gail Singer, John Evans, Carol Wilson, Lawrence Stone, Max Ryan ve Bili Hubacheck'e de teşekkür ederim.

Kütüphanelerimizde görev yapan olağanüstü kütüphanecilerin, özellikle de Thomas Fisher Rare Book Kütüphanesi'nden Edna Hajnal'ın ve diğer mükemmel çalışanların, McMaster Üniversitesi'nde Araştırma Koleksiyoıiıı'ndan sorumlu kütüphaneci Cari Spadoni, Kanada Ulusal Kütüphanesinden Randall Ware, Queen's Üniversitesi Arşivleri'nde arşivci olarak çalışan George F. Hendeıson, Saskatchewan Üniversitesi Kütüphanesi Özel Koleksiyonlar Başkam Shirley A Martin, United Church/ Victoria Üniversitesi Kütüphanesinden Ruth Wilson ve Leaside Lisesinden Lynne Wood'un yardımları olmadan böylesine kapsamlı bir araştırma yapmam mümkün olmazdı.

Bu kitap üzerinde çalıştığım için Killarn Araştırma Bursu'na hak kazanmam büyük bir şanstı. Bursu takdir eden Canada Counciie ve Killarn Vakfina bu büyük desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Ayrıca Toronto Üniversitesi İngilizce Bölümü'ne de teşekkür ederim.

Hoşgörülerinden dolayı Nicole Langlois ve Beverley Beet-ham Endersby'ye teşekkür ederim. En önemlisi de, HarperCol-lins çalışanlarına, özellikle Harper Collins Kanada'da Müdür Yardımcısı, Yayımcı ve Genel Yayın Yönetmeni olarak çalışan editörüm iris Ttıpholme'ye teşekkür ederim. Kendisi zorlu programına karşın, en küçük endişelerimle bile ilgilenmeye daima hazırdı. Ondan daha iyi bir editör hayal edemiyorum.

Her şeyi anlamlı kılan partnerim Juan Opitz'e teşekkür ederim. Ayrıca, Toronto Üniversitesi-Thomas Fisher Rare Book Kütüphanesindeki Marjlar et Atwood Papers' dan Evraklarından ve telif hakla WW Toad'a ait mektup, yayımlanmamış taslak ve edebi basından alıntı yapmama izin verdiği için O.W

Toad'a,

Ton Are Happy, True Stories, Proceduresfor Underpround, The Jonrncıls of Susatma Moodie vc The Animals in Th at Countrf den alıntı yapmama izin verdiği için Oxford University Press'e,

The Circle Game, Power Politics ve Second Words>den alıntı yapmama izin verdiği için House of Anansi'ye,

Surfacing, Bluebeard's Egg, Dancing Giriş ve Morning in the Burned House''tan alıntı yapmama izin verdiği için McClelland & Stewart'a,

Surfacing'den alıntı yapmama izin verdiği için Andre De-utsch, Londra'ya,

True Stories'ten alıntı yapmama izin verdiği için Jonathan Cape, Londra'ya,

The Labrador Fiasco'dan alıntı yapmama izin verdiği için Blo-omsbury, Londra'ya,

Morning in the Burned House, Bluebeard's Egg ve Dancing Giriş'ten alıntı yapmama izin verdiği için Virago, Londra'ya,

Morning in the Burned House ve Bluebeard's Egg'ten alıntı yapmama izin verdiği için Houghton Mifflin, New York'a,

Reader's Companion to Alias Grace'ten alıntı yapmama izin verdiği için Doubleday Bantam, New York'a,

Surfacing, True Stories ve Dancing Girldten alıntı yapmama izin verdiği için Simon & Schuster, New York'a teşekkür ederim.

NOTLAR

ÖNSÖZ: KIRMIZI PABUÇLAR

1. Joyce Carol Oates, "Iıiterview with Margaret Atrvvood", New Tork Times Book Revieyv, 21 Mayıs 1978; tekrar basım Margaret Atırood: Conversations, yayına hazırlayan Earl G. Ingersoll (Willowdale, ON: Firefly Books [bundan böyle Conversations olarak anılacaktır]), 1990, s. 72.

2. "Articles and Essays," Atwood Papers, 56 no.lu kutu, 29 no.lu dosya. To-ronto Üniversitesi, Thomas Fisher Rare Book Kütüphanesi.

3. Barbara Wade, "Margaret Atwood: Röportaj", Maclean's In-Class Program, 1981. Atwood Papers, 56 no.lu kutu, 58 no.lu dosya, s. 2.

4. "Articles and Essays," 56 no.lu kutu, 29 no.lu dosya.

5. Wade, "Margaret Atwood: Röportaj," s. 1.

6. “Figüre It Out: Margaret Atwood”, Lives & Work: Interviavs, yayına hazırlayan Bruce Mever ve Brian O’Riordan (Windsor, ON: Black Moss Press, 1992), s. 2-3.

7. Yazann Margaret Atvvood’la röportajı, 12 Şubat 1997.

1: MUTFAK HİKÂYELERİ

1. Valerie Miner, “The Many Facets of Margaret Atwood”, Chatelaine, Haziran 1975, s. 69.

2. Joyce Carol Oates, “Interview with Margaret Atwood”, New Tork Times Book Review, 21 Mayıs 1978; tekrar basım Conversations, s. 70.

3. Yayına hazırlayan David D. Hail, \Vitch-Huntinjy in Seventeenth Century New Enjyland: A Documentary History, 1638-92 (Boston: Northeastern University Press, 1991), s. 4.

4. “Ancestral File (TM)-ver 416F,” Pedigree Chart, The Church of Jesus Christ of the Latter-Day Saints, 1993.

5. Richard Weisman, Witchcraft, Mayjic, and Religion in 17th-Century Massac-husetts (Boston: University of Massachusetts Press, 1984), s. 76. Ayrıca bkz. Carol F. Karisen, The Devil in the Shape of a Woman: İVitchcraft in Colonial Nar Enjyland (New York: WW Norton, 1987).

6. Cotton Mather, “Meıuorable Providences”, Narratives of the İVitchcraft Cases 1684-1706, yayına hazırlayan George Lincoln Burr (New York: Charles Scribner’s Sons, 1914), s. 132.

7. Yayına hazırlayan Samuel G. Drake, Annals of Witchcraft in New England (NewYork: Benjamin Bloom, 1869; 1967), s. 169-81.

8. Records ofthe Court of Assistants ofthe Colony of the Massachusetts Bay, 1630-1692, I. Cilt, John Noble’ın desteğiyle basılmıştır (Boston: County of Suf-folk, 1901), s. 229.

9. Yayına hazırlayan Drake, Annals of\Vitchcraft, s. 176.

10. Sally Smith Booth, The Witches ofEarly America (Mamaroneck, NY: Has-tings House, 1975), s. 84.

11. a.g.e., s. 155.

12. Margaret Atvvood, “Half-hanged Mary”, Morning in the Burned House: New Poems (Toronto: McClelland & Stewart, 1995), s. 58-59; 66-67.

13. “Graduate Society Medal Winners: Witches: the strong neck of a favorite ancestor”, Radcliffe Quarterly, Eylül 1980, s. 5; yeniden basım “Witches”, Margaret Atvvood, Second Words: Selected Critical Prose (Toronto: Anansi, 1982 [bundan böyle Second Wordsolarak anılacaktır]), s. 331. Aile soyağacı, ancak John Killam’a (16 Ağustos 1740 doğumlu) dek takip edilebildiğinden dolayı, Mary Webster’la olan bağlantı bir “mutfak hikâyesi” olarak kalacak.

14. Rev. J.R. Campbell, A History of the County ofYarmouth, Nova Scotia (Saint John, NB: J. & A. McMillan, 1876), s. 21-22.

15. Col. Leonard H. Smith Jr. ve Norma H. Smith, comps., Nova Scotia Im-migrants to 1867: From Manuscripts (Baltimore, MD: Genealogical Publis-hing Co., 1992), s. 128.

16. Miner, "The Many Facets of Margaret Atvvood", s. 33.

17. Beverly J. Freeman, Reverend Jean-Baptiste Moreau (Auburn, MA: Free-man, 1984), s. 18.

18. Margaret Atvvood, "Great Aunts," Family Portraits: Remembrances by Twenty Distinguished Writers, yayına hazırlayan Carolyn Anthony (New York: Doubleday, 1989), s. 4-5.

19. a.g.e., s. 5.

20. a.g.e., s. 4.

21. Margaret Atvvood, "Landfall: Nova Scotia", New York Times Magazine, 18 Mart 1984, s. 100.

22. a.g.e., s. 101.

23. a.g.e.

1

MS 61 yılında Britanya'yı işgal eden Romalılara karşı ayaklanan Eceni kabilesi kraliçesi (ç.n.)

2

Asıl Olan Oyundur (ç.n.)

3

Hizmetçi Kız (ç.n.)

4

Çirkin Gösteri (ç.n.)

5

Enfes Gösteri (ç.n.)

6

Ordövr, meze (ç.n.)

7

İsyan Günleri: 1815-1840 (ç.n.)

8

Dans Eden Kızlar (ç.n.)

9

Büyük Bir Dedektifin Anıları (ç.n.)

10

Kâhinler (ç.n.) * Ayt (ç.n.)

11

Give birth (doğum yapmak) ifadesinin birebir çevirisindeki (doğum vermek) verme anlamını vurgulamak için “çocuk vermek” ifadesi seçilmiştir, (ç.n.)

12

Gerçek Hikâyeler (ç.n.)

13

Aysız Zamanlar (ç.n.)

14

* [12] [12] Aramızdaki Memleket (ç.n.)

15

Doğum Kıtlığı (ç.n.)

16

ABD’de yayımlanan bilgi yarışması (ç.n.)

2. OKUYAN AİLELER

1. Margaret Atvvood, The Labrador Fiasco, (London: Bloomsbury, 1996), s. 13, 19.

2. C.E. Atvvood, "Studies on the Apoidea ofVVestenı Nova Scotia with Special Reference to Visitors to Apple Bloom", Canadian Journal of Research 9 (1933): 442.

3. "Great Aunts", s. 7.

4. Margaret Atwood, "True North", Saturday Night, Ocak 1987, s. 143.

5. a.g.e.

6. a.g.e., s. 144.

7. Miner, "The Many Facets of Margaret Atwood", s. 68.

8. Sue Fox, "Margaret Atwood: A Childhood", New York Times Magazine, 7 Mayıs 1994, s. 50.

9. Margaret Attvood, Reader's Companion to Alias Grace (Toronto: Double-day, 1996), s. 2.

10. Yazarın Margaret Atvvood'la röportajı, 12 Şubat 1997.

11. Margaret Atwood, "Approximate Homes", Writing Home: A PEN Cana-da Anthology, yayına hazırlayan Constance Rooke (Toronto: McClelland & Stewart, 1997), s. 7.

12. a.g.e., s. 6.

13. GeofF Hancock, "Intervievv with Margaret Atwood", Canadian Writers at Work: Interviews (Toronto: Oxford University Press, 1987); tekrar basım Conversations, s. 212.

14. Margaret Attvood, "Hurricane Hazei", Bluebeard's Egg (Toronto: McClelland and Stevvart, Seal Books, 1983), s. 21.

15. Yazarın Harold Atvvood'la röportajı, 26 Mart 1998.

16. Margaret Atvvood, "My Mother, My Friend", Chatelaine, Mayıs 1985, s. 93.

17. Karla Hammond, "Intervievv", Concerning Voetry, 8 Temmuz 1978; tekrar basım Conversations, s. 100.

18. a.g.e.

19. Miner, "The Many Facets of Margaret Atvvood", s. 68.

20. Fox, "Margaret Atvvood: A Childhood", s. 50.

21. Catherine Sheldrick Ross ve Cory Bieman Davies, "Intervievv", Canadian Children's

Literatüre 42 (1986); tekrar basım Conversations, s. 155.

22. Miner, "The Many Facets of Margaret Atvvood", s. 66.

23. Atvvood, "Hurricane Hazel," Bluebeard's Egg, s. 29.

24. Carol Şaline, "Margaret Atvvood and Her Daughter, Margaret Atvvood", Mothers and Daughters (Toronto: Doubleday, 1997), s. 63. Ayrıca bkz Miner, "The Many Facets of Margaret Atvvood", s. 33.

25. Michael Rubbo, Attvood and Family, National Film Board, 1985.

26. Margaret Atvvood, "Significant Moments in the Life of My Mother", Bluebeard'sEgg, s. 15.

27. Margaret Atvvood, "Most Influential Book", New York Times Magazine, 12 Haziran 1983, s. 43.

28. a.g.e., s. 43.

29. Hermione Lee, Margaret Atwood: Writers in Conversation (Londra, İngiltere: Institute of Contemporary Arts; Rolland Collection, Northbrook, IL 1983).

30. Yazarın Margaret Atwood'la röportajı, 23 Nisan 1993.

31. Le Anne Schreiber, "Interview", Vogue, Ocak 1986, s. 208.

32. a.g.e.

33. Şaline, "Margaret Anvood and Her Daughter, Margaret Atwood", s. 65.

34. Anvood, "Significant Moments in the Life of My Mother", Bluebeard's Egg, s. 17. Hermione Lee ile yaptığı bir film röportajında (Margaret Atıvo-od: Writers in Conversation), Margaret Atwood, Bluebeard's Egg'dcn şöyle söz etmişti: "Mümkün mertebe otobiyografik hikâyeler yazmaya çalıştım: İlk ve sonuncu hikâyenin yanı sıra iki hikâye daha böyleydi. Genellikle bildiğim yerler hakkında yazıyorum, ama kendi kişisel deneyimlerimi ya da gerçek hayatımı anlatmıyorum. Kitaba kendi annemle babamı dahil ettim, çünkü insanlar onları Surfacing'deki anne babayla karıştırıyorlardı. Oysa onlar daha esrarlı, çünkü Surfacing bir hayalet hikâyesi."

35. Atwood, "Significant Moments in the Life of My Mother", s. 11.

3. BAŞLANGIÇ NOKTASI: ORMAN

1. "Balloons", Atwood Papers, 90 no.lu kutu, 22 no.lu dosya.

2. Margaret Atwood, "Toronto, the City Rediscovered", New York Times, 8 Ağustos 1982, s. 14.

3. Doris Anderson, Rebel Daughter (Toronto: Key Porter Books, 1996), s. 81.

4. a.g.e., s. 95.

5. Yazarın John McCombe Reynolds'la röportajı, 23 Şubat 1998.

6. Earl G. Ingersoll, "Interview", The Ontario Reviem 32 (İlkbahar-Yaz 1990); tekrar basım Conversations, s. 236.

7. Robert Fulford, Accidental City (Toronto: Macfarlane Walter 8c Ross, 1995), s. 37.

8. "Ravines," Anvood Papers, 90 no.lu kutu, 22 no.lu dosya.

9. Charles Trick Currelly, I Brought the Ages Home (Toronto: Ryerson Press, 1956).

10. Margaret Anvood, "A Night in the Royal Ontario Museum", The Animals in That Country (Toronto: Oxford University Press, 1968), s. 20-21.

11. Margaret Anvood, "My First Museum Love", The Globe and Mail, 9 Mayıs 1987.

12. "The Royal Ontario Museum", Anvood Papers, 90 no.lu kutu, 21 no.lu dosya.

13. "Ox Eyes", Anvood Papers, 90 no.lu kutu, 22 no.lu dosya.

14. Anvood Papers, 91 no.lu kutu, 20 no.lu dosya.

15. "War," Anvood Papers, 92 no.lu kutu, 6 no.lu dosya.

16. Margaret Atwood, "Nationalism, Limbo, and the Canadian Club" (1971), tekrar basım Second Words, s. 84.

17. Elizabeth Meese, "Intervievv," Black Warrior Review 12 (1985); tekrar basım Conversations, s. 182.

18. Margaret Atwood, "Theology", Now, 26 Eylül-2 Ekim 1985, s. 29.

19. Margaret Atwood, "Intervievv", Publisbers Weckly, 23 Ağustos 1976, s. 6.

20. Atwood Papers, 3 no.lıı kutu, 2 no.lu dosya.

21. Ellsworth Jaeger, Wildwood Wisdom (Toronto: Macmillan, 1945).

22. "Correspondent Piece", 20 Ekim 1989, Atwood Papers, 147 no.lu kutu, 6 no.lu dosya.

23. Lee, Margaret Atwood: Writersin Conversation.

24. Yayına hazırlayan William Toye, Oxford Conıpanion to Canadian Literatüre (Toronto: Oxford University Press, 1997), s. 1054.

25. Ernest Thompson Seton, Wild Aninıals I Have Known (1898; Toronto: McClelland & Stevvart,

1991), s. iv.

26. Atwood, “The Animals in That Country”, TheAnimals in That Country, s. 2.

27. Meese, “Intervievv”, s. 182.

28. Schreiber, “Intervievv”, s. 209.

29. Rubbo, Atıvood and Family.

30. Judith Timson, “The Magnificent Margaret Atwood”, Chatelaine, Ocak 1981, s. 64.

31. Judith Timson, “Atvvood’s Triumph”, Maclean’s, 3 Ekim 1988, s. 60.

4. GEÇMİŞTE KALANLAR

1. David Brownstone ve irene Franck, Timelines of War (Boston: Liftle, Brown, 1994).

2. Doug Owram, Born at the Right Time: A History of the Baby-Boom Genera-tion (Toronto: University of Toronto Press, 1996), s. 18.

3. a.g.e., s. 77-78.

4. a.g.e., s. 79.

5. Margaret Atvvood, “English Teachers Speech”, Indirections 11 (1 Mart 1986): 9.

6. Yazarın David Carpenter’la röportajı, Leaside Lisesi, 29 Ocak 1998.

7. Atvvood Papers, 91 no.lu kutu, 20 no.lu dosya.

8. “English Teachers Speech”, s. 9.

9. The Clan Cali, 1. Cilt, no. 4, (1952-53), s. 87.

10. “Embarrassment Story for Marta Kurc,” Atvvood Papers, 16 no.lu kutu, 16 no.lu dosya.

11. The Clan Cali, 1. Cilt, no. 6 (1954-55), s. 24-25.

12. Yazarın M.T. Kelly ile röportajı, 3 Kasım 1997.

13. The Clan Cali, 1. Cilt, no. 7, (1955-56), s. 28.

14. “Hazardous Experiences”, Atwood Papers, 90 no.lu kutu, 22 no.lu dosya.

15. “Some Words of Advice to the Graduating Class of 8T3 from Margaret Atwood”, University ofToronto Bulletin, 20 Haziran 1983, s. 9.

16. Wade, “Margaret Atwood: Intervievv”, s. 2.

17. Atwood, “Approximate Homes’’, s. 5-6.

18. Leaside Lisesi videosu, 40. Kuruluş Yıldönümü, 1985, Margaret Atwood ile röportaj.

19. Margaret Atwood, “Under the Thumb: How I Becante a Poet”, Utne Re-ader, Eylül-Ekim 1996, s. 79.

20. Margaret Atwood, “Nine Beginnings”, The Writer and Her Work, yayına hazırlayan Janet Sternberg (Londra: Virago), s. 79-80.

21. Miner, “The Many Facets of Margaret Atvvood”, s. 68.

22. a.g.e.

23. Leaside Lisesi videosu, 40. Kuruluş Yıldönümü.

24. “Synthesia: Operetta in One Act (1956)”, Atvvood Papers, 3 no.lu kutu, 3 no.lu dosya.

25. “Poetry and Audience”, Atvvood Papers, 56 no.lu kutu, 2 no.lu dosya.

26. Owram, Born at the Rijjht Time, s. 21.

27. a.g.e., s. 13.

28. a.g.e.

29. a.g.e., s. 14.

30. Anderson, Rebel Daughter, s. 119.

31. a.g.e., s. 129.

32. a.g.e., s. 54.

33. Jim Davidson, “Intervievv,” Meanjin 37 (1978); tekrar basım Conversati-ons, s. 96.

34. Margaret Atvvood, “My Mother, My Friend”, s. 94.

35. Fulford, Accidental City, s. 35.

36. Atwood, “Hurricane Hazel”, s. 45-46.

37. Leaside Lisesi videosu, 40. Kuruluş Yıldönümü.

38. The Clan Cali, 2. Cilt, no. 1 (1956-57), s. 20.

5. DOĞA PEGGY

1. Margaret Atvvood, “Fifties Vic”, CEA Critic 42/1 (Kasım 1979): 19.

2. a.g.e.

3. a.g.e.

4. a.g.e., s. 21.

5. Atvvood, “Significant Moments in the Life of My Mother”, s. 17.

6. a.g.e., s. 18.

7. Yazarın Sam Solecki ile röportajı, 3 Ocak 1997.

8. Atwood, “Fifties Vic”, s. 20.

9. Yazarın Profesör A. Johnston ile röportajı, 27 Mart 1997.

10. a.g.e.

11. Margaret Atwood, “Dennis Lee”, Canadian Magazine-, Atwood Papers, 74 no.lu kutu, 2 no.lu dosya. Bkz Dennis Lee, Nicholas Knock and OtherPeople (Toronto: Macmiilan, 1974), s. 20.

12. Yazarın Dennis Lee ile röportajı, 7 Mart 1997.

13. “Draft”, Atvvood Papers, 90 no.lu kutu, 22 no.lu dosya.

14. Yazarın John Sewell ile yaptığı konuşma, 27 Şubat 1998.

15. Yazarın Charles Pachter ile röportajı, 13 Kasım 1997.

16. Ross and Davies, “Intervievv”, s. 160.

17. Bunu Charles Pachter anlatmıştı. White Pine Kampı’nda rehberlik yapmış olan Rick Salutin, o akşamın biraz değişik bir yorumunu Marginal Note?ta anlatıyor (Toronto: Lester & Orpen Dennys, 1984), s. 28.

18. Margaret Atwood, “Forevvord”, Charles Pachter, metni yazan Bogomila Welsh-Ovcharov (Toronto: McClelland & Stevvart, 1992), s. 4.

19. Margaret Atvvood, “Northrop Frye Observed”, Second Words, s. 400.

20. Atvvood, “Fifties Vic”, s. 21.

21. Yazarın Margaret Atvvood’la röportajı, 12 Şubat 1997. Bkz Atvvood, “Northrop Frye Observed,” s. 401.

22. Atvvood, “Fifties Vic,” s. 20.

23. Beatrice Mendez-Egle, “Intervievv”, Margaret Aftvood: Reflections and lle-ality (Pan American University Press, 1987); tekrar basım Conversations, s. 165.

24. “Poetry and Audieıice,” Atvvood Papers, 56 no.lu kutu, 2 no.lu dosya.

25. Margaret Atvvood, “That Certain Thing Called the Girlfriend”, New York Times Book Review, 11 Mayıs 1986, s. 3.

26. “Atvvood 90 (Part I: Intervievv 10/19 version)”, Atvvood Papers, 146 no.lu kutu, 37 no.lu dosya.

27. Bonnie Lyons, “Intervievv”, Shenandoah 37 (1987); tekrar basım Conversations, s. 226.

28. Yazarın Jay Macpherson ile röportajı, 20 Mayıs 1997.

29. Yazarın James Reaney ile röportajı, 27 Ekim 1997.

30. a.g.e.

31. Margaret Atvvood, “The Glass Slippers”, Açta Victoriano 82/3 (Mart

1958) : 16.

32. a.g.e.

33. Margaret Atvvood, “A Cliche for January,” Açta Victoriana 83/4 (Şubat

1959) : 7-9.

34. Milton Wilson, Margaret Atvvood’a mektup, Atvvood Papers, 1 no.lu kutu, 84 no.lu dosya. “Small Requiem”, The Canadian Forum, Aralık 1959, s. 202.

35. Atwood Papers, 4 no.lu kutu, 30 no.lu dosya.

36. Shakesbeat Latweed, “The Expressive Act”, Açta Victoriana 85/3 (Nisan

1960) : 16.

37. Atwood, “■Northrop Frye Observed”, s. 403.

6. KÂHİNCE BİR DOKUNUŞ

1. Fulford, Accidental City, s. 1-2.

2. William Weintraub, City Unique: Montreal Days and Nijyhts in the 1940s and ‘50s (Toronto:

McClelland & Stewart, 1996), s. 6.

3. a.g.e., s. 284.

4. Harold Town, Albert Franck: ICeeper oftheLanes (Toronto: McClelland and Stewart, 1974), s. 19.

5. Yazarın Don Cullen ile röportajı, 2 Mart 1993.

6. Yazarın Margaret Atwood le röportajı, 8 Ağustos 1993. Ayrıca bkz. Mar-garet Atwood, "Isis in Darkness", Wilderness Tips (Toronto: McClelland & Stewart, 1991).

7. Brenda Longfellow, Shadoıv Makcr: Gwendolyn MacEwen, Gerda Producti-ons, 1998. Ayrıca bkz "Tyson Concert", Atwood Papers, 2 no.lu kutu, 13 no.lu dosya.

8. Yazarın Margaret Atvvood'la röportajı, 8 Ağustos 1993.

9. Bohemian Embassy reldamı, The Sheet, 1960.

10. Yazarın Margaret Atvvood'la röportajı, 8 Ağustos 1993.

11. Yazarın Margaret Atwood'la yaptığı yazışmalardan, 1998.

12. Yazarın Aviva Layton ile röportajı, 13 Şubat 1997.

13. Yazarın David Layton ile röportajı, 12 Temmuz 1995.

14. Anderson, Rebel Daıtgbter, s. 122.

15. Yazarın Margaret Atvvood'la röportajı, 8 Ağustos 1993.

16. a.g.e.

17. Robert Graves, The White Goddess (Londra: Faber & Faber, 1961), s. 24.

18. Yazarın Margaret Atvvood'la röportajı, 8 Ağustos 1993.

19. a.g.e.

20. Margaret Atwood, "Great Unexpectations," Ms., Temmuz/Ağustos 1987, s. 79.

21. M.E. Atwood, Donble Persephone (Toronto: Havvkshead Press, 1961), s. 1.

22. a.g.e., s. 4.

23. a.g.e., s. 7.

24. Gvvendolyn MacEvven'ın Margaret Atvvood'a mektubu, 1961, Atvvood Papers.

25. Margaret Atvvood, “Insula Insularum”, Açta Victoriana 85/3 (Şubat

1961) : 6-11.

26. “Atwood [Konuşma]”, s. 3. Atvvood Papers, 56 no.lu kutu, 3 no.lu dosya.

27. a.g.e., s. 2.

28. Atvvood, “Fifties Vic”, s. 22.

29. Yazarın Profesör A. Johnston ile röportajı, 27 Mart 1997.

30. “Draft: Atvvood”, Atvvood Papers, 90 no.lu kutu, 22 no.lu dosya.

7. KANADALI PARTİ İNSANLARI

1. Charles Pachter’a mektup, 28 Ekim 1961, Charles Pachter’ın özel koleksiyonu.

2. Marian Cannon Schlesinger, “Across the Common”, My Harvard, My Tak, yayına hazırlayan Diana Dubois (Nevv York: Random House, 1982), s. 18.

3. Alison Lurie, “Their Harvard”, My Harvard, My Tale, s. 35.

4. Heather Dubrovv, “On First Looking into Sandy’s Ovid”, Collegc in a Tard II, yayma hazırlayan David Aloian (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1985), s. 188.

5. Unda Greenhouse, “Separate, Inseparable Worlds” college in a Tard II, s. 191.

6. Faye Levine, “When the Bright Colors Faded”, My Harvard, My Tale, s. 99.

7. a.g.e., s. 99-100.

8. Faye Levine, “The Giriş Who Go to Harvard”, The Harvard Book: Selections from Three Centuries, yayına hazırlayan William Bentinck-Smit (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982), s. 347.

9. Beth Gutcheon, “Folk Tales”, My Harvard, My Tak, s. 111.

10. Anne Fadiman, “Where Is the Grace of Yesteryear?” The Harvard Book, s. 350.

11. Margaret Atvvood, “The Curse of Eve-Or, What I Learned in School”, (1978) Second Words, s. 217. Ayrıca bkz “Witches”, Second Words, s. 330. Margaret, öyle rahatsız olmuştu ki bu anekdotu birkaç makale ve röportajda tekrar etti.

12. Joyce Carol Oates, “Intervievv”, The Ontario Revievv 9 (Sonbahar-Kış 1978-79); tekrar basım Conversations, s. 77.

13. “Grovving Up Lucky under the Union Jack”, Wheaton Üniversitesi, Kasım 1984, Atvvood Papers, 90 no.lu kutu, 20 no.lu dosya.

14. Gvvendolyn MacEvven’ın Margaret Atvvood’a mektubu [tarihsiz], Atvvood Papers.

15. a.g.e.

16. Atvvood, “Witches”, s. 330.

17. Margaret Atvvood’un Charles Pachter’a mektubu, 28 Ekim 1961, Charles Pachter’ın özel koleksiyonu.

18. a.g.e.

19. Atvvood, “Witches”, s. 329.

20. Yazarın Jerome Buckley ile röportajı, Boston, 10 Nisan 1997.

21. Yazarın Margaret Atwood’la röportajı, 12 Şubat 1997.

22. Roger Rosenblatt, Corning Apart: A Memoir of the Harvard Wars of 1969 (Boston: Little, Brown, 1997), s. 164.

23. Atwood, “Grotving Up Lucky under the Union Jack”, s. 6.

24. Margaret Atwood, “Canadian-American Relations: Surviving the Eighties”, Second Words, 1982. Uluslararası İlişkiler konulu Harvard Konsorsiyumu’nda yapılan konuşma, Sonbahar ,1981.

25. “Beginning”, Atwood Papers, 95 no.lu kutu, 1 no.lu dosya.

26. “Canadian Clubbers and Canada Dry”, Atwood Papers, 95 no.lu kutu, 1 no.lu dosya. Margaret Anvood, bu metnin büyük bir bölümünün 1962’de yazıldığını teyit ediyor.

27. Marie-Claire Blais, American Notebooks: A Writer’s Journey, çeviren Linda Gaboriau (Vancouver: Talonbooks, 1996), s. 12.

28. a.g.e., s. 18.

29. Northrop Frye, The Bush Garden (Toronto: Anansi, 1971), s. 225.

30. Perry Miller, The ilaven and the Whale: The War ofWords and Wits in the Era ofPoe and Melville (VVestport, CT: Greemvood Press, 1955), s. 249.

31. a.g.e., s. 187.

32. Meese, “Intervievv”, s. 185.

33. Anvood Papers, 7 no.lu kutu, 30 no.lu dosya. Margaret Anvood, evraklarını Toronto

Üniversitesi'ne bağışladığında, eski yazılarını kesin olarak tarih-lendirmesi çok güç oldu ki burada, çok rahat bin sayfayı bulan bir taslak materyal var.

34. Anvood Papers, 17 no.lu kutu, 3 no.lu dosya.

35. a.g.e.

36. Anvood Papers, 1 no.lu kutu, 5 no.lu dosya.

37. Hancock, "Intervievv with Margaret Anvood", s. 217.

38. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 24 Temmuz 1997.

39. "The Clifl Dwellers in the Heart of the City", Anvood Papers, 6 no.lu kutu, 5 no.lu dosya.

40. Levine, "My Han'ard", s. 105.

41. Oates, "Interview", s. 77.

8. "HALIYLA İNİŞ"

1. Anvood, "Some VVords of Advice to the Graduating Class of 8T3 trom Margaret Anvood", s. 9.

2. "Margaret in Marketland," s. 4- Anvood Papers, 90 no.lu kutu, 17 no.lu dosya.

3. a.g.e., s. 10.

4. a.g.e., s. 14.

5. a.g.e., s. 13.

6. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 24 Temmuz 1997.

7. Margaret Atwood'a mektup, Kay Grant, yardımcı editör, Abelard-Schu-man, 26 Ağustos 1964, Anvood Papers.

8. Margaret Atwood'a mektup, Clarke, Invin & Co., 25 Ocak 1965, Anvood Papers.

9. The Trumpets of Summer, John Beckwith eşliğinde, Atwood Papers, 41 no.lu kutu, 3 no.lu dosya.

10. Margaret Atwood, "The Grunge Look", 1Vritinp Away: The PEN Travel Antholojyy, yayına hazırlayan Constance Rooke (Toronto: McClelland & Stewart, 1994), s. 1.

11. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 24 Temmuz 1997.

12. Atwood, "The Grunge Look", s. 1.

13. a.g.e.

14. Al Purdy, Reachinpı for the Beaufort Sea: An Autobioyjraphy (Madeira Park, BC: Harbour Pııblishing, 1993), s. 230.

15. Yazarın Sam Solecki ile röportajı, 3 Ocak 1997.

16. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 24 Temmuz 1997.

17. Margaret Arvvood'un Charles Paclıter'a mektubu, 23 Eylül 1964, Anvood Papers.

18. Charles Pachter'm Margaret Anvood'a mektubu [tarihsiz], Atwood Papers.

19. Margaret Anvood'un Charles Pachter'a mektubu, 17 Ekim 1964, Anvood Papers.

20. Anvood, "Under the Thumb: How I Became a Poet", s. 107.

21. Margaret Anvood'un Al Purdy'ye mektubu, 18 Aralık 1964, Saskatchevvan Üniversitesi Arşivleri.

22. Yayına hazırlayan bili bissett, "Introduction", The Last blcwointment Antho-logy, I. Cilt (Toronto: Nighnvood Editions, 1985), s. 7.

23. bp Nichol, "Introduction", The Last blnvointment Anthology, II. Cilt, yayına hazırlayan bili bissett (Toronto: Nighnvood Editions, 1986), s. 9.

24. Margaret Anvood, "Some Old, Some New, Some Boring, Some Blew, and Some Picture Books", Alphabet, No. 17 (Aralık 1966), Second Words, s. 65.

25. Margaret Anvood'un Charles Pachter'a mektubu, 17 Ekim 1964, Anvood Papers.

26. Margaret Anvood, "A Descent Through the Carpet", The Circle Game (Toronto: Anansi, 1966), s. 21.

27. Margaret Anvood, "The City Planners", The Circle Game, s. 27.

28. Margaret Anvood, "Evening Transition Before Departure", The Circle Game, s. 15.

29. Margaret Atwood, "A Meal", The Circle Game, s. 33-34.

30. Margaret Atwood, "A Sibyl", The Circle Game, s. 51.

31. Margaret Atvvood, "Pre-Amphibian", The Circle Game, s. 63.

32. Margaret Atwood, "Against Stili Life", The Circle Game, s. 65.

33. Margaret Atwood, "Letters, Towards and Away", The Circle Game, s. 69.

34. Karla Hammond, "Interview", American Poetry Revieıv 8 (1979); tekrar basım Conversations, s. 117.

35. Atwood, “Under the Thumb: How I Became a Poet”, s. 107.

36. “Growing Up Lucky under the Union]ack”, Atvvood Papers, 90 no.lu kutu, 20 no.lu dosya.

37. Margaret Atvvood’un Charles Pachter’a mektubu, 17 Ekim [1964], Atvvo-od Papers.

38. Margaret Atvvood’un Charles Pachter’a mektubu, 23 Eylül [1964], Atvvo-od Papers.

39. Margaret Atwood, “The Circle Game”, The Circle Game, s. 41.

40. Margaret Atwood’un Charles Pachter’a mektubu, 17 Ekim [1964], Atvvo-od Papers.

41. Margaret Atwood’un Charles Pachter’a mektubu, 15 Mart 1965, Atwood Papers.

42. Margaret Atwood, “Introduction”, Women Writers at Work: Paris Review Interviervs, yayma hazırlayan George Plimpton (New York: Penguin, 1989).

43. Patrick Lane, “John Newlove&Margaret Atwood c. 1966”, Geist 17 (1995): 31.

44. Margaret Atvvood’un Charles Pachter’a mektubu, 18 Temmuz 1965, Charles Pachter’m özel koleksiyonu.

45. Margaret Atvvood’un Al Purdy’ye mektubu, 5 Mart [1964], Saskatchevvan Üniversitesi Arşivleri.

46. Margaret Atvvood, “An Introduction to The Edible Woman”, Second Words, s. 369.

47. Margaret Atvvood’ıın M. Mclntyre’a mektubu [tarihsiz], Atvvood Papers, 95 no.lu kutu, 29 no.lu dosya.

48. “Jacket Copy”, The Edible Woman, Atvvood Papers, 95 no.lu kutu, 19 no.lu dosya.

49. Margaret Atvvood’un Marge Piercy’ye mektubu, 2 Ağustos 1973, Atvvood Papers.

50. “Logic”, Atvvood Papers, 10 no.lu kutu, 1 no.lu dosya.

51. Atvvood, “Under the Thumb: Hovv I Became a Poet”, s. 107.

52. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 24 Temmuz 1997.

9. DUVAR

1. Margaret Atvvood’un Charles Pachter’a mektubu, 9 Mart 1966, Charles Pachter’ın özel koleksiyonu.

2. Margaret Atwood, “Dancing Giriş”, Dancing Giriş (Toronto: McClelland and Stewart, 1977), s. 221-36.

3. Rosenblatt, Corning Apart: A Memoir of the Harvard Wars of 1969, s. 50.

4. a.g.e.

5. Margaret Atwood, "A Night in the Royal Ontario Museum", The Animals in That Country (Toronto: Oxford University Press, 1968), s. 20.

6. Margaret Atwood, "It is dangerous to read newspapers", The Animals in That Country, s. 30-31.

7. "Speeches for Dr. Frankenstein", The Animals in That Country, s. 44.

8. Margaret Atwood, "Backdrop Addresses Cowboy", The Animals in That Country, s. 50.

9. Margaret Atwood, "The Shadow Voice", The Animals in That Country, s. 7.

10. Margaret Atvvood'un Peter Miller'a mektubu, 20 Ekim 1966, Atwood Pa-pers.

11. Yazarın Jerome Buckley ile röportajı, Boston, 12 Nisan 1997.

12. Margaret Atvvood'un George Woodcock'a mektubu, Victoria Günü, 1974, Atwood Papers.

13. "The Uses of the Supernatural in the Novel" (öğrenci denemesi, üçüncü sınıf, Jay Macpherson için), Atwood Papers, 3 no.lıı kutu, 3 no.lu dosya.

14. Yazarın Margaret Atvvood'la röportajı, 12 Şubat 1994.

15. "The Metaphysical Romance from the 1880's to the 1940's", doktora tezi-giriş bölümünün müsveddesi, Atwood Papers, 50 no.lu kutu, 19 no.lu dosya.

16. Margaret Atvvood, "Supenvoman Drawn and Quartered: The Early Forms of She", Alphabet, No. 10 (Temmuz 1965), Second Words, s. 54.

17. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 24 Temmuz 1997.

18. Margaret Atvvood'un Charles Pachter'a mektubu, 19 Elcim 1965, Charles Pachter'ın özel koleksiyonu.

19. Peter Miller'm Margaret Atvvood'a mektubu, 29 Eylül 1965, Atwood Papers. Ayrıca bkz Peter Miller, "Contact Press: The Later Years", Canadian Notes &Queries, No. 51 (1977):1, s. 4-14.

20. Margaret Atvvood'un Charles Pachter'a mektubu, 24 Ocak 1966, Charles Pachter'm özel koleksiyonu.

21. Margaret Atvvood'un Charles Pachter'a mektupları, 27 Temmuz 1967 ve 9 Mart 1966, Charles Pachter'm özel koleksiyonu.

22. Margaret Atvvood'un Al Purdy'ye mektubu, 23 Temmuz 1967, Queen's Üniversitesi Arşivleri.

23. Margaret Atvvood'un Al Purdy'ye mektubu, 13 Kasım 1967, Queen's Üniversitesi Arşivleri.

24. Margaret Atvvood'un Charles Pachter'a mektubu, 9 Mart 1966, Charles Pachter'ın özel koleksiyonu.

25. Margaret Atwood'un Charles Pachter'a mektubu, 24 Ekim [1966], Charles Pachter'ın özel koleksiyonu.

26. Margaret Atwood'un Al Purdy'ye mektubu, 28 Haziran 1966, Queen's Üniversitesi Arşivleri.

27. "A Failure", yayımlanmamış müsvedde, 1998.

28. a.g.e.

29. Yazarın Sue Milmoe ile röportajı, Harvard, 12 Nisan 1997.

30. Margaret Atvvood'un Peter Miller'a mektubu, 22 Haziran 1966, Atvvood Papers.

31. "Great Aunts," s. 15-16.

32. a.g.e., s. 16.

33. D.G. Jones'un Margaret Atvvood'a mektubu, 14 Kasım 1966, Atvvood Papers.

34. Margaret Atvvood'un Daryl Hine'a mektubu, 13 Ocak 1967, Atvvood Papers.

35. "A Jest of God," Atvvood Papers, 146 no.lu kutu, 28 no.lu dosya. Gover-nor General Ödülü alan üçüncü kadın, Fransızca roman dalında aday olan Marie-Claire Blais idi. Yirmi iki yıldır ilk defa, en büyük altı ödülden üçü kadınlara veriliyordu.

36. James King, The Life of Margaret Laurence (Toronto: Knopf Canada, 1997), s. 245.

37. Margaret Atvvood'un Al Purdy'ye mektubu, 7 Ocak 1967, Queen's Üniversitesi Arşivleri.

38. Margaret Atvvood'un Al Purdy'ye mektupları, 17 Ocak 1967 ve 10 Nisan 1967, Queen's Üniversitesi Arşivleri.

39. Yazarın Daryl Hine ile röportajı, 8 Nisan 1997.

40. Yazarın Margaret Atvvood'la röportajı, 12 Şubat 1997.

10. AŞK YAZI

1. Nicholas Jennings, "Rolling on the River", Toronto Life, Kasım 1996, s. 151.

2. Matt Cohen, "The Tunnel of Endless Pleasure", Toronto Life, Kasım 1996, s. 102.

3. John Allemang, “Something Happened Here”, Culture Section, The Globe and Mail, 21 Haziran 1997.

4. Ovvram, Born at the Right Time, s. 216.

5. a.g.e., s. 211.

6. a.g.e., s. 212.

7. Todd Gidin, The Sixties: Tears of Hope, Days of Rage (New York: Bantam Books, 1987), s. 244.

8. Norman (Otis) Richmond, “Slugfest”, Toronto Life, Kasım 1996, s. 147.

9. Pat McDonagh, Culture Section, The Globe and Mail, 21 Haziran 1997.

10. Susan Swan, “Only a Go-Go Girl in Love”, Toronto Life, Kasım 1996, s. 136.

11. Ronnie Hawkins, Culture Section, The Globe and Mail, 21 Haziran 1997.

12. Swan, “Only a Go-Go Girl in Love”, s. 136.

13. Shari Ulrich, Culture Section, The Globe and Mail, 21 Haziran 1997.

14. Gidin, The Sixties: Tears of Hope, Days of Rage, s. 363.

15. blewointment, Fascist Court Sayısı (1970), s. 33.

16. Yayına hazırlayan Chris Rodley, Cronenberg on Cronenberg (Toronto: Knopt'Canada, 1992), s. 15.

17. Yazarın Dennis Lee ile röportajı, 7 Mart 1997.

18. Dennis Lee, “Cadence, Country, Silence: Writing in Colonial Space”, Öpen Letter, Ser. 2, No. 6 (Sonbahar 1973).

19. Yazarın Margaret Atwood’la röportajı, 12 Şubat 1997.

20. Sarah Sheard, “The Heady Fumes of Ink and Ideas,” Toronto Life, Nisan 1997, s. 52-54.

21. Yazarın Paul Thompson ile röportajı, 12 Kasım 1997. Hikâye, Marcel Ayme’nin Duvargepen adlı kitabında yer alıyor (Paris: Gallimard, 1943). Kanada’daki alternatif tiyatro hakkında iyi bir inceleme yazısı okumak için, Deniş W Johnston’ın yazdığı Up the Mainstream: The Rise of Toronto’s Alternative Theatres, 1968-1975 adlı kitaba bakınız. (Toronto: University of Toronto Press, 1991).

22. VVilliam Thorsell, “Expo 67’s Happy-faced idealisin Was Misleading”, The Globe and Mail,

26 Nisan 1997, s. C13.

23. Margaret Atwood, "Bowering Pie... Some Recollections", Essays on Cana-dian Writing 5/3 (Yaz 1989), s. 4.

24. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 14 Ekim 1997.

25. "Sir George Piece", Atwood Papers, 56 no.lu kutu, 28 no.lu dosya.

26. a.g.e.

27. "Botvering Pie... Some Recollections", ş. 4.

28. Douglas Fetherling, Travels by Night: A Memoir of the Sixties (Toronto: Lester Publishing, 1994), s. 240.

29. Clark Blaise, 1 Had a Father: A Post-Modern Autobiography (Toronto: Har-perCollins, 1993), s. 122.

30. Yazarın Jim Polk ile röportajı, Toronto, 4 Mart 1993.

31. Margaret Atwood'un Charles Pachter'a mektubu, 18 Kasım 1967, Charles Pachter'm özel koleksiyonu.

32. Hope Leresche'ye (temsilci) mektup taslağı, Anvood Papers, 95 no.lu kutu, 8 no.lu dosya.

33. Hope Leresche'niıı (temsilci) Margaret Anvood'a mektubu, 16 Mart 1966, Atwood Papers, 92 no.lu kutu, 1 no.lu dosya.

34. Yazarın William Toye ile röportajı, 4 Ekim 1997.

35. "Susanna Moodie", Atwood Papers, 91 no.lu kutu, 4 no.lu dosya.

36. Margaret Atwood, "Further Arrivals", The Journals of Susanna Moodie (To-ronto: Oxford University Press, 1970), s. 13.

37. Anvood, "Aftenvord", The Journals of Susanna Moodie, s. 64.

38. a.g.e., s. 62.

39. Margaret Anvood'un Bili Toye'a mektubu, 13 Mart 1968, Anvood Papers, 95 no.lu kutu, 5 no.lu dosya.

40. Margaret Anvood'un Charles Pachter'a mektubu, 13 Ağustos 1968, Charles Pachter'ın özel koleksiyonu.

41. Yazarın Jim Polk ile röportajı, Toronto, 4 Mart 1993.

11. ATEŞ YAKMAYI ÖĞRENMEK

1. Margaret Anvood, "Four Poets from Canada: Jones, Jonas, Mandel and Purdy", Poetry, 114, no. 3 (Haziran 1969); tekrar basım Secotıd Words, s. 55.

2. Yazarın Diane Bessai ile röportajı, 14 Ağustos 1997.

3. Margaret Attvood'un Eli Mandel'a mektubu, 30 Ekim 1968, Anvood Papers.

4. Margaret Anvood'un Al Purdy'ye mektubu, 28 Ocak 1969, Queen's Üni versitesi Arşivleri.

5. Margaret Anvood'un Charles Pachter'a mektubu, 14 Aralık 1968, Charles Pachter'ın özel koleksiyonu.

6. Margaret Anvood'un Al Purdy'ye mektubu, Temmuz 1969, Queen's Üniversitesi Arşivleri.

7. Margaret Anvood'un Charles Pachter'a mektubu, 28 Aralık [1968], Charles Pachter'ın özel koleksiyonu.

8. Margaret Anvood, "Spell for the Director of Protocol", Proceduresfor Un-der^ground (Toronto: Oxford University Press, 1970), s. 45.

9. Margaret Anvood'un George Bowering'e mektubu, 16 Temmuz 1969, Anvood Papers. Ayrıca bkz Charles Pachter'a mektup, 17 Temmuz 1969, Charles Pachter'ın özel koleksiyonu.

10. Margaret Anvood'ıın Charles Pachter'a mektubu, 13 Ağustos 1968, Charles Pachter'm özel koleksiyonu.

11. Margaret Anvood'un Eli Mandel'a mektubu, tarihsiz [1969], Anvood Papers.

12. Margaret Atvvood'un Al Purdy'ye mektubu, 18 Ekim [1964], Saskatche-wan Üniversitesi Arşivleri.

13. Margaret Atwood, "Eden Is a Zoo", Proceduresfor Underjjround, s. 6.

14. Margaret Atwood, "A Dialogue", Procedures for Underground, s. 12.

15. Eli MandePın Margaret Atwood'a mektubu, tarihsiz [1969], Atwood Papers.

16. Margaret Atvvood'un Eli Mandel'a mektubu, tarihsiz [1969], Atwood Papers.

17. Margaret Atwood, "Dream: Bluejay Or Archeopteryx", Procedures for Un-derground, s. 9.

18. Margaret Atvvood'un Gvvendolyn MacEwen'a mektubu, 24 Eylül 1969, Atwood Papers.

19. Gvvendolyn MacEvven'ın Margaret Atvvood'a mektubu, 2 Aralık 1968, At-wood Papers.

20. Margaret Atvvood'un Gvvendolyn MacEvven'a mektubu, 26 Temmuz 1969, Atvvood Papers.

21. Gvvendolyn MacEvven'm Margaret Atvvood'a mektubu, 16 Ağustos 1969, Atvvood Papers.

22. Margaret Atvvood, "MacEvven's Muse", Canndian Literatüre, no. 45 (Yaz 1970); tekrar basım Second Words, s. 69.

23. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 14 Ekim 1997.

24. Margaret Atvvood'un Gvvendolyn MacEvven'a mektubu, 24 Eylül 1969, Atvvood Papers.

25. "Margaret in Marketland" s. 11., Atvvood Papers, 90 no.lu kutu, 17 no.lu dosya.

26. William French, "Books & Bookmen", The Globe and Mail, 4 Ekim 1969.

27. C.F.P., "Food Taboos", Saskatoon Star-Phoenix, 7 Kasım 1969.

28. John Richmond, "A Tough Broad's First Novel Becomes a Film", Montreal Star, 9 Nisan 1970.

29. Gvvendolyn MacEvven'ın Margaret Atvvood'a mektubu, 22 Eylül 1969, Atvvood Papers.

30. Margaret Atvvood, "84th Street, Edmonton", Procedures for Underptround, s. 52.

31. Charles Pachter'ın Margaret Atvvood'a mektubu, 18 Ocak 1969, Charles Pachter'ın özel koleksiyonu.

32. Margaret Atvvood, "Stories in Kinsman's Park", Procedures for Undertıro-und, s. 38.

33. Margaret Atvvood'un Eli Mandel'a mektubu. Yılbaşı Günü [1970], Atvvood Papers.

34. Margaret Atvvood, "Midvvinter Presolstice" Procedures for Underjtround, s. 20.

35. Margaret Atvvood, "Habitation", Procedures for Undergroımd, s. 60.

36. Margaret Atwood, "Carrying Food Home in Winter", Procedıires for Un-derground, s. 73.

37. Welsh-Ovcharov, Charles Pachter, s. 130.

38. Yazarın Charles Pachter ile röportajı, 17 Mart 1998.

39. Margaret Atwood'un Eli Mandel'a mektubu, 20 Nisan 1970, Atwood Pa-pers.

40. a.g.e.

41. Margaret Atwood'un Gwendolyn MacEwen'a mektubu, 22 Mart 1970, Atwood Papers.

12. MİTOLOJİ UZMANLARI

1. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 14 Ekim 1997.

2. “VVartime Emergency Regulations Imposed on Whole of Canada”, The Times (Londra), 17 Ekim 1970.

3. “Montreal a Siege City for Funeral,” The Times (Londra), 21 Ekim 1970.

4. Gwendolyn MacEwen’ın Margaret Attvood’a mektubu, Ekim 1970, At-wood Papers.

5. Margaret Atwood, “An End to an Audience?”, Dorothy J. Killiam konferansında yapılan konuşma, Dalhousie Üniversitesi, Ekim 1980, Second Words, s. 354. Ayrıca bkz “What to Write,” For Openers: Conversations with 24 Canadian Writers, yayma hazırlayan Alan Twigg (Madeira Park, BC: Harbour Publishing, 1981), s. 222.

6. Marjorie M. Bitker, “Books of the Week”, The Mihvaukee Journal, 17 Ocak 1971.

7. Millicent Bell, “The Edible Woman,” New York Times Book Revievr, 18 Ekim 1970.

8. Margaret Atwood’un Gwendolyn MacEwen’a mektubu, 31 Aralık 1970, Atwood Papers.

9. Gwendolyn MacEvven’ın Margaret Atwood’a mektubu, 13 Ocak 1971, At-wood Papers.

10. “in a Strange Land”, Women’s Section, The Guardian, Atwood Papers, 126 no.lu kutu, 6 no.lu dosya.

11. Margaret Atvvood’un George Woodcock’a mektubu, 18 Ocak [1971], At-wood Papers.

12. Margaret Anvood’un Margaret Laurence’a mektubu, 10 Aralık 1970, At-wood Papers.

13. Margaret Laurence’ın Margaret Atvvood’a mektubu, Cuma, [tarihsiz], At-wood Papers.

14. Pat Mainardi, “The Politics of Hoıısework”, Sisterhood IsPorverful: An Ant-hology ofWritings from the Women’s Liberation Movement, yayına hazırlayan Robin Morgan (New York: Vintage Books, 1970), s. 447-54.

15. Yayına hazırlayan Sookie Stambler, Women’s Liberation: Blueprint for the Future (New York: ACE Books, 1970), s. 9.

16. Margaret Laurence’ın Margaret Atwood’a mektubu, Cuma, [tarihsiz], At-wood Papers.

17. Margaret Atwood’un Margaret Laurence’a mektubu, 18 Ocak 1970, At-wood Papers.

18. Power Politics (Toronto: House of Anansi, 1971), s. 41.

19. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 14 Ekim 1997.

20. “I find it very difficult”, Atvvood Papers, 90 no.lu kutu, 2 no.lu dosya.

21. “Notes on Power Politics,[3]’ Açta Victoriana 97/2 (Nisan 1973): 7.

22. Margaret Laurence'm Margaret Atvvood'a mektubu, 15 Kasım 1971, At-wood Papers.

23. Yayına hazırlayan John Lennox, Margaret Laurenee-AlPıırAy: A FrienAship in Letters (Toronto: McClelland & Stevvart, 1993), s. 242.

24. Bruce Blackadar, "The Lady's Eyes See Terrible Beauty", Windsor Star, 27 Mart 1971.

25. Peter Stevens, "Deep Freezing a Love's Continual Small Atrocities," The Globe Magazine, 24 Nisan 1971.

26. Sid Stephen, "Margaret Atwood winds up Poetry Reading Series", Atwood Papers, 126 no.lu kutu, 5 no.lu dosya.

27. "Seven Women Poets," Review Section, Carleton Miscellany 14/2, (İlkba-har/Yaz 1974): 123.

28. Linda Sandler, "Interview", The Malahat Revieır 41 (Ocak 1977); tekrar basım Conversations, s. 51.

29. a.g.e.

30. Dicle Ailen, "Power Politics", Poetry, Temmuz 1973, s. 239-40.

31. Helen Vendier, "Do Women Have Distinctive Subjects, Roles, and Styles?", New York TimesBook Review, 12 Ağustos 1973, s. 7-8.

32. Margaret Atvvood'un Toronto'daki ev adresleri için Greg Gatenby'nin yazdığı Literary Guide to Toronto'ya (yakında çıkacak) bakınız.

33. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 14 Ekim 1997.

34. Margaret Atvvood'un Margaret Laurence'a mektubu, 30 Ocak 1972, At-wood Papers.

35. "Margaret Atvvood Talks to Margaret Drabble" Chatelaine, Nisan 1987, s. 73.

36. Jim Polk, "The Phrenology of Love", The Atlantic 232/4 (Ekim 1973).

13. BÜYÜLENMİŞ

1. Yazarın Dennis Lee ile röportajı, 7 Mart 1997.

2. Fetherling, Travels by Night, s. 106-7. Altmışlarda Toronto üzerine yazılmış en iyi anı kitaplarından biri; Anansi ve Rochdale'in kuruluşunu içeriyor.

3. Yazarın Dennis Lee ile röportajı, 7 Mart 1997.

4. Johnston, Up the Mainstream: The Rise of Toronto's Alternative Theatres, 1968-1975, s. 30-34.

5. Fetherling, Tmvels by Hight, s. 132.

6. a.g.e., s. 130-31.

7. Yazarın Dennis Lee ile yaptığı yazışmalardan, 23 Nisan 1998.

8. James Polk, "A Spider's Life: Anansi at Fifteen", Canadian Forum, Hazi-ran/Temmuz 1982, s. 19-21.

9. Graeme Gibson, "Margaret Atvvood", Eleven Canadian Novelists (Toroıı-to: Anansi, 1973), s. 22-23.

10. Yazarın Graeme Gibson ile röportajı, 4 Kasım 1997.

11. Yazarın Beth Appeldoorn ve Susan Sandler ile röportajı, 26 Ağustos 1997.

12. Yazarın Graeme Gibson ile röportajı, 4 Kasım 1997.

14. MULMUR KASABASI

1. Yazarın Ted Chamberlin ile röportajı, 12 Kasım 1997.

2. "Southern Ontario Gothic", Atvvood Papers, 91 no.lu kutu, 27 no.lu dosya.

3. Yazarın Graeme Gibson ile röportajı, 4 Kasım 1997.

4. "Southern Ontario Gothic", Atvvood Papers, 91 no.lu kutu, 27 no.lu dosya.

5. "The Suicidal Chicken", Atvvood Papers, 2 no.lu kutu, 6 no.lu dosya.

6. Yazarın Graeme Gibson ile röportajı, 4 Kasım 1997.

7. Miner, "The Many Facets of Margaret Atvvood", s. 68.

8. "Southern Ontario Gothic", Atvvood Papers, 91 no.lu kutu, 27 no.lu dosya.

9. a.g.e.

10. Margaret Atvvood, "Spring Poem", Tou Are Happy (Toronto: Oxford Uni-versity Press, 1974), s. 22.

11. Margaret Atvvood, "Digging", Tou Are Happy, s. 19.

12. Margaret Atvvood, "Song of the Hen's Head", Tou Are Happy, s. 41.

13. Yazarın Timothy Findley ve William Whitehead ile röportajı, 26 Ekim 1997.

14. Margaret Atvvood, "Four Evasions", Tou Are Happy, s. 77.

15. Margaret Atvvood, “Variations on the Word Love”, True Stories (Toronto: Oxford University Press, 1981), s. 82.

16. Margaret Atvvood, “There Is Only One of Everything”, Tou Are Happy, s. 92.

17. Yazarın Graeme Gibson ile röportajı, 4 Kasım 1997.

18. Margaret Atvvood, “Book of Ancestors”, Tou Are Happy, s. 96.

19. Miner, “The Many Facets of Margaret Atvvood”, s. 68.

20. Margaret Atvvood, “Great Unexpectations”, Ms., Temmuz/Ağustos 1987, s. 196.

21. Susan Svvan, “Margaret Atvvood: The Woman as Poet”, Communique, Mayıs 1975, s. 9-11.

22. Sandler, “Interview vvith Margaret Atwood”, s. 43.

23. Gibson, “Intervietv tvith Margaret Attvood,” s. 18.

24. Margaret Atwood, Surfacing (Toronto: McClelland and Stewart, 1972), s. 201.

25. Gibson, “Intervietv with Margaret Attvood,” s. 19.

26. “Surfacing”, Atwood Papers, 21 no.lu kutu, 1 no.lu dosya.

27. Sandler, “Intervietv with Margaret Attvood”, s. 43.

28. “Ich Uber Mich”, Attvood Papers, 56 no.lu kutu, 35 no.lu dosya.

29. Yayma hazırlayan Sam Solecki, Imagining Canadian Literatüre: The Selec-ted Letters of Jack McClelland (Toronto: Key Porter Books, 1998), s. 154.

30. George Woodcock, “Books and the Arts”, The Nation, 19 Mart 1973.

31. Paul Delany, “Clearing a Canadian Space”, The New York Times Book Re-view, 4 Mart s. 5.

32. Marci McDonald, “A New Literary Star Emerges in Canadian Letters”, Toronto Star, 21 Ekim 1972.

33. Yazarın Graenıe Gibson ile röportajı, 4 Kasım 1997.

15. YILM AYAN KADIN

1. “Figüre It Out: Margaret Attvood,” s. 2. Ayrıca bkz. Margaret Attvood, “What to Write”, For Openers: Conversations with 24 Canadian Writers, s. 228.

2. Yazarın Timothy Findley ve William Whitehead ile röportajı, 26 Ekim 1997.

3. Yazarın Graeme Gibson ile röportajı, 4 Kasım 1997.

4. Robert Read, "Attvood as Acupuncture", Canadian Forum, Aralık 1972, s. 10.

5. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 14 Ekim 1997.

6. Margaret Laurence'ın Margaret Attvood'a mektubu, 3 Kasım 1973, Attvood Papers.

7. Adele Wiseman'ın Margaret Attvood'a mektubu, 29 Ekim 1974, Attvood Papers.

8. Robin Matthetvs, "Survival and Struggle in Canadian Literatüre", ThisMagazine 6/4 (Kış 1972-73): 109-24.

9. Margaret Attvood, "Matthetvs and Misrepresentation", This Magazine 7/I (Mayıs-Haziran 1973); tekrar basım Second Words, s. 148-50.

10. Yazarın Sam Solecki ile röportajı, 3 Ocak 1997.

11. Frank Davey, "Attvood Walking Backtvards", Öpen Letter, No. 5 (Yaz 1973): 74-84.

12. Margaret Attvood'un George Woodcock'a mektubu, 30 Kasım 1972, Attvood Papers.

13. Yazarın Dennis Lee ile röportajı, 7 Mart 1997.

14. Margaret Atwood, This Magazine'deki karikatürlerini Ocak/Şubat 1975 sayısından Temmuz/Ağustos 1978 sayısına kadar çizmeyi sürdürdü.

15. Swan, "Margaret Atvvood: The Woman as Poet", s. 10.

16. Northrop Frye, "Conclusion to a Litemry History of Çımada", The Bıtsh Garden: Essays on the Canadian Imggination (Toronto: Anansi, 1971), s. 219.

17. Dennis Reid, A Concise History of Canadian Painting, 2. basla. (Toronto: Oxford University Press, 1988), s. 375.

18. Brenda Longfellow, Shadow Maker, Gwendolyıı MacEwen belgeseli, 1998.

19. Sarah E. McCutcheon, "Government Aid Gives New Heart", Gazette, 2 Aralık 1972.

20. Yazarın Greg Gatenby ile röportajı, 19 Mart 1998.

21. Margaret Atwood'un George VVbodcock'a mektubu [tarihsiz], Atvvood Pa-pers.

22. Yazarın Timothy Findley ve William Whitehead ile röportajı, 26 Ekim 1997.

23. Bkz Atvvood'un eleştirisi: "Timothy Findley: The Wars", The Financial Post, 12 Kasım 1977; tekrar basım Second Words, s. 290-95.

24. Hugh MacLennan'ın Margaret Atwood'a mektubu, 2 Temmuz 1975, At-wood Papers.

25. Blaise, I Had a Father, s. 121.

26. Margaret Atvvood'un George Woodcock'a mektubu, 1 Eylül 1973, Atvvood Papers.

27. Frances McCullough'ın Margaret Atvvood'a mektubu, 3 Ocak 1974, At-wood Papers.

16. GÖRÜNÜRDE TREN YOK

1. Susan Musgrave, "Atvvood: A Wary Lovvering of Defenses", Victoria Times, 9 Kasım 1974.

2. Alan Pearson, TouAre Happy eleştirisi, The Globe and Mail, 28 Eylül 1974, s. 33.

3. Margaret Atvvood, "On Being a Woman Writer: Paradoxes and Dilemmas", Women in the Canadian Mosaic, yayma hazırlayan Gwen Matheson (Toronto: Peter Martin Associates Limited, 1976); tekrar basım Second Words, s. 197-204.

4. a.g.e.

5. Joyce Carol Oates, "Intervievv with Margaret Atvvood", The Ontario Revi-ew 9 (Sonbahar-Kış 1978-79); tekrar basım Conversations, s. 80.

6. Yazarın Leslie Krıieger ile röportajı, 11 Aralık 1997.

7. Atvvood, "On Being a Woman Writer", s. 204.

8. a.g.e., s. 200.

9. Hancock, "Intervievv vvith Margaret Atvvood", s. 205.

10. Sandler, "Interview with Margaret Atvvood", s. 43.

11. Yazarın Jim Polk ile röportajı, 14 Ekim 1997.

12. Oates, "Interview with Margaret Atvvood", s. 71.

13. Gibson, "Intervievv with Margaret Atwood", s. 26.

14. Margaret Atvvood, "Men with the heads of eagles", Ton Are Happy, s. 47.

15. Atvvood, Survival, s. 83. Margaret Atvvood, bu yorumu Gibson'ın Com-munion adlı romanı hakkında yapmış ve romanı "anılmaya değer bir sanat eseri" olarak nitelendirmişti.

16. Yazarın Margaret Atvvood'la röportajı, 12 Şubat 1997.

17. Atvvood, Reader's Companion to Alias Grace, s. 2.

18. Margaret Atvvood'un George Woodcock'a mektubu, 23 Mart 1974, Atvvood Papers.

19. Margaret Atvvood'un Donya'ya mektubu, 6 Ocak 1974, Atvvood Papers.

20. Yazarın Charles Pachter ile röportajı, 17 Mart 1998.

21. Margaret Atvvood'un Nina Finkelstein'a mektubu, 23 Şubat 1977, Atvvood Papers.

22. Margaret Atvvood'un Nina Finkelstein'a mektubu, 4 Nisan 1977, Atvvood Papers.

23. Yazarın Paul Thompson ile röportajı, 11 Kasım 1997.

24. J.R. Struthers, "Intervievv", Essays on Canadian Writing 6 (1977); tekrar basım Conversations, s. 65.

25. Gibson, "Intervievv vvith Margaret Atvvood", s. 7.

26. Yazarın David Staines ile röportajı, 15 Şubat 1997.

27. Margaret Atvvood'un Nina Finkelstein'a mektubu, 8 Ağustos 1976, Atvvood Papers.

28. Margaret Atvvood'un George Woodcock'a mektubu, 29 Mayıs 1976, Atvvood Papers.

29. Yazarın Beth Appeldoorn ve Susan Sandler ile röportajı, 26 Ağustos 1997.

30. Jo Branş, "Intervievv vvith Margaret Atvvood", Listen to the Voices: Conversations with Contemporary Writers (Dallas: Southern Methodist University Press, 1988); tekrar basım Conversations, s. 142.

31. Atvvood, "Giving Birth", Dancing Giriş, s. 239-54.

32. Struthers, "Intervievv", s. 65. Atvvood'un annelik mitolojisi hakkındaki görüşleri için "Adrienne Rich: Of Woman Born" adlı eleştirisine bakınız, Se-cond Words, s. 254-57.

SONSÖZ

1. Blaise, 7 Had a Father, s. 121.

2. "Playground on the Fringe of Empire", Atvvood Papers, 56 no.lu kutu, 37 no.lu dosya.

3. Timson, "Atwood's Triumph", s. 61.

4. Graeme Gibson, "Travels of a Family Man", Chatelaine, Mart 1979, s. 36.

5. Yazarın Graeme Gibson ile röportajı, 4 Kasını 1997.

6. Oates, "Intervievv", s. 76.

7. Hammond, “Intervievv”, Concerning Poetry (1978); tekrar basım Conver-sations, s. 107.

8. Mendez-Egle, “Interview,” s. 167.

9. Brigid Brophy, “A Contrary Critic Takes a Crack at Lady Oracle”, The Globe and Mail, 9 Ekim 1976, s. 35.

10. Alan Twigg, “Intervievv”, Strong Voices: Convcrsations with Fifty Canadian Authors (Mzdtirz Park, BC: Harbour Publishing, 1988); tekrar basım Con-versations, s. 123.

11. Lesley White, “Interview with Margaret Atvvood”, The Nnv Tork Times, 16 Nisan 1992.

12. Meese, “Intervievv”, s. 179.

13. Lyons, “Intervievv”, s. 227.

14. Meese, “Intervievv”, s. 189.

15. Carolyn Forche, The Country Between Us (New York: Harper 8c Row, 1981).

16. Hancock, “Intervievv with Margaret Atwood”, s. 200.

17. “The Handmaid’s Tale-Before and After”, Atvvood Papers, 96 no.lu kutu, 11 no.lu dosya.

18. Earl G. Ingersoll, “Intervievv”, Tise Ontario Revietv 32 (İlkbahar-Yaz 1990); tekrar basım Conversations, s. 236.

19. Val Ross, “Playing the Atvvood Guessing Game”, The Globe and Mail, 7 Ekim 1993.

20. Graham Wood, “A Woman Possessed”, 7he Times, 14 Eylül 1986.

21. a.g.e.

22. “New York Fetes Atvvood”, The Globe and Mail, 5 Şubat 1997.

23. Greg Gatenby’nin Margaret Atvvood’a mektubu, 12 Aralık 1994, Greg Gatenby’nin özel koleksiyonu.

24. Mel Gussovv, “Alternate Personalities in Life and Art”, New Tork Times, 30 Aralık 1996.

25. Yazarın David Carpenter ile röportajı, 29 Ocak 1998.

26. Yazarın Helmut Reichenbâcher ile röportajı, 20 Mart 1998.

dizin

Acorn, Milton 120, 131, 186, 285, 326

Açta Victoriana (öğrenci dergisi) 89, 99, 101, 102, 106, 173, 417, 418, 429

Ademden Önceki Yaşam (roman)

45, 396

Allemang, John ix, 230

altmışlı yıllar (1960'lar): xvii, xx, 61, 110, 112, 115, 118, 122, 123, 136,235, 308, 330, 397,418 enerji ve iyimserlik 238 hippi akımı 230

Kültürel milliyetçilik, bkz., Milliyetçilik xx

Anansi (yayınevi) 241,256,299, 311, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 327, 330, 355, 357, 359, 391,408,412, 420, 421,429,430,432

Anderson, Doris 39, 76, 77, 416

Anderson, Doris, xvii, 39, 76, 77, 171,414

Annemin Yaşamındaki Önemli Anlar (hikâye) 35

anne ve baba 11,21,22,23, 31,34, 37, 65, 74, 81, 169, 223, 227, 228, 267, 268

ayrıca bkz., Atwood, Cari

(Margaret'in babası); Atwood, Margaret Killam (Margaret'in annesi) 22

Anne ve baba 282, 346 Appeldoorn, Beth 325, 326, 328, 386, 430, 433

Arka Perdede Kovboy (şiir) 208 Aşk Kelimesi Üzerine Çeşitlemeler (şiir) 342

Atwood, Cari (Margaret'in babası) 17, 18, 19, 20, 22, 23, 38, 402 Atwood, Harold (Margaret'in erkek kardeşi) 25, 26, 27, 28, 29, 45, 54, 55,220

Atvvood, Margaret ix, x, xi, xii, xiii, xiv, xv, xvii, xviii, xix, xx, 1, 2, 37, 57,58, 64,71,169,261, 275, 276, 291, 294, 305, 307, 324, 348, 353, 357, 358, 359, 360, 370, 374, 375, 387, 392, 403, 404, 405,406, 407, 408, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434 ataları 10, 135, 218, 344, 399,

403

Avrupa gezileri (1964) 169 başkalarının onun hakkındaki izlenimleri 353

çocukluğu xiv, 1, 13, 20, 21, 22, 23, 24,31

eserleri, bkz., bireysel eserleri 258, 286, 395, 401

espri anlayışı xix, 108, 341, 347 güveni xii, 99, 268, 346, 354 Harvard yılları (1961-1963) 156, 163, 164

(1965-1967) 202,203,204, 205, 206, 253 hedefleri 103

ilk yayımlan 109, 127, 167, 198 imajı 157,304,352,353 iş ve özel yaşam dengesi 90, 164, 165, 166, 186, 192, 224, 300, 310, 333, 341,345,

351

Mulmur Kasabası'nda çifçilik 352 Mulmur Kasabası'nda çiftçilik 331 okudukları 31

okul yılları 18,45,47,64,65,66, 68, 69, 71, 72, 73, 83, 87 şair olması 71

Vancouver ve UBC (1964-1965) 20, 172, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 189, 191, 198, 199,212,231,243,275,

420

Victoria Fakültesi 83,85,86, 133, 140, 145,317 yazıları ile görüşler 359 Attvood, Margaret Killam 12, 18,

19

Attvood, Ruth (Margaret'in kız kardeşi) 19, 199, 200, 310 Avison, Margaret 119, 120, 123, 131,354

B

Bahar Şiiri (şiir) 337 Beat akıntı 84, 154, 188 Becktvith, John 169 Bellemek (şiir) 338 Berryman, John 188, 209, 254 Bessai, Diane 262, 274, 277, 278 Bessai, Frank 262, 280 Bevington, Stan 243 Bir Diyalog (şiir) 269 Bir Öğün (şiir) 182 bissett, bili 177, 178, 294, 421 Blaise, Clark 248,367, 391 Blais, Marie-Claire xiv, 129, 131, 142, 148, 149,258, 420, 424 bletvointment (dergi) 177, 178, 179,237,421,425 Bluebeard's Egg (kısa hikâyeler) 29, 409,413,414 Bodily Harnı (roman) 397 Bohemian Embassy (gece kulübü) 115, 116, 117, 118, 154,418 Boston Canisi 161, 206 Botvering, George 176, 179, 247, 266

Buckley, Jerorne 140, 144, 156,

210, 227, 385,407, 420,423

c-Ç

cadı mahkemeleri 2, 157 Callaghan, Bary 243 Calltvood, June 76, 383 Canada Council 213,222,329,

363, 366, 408

Canadian Centennial Publications Komisyonu, Şiir Ödülü 258 Canadian Facts (piyasa

araştırması şirketi) 165, 194

Canadian Forum (dergi) 101, 108, 160, 355,417,430,431

Cariyle, Mary Irving 143 Carpenter, David 404, 405, 415,

434

Cassady, Carolyn 122 Cassady, Neal 122 “Cennet Bir Hayvanat Bahçesi” (şiir) 268

Cennet Bir Hayvanat Bahçesi (şiir) 268

Cinsel Ayrımcılık: 70,141 1950’lerde 56,86 1960’ların başlarında xvii, 122 1970’lerde 294,319 altmışların devriminde 233, 234 Bohemian Embassy’de 117, 154 Harvard’da 137, 138, 140, 141, 212

Clarke, Austin 168,251,309,367, 421

Coach House Yayınevi 243 Coburn, Kathleen 86 Cohen, Leonard 114, 118, 123,

245, 372, 424 Cohen, Matt 230 Contact Press 212,244,423 Cronenberg, David 239 Cullen, Don 116,117,418 Cunningham, Alison 170

D

Damızlık Kızın Öyküsü (roman) 63, 150, 159, 221,400 Dancing Giriş (kısa hikâyeler) 203, 382, 409, 423, 433 Davey, Frank 179, 358, 359, 431 Davies, Robertson 354, 361,
367, 392,403,413,417 Davison, Peter 258, 259 Days of the Rebels: 1815-1840 (kurgusal olmayan yazın) 382

Dergiler: 77, 177, 179, 362, 379, 381

Batı yakasındaki küçük çaplı dergiler 106

Deıvdney, Christopher 201 Didion, Joan 192 dini kavramlar 47 Doğadaki Kulübe (tamamlanmamış roman) 217,288 doğaüstü 4,5,210,211,273 Donnell, David 119 Double Persephone (şiir kitapçığı) 110, 123, 127, 128, 132,418 Drabble, Margaret xiv, 312,429 Dr. Frankenstein için Konuşmalar (şiir) 191,208 Duplessis, Maurice 113,114

E

Edible Woman (roman) 155 Edmonton 259,260,261,266,

272, 274, 275, 277, 278, 279, 286, 287, 289, 294, 365, 427 Ekim Krizi (1970) 290 Ellili yıllar (1950’ler) 59, 67, 69, 71, 75, 76,78, 79, 81,84, 86, 89, 90, 111, 114, 115, 119,229 cinsel roller 75

Engel, Marian 312,319,323,324, 353, 367, 373, 383 Expo 244,245,246,425

F

Fadiman, Anne 140 feminizm xiii, 78, 293, 294, 298, 377, 389 Feminizm 295 feminzm

aynca bkz., Edible Woman; Power Politics 179

Fetherling, Doug 316, 318, 425, 429, 430

Findley, Timothy 341, 353, 365, 366, 368, 392 Fischman, Sheila 248,319 FLQ (Quebec özgürlük Cephesi) 136

Forche, Carolyn 398, 399 Ford, Jay 131, 159, 170, 247 Franck, Albert 115 French, VViliiam 275 Frye, Northrop xx, 84, 88, 100,

101, 102, 103, 106, 110, 123, 132, 140, 141, 144, 150, 228, 271, 278, 323, 357,361,392 Fulford, Robert 42, 112, 240

G Ğ

Gallant, Maviş xvii, 367, 392 Gatenby, Greg ix, x, 364, 407 Gazete okumak tehlikeli (şiir) 207 Gerçek Kuzey (makale) 21 Gervais, Marty 243 Gibson, Graeme 275, 319, 323,

324, 326, 330, 359, 395 Cam Ayakkabılar (kısa hikâye) 107 Çocuk Vermek (kısa hikâye) 387 Glassco, John (Buffy) 247, 248 Godfrey, Dave 241, 315, 316 Gotik 31, 32, 33, 43, 84, 96, 107, 110, 111, 156, 157, 199,208, 210,215,262, 322, 337, 339, 378, 396, 403, 406 Governor General Ödülü (Şiir Ödülü) 214,222,223,244,250, 285, 326, 424

Graham, Gwethalyn 366, 367 Graham, Meg 43, 44 Graves, Robert 110, 123, 124, 126, 127, 128,211,273 Gutcheon, Beth 140

H

Hair Jevvelry (kısa hikâye) 313 “Halıyla İniş” (şiir) 165, 180 Halka Oyunu (şiir kitabı) 47, 161, 172, 181, 187, 190, 191, 198, 212, 221,222, 244,252,316 Harbourfront ix, 364 Harvard Üniversitesi (1961-1963); (1965-1967) 133, 135, 136, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 145, 146, 149, 152, 154, 156, 157, 160, 163, 164, 168, 172, 177, 197,202, 203, 204, 205, 206, 209,210,212,217,218, 219, 220,221,222, 224,225, 253, 254, 256, 258, 259, 275, 314, 322, 385,419,420, 423, 424

Hepsi de yanılıyordu (şiir) 303 Her Şeyden Sadece Bir Tane Var (şiir) 343

Hiç Yazılamayan Şiir Üzerine Notlar(şiir) 398 Hilliard, Dr. Marion 76 Hine, Daryl 114, 209, 222, 225, 407

Honvood, Harold 367 Howard, Aster 243, 317 Hurricane Hazel (hikâye) 24, 29, 78, 79,413,416 Hyde, Lewis 393

Insula Insularum (kısa hikâye) 129, 131,418

J

Jaeger, Ellsworth 50, 51,53, 54, 415

Johnston, Sandy 87, 88

Jonas, George 379 Jones, Doug 172, 173, 174, 182, 186, 187,222, 248, 357

K

Kadın-erkek ilişkileri: 237 Atvrood'un eserlerinde, bkz., Halka Oyunu; Posver Politics; You Are Happy 161 cinsel önyargı, bkz., Cinsel ayrımcılık 371

kadın hareketi, bkz., Feminizm 294 Kadınların Özgürlüğü, bkz., Fe-minzm 298

Kanada'da sömürgecilik xix, xx, 112, 150

"Kanada Kulübü", Harvard 146 Kanadalı kimliği 149, 257 Kanadalı Ressamlar 362 Kanada Ressamlar Temsilciliği 362 Kanada Ulusal Sergisi 39 Kanada Yazarlar Birliği 367 Kanadalı Ressamlar ayrıca bkz., Pachter, Charlie 135 Kedi Gözü (roman) 41, 43, 85, 401 Kırmızı Pabuçlar (film) xii, xiii, xiv, xv, xvi, 56, 74, 86, 389 "Kışın Eve Yiyecek Taşımak" (şiir) 282

Kış Ortası Gün Dönümü Öncesi (şiir) 280

Killam, Dr. Harold Edwin

(Margaret'in büyükbabası) 12 Killam, Izaac (Margaret'in atası) 9 Killam, John (Margaret'in atası) 8, 9,412

Killam, Kathlcen (Margaret'in teyzesi) 12, 13, 18, 19 King, Martin Luther, Jr. 203 Kinsman's Parkı'ndaki Hikâyeler (şiir) 280 "Kirke/Çamur şiirleri" (You Are Happy'den) 378,381 Kroetsch, Robeıt 285, 326 Krueger, Lesley 373, 374, 375, 407, 432

Kutsal Yolculuk (kısa hikâye) 107

Laboratuvar (şiir) 55

Lacey, Edward 240

Lady Oracle (roman) 48, 377, 380,

381, 386, 395, 396,434 Lane, Patrick 179, 192, 193, 194,

354

Laurence, Margaret 223, 224, 293, 294, 295, 296, 299, 304, 305, 311, 353, 354, 356, 361, 373,

382, 392, 424, 428, 429, 431 Layton, Aviva 121, 407

Layton, Irving 109, 113, 114, 120, 121, 154,285, 306, 372 Leaside 40,41,45,55 Leaside Lisesi 62, 63, 64, 68, 69,

70, 71, 82, 84, 279, 408,415, 416

Lee, Dennis 88, 89, 99, 107, 111, 118, 240,282,311,315, 325, 329, 330, 360, 407, 417, 425, 429,430,431 Lessing, Doris xvii, 171 Levine, Faye 138, 139, 419, 420 lnterlunar (şiir kitabı) 398 Longhouse Kitabevi 325, 326, 391 Lovvcll, Robert 145, 188, 189 Lurie, Alison xiv, 137, 419

M

MacDonald, Wilson 64 MacEtven, Gwendolyn xi, 119, 123, 128, 142, 209, 248,259,272,

273, 290, 324,418,419,427, 428,432

Macklem, Michael 243 MacLennan, Hugh 366, 367,432 Macpherson, Jay 89, 100, 105, 110, 114, 119, 120, 123, 131, 154, 158, 159, 169,208,209,211, 214, 240,278,354, 407,417, 423

Mallory, Bob 186 Mandel, Eli 159, 262, 263, 267, 270, 285, 357, 426, 427, 428 Matthews, Robin 356, 357 McClelland, Jack 250,251,258 McCullough, Frances 368 McKinnon, Barry 285 McLuhan, Marshall 100,245,358, 364

Mektuplar, Giden ve Gelen (şiir)

184

Melville, Herman 274, 354, 360, 366, 420

Mesken (şiir) 282 Metcalf, John 367 Miles City, Montana 156, 168,226, 266

Miller, Perry 150, 151, 174, 213, 322, 360, 366, 420, 423, 424 milliyetçilik xx, 151,242, 244, 245, 257, 360, 362, 364, 366 Milmoe, Susan 218,294,407,424 Minotaur Film Şirketi 277, 308 Mit 52,71

Mitchell, Joni 229,235 Montreal: 10, 112, 113, 114, 136, 166, 169, 224,235,236, 244, 245, 246, 248, 249, 257, 258, 276, 277, 288, 289, 290, 308, 364, 367, 399,418,427, 428 1960'tan önce 308

1967'de 244

Moreau, Cormvallis (Margaret'in atası) 10, 11

Moreau, Jean-Baptiste (Margaret'in atası) 10

Morning in the Burned House (şiir kitabı) 6,409,412 Mukherjee, Bharati 248 Munro, Alice 109,262,312,323, 354, 373, 392 Musgrave, Susan 370 Müz 123, 124, 125

N

Nam-ı Diğer Grace (roman) ix, x, 14, 22, 272, 380

Neave, Maud Killam (Margaret'in atası) 9

Nevvlove, John 192, 193, 194, 221, 354

Nichol, bp 178, 243 Nova Scotia (ailenin burada geçirdiği yıllar) 7,8,9, 10, 11, 13, 15, 17, 18, 22, 26, 97, 221

O Ö

Oates, Joyce Carol xiv, 196, 373, 411,419,420, 432,433,434 Ondaatje, Michael 243, 248, 262, 316, 363, 392

Onlar düşman uluslar (şiir) 302 orman xix, 1, 17, 23, 24, 35, 49,

50, 52, 56, 228, 247, 270, 271, 405

Ottawa 1, 19, 20, 21, 30, 34, 223, 243, 328

Owram, Doug 75, 229, 415, 416, 424

O.W Toad Ltd. 375, 407,

408

Oxford Book of Canadian Verse 252

P

Pachter, Charlie 91,96, 135, 143, 175, 189, 191,362, 381,407, 417,419, 421,422,423, 424, 425, 426, 427,428, 433 Page, P.K. 131,354 Pazar okulu 47 Pearson, Alan 370 PEN Kanada 368, 379, 401,413,

421

Persky, Stan 231,363 Places, Migrations (yayımlanmamış şiir derlemesi) 197 Polisiye Roman (şiir) 109 Polk, Jim 156, 157, 168, 170, 172, 174, 199, 206,261,320, 321, 355,359, 377, 407,420,421, 422, 423, 425, 426, 427, 428, 429,430, 431,433 Power Politics (şiir kitabı) xviii, 179, 237, 256, 298, 299, 300, 301, 304, 306, 307, 308, 327, 352, 355, 408, 429 eleştiriler 306 Pratt, E,J. 64, 86, 87, 132 Protokol Başkanı için Büyü (şiir)

265

Purdy, Al 119, 173, 174, 176, 186, 187, 194,214,215,217,224, 225, 263, 267,305,421,

422, 423, 424, 426, 427,

429

Q

Quebec'te "Sessiz Devrim" 20, 112, 182,258, 290

R

Radcliffe Fakültesi, Harvard 7, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 151, 226,412

radyo yayınları 20, 28, 40, 138, 159, 292, 324

Read, Robert 355, 431 Reaney, James 106, 108, 119, 211, 253, 323, 407,417 Richardson, Tony 308, 309, 310, 400

Richler, Mordecai 114, 118, 392 Robber Bride (roman) 106, 237, 401,402

Robinson, David 179, 243 Rochdale Üniversitesi 317,318,

429

Rosenblatt, Joe 119,316 Rosenblatt, Roger 205 Royal Ontario Müzesi (ROM) 43, 206, 396

Rubbo, Michael 57,58,413,415 Ruby, Clayton 232, 321,333 Rule, Jane 176,224 Rüyalar 106, 280

s-ş

sanatçı olarak kadın 346, 376 Sandler, Liıda 377 Savaş Hali Kanunu 288, 290, 293 Scott, ER. 113, 247 Seçme Şiirler (şiir kitabı) 382 Sedricks, Ilze 212 Servant Girl (televizyon senaryosu) 379

Seton, Ernst Thompson 33, 52, 53 Sexton, Anne 145,188,189,209 Shakesbeat Latweed (takma ad) 108, 109,418 Sheard, Sarah 243, 425

sinirsel çöküntü (1960'ların şairleri açısından) 188

Sir George Williams Üniversitesi, Montreal 224, 244, 246 Smart, Elizabeth xi, xii, 307 Smith, A.J.M. 105, 252 Solecki, Sanı 358,407,416,421, 431

Songs of the Transformed (şiir diziş) 339

Staines, David 385, 407, 433 Stratas, Teresa 100 Surfacing (roman) 51, 55, 198,271, 291, 309, 341, 348, 349, 350, 351, 352, 358, 377, 379, 380, 409,414,431 eleştiriler 350, 351, 352 film projesi 380 Survival: A Thematic Guide to Canadian Literatüre (edebiyat dışı) 321 eleştiriler 321

Swan, Susan 235, 345, 346, 347, 425, 430, 432

Şehrin Kalbindeki Uçurum Sakinleri (şiir) 161

T

Tarot 142,215,220,224,259,299, 308

Tavuk Başının Şarkısı (şiir) 339 The Animals in That Country (şiir kitabı) 53,206,252,259,408, 414,415, 423

The Book of Canadian Poetry 105 The Edible Woman (roman) 155, 158, 167, 170, 194, 196, 198, 212, 248, 250, 251, 257, 274, 275, 276, 277, 286, 287, 288, 290, 292, 299, 308, 309, 326,

351, 377, 382,422, 428 eleştiriler 290

film projesi 276, 277, 286, 287, 288, 308

The Georgia Straight (yeraltı gazetesi) 231

The Journals of Susalına Moodie (şiir kitabı) 191, 253, 255, 256, 257, 259, 358, 406, 408, 426 The Labrador Eiasco (hikâye) 16, 409, 412

This Magazine 356, 357, 360, 363, 431,432

Thompson, Paul 33, 52, 363, 368, 383,384, 407,415, 425,433 Thorsell, William 245, 425 tiyatro 39,40,89,96, 100,215,261, 291,309,362,363,384,425 Toronto: ix, 1, 13, 18, 19, 20, 38, 39,40, 42,45,52,53,61,66,

70, 80,81,83,85,88,90, 93, 94,95, 100, 101, 106, 112, 114, 115, 117, 118, 119, 121, 123, 131, 136, 143, 152, 159, 164, 165, 168, 170, 179, 186, 194, 199,211,212,217,218, 223, 228, 229,230,231,232,233, 234,235,237,239,241,243, 250,253,255,256,270, 275, 279,285, 309,310,315,317, 324, 327, 328, 330, 358, 362, 363, 364, 367, 368, 374, 379, 381, 393, 399, 403, 405, 408, 411,412,413,414,415,416, 417, 418, 420, 421, 423, 424, 425, 426, 429, 430, 431, 432 1946'da 38, 39, 40, 123 1960'ta xvii, xx, 61, 110, 112, 115, 118, 122, 123,235, 308, 397, 418

1964-1967'de 61,86,131, 161, 168, 178, 179, 188, 196, 204,213, 222, 228, 229,230,231,232,234, 239, 241,243,244, 247, 250, 257,276, 291,315, 362,412, 421,422,423, 424, 425, 427

Toye, William 252,256,259,325, 407,415,426

Trudeau, Pierre Elliott 114, 247, 288, 364, 383

True Stories (şiir kitabı) 398,408, 409, 430

Trumpets of Summer (radyo senaryosu) 169,421

u-ü

Uluslararası Af Örgütü 136, 290, 398

Up in the Air So Blue (yayımlanmamış roman) 55, 110, 167, 168, 197

V

vadiler 24, 42

Vadilerimde (şiir) 43

Vancouver (1964-1965) 20,172, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 189,191, 198, 199,212,231, 243, 275, 420

Victoria Fakültesi 83,85,86,133, 140, 145, 317

W

Watson, Sheila 131

Weaver, Robert 275

Webb, Phyllis 119,120,123, 131, 236

Webster, Mary Reeve (Margaret'in atası) 2, 3, 6, 7, 340

White Pine (yaz kampı) 90,91,92, 93,94,95,96,215,218,417 VVhitman, Walt 151, 366 Wiebe, Rudy 262, 361, 383 Wilson, Edmund 149, 225 VViseman, Adele 353, 356 Woodcock, George 108,275,292, 351, 360, 364, 368, 380, 386, 423,428,431,432,433

Y

yaban, bkz. orman 255 yaratıcılık ve acı çekmek 264 Yarım Asılmış Mary (şiir) 6 Yayımcılık: 241, 319

küçük yayınevleri xx, 179, 213, 320

kültürel milliyetçilik xx, 360 Yeraltının İzleği (şiir kitabı) 266, 267, 272, 288 yeraltı yolculukları 267 You Are Happy (şiir kitabı) 337, 341, 370, 378,408,430,432, 433

eleştiriler 370

Z

Zooloji Bölümü (Toronto Üniversitesi) 38,45

Soldan sağa: Joyce, Marjjaret (Margaret Atwood'un annesi) ve Kathleen Killam

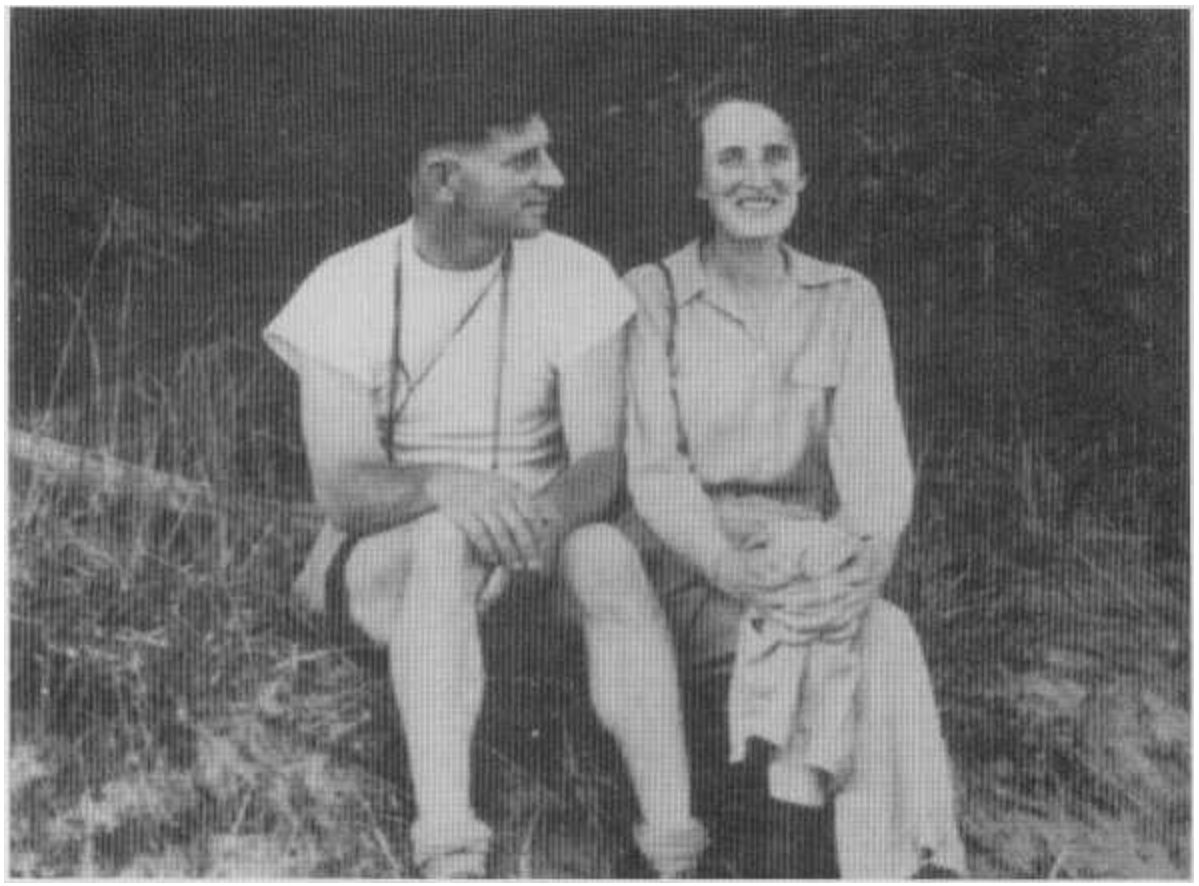

Marjjaret'in anne ve babası, 1948 dolayları, Nova Scotia

Margaret'in babası Cari Atıvood balık temizlerken

Pcggy Atwood:

“Peggy’nin pek de gizli saklı olmayan amacı, Kanada Romanı diye anılacak O romanı yazmak — İngilizce notlarına bakılırsa, bundan kimin kuşkusu olabilir ki?” Cadılar Bayramı dansı ilanlarıyla ün salmış olan Margaret, Ren Geyiği koşusu için yazdığı şarkılı reklâmla kendini aştı.

Gelecek yıl — Toronto Üniversitesi

Klan Çağrısı: Leaside Lisesi Yıllığı, 1956-57

mm

Victoria Fakültesi, Toronto Üniversitesi

E.J. Pratt Salonu, Victoria Fakültesi, 1964. Northrop Frye sağdan üçüncü.

Dennis Lee üniversite birinci sınıftayken, 1957

Bohemian Embassy, 19601ı yılların bayları. Soldan sağa: Mark Kingston, Margaret Atwood, kimliği belirlenemeyen biri, Laıvrence Stone. Sylvia Fricker (Tyson) sahne alıyor.

Maryjaret ve Sue Milmoe Harvard'da kaldıkları dairede, 1966

Gıvendolyn MacEıven, 1960'ların baylan

Jim Polk ve Sue Milmoe, Harvard mezuniyeti, 1967

Margaret Atıvood, 1968-69 dolayları

Margaret ve Charlie Pachter, Pachter'm Kanada Sanat Galerisindeki sergisinin açılışında, Calgary, 1970

Jim Polk ve Margaret Kuzey Quebec'te, 1971

Margaret, Kuzey Çhıebec'u, 1971

House of Anatısi Yayınevi, 1971.

Soldan saat yönünde: Detmiş Lee, Arden Ford, Geoıyye Orr, Ann Wall, Byron Wall, Shirley Gibson, Paul Meyer, Art Mayer, Christine McClymont

bp Nicholve bili hisseti, 1970'lerin başları

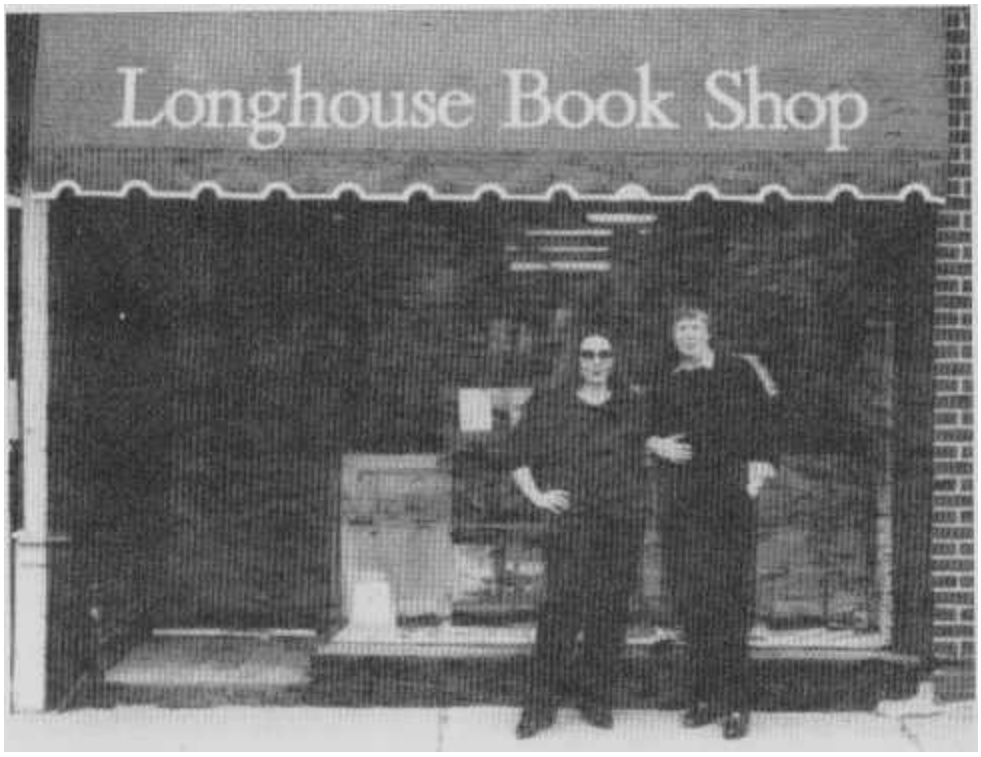

Susan Sandler ve Beth Appeldoom, Longhouse Kitabevi, Toronto

Yazarlar Toplantısı: Eclectic Typeveriter Revue, 1977. Soldan sağa: Marian Engel, Ruth Clcırke, Alma Lee, Margaret, Pierre Berton

Margcıretve Gmeme, Wook Kyung Cboi ile, Ontario, Alliston

Graeme ve Marjyaret Sıllivan Caddesinde, Toronto, 1980

Maryam ve kızı Jess

Margaret ve Graeme

Pen Yazarlar Birliği, Harbourfont, 1985. Soldan sağa: Mordecai Richler, Alice Munro, Brenda

Davies, Robertson Davies, Timothy Findley. Ön planda: Grep Gatenby.

Marparet ve Michael Ondaatje

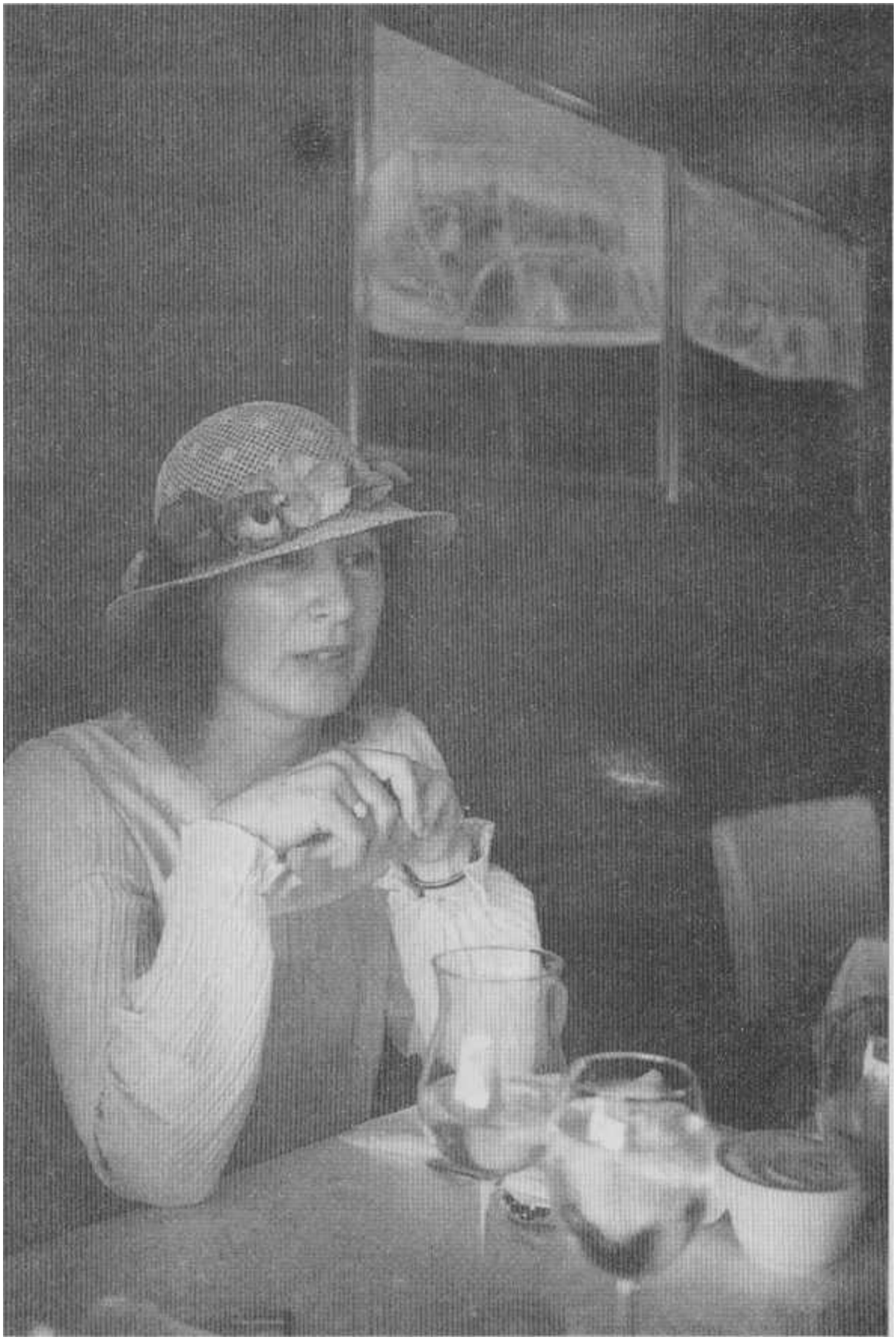

Margaret, Charlie Paehter'm Queen Caddesindeki restoranı Gracie's'de, 1981